

КЪНЧО КЪНЧЕВ

ЦАРСТВОТО НА КРИВИТЕ

ОГЛЕДАЛА

Част 4 от „Предградията на рая“

chitanka.info

Както вече споменахме в предговора^[1], всичко в тая книга е измислено с изключение на заглавието — то си е чисто случайно хрумване.

[1] Ако още не сте разбрали, предговорът е съвсем, ама съвсем в края. Не е даже в тая книга. ↑

ИНТРОДУКЦИЯ КЪМ ЧЕТВЪРТО ДЕЙСТВИЕ

В България няма мафия.

Популярен рефрен
през последния четвърт
век в изявленията на
видни представители на
политическата ни мафия,
босове на българските
клонове на камората и
cosa nostra,
пълномощници на
водещите братски руски и
американски кланове,
депутати и други наши
изтъкнати държавни мъже.
Дет' се вика, все хора на
честта. Уважавани хора.

*Иван Милетиев, Козела, уби Пентхаус с
вряла вода. Приспа го със саблен удар в сънната
артерия, свари един чайник с вода и още докато
кипеше, го изля в гърлото му.*^[1]

Из писателските
измислици на Христо
Калчев.

Без кал няма лотоси.

Ботаническо
проучване на най-
известния изследовател на
кални акламбации.

Андрей Карлович стоеше пред прозореца, от време на време се потриваше масажиращо зад врата и гледаше замислен хората, които преминаваха отвън в здрачевината. Приличаха на устремени неизвестно накъде привидения. Помисли си, че улицата е сякаш от отвъдния свят, и се подсмихна, защото, като убеден материалист, много добре знаеше, че там има само едно голямо нищо. Въпреки че напоследък май беше започнал да се съмнява в това. Преди седмица беше сънувал доста плашещ сън. Беше на висок връх. Слънцето залязваше и едва пробиваше облаците. Виждаше се надалеч, но беше мрачно и лошо предчувствие свиваше сърцето му. Изведнъж заприижда вода, сякаш гигантско цунами връхлиташе отвсякъде. Колкото и да беше висок връхът, беше ясно, че няма да се спаси. Огледа се да се покачи на нещо и видя стълба. Само че веднага разбра колко е безполезна — беше къса, а и нямаше къде да я подпре. Погледна нагоре в няма молба към някого и водата внезапно спря, но вместо помощ, чу глас сякаш от високоговорителите на някогашните манифестации: „На върха си, но оттам няма път наникъде. Побързай, преди водата да те завлече. Нямаш много време“ — закънтя и направо задудна в главата му. Прииска му се да зададе много въпроси, но успя само да попита жално: „Колко ще живея?“. „От понеделник до сряда — отекна гласът. — Побързай.“

Да, странен сън, не ще и дума, странен и стряскащ. Къде да бърза, като нямаше път? И тая стълба, не... стълбичка. За какво можеше да му послужи? Да се качи на небето ли? „Хъ, едно време имаше такава песен на Лед Цепелин — мина му през ум. — Музиката й беше бездарна, но текстът... беше поетичен и съвсем по темата.“ — Андрей сви рамене и въздъхна. Ами това, че ще живее от понеделник до сряда, какво означаваше? Че ще живее два дни ли? Бяха минали вече седем. Даже осем.

„Май трябва да си купя съновник. За атеисти — помисли той и се подсмихна уморено. Може би в съня си беше видял някаква

опасност. Интуицията му беше силна. — Хъ. Интуиция. Пак нещо неатеистично. Все едно. Важното е, че опасности има колкото щеш и трябва да си отварям очите. Иначе някой може набързо и най-вече изненадващо да ми ги затвори.“

Да. В тоя врящ котел с наглост, корупция, завист, злоба, жестокост, предателства и неутолима алчност, наречен демократичен преход, той беше поел най-трудната задача: да изведе червената аристокрация (или поне онази част от нея, която прие да го следва) към мечтаните върхове на нямащата никакъв друг цвят, освен евентуално оня приятно зелен, финансова олигархия.

Може би заради съня мислите му пробягаха през годините, сякаш търсеше скрити остриета на фатални конфликти и интриги. Всичко беше започнало в стремежа да раздвижим нефелната си икономика още през шейсетте с яко разузнаване на капитализма и поголовни кражби на технологиите му. Един от топ шпионите ни беше казал, че ние сме щастливци: толкова сме изостанали, че всичко, което докопаме, ни върши работа. Огнян, неговият най-опасен съперник, беше един от първите, които разбраха, че няма никакъв шанс да им продадем от това, което наричахме високопарно наши високотехнологични продукти. На първо време поне защото нямаше да успеем да ги произведем, без да са дефектни половината. „Но дори и да ги бяхме произвели, какво от това? Нали имаше ембарго. Не ни искаха стоките тия проклетии. Пък и нямаше как да ги излъжем да ни купуват боклуците“ — поклати глава екс министър-председателят. Когато това стана ясно и на Първия, той поде идеята: да произвеждаме за лагера, като за целта крадем технологии, щамове, чаркове и прочее колкото и откъдето можем. За да се направи, най-лесно беше да се посеят зрънца нашенски капитализъм там, в сърцето на омразния Запад, като се създават всякакви, главно шпионски, фирми под прикритието на външнотърговските ни централи. Двамата с Огнян (тогава все още бяха приятели) дълго време бяха наливали вода в тая прокапиталистическа мелница. И преди това вече имаше съвместни дружества, създадени, за да се ремонтират чупентиите, които изнасяхме. Като втръсналите ни от соцпропагандата електрокари^[4] да речем. Както и почти всичко останало, което ни носеше само рекламации, загуби и слава на некадърници. Затова истинските надежди възлагаха на кошмарния гигант Кинтекс и десетки по-малки

като него. Те бяха създадени за да се заобикаля КОКОМ, да се изнасят пушката от Казанлък, Сопот и Ловеч и да се реекспортират всички мислими забранени стоки. И между другото, да се получават сравнително безпроблемно тайнствените западни ноу-хаута и да се произвежда с помощта на техни технологии и най-вече кадри онова, което не можем да направим, освен за боклука, в България. Ако ще и задниците си да съдерем от соцсъревнования и преходни червени байраци. Някои от тези фирми се контролираха от дядките в политбюро. Въпреки контрола, много от тях си бяха куче влачи — диря няма. Но десетките образувания за НТР^[5] бяха най-голямата мъгла. Много време мина оттогава и някой и друг милиард изтече към тези дружества с подставени собственици и неясна дейност по сметките им в банките на идеологическите^[6] врагове. Той знаеше поне стотина такива трезора, но едва ли някой можеше да каже колко са парите, които трябваше да се завърнат в татковината. Но бяха много, твърде много, за да остане това незабелязано за онези, които не трябваше да стигнат до тях. Андрей поклати глава. Върхушката тогава още строеше социализма. Само че той отдавна беше разбрал: не може да се прави икономика с пленуми, укази и наши момчета на местата, където се обира каймакът. Пленумите бяха ялови като болярски съвет за нов царски данък. Как да е иначе, когато се вземаха предимно от лаици и неграмотници? Кой от членовете на политбюро, освен Огнян, беше чувал за икономически модели? Кой от тях можеше правилно да напише „неокейнсианство“ или името на Пол Самюелсън?^[7] А може би знаеха — ама че смешно — поне кой е Карл Менгер? И кой от тях беше поотгъръщал нещичко за изкуството да си държавник? Вярно, макиавелизмът им идваше отвътре, но то, освен да правиш мръсни номера, трябваша и други знания. Да. Затова указите се изпълняваха само на думи: икономиката не може да се управлява, като се стискаш за щатните заплати, щедро отпускаш значки за ударници и раздадеш тук-там по някой орден или звезда за герой на соцтруда. Каквито и прегради и капани да съчиняваха, измързеливилите се соцтруженици винаги се изплъзваха и непроследимо спестяваха — и от качеството, и от количеството на произведеното — за да „изпълнят плана“ и да се докопат до премиите. „Те нали тогава се дават — беше казал веднъж Огнян, когато още не се дебнеха приятелски — като реализираш икономии, като приключиш предсрочно или снижиш проклетата

себестойност. И в трите случая да позабогатееш малко, без да сгазиш закона, ти претупваш работата или влагаш калпави суровини и материали. Значи произвеждаш боклуци. Кой после да ги купи? Някой от лагера или от по-тъпите араби.“ Така си беше. Нашите момчета пък, нашите момчета се издънваха редовно, повсеместно и яко. На Запад за техните капиталисти — това кой не го знаеше — такива провали означаваха само едно: нови избори на управляващи или фалити в икономиката. И онези, които се бяха провалили, излизаха от играта, понякога с гръм и трясък, често от някой прозорец на по-височките етажи. Но тук действаха други правила и закони: пълното фиаско се дегизираше като серия от победи, следите от катастрофите се замитаха с голямата пропагандна метла, а виновниците оставаха във властта. Най-много някой от неудобните на Първия играчи да го изстрелят посланик в някоя по-забутана държава, а некадърните наши момчета от свитата му да се закотвят в друго, по възможност по-далечно предприятие. Разбира се, пак в директорски кабинети. И високите етажи на властта се пълнеха с недосегаеми некадърници. Противното щеше да означава, че властимащите трябваше да освободят тежкарските си кресла, да се простят с неограничените си привилегии и всички екстри за богоизбрани и да си ходят. „Само че нали сме се зарекли — подсмихна се малко криво Андрей Карлович, — тая власт с кръв сме я вземали и само с кръв ще я дадем. За какво ставаха комунисти българите? Да не би да пеят «Интернационала» и да рецитират пролетарски поети? Влизаха в партията за изгоди и за власт. У нас от Девети — по съветски образец — тези две сестри са се сраснали уродливо като сиамски близнаци. «Интересът клати феса», само че не го знам на турски... А който вземеше червената книжка, веднага започваше да се катери, както е казал поетът, нагоре, нагоре. Освен ако не беше някой наивник, който избира да е честен глупак, вместо поста в задоблачните висоти и придобивки от всякакъв характер.“ Така си беше. И никой от политбюро, цека или министерския не си тръгваше разстроен от некадърността си. Вождовете продължаваха да управляват царството, без да поемат на гърба си последствията от поразите, които вършеха и щетите, които нанасяха. То така е най-сладко да ръководиш масите — без да харчиш свои пари, а само чужди, народни. За които никой не ти дири сметка. Това нямаше как да не доведе държавата до катастрофален край.

Защото в нея имаше хиляди производства и сто хиляди пъти повече проблеми, свързани с кадри, технологии, финансиране, суровини и пазари. На Запад те се решаваха от милионната армия бизнесмени. Там успехът на всеки увеличаваше пълномощията му, а неуспелите се изхвърляха на бунището. И всичко се развиваше по възходящата спирала. Тук тия задачи бяха възложени на армия апаратчици и номенклатурчици, които си стояха по върховете, каквото и да направят, освен ако не проявяха достатъчна преданост към партията или, не дай боже, към Първия. Затова всичко се разпадаше, рушеше и излизаше от контрол. Дори всемогъщата ламя, известна по тия места като „държавна сигурност“, вече не сколасваше да изяжда кривналите от правия път на партийната линия или да помогне с други подръчни средства.

Имаше ли изход? Може би да. Във всеки случай трябваше да се сложи край на социализма. Трябваше да се направи опит за завой към друг, изпитан начин на управление. Към проклетия, отхвърлен и анатемосан капитализъм. Огнян още през седемдесетте започна да ориентира татковината към сътрудничество с Япония, Германия и въобще със Запада. И социалистическа България беше почнала да купува заводи из Европата, да наема за работници специалисти от Запада и да произвежда продукция, която по друг начин най-прогресивният строй нямаше да направи никога. Беше си яко завъртане на кормилото към капитализма, както казваше Тато. А Луканови открай време бяха хора на Москва. Наясно беше, че съветските другари няма да преглътнат един десен завой на най-вярната си губерния. Какво искаше Огнян? Втора Чехия ли? Или трета Полша? При един от последните им, все още уж приятелски конфликти, Огнян го беше упрекнал в неетичност. Виж го ти. За етика ще говори. Той да не е ученик на Спиноза? Дори от избрания народ не е. Някакъв син на овчар от... не знам откъде си. Баща му се казваше Нако. Не Натан или Нетаняху. Нако. Ама че име... Обаче и той най-етично го беше наковал веднага на Първия. Както го беше учил Потапич. Противопоставяй и елиминирай. За какво му беше в такъв случай етиката? Юрий Потапович Щербаков^[13], неговият някогашен... познат офицер от кагебе, му беше казал: „В нашата работа няма приятелство. Не очаквай, че ще проявим разбиране, ако тръгнеш срещу нас. Каквито и да са обстоятелствата. Ако ни предадеш, аз лично ще те

застрелям“. Затова Андрей още от самото начало беше разбрал: в света на съветските сателити нищо друго нямаше значение, освен едно: безконтролната власт на правоимащите. И след като усвои всички болшевишки техники по интриги, коварство и двуличие, стана перфектен политик. Той се понамръщи. Не му бяха по душа, но без тях нямаше да оцелее и час. Огнян не беше минал съветската школа и си остана технократ. Или поне успяваше да убеди останалите в това. В продължение на десетилетие той упорито се опитваше да включи на бързи обороти ръждясалата машинария на соца — за благото на народа, за светлото бъдеще и прочее глупости. Искаше да спаси идеята с някакво палиативно сътрудничество със Запада. Но то това пак си беше дърпане на чергата към себе си. Кой ще ти го позволи това, бе, аланкоолу? Андрей не си правеше такива илюзии. Беше наясно, че като се изключат малцина политдинозаври, останалите от висшия ешелон около него не даваха пет пари за „материалното благосъстояние на трудещите се“, да не говорим пък за духовното. Не ги вълнуваха социалдемократичните ценности на дедите, нито „болките на обикновените хора“ и въобще не им пукаше за никакви си „интереси на пролетариата“. Пък той и пролетариатът не оправда доверието, както се изрази при Кеворк оня злобар академик Амосов. Тя май цялата идеология на соца се състоеше от безсмислени щампи, които се използваха за баламосване на останалите седем-осем милиона наивници при речите и конгресите. Бай Тошо нали си го призна ден преди преврата. „Социализма е едно недоносче“ — така каза с характерната си правешка интонация. Но то и това не беше истината за соца. Сякаш, ако го бяха доносили, и... току-виж се родил оня с човешко лице. Истината беше, че бяха гонили Михаля. И бяха пропилили целия обществен ресурс. Да. Бяха лъгали като цигани. Кастата около Първия беше завладяна единствено от играта за властта. А тя беше жестока. И винаги трябваше да се съобразява с решенията на Кремъл. „Обикновените хорица дори не могат да си представят какви натоварвания предизвикват тези смъртоносни интриги и какви необикновени качества са необходими, за да оцелееш — беше изкоментирал веднъж изненадващо Огнян извечната битка. — Все едно да участваш ей така, направо от улицата, на финал на световно по муай тай без правила. Само миг, и ще си труп. Даже няма да разбереш как е станало.“ Той беше пътувал по света и изглежда, познаваше за

бойните изкуства, както и за други полезни неща. Войните между групировките на вождовете не бяха за леваци и слабонервни. Нямаше смисъл да търси справедливост или да се надява на помощ. Това, което можеше да очаква от приятелите, беше да му забият нож в гърба. Не трябваше да се подвежда от някакво благоразположение, особено на висшестоящите. Никой от тях нямаше да го защити. За да оцелее, беше необходимо да се държи здраво за Големия брат. Андрей беше наясно, че България не може да съществува без Русия. В продължение на столетие бяха създадени връзки, които не можеха да се разрушат от един безпринципен съюз със Запада. България можеше да стане член на НАТО, да се нареди на опашката за еврозоната, да подаде молба за членство в Британската общност или да поиска да е звездичка от американския флаг като се заселим на салове покрай Хаваите. Но това нямаше да промени факта, че повечето^[14] българи са русофили — ако не явно, поне тайно в душата си. В продължение на десетилетия бяха свързали цялата икономика със съветската и това не можеше да се промени без сътресения, на които едва ли щеше да устои. И най-важното: великият Съветски съюз нямаше да гледа равнодушно как най-верният му сателит полита в орбита далеч на запад. Цялата съветска агентура в България беше поставена на бойна нога. И Андрей беше приел доброволно да я води срещу онези, които искаха да заменят статута ни на съветска република със съмнителното, според него, членство в готовата да се разпадне всеки момент структура на половинчато обединената Европа. Двете страни имаха закleti привърженици и играта беше жестока. Затова той се беше погрижил най-напред за Огнян. Имаше огромна власт и беше препъникамък за твърдото намерение на Михал Сергеевич да не допусне да се разкъса санитарният кордон, изграден с толкова труд от тавариш Сталин. Трябваше да бъде отстранен, това беше заповед, а в съветските губернии заповедите не се обсъждат. Особено ако идват от упълномощените с всякакви пълномощия пълномощници.

Отначало с Огнян бяха уж приятели, уж заедно вървяха към въображаемата обща цел. Но Андрей знаеше, че между тях ще се разрази сериозен конфликт. Затова си беше подготвил заданието отдалече. И другарят Дойнов изхвърча — от политбюро, от министерския съвет и отвсякъде. След него дойде ред и на бай Тошо да излети по тангентата на просъветската орбита. Накрая, след люти

битки и безброй удари под кръста, Андрей Карлович стана министър-председател. И тук вече нямаше как да не заиграе поне временно и традиционната руска частушка, и евровалс в американски аранжирмент. Решаваше се въпросът кои да са новите капиталисти. Но то беше ясно. Кой идиот би допуснал милиардите от новите пълномощия да са в ръцете на разни дрънкала от митингите и доморасли площадни философи? Кой луд би отворил вратите на истинската власт за тия навлеци? Новите господари щяха да са от елита, който партията бе отгледала за две поколения — синовете и внуците на онези, които бяха завзели властта на Девети след безмилостна разправа с тогавашния елит. Те бяха обитателите на тайнствените административни върхове — секретари, председатели, генерални директори, родата им и техните хранени хора. Те си бяха действителните собственици на тъй наречените „държавни предприятия“ и се разпореждаха с тях по силата на укази, номенклатурни списъци и червени книжки, както бе завещал другарят Сталин. Затова доларите, германските марки и швейцарските франкове от европейските банки щяха да се завърнат, но не в държавната хазна, а в джобовете на нашите момчета, за да се снабдят с нотариални актове за онова, което досега притежаваха де факто по силата на укази и постове. За целта трябваше да започне и разпределянето на авоарите на катастрофиралата икономика. Тогаво трябваше да има някакъв приемлив ред. Под контрола на Големия брат. Но Тато беше започнал да пречи. И то защо? От проклетия. Само защото не харесваше Мишата Горбачов. Затова бързо му скроиха номера с приетата оставка. И без друго съветските другари вече си бяха избрали друг губернатор. Той беше мекушаво пиянде и в настъпилото безцарствие Андрей трябваше да се опита да удържи държавното кормило. Да не се стигне до барикади. Беше се опитал да планира тоя плашещ процес. Познаваше си хората. Знаеше, че са международни grosмайстори по всякакви мръсни номера. Не биваше да допусне контурите на прехода да се нарисуват с типичните български червени цветове. В противен случай загубите щяха да са непоправими, а и щяха да отворят вратите за разрушителни сили, които едва ли някой щеше да може да спре. Нямаше да остане ей толкова местенце за социалдемократичната идея. Въпреки дебелия слой мръсотия от задкулиските игри на властта, някъде дълбоко в него тлееше вярата, че служи на светлата страна, на доброто. Щеше да му е

много трудно да живее с мисълта, че всичко е само оцеляване в зверилника край него. Крепеше го точно надеждата, че идеите, с които бе отрасъл, ще доведат едно по-добро бъдеще. Но идеите са нещо идеално, а парите и значи тяхната тайна власт все трябваше да са на някого. Не на кого да е, а на тези, към които принадлежеше и той самият. Но в чиито ръце и да отиде, не биваше да се допуска хаос. Имаше надежда, че структурите на ДС, с помощта на безбройните компромати и други, по-твърди технически средства, ще помогнат да се озаптят онези, които се опитат да мътят водата. Само че когато започна проклетото разграбване, стана онова, от което най-много се опасяваше: срещу половината от печалбата, кадесарите взеха под крилото си останалите внезапно без работа олимпийски надежди от силовите спортове и им дадоха каналите на търговията с дрога, оръжие, крадени коли, както и вноса на алкохол и цигари без акциз. През свободното си време техните сговорни бригади заразмахваха бухалки в обикновен трудов рекет и приятелско изнудване; в средите на доскоро управляващата партия се заформяха кръгове и кръгчета от интереси от нов капиталистически тип и техните членове са хванаха за гушите, съгласно обичаите в напредналите държави; елитните отряди на тайните служби пък се заловиха с изпълнението на възникващите в тая връзка час по час изненадващо доходни мокри поръчки. Тръгнаха разтърсващите скандали, а явната и тайна опозиция извади от арсенала цялата наличност от баците за кал и помия на соца. Докато се заливаха с миризливи демократски течности, потекоха милиардите на тая мана небесна — дивото забогатяване от югоембаргото, колосалните злоупотреби с финансовите пирамиди, изгребването на държавните трезори и тлъстите комисионни от разпродажбите по търговете на фалиралата ни икономика. Новоизлюпените банкери пък — все наши момчета — зараздаваха срещу подкупи по публичен ценоразпис необезпечени заеми за умопомрачителни суми. Те всички бяха за сметка на авоарите от соцфондовете и спестяванията, докато накрая банките закономерно фалираха и докараха до просешка тояга стотици хиляди от редовите труженици на изпарилия се социализъм. И на: пострадалите хорица посрещаха само с някаква тъпа апатия и познатото от соца мърморене всички злочастия, които им се изсипваха на главите. Това се очакваше — нали през последните хиляда години тая порода е издаянила там седем-осем века с хомот на врата. Ще

изтърпи и едно демократизиране. Но бедите май наистина се оказаха в повече: обезкостяваха се могъщи някога соцпредприятия^[15] и после се разпродаваха като скрап за жълти стотинки, разсипа се окончателно селското стопанство, приватизираха се под масата хиляди резиденции, почивни станции и ведомствени сгради, ограбена беше пенсионната система и се срина здравеопазването. Накрая се разпадна и образователната система^[16]. За капак нароилите се покрай югоембаргото и с благословията на най-висшата номенклатура и протекцията на магистратите най-могъщи мафиотски структури поеха основната част от търговската и финансовата дейност в царството. И се заредиха издевателства, колосална контрабанда, нагли обири и безогледни престрелки по улиците като в златните години на чикагската мафия. „Бяхме поиздигнали къщичката си — помисли той с умиление за предишните дни, — но всичко се срути. Да. Много грешки допуснах. Особено с Илия и Жан^[17]. Докато се дърлехме със Зъбчето кой кара влака, плъзнаха баш мародерите. Не стигаха мултаците, ами и тия от «Орион» се развихриха — поклати глава бившият премиер. — Но как да попреча, когато всеки от клановете има свои планове и графици, всеки ще бърза да докопа повечко милиарди от обрулената ни, както се изрази... не помнеше вече кой^[18], държава.“ Така стана. Затова съвсем скоро се оказа, че неговият план вече не работи. Намесиха се сили, които той не можеше да контролира. Вътрешни, а и външни. „От изток, от запад, а може би отгоре“ — подсмихна се Андрей, но някак с половин уста.

Отвсякъде изпълзяха съперници, отвсякъде заструиха злоба, алчност и жестокост. Той разчиташе на ключови фигури от могъщия някога апарат на ДС. В началото си мислеше, че чрез тях ще може да удържи нашийника на многоглавата, вечно ламтящата за власт партийна върхушка. Само че компроматите на специалните служби не стигаха, за да я удържат. Какво беше някаква си кофа с помия? Хранителна среда за прасето. Водени от алчността си, повечето от тях извършваха пред очите на всички куп престъпления. Можеше да ги спре само законът. Обаче полицаите и магистратите в държавата, вместо да ловят и затварят престъпниците, се натопах до шия в най-мръсните игри и поеха тяхното ръководство. Но то какво друго можеше да се очаква? Те нали точно това правеха: крепяха Системата

като придаваха законен вид на трансформирането на властта на правоимащите. И получаваха за това своя пай.

„Да, Системата“ — въздъхна Андрей.

Сега тя се рушеше пред очите му. Той отдавна беше предвидил промените. Той беше режисьорът на „кръглата маса“. Той създаде тоя книжен тигър — опозицията. Беше чел Густав льо Бон в оригинал и знаеше какво е срещу теб да е Тълпата. Знаеше кои живеят на малко известната на света улица „Секвоя“. Познаваше и тънките игри на великите сили. На срещите със знаковите фигури от политическия елит в Европа и Щатите говореше на родния им език. Водил беше съдбоносните задкулисни игри и интриги с представителите в България на двете разпрострели се по тия места могъщи сили — Полански и Шарапов^[24]. Знаеше добре кога и къде се е решавала съдбата на държавката ни. Даваше си ясна сметка какво ще се случи с управленската ни система, след като направим тоя „крутой поворот“^[25] надясно, към бившите си врагове. Система, в която от всички действени механизми бяха останали само камшикът и обикновеният остен (поне да беше полуавтоматичен). И лъжите. А при онези, при онези не е така. Дали? Май само имаха други имена. Все едно, всичко, което се случваше, изглеждаше беше неизбежно. Защото по непонятни причини го искаха и Щатите, и Русия. И едни други, по-могъщи сили, към които се числеше и той... Или поне така си мислеше. Разбира се, в общи линии след промените онези, които бяха по върховете, пак щяха да останат там. Само че вече като „червени предприемачи“. За целта те щяха да получат новите пълномощия^[26] за властта — познатата на някогашните властимащи и недостъпна за останалите простосмъртни „валута от второ направление“. Беше обмислял как да се случи това, беше се подготвял, разставял капани, писал закопаващи докладни (чисти доноси си бяха) и, естествено, беше лепоставял враговете си. Струваше му се, че си беше осигурил необходимите хора, и то така, че бъдещето им да зависи от него. Те също знаеха, че червените книжки няма да отворят повече вратите на властта. Знаеха, че номенклатурните списъци ще станат компромати, а указите ще се превърнат в чували хартия за вторични суровини и подпалки за аутодафета на новата вяра. Имаше доста обиколки преднина (поне така мислеше) в маратона на пладнешкия обир, наречен „демократичен преход“. В началото, когато падна член първи и заплуваха в мътните води на прехода, сложната

технология на разграбването уж работеше в полза на неговите хора. Подкрепяха го и сини, и червени. Беше едва ли не национален герой. Режисьорът на мирната промяна. Соцдемиургът на новия строй. Само че на — сега беше никой. Един изгнаник в собствената си страна. „Май вече враг на всички“ — поклати глава Андрей. Случващото се в царството от доста време беше излязло извън неговия контрол. Ламята се трансформираше в някакво непознато животно. Пак беше многоглаво, но вече нищо не спираше проклетията му. И за беда доста от главите му бяха негови смъртни врагове. Нямахше на кого да се сърди: повечето той сам си ги беше създал. „Заприличах на кавър версия на Апостола — подсмихна се тъжно Андрей Карлович. — Бях навсякъде приет, сега съм навсякъде гонен. Но то и с него може би щеше да се случи същото. Ако не го бяха обесили турците, като нищо щяха да го направят строителите на нова България. Апостолът е бил републиканец, а ние не можем без цар.^[27] То да се строи тая обществена формация май не е по силите ни. А дали изобщо трябва да го правим? Я гледай. Досега не съм се замислял над този интересен въпрос.“ Екс премиер-министърът въздъхна. Не му стигаха тия проблеми, ами трябваше още да се разправя с обвиненията срещу себе си. Бяха започнали да го ядат разни площадни икономисти за това как е натрупан външният дълг и защо е обявил мораториум на плащането. Толкова бяха тъпи, че не можеха да съобразят най-простата истина: натрупан беше, защото еврейските банкери^[28] знаеха отдавна най-важното ни качество — че не можем да си направим сметката и от лакомия винаги харчим повече пари, отколкото можем да спечелим. И бяхме затънали до гуша в дългове. Като са толкова бдителни, защо не попитаха предишните няколко правителства? А пък спряхме да плащаме, защото нямаше пари. Като няма, с какво да платим? С изборните бюлетини на тия кретени ли? Печатницата за долари не е на Гара Искър, а в Тексас. И не ги печата за нас, а за паразитите от Бръшляновата лига. Не може да си такъв идиот, че да не го разбереш. После го зачумосваха за „Лукановата зима“. И то точно ония, които с ламтежа си за власт срутиха системата за броени месеци с организиране и подстрекаване на бунтове, стачки и всякакви обструкции. Накрая му бяха връчили традиционния набор обвинения като на Бай Тошо, на Лилев^[29], на Чудомир Александров^[30] и на Огнян. „Татарчев^[31] е трябвало да стане войвода на някоя чета от

ванчемихайловисти — поклати презрително глава Андрей. — Не главен прокурор, а главатар на шайка разбойници националисти. Той нали и на Огнян се закани, че ще го докара от Виена в чувал. Престъпници ще ни изкарва. Виж го ти него. Престъпници имаше около Девети. Когато и да хванеше от тогавашната партийна върхушка, щеше да е за затвора. Като е толкоз амбициозен, да съди другаря Димитров, бай Вълко^[32] или Антон Югов. И съратниците им. Винаги ще има за какво: онези години в политиката са били като натрупването на първия милион. Все ще се намери и подходящ параграф, по който да бъдат окошарени за по-дългичко. А някои са си направо за въжето. Обаче пропусне ли се моментът, вече няма как. В България е така: докопаш ли властта, всичките ти зулуми вече стават законни. Толкова ли е плиткоумен, че не го знае. Ще съди държавно ръководство. Да съди Конгреса на САЩ или правителството на Нейно Величество. Само Виетнам и Афганистан ще са им достатъчни за бесилката. А ако тръгне да разследва пълната с американска наглост агресия в Ирак, ще осъди половината свят. Главен прокурор — повтори с презрение той. — Чурбан^[33]. Такива като него са позор за държавата ни. Абе, да го духа Татарчев — изрази се нецензурно Андрей Карлович, неочаквано и за самия себе си. — Сега трябва да мисля за други, къде-къде по-важни неща.“

Преди четири дни предаде на Петър Младенов цяла папка с материали, от които беше ясно: катастрофалните загуби за стотици милиони, които приятелския кръг „Орион“ нанасяше на държавата, ставаха под крилото на министър-председателя. Андрей нямаше власт да спре вакханалията^[36]. Но това не беше най-голямата беда. Вече го бяха предупредили хора, които си разбират от занаята, и то неведнъж, че трябва да напусне страната. Ако, разбира се, иска да посреща жив новите беди. Затова той освободи и охраната си. В мрачната ни история често тъкмо някой телохранител е забивал ножа в гърба на поредния ни обречен владетел. Добре, заплахата си е заплахата. Само че трябваше ли да се предава така безволево и безславно? Беше се борил с такива динозаври на изборния народ, като Майкъл Чорни, Рем Вяхирев и Робърт Максвел, дошли да похапнат в тукашните девствени бизнес джунгли от местните тревопасни; бяха се целили в челата с български оръжейни босове, обладани от алчност, чувство за всесилие, безнаказаност и прочее демократични бесове, и се беше сражавал

кажи-речи с всички кандидати за кормилото на потъващия държавен кораб. Не беше приключил битките, но сега трябваше да замине за Щатите. Защото... да, ясно защо. Трябваше да се реши в чии ръце ще е в България черното злато. Нефта. И да си отвори врата към вечните врагове на Русия. Като застраховка. Мина му през ум, че който стои на два стола... Само че имаше ли други възможности? Ами да, можеше да излезе от тая мръсотия — политиката, и да започне да се труди на земеделския фронт или да се заеме с безвъзмездна обществена дейност и писане на мемоари.

Андрей Карлович поклати малко обречено глава и пак погледна през прозореца. После си взе ключовете, излезе забързано навън и потъна в сивата утрин. Денят беше много напрегнат, но успя да се срещне с когото трябва, обядва с американския посланик, после отново срещи и планове, които обикновено не се сбъдваха. Вечерта прахоса на прощалния прием на Авдеев.

Върна се късно. Поговори с жена си, после пуснаха телевизора, но то какво да гледат — само лъжи и простотии. Пиха по едно за настъпващия празник („с наступающим“ — така си казаха) и легнаха. Нощта ги погълна в неспокойния си свят.

На сутринта ги събуди катеричка, която драскаше по прозореца. Откъде се беше взела? Дъщеря им се вмъкна в леглото им. Беше хубаво като едно време. После зазвъняха телефоните с поздравления за рождения ден на Лили. Станаха и той приготви на всички омлет — едно от малкото неща, които можеше да сготви. Закъсна за среща с ония от „Топенерджи“ — никак, ама никак не му се ходеше. Накрая се разбърза. Тръгна уверен, че днес, освен някой от поредните гадни номера на правителството и опозицията, нищо друго няма да се случи. Но на, без да се обади, ангел хранителят му си беше взел почивен ден.

Андрей излезе от блока, отиде до колата, поздрави се с шофьора, седна на седалката и изведнъж се сети, че в бързината си е забравил проклетите ключове. Няма как, трябваше да му ги свалят и той тръгна към домофона. Така и не видя какво се случи, защото стана зад гърба му, като всичко най-важно през последните проклети години.

В момента, в който първият куршум го прониза, Андрей изведнъж, като проблясък от изстрел, през секундите до края, успя да разгадае оня плашещ сън: понеделник беше денят, в който се роди преди петдесет и осем години. „А днес е сряда“ — помисли той и

после видя как дървената стълба от съня му започна да расте, да расте право нагоре, докато опря в небето.

Беше втори октомври и в полето прибираха реколтата — къде първа ръка, а къде вече и баберка, горяха стърнища, разчистваха стопански дворове, разораваха, наторяваха, а някъде бяха почнали и да засяват. Родината се подготвяше за предстоящата поредна зима — все още неясно с какво собствено име.

* * *

– Повтарям, че залагам правителството на Фил да оцелее на вота — каза наперено единият от двамата главни богове и заразклаща гигантската нацърбена чаша от междузвездна материя, в която затътна зарът на съдбата.

– Хвърляй, хвърляй — подкани го другият. Грамаданският додекаедър издумтя на върха на планината, изтърколи се по склона и тупна в подножието му. — Ядец — захили се спечелилият. — Събувай гащите.

[1] Андрей Луканов беше убит осем месеца след излизане от печат на „Калигула бесният“, но не с чайник вряла вода, а с четири куршума, както е описано в тая книга. А ето и едно интервю по случая, предадено дословно:

Въпрос (от националното радио):

— Г-н Калчев, какво ще кажете за убийството на Андрей Луканов?

Хр. Калчев:

— Извинявайте, още съм в леглото, трудно ми е да асимилирам какво ме питате.

Въпрос:

— Сутринта в 9:40 убиха Андрей Луканов. Вашият коментар?

Хр. Калчев:

— Да им (цензурирано) майката! Объркаха ми плановете. Трябваше да бъде Илия Павлов^[2]... Той е първият в моя списък, но не само в моя. Той е номер 1 в списъка на хората, които поръчват тези убийства. Кои са те? Това могат да ви кажат гангстерите, но те могат и

да ви подведат. Ако искате да знаете истината, попитайте политиците. Те със сигурност я знаят.^[3] ↑

[2] В изпълнение на предсказанието, макар и със закъснение, той бе убит на 7 март 2003 г. Но какво предсказание е това? Те от неговия ранг повечето ги избиха. Все едно като играеш примерно с 40 числа от тотото, да кажеш, че все някое от твоите ще излезе. Ми, най-вероятно ще познаеш. Още по-сигурно е, че ще се падне все някое от 49-те числа. ↑

[3] Коя е тая истина? И защо ни насочва към политиците? Ако я знае, защо не я каже, ами само се репчи? Или го е било страх? Нали е много печен? Уж е голяма работа, но май само в пиенето и пъченето. Щом стане дума за истината, ни праща при политиците. Много добре знае, че те няма да ни я кажат и така ще си стоим, жадни за знание. Така само хвърля черната (ами тя друга не може да е) сянка на съмнението — пак по класическия заобиколен и безопасен начин. Абе, ясно е, колкото и да увърта: той **не знае** истината. Знае я само великият К. К.

Него питайте. ↑

[4] Между другото през първите две години на усилен износ за джапанките на тези прехвалени от адвокатите на соца *трошки*, ние, ако си спомням добре, сме им доставили цифром и словом 30 броя. Разбира се, там тутакси е изградена съвместна фирма за ремонти (предимно основни) на *чупентииите*, както ги нарича в мислите си Андрей Карлович. Тая фирма, разбира се, е губеща. За повече подробности виж „Спомени“ на О. Д. ↑

[5] НТР — Седми отдел на ДС или Научно-техническо разузнаване, създаден в края на 1964-а. Представлява шпионска централа за „придобиване“ на изобретения, технологии и ноу-хау — главно от капиталистите и откъдето падне. В него като щатни и извънщатни сътрудници са работили — предимно през творческите си командировки — маса наши изтъкнати интелектуалци. Тук отблъскващият пример за обучение на джебчий, описан за пръв път в „Оливър Туист“, се разгръща в държавна стратегия за кражби на милиарди. От онова време е и един от най-шокиращите примери за морала на комунистите: „Разузнавачът“, който забърсва щама на пеницилин Г 43 000 единици (каквото и да означава това) от английски фармацевтичен гигант, е обявен за герой на соцтруда. Така за пръв път

в българската история тая най-висока^[8] по онова време държавна награда се дава за безпардонно яко крадене. Нашият знаменит юнак в тая изпълнена с разузнавачески тръпки област е трети в алеята на славата след легендарните корсари със Френсис Дрейк, на когото през 1580 г. Елизабет I дава титлата баронет, а няколко години по-късно го произвежда вицеадмирал от флота на нейно величество, и Хенри Морган, когото пък през 1674 г. Чарлз II посвещава в рицарско звание, а през 1675 г. го прави губернатор на Ямайка. Както се вижда, подобни награди са типичен англосаксонски израз на обществено признание. У нас тези велики разбойници щяха да са министри на морината, депутати от парламентарната група на РЗК (Ред, Законност и Справедливост) или поне членове на комисията за водните басейни и язовирите. ↑

[6] За разлика от останалите книги от тая поредица, тук понятието *идеология* се споменава в основния текст само веднъж и то във връзка с *идеолог* на тая смрад социализма (според Матей, ние се разграничаваме). Както Божидар е казвал много пъти пред свидетели, „В обществото идеологията подменя Божия морал с негов отровен двойник и генерира специфична престъпна среда“ (вж. подзабележката за идеологията към забележката за Вълко Червенков от книга II, както и първата подзабележка от забележката за Колчак от книга III). Затова хората, които следват Неговия път нямат нужда от тая зловредна категория. Великият К. К. също не употребява това понятие в настоящата част от книгата си: повечето от неговите герои са си за затвора, но в речника им не се среща тоя морален сурогат. Не може обаче да се отрече, че верните на Мордохаевите идеи членове на БСП и останалия (според Матей, ние се разграничаваме) просоциалистически настроен празноглав^[9] електорат е повлияна от него. Повечето от тях (пак според него) били в последна фаза на видиотвяване. ↑

[7] Може би А. К. има предвид „на английски“. Само за сведение, до днес (01.01.2010)^[12], няма преведени книги на тоя капиталистически автор. Странно е, той пък откъде знае за Карл Менгер. Те с Божо май ще излязат съмишленици. ↑

[8] Заедно с *Герой на НРБ*, която пък се е давала на един куп „герои“, които щяха да бъдат на бърза ръка избесени, ако ги заловяха като извършват „подвизите“ си в държавите, които вече със съвсем нескрита завист наричаме бели. Някои от тях сега са ни съюзници.

Ние, разбира се, се правим, че тия позорни кражби не са се случили. Пък може да са и отмъщение за това, че през последните 1–2 века и нашите днешни съюзници са се държали с нас като злосторници или поне зложелатели почти без почивка. Според някои и в настоящия исторически момент не е много ясно какво става. ↑

[9] Наскоро разговарях с един от тези представители. Той, като се появи, веднага разказа как навремето рапортувал на някакъв митинг на самата Цола Драгойчева, и го направил така *отривисто* (по поръчение пък на самия първи секретар на ОК), че тя се стреснала, и противно на заповедта за комунистите да не правят нито крачка назад, отстъпила пред тоя дебил. Когато присъстващ привърженик на друга партия (вероятно ГЕРБ — те са навсякъде) го засече, той веднага го контраатакува: Ние, вика, имаме ИДЕОЛОГИЯ^[10], а вие какво имате? Нищо. И го затапи.^[11] ↑

[10] Ето че примерите станаха два. ↑

[11] Някой може да каже, че това е единичен и следователно *манипулативен* пример. На което ще отговорим, че и ние сме възпитаници на соца, а в моралните норми, установени с — айде пак — неговата идеология, това е основен похват или още мощна социална мотика за направляване вадата на общественото мнение в правилното (марксистко-ленинско) русло. И ако тоя гербаджия или там какъвто е, беше поотгърнал „Мадоната от кафе Фиалка“ — дори само на вече споменатата подзабележка за идеологията, нямаше да му се даде без по-як пердах. А там не е ясно кой кого. Може дори Божо да се случеше наблизко. ↑

[12] И на 01.01.2016 е пак същото. По-нананананататък бройте вие, *щото аз ми писна*. ↑

[13] От само себе си се разбира, че заради правилата за секретност името на водещия офицер е сменено. ↑

[14] Така може да е било по времето на А. К. Сега младите са май американофили. Желю, Бог да го прости, беше казал, че сме франкофони. Бе не е ясно то какви *фили* или *фони* сме вече. Може пък да сме някакви филофономони. Или прости грамофони. Въобще, както се изрази веднъж Матей с една дълга и изпълнена със съдържание дума, всичко е русофилофранкофоноамериканоанално. ↑

[15] Ако Андрей Карлович се беше срещнал с инж. Къбоков, може би нямаше да съжaliaва за гигантите на соца. Може би щеше да

сподели неговата идея, че те са били осъдени да фалират на истинския пазар (а не да се разрастват ракообразно в спарената, миришеща на сталинови партенки оранжерия на СИВ) от самото си създаване — с изключена обратна връзка, с директори парашутисти, без технологии, без пазари и най-важното, най-важното — без кадрово осигуряване. Откъдето следва, че са какво? Без бъдеще. Андрей, предполагаме, е бил наясно, че да си набавиш инженери творци на нови технологии, не е по-лесно от това да се направи национален отбор — там по футбол, ръгби, спускане с шейнички или народна топка. А може би е щял да се съгласи и че селското стопанство е било тикнато в *катастрофа* още в момента, когато земята е взета от истинските ѝ стопани и е била дадена за „колективно ползване“ от склонните към коопериране михлюзи и другото преобладаващо мнозинство у нас — андрешковците. Пак както би казал Матьо, „Да, може би, но не би. Абе, заеби.“ Ние не сме съгласни — с казаното и дори със себе си. Затова своевременно се саморазграничаваме. ↑

[16] Същите мисли щяха да го споходят, ако бяха поговорили и за тия две от най-важните задачи на държавата при осигуряване възпроизводството на нацията. Божо щеше да го светне, че и здравеопазването, и образованието бяха натикани в задънена улица още при соца. Но то няма начин и Андрей да не е виждал, че точно най-прогресивният строй даде на лекарите и учителите статус на професии с най-нисък обществен престиж. В държавата на работниците и селяните, *даскалите и докторята* вземаха за своя *труд* колкото един кофражист втори разряд. Чувал съм Матей да казва, че педагогическия профил в университетите бил условно име на тъпата част от студентите. За лекарите все пак имаше по-привлекателни условия. Те имаха възможност и за частна практика. Обаче в държавните болници медицинския персонал се държеше с пациентите както бачкаторите в завода се отнасяха с детайлите от поточните линии: да минават по-бързо и да се върже плана. За брака, както и в завода, имаше специални сандъци. ↑

[17] Зъбчето и Жан — Зъбчето е прякор на Илия Павлов Найденов (1960 — 2003), собственик на „Мултигруп“ и една от най-емблематичните фигури на тъй наречения преход, а Жан е Жан Василев Виденов (р. 1959) — министър-председател на България през 1995 — 1997 г. Защо Андрей Карлович мисли за тях в един общ

контекст, не е съвсем ясно. Най-вероятно, защото и двамата са свидни рожби на Системата, а дейността и им според много анализатори, е с фатални последици за България. Според изтъкнати познавачи (например Гелето, Метаксаки и др.), Илия Павлов създава най-могъщата от ъндърграунд групировките за разграбване на парчетиите от царството; Жан Виденов пък, вече по преобладаващо мнение, е един от най-неудачните български премиери. Божо е казвал пред свидетели, че заключенията за това кой от тях е „по най“ са най-вече злобарски, защото няма мутровредомер, нито премиерски серсемометър^[19]. Но то тъпанари и завистници давали отрицателни оценки дори за хитови парчета на Бийтълс, дори за гласа на Марио Ланца, какво говорим, дори на великия роман на К. К. разни празноглавци^[20] са му писали оценка по-малко от 6 по петобалната система. Ние какво да кажем? Ще добавим, че според специалисти по социалномедицинска диагностика, Мултигруп била раково образувание в хилавата ни държавка, а според водещи орнитолози, през управлението на Жан бедите на рояци връхлитат царството ни. Най-известната безспорно е хиперинфлацията (според Божо, режисирана от край до край), която стопи огромните заеми на кредитните милионери, а заедно с тях и спестяванията на няколко милиона наивници. Въпреки всичко в защита на Жан можем да отбележим, че не е ясно дали и останалите многобройни кандидати за държавното кормило са могли да се справят по-добре в оная вакханалия, когато глутниците на групировките ръфаха най-стръвно основното си блюдо. Освен това той се противопоставя на разпродажбата на царството, преследва мултаците, като осуetyава газовата им сделка, и е май единственият държавник в света, отказал да приеме тъмния еврейски субект и най-голям благотворител на циганите (след българите, разбира се) Дьорд Шорош (същия Джордж Сорос^[21]). И за Илия могат да се кажат добри думи. Например той е оглавявал настоятелството на „Св. Александър Невски“, а опелото му се извършва от митрополит в присъствието на патриарха. За щастлив край можем да добавим, че Илия Павлов е бил зет на ген. Петър Чергиланов^[22], началник на Трето управление на ДС, а Жан Виденов пък е секретен сътрудник на същата организация с поетичното речно агентурно име „Дунав“. ↑

[18] Др. Луканов е забравил, че проф. Чирков я кръсти така преди много време. ↑

[19] Тези два изключително важни уреда са необходими и в единия, и в другия случай. ↑

[20] Матей използва често „пълни празноглавци“; когато са понагли и цинични ги нарича интелектуален башибозук, а понякога употребява и неприлични писателски думи като... (цензуриран списък). Интересно е, че тия хейтъри винаги са анонимни. Всеки от читателите знае кой съм. А и който и да съм, навсякъде съм с името си. Тия зложелатели или обикновени злобари обаче винаги са скрити зад компютърните си псевдоними. Досега нито един от тях не е имал доблестта да се покаже от дупката си. Това е очаквано. Подлите удари от засада срещу гения са известен социален феномен още от времето на Салиери. Той, разбира се, не е имал никакъв шанс да застане открито срещу Моцарт. Така е: бездарникът няма талант за грош, но пък има подлост, злоба и самочувствие за средно голям мегаполис. Ако от Форбс пък правеха подобна класация, сигурно първите седем милиона щяха да са от нашия край. ↑

[21] Ето [едно матриалче](#) (в допълнение на цитираното в заб. за Виенския конгрес от Книга втора) за тоя, както според някои (др. Стратиев и др. др.), са се изразявали в тесен кръг Виктор Орбан и Божидар Къбоков, *подъл чифутин*.^[23] ↑

[22] Винаги, когато го споменавам това име го произнасям „Челенгиров“. Това „Чергиланов“ ми изглежда доста издръндотрапоносно. Може да се каже и изтраподръндоносано, както и тръпоиздрандоносано. Много комутативна дума. Ама, както би казал шопа, върти го, сучи го, *носано*-то все си е отзад. ↑

[23] Почти същите думи, като на великата княгиня Анастасия Михайловна. ↑

[24] Сол Полански (1926 — 2016) — посланик на САЩ в България от 1987 до 1990 г.

Шарапов — Виктор Василиевич Шарапов (р. 1931 г.), генерал-майор от КГБ, последният съветски и първият руски посланик в България за периода 1988 — 1992 г. Помощник на трима генерални секретари на КПСС: Андропов, Черненко и Горбачов. Не го бъркайте с Шарлопов. ↑

[25] Sharp turn — бел. на преводача. ↑

[26] Излиза, че те с Божидар наистина са съмишленици. А стига, бе. ↑

[27] Тези мисли са доста смуцаващи. Не само защото до момента на връщането на Симеон II, така да се каже, „на царска позиция“ има още пет години. Според нас, това е прозрение, което показва колко дълбоко познава Андрей Карлович народопсихологията ни^[34]. А ние сме посрещали като правило царете с „осанна“ и после най-често сме ги... сещате се. В такъв случай той е знаел и че ще последва... ясно какво. ↑

[28] Туй то. ↑

[29] Лилов — Александър Василев Лилов (1933 — 2013), секретар на ЦК на БКП, член на Политбюро и Държавния съвет, народен представител в 9 (девет) народни събрания. Председател на Висшия съвет на БСП (1991 — 1992). Член-кореспондент на БАН, ръководител на Центъра за стратегически проучвания към БСП. Божидар е споделял, че (цитирам) „това е единственият от комунистическите главатари, към когото изпитва известни симпатии. Но не би го поканил в къщата си^[35]“. Ал. Лилов има прозвище — „Стратега“, но не е член на борческа бригада. Даже и на оная с позавъртяно име, а именно на АБПФК (известни и като „активните борци“). ↑

[30] Чудомир Асенов Александров (1936 — 1998) — секретар на ЦК на БКП, член на Политбюро, първи зам.-председател на Министерския съвет, оглавяван от Гриша Филипов. След преврата е вицепремиер в първия кабинет на Андрей Луканов. Смятан е за един от талантливите и перспективни апаратчици на соца с надеждите за просветен соццар. Само че изгаря в пламъците на кадрова фурна, в която бай Тошо печеше бъдещето на своя клан — клан, клан, недоклан, печен, печен, недопечен. ↑

[31] Татарчев — Иван Николов Татарчев (1930 — 2008), главен прокурор на България от 1992 до 1999 г. Според Матей, ако има нещо, с което се прочува повече от непрофесионално пристрастните и безрезултатни преследвания на знакови дейци на БКП, това е закана му да отиде с хора на ВМРО във Виена и да докара Огнян Дойнов в чувал. Паметна е и фразата, че „над него е само Господ“. Така той за пръв път дава на света да разбере, че главният прокурор на България е най-малкото наравно с папата в земната йерархия. Към тия характерни правосъдни похвати можем да добавим и нелишените му от прокурорска сърдечност връзки с повечето знакови фигури на

ъндърграунда ни. Както е известно, блюстителите на правдата у нас се водят от вътрешните си убеждения. Е, и от закона по някой път, но главно от тия прословути прокурорски вътрешни гласове. Може би неговите са мърморели да осъди там поне някой по-дребен бос от пъстрия и необятен престъпен свят в царството на кривите огледала. Но щом не са го заявили ясно и високо, той човекът какво да направи, като не ги чува? ↑

[32] Бай Вълко — Вълко Червенков (вж. забел. за него от книга втора). ↑

[33] Онези, които са следили внимателно повествованието може би са забелязали, че и народният герой Цочоолу употребява тая изразителна руска дума. Някои твърдят, че е използвана и от Дочоолу. А може дори и от Гочоолу. Но това са само догадки. ↑

[34] Тук му е мястото ни в клин ни в ръкав да цитирам една ненаписана статия на Матей.

„На поредния форум за Левски някакъв професор се изкашля, че Апостолът бил един от строителите на съвременна България. Той си мислеше, горкият, че това е достойна положителна оценка и дори нещо още повече. Ами що не направи една проста равностметка? През последните 200 години «турско робство» по нашите земи няма жертви от войни. Имаме си къщи, нивя, лозя, стада, паспорти (тескерета), скитаме по света и си гледаме рахата. После някой ни подкокоросва, тръгваме с оръжие срещу султана, следва кървава разправа с въстаниците и руско-турската война с двайсет хиляди избити само в старозагорско. След като сме се освободили в нашето царство започват трагедиите: отначало пагубен избор на владетел и три кървави войни една след друга, триста хиляди жертви и още толкова ранени и осакатени, огромни материални загуби, репарации и прочее контрибуции за милиарди — първа национална катастрофа; пак война, тоя път гражданска и вече перманентна, хиляди избити, заразяване с убийствения вирус на най-човеконенавистната идеология, отново гибелна световна война, десетки хиляди жертви, разрушена столица, отново репарации и контрибуции за милиарди — втора национална катастрофа; после пак гражданска война, поголовно избиване и прокуждане на елита и превръщането на оцелелите негови представители в най-унижената и преследвана част на обществото, десетки хиляди избити без съд, съсипването на селското стопанство с

насилствената колективизация и елиминиране на най-трудолюбивите и способни представители на земеделското съсловие, избиване на горяните, безмозъчна грандоманска индустриализация, обезлюдяване на селата, прахосване на всички видове ресурси, войнстващ атеизъм и морален крах — трета национална катастрофа; разграбване, плячкосване, повсеместна омраза, корупция и беззаконие, изтичане на 1–2 милиона от младите, талантливите и работоспособните — четвърта катастрофа. Вече не национална, щото то няма нация. По всичко изглежда, че предстои пета. Да се надяваме, че тоя път мъките ни най-после ще свършат и нашето царство за голямо облекчение на всички ще се опре тоя път стабилно о дъното. Ето резултатите от изявите на строителите на съвременна България. Какво прославящо има в участието в такъв кошмарен сериал от страховити провали, жертви, разрушения, смразяване с половината свят, гибелно безбожие и несвършващи до днес страдания? И само като тема за размисъл ще спомена, че през това време в Турция единствените разрушения и загуби са от земетресения. Анадолът е земетръсен регион, обаче ние не сме и значи и загуби нямаше да имаме.“ — завършва Матей статията си.

Като прочетох последното изречение и аз започнах да се чудя.

За безбожието Матей може би е прав. Обаче Коледа и Великден си ги празнуваме здраво. Според Божо сме можели да избегнем тоя ад, дето сме се напъхали сами — е, с малко чужда помощ, ако сме си стояли при падишаха. Лошо било, че той вече не ни щял. Той често е разправял и че монархията била далеч по-съвършена и справедлива от републиката. Ако се опитаме да направим такова заключение, като разглеждаме периода от сравнително достоверно известната история на България от горния пример ще открием, че и двете форми са *еднакво вредни*: две катастрофи се падат на царството, и толкова — на републиката. Разбира се, ако вече не е започнала новата гражданска война. Затова бързае да се разграничим, преди да избягаме — ние пък на вилата. Мазето с бъчвите там е проектирано като просторно противоземетръсно укритие. ↑

[35] Веднъж го попитах защо не го ще в двореца си. „Той — започна Божо — минава за идеолог на една партия, която проглуши ушите на всички, че гради държавата като фаворизира една група хора за сметка на потискането с всички сила на останалите. Такава

конструкция не е по Божия морал. Затова комунистите са предимно безбожници, които преследват целите си с лицемерно популистка и доказано античовешка идеология. Техният социализъм е съчинение или за особено аморални типове, или за пълни дебили. Това е така, защото освен на безбожие, той почива и на идеята, че е справедливо да се заплаща според труда. Обаче той не е и не може да бъде икономическа категория, защото не може да се измерва. По никакъв начин. Идеята да се мери стойността чрез труда е също толкова глупава, колкото и идеята да се измерва изкуството с количеството изразходвана боя или камъни. За разлика от нея обаче тя е много по-зловредна. И заедно с останалите им зловредни измислици е обезсмислила самия труд, разрушила е икономиката и е донесла безброй беди. Тоя тип (така се изрази) е несъмнено умен. Следователно трябва да е разбирал цялата несъстоятелност и аморалност на основната им конструкция. Не е възможно да не е съобразявал защо през цялото време са ставали безброй злоещи насилия и убийства и как всички водачи по етажите на болшевишките структури са се дебнели и избивали едни други като бесни кучета. Било пред очите на всички и значи го е виждал и той. Не е възможно да не се е досещал, че това е породено и неминуемо ще се случва заради поругаването на Божиите морални аксиоми. Но е оставал през цялото време в мръсната им игра. Излиза, че е бил просто въжеиграч без морални задръжки, който — за да избяга от съвестта си — се е вживял в ролята на идеолог на нещо голямо и светло. Вярно, че при него класата е много висока. Но това не е основание да е сред приятелите ми. И сред моите колеги в бранша има... — той ме погледна и се захили — специалисти от неговия ранг. Някои от тях също са ми симпатични в известен смисъл, но аз не ги каня на вилата да играем на домино.“

Защо точно на тая игра — не каза. ↑

[36] Можем да добавим само, че когато Божидар научил първите подробности за преврата, се изхилил непочтително. „Държавата е в хендека още от средата на шейсетте. Само че тия партийни ръбове (така се изразил) нямат понятие от теория на хаоса и катастрофите. Иначе щяха да знаят, че катастрофите в социума траят дълго, и докато това се случва, системата не може да се управлява. Но то така е: в МГИМО^[37] изглежда не се учи какво е бифуркация, атрактор,

показател на Ляпунов и константите на Файгенбаум^[38]. Следователно не знаят какво може да предизвикат дори малките зрънца идиотизъм в нелинейната система на социума. Не се учи дори кибернетика. Затова не бяха проумели, че управляващият сигнал се подава от един-единствен източник, а не от колектива. И бяха съчинили управляващите двойки директор — партиен секретар и командир — политкомисар, идиотите му с идиоти. Да не говорим за теория на игрите. Няма и понятие какво е печеливша стратегия, как се намира тя и как може да се следва. В замяна на това овладяват технологиите на крупните политшашарми и международни далавери, както и практиките по яки политически льготы и здрави удари под кръста^[39]. Обаче това си е полезно, защото те са си наш национален обичай и всички местни стратегии започват или завършват с тях. Така няма да изостанем и от практиките в Евросъюза. Все пак накрая повечето от тях проумяха, че с тези техники само не става. Пътят, който сочеха като най-верния с тъпа упоритост, завърши в хендека. Но те и сегашните надуты управляващи пуяци час по час говорят за правителство от експерти като за панацея на проблемите ни. По този начин с двете ръце подписват самопризнанието, че са си пълни дилетанти. И как да спасим родината от тая перманентна беда — демократично избраните ни правителства? От хайдутите в тях няма спасение. Обаче защо кандидатите за тези длъжности, които са просто неучи, да не изкарват курсове за министри по места? Могат да ги съчетаят с курсовете за шофьорска книжка. Управлението на раздрънканата ни държава не е кой знае колко по-различно от това да караш някоя браква от холандските автоморги. Абе, аз що не организирам едни такива курсове? Естествено, да не са много напрегнати. Да речем, двуседмични. Като знам колко мераклии има за министри... Набързо ще трупна още някое и друго милионче. Но може и да не ме огрее. Наште юнаци и без обучение веднага се ориентират как да отарашват царството. То това е най-важното държавническо умение.“ И отново се захилил — вече със съвсем ясно чувство. ↑

[37] МГИМО — Московский государственный институт международных отношений (Московски държавен институт по международни отношения). ↑

[38] За тези понятия, които инж. Къбоков преоткри в ранните си години, макар и в един по-простонароден вариант, вижте в заб. 74 от

книга I. За всеки случай ето отново [линк1](#) и [линк2](#) със сбито изложение на най-основните моменти от тая непопулярна, но основна за разбирането на света ни теория. За останалите си търсете материали сами. Ако искате да оцелеете в Голямата игра, разбира се. ↑

[39] Метаксаки щеше да каже „право у дипломатическите мъде“. Ние няма да използваме такива вулгарни изрази. ↑

NOI COMINCIAMO

*Между живота
И смъртта
Сине се белият сняг^[1].*
Сантока

[1] В японската поезия белият сняг е символ на любовта. Сантока (в превод „огън на върха“) е псевдоним на Танеда Шоучи (1882 — 1940), гений на японската хайку поезия, последният дзен бродяга и славен пияница. Ето, според нас, едно от най-великите му хайкута

*Един добър хан.
Накъдето погледна, планини,
А насреща — магазинът за саке.*

За онези от вас, които се интересуват от темата, най-добро саке може да намерите [тук](#), както и [тук](#). ↑

ГЛАВА XIV

ЕДИН ДЕН ОТ ЖИВОТА НА ЛОЯЛНИТЕ ПОДАНИЦИ

*Най-сетне защо, по дяволите, не
можяхме да приключим по по-достоеен начин
тази глава от нашата история? Какво
забравихме да направим? В какво сбъркахме?
Или може би усилията ни просто са били
безплодни и абсурдни?*

Владимир Буковски

*Money, money, money
Must be funny
In the rich men's world...*

Abba, „Money,
money, money“
(всенародна песен)

Настъпи сряда, традиционният^[1] ден за работа на Балканите според сръбския фолклор, и към девет Божидар отиде в Централната балканска борса.

Известно е, че борсите са неотменна характеристика на капитализма. Най-напред, естествено, е експлоатацията на човека от човека, Номо homini lupus/lepus^[2] и тям подобни. На второ, ако не на първо място е най-видимият резултат от тази безчовечна експлоатация: бленуваните по тия земи цял половин век супермаркети, фрашкани със стоки като пещери от веригата „Али Баба“. Трета поред е агресивната международна същност на капитализма, каквото и да означава това, а на четвърто място идват борсите. Пълните с компютри и ръкомахащи

брокери зали, непонятните и завладяващи като аржентински сериал борсови игри, великата обединяваща идея на внезапното забогатяване — ей така, от нищото, сладкият момент на прецакването, разоряването за броени часове, след което потърпевшите приключват житейския си път по някакъв любим на всички борсови играчи способ — например като се хвърлят от специално подбран етаж на небостъргача с офисите на брокерите, всичко това съставя четвъртата и затова най-важна характерна черта на капитализма.

В духа на възрожденските традиции старозагорската борса се помещаваше на третия етаж в една бивша ТПК^[3]. Бяха я приватизирали за нула време. Специалисти по оценка на общински имоти ѝ дадоха цена, която беше достатъчно малка, за да може кметът да вземе срещу скромна лепта и бъдещи ползи еднолично решение за участие на общината с апортна вноска в новото акционерно дружество. Към свежарската идея се присъединиха с по-скромни авоари, но със същите цели и две банки, местната секция на Търговската палата и някои видни тукашни деятели. Регистрираха така създадената фабрика за дивиденди в друг окръжен град, за да не може общината да обжалва резултатно решението, когато се смени властта, и новите собственици се развихриха. Кооперацията сякаш беше правена точно за омразните на народа капиталистически цели. Просторен кабинет за шефа, счетоводство с каса от половин тон и класическа ключалка с ротационен шифър за сухото, спечелено по определено съмнителен начин от баламурниците, стая за отмора от напрегнатата работа по измами на клиенти и вложители, както и достатъчно помещения за останалите благородни начинания. В бившата заседателна зала се настани фондовата борса. В нея бяха разположени П-образно няколко съвещателни маси от предишния обществен строй, а пред тях се извисяваше титулярното в миналото директорско бюро. На него като паметник на постамент беше поставен неработещ Правец 16. Приличаше по форма на американските, но изглеждаше, сякаш бе дялан с брадва в някой дърводелски цех край Силистра. В момента течеше сесия и по масите дремуцаха неколцина брокери. На такива сесии се търгуваха главно акциите на дребните риби от пъстроликата тълпа балами, които влагаха своите спестени през годините на народната власт левчета в многобройните, прости като капан за мишки, финансови устройства. Подмамани от високите дивиденди,

обладани от беса на бързото забогатяване, довчерашните главни работници и селяни с неподозирана алчност и присъщо на нашенците самочувствие на всезнайковци, влагаха по един от възможно най-тъпите начини парите си в „Източно-западна компания“, в акционерното дружество „Народ“, в „Животоносен избор“, в не помалко животворната „Рекс“ и в още няколко десетки подобни събирателни пунктове. Тук-там неориентирани в процесите на забогатяване интеллигентчета се опитваха да ги укротят с примери за пирамиди и фараони, на чиито картуш пише на чист български „професионални измамници“, за геометричната прогресия при нарастване броя на баламите и за други зазубрени интеллигентски измислици.^[4] Напразно. Просветителските напъни, както са отбелязали още древните, принасят полза само на предразположените, но за тях пък те винаги са били излишни. Освен книжния тигър на знанието, нямаше кой друг да спре народните маси. Божидар често казваше, че това можеше да направи единствено здравият разум, но било известно, че той — по всяка вероятност заради климата — не се среща по тези ширини. Иначе защо сме щели да строим социализма десет петилетки. Всеки знае, че тъкмо по негово време последните остатъци от здрав разум са били победени окончателно от прогресивните сили. Тъй че всенародното движение се разрастваше с предсказаната от теорията скорост и парите течаха към спешно приспособените за целта помещения в компаниите по експлоатация на националната простотия. В някои от тях за седмица се събираха толкова много банкноти, че задръстваха стаите, а на места и коридорите. Това обаче беше недопустимо от гледна точка на пожарната безопасност, а създаваше опасност и от битови кражби и други злополуки. Заради такива главоболия служителите се виждаха принудени да трупат натъпканите с пари чували един върху друг в недомислено избраните малки помещения за складиране, за да могат поне да се придвижват до тоалетните, докато изпълняват служебния си дълг, както и да не отнесат някоя глоба от тия навлеци — пожарникарите. Божидар беше влизал в една такава централата — на „Източно-западната компания“, която се намираше на тиха и китна улица в София. Беше представителна и същевременно дискретна пряко боядисана къща във възрожденско-капиталистически стил с висок дувар и яка старовремска порта, от която се влизаше с бадж и по

строг маршрут. Но след като човек веднъж преминеше покрай охраната, никого вече не го беше грижа къде ще ходи и Божо любопитно занаднича по стаите. В първата имаше две бюра, на които симпатични мацета брояха пари с банкнотоброячни машини — неоспорим белег на богатство и просперитет. Във втората кипеше същата вълнуваща дейност, но бюрата бяха вече три. Където и да погледна Божидар, навсякъде делово брояха банкноти, правеха от тях стегнати пачки и ловко ги подреждаха в големи найлонови чували. Той бързо откри, че ги складираат в приспособена за целта стая с надпис „Каса“ направо на пода, за да не губят ценно време с отваряне и затваряне на тежки и тромави шкафове с трудно запомнящ се шифър. Така приготвени, под грижовния поглед на една касиерка с напращели цици, пачките очакваха своето транспортиране в неизвестно направление към някаква далечна цел. Само в една от стаите още не течеше животворният процес, но бюрата вече бяха инсталирани, от новичка хай уредба тихо звучеше изпълнена с простонародни копнежи чалга, а на пода се мъдреха три кашона с новички банкнотоброячки от последния, форсиран модел. Това беше основният предмет на дейност на дружеството — броенето на пари, нещо необикновено приятно и изненадващо доходно. На този фон усилията на фондовите брокери в Централната балканска борса да способстват за ритмичното придвижване на парите към складовите помещения на компаниите с достатъчно помещения за броене на банкноти вълнуваха колкото английски екшън в преразказ за глухонеми германци. Оживление настъпваше единствено при големи сделки, но те ставаха в някое от кафенетата около борсата. Там брокерите говореха тихо, разменяха дискретни разбиращи погледи от типа „Айде сега, на стар памукоберач вълна ще продава“ или „Абе, то бива човек да послъгва, ама чак пък толкоз“, а от време на време си стискаха ръцете с изражение на доволни, радостни от живота измамници. В повечето случаи това бяха сделки от оня тип, дето след като си стиснат ръцете, продавачът тръгва да търси стоката, а пък купувачът — парите. Но и в малкото случаи с успешен край тези сделки не се регистрираха в дружествата, за които работеха, и така новоизлюпените представители на българския финансов елит експроприираха с пролетарски плам работодателите^[5] си, като прибираха цялата комисионна.

В общи линии такава беше учреждението, в което влезе Божидар. Можем само да напомним, че в него фирмата му Рулер ЕООД държеше контролния пакет акции — един благороден жест, който бе приет от прогресивната общественост, след като кихна сухо на когото и където е положено в такива случаи. Божо повика от вратата с характерен жест на собственик водещия сесията Светлин Тодев, шефа на борсата — бледалик тип с вид на аристократичен мошеник от класическа английска сага. Носеше поомачкан костюм на затворнически райета, аранжирани в тъмносиво и гледаше преценяващо, недоверчиво и напрегнато като букмейкър на незаконни залагания.

Охо, самият Божидар Къбоков — каза той театрално и очевидно лицемерно, като излезе в коридора и затвори внимателно вратата зад гърба си. — На какво дължим честта?

— Чух, че в тая сграда правели някаква пристройка за конференции на прецаканите вложители. Та рекох да проверя как вървят строителните работи.

— Хеей, ако те слуша човек, ще си помисли, че тук има само мошеници — докачи се Светлин, но не отрече категорично възможното им частично присъствие. — Твоя брокер защо го няма?

— Не знам. Може да търгува някой пакет зад гърба ми долу в кафана — изхили се Божо. — Има ли раздвижване на пазара?

— Не. Обичайното. Защо питаш?

— Не мога да спя вече нощем, бе. Сънувам все една и съща картинка. Тичам по „Митрополит Методий“, а след мен се носи една представителна група измамани акционери с прясно отсечени дряновици.

— Стига, бе — позасмя се Светлин. — Да не би да караме някого да купува насила? Те сами се натискат. Ние сме просто посредници. И друг път съм казвал: Ако не продаваме акциите на тия рапони, други ще го правят. Защо ние да не приберем сухото?

— Тая логика напоследък хич не ми харесва. Знаеш по-добре от мен, че това са пирамиди. Не вършат нищо друго, освен да събират пари. Ако утре се сринат и ние увиснем с някой и друг милион, а? Какво ще обясняваме на акционерите си?

— Разясни го това на тия, дето купуват като бесни.

— Знам, че няма полза. Навремето, като им решавах на такива домашните по математика в училище за една филия с лютеница, ми се доверяваха безрезервно. Бяха учили тая противна наука десетина години, но си бяха наясно, че ще закъсат и на някое уравнение с едно неизвестно. Сега, като им кажа, че ги лъжат като в разказите на О'Хенри, не ми вярват. За тях това вече е обида. Въпреки че нямат и понятие от икономически модели и прогнозиране на пазара. Изглежда си мислят, че знанията за тях се появяват като космите в ушите. От само себе си. Затова всички са със самочувствие на печени специалисти по финансовите далавери и бързото забогатяване от Долен Манхатън. А са си същите баламурници като в училище.

— Нали сме го обсъждали това бе, Божо. Рисковано е, но ти сам виждаш — по нашите земи фондовият пазар е такъв. Ние нали искаме да построим капитализма? Еми, както всеки знае, у нас строителите винаги гледат да те прецакат. Такива са реалностите. Един ден като се раздвижи и стоковата борса... Пък като почнат и фючърсите... За какво ще са ни тогава акциите на разни съмнителни дружества. Тук сме земеделски район. Само колко местни селяндури ще можем да прекарваме — уж на шега каза Светлин.

Божидар се подсмихна и поклати глава. Нямахше спасение за тревопасните. От вчерашните шмекери и тарикати на реалния соц се бяха излюпили новите, все още дребни борсови шарлатани на имажинерната демокрация. Каквото и да направеше, те пак щяха да измъкват парите на баламите. Като останалите мошеничества, и това под благосклонните погледи на новата народна власт. Нищо чудно — тя си беше старата и беше организирала цялата фиеста.

— А, добре че заговорихме за стоковата — каза той. — Твоите хора могат ли да намерят данни за цените на нефта през последната година?

— За какво са ти? Да не влизаш в бизнеса?

— Хе, откъде у мен толкова пари, бе. Един приятел ме помоли.

„Хеей, ти ли нямаш пари? Тая финансова къща е като печатница. Пари нямам. Хъ. Пак е намислил нещо тоя хищник“ — помисли приятелската Светлин и каза уклончиво:

— Не е лесна работа да се намерят такива данни.

— Виж, намери отнякъде тренда. Може би в Софийската стокова го имат. Размърдай се малко. Нали затова вземаш директорската си

заплата — каза Божо. — Половината от нея аз ти плащам.

— Ще го потърся, бе. Нямах проблем — докачи се Светлин.

— Тъй те искам — каза Божидар от вратата.

Светлин погледна замислено след него, прибра се в стаята си, без да бърза, и извади топче листове от чекмеджето на бюрото си. Имаше данните до септември. Разлисти ги, поклати глава с оня жест, който на английски значи „да“, а на български — „не и няма начин да стане“, и после набра един телефон.

От кого получаваше заплатата си, той знаеше, но знаеше и на кого най-напред трябва да докладва важните новини.

* * *

Владимир Пейчев се поклащаше в скъпарското си кресло тип „Дромеас“ и се опитваше да се настрои за започващия трудов ден. Откакто се върна от Австрия, нещата някак си се промениха. Там се чувстваше, както се полага да се чувства един опитен разузнавач сутрин в уютно виенско кафене. Тук се чувстваше като... абе, като битолски просяк в небрано лозе. По никое време. Затова напоследък работеше почти без желание. Това, което се случваше в България, определено не му харесваше. И не заради това че вече не работеше в тайнствените отдели на ДС. Вярно, той и такива като него станаха изведнъж ненужни. Удар под кръста си беше, нямаше спор. Но истинската причина за започналия вече да го плаши срив беше друга. Пред очите му хората от високите управленски нива, на които той на практика преди беше служил, сега разграбваха на поразия държавата с мръсни хватки и трикове, за които майка му щеше да им даде от 10 до 20 или нещо още по-нездравословно. Отвсякъде изпълзяваха безброй мутренски групировки, оформяха се мълниеносно мафиотски кръгове, организираха се с неистов размах канали за дрога и бели робини, а цялото царство ехтеше от бясна контрабанда и яки кражби... И точно онези, които трябваше да озаптят развилнелите се престъпници, бяха техните най-могъщи задкулисни босове. На всичко отгоре и той се чувстваше виновен. Парите на партийната олигархия, които бяха изтекли в чужбина през многобройните канали на неговата предишна служба, сега се завръщаха от тайните сметки в екзотични офшорки

право в джобовите на бившите секретари, председатели, директори и техните мекерета. Това беше един от начините, по които те купуваха на килограм всичко, което все още имаше някаква стойност. А Владимир беше помагал да се случи тоя кошмар. Най-важната му работа в посолството беше да следи да не се затлачат от нашенска лакомия каналите на вонящата течност, която цял свят нарича „мръсни пари“. Всичко това го изпълваше с омерзение. Вярно, че когато напусна Службите, напълно доброволно междувпрочем^[8], той успя да намери едно сравнително закътано пристанище, в което можеше да изчака бурята да премине. Само че докога? Не можеше да се откаже от миналото си. А в него проблемът му не беше никакво абстрактно тоталитарно устройство, а това, че го командваше такъв ръб като Динята. И той не се беше борил за демокрация. Напротив, една от задачите му беше точно да лови — той се позасмя наум — нейните западни шпионски елементи. Както и да преследва българските й съмишленици. Но такъв беше законът. *Dura lex, sed lex*. И той го беше спазвал, следвал и защитавал. При това беше... да, беше вярвал, че това, което върши, носи полза за мнозина. Сега навсякъде са тръбеше, че истината е била друга. Излизаше, че стремежите му, всичките му усилия, цялото му старание, напрежението и рисковете във всички битки, които беше водил, са били за оня, дето клати гората. Напоследък често се питаше какво ще прави занапред. Трябваше да се раздели с миналото си. Добре, само че как? Като плюе срещу себе си? Или като се обърне срещу бившите си началници? В неговия стар свят рефлексите му бяха насочени към това как да избягва конфликтите и критичните ситуации. Защо да се изправя срещу такива могъщи противници? Беше безсмислено. А предателството пък никак не му беше по душа. Само че така ли трябваше да премине животът му — в пасивно наблюдение на престъпните им сделки, подкупи и данъчни мошеничества? Дали не сбърка, като не остана да поработи малко в приятелските вече австрийски тайни служби? Те, както е прието, два-три пъти му бяха намекнали за разнообразни форми на полезно сътрудничество. Телефонът звънна. Той се пресегна, вдигна с нежелание слушалката, каза неутрално „Ало“, а после подканящо „Слушам те“. Събеседникът му не беше многословен, Владо го изслуша мълчаливо, каза „Да, разбрах. Друго има ли? Добре, дочуване.“ и затвори. Обаждаше му се един... хм, стар познайник.

Отнасяше се за човек, когото Владо също познаваше отдавна и който някога му беше... да, симпатичен. Вече няколко пъти получаваше информация за него, но не намираше за нужно да й обръща внимание. Сега тоя юнак се канеше да започне видимо доста мащабна операция. Можеше да засегне значително интересите на компанията му в града, в който някога беше работил, и затова тоя път май трябваше да докладва на началството. Нямаше как — това беше работата му като началник-отдел „Информационен“.

Стана без желание, поклати глава и излезе от стаята. Като стигна кабинета на шефа си, погледна табелата „Директор специални направления“, сякаш да се увери, че не е сбъркал вратата, почука, чу „да“ и влезе. Посрещна го секретарката — грозновата стара мома с подозрителен поглед и проклетия, достатъчна за свекървите и тъщите от средно голямо село. Попита я „шефът тук ли е?“, тя го изгледа с неприязън, каза „другаря Стратиев го няма“ и запрелиства демонстративно бележника си.

Нямаше смисъл да пита кога ще се върне, защото отговорът винаги беше „не знам, той не ми дава отчет“. Механично отбеляза, че телефонът е в края на бюрото, така, както го оставяше тая педантка, когато си тръгваше за вкъщи. Значи не беше говорила с никого от сутринта. Владо каза „добре, пак ще го потърся“, затвори внимателно вратата и тръгна замислен по коридора.

Божидар Къбоков му беше станал симпатичен не само защото се чувстваше отговорен за съдбата на хората край себе си и се беше опитвал да предотврати оня атомен кошмар. И то на цена, която малцина бяха готови да платят. Навремето го беше изненадал и начинът, по който той се опитваше да изиграе, а на моменти и направо да воюва с могъщата система на тайните служби. Още тогава Владимир беше наясно, че нямаше как да успее, и точно затова гледаше неговата упоритост наистина със симпатия и дори с известно съучастие. Но може би беше най-впечатлен от това, че Божидар разбра бързо играта и проявяваше опасна изобретателност, като защитаваше приятелите си. На моменти се изхитряваше да редактира дори текста, който му диктуваше, така че да се превърне в някаква безполезна баналност. В един момент беше почнал да си мисли, че тяхната система не е съвършена, щом можеше да допусне такива незаурядни таланти да са в противниковия лагер.

Накрая неговите шефове решиха, че инж. Къбоков е безинтересен агент и тъкмо когато щяха да прекратят разработката му, настъпиха събития, които преобърнаха цялата система. Беше забравил всичко това, но ето че сега отново се връщаше към миналото, и то по начин, който въобще не му харесваше.

Докато беше в посолството, той преживя няколко случая, в които сякаш някой нарочно поставяше препятствия на пътя му и се оказваше, че това го е спасило от сериозни неприятности, а в два от тях изпусна шанса да го произведат подполковник, при това в съответствие с традициите на професията, или, както се казва, посмъртно.

Оттогава му стана навик да се опитва да разбере какво иска да му каже провидението в такива случаи като този сега, когато отложи един неприятен разговор. Първото нещо, което направи, беше да използва антракта и да хапне един сандвич. После излезе и се отправи към... да, към един приятел. Случва се дори бившите ченгета от тайните служби да имат приятели или поне нещо подобно.

* * *

Божидар излезе и тръгна към Първа балканска банка. На входа кимна дружелюбно на портиера, чукна на вратата с надпис „Директор“ и влезе, без да изчака покана.

— Здравей, адаш — усмихна се той от вратата.

Адашът му се казваше Теодоси Кръстев и беше типичен провинциален банкер — някъде около четиридесетте, в поизносен тъмносив костюм с модна копринена вратовръзка, малко пооплешивял и със загладен косъм. Изглеждаше солидно, а в леко притворените му очи се долавяше изражение на позастаряващ, но опитен котарак, който току-що е чул скърцане на мишок вкъщи.

— Здравей и добре дошъл. Сядай — каза домакинът, след като се здрависаха, и посочи едно от тежкарските кожени кресла, купени с парите на вложителите. — Какво ще пиеш?

— Нещо витаминозно.

— Един джин с портокалов сок?

— Може — ако сокът е на „Витамини“.

— Тъй, тъй, от собствената нива хлябът е най-сладък — подсмихна се Теодоси, наля свидливо „Гордън“ в евтини кристални чаши и отвори кутия с портокалов сок. И той знаеше онова, което беше известно на целия град: „Витамини“ някога беше принадлежала на братя Къбокови, а Божидар беше техният единствен наследник.

Да, връщаха му тая проклета фабрика, заради която едно време не го избираха дори за член на отрядния съвет и той така и не позна гордостта да прочете поне веднъж пред класа годишния отчетен доклад. И момчетата да го слушат с тайна завист, а момичетата — с неосъзнато още желание за бъдещо брачно партньорство. Ех, беше страдал много, но мъките му вече бяха свършили и сега вместо клеймото „фабрикантски син“ го очакваше нотариалният печат на едър собственик. Дет' се вика, от буржоазния запъртък се беше измътил горд капиталистически лебед.

— Казвай какви гешефти си намислил. Ти нали беше немскоговорящ? — каза Теодоси.

— Ей, уж си банкер, а пък речникът ти е като на професионален мошеник.

— Ние сме такива бе, Божо. Казвал съм ти го и друг път. Затова и жаргонът ни е професионален. Тъй че карай направо и не се бой.

— Трябва ми кредитна линия.

— За колко?

— За един милион.

— Долара?

— Долара ами, да не мислиш, че за анголски кванзи.

— Това са много пари. Ти да не си забравил, че фабриката е твоя, бе? Няма смисъл да я купуваш — захили се Теодоси и добави бързо: — Кажи какво си намислил.

— Искам да купя залежалата продукция.

— И какво ще правиш с толкова имамбаялдъ и небелени домати, бе? Ония камари там ще стигнат за цял влак.

Инж. Къбоков изгледа събеседника си и с няколко щриха нарисова простичък план: изнасят консервите за Тюмен и вкарват оттам един малък танкер с гъст тюменски нефт.

— Руските партньори са осигурени от Георги Йосифов, нали го знаеш? — Знаеше го Теодоси. Кой не знаеше Жоро Рекса! Международен мошеник от клас А и собственик на нашумялата с

дивиденди за балъци пирамида „Рекс“. Беше идвал и в Зарата да говори с акционерите и да се дуе с купен с техните пари ролс-ройс. — „Плама“ ще купи нефта и банката ти ще си прибере авоарите.

— А с какво ще гарантираш кредита?

— Стойновски ще го гарантира.

— С какво? Да не би да заложи фабриката? Тя, че си е твоя — твоя си е, ама почакай поне да ти я върнат.

— Как „с какво ще го гарантира“, бе? — изглежда го Божо с изражение на Божи агнец. — С консервите, с какво друго. Ще добавим и за твоя коефициент на осигуровка. Не се притеснявай, консерви има, ти сам каза — захили се той.

— Ти си луд за връзване. Кой ще ми разреши такъв кредит? И то при това мъгляво положение в Русия.

— Като познавач искам да ти съобща, че руснаците ядат български консерви и по време на криза. Знаеш, че от време на време им продавам по някой и друг тир. А такъв кредит никой не ти иска — Божидар натърти „такъв“ — за шефа ти ще има три процента, а за теб — пет.

Банката на Теодоси, като всички останали в България, беше раздала милиони под формата на несъбираеми заеми. Отначало даваха само на „наши момчета“ според един сраснал се с народопсихологията израз, който използваше и шефът му. Но после тая повеля на партията се разми и се трансформира в пълната с младежки трепети идея за бързо забогатяване на всички участници в разграбването на татковината. В един момент всеки от по-високите етажи на властта вече можеше да се докопа до мечтата си — ако не до ония тайнствени куфарчета, поне до някакъв общожелан брой от любимите на народа пачки от зелени стотачки. Даже и най-залюханите кредитни инспектори се досещаха, че тези пари няма да бъдат връщани. Но това беше резултат от решенията най-най-горе от могъщите задкулисни кукловоди на прехода. Какво имаше да му мисли Теодоси. Пък и нямаше нищо лошо да позабогатеят малко хората. Е, не всички, де, но това хич даже не го интересуваше. Важно беше, че и за него има хубаво парченце от баничката. Малко, ама негово. Klein, aber mein^[9], често си мислеше той на правилен немски. Обичаше я Теодоси Германията. Да, не бяха много парите, ама бяха сигурни. Всеки, който удряше коляно за такъв заем, знаеше тарифата за „снасяне“. И

веселото поточе шуртеше. Малко кофти беше, защото жена му стопяваше красивите пачки от полагащите му се, бихме казали, *надбавки* още преди да им се нарадва, но то такъв е животът. Сега ставаше дума за доста пари. Такова птиченце не кацаше често на рамото.

— Десет процента за мен, осем за шефа — прошепна обиграно директорът на Първа балканска, но не успя да скрие яркото алчно припламване.

— Ее, стига, де. Това са много пари. Май ще се наложи да отида при конкуренцията.

— Ами иди, бе. Само че на коя врата ще потропаш? На първа честна ли? На оная акула Кюлев, на Ицо Салфетката или на Безекато^[10]? Какво очакваш да ти предложат там? Да не би да не знаеш? Банките ни са по единна тарифа. При когото и да идеш, все ще трябва да снесаш.

Знаеше Божо тая тарифа, даже много добре я знаеше. Нямаше мърдане, а и адашът му беше печен в пазарлъците за изнудване и всякакви финансови мошеничества. В края на краищата нали това му беше професията. Той сам го каза.

— Добре, бе, само че мога да дам най-много седем за теб и пет за големия бос. Това е таванът. Помисли си: с петдесет хиляди тъкмо ще обзаведе по мерак хола на вилата си в Симеоново. А седемдесет хилядарки повечето хора не могат да спестят за цял живот. Тъй че решавай.

— Останалите състезатели в час ли са за проекта?

— Не съм уведомил само Жорж, но вчера той сам ми предложи да се включим в нефтените доставки. Има сериозни намерения, за това можеш да бъдеш спокоен.

— И кой ще купува тия влакове със залежали консерви?

— За това пък какво се тревожиш? Нали с тях е гарантиран кредитът? Ако няма купувач, тъкмо ще ти стоят подръка. Само да ги видиш струпани на камара — изхили се Божо. — Приличат на сребърни кюлчета.

— Ти май наистина искаш да ме вкараш в кауша.

— Не бой се, бе, с парите в най-лошия случай ще купим направо нефт. Какъв ти е проблемът?

— А митницата? Ами ДВСК^[17]? Кой ще ги оправя тези залежали боклуци. Да не се окаже, че срокът им за годност е изтекъл поминалата година.

— Митницата ще я прегазим като козел — малка бара. И срокът им на годност още не е изтекъл. За всеки случай със санитарния контрол ще е добре да се заеме някой задължнял инспектор. Се ще има някой, който да ти иска кредит.

— Хъ... Май няма подходящ... Чакай, чакай. Сетих се. Траян Спасов — нали го знаеш?

— Че кой не го знае тоя тарикат, бе?

— Той ми дължи осемстотин хиляди левчета. По просрочена ипотека. Два апартамента е заложил — каза Теодоси и премлясна сладко.

— И какво?

— Брат му е началник на регионалната инспекция.

— Видя ли? Тоя ръка ще ти целува. Значи нямаме проблем със санитарния контрол.

— Добре, де, само да не разсърдим осите. Не искам новичката ми кола да гръмне, а мен да ме изстъргват от тапицерията като в мафиотски екшън.

— Нали затова ти казвам, че ще вкараме едно малко танкерче. И ще бъде поръчка на „Плама“. Там отделно ще снесам. Сам виждаш, че ми се натрупват и други разходи.

— Правилен е бизнес планът ти — изхили се Теодоси, — но петдесетте хиляди за шефа ще трябва предварително. Знаеш, че големите началници искат сухото, преди да си размърдат задниците.

— Петдесет — като ми дадеш подписания договор. Твоите седемдесет — при първия транш от осемстотин хиляди от заема.

— Много са. Седемстотин.

— Осем или си тръгвам.

„Добри пари са, няма какво да се пазаря повече като евреин — замисли трескаво директорът на Първа балканска. — Той ще трябва да пусне някой лев и на Стойновски — да си построи едно апартаментче в центъра, като го уволнят от работа, горкия. Няма да отстъпи, да не се назлъндисвам, че има и други мераклии.“

— Решавай по-бързо, че трябва да прескоча и до Първа източна за едни преводи — сепна го гласът на Божо.

— Добре, бе. Остава проблемът с убеждаването на шефа, но това го остави на мен. Да се надяваме, че всичко ще е наред. Хъ, ти май ще успееш да уредиш кредита — каза Теодоси и си пролича, че е приятно изненадан от успеха на кандидата за невъзвръщаем заем.

— Сговорна дружина десет самуна хляб изяда — каза поучително инж. Къбоков и напусна банката с настроение, ведро като обедното есенно небе. Този ден, както може да се провери от метеорологичните сводки, то бе сравнително ясно, тук-там с малки безобидни пухкави облачета. Само че щом излезе на улицата, усети странен полъх и като подхванати от вятъра нападали листа в него се раздвижиха позабравени предчувствия и мисли. Някога, в началото, когато се опитваше да се отклони от правия път, един ясно доловим глас му казваше, че не бива да го върши. Сърцето му тревожно се свиваше, както когато баба му се скара за пръв път за онова откъснато зрънце грозде от чуждото лозе. Доскоро все още някакво, дълбоко затрупано от годините, тревожно чувство се промъкваше през пластовете хладна пресметливост, плановете за рискови сделки и пачки банкноти. Думите на баба му, на баща му и на още някого, когато не можеше да си спомни, отекваха някъде вътре в него като звъна на оная църковна камбана от детството му. Сякаш подгонени от непонятна сила, през него преминаваха лоши предчувствия и той си даваше обещания да спре. Преди това обаче трябваше да довърши започнатата завладяваща игра — едно прощално хвърляне на заровете, едно последно залагане в мошеническо казино, в което късметът ти е проработил за завист и яд на останалите, и ти вече си собственик на мечтаните милиони. Но поредната игра свършваше и Божидар пак разклащаше чашата. Късметът отново беше на негова страна, купчината пари пред него растеше ли, растеше и той не можеше и не можеше да спре. Тихите мелодични гласове заглъхваха от ден на ден и той вече почти не чуваше оня звън.

Нищо чудно. Вместо него, подета от политици, банкери, магистрати, от всевъзможни печени разбойници и цялата останала орда оногондури, из царството ехтеше гръмогласно яката мошеническа чалга на прехода.

* * *

Сергей Стратиев пристигна в централата към обяд. През целия път нямаше настроение. Тая нощ пак бе сънувал оня повтарящ се сън — малкия хълм, оврага с изровеното от конски копита дъно и офицера в окаляния шинел с красиви пагони. Кой беше той? Защо го сънуваше? И защо никога не можеше да си спомни края на съня? Не можеше да разбере и това го дразнеше. А тоя офицер му беше толкова, толкова познат. Като не успяваше да се сети кой е, в него оставаше неудовлетвореност и някакво неясно, малко плашещо безпокойство. И сега беше така. На няколко пъти му се струваше, че аха-аха ще се досети, ама на — не успяваше. Но като слезе от служебния мерцедес, и забрави за съня. Имаше по-важна работа — вече не в качеството си на директор по специалния режим на Атомната, а като директор по специалните програми на една от най-големите български фирми — „Мултикомп“, за която бяха започнали да говорят, че била държава в държавата. Но то така и си беше. Планът на стария Стратиев се беше реализирал и Сергей поработи известно време като зам.-началник на бившия шести отдел на бившата ДС. За по-простите хорица и една сюриса заклети сини привърженици това беше отрицателен актив, даже крайно отрицателен, но за професионалистите от новия управленски елит^[18] този актив си беше съвсем положителен. Когато започна голямото разграбване, Серьогата беше отвсякъде готов. Не беше привърженик, а още по-малко поборник за — той се подсмихна — за новия най-прогресивен строй. Не заради дисидентски заслуги, а точно заради връзките му със Службите беше назначен той в прословутата „Мултикомп“. И точно оттук можеше да направлява различните потоци от власт и пари, които течаха на негова територия. Шефът му — човек с повърхностни знания за тайните механизми, с които се управлява света — недооценяваше възможностите в Атомната и залиташе по туристически атракции, по фалирали още при създаването си соцпредприятия и по любимите на новия елит засукани чужди булки. Но Стратиев знаеше, че в Атомната има много хляб, и след поредица от успешни ходове сега беше един от задкулисите й владетели. Затова подмина безцеремонно пропуска, благосклонно кимна на поста, който бе успял да скочи и да козирува, и като на физзарядка изкачи двата етажа до кабинета на Железния войник. Размениха си две приказки, докато слизаха по стълбите, и влязоха при генералния директор, или вече управителя на централата, Емануил Манушев, известен още като

Манчо Облото. Излъчването от закръглената му същност нямаше нищо общо с всевишната подкрепа в името му, нито фамилията му се водеше от героичния Мануш войвода. Но пък предвид останалите му качества назначаването му не можеше да се обясни другояче, освен с подкрепа на висшите сили — и значи я имаше. Някога Манчо се беше прочул с това, че не можа да вземе изпита си за оператор на спецводоочистката. Не беше ясно кое точно беше натежало при избора му за директор, но факт беше, че тоя кръгъл ръб беше назначен да управлява Атомната. Въобще сложни са въпросите на *мениджмънта* на големите и още по-големите предприятия. И разбираеми само посредством многофакторен анализ на националната тъпотия. Въпросът „защо той“ беше например пряко свързан с въпроса „защо не аз“ и всъщност с най-важните въпроси: на кого трябва да отдадем ремонта на оборудването, презареждането и други сладки дейности, от които се става мултмилионер за месец, кой ще извършва доставките на чаркове и тръболяци и кой — на тайнственото *атомно* гориво, кои и по колко ще припечелват скромно от комисионните по договорите и още много, много подвъпроси. Определиш една кандидатура — и въпросите завъзникват. Забележително е, че въпроси от типа „Абе не е ли гола вода тоя нашичкият, как да го назначим?“, не възникваха. Отговорните другари, от които зависеха отговорите на всички въпроси (възникнали и невъзникнали), вече си бяха отговорили на тях, може да се каже, съвсем отговорно. И ето че бяха назначили именно Облото, а не някого друго. Всъщност най-важната му задача беше стандартното разчистване на терена, а именно да уволни по приложен списък всички по-ръководни кадри, свързани с предишните отговорни другари. Това си беше отколешна практика, и той *директорствуваше*, уволняваше и назначаваше *съгласно указанията на другарите* с лекотата на човек, който умее да балансира такива сложни неща, като подноса с кафетата, стаканите с уиски и кадровия състав на високите атомни нива. В замяна на тая опитност Облото решително избягваше да се намесва там, където не му е работа. С други думи, изтощителната и изнервяща го работа по същинското управление той беше оставил на когото трябва, а именно на специалистите. И понеже като поприключи основната си дейност, нямаше достатъчно ангажиращи текущи задачи, той беше наблегнал на посрещането и изпращането на отделни по-така посетители, защото именно в гостоприемството беше силата му.

Сергей и Иван го завариха в приемната при секретарката му, където изучаваше разписанието на посещенията през седмицата. Манчо ги приветства, но без да размахва байраче, отвори с обигран жест вратата към кабинета си и каза „Запаяйте!“

Пояснение към цитата на Владимир Буковски в преамбюла на глава XIV:

Докато преглеждах речника по социална морфология, случайно открих текст, който може би отговаря на тревожните въпроси на Владимир Константинович. Ето какво пише там: „Комунистическата мафия няма да допусне никаква промяна, освен една — тази, при която тя само ще преминава през поредната социална метаморфоза за запазване на властта и богатствата си като гигантско отровно насекомо. Такава трансформация (доста гадна за някои превзети естети) се извършва и сега пред очите на всички, но под измамната светлина на продажните масмедии попадат само нейни камуфлажни вариатети. Все едно дали се наричат «мутри», «новые русские» или както е там на чешки, полски или украински. Истинските кръстници остават невидими — безскрупулни, безмилостни, недостижими и всевластни“.

P.S. Извинявам се, че чак сега пояснявам този цитат, но тук почувствах вътрешна необходимост.

Стратиев влезе в привичната обстановка на директорския кабинет и седна на любимото си място — откъм прозорците, така че светлината да му е в гърба — без да чака покана.

— Кафе или нещо по-силно? — попита сервилно и, може да се каже, сервитьорно директорът на Атомната.

— Знаеш какво предпочитам.

— Две джонита, един чивъс от по-възрастния за другаря Стратиев, две дълги, едно късо с течна сметана и студена минерална водичка от горнобанската — изреди той с обигран професионален тембър на секретарката и затвори вратата. — Казвайте сега какъв е проблемът, докато донесат пиенето, че после ще съм зает — извъртя един от дежурните си майтапи Облото, но компанията не откликна.

„Ти си проблемът“ — помисли с досада Сергей, но каза сдържано като голям бос и с ясно стържещо недоволство:

— Разбрах, че се подготвяте да подпишете с Божидар Къбоков договор за доставка на оборудване.

„Той сигурно репетира да говори с тоя надървен глас в тоалетната“ — помисли Железния войник.

— Подготвяме се, но не сме подписали още нищо — каза Облото с вдигнат пръст. Изобщо не се учуди, че Сергей знаеше за договора.

— То само това оставаше, да подпишете — не се сдържа Сергей.

— Защо се нервираш бе, Серьожа? Щом не трябва, няма да... — започна някаква неясна мисъл директорът на Атомната, но не можа да я завърши.

— Условията, които Божидар предложи, бяха много добри и затова. Пък и нали в новите демократични условия е добре да се опираме на... старите кадри — направи опит да замаже положението Железния войник и си помисли: „Знам, че тоя... има уши навсякъде, ама на, полакомих за два-трийсет бона“. Те бяха петдесет, но нали като си занижава така вината, човек се оправдава пред съвестта си. То пред Господа не става, но да е поне пред тая неясна и тровеща живота ни пущина.

— Не сме се събрали тук да си говорим за демокрация. Знаете, че за друго ни е срещата — ядоса се Сергей.

Разбира се, че знаеха. Едновременношните върли противници на западната демокрация сега бяха нейните първи хранени хора. Нямаше значение колко ще спечели централата. Важно беше какво влиза в джобовете на вечните наши момчета, сред които бяха те тримата, но също и доста хора, които уж не присъстваха видимо, но невидимо, да, невидимо...

— Сделката беше малка. Има-няма и един милион — излъга обиграно с един порядък Облото.

— Нищо, сега ви предлагам тя да мине през „Мултикомп“ — каза Сергей. — Вашият процент ще е по-малък, но в замяна на това ще е по-сигурен.

„Ега ти лицемера. На нас ще ни подхвърли само мижави грошове, то си е ясно“ — помисли Железния войник.

— Добре, Серьожа — каза мазно Облото и се обърна към Иван: — Подготви новия договор.

— Няма проблем — каза заместник-директорът на Атомната.

С това официалната част се изчерпа и като му удариха по едно, тримата се отправиха в три различни посоки.^[19]

Преди да си тръгне, Сергей реши да влезе в централата. Не беше идвал от два месеца и затова беше добре да направи една обиколка на старите блокове. Там сега се наливаха непрекъснато пари за подобрения на ядрената безопасност и той искаше да е в течение. Бяха го обзели предчувствия, че един ден ще се наложи да продават оборудването — поне не радиоактивната му част — за нуждите на металургията. Затова трябваше да огледа кое ще се превръща в скрап и кое ще остане като паметник на някогашната българо-съветска дружба, както беше отбелязал веднъж... не си спомняше вече кой точно от *отговорните* другари.

Милиционерът на портала, който вече служеше за полицаи, се изпъна и козирува, както едно време. Уж беше, как да кажем, напуснал поста си, но хората не го вземаха присърце. Тъй да можеш да я наредиш — хем вече да не си главен таен милиционер, хем да ти се изпъват, да ти козируват и да ти се слагат дори повече отпреди. Защото преди беше само от страх пред всемогъщите тайни служби, а сега към него се прибавяше извечната нашенска завист към преуспелия и яка, още по-нашенска лакомия за участие в секващата дъха кьорсофра, кръстена за пред хората с неясното, разтегливо, приличащо на шаманско заклинание, зле подвеждащо словосъчетание „демократичен преход“.

* * *

След като излезе от борсата, Божидар се запъти, без да бърза, към адвоката си. В процедурата по връщане на фабриката имаше доста коварни моменти и той го беше наел, за да е сигурен, че няма да пропусне нещо, което можеше да я насочи към обичайната за родното правосъдие мътни застойни води. Така бе станало със стотици и хиляди хора, които не бяха видели навреме подводните камъни в новите закони и сега бяха легнали на дрейф с пробойни в кила или пък бяха заседнали из плитчините на българското правораздаване, сътворени — по думите на Матей — от сферично-зловредните^[20]

умове на великите ни депутати. Един такъв препъникамък и по-точно потопигемия беше фаталният срок за подаване на документите, с които бившите собственици трябваше да доказват правата си над насилствено отнетите им преди половин век фабрики, земеделски земи и бащини къщи. Воден от подобни свежарски мисли, Божидар бе подал своите веднага. Проблемът беше в това, че те бяха за половината консервна фабрика. Другата половина се водеше на чичо му, а неговият нотариален акт се беше забутал след смъртта му. Документите за собствеността им, които трябваше да се съхраняват в тъй наречените държавни институции, изглежда бяха унищожени навремето, а два от тях, които народната власт не бе успяла да потурчи, бяха изчезнали съвсем наскоро. Даже си личеше откъде са били откъснати и измъкнати. Но това си беше масова практика: внезапно се загубваха нотариални актове и листове от книгите с описи на земята и инвентара в бившите текезесета^[21] и дори цели папки загадъчно изчезваха от съда и кметствата. Беше вълнуващо — като едно време, когато партизаните провеждали акциите си по изгаряне на общинските архиви. Те и сега унищожителите в повечето случаи бяха или техните наследници, или поне техни хранени хора. Затова Божидар се беше доста поотчаял, но за късмет успя да открие книгата на чичо си случайно преди седмица, докато преглеждаше някакви стари търговски писма, преди да ги изхвърли на боклука. Даде ги на адвокатата си и веднага бяха подготвили документите. Вече не трябваше да има проблеми — дори и само заради това че целият град знаеше на кого е фабриката, а сега щеше да представи и всички необходими актове и удостоверения. Но Божо нямаше капка доверие на политиците. Беше сипвал редовно в чувалчетата на събиращите народна лепта партии — преди избори и при всякакви други поводи, както и без поводи. Партизанското око обаче насита няма, а и денят на благодарността тук се празнува, съгласно прабългарския календар с дванайсет годишен цикъл, при новолуние на двајсет и девети февруари. Съгласно традициите от соца пък, се прескачаха високосните години като неблагоприятни. Затова Божидар каза на адвокатата си да изпрати веднага документите на принципала. Само че нали тия труженици все изчакват последния ден преди обявения краен срок — и неговият отиде до София едва вчера, за да ги подаде в министерството. Сега

Божидар искаше просто да провери дали всичко е минало без проблеми.

В адвокатската кантора от антрето го посрещна тихичко (със средна сила) любимата на народните маси песен за <https://www.youtube.com/watch?v=wCjSdpzboBg> title=" <https://www.youtube.com/watch?v=wCjSdpzboBg> — Радка пиратка">Радка пиратка: „Зави се в село хоро голямо, излезе Радка русото гадже, полата тясна да си покаже. И се провикна на микрофона «Оп-са, оп-са»“. Като влизаше в стаята, народният певец тъкмо подпяваше близкия до народната душа сладострастен рефрен „Само да те гепна, гащите шт’и цепна. Оп-са, оп-са“. Беше доста символично. Секретарката сконфузено намали и му каза с престорена любезност, че патронът ѝ се е забавил на някакво дело. Божидар седна на един от протритите фотьойли за клиенти и се накани, докато изпие поредното кафе, да поразсъждава защо от народните недра възникват такива шибани обстоятелствата, както и защо тукашното население е така здраво свързано с чалгата^[24] и кое е водещо — дали легналата на сърцето му просташка откровеност на текстовете или желанието да хвърля любимите си гюбеци на фона на тия разюздани маанета. Само че точно в тоя момент адвокатът му се върна. Инж. Къбоков така и не успя да обърне внимание на несъответствието между еротичните народни елементи в облеклото на героинята на песента и класическия селски бит, нито на някак призивно звучащият припев с характерен сексуален оттенък. Може би ако го беше направил, нещата щяха да потръгнат в съвсем друга посока. Ама на, не го направи.

Стожерът на правата му беше представителен мъж, среден на ръст, с кестенява коса и леко извит нос. Май че работите в съда не се бяха развили според очакванията му, защото имаше изражение на ястреб, когото току-що са придумали да участва в дружество за защита на дребните пернати. Заради тази колизия даже костюмът му не стоеше адвокатската, а някак отпуснато и дори леко барабаджийската. Все пак като видя Божидар, на лицето му се появи някакво подобие на усмивка, което така смая секретарката, че тя се чудеше какво да предприеме — дали да докладва, да предложи кафе или да изчурулика, че денят е хубав.

— Госпожице Китанова, дайте документите на г-н Къбоков — каза с обигран служебен тембър адвокатът и подкани Божидар с жест в

стаята си. — Ето второто копие — подаде му той екземпляра с входящ номер и печат, удостоверяващ, че на еди-коя си дата лицето Божидар Добрев Къбоков е предало в министерството екземпляр от въпросните документи.

— Как мина, имаше ли някакви проблеми?

— Не. Всичко мина по ноти. Даже деловодителят беше изненадващо любезен — каза адвокатът му и се засмя самодоволно.

Както често обичаше да се шегува, нямаше как да не е доволен от само себе си. Вярно, Божидар Къбоков не плащаше за природната сила, дето клати гората, и той не можеше да получи, както обикновено, съблазнително големия си хонорар предварително. Но в тоя случай имаше друга въодушевяваща особеност на прехода: от проблема за собствеността на „Витамини“ се интересувахе и една финансово определено по-могъща сила. Съгласно текущата практика, ако противната страна платеше достатъчно повече (или повече от достатъчно), той ѝ предоставяше личния си, скован от юридическа софистика и професионални мошеничества троянски кон. Това си беше нормална адвокатска практика из цялото царство и защитникът на платената правда не се самоизмъчваше с угризения. В края на краищата, по-справедливо е да спечели по-достойният. А кой е той? Всеки знае, че щедростта е най-достойното качество на широките души. Е, има и други, но тя е най. Значи ясно кой — оня, който е с най-широката душа.

Вчера, след като подаде документите, отдаден на подобни мисли, той се отби в Съдебната палата при един от бившите си състуденти, побъбриха за закони, за заплетени дела и за избрани мошенически хватки и после си тръгна за Стара Загора. На излизане от София отнякъде го лъхна чувството, че нещо не е както трябва, но оптимизмът на професията бързо взе връх и той продължи, уверен в близката победа. Каквото и да станеше, той щеше да съумее да спечели. В интерес на истината, печеният рицар на тогата и шармантните юридически увъртания правилно беше забелязал подозрителната любезност на деловодителя. А той, малко след като прие документите, събра набързо парapatките си, огледа с прощален поглед стаята и напусна министерството в неизвестна посока. Ако защитникът на народните интереси не беше толкова самоуверен и беше поизчакал сред тълпата, щеше да го види как излиза, мъкнейки

под мишница един голям пакет. Съдейки по размерите, така щеше да изглежда само обвитата в амбалажна хартия делова книга. Но това, разбира се, не можеше да бъде вярно. Как така деловодител в министерство ще изнася деловата книга? Нали е строго забранено? Нали после за това ще го уволнят, да не кажем нещо друго?

Постът на входа не обърна почти никакво внимание на пренасящия неизвестно какво деловодител. Като че ли беше нещо обичайно тукашните служители да мъкнат насам-натам подозрителни грамадански пакети. Истината бе, че началникът му се беше обадил преди малко. „Пропусни еди-кого си — каза. — Аз съм разрешил да изнесе няколко документа за проверка в едно друго министерство.“

И постовият го пропусна. Нали това му беше работата — едни да спира, други да пропуска. Още повече такива, които носят документи в онова, „другото министерство“.

Всъщност деловодителят наистина не изнесе деловата книга, а още по-малко пък я занесе в онова неспоменато министерство. Пакетът, с който мина под носа на охраната, съдържаше книга, която приличаше съвсем на истинската, с тая разлика, че в нея за камуфлаж имаше само няколкото записи за несъществуващи, но уж приети документи. Точно в тая „временна“ делова книга беше направен запис за приемане на документите от изпързалия адвокат на Божидар. Между страниците ѝ беше пъхнато завереното копие от нотариалния акт за „Витамини“, отбелязано като заведено с фиктивен номер и подправен печат, изработен от майстори, които си знаят работата. Деловодителят остави пакета в една телефонна кабина, откъдето го взе господин с безличен сив лоден и тъмна тиролка, и така фалшификатът се оказа на бюрото на Сергей Стратиев. От класическата позиция на бивш голям шеф на всесилната тайна служба той се обади на началник-охраната в министерството и бивш негов подчинен. Началник-охраната знаеше, че няма бивши шефове на ДС, нито бивши техни подчинени, и затова, щом Сергей поиска да пропусне еди-кого си с някакъв си пакет, той само каза „Добре, другарю Стратиев, разбрах“. И го пропусна. Когато Сергей получи пакета, той извади от него нотариалния документ, откъсна листовете с входящата номерация и всичко това изгори внимателно в големия кристален пепелник на съвещателната маса в кабинета си, след което прилежно стри пепелта.

После излезе и лично изхвърли книгата в кофата за боклук, като предварително я скъса.

Деловодителят пък се прибра вкъщи. Той и друг път бе извършвал подобни услуги на могъщия шеф от „Мултикомп“ и нямаше причини да се безпокои, още повече че това бе последната. От вратата с радостен крясък „Здравей, бате Начко“ го посрещна неговият шарен говорещ папагал. Деловодителят се поспря пред една редица аквариуми, позяпа разкошните дискусии, лалиуси и астронотуси, които бе отгледал сам, седна щастливо усмихнат на дивана и отвори пощенския плик, който остави господинът с безличния сив лоден и тъмна тиролка. Вътре имаше дебеличка пачка стодоларови банкноти. Те, заедно с ония, които вече бе събрал, бяха достатъчни, както се пееше в песента, да си купи една хубава къщичка на четири етажа, че и с мерцедес в гаража в някое от близките софийски села. Точно това възнамеряваше да направи, за да се отдаде там на любимото си занимание — отглеждане на екзотични рибки и говорещи папагали. За тях имаше добър пазар, но и да закъсаше — нямаше страшно. Щеше да даде двата си апартамента в центъра под наем на някои от софийските богаташи. Имаше достатъчно. За всичко беше помислил. След тази задача нямаше вече нужда да се блъска като нещастно канарче в клетка с тази отегчителна, безкрайно досадна за мъже с поетична душа канцеларщина. Най-после беше свободен.

И Анастас, или Начко, както галено му викаха съседите, като искаха пари назаем, пусна радио „Веселина“, наду чалгата до дупка и захвърля изпълнени с тръпка, неограничавани от ничия началническа дънащина експулсивни еко гюбеци.

* * *

Веднага след като излезе от адвокатската кантора, Божидар отиде до офиса, отвори касата и взе отрязъка от препоръчано писмо, който лежеше на горното рафтче. Мястото му не беше тук, а в големия „Мауер“ у тях, и той го сложи в преградката с цип на портфейла си. Преди три дни Божидар беше изпратил по пощата същия комплект нотариално заверени документи като тия, които адвокатът му бе занесъл в София. Беше ги пуснал препоръчано и с обратна разписка на

почитаемата комисия от министерството. Като беше дете, дядо му често повтаряше, че котките объркваха и най-добре скроените планове на мишките. Най-старият житейски пример беше от ранното му детство. Тогава имаха малко останали семейни приятели и едни от тях бяха братята Иван и Петър Азманови. И те бяха капиталисти като баща му — знаеше се, че са имали фабрика за син и зелен камък и бяха изнасяли продукцията ѝ във всички балкански държави. От капиталистическа алчност се бяха занимавали и с други производства, както и със заклеямена от народната власт буржоазна търговска дейност. Комунистите им бяха взели фабриката още в началото на инвазията си. Разбира се, бяха я затрили от некадърност и простотия. Те бързо съсипаха и останалите им предприятия и търговски кантори. Никой не се изненадваше, че бившите собственици бяха отнесли и маса превъзпитателен пердах — за да разкрият тайните си намерения за държавен преврат, да издадат връзките си с американски и английски шпионски централи и най-вече да предоставят за ползване от народната власт номерата на сметките си в швейцарските банки и да кажат къде държат кюпчетата със златни наполеони и приятно тежки махмудии. След толкова тормоз, беше цяло чудо, че им бяха оставили къщата в центъра на града. Тя беше малка и скромна — с кухничка и всекидневна на приземния етаж и две стаи и килер на втория. Азманови ги даваха срещу нищожен нормиран наем на ученици, за да преживяват. Народната власт, то си е ясно, им беше отпуснала пенсии колкото за по един типов хляб на ден. Единственият лукс беше големият буржоазен двор — с екзотични дръвчета, чемшири и цветни лехи. Поддържаше го леля му Зорка — жената на по-малкия брат Петър. Сигурно това дразнещо красиво кътче от предишния несправедлив строй беше вадило доста години очите на новите властници, но накрая те възстановиха статуквото. Един ден в двора нахлули булдозери, камиони и пролетарии. Съборили оградата и на половината площ издигнали безличен двуетажен блок със сива като душите на собствениците си циментова замазка, но пък с по един огромен апартамент на етаж — всеки от тях по-голям от къщата на буржоазните братя. Въпросът със собствеността бил решен набързо — вероятно с някой изпитан експроприаторски номер. Малко по-късно и останалата част от имота на братята капиталисти беше отнета безцеремонно от народната власт. Азманови, то се знае, ги бяха

изселили — май някъде из квартал „Щеш не щеш“. Следите им се губеха до деня, в който погребваха майка му. Сякаш някой го накара да погледне вдясно и веднага видя в съседния гроб скромната плоча на леля му Зорка. Провидението ги беше направило съседи и в отвъдното.

Божидар помнеше двамата братя индустриалци с побелели коси на достолепна, както си мислеше тогава, възраст. В семейния албум имаше няколко техни снимки, на които те бяха заедно с майка му и баща му на буржоазен пикник — може би в горичките край Аибунар. Бяха насядали заедно с неколцина непознати на малка закътана поляна край закуски и напитки, наслагани на тревата. Имаше и грамофон с фуния, а зад тях се виждаха два красиви автомобили от онова време. В детството му май те го бяха впечатлили най-много и може би заради тях в паметта му се бяха запечатали парченцата от онова сякаш не съществувало минало. Изглеждаха странно елегантни на фона на очуканите, направени като че ли от бракувана ламарина руски камиони, джипове и бездарни леки коли, които минаваха нарядко по улиците. Очевидно собствениците им принадлежаха към елита в царството и никак не приличаха на показно размахалите мотиките и други трудови съоръжения огрухани труженици от плакатите за соцсъревнования и картините на ония подлоги на властта — художниците соцреалисти. Бяха с красиви дрехи и се усмихваха като за снимка — приятни, уверени в себе си хора, които са давали хляб сигурно на половината град. По нищо не приличаха на унилите, състарени, облечени в овехтели дрехи техни приятели, които носеха от миналото само остатъците от някогашното си достойнство. Не си спомняше чичо му Иван да е говорил с някого в негово присъствие. Чичо му Петър и леля му Зорка казваха понякога някоя и друга дума. Обикновено гледаха уморено и се усмихваха съвсем рядко, а в усмивката им винаги някаква част беше прикрита тъга. И тримата бяха като че ли без живец и неясно защо се мотаеха по тоя, вместо да се приберат на оня свят и да не напругат с нещастieto си строящите новия живот и незаконни бидонвили в конфутата си из околността старозагорски соцеснафи. Той повдигна рамене и поклати разстроено глава. За пръв път се замисли, че техните приятели са изглеждали така в резултат на *обработката* — както се изразяваха професионално за издевателствата си джелатите от държавна сигурност. Бяха им отнели почти всичко, което може да бъде смисъл в живота. Накрая съвсем

онагледите другари си присвоиха двора, изгониха ги от дома им, събориха го и построиха на негово място поредния грозен блок за техни хранени хора. От фамилията, която беше давала хляб на стотици семейства, не остана и следа.^[28] Не знаеше дори къде са гробовете на двамата братя. Божо въздъхна. И сега всичко се случваше по режисурата на потомците и хранените хора на тия зли завистници и морални дегенерати, тогавашните проклети властници. Жив беше, жив беше духът на ония времена. Възпитаниците на реалния соц сега прилагаха вече демократични варианти на насилническите и мошенически части от арсенала за заграбване на татковците и дедовците си. Бяха проумели, че наглите пролетарски укази за присвояване на чуждата собственост не струват пукнат грош и по света се признават само нотариалните актове — тия сякаш неунищожими носители на уж омразния им капитализъм. Наясно беше на какви мръсни номера бяха способни тия хайдуци, за да се докопат до тях. Затова се стараяше да подготви поне един резервен вариант при узаконяване на най-важните си реституирани имоти. И сега отново беше нащрек. Не му хареса забележката на адвоката му, че деловодителят се държал любезно, хич даже не му хареса. Такива неща не се случват — деловодител да се държи любезно, моля ви се.

Инж. Къбоков замислено подръпна ухото си, сякаш да провери дали е на мястото си оная обеща, дето напомня за важните неща, затвори касата и излезе из града.

* * *

Чука се облегна на стола и огледа презрително салона на „Распутин“. Беше към един часа на обяд и четирите големи овални маси бяха заети от надуты копелдаци — все новоизлюпени градски тузари. Някои от тях познаваше отпреди, когато бяха изпосталели инженерчета от многобройните заводи, адвокатчета от спарените канторки срещу милицията и никому неизвестни даскалчета и докторчета. Сега бяха позагладили косъма от редовните софри, а някои вече имаха малки шкембенца, които прикриваха с гъзарски костюми. Но пак си бяха същите келешчета. Можеше да ги удуши с една ръка —

и Чука за момент си представи как ги държи за тузарските шейгунчета на педя от земята, а те весело подритват с крачка.

Все пак трябваше да внимава. Повечето от тях вече имаха достатъчно пари да платят една чудесна вечер пред входа му да излезе от тъмнината неразговорлив юнак — може би дори от неговите авери — и да му изпрати кратък поздрав от някого от тия скапанияци заедно с два куршума например от популярния „Макаров“. Да. Животът беше сложен и противоречив, но той нямаше причини да е недоволен. Облакът се собственически на масата и си взе от мезето — задушени пилешки дробчета, специалитет на майстора. Приличаше на синя канара в светлосиния си величествен анцуг. Тук е мястото да посочим, че както англичаните са дали на света цилиндъра и фрака, китайците — безличните работни дрехи и смешната сламена шапка, японците — кимоното и самурайската плитка, накрая както германците са измислили униформите и каските на пруските офицери, а арабите са изобретили шалварите и чалмата, така и ний сме дали нещо на света — лъскавите анцузи на борците, комбинирани с епичната прическа тип „радомирска ливада“. Това беше отглас на юначните хайдушки гащи и калпаци, които са носели из тия вилаети преди два-три века изпълняващите текущи обирджийски задачи защитници на народните свободи. Беше незабравимо да видиш как борците излизат от новите си мерцедеси и беемвета на път към някоя специфична обществена изява или просто на светско парти, изтупани в бляскавите си копринени, бихме казали, потури, а вместо силяха с пищовите запасали банана с парите.

Чука се беше издокарал точно по тази емблематична мода и изпъкваше внушително сред останалите. Едно време ни даваха за пример другаря Димитров, който така се е откроявал на дипломатическите приеми с белия си костюм — като лебед сред сиво-черните дрешки на капиталистическите гъски. Е, не можеше да се каже, че Чука прилича баш на лебед, но се отличаваеше от всички в залата, а и социалният му статус караше повечето граждани да му дават — като на тая вечно гладна, но пък симпатична на много хора птица — различни по големина залци от парично естество.

„Какъв е станал тогава Чука?“ — може да запита риторично някой, защото всички вече са се досетили, че щом гражданството му пъха зелено в гушката, от олимпийска надежда, градски злосторник и

текеге на каверзния майор Иванов той се е превърнал в народен борец рекетър. Имаше един славен период, в който Миньо се числеше към елита от настоящи и бъдещи шампиони. Беше изоставил старите си разбойнически навици и блъскаше яко от сутрин до вечер в спортната зала заедно с останалите. Съсипваха го от тренировки, но си струваше. Очакваха го слава, мацки и, дай боже всекиму, някой червен мустанг като оня змей на Боян Радев. Обаче демокрацията разби мечтите му и го прати в девета глуха. Наложил се да се преквалифицира. Направил го бързо и без угризения — връщаше се на познат терен, а я имаше и тръпката на отмъщение на ония, които го бяха излъгали. Сега Чука, заедно с неизброимото войнство на събратята си, се бореше да защитава правото на по-силния на различни демократични свободи — например правото да мами, изнудва, обира и главно, хубавичко до бие обикновените народни статистически единици — нещо, което те по принцип открай време са си заслужавали. Те пък му се отплащаха — кога с хиляда, кога с две хиляди, а се случваше и с пет хиляди народни долара. Животът си течеше и ето че сега народният закрилник от нов тип обядваше заедно със своя съученик, издателя на вестник „Загорска поща“ Матей Проданов.

Да, това беше същият онзи симпатичен, висок и все още запазен мъж, един от бившите редактори на вестничето в Атомната и приятел на Божидар от онези години. Той се върна от Козлодуй заради любов към красива местна девойка. Случи се малко след преврата. Мислеше да започва работа в Ситуационния център на Втория баир, но сякаш нещо го накара да проточи назначението си. След като дойде новата народна власт, бързо стана ясно, че вече няма кой да дава пари за свежарската идея България да изнася в космическото пространство карловска луканка и горнооряховски суджук^[29], и пред Матьо застана извечният въпрос „Какво да се прави?“. На първо време той започна да харчи от спестените в Атомната пари. Докато се занимаваше с това, животът навлезе в нов демократичен етап и се изясни, че в новата обстановка всеки старозагорец жадува да притежава бутик, кафене и вестник. И банка или равностойното ѝ чейндж бюро, разбира се, но сред населението битуваше мнението, че това е по-трудно и не е за всяка уста лъжица. Затова в кафани бяха превърнали половината от ненужните при соца гаражи, другата им половина предоставиха на мини- и микросупермаркети, а вместо банки поникнаха десетки

зложни къщи^[30] — и по-лесно се правят, и гражданите има къде да зложат разни боклуци от соца, както и някои други непотребни вече парчета от живота си, а и кажи-речи същия доход носят. Вестниците пък, ако броим и „Божии зрънца“, казват, че достигнали в един момент трийсет и две парчета, с което старозагорци можеха да влязат в Книгата на Гинес като рекорд по брой на глава от населението, само че не влязоха.

Матей започна вестникарския бизнес незабавно след като си отговори положително на въпроса „Кое е първично — словото или материята?“^[34]. Отначало вестничето потръгна, но после нещо се закучи. Матей тъкмо беше свършил спестените пари и беше написал прощалната статия за третия и както тъжно предполагаше последен брой, когато се появи Чука — едно време бяха в една махала — с подхранващата идея как да намерят спонсори и рекламодатели.

— Виж кво — беше му казал, — аз всеки месец печеля десетина хиляди долара, без даже да си мърдам ръката на повече от половин метър от рамото. Само че доходите ми, нали чаткаш, не са официални. Ченгетата отдавна ме бройкат, че не работя с тях. Не може ли да вкарвам сухото във вестника, да кажем, като реклама? После ще ми ги изписваш като хонорар или ще ги харчим заедно от името на фирмата.

Работата беше проста, като да събираш нападали круши.

— И каква ще е ползата за мен? А и какво ще ти рекламирам? Да пиша във всеки брой колко е обиколката на бицепса ти ли?

— Не искам мен да рекламираш. Нали има други рекламодатели?

— Кои „други“? Като предложи на някого от тия простанги да му пусна едно каре, веднага почва да се дуе като пуяк. Разтяга ми локуми — демек знае азбучната истина, че и Кока-Кола рекламира и това е в основите на бизнеса, гледа ме като че съм просяк и накрая ми каже: „Ми тя мойта фирма няма нужда от реклама, аз и така съм известен“.

— Аз ще ти стана рекламен агент, бе. На мен няма да ми отказват — търпеливо му обясни Чука. — Аз няма да искам цялата сума от всеки. Като направим яки договори, ще вземам от тях примерно половината. Вместо останалите проценти аз ще давам мои пари, а пък ти ще ми ги връщаш като комисионна отстъпка. Може и с малка горница. И не се притеснявай, на срещите ще гледам да не те излагам — захили се той. — Ще си обличам официалния анцуг.

„Я виж ти, тва, борците, хич не били прости хора. Глей кви тайни суплеси знаят“ — помисли Матьо и каза:

— Добре. Искам малко време, за да реша.

— Хубаво — рече Чука. — Като решиш нещо, обади се. Сега конакът ми е в „Орион“. Надвечер можеш да ме намериш там.

През следващите дни Матей се опита да избистри проблемите, като подпомагаше потока от мисли със стимулиращо почесване на врата. Но то кво имаше да се чуди? Имаше ли пари за издаване на вестника? Нямаше. Чука предлагаше ли му? Предлагаше му. Вярно, някак си не бяха получени по редовен начин. „Глупости — мислеше си Матьо, — получени по редовен начин. Какво значи «редовен»? Както щеше да каже Божо, да не би да имам редовнометър. Нямам. Тогава? Да не ги е крал? Не. Дават му ги. Е да, малко насила ги получава, но той кого насилва? Подлите гадни капиталисти. Те какво правят? Крадат от народа. Експлоатират го. Това от училище го знаем. И не си плащат данъците. Лъжат държавата. Крадци и мошеници... Хъ, глей сиа кви глупости дрънкам. Ами аз какво правех в централата? Крадях на поразия. Като всички останали. Тя цялата държава хайдушка. Всеки гледа да прекара другия, аз съм седнал за морал да мисля. Абе, кво ми пука, бе? Нека най-напред да стъпя на краката си, пък после ще се освободя от чуковщината“ — изхили се Матьо на новата думичка, с която беше обогатил родния език.

След като беше поразсъждавал така, собственикът на „Загорска поща“ най-накрая се почеса за последно и вечерта се обади на Чука, че приема новата форма на сътрудничество.

Оказа се, че тя устройва всички: тъй като рекламодателите им изписваха като разход цялата сума по договорите, а даваха само приемлива за тях част от нея, в джобовете им се оказваха хубави, скрити от погледа на омразните данъчни пачки за харчлък, във вестника се вливаше плътна живителна струя, а с така получените прикрити дъмпингови цени на рекламата Матей убиваше конкуренцията. Чука пък за пръв път в живота си пък се разписа във ведомост за заплати, за което почерпи екипа с кюфтета по депутатски и студена загорка в кварталната кръчма „Октопода“.

И парите потекоха. Само след няколко месеца Матей придоби петстаен в идеалния център и алфа ромео от ония, дето карат капитаните на карабинерите, а офисът на вестника заприлича на

представителство на фирма за луксозни мебели. Минчо пък си купуваше нови анцузи и джипове в тон с тях. Например в момента беше с тъмносин „Гранд Чероки“.

„Тия перат пари, тия перат пари“ — се носеше шепнешком сред будното гражданство. Но от гражданството не можеха да разберат как точно и умираха от мъка и завист, че няма да могат и те да пернат нещо на барата. Ама така става, като не си бяха решавали в училище задачките за басейните^[40].

— Кога ще дойде тоя твой приятел? — попита Чука и отпи от чашата.

— Всеки момент. Виж го и после искам да ми кажеш какво ти е мнението за него — каза Матей и хубаво, че Миньо беше преглътнал, защото в залата влезе Божидар и тръгна към тях. За една бройка щеше да се задави човекът.

— Ей, не сме се виждали вече маса време — каза Матей. — Сядай, де. Най-напред да те запозная със съдружника си.

— Ние се познаваме — каза Божо и погледна радушно Чука, сякаш като деца са били заедно в отбора по народна топка на махалата.

— Познаваме се — потвърди Чука и се почеса несъзнателно по врата.

— Обядвал ли си? — попита Матей.

— Обядвах — излъга Божидар, — но ще пия една бира.

— Кажки какво става с теб, как си?

— Като всички в тая държава. Средно — между зле и много зле — захили се Божо.

— Останал си си все същият песимист, какъвто беше в Атомната.

— Оптимистичен песимист. Нали си спомняш лафа?

— Когато нещата вървят толкоз зле, че няма накъде повече, в най-близко време ще тръгнат още по-зле, нали така беше?

— Запомнил си.

— От него съм научил много — посочи Матей приятеля си на Чука. — Той ме е учил да карам реактора.

— Хъ — каза Чука без интерес, допи бирата си и стана. — Ами аз ще тръгвам, че имам среща.

Като мина покрай Божидар, крадешком му хвърли един поглед. Виждаше се, че не е слабак, нищо че носеше тузарски костюм. Но не

му личеше да има чак такива умения. Обаче Чука вече знаеше, че външният вид подвежда. Много кофти подвежда.

— Казвай сега какъв ти е проблемът — попита Матей.

— Брат ти нали още има агенция за подготовка на митнически документи?

— Да, бе. Има.

— Смятам в скоро време да направя една по-сериозна сделка. Искам да знам дали той може да помогне. Знае ли на кого колко се снеся, кога и къде ще трябва да мина митническата проверка — въобще какво да направя, за да нямам проблеми.

— Ще те свържа с него. Той знае пътя. Ти само пригответи мангизите.

— Това е най-лесното — подсмихна се Божо.

— Знаем, че имаш много пари.

— Няма да отричам.

— Да, ама не искаш да кажеш колко милиона имаш.

— Виж, вечер като почна да ги броя, и заспивам, а през деня пък не бива да се брои — нали знаеш, парата слънце не обича — захили се Божо.

— Ти вечно се кодошиш, ама помисли сериозно — що не ми станеш един рекламодател? Но не от дъжд на вятър, колкото да отбиеш номера. Ти си един от крупните местни бизнесмени — изчетка го Матей, — а на вас по-ви приляга да сте и крупни рекламодатели.

— На мен реклама не ми трябва, аз и така съм известен на данъчните — подхилкна се Божо. — Пък и ти не си ли виждал табелката на вратата на кабинета ми? Там ясно е написано: Лимитът за спомоществувателстване, реклами и прочее просии е изчерпан до 2137 г. Моля, заповядайте след тая дата.

— Може да спонсорираш поне някой дом за сираци, това е благородно. Ние ще отразяваме събитието. Хубаво е да се появяваш от време на време в публичното пространство. Няма да ти излезе скъпо, бе. Ако искаш, вместо дом за сираци може просто вестника да спонсорираш. Ний сме бетер осиротелите. Помисли си. Пък и то кво ще са за теб десет-двайсет хилядарки.

Къде, къде бяха отлетели безметежните дни на социализма? Тогава бяха приятели. Бяха, не от едната, а направо от другата страна на барикадата. Бореха се, така да се каже, срещу произвола и

беззаконието. Сладките отмъщения за това, че „не ни е оценен справедливо трудът“ каляваха дружбата им. Колко сплотяващо се отразяваше всяка заедно задигната кутия боя, всеки дружно отмъкнат чувал цимент и сноп арматурно желязо от новостроящите се блокове. Ами разните му там дрелки, ъглошлийфи, мултицети и всякакви чаркове, забърсани от централата... И след това, на поредната весела пиянка, тяхното приятелство растеше — нагоре, нагоре... А сега какво? Взаимоотношенията им пред очите ни се израждат до традиционните антагонистични капиталистически пазарлъци.

— Преди да говорим за спонсориране, искам да ти задам един-два въпроса. Спомняш ли си едно време лекциите ми за простотиите на марксизма?

— Спомням си ги.

— Коя беше най-важната функция на парите, а? Оная, дето така и не му е минала през ума на Мордохай.

— Това, че могат да се харчат — захили се Матей.

— Аз какво ви обяснявах? Кое е най-силното желание на човека? Да управлява живота — своя и на останалите. А парите са точно това, което му трябва: пълномощия за управление. Всичко е гениално просто и ефективно. Когато ги харчиш, ти винаги извършваш управленски акт. Винаги караш някого да извърши нещо, при това доброволно. Дори това да е в планетарен мащаб. Така колкото по-голямо е количество на парите, които харчиш, толкова по-обществено значим е техният управленски ефект. Ето защо чрез тях можеш да наложиш волята си в произволно голяма общност от поданици. Тук на земята те са просто всесилни.

— Спомням си, бе, Божо. Даже ги наричаше пълномощия за управление на приносителя. Тогава още не бях запознат с терминологията на акционерните дружества. Чак по-късно ми стана ясно колко точно си ги кръстил.

— Да. И особено важно е това, че с тях се управлява без никакво насилие или заплахата. Няма нужда да размахваш тоягата. Не ти трябва армия надзиратели или отряди от щурмоваци. Нито смразяващи кръвта червени служебни карти и озлобяващи простолюдието номенклатурни списъци. Необходими са само стражари за сплашване за механизма на съдия-изпълнителите и обичайните въоръжени блюстители на реда. Не ти е необходимо да издържаш по-скъпо струваща репресивна система.

Пък и властта, донесена и защитавана от щикове, не издържа дълго. Дядо Амшел измисли друг, изключително гениален начин на управление. При него капризите ти се изпълняват начаса доброволно, а в повечето случаи и с щастлива идиотска усмивка. Особено ако пачките са наредени красиво в куфарче с подходяща големина. Ти си владетелят. Ти си князът^[41]. Можеш да провериш — когато искаш някой да ти свърши работа, произнеси магическата фраза „парите нямат значение“ и виж какво ще се случи^[42]. Веднага ще се убедиш колко безотказно действат. И колкото повече от тях притежаваш, толкова по-непоклонима, по-всепобеждаваща е властта ти. Това е най-важната им функция. Управлява оня, в когото са парите^[43]. Това е първата и единствена аксиома, която ти трябва. Честичко си я повтаряй, всеки ден си я припомняй. Като мантра я подпявай. Сутрин и вечер си я тананикай. Тръгвай винаги от нея и най-заплетените ходове и събития в тоя свят ще ти стават лесно обясними и понятни. И според мен тоя начин на управление е справедлив. Вярно, пълномощията могат да попаднат в някого и свършено случайно. Обаче е изключено да ги задържиш задълго, без да притежаваш необходимите за управление качества на съответното им парче от социума. Затова с най-многого пари е самият господар на земния свят. Нашият истински княз.

Матей замълча.

— Нали не си забравил с каква стръв комунистите преследваха всички, дето се занимаваха с часпром? Как мислиш, защо? Защото преоткриваха властта на парите и се изплъзваха от господството им.

— Прав си. Ама те обичаха часпрома даже повече от нас.

— И се усетиха къде-къде по-рано. По-умните от тях бяха разбрали, че социализмът е пълна боза още през шейсетте. Само че големият брат не позволяваше забегки от правия път. Наште юнаци знаеха, че в такива случаи баткото не се шегува. Затова не им стискаше да вкарат златния телец в партийните директиви. Налагаше се да го анатемосват по митинги и събрания. Обаче тайно си трупаха несоциалистическа валута в шифровани сметчици в швейцарски банки. На тях животът на Запад им се услаждаше. И час по час се мъкнеха там на държавна сметка. За наша утеха, и тук имаше местенца, където зелените банкноти караха продавачките да ни дават дънки Rifle^[51] и уиски с шарени етикети. Кое то с левчета не ставаше.

— Помня, бе. Нали в десети клас продадох сребърните монети и двата медала на дядо от Балканската, за да си купувам дъвка и тоблерон от корекома.

— Нашите юнаци се снабдяваха със зеленото къде-къде по-лесно от нас. А след перестройката вече можеха да го правят и без да се прикриват. Пък като дойде на власт капиталистическата демокрация, управлението стана изведнъж просто: стиснеш ли мангизите в ръка — край. Няма нужда от изнервящи пленуми, досадни укази и номенклатурни списъци. Вече е както искаше дедо Амшел^[52]. Който притежава паричките, той става всемогъщият кормчия на съдбините ни. Той е истинският и неоспорим властелин на живота ни. Нали виждаш колко е гениално? Всеки владетел издава укази, с които управлява. И брат'чедите ми го правят: печатат си сами своите зелени пълномощни. Понеже не искат да знаем истинската им роля, ни баламосват, че ни управлявали некви си президенти, премиери, конгреси и парламенти. То ако помислиш, самата дума парламент означава, че е за „парлама“^[53]. От мен да го знаеш: всички участници в това театро са марионетки на дедо и чичата. Те са ги подбрали, отгледали и лансирали, защото са гениални кадровици и манипулатори. Винаги успяват да поставят протежетата си на най-възловите позиции. И там те вършат всичко, което искат истинските властелини в сянка. Който не слуша, набързо го изхвърлят от играта. Понякога и от живота като цяло. Затова ако някой започне да философства, да увърта и да ти доказва нещо друго, особено ако е по форумите, трябва да бъдеш наясно: пред теб е или изпечен лъжец и лицемер, или пълен тъпанар. — Божо поклати глава, замълча за момент и после добави ухилен: — Разбира се, възможно е и да е просто евреин. Но каквото и да говорим, тия техни пълномощия са изключително удобни. Особено едрите купюри.

— Абе, прав си, бе.

— Значи тогава ти е ясно: щом ще давам пари на вестника ти, ще трябва в съответната степен и да го управлявам.

— Еее, не така. Къде остава свободата на словото? Как така ще управляваш свободния печат?

— Каква свобода, бе? Свободен си, докато спазваш правилата. Иначе набързо ще те изритат. А кое е най-важното правило? Управляват ония с парите. Официалната власт сега не те преследва —

дрънкай каквото искаш на улицата или в парламента. По нашите ширини това от край време няма особено значение. Поне до една определена граница. После ония с текущите пълномощия може и да те подгонят. Искам да те светна, че както предишните, така и сегашните господари могат да го направят и ей така, просто за забавление. И крайт може да не е за разказване, а още по-малко за гледане.

— Няма да могат. Ние няма да им се дадем. Нали сме четвъртата власт.

— Ти кое наричаш четвърта власт?

— Как кое. Честните журналисти. Масмедиите като цяло.

— Не е ли по-логично това да са техните собственици? Пък ако помислиш още малко ще видиш, че зад юнаците с парите отново наднича моя дедо. Защото в неговите ръце е мажоритарният дял от зелените пълномощия. Следователно и истинската власт, една милионна от която е предостатъчна да ви купи с всичките ви партакеша.

— На нас твоят дедо не може да ни повлияе. Ние можем да залеем с помия когото си поискаме. Ние създаваме рейтингите. Ние въздигаме и сваляме. Това не е ли истинска власт?

— Виж, нямам намерение да разклащам мирогледа ти. Само можеш за момент да допуснеш, че, без дори да разбирате, го правите по нечие могъщо желание. Но не се обременявай да мислиш дълго. И без друго напоследък започна да ми се струва все повече и повече, че светът на парите не е особено справедлив.

— Аз няма от какво да се притеснявам. Моят вестник е финансово независим — напъчи се Матей.

— Знаеш, че няма такъв вестник. В най-добрия случай зависиш от продажбите и тогава те управляват разпространителите и читателите. Но в твоя случай нещата са по-прости. Ти не печелиш от тираж. Защото продаваш вестника малко по-скъпо от хартията, на която го печаташ. Освен това върху никого не плискате кофите с помия. Значи и това перо от оборота отпада. Друг вариант е да обещаваме на спонсорите, че ще окепазите конкуренцията, и като докопате мангизите, да си правите оглушки. Ако беше така, постоянно щеше да ходиш насинен. Остава само едно: Чука, горкият, по цял ден тича да събира волни рекламни пожертвования. Дет' се вика, скромн доброжелателен рекет. Мисля си и за едно цехче за перачни услуги.

Той сигурно има малко парици, които му се иска да изкара на светло. Що да не ги вкара във вестника заедно с рекламата от килиентите, а после да си ги получи като комисионен процент.

— Хъ, това е една интересна хипотеза — засмя се Матей и си помисли, че Божо е опасно умен. — Вий откъде се познавате с Чука?

— Забравил съм вече. И той не вярвам да си спомни.

— Не ми отговори дали искаш да те рекламираме.

— Като си помисля, може и да стане. Но само при едно условие: „Който плаща — управлява“.

— Ако е да оплюем някого, става. Само кажи кого.

— Защо да оплювате? Може пък да поискам едно хубавко, шаренко медийно чадърче за някого.

— За кого?

— Ако ти дам пет хилядарки, ще има ли значение?

— Ето пак ми създаваш комплекси. За теб пет хиляди нямат значение. Как го направи това, бе?

— Кое?

— Как забогатя?

— А сега, де. Ти искаш да узнаеш най-съкровениите ми тайни.

— Айде кажи, бе. В името на старото ни приятелство.

— Добре, щом е в негово име... Слушай сега. В началото, когато дойде новата народна власт, мислих дълго. Можех да се захвана с каквото и да е. Знаеш, че съм талантлив.

— Да, бе. Знам ти черноборсатджийските дарби още от централата.

— Значи ти е ясно. Можех да се насоча например към търговия на едро с дребни работи или на дребно с по-едри неща; можех да давам велосипеди под наем, да събера бояджийска бригада или да направя фирма за гръмоотводи. Пари можеш да натрупаш по много начини. И понеже умните са мързеливи, сетих се, че ще е най-лесно да седна край някой паричен поток и да си гребвам по малко с подходяща кофичка. Аз не съм алчен. Намерих поточе, намерих кофичка и... готово. Разбра ли сега как забогатях?

— Да, бе. Ясно е, че няма да ми кажеш.

Божидар го изгледа със съжаление.

— Кажи сега за петте хиляди.

— За пет не знам, но за десет хилядарки съм готов и вестника да закрия. Той така и така вече не ми харесва — захили се Матей.

— Не го закривай. Обади ми се след седмица за парите. Но не пращай при мен Чука, щото няма да иска.

— Абе, май има нещо за теб, дето не съм го научил в АЕЦ-а.

— Ами да — подхилкна се Божо. — Естествено, че има такива неща. Човек не може да бъде разбран докрай.

[1] За жителите на регионите, до които все още не са достигнали новаторските балкански табиети: според бракята срби, сряда се працуе (работи се — в известен смисъл); в четвъртък се отмаря от працуенето; в петък тече подготовка за уикенда; събота и неделя — уикенд; в понеделник се отмаря от уикенда, а във вторник се подгатвят за працуене. ↑

[2] Човек за човека е вълк/заек (лат.). ↑

[3] ТПК — трудовопроизводителна кооперация. Според Матей, една от любимите най-противоестествени и ялови форми на социализма. В една от статиите си той я описва така: „По същество представляваше събрани на едно място огрухани представители на класите, които в нормалните общества произвеждат продукти и услуги, а в лишения от нормални стимули трудово-възпитателен и оздравителен соцлагер се отдаваха, с малки изключения, на разнообразни прикрити, а понякога съвсем явни форми на мързелуване, интригантство и разнообразни кражби. В сферата на обслужването основни източници на сериозни доходи бяха кражбата и бакшиша. В производството кражбата пак беше основен предмет на дейност, но тук се разчиташе и на завладелия трудовите маси *часпром*. Това бяха основните практики за оцеляване в батака, в който ни натикаха комунистите.“

Спомням си, че малко след като, както казва Божо, се освободихме от тоталитарно иго, точно в сградата на една такава бивша тепека в Стара Загора наистина се помещаваше чисто капиталистическа борса — Болкан ексчейндж АД, чиито бюлетин се тиражираше от в. „24 часа“. Куриози. ↑

[4] Специалистите от БНБ, Министерството на финансите, обновеното с нови идеи МВР и разгърнатите в друга посока правосъдни органи не се намесваха в тия спорни научни материи. Или

ако го правеха, главно предупреждаваха с апломб, че обещаваните от мошениците лихви били нереално високи^[6]. Според Божо, това беше тъпа заблуждаваща следа, която продажните и пословично неграмотни наши журналисти (ние се разграничаваме) тиражираха непрекъснато. Обаче ако някой дава на българи акъли, че възможността да спечелят много пари е злоумишлено подвеждане и стандартен мошенически номер, те винаги ще го подминат с презрителна усмивка и ще се набутат в капана. Нямаше кой да подсказе на мераклиите за бързо забогатяване просто да се поинтересуват от дейността, с която се постигат тия лихви. И да открият, че тя се състои главно в броене на парите на баламите и транспортирането им в чужди банки в далечни китни държавки. ↑

[5] В продължение на половин век децата в българските училища бяха подготвяни системно за една от най-важните си роли — като гробокопачи на капитализма. Основно правило, както учи най-известният специалист в тая област, е, преди да отпочне трепането и копането, *да заграбиш награвеното (да награбиш заграбеното)*. Последователите му из българско имаха достатъчно дълъг стаж в тая, според нас, завладяваща дейност. Нищо чудно, че след преврата на десети копачите и заграбвачите се развъртяха здравата. Според Матей, така техният цикъл, започнал на Девети с експроприации и *ликвидиране* на враговете, завърши на десети с най-мощното в историята ни разграбване. „Наглите присвоявания — пише той в една своя непубликувана статия, — и прочее яки кражби станаха основна и неотменна част от демократичното ни ежедневие. Изглежда, местното население не беше особено запленило от тъй прокламираното превъзходство на новия по-прогресивен строй. То си искаше старото статукво на обикновените забърсвания на държавното и объркано тичаше напред-назад по митинги — ту на протестни със или без свещи, ту на анти такива с тенджери, тигани и друга *посуда*. В това време народните водачи и всички около тях, вместо да копират съмнителните буржоазни образци от времето на Стамболов и Буров, се заеха с изпълващото душата присвояване на всичко що-годе ценно от бившата ни държава с деветосептемврийски апломб и мащаб. Отчаяни, че не могат да вземат участие, народните маси пък окончателно се отдадоха на традиционните си чувства за последните тринайсет века, а именно здравословна люта завист и перманентно мрънкане, зъбене и

грухтене. Така трябваше да минат петнайсетина години, за да могат в общественото пространство да се появят достатъчно достъпни примери, които нагледно обясняват периодичните изблици на характерни всенародни чувства. Няма да ги изброяваме и да си губим времето. Две думи само за последния, на който попаднах в Банско: При едно от обичайните ми, дразнещи персонала, завирения на неподходящи места^[7], влязох в един петзвезден хотел от известна верига, адаптирана за тукашната фауна. Съвсем случайно, докато търсех дискретно ценоразпис за стаите, ми попадна луксозна дипляна за спа процедурите, които се предлагат на гостите: драгоценни «скулптурни ритуали» за тялото — традиционните за нашите земи мазания с мед, както и с най-характерния български продукт, а именно екстракт от тиква. Неотразимо впечатление правеха също римски хармонизиращи вани, маски, завещани от любимата на народа Клеопатра и всякаквите му там хамами, тай, муй и онуй масажи и обичаното от народа лечебно намачкване за четири (а защо не и повече) ръце. Както и някои процедури от друг характер, за които не е прието да се упоменават в ценоразпис. Всичко това от сто и петдесет-шейсет лева за час поотделно или около четири-пет-шестотин лева във въодушевяващи комбинации. Предполагам, че това са дребни пари за японските хотели от средна класа или за дубайските приюти за бедни. Само че за сравнение пенсиите на преобладаващата част от природонаселение по онова време (2010) варираха около двеста лева месечно. Двеста нищожни левчета, с които не можете да си направите дори проста комбинация от така жадуваното от пенсионерите мазане с мед с последващо половинчасово оздравително опъване. Няма начин да не ги обичаш тия капиталисти. И те да не се чудят, ако потокът от народна любов отново придойде някой ден и довлече поредната експроприаторска форма на социално устройство с последващо прилагане на избесващи превъзпитателни методи.“

Ние се разграничаваме. ↑

[6] Например мечтаните от всички сто и пет процента. Само че инфлацията по онова време беше примерно сто и петнайсет процента. Трябва да си много тъп, за да не разбереш, че така някой ти забърсва системно почти една десета от авоарите. Въпреки уж нереално високата лихва. Всеки бизнес с претенции за почтеност трябва да предлага по-висока доходност от инфлацията. Следователно

българските банки с уж коректни лихви, които бяха на половината й, просто обираха безцеремонно масовия вложител. Но той Божо винаги е казал на такива наивници: „Не си давайте парите на тия мошеници. Запомнете, че банката не ви е приятел. Все пак враговете ви обикновено ви ограбват еднократно. Дори турските османлии са карали раята да им готви печено пиле и баница само ден-два, докато са непоканени гости. А банката ще ви е такъв гост с години. Ще миряса едва когато накрая ви вземе къщата и по-ценното обзавеждане — нещо, което агите не са правили.“ Ама кой да го слуша. ↑

[7] Не е за чудене — той нали е журналист. Те всички си врат нахално носовете навсякъде. ↑

[8] Вж. подзабележка 2. на заб. за ергенския данък от книга I. ↑

[9] Klein, aber mein — малък, обаче мой. Известен на всички немски израз. ↑

[10] „Оная акула^[11] Кюлев“ — става дума за [Емил Александров Кюлев](#), основна фигура от времето на разграбването на татковината, учредител на ТСБ (Туристспортбанк), бивш следовател по тежки престъпления в някогашното МВР, съосновател на БРИБанк (Българо-оруска инвестиционна банка), собственик на Росексимбанк (в компанията на Майкъл Чорни и други основни играчи^[12] на „прехода“), съучредител на Г-13, собственик на ДЗИ и най-големия финансов алианс (200 млн. долара), основен играч в бизнеса с недвижими имоти (курортите *Ривиера*, *Слънчев ден* и т.нар. *проект Боровец*) и т.н., и т.н., и т.н. Както може да се очаква, утрепан през 2005 г. Убийството му не е разкрито и вероятно няма да бъде — поне в близките 2–3000 години.

Ицо Салфетката — Христо Александров (не знам второто му име), скромнен домашен вариант на великия Остап Сюлейман Берта Мария Бендер бей Задунайский (на него му знам всички имена). Извървял нелекия, но пълен с вдъхновяващи момент път от сервитюр в емблематичния пловдивски ресторант „Ритора“ до висините на любимец на Андрей Луканов и съратник на звездния мошеник Валентин Моллов, както и собственик на Агробизнесбанк и основен играч в земеделския тютюнев и значително по-малко земеделски оръжеен бизнес. Главен участник и в очаквания фалит на тая основна за българското *земнеделие* банка. Естествено, агент на нашите славни тайни служби. Според Божо, той е от кръга първокласни мошеници,

известни като пловдивските брокери, и е първият собственик на култовия ресторант на Аязмото, продаден му от местния кмет — друг мошеник от първа дивизия. Ние, разбира се, се разграничаваме. Накрая ще добавим, че делото покрай фалита се точи осемнайсет години и за малко да влезе в Гинес, но не успя. За общо облекчение тая битка между доброто и злото завърши с типичен нашенски *хепиенд*. Всички обвиняеми бяха окончателно оправдани и всеки от тях отново пое пътя си в служба на родината.

Безека — Банка за земеделски кредит, както Първа частна (*честна*, както се подиграва Теодоси Кръстев) и Първа източна (която се споменава някъде из романчето) са фалирали през деветдесетте банки (по-точно средища за източване на фондове и влогове, финансови машинации, злоупотреби и останалите престъпни технологии, използвани, според Божо, от комунистите^[13] за разграбване на татковината). ↑

[11] Акулата е любима риба на българския бизнес. Журналистите често я използват за жълтите статии, а и ние писателите от време на време прибъгваме до това сравнение. Дори Божо един ден като стана дума, се подхилкна: Аз — вика — също съм малка полезна акулка от финансов тип. Не плаша никого и си плувам заедно с разни червени рибки в обществения аквариум. Що не станеш писател — викам. — Такива хубави метафори ти идват. Няма хляб в тая професия — вика. И се засмя. ↑

[12] А именно Тодор Батков, Владимир Грашнов и Валентин Златев. По-любопитните могат да проверят кои са тия юнаци в мрежата. Към тях несъмнено може да се добави Васил Божков — според някои, друг бивш следовател по тежки престъпления. А в играта са намесени и още поне два-трийсет други, по-дребни. В смисъл милиардери, но не чак толкова. И това — в една мижава държавка, която съвсем скоро ще се предлага на борсата за едно евро, като емблематичната рожба на соца — Кремиковци, плюс условието да се платят борchoвете ѝ към банките на Божидаровия чичо. Еми, тези паралии, както каза веднъж Божо, са ни опората. Затова — под някакви благовидни съображения — и големия брат иска да ги няма. Той знае, че истинската власт е на притежателите на зелените пълномощия. Затова в държавите сателити такива конкуренти на дедо му на Божо не трябвало да има. Иначе току-виж са предизвикали смяна на

правителството и са сложили за премиер някой непослушко. Като Стефан Стамболов например. Много лош например. Оправданието за унищожаването на бизнес елита ни е, че парите му били мръсни. Божо веднъж се изхили: „И аз, като другаря Димитров — вика, — искам да попитам: Кои пари в България не са мръсни? И кое е по-добро: в царството ни на най-ниско ниво да управляват наши богаташи — натърти той — макар с мръсни пари, или тая роля да е на чужди богаташи — с уж чисти пари, но с доказвани многократно през последните сто и петдесет години определено нечисти, а на моменти и съвсем мръсни намерения?“

Ние не можем да отговорим, защото не сме подготвени теоретично. Затова от практични съображения се разграничаваме. ↑

[13] Това е негово становище. Ние бързаем да заявим категорично несъгласие. Според нас, всеки може да използва някакви технологии за да успее в живота. И откъде-накъде *престъпни*? Някой да е чувал да има осъден от ония времена тъкмо за разграбване? Ами то даже такава статия в НК няма. Разграбване. А сега, де. То за обикновените масови кражби в извънредно големи и още по-големи размери през епохата на прехода няма почти някой, обявен за престъпник от почитаемия български съд, а тук — **разграбване**^[14]. Бе той тоя Божо много... такъв, бе. Чували сме, че той (че и Матей) пред свидетели е казвал: главните стожери на престъпността в България били точно **магистратите**^[15]. Защото с безбройните примери на откровено протежиране на явни престъпници, те, *цитирам*, убивали самата идея за закон, съд и справедливост в царството. И дори били (това вече е съвсем прекалено) тайните *задкулисни донове* на мафиотските кръгове — тия основни, *цитираме*, *соцжелезобетонни*^[16] градивни единици на тъй нареченото ни общество. ↑

[14] Курсивът (ама че дума) наш. ↑

[15] Курсивът наш. ↑

[16] Тоя неологизъм вече е определено на Матей. Звучи направо по Вапцаровски. Даа, вапцахме я. ↑

[17] ДВСК — държавен ветеринарно-санитарен контрол. ↑

[18] Според някои (Гелето и др.) ние нямаме управленски елит. Такъв имало из белите държави и там той е създаван целенасочено поне десет-двайсет поколения. През последните сто — сто и петдесет години това става под вещото ръководство на чичата и братчедите на

Божо. Дори според него (според Божо, де) това било истинското управление на най-ниско ниво: да подбереш управляващите и после в разни клубове по интереси и други далеч по-могъщи отворени или тайни организации да ги заредиш с твоите управленски идеи. И което е особено полезно, да ги захранваш с привилегии и придобивки, а да ги съдържаш изкъсо да не се отклоняват от правия път с яки разбиващи компромати. Така работели Съветът за външни отношения, Трилитералната комисия, Комитетът на 300-те и най-паче тайнственият доскоро Клуб на билдербергите, за който точно неговите членове най-яростно отричали, че съществува петдесетина години. А всичко се плащало от чичата и братчедите на Божо. При нас управленският елит от хиляда и две-триста години насам е системно избиван или прогонван. Само комунистите се опитали да направят такива клубове по интереси. Само че с калпав материал. Затова сега сме имали само *шумкари* и *партизани* (в смисъл от някоя партия). И най-много второ-трето поколение АБПФК, репресирани борци за демокрация, както и обикновени борци. Това било важно за ония, които се канят да оцелеят — да са наясно в какъв първичен управленски бульон ще се налага да плуват. Мамата си тракало (така се бил изразил). ↑

[19] Когато показвах за пръв път преди много години тая книга на Матей, той ми обърна внимание, че посоката е една — към поредното мошеничество и компромис с тъй наречената, кажи го де... съвест. Според него това било основна част от *служебното амплоа* на големите шефове по нашите земи. Той го знаел от собствен опит. Не е прав. Както щеше да каже пък Моцарт, дори да е тъй, *così fan tutti*. Ние сме/не сме (ненужното да се зачеркне) съгласни. ↑

[20] Някои си мислят, че умовете им са плоски, но това не е вярно. Матей пръв показва, че нещата са по-закръглени, защото са замесени мощни приятелски *кръгове* и *сфери* на влияние, *кълба* от нерви и други овални същности. Те така изкривяват по Айнщайн общественото пространство, че влезеш ли вътре, няма измъкване. Затова са по-правилни изразите *кръгъл глупак*, както и *сфероиден* идиот *или* овален тъпанар. _ ↑

[21] Текезесе (ТКЗС) — трудово кооперативно земеделско стопанство — основно изобретение на социализма. Въпреки че в първата книга тази абривиатура вече бе разшифрована, нарочно я

повтаряме. Защо ли? Защото вече ни се случи някакъв критик^[22] да пита в публичното пространство защо въобще е отделено място за подобни пояснения. Споменавахе също така Тито и още някои мъчни за повечето представители на бранша думи. Еми, авторът се надява тази книга да бъде четена по друго време, освен през епохата на моралното ни наакване, а също и от други хора, освен от разни мастити знайчи на ненужна терминология. Въпреки че той сигурно е познавал Тито от някой стар портрет или от карикатура на в. „Стършел“ (ония, с бравичката). Нека да не се пъчи и със знания на соцсъкращенията — там няма да може да изброи и половина от тия, които помни някой бивш зам. главен счетоводител на *текезе*. Въобще, кой му е издал свидетелство за критик? Обущар да си, кравар да си, цигулар да си, шлосер да си, арматурист първи разряд да си, академик да си, все нещо трябва да умееш да правиш. Даже депутатите знаят нещо, макар и неясно какво. А такива като него дрънкат простотии, без да са освидетелствани. За беда винаги се намират будали, които да ги слушат. И после великите писатели се чудят защо падали продажбите... Най-накрая, вместо желание да се прехласва от собствената си ерудираност в областта на соцтъпотииите, тоя... нещастник можеше да свърши нещо по-полезно и да установи, че за днешните (2005)^[23] подрастващи обитатели на сегашното държавоподобно образувание повечето навици, обичаи, думи и имена, от които някога се състоеше вътъкът на живота ни, не говорят нищо. И слава богу. А пък кучетата нека да си лаят. Важното е керванът да върви. ↑

[22] Интересно, че се римува с всички думи от творбата на Матей (виж забел. за синия му период по-нататък и подзабележката към нея). ↑

[23] И през 2015 пак е така. След десетина години пак ще проверя. ↑

[24] Според Божо, тя е резултат точно от духовното опустошаване при соца, от заместването на истинските човешки ценности с долнокачествени соцсурогати. Един от главните разсадници на тая убийствена за нацията ни чалга било шоуто на Дългия. Чрез нея той бил раздувал типичната нашенска простащина^[25], наследена от бай Ганьо, до гибелни за царството размери и дори отвъд сценариите в някои американски филми с

върхови постижения в областта. Така се захранвали подсъзнателните мечти на раята да се върне отново при рахатлъка по бай Тошовите времена, когато тя е водещото начало — от изцепките на Пеко, Мако, Тако и Вако^[26] и ширещата се нахална простотия на магазинери, келнери, бармани и всякакви бачкатори, до драгите на българската душевност турски семейни табиети^[27]. Водени от мъдростта на опита си в този живот, че и в повечето от предишните, ние се разграничаваме най-категорично от това становище, както и от всички останали. ↑

[25] Имал съм много разговори (чисти монолози) на тая тема и с Божо, и с Матей. Спомням си, веднъж се опитах да защитя милионите любители на чалга в класическия ѝ вид. И какво стана? За малко не отнесох пердаха. „Какво ги защитаваши — озъби ми се Божо — те са си простащи. Какви могат да са онея, дето харесват само мазни маанета, гюбеци и мръснишки текстове? Ами клиповете, дето се чекнат разни разгологъзени гювендии и мачовци? Кой може да се захласва по тая разюздана, невъобразима простащина? То на Бърнстейн щеше да му се доповръща, Верди щеше ги прокълне в църква. Какво говоря, младият Бетховен щеше да поиска тутакси да оглушее. Тъпанарите, дето слушат в захлас тая повърня и се кълчат и дупят по масите на поредния запой, са си простащи, простащи и пак простащи. Ако щеш се дери до прегракване, ако искаш скачай до припадък, ако искаш на главата си се изправяй — те пак ще си останат такива. Простащи.

Аз обаче не съм съгласен. Какво ѝ е лошото на вечната класика «Едно ферари с цвят червен», «За милиони няма закони» или «Камъните падат»? Ами «Селска баня», «Чук, чук» и «И ловец съм, и рибар съм». Ами «Гъци, гъци», «Луд ме правиш» и «Оргазъм кючек»? Кой няма да лудне, а? Да не говорим за «Радка пиратка». Само да те гепна, гащите шти цепна. Оп са, оп са. Велико е. Така се осигурява прирастът на населението. Мамата... (цензурирани две страници).“

Който иска, [ей тука](#) може да види най-яките парчета за хилядолетието. Само като чуя някое от тях и... (цензурирани две страници). ↑

[26] Тук най-после е време да поясним, че става дума за... знаете кои. ↑

[27] При друг подобен случай го попитах кои са аджеба те, и той веднага отговори: Как кои, бе? Лентяйстването, далаверите, бутането на рушвети, пъченето и плюскането на печени агнета. Защо пък баш

печени агнета — подразних се малко аз. Ми помисли малко — вика. — Какво са яли хайдутите, а? Да не би мазни виенски шницели? Или баварски наденички? Това са нездравословни, отречени от науката храни. Или, може би, бъбреци соте? Как ще сготвиш соте в Балкана? Къде ще скачаш из урвите? Или лучена супа? Нея пък как ще я направиш, като няма откъде да забършеш захар за карамелизирането? А какво има най-много в планината, освен дърва? Кошари и стада. Е, и мандри има, но те са за един по-късен етап на движението. Затова основното блюдо на хайдутите са били печените агнета. Сега си спомни: на нас на кого са ни внушавали да подражаваме още от детската? Кои са били героите ни? За кого сме рецитирали стихотворения? За кого сме пели песни? Юнашки, хайдушки. А? Разбра ли сега?

Разбрах — викам. ↑

[28] Веднъж преди години за пореден път се мъчех да докажа, че моят любим соц има недостатъци, но има и много достоинства. Аз съм си такъв от малък — и тогава се мъчех да докажа на баща си, че са ме изгонили незаслужено от училище, че не съм строшил прозореца на комшии или нещо подобно. Напразно. Та сега точно развивах тезата си, когато Матей се намеси и разказа тоя случай. Бил го чувал от Божо и го разправи накратко. Добре де, викам, какво искаш да докажеш с тая история? Признавам, че е скверна, но какво от това? Ами това злодейство — вика — е извършено от твоя най-прогресивен строй. Това е реалният социализъм в действие. Такива примери има колкото искаш. За останалите му дейности сега няма да говорим. Но каквито и светли дела да е имало, всичко помръква пред безбройните прояви на подобна неопикуема мерзост. А ти си помисли: всички комшии са гледали какво става. Улицата е дълга чак до Станционната. Защо никой не се е застъпил поне за горките хорица? Виждали са как нагло се потъпкват човешките закони. Обаче са отминавали с подвити опашки. Кой ги е направил такива подлеци? Нали уж са участвали в толкова славни бунтове и завери? Ама тогава са си кротували. Може би защото са ги научили да мразят богатите, дето са им давали хляба. Абе, пада им се на тия тунеядци.

Тъй ми каза. Искаше ми се да оправдая съседите. На всеки му е мил животецът. Нали трябва да оцелеем? Поне заради децата. Той пробвал ли е да говори с юначни другари с патлаци на кръста? Да

опита, пък тогава да ми се репчи. Да го видим няма ли да подвие опашка. Или направо да напълни гащите. Но си замълчах. Въобще, не успях да защита социализма, за което моля всички членове на БСП за извинение. Още не съм много опитен в писателските работи. ↑

[29] Тук няма начин да не поясним какво е искал да каже авторът. На 11 април 1979 г. съветският космически кораб Союз 33 с командир Николай Рукавишников, с който полетя и първият български космонавт Георги Иванов, трябваше да се скачи с орбиталния комплекс. Обаче не се получи. Отказаха всички двигатели и когато ръководителите на полета се чудеха как ще свалят космонавтите невредими на Земята, списание „Български воин“ в броя си от 10 април намери решение и обяви скачването на двата космически обекта. При това българският космонавт занесе на руските колеги в станцията „небезизвестният български суджук“ (цитат от статията). Оказа се, че предвидливите редактори, уверени в благоприятния изход, са пуснали измислен репортаж. Тъй като списанието излизаше от печат на 10-ти и се разпространяваше из цялото царство, щеше да е неудобно и даже срамно да не е отразило такъв епохален подвиг. И откъде, ако не от самото място. Докато властите се усетят и изземат броя, маса хора го бяха купили. Разбира се, останалите броеве са били унищожени и сега дори в Народната библиотека не може да се намери книжката с компрометиращия репортаж. Но тогава и онези, които не знаеха или не вярваха как се произвеждат и фалшифицират новините в социалистическите масмедии, вече разбраха. В мрежата все още (?) може да се намери [тоя брой](#), но в него липсват страниците с опашатата лъжа. Скоро тя, а вероятно и самото събитие ще потънат в забрава. Докато, както казва Матей, „отново застроим социализма и комунистите започнат отново да фабрикуват фалшивите новини с големите си лъжливи уста“. Ние се разграничаваме. Още повече че нашите нови американски братъри отдавна са с няколко обиколки преднина в маратона по благотворни фалшификации и здравословни лъжи. ↑

[30] Тук (както и на още много места) авторът лекомислено подминава моралната страна на това спорно, а според някои и срамно явление — заложната къща. Идеята за лихварството сякаш е *заложена* в най-дълбокото на народната душа. Защото какво казва народът? Назаем брашно — тъпкано се връща. Ясно е, че това е протоидеята за

един социално справедлив кредит с обществено приемлива лихва. Вдъхновени от тоя девиз, още в зората на възраждащата се българска държавност след Освобождението, из царството се роят заложените къщи — тия спасители на икономиката ни и поне за земеделските ни стопани, на които банките, тласкани от международната капиталистическа проклетия, отказват да дават животворните за посевите кредити. Това е исторически и всякак безспорно. Има обаче една малка група интелегенти, които са против всичко и против заема с лихва в частност, въз основа на някакви неясни съображения. Каква е истината за това природно-икономическо явление? В **исторически план** Махабхарата свидетелства, че лихварството по онова време, заедно с изучаването на Ведите, принасянето на жертви и търговията, се е падало на Вайшиите. Лихвата неоспоримо присъства и в обществения живот в Месопотамия две хиляди години преди появата на парите в древна Лидия. Първите опити да се окове в държавни окови (букаи, може би) тая благотворна за икономиката сила са в законите на Хамурапи — петия цар от първата династия във Вавилон. Солон забранява (според местната гилдия съвършено несправедливо) продаването в робство заради дълг. Има най-разнообразни ограничения и в древен Рим. Моралните дилеми, които поражда лихварството са основна тема във всички големи религии. В юдаизма и исляма има многобройни текстове, които в различна степен осъждат или налагат ограничени забрани върху даването на такива заеми. Все пак тяхната позиция е разбираемо мъглива и стимулиращо непоследователна. **Най-яростен** негов критик си остава ретроградната католическа църква. Близко хилядолетие и половина — от изгонването на търговците от храма, през решенията на събора в Никея, та чак до законодателните промени на Карл V, които отприщват оплодяващата сила на лихварството — тя се бори срещу него с безкомпромисни забрани и възпиращи тълкувания^[31]. За отбелязване е, че институциите на останалите религии не се напъват особено срещу тоя просто по-специфичен вид финансиране, или дори ако го правят, не е с такъв плам. Накрая все пак побеждава демократичното виждане на Талмуда за това, че спиращата прогреса забраната за лихварството не важи при сделки с гои, потомците на Шейлок се развихрят и сега са водещи в тая вълнуваща дейност. По тяхно внушение през последното столетие лихвата не се обсъжда от морална гледна точка. За което, според Божо,

трябва да сме им горещо благодарни. Иначе разни разсипници щели да си разпалват пурите с тия най-универсални (предимно зелени) пълномощия. И в Старозагорско нещата отразяват световните тенденции. В началото на прехода точно собствениците на заложни къщи и по-значимите нелегални лихвари се изправиха като стена срещу чуждите нашественици. Те събраха с бързи темпове парите на местните разсипници и не позволиха да ги забършат франкофонските^[32] мекерета — слуги на тая изяждаща капитала на населението лакома ламя с евро-американски и най-вече еврейски банков характер. Така той си остана в български капиталисти, решени да осигурят благоденствието поне на достъпната им част от разпръснатото и разяждано от антиламски брожения *национално* население. В момента на територията на града има десетки заложни къщи (на първо място на Балканския полуостров), готови да посрещнат непрекъснато нарастващите нужди на старозагорци от бързи невъзвръщаеми кредити в епохата на развития (може би *съзряващ*?) пазарен^[33] социализъм. За пълнота може да споменем и становището на инж. Къбоков (той го е споделял многократно) за лихварството: то е крайно отрицателно, като изключим случаите, когато е още по-положително. Изглежда поуците на баба му, че да се дават назаем пари с лихва е *грехота*, не са имали необходимата педагогическа сила. За което трябва пък да сме благодарни на тая благородна жена. ↑

[31] Все пак има и една була с по-миролюбиво съдържание. ↑

[32] Виж забележките по темата, пръснати по тая и предишните (както и в следващите) книги. ↑

[33] Матей му вика битпазарен. ↑

[34] Тъй като това е четвъртият том на наръчника, налага се най-накрая едно важно пояснение. Въпросът, който Матей обсъжда, е промененият за нуждите на повествованието основен (както ни учеше марксизмът) *философски* въпрос, а именно кое е първично — съзнанието или материята. Тъжна и неразбираема дори вече за поколението Z е иронията на последните редове. Божо веднъж, както си говорихме за нещо съвсем друго, внезапно се поде темата: „Като си помисля — вика — само колко месеци и може би години е загубил всеки от нас и колко напразни усилия е хвърлил за обсъждане на подобни пълни тъпотии. За какво? За да научим, че материята била

първична, а съзнанието — вторично. И само пропиляното време ли е? Ами колко обществена енергия прахосахме по митинги, събрания и манифестации. Каква огромна, невъзвръщаема загуба на ресурси. Вместо това можехме да направим открития, дето да ни прославят; можехме да създадем шедьоври, които да останат през вековете; можехме да построим наново грозните си градове или да опашем страната си с магистрали като германците. Или поне да си павираме селските сокаци и трудовите селяни да не газят калта. Само че ние превъзнасяхме простотиите на марксизма и следвахме малограмотните му пророци^[35]. Затова сега сме с икономика от ранното средновековие^[36]. И с морал от каменната ера. Ще можем ли някога да се измъкнем от този проклет социализъм? Ще можем ли да наваксае столетието, дето го пропуснахме? Ще се завърнем ли сред ония, които оцеляват и просперират?“

Не можах да му отговоря тогава, няма да мога и днес. По ирония на съдбата обаче, точно отговорът на свършено безполезното, според Божо, а и според Матей, мъдруване за първичното и вторичното е единственият известен ми случай, в който някакво мъгляво философстване е помогнала някому да оцелее в проклетата федерално резервирана среда.^[37] Интересно е, че до това място думи с корен „философ“ се срещат 63 пъти. Защо толкова много? Каква е причината? Не зная. Според Бертран Ръсел, както и според Божо и Гелето, философите били обикновено пропаднали физици. „Какво е материя? Какво е съзнание? — заяде се Божо още първия път, когато заговорихме по темата. — Как тея дървени философи ги отличават от нематерията и от несъзнанието. Да не би да имат специален лакмус? За какво се дърлят тогава за неща, които нямат ясен смисъл, проверими качества и измерими количества?“ — заизрежда той въпроси, за които не бях се сещал. „Каква нематерия? — изрепчих се аз. — Не знаеш ли, че в света няма нищо, освен вечно движеща се материя.“ „Ти да не би да си проверявал навсякъде? А и как въобще разбра, като нямаш индикатор за нематерия и не знаеш дали наоколо не е пълно догоре и с нея — затапи ме веднага той. Твоята наука може да не е чувала за нея също както древните египтяни не са и подозирали за съществуването на рентгеновите лъчи.“ „Добре — продължих да се опъвам аз — за нематерията не знам, обаче несъзнанието е леснопостижимо. Тресни се с една тухла по главата и ще разбереш какво е.“ „Ти, като велик

писател, очевидно не четеш — озъби се той веднага. — Иначе щеше да знаеш, че още през седемдесетте неколцина американски лекари, с риск за кариерата си, първи публикуваха информация за преживяванията на свои пациенти в състояние близки до смъртта. Оказва се, че много често се среща сценарий, в който те, макар в кома и сякаш съвсем без съзнание — натърти подигравателно той — се оказват някъде над тялото си и виждат всичко, което става наоколо. Дори и слепите разказват за такива преживявания и описват точно всичко, което е ставало наоколо, докато кардиографите и енцефалографите чертаели като по филмите прави линии. Те как са виждали? И кое тогава му е несъзнанието, когато и в него пак съзнаваш? При това къде-къде по-добре. И защо изобщо мислиш, че мозъкът и съзнанието са свързани с причинно-следствена връзка. Той е само един биокomпютър, макар и много сложен. Всички подобни машинarii работят само с алгоритми, които някой трябва да им даде, защото е невъзможно те да си ги създават сами. Първата теорема по въпроса е доказана още през 1936-та година. Хайде, на теб математиката винаги ти е куцала, но да си виждал или поне да си чувал за осъзнал се компютър? Изключваме фантазмагориите на Артър Кларк — той ме погледна насмешливо. — Има разни специалисти — натърти Божо с козлодуйски акцент — които смятат, че съзнанието идва от това, че мозъкът работи на квантови принципи. Но той и обикновеният компютър работи на такива принципи. Достатъчно е да съобразиш, че мозъкът е направен от неврони, а те очевидно нямат съзнание. Ти как смяташ — дали може да се направи система с определено свойство от елементи, които не го притежават? Ако намериш такава реална система, обади ми се — винаги ще ти продавам доларите без марж, когато се отбиеш да си купуваш. Стига да не прекаляваш — захили се той.“ Оттогава колкото пъти съм мислил по тия въпроси^[38] само повече съм се обърквал. И се ядосвам, разбира се: защо само с толкова малка отстъпка? Изглежда е на подсъзнателно ниво. До ден днешен не мога да приема неговата, бих казал, философия.^[39] Той е с буржоазно капиталистически произход, а аз съм с работническо селски. Е, и интелегентски отчасти, но малко. ↑

[35] Неясно защо той най-често им вика „Мако, Пеко, Тако, Нако и Наако“. Друг път използва нецензурни изрази, които ни е неудобно да цитираме. ↑

[36] Оня ден Матей — ни в клин, ни в ръкав — ми заби един въпрос. И днес — вика — из царството час по час се срещат празноглавци, които продължават настървено да защитават соца: как всички са имали работа, каква могъща икономика сме имали и как всички са живели охолно и щастливо. Всъщност аз намерих пръв най-простото опровержение на тия простотии с един убийствен пример. След края на Втората световна, за възстановяване на икономическия просперитет на Европа като преграда пред комунизма, по плана Маршал са отпуснати от американското правителство примерно 200 млрд. долара по днешни цени. Германия (срината до основи и разграбена безмилостно от победителите) получава 11% от общата сума или около \$20 млрд. Половин век по-късно, България, която не е била бомбардирана до изличаване, е получила от еврофондовете кажи-речи толкова. Не смятам чуждите инвестиции, които сигурно са поне още толкова. Не слагам в сметката и парите, които получихме от продажбата на безценица на царството си. По думите на социалистите, в началото на прехода *неребето* е била цветуща соцдържава. Само че десет години след плана Маршал, Германия отново е една от тричетирите велики икономически сили в света. Докато десет години след присъединяването ни към Евросъюза, ние сме изчезваща нация в държава със статут на бананова република. Въпреки че, ако не броим циганите (те са забърсали най-много), ние сме получили сигурно дватрийсет пъти повече пари на глава от населението, както обичаха да се изразяват комунистите. Излиза, че при соца сме били закъсали повече от германците след войната. Без да сме бомбардирани като тях до заравняване на терена. Коя е причината? Какво са имали те, което ние нямаме? Защо те са успели, а ние се провалихме? Че няма да станем Швейцария на Балканите — няма, но поне ще се закрепим ли достатъчно далеч от дъното? Или ще се сбъдне предсказанието на френския чичо на Божо? Мисли — вика. ↑

[37] Въпреки провала на соца, маса хора все още не са проумели, че не тезите за примата на материалното пред идеалното и останалите безсмислици на Мордехай са водещи и определящи, когато искаме да разберем как действат системите на социума, а идеите на онези, които направляват света ни чрез най-ефективните пълномощия, създавани досега. Това знание е спасително, когато се опитваме да разберем накъде ще тръгне той. ↑

[38] По-надолу разказвам за още един разговор с него на тая тема. Тогава нещо ми попросветна, но не чак толкова. Нормално е — на великите писатели силата им е в писането, а не в мисленето. Освен това при нас това са, бих казал, не съвсем осъзнати или съвсем неосъзнати процеси. Може би затова и битието ни е на съответното материално ниво. ↑

[39] Напоследък прочетох една дебела книжка на Роджър Пенроуз. Е, „четох“ е малко силно казано (използвам своята известна с мощта си писателска *хипербола*), защото разглеждах повече картинките. Та тоя автор също като мен не иска да приеме едно съзнание, което е извън тялото (ако въобще съм разбрал какво иска). Затова и аз оставам на нашето *общо* становище. Все пак наскоро (2020) му дадох Нобелова по физика. А Божо в това отношение е известен само със своята нобелова, така да се каже, физика.

P.S. Съвсем наскоро и аз прочетох най-накрая някои от книгите на неколцина от американските лекари изследователи, за които ми е споменавал Божо. Излезе, че те наистина са рискували гилдията да ги изхвърли от професията, когато са описвали тъй наречените преживявания близки до смъртта (ПБС). Оказа се, че сега такива сведения с проверена достоверност има хиляди. В тях пациентите — обикновено в кома — споделят как са излизали от тялото си (туй то) и са наблюдавали ОТГОРЕ всичко случващо се наоколо в много широк периметър, като са виждали какво става и през стените и таваните на помещения. Това наистина се отнасяло и за пациенти, които са слепи. И аз вече осъзнах най-накрая: като са точно **извън тялото си**, с какво *виждат* и как го *осъзнават*?

Ако обобща, ний, великите писатели сме голяма работа. ↑

[40] Едно време задачите по математика, в които някаква емкост, обикновено басейн, се пълни от n на брой тръби и се изпразва от други m , бяха любими на съставителите на учебници. Според Матей, тогава са ги пълнили основно с вода и подбрани цитати за социализма. Сега отвсякъде хлуели (много интересна дума) — като в главите на гоите — обикновени американски простотии. Е, все с нещо трябва да са пълни — природата не търпи празни пространства. Освен вече ако не се налага от депутатски или друг управленски мандат. ↑

[41] Тук инж. Къбоков използва очевидно терминът за владетел на Макиавели. Паметно е и едно друго пояснение на инж. Къбоков

пред *разностранна аудитория* за това, кой ни управлява. „Идеята за световна империя е била водеща за най-големите тирани — започнал Божо. — Те са се стремили към абсолютна власт, а *imperiūm* това и означава: власт. Един след друг са се опитвали да я постигнат Александър, Цезар, Чингис хан, Наполеон, нашия фюрер, както и другарят Сталин. И един след друг са се проваляли. Някои от тях — с гръм и трясък. Защо — запитал той риторично? — Защото са повтаряли една и съща грешка: опитвали са се да завладеят света с насилие. Само Йосиф Висарионович опита да пробута идеите на Морди като знаме. Но те по принцип са си човекомразни и насилнически. Затова и той се превърна в жесток сатрап и го сполетя общата участ. Единствен в това извечно начинание успя дедо Амшел-Строителя. Той не размаха меч, а пачки. Моят дедо измисли новите пълномощия за управление и показа как всеки може да ги използва, за да завладее своята част от света. Отначало той просто си ги печаташе, а накрая чичо Меворах ги превърна и в съвсем виртуални, невидими битове в компютрите. И друг път съм казвал: Това е най-гениалното откритие на всички времена.“ Един от компанията се заял: „Защо смяташ така? Теория на относителността къде я слагаш?“ „На теб ти е все тая дали светът е вместен в правилно евклидово или някакво поизкилифинчено пространство. Докато с парите можеш да управляваш поне оная част от него, за която ще ти стигнат“ — обяснил търпеливо Божо. „Ми тогава компютрите що да не са най-великото откритие?“ „Да речем, че имаш страшно много компютри. Какво ще ги правиш? Ще бичиш софтуер, който ще се мъчиш да пробута на пазара. Значи си като ония, които произвеждат хладилници, колбаси, калашници или парникови домати. Производител някакъв си. Обаче ако имаш страшно много пари си велик владетел. И можеш да obuеш с огромен заем оная с многото компютри и да го накараш да работи за теб. Тях пък можеш да ги опишеш като обезпечение на заема. Така докато изплаща лихви и главници, и компютрите му ще са твои. Разбира се, трябва да внимаваш да не фалира, защото тогава вместо пари ще имаш компютри и ще се окажеш в неговата роля. Да ти обяснявам ли още, или успя да схванеш? — попитал Божо, изглежда малко заплашително и оная млъкнал. — Ето, по такива причини всички приеха с познатия от Клондайк ентусиазъм идеите на дедо. Междувременно той успя да събере достатъчно пълномощия, за да купи по-голямата част от всичко

ценно на земята. Затова ще управлява^[44] тук — и той посочил пода — по право. Той се е превърнал и в първия наш велик император обединител. С главни букви. Наследниците му също ще са наши Владетели съгласно приетите от най-древни времена принципи. И по всичко изглежда, че империята, която създаде, ще трае вечно.^[45] Поне докато Господ не реши друго.“ ↑

[43] Ние (?) смятаме, че инж. Къбоков отново не е съвсем прав. От време на време властта попада в ръцете на *политически фигуранти*, които не се поддават на контрол. Макар и безпарични донове, те управляват понякога наистина доста дълго, обзети от неистовите пориви на желанието за власт. През своя мандат временните владетели се стремят и да докопат мечтаните от всички яки *пачки* от истинските пълномощия. На властовите позиции това става много лесно, защото такава е същността на управлението. Една от неговите цели е да се натрупва собственост и влияние и затова неговите механизми осигуряват множество способности и откриват възможности точно в тая насока. През такива периоди, на определени по-високи нива парите някак си са елиминирани от основната си функция. Разбира се, за най-важните насоки на развитие на социума и определянето на управленския елит статуквото си цари неотменно. Но ексцесът, в смисъл на привидно нарушение на основното правило, си остава. Ето какво казал на Матей в непубликувано интервю един от членовете на клуба на Б... абе, не е важно кой. Клуб някой си. „Вярно е — рекъл оня, — че ние ги избираме, но има и вироглави. Понякога са само малко палави като Бил, или нерешителни като оня импичмен (може и само *ничмен*) Ричард^[46]. Обаче други са бая сербез — като Бхуто^[47] и оня проклетник Ул Хак. Имаше и направо големи инати — като Алдо Моро например, да не говорим за Джон (Кенеди, може би?). Важното е, че те — използвайки временното си служебно положение — наистина започваха да управляват. Съвсем безконтролно и в някои случаи доста дълго. Това ни дразни. Ние наистина можем да изтърпим разни временни залитания, но ако тия непослушковци ни изнервят, вземаме мерки и прекратяваме по някой от възможните начини тъй наречените им мандати^[48].“ Така му казал онзи и даже надменно и някак ехидно се подсмихнал. Както и да е. Важното е, че има исторически интервали, понякога (както твърди и другарят от интервюто) доста дълги, когато не управлява оня с парите, а разни

подставени политици и други подобни типове. Следователно Божо не е прав^[49]. ↑

[44] Мои приятели гледали с Божидар новините. По един от телевизионните канали някакъв наперен водещ запитал дълбокомислено кой бил движел финансовите пазари.

— Как кой бе, тъпоумник — ядосал се Божо. — Хората с многото пари ги движат. А нашите Владетели ги лашкат накъдето си поискат. Те на такива напъчени многознайковци като тебе най-бързо им прибират паричките. Дедо (според други казал чичата) днеска като не стимулира двупосочно там, когото е решил с по някой и друг трилион, казва, че не е използвал деня както трябва. Откъде, ако не от ей такива ливади, ще вземе сухото за джобни разходи? Няма да харчи от резервите, я. Той тях ги използва като се разпорежда с разни поголемички парчета от света — поне колкото Австралия. Той такива дребни като България чака да му се съберат поне десет-двайсет, за да мине с един масраф. Пестелив е много. ↑

[45] Интересно, че веднъж допълнил: „Той сигурно разчита на подкрепата на Висши сили, но за да не е като във вица за оня, дето се молил да спечели от тотото, и сам се е погрижил да няма алтернативни модели и варианти. Ликвидирал е империите, които не го признават, а на гоите е предоставил панаира на демокрацията. Да трошат пари и ресурси за избори, да конструират парламенти, сенати, президентски институции и всякакви постройки за съхранение на евроатлантическите си ценности, да се дърлят и надцакват в тях, да си забиват разнообразни и специализирани сечива в гръб и анфас, както и да превъзнасят избрани фикции — най-вече свободата на словото и особено любимото на всички завистливци (а те всички гои са такива) равенство. Каквото и да правят, накрая пак ще изберат някого от хранените хора на дедо, които той е подбирал през десетилетията и наложил на пазара на политическа ширпотреба. **Но то в това се състои най-важната част от управлението: да намериш правилните хора и да ги поставиш на правилните места в точното време — натъртил Божо. — Най-добре без останалите да разбират какво всъщност се случва и по каква технология го правиш.**“ ↑

[45] По изследвания на Гелето, в България това заявление действа над един определено много висок праг. Когато му поправяли

покрива, той самият успял да го достигне чрез последователно вдигане едва на петия път. Да го бяхте чули как попържаше на майка. Ужас. ↑

[46] Предполагаме, че не става дума за Ричард Лъвското сърце. ↑

[47] Кой — Али или Беназир? И защо не споменава поне още няколко за пълнота? Например Ейбрахам^[50] Линкълн, Джеймс Гарфилд, Уилям Маккинли, Енрико Матеи, Улфо Палме или Алфред Херхаузен? ↑

[48] Навремето бай Тошо беше споделил — май пред притеснени от империалистическа атака студенти: „Няма страшно, бе, ние не сме село без кучета“. Излиза, че другарят Живков е бил куче от световен мащаб. Себе си е пазил, да не му прекратят мандата, но и народа. От американските, английските и други международни империалисти. Сега сме разграден двор. Руските завоеватели могат да ни превземат за... Ми за два-три часа, за колко. Без пушка да гръмне. Русофилите ще ги посрещнат с хляб и сол. Ние това меню и на американците, а и на други от новите ни евроатлантически приятели го предлагаме. Българският народ е много гостоприемнен. Още от византийско така ни е тръгнало. На гостоприемство. Метаксаки пък каза, че скоро и ние сме можели да минем на хляб и сол. ↑

[49] Ъ, не е прав. Дай да не се лъжем. Парите са сичко. ↑

[50] Бе той тоя да не е Ибрахим, бе? Ибрахим, Ибрахим — Мустафа. ↑

[51] Ето че и тая емблематична за епохата ни марка отива в историята. Със сълзи на очи научихме (2021), че фирмата Rifle на Джулио Франтини от италианското градче с бръснарски звучащо име Барберино ди Муджело е фалирала. Така мастиленосините дънки, за които прогресивната съветска младеж даваше по 150–200 рублички на търгаши като Божо, ще изчезнат може би завинаги. Дано някой успее да я купи и тия култови краварски гащи от нашите мечти да продължат да радват и идните поколения. В инж. Къбоков ни е надеждата. ↑

[52] Не успяхме да установим кой е тоя Божидаров дедо (той му вика „дедо Амшел“), нито кои са тия негови брат'чеди. На някои сбирки дори е заявявал, че те уж били управлявали на най-ниското ниво: можели да срутят икономиката на всяка държава за броени дни (с кво, с некви магии ли?), техните банки отпусkali спасителните заеми на затъналите в огромни дългове *государства*, а чрез техните масмедии ни внушавали социално поведение^[54], манипулирали

общественото пространство и ни видиотяхвали (а сега, де) системно. Единственият им проблем бил, че за да задействат, пълномощията им за управление трябвало да се харчат. Затова всичките им усилия били насочени към системата за тяхното връщане обратно. Казвал е, че ако някой иска да разбере света, трябва винаги да съобразява един прост закон: неговите роднини правят всичко възможно (а за тях всичко е възможно), за да организират обратния цикъл на пълномощията. И можели да отстранят всеки — бил той голям борсов играч, промишлен магнат, крупен земевладелец или държавник от най-висок ранг, ако започне да им се пречка на пътя. Даже всички значими гойски личности (може би *евентуално* без селските кметове, знаем ли?) били *нещо* като *нищо* не значещи пешки в ръцете им. Къв е тоя негов род, бе, къв е тоя шахмат, квой тва чудо. И, хайде, ние се набълбукваме със заеми от алчност и от глупост. Ами държавите? Тях как ги карат да се набълбукат? ↑

[54] Според Метаксаки Мартинов, един от най-големите им успехи в това направление било подмамването на гоите с тъпотииите на Мордохай Леви и болшевишките главатарии. В наши дни това ставало като се цитират манипулативни единични примери, чрез които се внушават статистически обобщения^[55], тиражират се всякакви небивалици, като се използва любимият израз „*учените смятат*“^[56] еди-какво си (ударението трябвало да бъде на първото е), едновременно по два съседни телевизионни канала тече инфо за взаимно изключващи се теории и всяка се представя като „научна“ истина от последна инстанция, и (за десерт) се отричат абсолютни факти като „ненаучни“, „любителски“ и тям подобни, а, така да се каже, истинската истина се представя като „конспиративни теории“^[57]. Но най-мощен инструмент за видиотяхване били американските блокбъстърри и компютърните игри. Така родата на инж. Къбоков пробутвала на гоите — по един изключително ефективен, завладяващ примитивните им умове начин — най-подвеждащата дезинформация, най-катастрофалните стратегии и най-гибелните алгоритми на поведение. И баламурниците (според Мартинов) лапали мухите. Чували сме инж. Б. К. да използва израза „гълтали простотиите като чирпански фитки“. Туй то. ↑

[55] Тук (според М. П.) уважаемият М. М. е изпуснал и типичните манипулации, които се получават от журналистическата

простотия — „всеизвестно било, че те не правят разлика между милион и милиард, никой от тях не е успял да проумее какво точно е *билион*, непрекъснато бъркали кратните единици и, едва ли не, *считали* (той непрекъснато използва русизми), че Google е Гогол с американски правопис и произношение.“ Последното, разбира се, е напълно невярно. Всеки знае, че тая най-използвана американска дума произлиза от старобългарското слово „гугла“. ↑

[56] Някои използват *считат* – б.а. Метаксаки веднъж, на една ракия, като чу някакъв тип да произнася тая сакрална фраза, започна да попържа. Ти кого наричаш учен бе, тъпанар? — озъби му се той, сякаш него го бяха нарекли с това обидно име. Учените считали. Ние останалите да не сме неуки. Какво значи учен? Как разбираш кога някой попада в тая категория? И колко е неговата ученост? Ти да не би да имаш ученомер? — използва той любимия въпрос на Божо. — Такива като теб крият собствената си простотия зад това какво казал някой пръдльо с титла. Да не съм те чул повече да дрънкаш такива глупости в мое присъствие. И в мое отсъствие също — изцепи се той и оня си затрая. Всеки знае, че като си пийне, Метаксаки налита на бой. Добро дясно кроше има, дявола. От собствен опит го зная. Дет се вика, лично потвърден научен факт. ↑

[57] И на други места (например в книга III) е ставало дума за възгледите на инж. Къбоков по тези въпроси. „Още по мое време — е казвал той — имаше толкова доказателства за многократните посещения на Земята от извънземни, че само абсолютни задръстеняци можеха да го отричат. Обаче за повечето хора това бяха конспиративни теории.“ Излизаше, че мнозинството (в което влизам и аз) е съставено от точно такива, както се изрази той, *задръстеняци*. Затова веднъж завинаги ще изясним несъстоятелността на неговото (също и на Матей) виждане по темата. Преди три години (беше баш на моя юбилей) стана дума за това лесно ли се лъжат гоите. „Ами ето ти няколко образца — каза той: — Колко години съветските другари отричаха организаторската и изпълнителската си роля в масовото убийство край Катин? Половин век. Докато стана ясно, че едно от първите неща, с които се е запознавал всеки Генерален секретар на КПСС, е било съдържанието на плик с оригинала на заповедта на другаря Сталин за избиването на 21857 полски пленници — на практика по-голямата част от полския военен и значима част от

гражданския елит. Следователно всички тези олицетворяващи Съветския съюз другари са били наясно, че точно тяхната велика страна е извършила това неописуемо зверство. Но след запознаването си с може би най-срамната и грозна тайна сред останалите хиляди подобни в държавата им, те са продължавали да лъжат света, без да им трепне окото. А с яростното отричане на секретния протокол към пакта «Молотов — Рибентроп» как стояха нещата? По същия начин. Договорили се двете братски страни да си разделят по братски братска Полша, но съветските другари не си признаваха тоя показващ братското лице на болшевишките комунисти протокол чак до царуването на Борис Николаевич. Видиотените граждани и селяни от соцлагера вярваха ли на тия лъжи? Вярваха безусловно. Останалото бяха конспиративни теории. В случая невярващите имаха и друго специално име — вражи агенти. Добре е да се знае, че в СССР и при неговите верни сателити усъмняването в официалните лъжи (поддаване на вражи агитации) водеше като начало до продължителен престой в архипелаг ГУЛАГ. Главно в най-северните му и определено неблагоустроени филиали. Но да не би само гражданите на соцлагера да са били лъгани и заблуждавани системно, а те от своя страна да са гълтали лъжите като чирпански фитки (ето че пак употреби това обидно сравнение)? Ами постановлението на комисията Уорън за убийството на Кенеди от един-единствен виртуозен стрелец от прозорец в прочутия склад? При това, когато има клип, на който съвсем ясно се вижда, че му пръсва мозъка невидим убиец от предната седалка, където стои по принцип сътрудник от охраната. Ами *случайното* последователно избиване на цялото негово семейство? Ами тъпата лъжа, че в Пентагона се блъсва пътнически Боинг, след като там не е намерен нито един чарк от самолет? А показното поетажно сапъорско срутване на Близнаците? Кой допуска и по-точно кой организира това грандиозно фалшименто? И с каква цел? Най-накрая, защо отхвърлянето на някоя от тия колосални лъжи — все едно дали става дума за официално приети версии на събития, за действията на онези, които са зад кулисите на скрита власт или за договори с извънземни — се възприемат от тълпите като *конспиративни теории*? Защо ли? Защото са зомбирани. Рекордите в тия неспиращи процедури са милионите, които са вярвали и още вярват в пълната тъпотия за социализма, както и милионите, които се отдават на класическо

преклонение пред златния телец, наречено «американска мечта». Заради него дедо Моше **е избил** навремето маса свои сънародници. И на — толкова века след ония паметни събития, колосалните манипулации вървят със страшна сила. Основният инструмент за провеждането им е фракталната машинария на масмедиите, а технологията е разработена още от Густав Льо Бон. С тяхна помощ истината става «конспиративна теория», а откровените нагли фалшификации се превръщат в еманация на правдата, канонизирана в официална догма. Най-големите масмедийни вериги, които сега излъчват необходимите текущи ментета, подвеждащи мистификации, изпързалици басни и обикновени опашати лъжи — там за демокрацията, за равенството или разбиващите библейските ценности на обществото внушения — са на дедо и чичата още от времето на Хенри Форд. Обаче аз съм ти казвал неведнъж, че имперското право да управляват нашия земен свят те защитават пред най-масовите и влиятелни обществени форуми всеки ден. Точно както е провъзгласил великият Гьоте в още по-великата си трагедия Фауст. Затова и пълномоцията за еднолично управление са справедливо — поне в наш човешки смисъл — в техни ръце. Мога само да предполагам, че такава е и Неговата Воля — и Божо посочи нагоре. — Във всички случаи това са знания, които ще ти помагат винаги да управляваш живота си. Най-малко в тая му част, за която ти стигат парите и която ти е предопределена от кармата. Това е, братчед. Ако искаш да знаеш повече, прочети поне Ян ван Хелсинг и Дейвид Айк. Ще се изненадаш колко мащабно се е разгърнал плана на дедо Амшел и чичата.“

Ние се разграничаваме най-разграничително от всички конспиративните теории, от техните следващи опровержения и от всички бъдещи разграничения. ↑

[57] Тук Божо повтаря буквално разсъжденията си от книга III. Това, че отново ги цитираме не е много писателско, но нали повторението е майка на знанието... (цензурирано). ↑

ГЛАВА XV

БЛАЖЕНИ ИЗГОНЕНИТЕ И БИТИТЕ ЗАРАДИ ПРАВДА, ЗАЩОТО ТЯХНО Е ЦАРСТВОТО НЕБЕСНО

Матей^[1], 5:10.

В ранната вечер Матей стоеше на широката южна тераса на апартамента си и си мислеше, че да бъде собственик на вестник и негов главен редактор, е последното, което му се иска в момента. Другояче си беше представял той живота. Винаги беше искал да бъде писател, и то не какъв да е, а велик. Любовта му към литературата пролича още когато беше на три годинки. Родителите му бяха от бедно учителско семейство и харчеха половината от парите си да му купуват детски книжки с шарени картинки. А бяха тежки години и на много хора, в това число и на Матеевите родители, парите не стигаха дори за достатъчно дърва. Съвсем наясно с тежкото им положение, Матей издебна една сутрин, когато майка му излезе на пазар, взе всички книжки и големия панер за пране и се скри под масата. Когато майка му се върна, той гордо ѝ показа панера, пълен догоре с шарени хартийки. „Ето, мамо — каза той, — виж колко подпалки съм ти приготвил. Ще икономисаме много пари.“ Но последвалите най-близки събития бяха му подсказали още тогава, че спонтанните действия и прибързаното им огласяване най-често са болезнени за тялото и душата. В началното училище Матей развиваше таланта си, като пишеше изпълнени с трепетни въздишки любовни писма на различни съученички. В повечето случаи от името на някой от съучениците си срещу дребно заплащане, обикновено в натура. Някъде в пети клас, като свидетелство за ранното си поетично съзряване, написа и първото

си стихотворение, все още под влияние на Вазовото слово от предишния час по литература:

*Ех, че... (цензурирано).
Искам да... (цензурирано).
После пък... (цензурирано).
И... (цензурирано).*

Още тогава той почувства какво е да си неразбран от официалната критика. И това, защото беше талантлив и доблестно написа под произведението си, че е създадено в час по руски. Учителката му обаче не оцени нито първото, нито второто, опъна му ухото няколко пъти и го зашлеви — явно от яд, че в съветската литература няма нищо с подобна завладяваща искреност и изразна сила. Потресен от неразбирането на простолюдието и по-скоро от факта, че негови бездарни представители решават съдбините на талантливите и можещите, до края на прогимназията той не написа повече нищо.

В гимназията Матей започна творбата на живота си — роман приказка в седем части за живота на една рибка гупа. Той започваше така:

„Имаше някога една малка рибка гупа. Тя живееше в обществен аквариум от два кубика на един от последните етажи с обща тоалетна и чудесен изглед към гората от водорасли. Тя, по-точно той, защото рибката беше млад ерген, работеше в кантора за сортиране на тубифекси^[2] и всички му предричаха голямо бъдеще.“

Поради обстоятелства от най-различен характер Матей не успя да продължи по-нататък романа. Но такава е често съдбата на великите произведения.

Като студент той се върна към поезията и творчеството му премина през няколко периода. Например през синия период той написа една поема^[3], която не беше оценена — нито от редактор, нито от колеги, нито от никого.

Преглътнал страданието, Матей се разгърна истински през периода на соцреализма, от който остана програмното стихотворение:

*Обущарско ателие.
До него — теле.
Позната картина от миналото.
Ние стоим на брега на шумящо море
и си спомняме за загиналите.*

То за малко да просълзи една колежка, влязла с привилегии от АБПФК, но не стана работата.

Както младежките пъпки и космите под мишницата, не го отбягнаха и периодите на декадентски и дисидентски увлечения. Тогава той създаде потресаващото:

*Виж как лети трамваят срещу релсите,
т.е. върху тях.
Долу пуританството на траверсите!
Да живее вечният страх.*

През дисидентския период пък написа кристалния катрен

*Ленин да се крие?
Лъжеш ти, дурак.
Ленин ще излезе
от жопата си пак.*

Според познавачи, с изключителната находка на българо-руската рима „дурак — пак“, както и с любимото поетично руско съществително, членувано с български пълен член, този прелял от надежди катрен е едно от най-наситените и емоционално обагрени повествования със сразяващ отговор на клевета, с възхвала на нечия историческа роля, като химн за близостта на два братски народа, както и въобще. През онези години Матьо направи запомнящ се пробив и в текстовете за естрадни песни, от които се е запазил един цял куплет:

*Червей дъждовен крачи в нощта.
Скитник греховен жвака в калта.
Тихо се ронят лист подир лист.
Фокстрот танцуват за тъжния глист.*

Пълните с музика глаголи като *ронят* и особено *жвака* придават Яворова изразност на стиха, под чиято сила добиват Орфеево звучене и подчертано саксофонното „фокстрот“, и ярко морфологичното, природолюбиво съществително *глист*.^[5]

Матей опита всичко. Написа дори три японски танки, които за жалост не са достигнали до нас. Те представляваха изненадваща акварелнопоетична картина на безсрамието, покварата и арогантността на младото поколение, изразена чрез преднамерено честата употреба на изключително циничното съществително *куркума*, което дори речниците на редакторските програми от началото на двайсет и първи век разпознаваха първоначално като две отделни думи. Цитираха го неговите близки, неговите приятели, а веднъж го бяха цитирали и на едно събрание, преди да го изключат за известно време от комсомола.

Най-вероятно напрежението на творчеството и свързаните с него душевни катарзиси и тежки запои го изчерпаха, защото в Атомната той изостави поезията и се залови с неблагоприятната редакторска дейност на един обречен на конфискация стенвестник.

Когато разформироваха журналистическия им кръжец, Матей — без сам да осъзнава — закопня за собствен... бихме казали печатен орган, където наивно и тайно от самия себе си мислеше, че ще публикува каквото пожелае. Затова така се израдва, когато на Десети нахлуха хуните на демократщината, а заедно с тях — мътните потоци на свободното слово. Само за няколко месеца се появиха десетки вестници.^[6] Три години той жадно четеше и трупаше първите им броеве в един шкаф. Успя да събере стотина, но сам съзнаваше колко далече е от пълната колекция. Необятно беше вестникарското море. Хубави времена бяха. Разказваха на народа неща, които всички знаят, изравяха безбройните срамни истории за строителите на социализма, плюеха комунистите, както и демократите — тези техни най-близки приятелски настроени врагове, и размахваха наточени литературни

томахавки или раздаваха удари наляво и надясно с обикновени български, за съжаление главно метафорични секири.^[7]

Много статии написа тогава и Матей. Най-напред в изчезналия вече „Учителско дело“, после в местния „Септември“, преименуван след Десети в „Стара Загора“ и закрит, също в първия опозиционен вестник в града „Южна поща“, продаден задкулисно от председателя на тукашния СДС и после закрит, в „Земеделско знаме“, в „Начало“, „Синя поща“, „7+7“ и даже в „Дебати“ — всички до един фалирали или закрити. От статия на статия неговото майсторство растеше, докато преди първите президентски избори достигна незавладявани дотогава в българската журналистика висоти^[13].

„Хубаво пишех, майка му стара. Моите статии бяха къде-къде по-добри от онези антрефилета на Петьо Блъсков, ама на — той печаташе в «168 часа», а аз — в забутани провинциални вестничета. И в централния печат се появих, ама пак в периферията. А там кой да ме забележи? Тия тъпи софиянци само себе си признават“ — помисли си Матей.

Няма спор, тъпи си бяха. Въобще Матей искаше да пише истината, при това по възможност честно. И го правеше майсторски. Ето защо така го заболя от думите на Божидар.

„Но той май е прав за вестника. Какво щеше да каже Валери? «И от искрица на душата лъжа е станал опашата.» Така си е. Кой знае в колко следващи живота ще изкупувам греховете си. Спечелих по нечестен начин най-малко петдесет хиляди^[17] — помисли Матей. — Хъ, глупости, той само големият апартамент ми струваше толкова. Ами алфа ромеото? Ами обзавеждането? Ами това, дете всеки ден съм в «Распутин», сякаш е закусвалня, а?“

Че в момента вкъщи на тайно място под леглото държи още петдесет хилядарки, на Матей изобщо не му се мислеше. Да не говорим за онзи четвърт милион на срочен влог в КТБ. Посъбрал беше парици. Вървяха нещата. Изненадващо много представители на местния бизнес намираха рекламата във вестника за особено полезна. На моменти се образуваше опашка от мераклии.

„То това не е много... абе, не е баш съобразено със закона, ама, имах ли друг избор?“ — за пореден път се запита той и за пореден път си отговори: „Какъв избор, бе? Тия хиени от данъчното за малко да ме оглозгат“.

Хиените — мъжки и женски инспектор — го посетиха преди пет месеца. Уж бяха го предизвестили, а му се стори, че дойдоха някак си много ненадейно, изневиделица и, може да се каже, дибидюс изненадващо. Нахълтаха безцеремонно и още от вратата му поискаха амортизационната ведомост. Не баланса, не отчета за приходите и разходите, складовите разписки или поне уязвяващото всеки управител перо „представителни“, а точно тая проклета ведомост. Счетоводителката дори не почака шефът ѝ да разпорежи, а веднага я донесе с типичната за данъчни проверки подмазваческа готовност. Инспекторите се заровиха в нея и още в края на първия работен ден му представиха проекта си за ревизионен акт за левовата равностойност на петдесет хиляди долара неплатени данъци. Те отказаха да признаят ускорения му амортизационен план — за да се отърве от данък печалба, той беше амортизирал всички дълготрайни активи на фирмата за една година, защото беше прочел, че законът позволява. Сега церберите на хазната му обясниха колко дълбоко се е заблуждавал.

— Аз съм се консултирал с експерт-счетоводител — каза Матей с отпаднал глас.

— По този въпрос експертите са на различни мнения — отговори с участие мъжкият данъчен.

— Ми тогава ще обжалвам акта в съда — каза с отпаднал глас Матей.

— Нали знаете, че там актът може да попадне и при неподходящ съдия — отговори веднага инспекторката и се усмихна със съвсем неискрена симпатия. С чувствителната си журналистическа душа Матей нямаше как да не помисли, че е усмихната колкото бяла акула, която се кани да налапа млад, загубил се из океана тлъстичък тюлен. В добавка се сети и че на всичко отгоре в един от първите броеве на вестника се беше заял със симпатичния председател на съда. Ей така, само за това, че при ширещите се слухове за корупция на съдии, той „Не си е направил труда даже да изкоментира темата. А камо ли да се отчете пред народа“. Каквото задължение главата на старозагорското правосъдие, честно казано, нямаше. После на един коктейл оня му беше помахал приятелски с показалец и даже се беше позасмял — като добродушен начален учител, който засега не иска да се мори да опъва ухото на някакъв си... непослушко.

— А не можем ли да се разберем по някакъв начин? — попита Матей и погледна тия хиени с най-изразителния си поглед.

— Не. Такива неща не си и помисляйте — отговори с топъл глас мъжкия данъчен.

— Няма да подпиша такъв акт — заинати се Матей. — Искам да разговарям с вашия началник.

— Както искате — каза женският и го изгледа с големите си тъжни очи. Това месо можеше и да почака. Нямаше къде да избяга.

Матей можеше да предположи, че точно началникът е разпоредил акцията. Но нямаше откъде да знае, че всичко е организирано от майор Иванов по поръчение на местния шеф на „Мултикомп“. Цялата операция беше част от стратегията на свръхфирмата за поставяне в зависимост на масмедии „с доминиращо участие в медийното пространство“, както веднъж се изрази директорът на отдел „Пъблик рилейшънс“.

„Тоя е лесен“ — беше казал веднага Митко Динята, щом стана дума за „Загорска поща“. Работата наистина беше проста: в ония плодотворни за разузнавачите години шефът на данъчното Ангел Серафимов, известен още и като Ачо Борсука, беше написал доста материал под псевдонима „Раев“ и под диктовката на Иванов още когато той беше напет капитан. И понеже майор Иванов обичаше да работи със стари сътрудници, експерт-счетоводителят, когото горещо препоръча на Матей неговият съдружник Миньо Чука, беше от същата неразпадаща се група. Така данъчните предварително знаеха „от информация, изтекла по неназоваеми канали“, че могат да притиснат Матей с приетите от него спорни амортизационни отчисления. А той ги беше направил точно по съвета на експерт-счетоводителя си. Беше се намърдал с двата крака в капана. На другия ден шефът на данъчното отказа да разговаря с него, докато трае проверката. Хиените дойдоха следобед и веднага заръфаха още топлото фирмено тяло. Този път откриха, че той е плащал и хонорари на Чука без договор.

— Можем да преглътнем амортизационната ти ведомост — изрази се на хиенски мъжът, — но разходи за хонорари без граждански договор няма да признаем.

— Но той нали е съдружник. Подписал е дружествения договор, който играе същата роля — опита се да се хване Матей за спасителна сламка.

— Съдружник или не, граждански договор за възложената работа трябва да има. Щом няма, разходът не се признава. Тъй че дължимият данък в този случай става около триста хиляди лева. Ако искате, ние ще изготвим ревизионния акт за по-малката сума. Ще го подпишете и вашият екземпляр ще остане при нас. Щом изтече петнайсетдневният срок, в който можете да обжалвате, ще ви го връчим.

— Ами ако откажа?

— Тогава остава първият вариант. Него ако искате, го обжалвайте. Ние ще ви запорираме сметките, а ако се опитате да ни играете номера с откриването на нови или нещо подобно, ще ви вкараме в затвора. Нали се сещате кой е председателят на Окръжния съд? — услужливо му напомни данъчният изнудвач.

Във втория вариант Матьо задлъжняваше с десетина хиляди долара — горе-долу колкото струваше вече алфа ромеото или колкото примерно половината мебелировка на офиса. Но не бяха петдесет хилядарки. Можеше да продава или да се раздели с една от петте стоплящи душата пачки зелени банкноти, които пазеше с такава любов и съгласно традицията в един голям буркан от турския под леглото. От тази мисъл му стана толкова тежко, колкото му беше в четвърто отделение, когато един батко хулиган му взе пълна торбичка с белички стотинки, които бе събирал маса време от игри на „обиранка“ в махалата, за да си купи тротинетка. Матей извика съдружника си и му изплака проблемите си. Чука веднага се зае да търси връзки. Само след час в офиса дойде леко оплешивял, недразнещо пълничък тип със сивосинкави студени очи, който се представи по военному като „адвокат Иванов“. Той изслуша внимателно разказа му, без да си води бележки, и каза:

— Задачата е трудна, но не е невъзможна. За следващото им идване трябва да сме готови. Ти привидно ще се съ согласиш и докато разговаряте, ще запишем целия пазарлък. Вярно е, че записът няма да има доказателствена сила в съда, но и да го изпраскаме във вестника ти — така се изрази той, — няма да е малка заплаха. Да видим какво ще избере техният началник — мирните преговори с приемлив за нас край или скандала в медиите с последващо профилактично уволнение. Началниците му са играчи и няма да рискуват — неговите подчинени

могат да не издържат и да се разприказват. Кой знае още колко такива случаи като твоя има.

Матей се реши бързо и адвокатът пое нещата в свои ръце. През останалите няколко часа до вечерта офиса на вестника беше осеян с подслушвателни устройства така, че заприлича на апартамент за презавербуване на американски агенти в прочутия нявга хотел *Россия*. Докато слушаше как си говорят с техника, на Матей му мина през ум, че адвокат Иванов има изненадващо дълбоки познания по тая несвойствена за професията му материя, и го попита откъде. Но той му отговори, че още като ученик е бил радиолубител, и всичко си дойде на място. На другия ден записаха тайно разговора. Записът на касетата беше станал сякаш е правен в студио и съвсем ясно се чуваше как данъчните служители му обясняват отново какво ще направят, как безочливо го изнудват да наруши закона, а също, че началникът им, как иначе, знае за акцията и че това откровено мошеничество си е баш по негово нареждане. Адвокатът прибра оригинала, като остави на Матей копие, което направи пред очите му. После нещата тръгнаха към подобрене. Данъчните подвиха опашки и повече не дойдоха. Матей разговаря с Ангел Серафимов в неговия кабинет. Шефът на данъчното едва сдържаше яда си и му каза, че му прави отстъпка само заради това че е такъв добър приятел на адвоката му. Каза му също, че един ден той въжеиграч може и да не му е адвокат и тогава ще му върне всичко с лихвите. Тази възможност стресна Матей, но той се опита да се успокои, че има резервно копие. Като се върна в офиса, първо пусна касетата. Чувството му за опасност не го беше излъгало — на нея нямаше никакъв запис. Вечерта, преди да заспи, някъде и за малко му проблесна, че през целия разговор шефът на данъчното все казваше безлично „адвоката ти“ и нито веднъж не спомена името му. Мина му през ум, че не е чиста тая работа. После Матей заспа.

От този ден адвокат Иванов неусетно, но трайно се настани в пълния с творчески обрати и данъчни изненади живот на вестника. Отначало изразяваше предпазливо мнение за заглавията, после все по-уверено се намесваше в начина на списване и в подбора на материали. Матей първоначално се дразнеше, но после с изненада установи, че откакто новият им партньор се е намесил, оборотът се е вдигнал два пъти. Кой да има нещо против два пъти приходи в повече. Когато един ден Матей се сети да попита какво е станало с оригинала от разговора,

адвокатът му отвърна: „Как какво — унищожих го. Събитието вече е минало. Да не искаш с него да търгуваш с данъчните? Не знам как ще го приемат те, но за съда това ще е чиста форма на изнудване. Ще ти дадат поне три годинки. Въобще забрави за тоя криминален етюд. Ако искаш да успееш, опирай се на мен. Не се занимавай с материи, които не са ти ясни. Между другото, имам един билет в повече за концерта на Кондьо и Доли^[18]. Искаш ли?“ „Не, беше му отговорил Матьо. Аз наша чалга и сръбски маанета не обичам.“ „Не си прав. Народът ги харесва. А нали знаеш — глас народен, глас Божи“ — защити адвокат Иванов божествения произход на това възлюбено от масите музикално явление. „Гласът на Бога е само Неговият глас“ — озъби му се веднага Матей, който беше чувал тази реплика от Божо. „Ти да не си вярващ?“ — подсмихна се адвокатът му. „Вярващ съм“ — продължи определено нехристиянски Матьо. „Добре, бе. Ще го имам предвид за в бъдеще. Само да не стане така, че мен да ме няма, а Господ да ти откаже.“ — каза новият му душеприказчик и Матей си помисли, че ще е по-добре да се уповава на Бога, отколкото на това бивше ченге. А най-добре — на себе си.

Още на другия ден главният редактор на „Загорска поща“ потърси връзки с инспектора от данъчното. И тук-там — успя да намери. Поговориха си на житейски теми, намериха общи познати и сходни възгледи за живота, и в създадената обстановка на доверие му предложи изгоден дългосрочен контракт. Отначало данъчният инспектор малко обидено отказа, но после, трогнат от искрените приятелски чувства на Матей и още по-приятелски предложената, радваща сърцето сума, се съгласи. Той отдавна извършваше подобни дискретни услуги в сянката на една счетоводна къща. Матьо се включи към нейните клиентите и започна да получава необходимите като въздуха и слънцето за всеки бизнесмен лоцмански консултации как да заобикаля видимите и невидими скали, с които е пълно българското фирмено плавателно пространство.

Така данъчната хиена беше опитомена и се превърна в кротко, полезно домашно животно.

„Ама че бях фантазър — помисли си Матей. — Независим вестник. Глупости. По-добре да бях станал дистрибутор на прах за пране. Или на памперси за възрастни. Пунтово е, а и там се въртят милиарди. С услугите на моя адвокат и със съветите на данъчния ми

консултант щях да съм вече милионер. Хъ, абе аз що да не започна да ходя поне на концерти на дивите на поп фолка. Утре идват Орхан Мурад и Екстра Нина^[19]. Във вестника го пише.“

Той все още не си даваше сметка, че отдавна е, както казваше Божо, „в цъфтящия отровен бранш на съсипващата и последните остатъци от държавността ни идиотска масмедийна чалга“.

[1] Надяваме се св. Матей да прости на автора, защото в оригинала е само „изгонените“. Това с „битите“ е едно от своеволните хрумвания на недисциплинирания му ум. Даже е споменавал, че така уж било в някакви неизвестни манускрипти на арамейски. Той *армейски* може и да е знаел от казармата. Ама чак пък арамейски... Не на нас с тия арменски пинизи. ↑

[2] Вид тънки червеи, храна за аквариумни рибки. ↑

[3] Поместваме я с незначителни съкращения от десетина — двайсет страници:

Червени,
 адски,
 кървави
 отблясъци
обляха
 томително
 бдящата
 снага
на
 оранжевия
 ден
и се разкапах
 като круши
 по небето,
което
 стоеше най-отгоре –
 мръсно
като парцал
 за почистване
 на
 душата.
И тъй нанананататък...
Ето и края:

Крясък и вик.

Гаден бик.

Алкохолик.

Нумизматик.

...^[4]

Психоневропараноик.

Разкращена шизофрения ме хваща
и тика в гърлото ми безкраен ужас,
и аз плюя парчета от раздрания си мозък.

Ръцете ми треперят
и изливат в устата ми
чаша блудкава надежда,
и парализиран гледам похотта,
която протяга косматия си крак
и стъпва на чистия чаршаф
на моите чувства.

Съвестта ми е пенсионирана!
Грабвам нож и го забивам
в девствената гръд на светлината
и тя се излива през дупките на пода
в мазето,

където
държим:
каците със саламура,
кюмюра,
кофите за боклук,
празия лук,
един кютюк
за отсичане

главите на

кокошки

и

патки,

лавици натрупани
със счупени кюпове,
тенджери празни
и др. разни.

И до този куп,
в специален кюп
с похлупак,
аз – един тъпак –
ще сложа светлината

В
мазата.

Тук под „светлината“ той, естествено, имаше предвид онова, на което тя е символ, т.е. истината, правдата и прочее. Красива метафора, съвсем подходяща за една мракобесна епоха. Точно в тая светлина можем да оценим редакторската проклетия и показното им нежелание да се приобщят към тая епична градация на кофите за боклук, празия лук и въпросния кютюк. А по онова време редактори, може да се каже, цял билюк. ↑

[4] По-нататък Матей изброява самоцелно няколко десетки рими като академик, астматик, аплик, арпаджик, ачик... без да ви отегчаваме, също болшевик, граматик, епилептик, лаик, психоаналитик, паралитик и пиротехник, разни измислени, като груповик, дипломатик, бомбастик и мискинлик, неправилни като „келешлик“, а също — вижте го, моля ви се — чик-чирик, бълник-бълник и бъзик-бъзик.

Абе, айсиктирик. ↑

[5] Не бива да се изпуска и един безспорен връх в творчеството му през онези години, а именно пролетната картина, описана с акварелна лекота и съчетана с изненадващо дълбоко познаване на българския бит и душевност, кондензирало в една потресаващо реалистична поанта:

*Тревите вече избуяват
И здравец кипри си листата.
Все по и по-зелени стават
Под ласките на светлината.
И глогът също се събужда,
Защото ходя там по нужда.*

↑

[6] Най-напред бяха „Свободен народ“, „Демокрация“ и „Народно земеделско знаме“. После „Ден“, „21 век“, „Начало“, „Подкрепа“, „Демократическо знаме“, „Български глас“, „Либерал“, „Нова ера“, „Реформа“, „Екополитика“ и още стотици, които отдавна никой не помни. И библиотеките вече почват да ги дават за захранване

на фабриката в Костинброд. За какво тогава се изхабиха тия нам колко милиона тона хартия? И за какво изобщо беше всичко? ↑

[7] В един-два от броевете си няколко вестника дори споменаха със сдържана скръб и убитите Никола Петков, Кръстьо Пастухов, Димитър Търкаланов и още хиляди изтрепани като мухи от известния злодей Гошо Тарабата и верните му гавози. Споменаваха от време на време и Коста Лулчев, Трифон Кунев и още много, много други, изгасвали след Белене и Скравена без лъч на надежда и утеха в разгара на по-предния преходен период, недочакали дори развития социализъм. „Направете сега бърза анкета сред ония разгащени, подстригани като гладиатори и татуирани навсякъде с просташки рисунки и разкривени тъпанарски символи, накичени с обеци и всякакви дрънкулки по изпъкналите части млади представители на липсващото звено^[8] между маймуните и човека — написа в стил «Юлиан Вучков» в една по-късна статия Матей.^[9] Попитайте ги за кого от изброените поне са чували. После ги питайте какво изобщо знаят, освен да драскат простотии из социалните мрежи и да слушат идиотска чалга^[10], кючеци и тъп рап, и да търсят дрешки и секс по скъпарските си телефончета. Запитайте се и какво очаква царство с такива видиотени, непризнаващи ничий авторитет и въобще нищо, освен собствения си интерес, нахакани тъпи егоисти, за които пъченето и тарикатщините са основно занимание, а стремежът към канапчийска работа с много пари — жизнена философия. За десерт си задайте въпроса и дали това не е очаквано повторение в съвременен аранжимент на надписа отпреди 3000 години, цитиран преди глава XI от книга трета на великия К. К. или е вече сбъднатата, постигната най-после с много ТРУД мечта на нашите земни Владетели?“ ↑

[8] Според Гелето нямало нужда да се търсят липсващи звена между тия два вида, защото еволюция няма. Той не обича Дарвиновите теории. Но пък харесва първобитното общество, защото в него нямало лихвари. И било възможно притежаването на няколко женски. ↑

[9] Божидар се изгаври с един, който се пенеше, че ще се татуира където пожелае: „Татуирай си името на гъзъ — вика. — Да те подсецат как се казваш всеки път, когато... (цензурирано).“ Ами, такъв си е той — циник. Нали така каза и на оная руския — че бил от школата на дисидентите циници. Ама тя какви цици имаше, какво нещо. Голяма работа. ↑

[10] Той и Божо веднъж каза за чалгаджиите: „А решиш ли да вразумяваш или, не дай боже, да пречиш на такива идиоти, жална ти майка. Ако искаш доказвай, убеждавай, звезди от небето сваляй — няма да успееш. На народа това му дай — дълга кърсофра, да вият чалга маанетата, а гювендиите да му се чекнат сладострастно и да му хвърлят подканящи гюбеци. Обича си ги той яките аванти и далавери, а после в кръчмата разгологъзените певачки да му пеят на ушенце простацини^[11] или да му друсат кючеци върху масата. В кръвта му е тая разюздана чалга. В душата му се ражда. Вътък му е. От времената на бай Алеко е така. Вече повече от век вилнее, но напоследък е заляла всичко. Цялото царство е прогизнало от тая мръсотия. От мен да знаеш: щом такава пълна отврат се е превърнала в символ на духа на цял народ, лошо му се пише. Освен ако Господ не реши друго.“

Само че, какво точно му се пише? Как да познаем какво е решил Господ?

Не каза. ↑

[11] Матей го формулира по-журналистически, в смисъл че ако сме в нещо на първо място, и то категорично, това е простацината на нашенската чалга. В нея имало повече дори от аналогичната субстанция в американските негърски филми^[12]. Това не може да бъде вярно и затова ние се разграничаваме. ↑

[12] Според Божо е „в сценариите на водещи образци от американски филми“, което не е чак толкова расистко и няма никаква сегрегация, а само малко изтънчена дискриминация. ↑

[13] Ето един пример от онези години:

ПРЕЗИДЕНТ ЗА ЛЕВ

Светът е потресен. Съюзът на независимите бръснари, говорещи английски, няма да има свой кандидат в президентските избори. Същата участ сполетя и Дружеството за борба срещу неделните проповеди и ранното оплешивяване. В замяна на това партията с най-дългото име — НПНТЧСПИТ (което така и никой не може да каже какво означава), издигна свой кандидат — някой си... н'ам кой си, но за съжаление на всички той беше отхвърлен. Тежката криза, която се очерта пред българското президентопроизводство, бе преодоляна най-напред от кандидата на Свобкооппартията, г-н

Митко Маринарски, който е стигнал до гишето за подаване на документи пеша, защото — както твърдят и неговите съселяни — никога не е имал кола и дори каруца. Друг от кандидатите — Кирил Комшев-Кирцата, обаятелна личност от световноизвестното с. Голямо Бучино, Пернишко, знае 14 (четиринайсет) професии, от които нито една като хората, и дори три сезона е работил на Черноморието като барман-фотограф или обратното. Не по-нисък е рейтингът и на представителя на БС(ДС)П — г-н Данчо Даначев. Той (както сам твърди) почти е написал документален роман за Бенковски и има почти готова пиеса за Левски — да не говорим за книгите, които отдавна с кани да напише. Очертава се един върлописмен кандидат-президент. След излизането от играта на дуета Кулеков-Бойчев най-големи надежди се възлагаха на кандидата от БИБИБИ (има много секси рими) г-н Жоржеско Ганчев. Той е бил световен шампион по сабя, а неговият тъст е бил президент на ЦУМ или нещо подобно. Говори се, че г-н Жоржеско си е говорил за политика със сина на шефа на полицията в Калифорния. Той се познава с Джон Вандекампф, виждал е Бруклинския мост и веднъж за малко да се запознае и с Жан Клод Ван Дам, но му се разминало с леки натъртвания. И ей богу, редакцията ни е последната, която можете да обвините, че Жорж дьо Ганч отпадна от единственото шоу преди панаира на Тодоровден. Историята ще осъди тая несправедливост, но ние трябва да гледаме напред. Най-сладка обаче е г-жа проф. Комсийка Георгиевна, която направо си призна, че се е кандидатирила, защото е безработна вече четиринайсет месеца.

Прочее, братя, подготвяйте се. Ние сме имали ювиги кан, император, султан, чуждоземен княз, учител и вожд, а също селски и обикновен цар. Ще изтърпим и първия директно избран президент.

Б.р. И Жоржеско вече е в строя.^[14] ↑

^[14] Удивително е, че след толкова години (2015), всичко се случва точно както го е описал Матей. Ако вземем например Алеко — нали и той има някакви заслуги, но в неговото произведение имената звучат някак си по турски: Дочоолу, Гочоолу... Като Цочоолу. И това Ганю е съвсем пък неприемливо^[15]. Докато тук имената са си същите или с незначителни социологични променени. Излиза, че поне през последните два десетина години М. П. е по-велик от А. К. И това не е само мое мнение. Самият той смята същото. ↑

[15] Как ви звучи неговото бай Ганьо? Туркофонско, нали? Много по-франкофонско, фанфаронско и мон фан за тарантонско е дьо Ганч. Само го чуите: Дьо Ганч. Връхтъ. Това е името, което всички бихме искали да носим.

Като потвърждение на неговия необикновен талант, ето още две статии — за пълнота и да се отговори на въпроса без отговор „Защо?“.

ШЪ ИМ ЗАМРЪЗНЪТ УСМИВКИТЕ НА ЯПОНЦИТЕ

Индия е страна на хилядите пагоди. От географията знаем, че Норвегия е известна с хилядите си фиорди. Като кажем Швейцария, си представяме хиляди банкери. Или хиляди крави. За всяка държава можем да кажем, че е на хилядите еди-какво си: Испания — на хилядите тореадори, Франция — на хилядите сирена. Дори за такава държава като Япония, за която нищо не ми идва наум, може да се каже, че е на хилядите работливи японци.

И България заема гордо мястото си сред хилядниците: ние сме страна на хилядите партии.

Като гледам колко председатели, президенти, видни вождове и обикновени отговорни секретари се изредиха на екрана, си мисля, че опашката от желаещи е дълга поне от мръсносивия ни Бял дом до Софийската градска баня (вече изпразнена от съдържание). Голямо нещо сме. Ето, да вземем този, ухиления до ушите, с физиономия на президент на бръснарско сдружение. Веднага става ясно, че в политическото море той ще се разхожда като щъркел в локва. Дори самото му име вече звучи като съюз между Франция и България.

Ето и този, който се яви някога с черна тужурка — като близък приятел и сътрудник на Феликс Едмундович^[16]. Тогава той каза знаменателните думи „Ние няма да четем...“, след което каза нещо още по-знаменателно, само че аз го забравих. Но му вярвам безрезервно._

Гледам и нашия Дуче. Още като се появи на екрана, и в стаята замирихва на Бяло море. И на някои, както обича да се изразява, „наши западни покрайнини“. И като станем Велика България, да му мислят японците. След пет-шест месеца, като излезем от кризата и отново започнем да ядем фасул, ще видят те откъде изгрява слънцето, като ги задминем с рязък старт.

Прииждат спасителите на царството. Полковете на надеждата. Легионите на просперитета. Не видях само представители от блока на независимите теляци. Но предполагаме, че те ще дефилират точно в навечерието — за да е най-ярко впечатлението.

Боже мили... Предизборна България — страна на хилядите идиоти.

СВЕТОВЕН РЕКОРД

Най-после прелетяхме над летвата! След толкова години разочарования и напразни надежди световният рекорд по серсемлък е отново български. Възвърнаха си го здравите демократични сили. Какъв успех.

За първи път в света и за сто и седемнайсети път в България целокупната опозиция успя да се самопровали. Всички видяхме какви усилия ни струваше заветната разлика от 1% и каква цена трябваше да платим, за да успеем да претаковаме тези трийсет и няколко процента, които нещастно имахме в повече. Безспорен е приносът на земнеделците: за пръв път от времето на Стамболийски те няма да имат депутатин. Историята ще оцени и мъдрата политика на отцепилите се навреме радикали и либерали, които привлякоха към себе си стотици и дори може би десетки неориентирани полусоциалисти. Не зная какво щяхме да правим, ако не беше и Жорж дьо Ганч, който извади от строя основни единици на опозицията. Но както е известно, Париж си струва една литургия. Като си помисли човек — какви нови хоризонти, какви бляскави перспективи... И в този аспект можем само да се гордеем, че и нашата околия е в челните редици. Гита и Опан, тези неугасващи интелектуални огнища на марксизма-ленинизма, напомниха славните времена на 23-та. Гражданите на Стара Загора, прочути със здравия си селски разум, също не се посрамираха. В рамките на обновената родина всички социаллибералнационалрадикалдемократи ще творят единни — повече от всеки друг път и по-малко откогато и да било. Несъмнено това единство ще даде силен тласък на икономиката в такива важни раздели, като отглеждането на казанлъшки кратуни и производството на одрински пискюли. Всички са доволни, но най-доволни са социолозите. Безсънните нощи покрай изборите им дадоха

най-сетне основния обществен закон: броят на комунистите в дадена община е пропорционален на отдалечеността ѝ от Централната комисия, макар и с неясен засега коефициент. Същото важи и за връзката между затънтеността на една паланка и простотията на жителите ѝ. Това е фундаментално откритие, с което ще влезем в пантеона на световната прогресивна мисъл.

Да живеят България. ↑

[16] Феликс — предполагам, че вече го знаете, тоя масов убиец. Казват, че последните години го мъчил артритът или нещо подобно. Горкият човечец. Абе, я да не се преструвам. Дяволите да го мъчат него в казана. Ама да са някои съветски ударници, дето се натягат за височайша премия. Бригада стахановци от деветия кръг. Да го подпукат по гъза с пневмочуковете и с къртачите си. Да го видим тогава каква революционна песен ще запее.

Не, не бива така. Казва се „Бог да прости такива като него“. Както и нас също. ↑

[17] Тук ни дойде наум да отбележим, че когато главните герои говорят или си мислят за различни суми с неизяснен валутен характер, съгласно българските традиции, обикновено става дума за долари. И да не е така, кво от това? ↑

[18] Наши изпълнители от онова време на тая обичана от народа, бихме казали, музика. В английското издание тези имена да се сменят с възможно най-тъпите американски рапъри, в немското и руското — с оркестрови изпълнения на бойни маршове и нецензурирани *похабные* частушки съответно, а в ескимоското да се озвучат с боен рев на мъжки бели мечки, грухтене на моржове в полова зрялост и стържещи писъци на прегракнали чайки. В останалите да се избере чрез жребий изпълнители на сръбски или гръцки турбофолк. Най-добре Дара Бубамара. Ке умрем за нея. ↑

[19] Виж предната забележка за Кондьо и Доли ↑

ГЛАВА XVI

ТАЙНИТЕ МЕЧТИ НА ЕДИН БАНКОВ ДИРЕКТОР

*Парите са най-ефективните и безотказни
пълномощия за управление. От това, в кои се
намират най-големите техни количества, зависи
съдбата на света. И тяхната огромна власт
няма как да не е част от Божия замисъл. Няма
от какво да се притесняваме.*

Божидар Къбоков

Теодоси Кръстев стана рано. Цяла нощ се въртя неспокойно, сякаш на сутринта му предстоеше ревизия на трезора. Седемдесет хиляди долара не бяха малко пари и мисълта за тях го гризеше томително като..., абе, като ябълков червей — сладка карастоянка^[1]. Ако сделката станеше, годината щеше да е много успешна. Той вече беше изплатил петдесетте хиляди долара, които бяха цената на директорското му място. Теодоси не се притесняваше, че шефът му може да го пусне на пързалката, след като беше прибрал парите — нямаше сметка да го прави. Гаранция беше текущата практика на кокошката, която снася златни яйчица, а Теодоси снасяше. Първоначалното условие в неписания договор беше да внесе цялата сума наведнъж. Той още си спомняше неудобството, с което каза на шефа си, че няма толкова пари. Уж искаше да става banker, а не разполагаше с някакви си петдесет хиляди долара. Да, голям срам беше. Имаше само трийсет хиляди и трябваше да продаде по-малкия от двата апартамента, който беше на името на жена му. Тя обаче отказа. „Аз не съм отделяла от залька си, за да пълня сега гушите на софийските използвачи“ — така каза. Жена му, разбира се, не беше отделяла отникъде нито лев, защото беше гимназиална учителка и

вкъщи, освен заплатата си, носеше само традиционните за празниците букети от бледи есенни хризантеми или обикновени противни карамфили и съвсем рядко — някоя срамежлива кутия шоколадови бонбони за педагогически услуги с идеална цел. Всички пари беше спечелил Теодоси като признат и от милицията дял от участието си в дългосрочната преразпределителна програма на директора на завод „Прогрес“. Когато навремето директорът му го въведе в нея, той — често казано — се притесни и дори се поуплаши. В тяхното семейство на такива неща се гледаше като на... ами да, като на грях. Веднъж, още като ученик, той се беше опитал да надпише, така да се каже, оценката си по история. Баща му, дълбоко вярващ човек, веднага беше разбрал, но милостиво не го напердаши. Само въздъхна някак особено и му каза: „Сине, това е грях и то от най-лошите. Защото като лъжеш останалите, лъжеш на първо място себе си. Ако продължаваш да го правиш, един ден така ще се омотаеш, че няма да знаеш кой си всъщност. Какво ще кажеш на Господ, когато те попита за името ти?“ Теодоси знаеше какво означава името му и затова му беше станало много тежко. Дори се беше зарекъл — в смисъл да не го прави повече. Само че после всеки ден виждаше как хората край него надписваха за премии, преразпределяха под тезгяха произведеното или търгуваха с неотчетена продукция. Някои от тях здравата. Повечето нарушаваха закона по статии, за които в Наказателния кодекс беше определението „в особено големи размери“. И не се притесняваха как ще отговарят пред Бога, а най-вече пред милицията. Неизвестно защо Той не ги наказваше, а преразпределението, часпрома и продажбите „под тезгяха“ се бяха превърнали в основен икономически стълб на соца. Затова и първоначалната уплаха от новата му роля отшумя бързо. Унесен в текущите грижи, той прослужи като главен счетоводител в тоя завод честно и без да го хванат осемнайсет години. За това време успя да спести близо осемдесет хиляди долара. Една част от тях бяха споменатите трийсет хиляди, а останалите бяха в апартаменти, вили и едно-друго. Интересното бе, че за това време заедно с жена си получиха общо като заплата някъде към петдесет хиляди. Ако направеше подробна сметка, щеше да се разбере, че те всички са изхарчени за текущи нужди. Така въпросните осемдесет хилядарки идваха чисти отгоре — в пряк и преносен смисъл. Всички около него виждаха това Божие чудо и го приемаха с благодарност. Но то с

помощта на паднали от небето чудеса и магии от най-разнообразен характер изкарваха прехраната си семействата по нашите земи. Да, било каквото било. Важното беше, че по указания на жена си не продаде апартамента, а просто плати половината от сумата и разсрочи останалата за шест месеца.

Оттогава изминаха две години и ето че Теодоси вече имаше почти сто хилядарки в налични и при този скъп живот беше успял да купи още апартамент и вила на дъщерята, два имота на морето и една по-простичка лимузина, произведена в някакъв баварски град.^[2] Сега от задълженията му към началството оставаха само комисионните от всички по-рискови сделки, но пък дори да беше платил навремето цялата сума, пак нямаше как да не снеса за по-тлъстите необезпечени кредити, които отпускате. Така решението на жена му още повече затвърди доверието му в способността ѝ да разбира хората и укрепи ръководната ѝ роля в семейството.

Затова той още вечерта ѝ каза за предложението на Божидар.

— Това са много пари — каза тя разсъдливо.

— Ще можем да изпратим Стефка в почти всеки елитен университет — каза гордо Теодоси. — А можем да отидем и на Канарите или на Бахамите.

— Нели каза, че и на Арубите^[3] било хубаво.

— Ще ги обиколим тогава с някой круизен лайнер.

— А, докато не съм забравила. Класната ѝ пак е врънкала да ги спонсорираш. Хиляда и петстотин лева иска. Сякаш ние тия пуцини ги метем с метлата.

— Ще помогнем, щом трябва. Това са някакви петдесет долара. Нека детето да има самочувствие. Пък и нали не даваме от нашите — банката ще я спонсорира — засмя се Теодоси.

— А с тази сделка няма ли да объркаш нечий сметки?

— Да, Верче — той погледна жена си верноподанически, — точно от това се опасявам и аз.

— Ми тогава да отидем при брата — каза тя и Теодоси веднага се съгласи.

Братът на Вяра, Светослав Витанов, беше видна личност в града. Беше среден на ръст, с черна посивяла, сякаш посипана с прах коса и тъмни, леко дръпнати очи. Гледаше като прабългарин, който току-що е слязъл от седлото — поуморен от похода, но доволен от плячкосването

по пътя. В миналото учител, той се включи рано в борбата и по някое време оглави прогресивните демократични сили. Беше за по-добро и сега Светослав беше представител на „Мултикомп“ за региона. Простите хора говореха, че зад тая мощна групировка стояли тъмни, непрогресивни сили. Но беше вече демокрация и гражданите, чиято преобладаваща част са простите хора, можеха да си говорят каквото искат.

„Защо не им дадохме още тогава тая тъпа свобода на словото? От какво се страхувахме? Ти да знаеш някога в България вестник да е свалил правителството?“ — беше попитал веднъж Светослав риторично зет си.

Теодоси беше замълчал — наистина не знаеше за такъв случай. Но се впечатли, защото шурейт му говореше и от името на онези, които е трябвало да дадат тая май най-желана от всички свобода. Да плюеш по всеки и по всичко — какво по-хубаво може да има на света? Не, не можеше в миналото на Светослав да няма нещо загадъчно. То си беше ясно. Но Теодоси обичаше и умееше да разгадава. Неслучайно беше преживял толкова ревизии. За да станеш председател на координационен съвет на СДС, трябваше да спечелиш гласовете на мнозинството, а отчасти и доверието на малцинството, нали? Как да ги спечелиш, ако не си от тайните служби? Първо на първо, кой друг, ако не те, имаха истинската власт да дадат който си поискат вид свобода и да запленият с разноцветните балончета на опашатите лъжи баламите от мнозинството? И второ на второ, малцинството някога да се е доверявало на друг, освен на опитен колега? Не, таен агент беше, не, ами да.

* * *

След като отмина първата вълна и за председател двете водещи фракции избраха друг достоен кандидат, Светослав се оттегли от видимия обществен живот. Отначало беше малко обиден на сините, защото го бяха свалили, както щеше да каже Бай Ганьо, с явен комплот, но нейсе. Из българско всеки знае, че не е важно кой как гласува, а кой брои бюлетините. Пък и за умните светът не свършва с поредното фалшифициране на някой избор. Те си знаят, че все някой ще дърпа

конците на демократите. Ясно кой — онзи с най-много пари. Под неговото крило трябваше да се кротнеш. Да, полутал се беше тогава той, полутал, но накрая и на неговата улица лумна новата демократична светлина. Възможности винаги има, все на някого можеш да станеш необходим. Трябва да уловиш случая, но е много важно и на какво са те учили вкъщи през първите седем-осем... хайде, десетина-петнайсет, а в някои семейства и два-трийсет години. Донът обичаше да разправя как още като бил малък, дядо му Витан често му повтарял: „Светльо, политиката е калпава работа. Виж, търговийката е хубаво нещо. Нашият род към това се е насочил. Затуй се занимавай с всичко, дете можеш да купиш евтино и да продадеш скъпо. Избягвай само продажниците. При тях винаги има допълнителни масрафи.“ Кражбите и останалите разнообразни злосторничества дядо му отнасяше към изобретенията на нечестивия, но веднъж беше казал: „Ами те хайдутите, че и партизаните са си били разбойници за официалната власт. А пък ние ги славим. Имай го предвид това, но винаги внимавай, когато такива като тях са наблизо. Дори когато са ти приятели, пак си пази джобовите.“ Като си отраснал с такива меркантилни внушения, един ден като нищо ще се решиш да поцамбуркаш и в дълбоките маргинални води на световния бизнес. „Но с какво да търгувам, с какво“ — питаше се Светльо, докато един следобед, както си стоеше на дивана и гледаше някакви глупости по първа програма, изведнъж му светна: „Ми да, що да не почна търговийка с биричка?“ — помисли той ни в клин, ни в ръкав. И речено — сторено. Но се сети, че бизнесът има и правна страна, и покани двама-трима окръжни прокурори и съдии — беше се сприятелил с тях покрай разни субординации при председателството си на седесарските координации. После му мина през ума, че то не може така, и покани данъчния шеф. Това си беше умен ход: нищо не става в един град, без да платиш за него данъци. Главно на онези, които ги събират. И на съответните служби, разбира се, но още от соца хората бяха най-важни. Имаше и един-двама приятели, които работеха като началници в полицията — що да не им каже и на тях, от толкова време се знаеха. И те работеха за закона, за правдата. Към тях добави още и тоя, и оня, докато групата нарасна до магическото число деветнайсет. Така се включи могъща структура от връзки, зависимости, яки интереси и дебели вратове (най-важния признак за

самостоятелност) на водещи наши момчета. Опрени на оформената по тоя начин логистика и, тъй да се каже, съпричастни инфраструктури, групата на деветнайсетте се събра и веднага реши да направи бирена борса. „Добре де, ама бира откъде?“ — може да попита някой, но те бяха печени и знаеха, че бира има във всяка държавна пивоварна. Затова излъчиха представителна група и тя отиде при директора на местната прочута фабрика, който — както обикновено — си беше на вилата. Посрещна ги той, вика „Казвайте сега за кво сте дошле?“, а пък те — „Тъй и тъй, решихме да продаваме бирата ти, но искаме по десет centa от бутилчица за нас. Става ли?“ — и той, нали беше закъсал с плана, вика „Ми да, що не. Т’ва са си само не’кви жълти стотинки. А какви притеснения са с тая бира... Сега за да я продам, я влача из цяла България. В тоя град толкова, в оня град онолкова. Не мога даже да запомня къде колко. Ами шишетата? Чупят се час по час. Разни калпазани нарочно им избиват дъната с шишове, за да изкярат от фиктивния брак. И едни опашки от тирове има пред портала, едни разпавии... Не е за разпавяне — обясни той накратко, но доброжелателно сложния дистрибуторски процес. — Тъкмо ще ме отървете. Пък и мойто няма да се загуби, или нещо изпускам?“ „Ама кво говориш? Как тъй шъ съ загуби. Ти ни обиждаш. Напротив, даже повече ще стане. Нали знаеш — погледни ме с едното, че да те погледна с двете“ — каза един. „Ти на нас, ние на теб“ — добави успокояващо друг и директорът ги погледна благосклонно.

Ето как всичкото се нареди като в индийска приказка. Пивоварната си произвеждаше двеста милиона бутилки годишно ей така, дет’ се вика, от нищото. По десет centa — а, ми то това са къде двайсет милиона, бе. Мамма mia, мамма mia. Как се зарадва само Светльо — има-няма една година, и хоп — стана милионер. Хората започнаха да го уважават, защото честно си беше спечелил парите от търговия с бирата, прославила града. И като председател на седесето се радваше на всеобща почит, ама не толкова. Честно казано, някои даже още по-малко го уважаваха. Откакто пое пълното с изненадващи приключения превръщане на бирата в пари и после в пари прим, в града започнаха да наричат Светослав Витанов Дон Вито и той стана ако не un uomo d’onore, то поне un uomo di rispetto^[5]. А от това какво по-голямо уважение!

При този свой виден съгражданин и шурей се запъти Теодоси веднага след като закуси.

Дон Вито посрещна зет си в овалния кабинет. Всъщност стаята си беше бая квадратна, но едната ѝ стена, строена при предишния обществен строй, се беше получила поизвита — щото сутринта като я правили, главата на строителния техник го цепела, нямало бира (sic^[6]) и правите му се виждали позакривени, та затова.

Светослав Витанов можеше да си позволи много неща. Например можеше да изправи стената, като, за да си спести главоболията, можеше да построи цялата сграда наново с колони и шадравани — ако иска от гръцки мрамор, ако иска от италиански гранит, и да покрие вътрешните алеи с посребрени павета. Но Дон Вито живееше пестеливо. Не беше превърнал кабинета си в картинна галерия като онези парвенюта — софийските донове, стоеше на обикновен дървен стол, от модела, с който по наше време се обзавеждаха селските читалища, и караше най-обикновен краден „Мерцедес 300 Е“ с пренабити номера, какъвто тогава от Димитровградския пазар можеше да се купи на цената на по-новичка „Лада“. Единственият лукс, който си беше позволил, беше бюрото. Беше пръснал две хиляди долара — колкото средната годишна докторска заплата, докато го открие, защото на него беше търкал лакти самият първи секретар на Окръжния комитет. Историята му беше излязла сякаш изпод перото на Квинт Куренций Руф^[7]. Най-напред си го харесал секретарският брат и го замъкнал във фирмата си за изкупуване на отпадъци (която възникна след Десети с оглед на предстоящото превръщане на царството в европейски *вторични* суровини). После, след първата сделка, в която от местния химкомбинат измъкнали уж за скрап очевидно непотребните на ръководството съдове от неръждавейка от по две-триста кубика и ги продали за милион и половина в зелено на спиртоварни из околността, той се преместил в нов офис, купил си мебели „Дромеас — качество и комфорт“ и тежкарски стол и изоставил жадуваното братово бюро. Тогава за него се полакомил хазаинът на стария офис. Той го замъкнал в апартамента си и чак тогава открил, че то е конструирано за обширни

секретарски кабинети и просто не се побира в стаи с площ, по-малка от четвърт декар. Хазаинът казал „Бех, да еба майка му“, разглюбил го и го откарал в новооткрития магазин за мебели втора употреба, в който бяха започнали да разпродават интериорите на различни нерентабилни предприятия. (Падала бая работа, защото те, кажи-речи, още от пуска си всички бяха нерентабилни.) Собственикът спазвал общата практика в страната да не издава фактури и други обидни за клиента финансови документи, а пък заради особености на паметта си забравял веднага за извършените сделки. Затова сътрудниците на доната доста време не можеха да хванат прясна следа. А от магазина нашият секретарски артефакт попаднал при един производител на менте алкохол в някакво близко село, който се канел да прави модерна птицеферма. Той дълго време нямал идея за какво може да му послужи такова огромно бюро. Може би го взел поради някакъв неясен копнеж по онези безкрайни оперативки в студените зимни дни, когато в топлите светли стаи дългокраки секретарки разнасят димящи кафета, колегите шептят приспивно партийни директиви, а навън фучи леден международен вятър. А може би е било неуловимото като морски бриз дежа ву за кратките заседания при Първия секретар през горещото лято, когато началник-отделите от Окръжните комитети стоят по бели ризи с къси ръкави и демодирани вратовръзки, слушат между прозявките важни селскостопански проблеми, потят се и си мислят за хладна бира (ето на, отново) под сянката на чадърите в тихите плажове на ведомствените станции, по които лежат като крави трътлестите им другарки в живота. Важното е, че нещата се кротнали. Но един ден той неизвестно защо решил, че материалът на бюрото е подходящ за етажерки за носачките и същите тези неща аха-аха, и щели да се заразвиват бързо към познатия увенчан с трудова слава край. Но да правиш птицеферма, е трудоемък и пипкав процес, за който собственикът не бил готов психически, и то така и си останало в един бивш обор, покрито с мръсен найлон и коришки от странстващи щастливи кокошки. Ето там, след две седмици щателно търсене из региона, го открили хората на Дон Вито, готови да платят за него скъпо и прескъпо. Но то им излязло без пари. Собственикът му, като разбрал за кого е, казал веднага: „А, колко струва. Ама моля ви се. Щом е за господин Витанов...“. Той явно си е правил известната тънка сицилианска сметка: „Аз навремето дадох ли ти едни тухли за вилата?

Дадох ти. Ти взе ли ги? Взех ги. Е, сега искам да си върнеш дълга и да заколиш любовника на жена ми“. Хората на Дон Вито познавали тази близка до сърцето на всеки българин логика. Затова те вдигнали разбиращо рамене и откарали бюрото в щаба. Там го почиствали, сглобявали и лакирали три дни, докато най-накрая от мъглата на времето изплувал предишният му бляскав и достолепен вид.

Тъкмо зад това бюро сега беше седнал скромно като училищен счетоводител маститият дон, когато влезе зет му.

— Сядай, сядай — подкани го Дон Вито, защото Теодоси се спря наред стаята, сякаш се колебаеше дали да се втурне веднага да целува ръка, или да удари преди това едно коляно като в католическа църква. — Ще пиеш ли едно кафе?

„Хей, абсолютна ция е. Никога не ме е канил даже с някое долнопробно уиски. Можеше да ми предложи поне една студена бира. Бас държа, че тук тече и от казанчето в тоалетната“ — помисли си Теодоси и каза отзивчиво, с характерни мазни обертонове: — Добре, ще пийна.

— Как е Стефка, решихте ли вече къде ще следва?

— Не сме още. Но ми се иска в Англия или Щатите.

— Той и моят синковец нали е в Уошингтън — каза донът с нюйоркски акцент и посочи снимката на бюрото си, на която се виждаше двама и пет-шест годишен нехранимайко с мека шапка и вид на гангстер от трийсетте. — Маса пари пръснахме по следването му. Там е бъдещето. Пък и той иска да остане в Щатите. Като гледам какво става тука, по някое време и ние ще е добре да идем там. Затуй гледаме да не мисли за дреболии, а за главното. Но май напоследък грижите ни станаха повече от необходимото. Ей на — майка му другата седмица ще заминава — да му носи домашна баница. Много му се било прияло. Абе... — не довърши шурейт му и направи движение с ръка, което обясняваше всичко. — Какво става при теб? Как върви лихварството? — подсмихна се той.

— А, разправам се по цял ден с мошеници. Пък то, нали, с каквито се събереш, такъв ставаш — използва самокритично Теодоси народната мъдрост и видният му събеседник се засмя полублагосклонно, полуобидено. — Виж, идвам при теб, защото се притесних да не объркам нещо работите ти с един кредит.

— Слушам те — каза насърчително Дон Вито.

— Вчера при мен беше Божидар Къбоков — нали го знаеш?

— Знам го.

— Поиска да му отпусна кредит от един милион долара — каза Теодоси и в последвалата пауза се наслади на собствената си значимост.

— Това са много пари — каза замислено шурейт му. — За какво са му?

— Искан да изнася продукцията на „Витамини“ за Тюмен. Бърза, преди да й изтече срокът за годност.

— Оная камара от залежали консерви ли, бе? — невярващо попита Дон Вито.

— Да.

— И кой ще му ги купи?

— Някакви техни тюменски авери.

— Казваш „техни“? И друг ли е замесен?

— Комбината е с Георги Йосифов.

— А от Тюмен ще вкарат някое танкерче нефт, нали?

— Да — каза Теодоси и погледна шурей си с уважение.

— И кредитът, естествено, е необезпечен.

— Ами обичайната комбинация на обезпечение с изнасяната стока... — опита се да шикалкави шефът на Първа балканска, но Дон Вито го погледна и той завърши с облекчаващо признание: — Да, необезпечен е.

— Хеей, тц, тц, тц — каза добродушно Дон Вито. Той беше добродушен дон. — Колко е твоята комисионна?

— Седемдесет хиляди — отвърна Теодоси и наведе засрамено глава.

— Хъ. Не ти ли мина през ум, че той ги продава на самия себе си. Поне да му беше поискал стотачка.

Теодоси тежко въздъхна. Не се беше сетил.

— Нали още не си подписал договора? — сепна го гласът на доната.

— Не съм.

— Добре. Сега отивай да си гледаш работата. Следобед към три пак ще дойдеш. Тогава ще ти кажа какво трябва да направиш.

„Хеей, тц, тц, тц — помисли и Теодоси, като излезе от стаята и се огледа, сякаш очакваше да види в коридора закачалка за гароти,

поставка за малки брадвички и други мафиотски сечива от първа необходимост. — За малко да се намърдам между шамарите. — Почувства се като сопотив първокласник между юноши хулигани, които вече пушеха кариочка^[12] и опипваха циците на ученичките в междучасието. Изведнъж му стана безпощадно ясно колко е незначителен, както и че ей сега ще го преджобят. — «Витамини», а? Хъ... И сега какво?“

Знаеше какво. Както беше казал поетът, парите бяха прошумели^[13] и си бяха отишли.

[1] Сорт български ябълки, отдавна изчезнал от пазара. Не е ясно защо авторът избира такива малозначителни примери. Тя България е на изчезване, той с *карастоянки* намерил да ни занимава. Но то имаше навремето един подполковник Карастоянов от МВР. От шесто беше. Дали пък... Не, не е чиста тая работа. ↑

[2] Те заедно с Божо си купуваха баварците. Нали са адаши. ↑

[3] Можем само да се удивляваме на великия писател за избора точно на тези острови, а не например на Малдивите или Сейшелите. Петнайсетина години след като излезе предназначеният за ширпотреба издание на Предградията, не кой да е, а българската ученика доц. Елисавета Пенева^[4] доказва, че тия острови са обречени и след десетина години няма да ги има. Т.е. ще ги има, но вече под водата. Къде тогава щяха да ходят Теодоси и неговата другарка в живота в оставаща вечност, ако авторът недалновидно беше избрал точно тези — тогава все още стърчащи над океана измамно красиви парчета суша като дестинация за мечтите на българското колективно осъзнато? ↑

[4] Ще се изненадате, ако погледнете в Гугъла колко богата е нашата наука на доц. Елисавети. ↑

[5] Съответно *човек на честта* и *уважаван човек* (ит). ↑

[6] Нещо от типа „а, така“ [развален (В.И.Л. обича да го употребява) латински]. Тоя автор изглежда му подражава. Ний още от самото начало чувствахме в него нещо болшевишко. И други неща чувствахме. И вие може да ги почувствате. ↑

[7] Квинт Куренций Руф — римски историк^[8] от първия век сл. Хр., който пише историята на Александър Велики в десет книги, от които липсват повечето. Както казва Матьо, „За късмет историята ни въобще не се нуждае от написване^[9]. В нея и така всичко е

многократно досъчинявано и пренаписвано — освен имената, но те не са от историческо значение, защото не са чак толкова исторически.“ ↑

[8] Всъщност неговото второ име е Курций, но ние сме избрали Куренций, защото е по-изразително. ↑

[9] Такова отношение изглежда не особено патриотично. За оправдание на главния редактор на „Загорска поща“, има материали по тая тема, в които наши видни специалисти (например [Борис Цветанов](#)^[10], както и още много неизвестни автори) са на същото мнение за реставрираните парчети от загубената ни из столетията средновековна история^[11]. Нищо чудно — при възстановителните работи в повечето случаи единствени източници на информация са византийски хроники или турски фермани. Можем да познаем от три опита какъв характер имат тези документи. В добавка има допълнителни манипулации, както и чисти опашати лъжи от наши видни представители на социалистическия фалшифицизъм. Но, както казваше Божо, напоследък като не са пускали по дюкяните честномери или поне лъжеметри, ние какво можем да направим? ↑

[10] В неговата статия „Кой и защо уби цар Калоян...“. Както сами се досещате, примерът е манипулативен — б.а. ↑

[11] През периодите, когато сме имали държава, разбира се. ↑

[12] В миналото, малка кутия „Арда“, която съдържаше осем цигари без филтър. ↑

[13] Теодоси (защо така са го кръстили?) вероятно перифразира (Матей отбеляза, че може да се каже и перефразираща) онова стихотворение на Блок — „... И стало безпощадно ясно: Жизнь прошумела и ушла“ и т.н. Тук естествено възниква съмнение — откъде-накъде ще го знае. Но то в целия роман постоянно възникват съмнения — ако не за едно и за друго, за трето или пък вече съвсем за четвърто, пето и тъй *нанататък* (б.а.). ↑

ГЛАВА XVII

ПРОВИНЦИАЛНИ ДОНОВЕ — ИНСТРУКЦИЯ НА ПОТРЕБИТЕЛЯ

*Искам да съм богаташко чедо. Светослав
Витанов да ми бъде дедо.*

Народна песен от
Старозагорско

Довчера даскал, Дон Вито съзнаваше отговорността за решенията си пред идните поколения, пред структурите на прокуратурата и пред традиционния по форма в „Мултикомп“, изпитан още от сицилианските колеги, помощен... тъй де, другарски съд. Затова, преди да вземе решение по неприятния проблем, който му натресе зет му, най-напред се обади на по-високостоящите донове, както биха казали възрожденците, „из Софийско“. Разговорът засягаше секретните проекти на „Мултикомп“ и затова се свърза по телефона с телегард.

— Казвай бързо, че тук е напечено — каза шефът му и Светослав се докачи. Сякаш той самият беше на курорт и му се обаждаше само за да му се оплаче от лошото обслужване в хотела или от плажното масло.

— Появиха се проблеми с проекта за „Витамини“.

— Не можеш ли да ги решиш сам?

— Не.

— Казвай тогава.

— Един наш общ познат е решил да изнася залежалата продукция. Вчера е искал от зет ми кредит от един милион.

— Какво ви става на вас там, бе? Не можем да допуснем такива пари да влязат в консервния. Остава само да го включите и в някоя програма за финансова стабилизация — босът му замълча за момент.

— Разбра ли какво ще прави по-нататък? Не вярвам да даде печалбата си за благотворителност.

— Ще внася нефт от Тюмен.

— Хъ. Ми то по-добре да му предложим „Плама“ или направо да му дадем златна карта за картела. Хеей. Това не трябва да се допуска в никакъв случай. Разбра ли ме? В никакъв случай. Знаеш какво трябва да направиш.

Всеки можеше да съобрази, че „Витамини“ трябва да е пред фалит, когато го купуват, и че е правилно консервите да си стоят в склада, докато започнат жизнерадостно да бомбират. Съвсем ясно му беше и че пазарът на нефтени продукти е запазена и строго охранявана територия за богоизбрани. Затова и Дон Вито малко се засегна.

— Знам, Сергей, но не съм всемогъщ. Тук се преплитат интереси и на други сили, сам знаеш. Пък и нашият познат може да поиска кредит и от друга банка — каза той кротко. — Че то и Стойновски не е на щат при мен.

— Тоя ентусиаст, дето се прави на голям гявол, да не е Божидар Къбоков? — попита след кратка пауза Стратиев.

— Да, той е.

— Искам добре да запомниш: той не е и няма да бъде наш човек. Досега се е провирал между капките, но тоя път искам да му разкажете играта. Свържи се с Митко Иванов. С него сме проигравали подобни ситуации. После ми се обади, за да чуя плана ви. Внимавайте много, защото може яко да ни обърка програмата. И няма да е достатъчно само да провалим сделката. Трябва да му отрежете всички възможности за стабилизация. Затова отиди при кмета. Не искам да допускате Божидар да участва в никакви приватизационни сделки, в никакви обществени поръчки или в каквото и да е друго, което би му дало шанс за измъкване от батака. Ако Наско започне да шикалкави, ще ми се обадиш. Ще му предложим някаква компенсация. Ако можеш, вкарай и имота на Аязмото. Искаме го за наш човек. Ще ти кажа после кой е. За двете — ще му налеем там двайсет и пет, не, двайсет хиляди долара във фондацията на жена му. Ако иска, и в плик може. Имаш ли въпроси? Добре, това е — каза шефът му и затвори, без да дочака събеседникът му да отговори.

Дон Вито постоя мълчаливо. Ей в такива моменти му се искаше да избяга презглава от тая проклета държава. Ама... Винаги се

напрягаше, когато разговаряше със Сергей Стратиев. Не само защото беше бивш зам.-началник отдел на бившата ДС и сто на сто държеше досието му в някоя тайна каса. Дон Вито даже си я представяше замаскирана, да речем, зад популярна репродукция на Шишкин — например оная с веселите мечета, или зад някой стар афиш, получен като бонус от женско списание. Шестото чувство, което притежават всички елитни тайни агенти на Шесто и което неминуемо се развива у провинциалните донове, търгуващи с бира от държавни пивоварни, му подсказваше, че шефът му не е човек, с когото можеш да бъдеш приятел. Знаеше, че няма да му простят, ако сбърка, и беше непрекъснато нащрек — зад всяка неизяснена подробност можеше да се таи клопка. Затова, когато разбра за тайната омраза на шефа си към Божидар Къбоков, въпросът „защо“ веднага го зачовърка. Нали знаете онова гадно чувство, че сте настъпили противопехотна мина, и тайнственото усещане, че това си е май прясно кравешко лайно? Е, Дон Вито изпитваше точно това. Да, нещо беше станало между тях в Атомната, но едва ли причината за омразата на шефа му беше някоя обща козлодуйска любовница или невърнат семеен заем. Нещата бяха сериозни. Тая ция Сергей нямаше да прежали дваисет хилядарки за дреболии.

Дон Вито въздъхна — и той познаваше кое и как, но не бързаше да го огласява. Както обичаше да казва сред приближени, знанието е велика сила, когато е във вид на компромати и стои удобно в каса, скрита зад някое цветно пано. Като постоя още малко в неясни размисли, Светльо набра номера на кмета.

* * *

Анастас Къркаланов, по волята на народа кмет на столицата на липите, поетите, правите улици и прочее, стоеше на институционализирания си стол с крака на бюрото като американски шериф от нискобюджетен уестърн и гледаше в една от невидимите за обикновените граждани точка. Беше освободил секретарката си, а и на него вече не му се стоеше в кабинета, но трябваше да дочака Светослав Витанов. Такива обаждания на видни донове с парола за спешност се случваха често и го напрягаха доста, но какво да се прави.

Народът го беше избрал да откликва на проблемите му, да му служи. Кметът се подсмихна — не беше баш народът. На изборите победи с гласовете на циганите. Първи се беше сетил да им даде по някое кайме за подкрепата. От чиста благодарност. Тя и опозицията после се беше натиснала, но той пръв се сети. Накрая и се посбиха, съгласно българските демократични традиции, но той спечели. И ето го на градоначалническия стол. Беше задача отговорна и тонизираща, можеше да се фука и да се пъчи до небето по закон, а слагаше нещо и в своята нормална (е, малко по-големшка) по размери за царството кметска торбичка. Харесваше работата си. Служеше му се. Но на — срещите с дон Вито не му бяха приятни. Беше ясно, че ония от „Мултикомп“ пак щяха да искат нещо. Съвсем се оливаха напоследък. Това направи, онова ни дай... „Аз да не съм им... момче за поръчки“ — ядоса се изпреварващо Анастас. Беше наясно още от самото начало, че подобни роли ще са неминуеми за един кмет от нов демократичен тип, но такива опъващи нервите изпълнения бяха вече прекалени. Той стана, направи напосоки няколко крачки като нервиран лъв в клетката си, и зави към прозореца. Гледката отвън го успокояваше. Харесваха му липите и тоя носещ спомени булевард. Някога по „Митрополит Методий“ вечер течеше „стъргалото“, а в градската градина отсреща правеше първите си срещи със съученички. В тоя град се беше родил, в него се ожени и тук се бяха родили децата му. Това беше неговият град. Но тогава, в ония далечни години, и през ум не му беше минавало, че един ден той ще е наистина негов. Е, не целият, но повечето от важните, така да се каже, обекти. Не му трябваха операта или градските хали. Впрочем халите ставаха. Вече имаше цял куп предприятия и апетитни общински имоти. Повечето в съдружия или чрез роднини, близки и познати, но имаше и достатъчно такива, на които беше едноличен собственик. Приватизацията беше велика далавера. Измислицата за работническо-мениджърския ѝ вариант^[1], предварителната душманска обезценка на предприятията, разните тарикатски номера с входа и изхода им, нагласените търгове, подставените лица, тайни пазарлъци с продажни службаши и явни сладки изнудвания. Вълнуващо беше. Е, имаше и известно напрежение, но си струваше. Каквото и да станеше, поне неговите двайсет процента, десет процента, или там колкото му се полагаше, не се губеха. Жалко, че изворчето вече пресъхваше, но то пък сега

потичаха парите от всякакви еврофондове. Хубаво бяха измислили тоя славен преход комунистите, майка му стара. Той не беше от тяхната партия. Баща му, наивен и предан на някакво отчайващо безтълковноЕ дело, го беше кръстил на един виден съветски вожд. Обаче Наско отдавна беше разбрал, че за него няма място на червената хранилка. Затова той се ориентира към синия цвят още от първите митинги. И защо не? Парите бяха на богатите и беше важно да станеш един от тях. Чрез коя партия трябваше да стане това беше въпрос на трениран нюх за местните аромати и най-паче вони, изострена интуиция за типичните нашенски мръсни номера и — не на последно място — на добро количество здрав селски разум. Защото районът си беше селски. Е, и градски, но Увата си беше пълна главно със селяндури. Но то от Алеково време насам да не е било по-различно? Така след известни колебания, благодарение на трезвата си преценка и ценните съвети на някои... може да се каже специалисти по демократични преобразувания, се беше насочил към по-недразнещия окото цвят. Еми, не беше сбъркал с избора си. Но ако искаше играта да продължава, трябваше да внимава. Особено с мултаците. Силни бяха. Навсякъде бяха. Трябваше добре да си отваря очите. Или да ги затваря, когато се налагаше. Не искаше децата му да са бедняци. За тях трупаше. Те българските бащи са такива. Грижовни. На него, дет' се вика, и някое по-малко заводче му стигаше да си живее царски. „Даже и една фабричка за... там нещо си“ — подсмихна се Анастас Къркаланов. Няма да е даром, я. С тая миризлива заплата не могат да ми платят само ядовете със селските кметове — сети се внезапно той.

Само преди два часа от Змеица се обади един от неговите съгледвачи. Там кметът решил да снабди родата с дърва за общинска сметка. Нищо лошо, ама той пуснал гавазите на Картала да секат буките точно за тоя, дето клати гората. На началника на горското хората на тоя нахален турчин обещали поне евтин парцел край Банско. Нашичкият дал съгласието си за два-три камиона дърва — за него, за роднините и там за някой и друг негов хранен човек. Подпукали те корията над селото и пата-кюта, за три дни опаткали от петнайсетина декара най-хубавите десетилетни дървета. На това село не му вървеше. Преди месец от енергото бяха секли драките под далекопровода и бяха задръстили с клонаците цялата пътеката към градините и нивята. Три дена една бригада цигани оправя поразииите. Маса пари зяноса точно

защото кметът вареше ракия и не видял какво секат и къде го хвърлят тия идиоти. Затова сега се ядоса много. Като му се скара на тоя селски тарикат, той се опита тутакси да се измъкне: Ми хората на Картала ми казаха, че са говорили с теб — вика. — На кого ги разтягаш тия локуми, бе? — ядосал се беше Атанас. — Защо не ми се обади, преди да им дадеш да подметнат буките? Даваш ли си сметка какви бели можеш да ми докараш за твоите двайсетина кубика цепеници? Утре като се размърдят бесепарските вестниците, аз ще мигам на парцали на следващата сесия. Ти какво, да загубим изборите ли искаш?

Нищо нямаше да се случи на сесията. Кажи-речи всеки кмет рано или късно се замесваше в някаква далавера. Общинските съветници познаваха тая родна реалност и гледаха на нея благосклонно. Последният случай беше на един синковец, който беше продал селския мост. Беше направен върху огромни тръби от неръждавейка и лесно им беше намерил мющерии. И кво? Нищо. Когато един младок го изтърси на поредната сесия, всички започнаха да се хият. На Наско даже му мина през ум, че повечето градски съветници сигурно се замислиха дали на село нямат такъв мост. Такъв весел и ползотворен беше духът на сесиите. От какво да се боят? На всичко отгоре имаха мнозинство в общинския съвет и дрънканиците на опозицията можеха да го застрашат колкото... буря в по-далечната част на недобре проучените канадски гори. А следващите избори щяха да ги загубят и без друго. Такава беше традицията — днес ние, утре вие. После пак ние. Истината беше, че и на него му се искаше едно местенце бадева край някой зимен курорт. Той Банско не го харесваше. Далече беше. Гора нямаше. На всичко отгоре имаше и прекалено много банскалии. Уж едни такива любезни, усмихнати... А как го ошмулиха една вечер в някаква тяхна кръчма. Мошеници. Абе, майната им на тия кождери. Виж, някъде из Пампорово можеше да направи една китна виличка. И в Чамкория ставаше. Ама тоя ръб да се полакоми за няколко талиги дърва. Тая гора да не му е бащиния? — ядоса се пак могъщия сайбия на старозагорския вилает. — Не ми стигат изцепките на моите серсеми, ами сега и на дон Вито ще уреждам хайдутлуките.

Телефонът извъня.

— Гус'ин Витанов е тук, гус'ин кмете — обади се дежурният от охраната на входа.

— Нека да се качи — разреши великодушно гус'ин кметът, въздъхна и се приготви да си окачи стандартната домакинска усмивка.

На вратата се почука и посетителят отвори, без да дочака покана.

— Здравей, Наско — поздрави с престорена приветливост дон Вито.

— Здравсти — усмихна се неискрено домакинът. — Влизай, Светльо, разполагай се. Да наля по едно малко? И без друго вече не съм на работа.

— С колата съм — настани се на просителския стол представителят на могъщата групировка.

— Добре, казвай какво те води насам.

— Не знам откъде да започна — въздъхна донът.

— Карай направо.

— Имаме проблем с Божидар.

— Къбоков?

— Да.

— Слушам те.

— Шефът се обади. Има молба към теб. За един по-дълъг период иска — използва малко немолителен глагол Светослав — за него да се спусне бариерата за обществени поръчки, за търгове, приватизации... абе, за всичко. Знам, че сте приятели с Божидар, но изглежда, е настъпил котето по опашката.

— Не сме приятели.

— Нали финансира кампанията ти?

— То и ти финансира кампанията на моя опонент, но не вярвам да сте приятели. „Откъде пък е научил? Уж всичко беше на четири очи. Значи си имаме канарче“ — преглътна дон Вито и се загледа в стената. — Както и да е. За това, което искаш, има спънка. Знаеш, че общината има дял в борсата. Нещата там засега вървят добре. Пари има, данъчните също не се оплакват. Трудно ще ми е да му отказвам.

— Шефът ще намери начин да се отблагодари. Познаваш го.

— Как ще стане това? — попита благосклонно кметът.

— Може да подкрепи фондацията на жена ти.

— С колко?

— Предполагам, че ще останеш доволен.

— Става. Нека да са поне десетина хилядарки. Много разходи се правят в тия фондации, сам знаеш.

— Знам — отвърна донът. И той беше направил една такава — да има Добрината с какво да се занимава. Хем тя да трупа обществен престиж, хем той пък да съгражда имиджа си на благодетел като дари от свое име някоя и друга западна помощ. А и маса нещо можеше да се внесе без мито под тоя параграф. — Нали затова са приятелите — да разбират нуждите и да помагат. Затова се надявам и ти да разбереш, че десет хиляди долара са доста пари. Виж, ако включиш към това и сделката с ресторанта на Аязмото, мисля, че няма да има проблем.

Анастас имаше свой човек за тоя апетитен имот, но успя да преглътне. Докато се накани, докато нагласи пъзела от интереси и... друг, по-могъщ, посегна към парчето от баницата. Не можеше да се бори с милионите на „Мултикомп“. Поне засега.

— Това ще закръгли сумата на двайсет хилядарки.

— Петнайсет. Пет за Божо и десет за баира. Толкова са ми пълномощията.

— Добре, бе. От мен да мине. Нали си приятел.

— Тъй е. Приятелството е най-важно.

— За кого е ресторантът?

— Не знам още. Май ще е за някой пловдивски брокер.

— Сигурно ще е от аверите на Ицо Салфетката.

— Не знам, нали ти казах. Шефът ще каже, като му дойде времето. Това е, Наско. Аз да тръгвам, че работа ме чака.

— За кога, бе? То мръкна вече.

— Ний, доновете, по тъмно работим, нали знаеш — захили се Светослав.

— Знам, знам — подсмихна се кметът.

— Ами, аз тогава да вървя.

— Много здраве на донята — засмя се кметът и махна на Светльо, преди той да затвори вратата.

Добре се получи. „Нека работят доновете. Те и за общината работят, за всички има полза. Ей на, с тия пари мога да взема хубава гарсоньера в София. В идеалния център. Или пък къща на Баните. Що не? Абе, шъ им намеря място“ — помечта си на местен диалект защитникът на интересите на известните по цял свят старозагорски еснафи.

Вече на път към къщи, дон Вито на два пъти заклащаше глава, сякаш си припомняше поученията на някой от тайните съветници на

могъщия китайски император Хуанди.

„Това, парите, са велика сила — мислеше си донът. — Ето на, как накараха този разбойник да ми свърши работа. И аз изкарах пет бона за десет минути, и шефът ще е доволен. Хъ, ми това са четвърт милион на ден — направи бърза сметка той. — Те толкова печелят милиардерите. Бе, велика сила са. Особено зелените.“

* * *

Когато на излизане от общината Анастас Къркаланов мина край будката на охраната, старшията козирува:

— Приятна вечер, гус'ин кмете.

— Лека работа, момчета — отговори важно самият той.

„Ако някой преди пет години ми беше казал, че ще изкарвам по за една къща, докато си пия кафето, щях да му се изсмея, сякаш ми разправя ловджийски масали. Ама на, така стана. Излиза, че кметската работа е една от най-доходоносните. То да си депутат май няма толкова келепир — подсмихна се интелигентно г-н Къркаланов. — А пък адвокатите са си направо бедняци. Дон Вито печели по-малко от мен, и то с какъв зор. По тъмното се блъска. А пък аз съм на светло и на ачика. И никой не може да ми каже копче.“

Внезапно кметът се сети как преди години, когато щеше да поеме този важен за народа пост, Божидар го беше обидил. Вървяха по главната, нещо обсъждаха и той ни в клин, ни в ръкав му каза, че не бивало да сяда на този опърдян стол. Така се изрази. Който седнел на него, бързо се превръщал в... (цензурирано^[2]). Да, ама как се бяха стекли нещата? Ей на — вече беше богаташ. Вярно, и Божо бая захлеби от демокрацията. Само че не можеше да се мери с него, с Анастас Къркаланов.

Господарят на града. Венецът на всички живи старозагорски твари.

* * *

Интеркомът иззвъня мелодично, както се полагаше на последен модел „Панасоник“.

— Слушам — каза по военному Владимир. Обаждаше се шефът.

— Ела при мен.

Докато стигне до кабинета, не успя да разгадае какъв е тоя пожар.

— Сядай — каза от вратата Сергей и продължи, докато Владо нацелваше стола. — Ти добре познаваш Божидар Къбоков, нали?

Бившият майор от ДС само вдигна рамене. Направи го инстинктивно и без да иска, показва, че да, познава го, но това е било отдавна, нещата сега не са както преди, а и самата тема не е сред кръга на любимите му.

И шефът му разчете цялото послание правилно.

— Сядай, де. Едно кафе искаш ли?

— Не. Пък и ти обикновено не ме викаш да пием кафе — пошегува се Владо.

— Така е — Сергей повдигна съжалително вежди и въздъхна с неподозирани артистизъм. — Виж, знаеш, тоя човек отдавна ми създава проблеми. Ще ми трябва твоята помощ. Но ти май не гориш от желание да се занимаваш с темата.

— Просто аз отдавна съм изгубил следите на повечето тамошни играчи — опита се Владо да замаже истината. — Пък и „нашата връзка“ — той направи характерна гримаса — не беше много устойчива. Навремето Божидар влезе в капана само за да запази контрол над материалите за аварийите в Атомната, знаеш кои. Имаше нещо особено в него. Сякаш си беше внушил, че има мисия да спасява света. Още тогава не беше никак лесно да му се въздейства. „Тогава май ти създаде доста главоболия“ — подсмихна се с каменно лице бившият разузнавач и продължи на глас: — Чувал съм, че сега е станал и доста богат. Това, съгласи се, го прави определено труден обект. Но то там на място е Димитър Иванов. Той е по-добре запознат с обстановката от мен.

— Нищо, ще наваксаш с материала. Динята не ми харесва напоследък. Ударил го е на адвокатстване. Издъни се вече два пъти. Освен това ми се струва, че позабрави старите си приятели. Затова искам да установиш успоредни канали за информация. Ако е необходимо, ще изпратим за седмица-две някой от твоите хора.

— Добре, Сергей. Какви сведения искаш от мен?

— Ще искам за него и бизнеса му всичко: обороти, сметки, контрагенти, приятели, врагове, размер на богатството му, любовници — всичко. Ще трябва да разберем по възможност и по-близките му планове.

— И какви са сроковете за всичко това?

— Най-много десетина дни.

— Не е много.

Стратиев поклати глава в смисъл „ти действай, действай“, каза „ами, това е засега“ и срещата приключи. Директорът по калните номера, както го наричаха ония, които бяха наясно с дейността му, изчака минутка-две, сякаш се боеше Владимир да не чуе нещо непозволено с тънкия си разузнавачески слух и вдигна телефона.

— Шефе, операция „Зара“ е в ход.

— Добре.

— Само че, ще ми трябва още поне месец.

— Не може. Най-много две седмици. Ресторантът е апетитна хапка. Знаеш, че навремето самият Фердинанд се е натискал за Аязмото им, ама не го огряло. Спънал го дядо им Методи. Но той отдавна е в по-добрия свят. Сега паркът и по-атрактивните му обекти нямат друг ангел пазител. Докато се офлянкваме, някой ще ги забърше един по един. А и „Витамини“ не е за изпускане. Не искам конкуренцията да ни я отмъкне под носа.

— Добре. Ще се опитам да пришпоря нещата.

— Ще го направиш. Не плащам за опити, нито за труд. Само резултатът важи, нали знаеш — каза шефът и затвори.

Знаеше Серьогата, много добре знаеше. „Хъ, гледай как се подреди пасиансът. И Божо хич не уважаваше труда. Те с моя шеф май мислят еднакво. Добре, че са от двете страни на барикадата. Иначе щях сигурно вече да съм без работа. Не, едно време и през ум не ми е минавало, че ще дочакаме такива шашващи обрати.“

И директорът по калните номера се замисли над живота — това, трябва да признаем, наистина прекалено странно и на моменти определено плашещо занимание.

Някога бащата на Павел Богоев, прочутият днес в царството всесилен шеф на Мултикомп, беше ветеринарен доктор — на пръв поглед работа, в която най-големият екшън е да се подуе от газове

коремът на някоя крава, яла мокра люцерна, или да ваксинираш ято кудкудякащи кокошки срещу птичи грип. Бай Радан — така се казваше баща му — обаче беше разказвал какви тръпки за душата крие в себе си ветеринарната медицина. Скоро в една компания беше станало дума за ония златни времена.

— Вие знаете, по татово време аз бях шеф на оная свинеферма край Стара Загора. Тогава и аз като всички крадах на поразия от държавното — беше започнал в порив на обикновена непредизвикана откровеност след третата ракия бай Радан. — Беше от просто по-просто. Роди свинята майка дванайсет прасенца, аз запиша шест. Другите шест стават мои. Оттук нататък угояваш своите на общата копаня. Така скоро се оказваш собственик на голямо стадо. Сами се сещате, че така можеше да стане и с овце, и с пилета. А с малко повече усилия, и с крави. Като потръгнаха работите, от един момент нататък аз дори не знаех колко прасета имам. Затова се притесних здравата, когато един мой човек ме предупреди, че ще ми идва ревизия. Бяхме малка ферма и ми се стори доста странно, че ще идват баш при нас. Мина ми през ум, че някой ме е натопил, но нямаше време за разследване. Веднага започнахме инвентаризация. Броихме, броихме, излязоха 36 в повече. Ако ги намереха, отивах в пандиза. Добре, че ми казаха навреме. Поозорихме се, но успяхме да ги скрием. В уречения ден дойдоха проверяващите. Броиха те, пресмятаха, заничаха из тефтерите — всичко се оказа наред. Помотаха се още малко и нали и те са хора, хапнаха, пийнаха там каквото дал Господ и после си тръгнаха. Като не намериха доказателства за нещо незаконно, какво друго да направят. След ревизията заработихме здраво вече без никакви притеснения. Да знаеш само със стотина гусета какъв обществен авторитет и престиж получаваеш — подхилкна се бай Радан. — Трябва ти нещо — там пералня, телевизор или друго, за което останалите чакат ред с години или някой важен шеф търсиш за услуга — нямаш проблем. Аз работех с размах и скоро всички големи клечки в града, че и доста извън него, ми бяха в джоба. На всички им беше ясно, че работата не е чиста, но прибираха пържолите без въпроси. И вратите, дето бяха затворени за балъците, се отваряха пред мен. Спомням си, току-що си бях купил жигулката. Нали всички са ми приятели, бяха ми съкратили срока за чакане от десет години на три месеца. Още не й се бях нарадвал, когато ми изби гарнитура. Ти си

наясно, че по ония времена нямаше никакви чаркове — не само за коли. То резервна гума за велосипед не можеше да се намери, какво говоря, гаечен ключ седемнайеска нямаше откъде да купиш, а гарнитура за жигула — забрави. Та, отидох аз в сервиза. Чаках чинно има-няма час и половина, чаках — хеле накрая техникът дойде. Огледа той двигателя, почеса се, изпуфтя недоволно и вика: „Запиши се, пък ние ще ти се обадим след време, като ти дойде редът. Тогава ще я докараш. Тук няма място, нали виждаш.“ „И колко ще чакам? — викам.“ „Ми от’де да знам. Може пет-шест месеца, пък може и година да откараш — и се подсмивва.“ Цялото изпълнение беше... направо като сцена от „Баш майсторът“. Работата беше ясна. Тръгнах си веднага — нямаше смисъл да го врънкам. Върнах се във фермата и отидох при нашия техник. Викам му „Боцни едно гуси първа категория и го остави да му изтече кръвта“. Така процедирахме в такива случаи. Пригответи той по рецептата едно прасе около стоте кила, след един час го сложих в багажника на един найлон и тръгнах за сервиза. Само че тоя път отидох направо при началника. Отначало не щяха да ме пуснат, но склониха срещу шише ракия от близката бакалия. Той от вратата ме подхвана. „Казвай — вика — по-бързо, че главата ми е пламнала от такива като тебе.“ „Донесъл съм ви един подарък — викам, — само че е долу.“ Слязохме ние, отворих багажника, и той само изхълца: „Затваряй, затваряй — вика. — Кажи сега какъв ти е проблемът?“ „Ми тъй и тъй, гарнитурата на жигулката ми изби.“ „Васко — извика той на същия чешит, дето ме прати да чакам половин година. Оказа се, че той му е човекът за специални поръчки. Вие на такива им викате «бушони». — Вземи ключовете от човека. В багажника има нещо. Откарай го, знаеш къде. После оправате колата. Ти — обърна се той към мен, — ела надвечер да си вземеш жигулката.“ Та така. Гарнитури нямало, това нямало, онова нямало. Имаше всичко, само че трябваше да му намериш чалъма каква търсачка да използваш — беше поклатил глава бай Радан като човек, който е разбрал най-дълбоката, направо чудотворна, но недостъпна за тъпичкото простолудие истина за живота при соца.

— Знаеха я колегите тая твоя дейност. Един приятел от службите там ми я описа доста подробно. Разказва ми и как си им дал едно живо прасе за някакъв празник, само че те го изтървали на двора на някаква тяхна почивна станция. Погнаха го нашите, наизвадили пищовите и

почнали да го гърмят. Чудеше се как не са се изпотрепали — беше се захилил тогава Сергей. — И за оная ревизия ми разправи. Само че не можа да ми каже къде си успял да скриеш тогава прасетата.

— А, набутахме ги в един стар порутен краварник в далечния край на стопанския двор. Поозорихме се малко, докато ги закараме, но успяхме. Ревизоро въобще не се сети да проверява там. Пък и не му остана много време. Трябваше да опитва едни ракии, едни вина, едни мезета... В свинеферма беше, в края на краищата — захили се беше и бай Радан, без дори да се изненада от информираността на събеседника си. — А твоите колеги не са разбрали къде ги скрихме тогава, защото го направихме рано сутринта в деня на ревизията и само с техника. Преди това бях пуснал всички в отпуска за един ден. После разбрах и кой ме е клепал. И аз си имах свои хора при тях. Това печените прасенца са голяма сила — подсмихнал се беше той на тая всеобхватна и изстрадана от народа мъдрост. Както подобава, под мустак.

„Наистина всичко се промени неузнаваемо — поклати глава Сергей. Навремето и бай Радан, и Божидар бяха под прицела на службите. Само че Бай Радан — за присвояване в особено големи размери, както наричаха яките кражби, а Божо... Божо заради нещо, което можеше да му даде статут на виден дисидент. Поне след като изтече мътната вода. Какви подлоги на режима сега се напъваха да се изкарат изстрадали поборници за западната демокрация — тая нова панацея за всичките ни разтрисащи царството проблеми. Беше бетер от тъпата епопеята на активните борци. Сега и демократите излизаха от гората като партизаните и ятаците след Девети — нам колко петилетки. Божо наистина водеше битка срещу системата. Сигурно беше в името на някакво добро, което не разбирам — помисли си Сергей. — Зная малцина такива. Щеше да е справедливо той сега да е по върховете. Разбира се, ако в тая държава имаше справедливост. Само че то няма.“

Така си беше. Затова честните, особено по-вироглавите, пак най-често си горяха по удобни за инсталиране преносими клади, а босовете от всякакви мафии се пъчеха с коли за по няколко милиона, с метреси от разни конкурси „мис мокра фланелка“ и убийствени замъци в стил мутробарок. У него — едно ченге от миналото — пък все си оставаха съмненията. Ако беше ги изрекъл на глас, щеше да открие, че са за

това дали е на страната на справедливостта и закона, а можеше да чуе и вече позагълхналите угризения, че преследва човек, на когото — въпреки нежеланието да си спомня — дължи някаква все още продължаваща част от живота си. Но той не го направи. Само си помисли, че Божо отново беше на мушката на разни могъщи сили, които и сега пак бяха заместили държавата. А синът на бай Радан „караше влака“. Със същите криминални похвати, само че с мащаб, от който ти се завива свят. И пак беше неуловим от закона. Съдба. „И аз отново съм поел дълг да им служа. Какво друго трябваше да направя? Да се престоря, че не виждам ръката, която ми протегнаха? И да се наредя на опашката за безработни ченгета? И не какви да е, а с дамга за особена обществена вредност — като евреите при фюрера. Само дето не трябва да носим на реверите червена петолъчка... Това ли трябваше да направя? Да оставя семейството ми да гладува? Странно. Уж вървах по пътя на баща ми. А сега май не знам къде съм“ — въздъхна Серьогата.

Той си поспомня още малко, попочуди се и после се залови за работа, ако така може да се изразим.

* * *

След малко пред парадния портал на „Мултикомп“ настъпи оживление. Охраната се размърда нервно, двамина излязоха и заоглеждаха улицата, началникът на караула закопча тъмносивия си костюм, и ето че се появи всесилният бос в обкръжение на юначните си телохранители. Отстрани на пръв поглед изглеждаха като група яки борци от различни категории, но опитното око на специалист по аурите можеше да долови безпогрешно сиянието около Главния. С оттренирани движения групата се разположи в съответните за българските реалности шефски мерцедес и джип защитник и бранител^[3]. Пътуваха необезпокоени и скоро спряха пред красивата сграда на познатия на всеки истински софиянец шикарен ресторант „Крим“. Босът на босовете излезе, каза две думи на охраната и влезе със замах в тая света обител на българската демокрация.

Вътре в приятния полумрак, на самотна маса в дъното на залата го очакваше... нека го наречем за краткост г-н Х^[4] — един от най-

нашумелите играчи по терена на родната политика и, както показваха проучванията на социолозите, вероятният следващ министър-председател.

— Здравейте, г-н премиер — каза бодро, но някак с неподходяща усмивка Павел Богоев.

— Здравей. Заповядай — каза кратко и като на нежелан особено гост г-н Х и направи подканящо движение с ръка към стола срещу него. — Не започвай с ласкателства. Не съм премиер.

— Не те лаская. Това е само въпрос на време, а аз обичам да изпреварвам онова, което ще стане очевидно за всички след някой друг месец. Затова и сме толкова успешни.

— Добре. Казвай какъв е проблемът.

— Не става дума само за един. Много са и ще ги изложя не по важност, а по реда, по който се надяваме да ги решим. С твоя помощ.

— Веднага те улеснявам: предполагам, че първият ще е за доставките на нефта.

— Да. Само не бързай да кажеш не. Най-напред ме изслушай.

— Слушам те.

— За твоето мълчаливо съгласие и подкрепата на комисията в парламента предлагам на партията ти по три милиона долара за следващите три мандата. Ще ги получавате, каквато е практиката — в куфарче. За теб лично ще има процент от печалбата, който ще постъпва на твоя шифрована сметка — в Швейцария, на Бахамите, на Аруба — където посочиш. Искаме подкрепата ти и за курортите по Черноморието и Чамкория. За тях ще увеличи финансирането на пет милиона за мандат. Първите десет милиона мога да дам наведнъж. Помисли си: петнайсет милиона без данъци. За теб отделно също ще има едно куфарче. С традиционния милион. Предлагам да помислиш за съдействие и за един приличен процент от собствеността на „Пламък“.

— Това твойто си е чиста проба нахалство. Междувпрочем^[5], то си е типично за вас.

— Защо реагираш толкова остро? Твоята партия днес има мнозинство в парламента, но утре ще е в опозиция. Докато Мултикомп винаги ще е на власт.

— Известно ми е твоето самочувствие. Чувал съм и че ти караш влака. Затова искам да те уведомя, че за тая роля претендират много

машинисти. Ако ти преразгледаш отношението си и приемеш водещото начало на политическата сила, чиито представител съм в момента, ще обсъдим отново желанията ти. Дотогава моя отговор ще е не. Това се отнася и за другите ти въпроси. С това считам разговорът ни за приключен.

— Добре. Само искам да ти кажа, че това според мен е политическа грешка. А такива грешки се наказват, нали знаеш. Който тръгва срещу парите, накрая винаги губи. И колкото повече са те, толкова по-тежка е загубата.

— Това заплаха ли е?

— Не, разбира се. Все още не е. Хайде, аз да вървя, че имам среща и с един от сините главатари.

След тези, да си признаем, многозначителни и малко плашещи думи, собственикът на всесилната групировка стана и тръгна към изхода. В полумрака на залата той му заприлича на примамливата светлина от изхода на тунел^[6]. „Обаче понякога оттам — подсмихна се Павел, — както е известно от фолклора, внезапно изскача насрещен влак. На мен напоследък май това прекалено често започна да ми се случва. А уж имам специален статут на недосегаем. Почти бях сигурен, че тоя ръб ще откаже, но все пак трябваше да опитам. То навсякъде бизнесът зависи от политически решения, но у нас тия дрипльовци могат да те съсипят, ако не им снесяш. Като си помисля, ако неколцината като мен съберем заедно всичко от татковината, за което имаме нотариални актове, ще останат само разни парчета из тилилейските гори и по голите чукари. Нормално е ние да се разпореждаме със собствеността си, а не посерковци като тоя. Тогава защо позволяваме на разни глезени синчета на мама Партия да изземват правомощията ни и да управляват вместо нас? Властта произтича от собствеността. И значи трябва да е наша. Само че нали непрекъснато внушават на баламурниците, че била произтичала от народа. Съвсем са видиотили това стадо. Така ще е, докато не се обединим и не почнем да налагаме волята си, а несъгласните да ги... там каквото се наложи. Току-виж след стотина години всичко се оправило — подсмихна се той.“

Докато се прибере, Павел Богоев направи конструктивен и сякаш лесно изпълним план. Неслучайно беше с най-висок ранг в ордена на свободните зидари. За целта трябваше да се създаде някаква

групировка, някакъв вид съюз и дори откровен картел на първите... например дванайсет, а защо не и тринайсет (свещено, въздействащо число) богаташи, бизнесмени, капиталисти — после щеше да мисли как се наричат при оповестяването. Всеки от тях беше потенциален прикрит противник, а в отделни случаи и съвсем явен враг при разкрояването и присвояването на татковината, но беше и съюзник в борбата срещу всеки натрапник и по традиция алчен изпользвач от поредното правителство. Преследвайки заедно целите си, обединени — макар и лицемерно, макар и временно — в рамките на интересите си, те можеха да противодействат и парират фаворизирането на близката до текущите премиер, министри и безполезна иначе президент коварна бизнес клика. „И аз трябва да бъда босът на всички босове. Капо ди тути капи — поклати самоиронично глава властелинът от Мулти. Но това не може да стане без една могъща банка. Като тая на колегата Джон Пирпонт. Това, че сега в централите и клоновете на доста от банките на директорските столове стоят наши хора, не е достатъчно. Тая трябва да е само наша. Тогава вече ще съм наистина на върха. Стига са ни командарили разни съветски послушковци. Сега и американски подлоги. В царството ни най-после българите трябва да започнат да управляват. Но не копелдаците на разни дрипльовци, дето докопах властта на девети. А богатите от ума си бизнесмени. Като мен.“^[7]

Могъщият шеф на Мултикомп се прибра в отлично настроение. Влезе в покоите си или в леговището, както наричаха офиса му, разположен на четвърт декар, и се упъти към тайната стая. Там, зад стените, които го изолираха от всякакъв вид наблюдение и подслушване, Павел Богоев извади от тайника шишенце с бял прах и тънко масурче, направи от него магистралка и сръчно я шмръкна. Напоследък доста често го правеше. Не се носеше лесно тая тежка корона. И без да се усети, всесилният бос на прехода, човекът, който имаше самочувствието, че кара влака, се превръщаше в класически наркоман от стандартните сценарии на американските филми с предизвестен край.

* * *

Димитър Иванов пристигна в офиса на „Мултикомп“ към два. Бившият майор от ДС имаше адвокатска кантора, но важните му клиенти не го търсеха заради задълбочени знания на високите юридически материи. Това, което му даваше предимство в бранша, бяха здравите му връзки в съда и прокуратурата, майсторското звание в заобикалянето на закона, безспорният му професионализъм в мръсните номера и личното му познанство с повечето изтъкнати мошеници от региона.

Тайният съветник на „Мултикомп“ изслуша условието на задачата, като сърбаше шумно кафето си, сякаш се надяваше по този начин да изрази уважение към дона си.

— Много трудно ще ни бъде да му попречим — завърши патронът. — Той вече е мултмилионер. Може да купи всеки местен банкер. Можеш ли да ги увардиш тия мушмороци? Ще купи и Стойновски, ако още не го е направил. Той откога се притеснява, че няма да може да се продаде. Страх го е да не залежи като консервите си.

Динята се захили.

— Не се смей. Може да стане опасно. Ако не му попречим, и фабриката току-виж ни се изплъзнала.

— Защо да се занимаваме непрекъснато с това, да проваляме тая тъпа сделка?

— А какво предлагаш? — наостри уши донът. Хареса му оригиналният подход. Личеше си бързият ум на разузнавача.

— Нека почне да я реализира. Важното е ние да му държим ръчичките.

— Хъ. Да му дърпаме кончетата, а? — каза Дон Вито и се засмя като кукловод маниак, който вижда новичък Пинокио с дистанционно.

— Да. Нека да започне сделката, нека да се бръкне по-дълбоко за подкупи, да се охарчи за лихви и неустойки, и после — хак!

— Значи пак ще я проваляме. Как ще стане, без и ние да хлътнем?

— Консервите нали са залежали?

— Да, но срокът им на годност не е изтекъл.

— На кого му дреме? На журналистите по ще им хареса консервите да са развалени. Що да ги разочароваме? Те веднага ще

почнат да ровичкат, ще се размирише, а щом това стане, тюменците ще върнат пратката. Ако ще и да е слязла току-що от поточната линия.

— За това ще се наложи да дадем някой грош.

— Не се притеснявай за парите. Сам знаеш, че журналистите се харчат по лев парчето. Щом се появи материалът в един тукашен вестник и в някой наш ежедневник, нататък е лесно. Повече няма да дадем и пукнат петак. Като засмърди, останалите веднага ще дотърчат да ровят с пръчките.

— Къде предлагаш?

— В „Загорска поща“ и „Отечествен фронт“.

— А Матей ще се съгласи ли? Нали са приятели с Божидар?

— Ако се опъва, ще го стиснем лекичко за гушката. Ще се обадя на десетина от големите му рекламодатели да спрат временно плащанията. Ще им кажа, че вестникът има проблеми.

— Какви?

— Да речем, с данъчните — съчини веднага комбинацията майор о.р. Иванов. — Ще подшушна на клиентите му да изчакат, докато мине бурята. Повечето от тях са мои хора от едно време — нали знаеш?

— Ясно, ясно — прояви разбиране Дон Вито. Навремето Динята се беше опитал и него да зароби, само че сбърка захранката, проклетникът.

— Няма начин да не ме послушат, познаваш ме.

— Да — каза донът. — А как ще убедим тюменците, че консервите са негодни?

— Ще го съобщим и в техните демократични вестници, бе. Ще го напечатаме по цветни афиши. Ако трябва — ще намерим хеликоптер да пусне позиви. Нека и големият шеф да използва чара си. Не може да няма някоя връзчица из братска Тюмения.

— Ами парите на банката? Нали не предвиждаш тя да получи вместо милиона си няколко вагона имамбаялдъ?

— „Витамини“ са все още държавно предприятие. Щом си получат обратно консервите, ще върнат поне тая част от парите, която са взели от Божидар. Останалите ще минат по параграфа за банковия риск. Нали са отишли в джоба на самите шефове? Нека да ги изпишат като помощи за социално слаби или, ако искат, за боядисване на фасадата. Да си размърдат малко мозъците — за какво получават тия банкерски заплати. Важното е, че ако следваме един такъв план, ще

провалим целия замисъл на нашия юнак. А пък ако имаме и малко късмет — захили се адвокат Иванов, — той ще потъне поне с двестатриста хиляди. В една такава операция ще се наложи да плати от свои пари транспортните разходи и неустойките.

— Ти май не го обичаш много този човек — позасмя се Дон Вито. — Добре, ако нямаш друго, аз да се обаждам на Сергей. Ако той даде картбланш, ще действаме по твоя план.

— Идва ми наум още един сладък момент. Една-две седмици след като се бракува продукцията, ще я продадем на тюменските другари на половин цена. От наше име. Така в касата на „Витамини“ няма да влезе нито левче. А транспортните разходи ще ги изработим за сметка на купувача. И докато донът се смееше, консилиерето му каза: — Сега вече можеш да се обадиш.

За това, че след една такава издънка ще може най-после да смени Стойновски със свой човек, Дон Вито се беше сетил и сам.

Той изчака търпеливо съветникът му да си тръгне, намери касетката с „Едно ферари с цвят червен, един милион във цвят зелен, това му трябва на човека“, включи стоватовата си уредба и отвори прозореца. Изчака жизнерадостните призови на тая близка на народната душа чалга да залейт посивялото от всякакви окиси посттоталитарно околблочно пространство и запали една Arturo Fuente Opus X от кутията, която пазеше за специални случаи. После се облакът на перваза, изпुфка облаче ароматен дим и се усмихна като за семейна снимка. Имаше доста повече от споменаващият се в песента милион в зелено, а ферари с такъв дразнещ цвят не му трябваше. Къде-къде по-пунктово беше да е всемогъщ дон в новия свят. Пък и по-здравословно беше колата да е по-незабележима. Можеше да смени неговия поовехтял вече мерцедес от Е класата с един от оня, изпънатия модел, дето му викаха „пурата“. Щеше да го купи пак на старо от някоя местна автокъща. Хем щеше да е по-престижен, хем нямаше да дразни... някои другари. Само трябваше да внимава да не му пробутат някой с „нестандартни номера“. Ама то кой щеше да посмее да прецаква Дон Вито.

* * *

„Това, което Господ ти е отредил, не можеш да го промениш. Искаш да си богат — ще бъдеш. Искаш да имаш тайна власт над хората — ще я имаш. Но не тръгвай срещу това, дето е дар от Бога. Това го помни от мене. Хайде, отивай си“ — така му беше казала Ванга преди десетина години. Димитър си беше тръгнал ядосан, че е бил толкова път, за да чуе някакви общи приказки, и вече беше отворил вратата, когато гласът на пророчицата го настигна: „И ако си наумиш да го направиш, не те чака добро, да знаеш. Сред цветя те виждам“. „Какви цветя бе, лельо Ванге — беше попитал той, — ще ме убият ли, какво?“ „Не съм ти леля аз на тебе. Хайде, върви си“ — беше му отговорила тя троснато и той така и не научи какво го очаква. Като се върна от Рупите, си спомняше често думите ѝ. После ги позабрави. И кой знае защо точно сега, когато вадеше от хладилника шишето със студена „Сливенска перла“, пак си ги спомни. Не, изобщо не беше случайно. Когато в живота му се отвори тая проклета врата, през която нахлуха като безкрайна вихрушка неприятности, мръсни номера и предателства, които го лишиха от работа, от домашен уют и спокойствие, той започна да посяга все по-често към чашката. И преди се беше напивал, но за пръв път зверски се отряза, когато жена му го напусна. Спомняше си всичко, сякаш беше станало вчера.

Беше петък, тринайсети март. Беше си сипал чаша „Столичная“, от тая, дето му я донесоха руските му приятели, и дремеше пред телевизора. Вървеше програма „Време“ и дрънкаха нещо за перестройката, но той чакаше филма в девет. Щяха да дават „А утрините тук са тихи“. Беше гледал първата част и оная сцена с банята, в която сред кълбета пара се къпеха чисто голички рускини. Възможно беше сценарият да е обхванал и втори полуден за къпане и можеше пак да ги погледа как се поливат с топличка водичка и как се пляскат сладостно с брезови метлички. И докато чакаше, пийваше от чашата като от тасче студена водка. Мислите му се кълбяха странни и неподредени, а от време на време като хлад от отворена врата в душата му нахлуваше срамът, че вече е майор, но о.з.^[9], и унижението, че няма пари дори за паметник на майка си, а трябваше скоро да ѝ прави четиридесет. Бяха му разказали играта. Две седмици след провала на Чука полковникът го извика. Още от първите въпроси разбра, че някой го е натопил. Къбоков можеше да се е оплакал на кого ли не. Познаваше системата, знаеше, че няма смисъл да увърта, и си призна

греха. Не че чак плака на твърдото полковнишко рамо — само разправи сбито как е подготвил операцията. В разказа му за момент проблеснаха съкровениите му мечти за повишение, когато опита да се пошегува: „Аз — каза той честно — даже си мислех, че ще получа награда пред строя“. „И аз ще бъда откровен с теб — каза Делиорманов. — Не става въпрос за това, че си организирай такава изпълнение. Мен ако питаш, тоя Божидар отдавна заслужава да изяде един як пердах. Но това трябваше да стане, ако и когато ти кажа аз. Сега се е разминало леко. Ами ако беше станала някоя инфекция? И това не ти е за пръв път. Наистина вече прекали. Началството ти е много ядосано и няма да ти се размине само с «несесе-ра»^[10]. Виж, ако искаш да няма усложнения, най-добре е да си подадеш молбата“.

Полковникът знаеше, че идват други времена, и бързаше да разкара старите бойни другари. Трябваше да се появи чист пред новата народна власт. Да, така неочаквано майор Иванов изгоря в пламъците на перестройката. Не можа да му помогне дори баща му. И той беше полковник от ДС. Вече пенсионер, но полковник. Откакто се разведеха с майка му, ходеше от дъжд на вятър при него. Но сега отиде. Баща му имаше име и опит. Беше участвал в истински схватки с враговете — всякакви там горяни-моряни, кулаци-мулаци и даже някакъв набеден диверсант. Беше обръгнал в битките и имаше яки връзки навсякъде. Трябваше да може да му помогне. Когато му предаде накратко какво се е случило, той дълго мълча. После разказа на сина си кои са Къбокови и как са се сблъскали техните съдби в далечната петдесет и първа.

— Защо не си ми казвал досега за това? — упрекна го Димитър.

— А ти защо тръгна да се разправяш с тая буржоазна отрепка през главата на началника си — ядоса се старият и извади цигара златна Арда, но пак я прибра в кутията.

— Защото бях дал дума на Сергей. Знаеш кой е баща му, нали?

— Зная. Но ако беше поискал съвета ми, сега нямаше да си в тия лайна.

— Вместо да ме укоряваш, просто ми помогни. Всички са ти приятели.

— Ще се опитам. Стига работите да не са отишли твърде далеч.

Кален боец беше полковник Иванов и се опита да му помогне, но неговите бойни другари само отвърщаха очи. Не можеха да излязат те срещу полковник Делиорманов. И той беше техен боен другар, но —

защо да се лъжем — някак си по-боен, защото вече бе на крачка от генералските пагони. Полковник Делиорманов го прие, поговориха си близо час и старият чекист излезе от кабинета му с наведена глава. Отдавна не беше влизал той при бойния си другар. И сега, като го видя зад бюрото — с бяла риза и вратовръзка, с благородно прошарена коса и очила в тежки рогови рамки, които му придаваха вид на прогимназиален директор, старият разузнавач даже малко се стъписа. Но щом полковник Делиорманов заговори, веднага си пролича, че срещу него стои не някакъв мекушав мижав интелгент, а чекистът с желязна хватка от спомените му. Заразказва му той и се оказа, че синът му беше допуснал доста други подобни случаи. Беше се опитал да бъде жесток, само че не към тези, към които трябва. Полковникът беше казал „Сега не е като едно време, Владо. Тогава беше ясно кои са враговете ни, тяхната мама. Те стреляха по нас — от упор или от засада. И нашата беше лесна — ние пък стреляхме по тях. Хубави времена бяха — каза той замечтано и добави поучително и с видимо разочарование: — Сега не е така. Врагът се е прикрил и трябва много усилия, за да разбереш кой е, неговата мама. А вместо това твоето момче гони кокошкарите и пияндетата и се мъчи да ги накара да си признаят какво ли не. И прави всичко на своя глава. Вярно, наше момче е. Затова по-рано можехме да простим такова залитане. Но сега настават тежки времена. Не зная дали си усетил, но скоро всичко съвсем ще се промени. И заради простъпки като тия на сина ти може да се наложи да отговаряме пред обществеността. А простъпка, която уронва авторитета ни, вече е врага. Това ти го знаеш не по-зле от мен. Лошото е, че напоследък на няколко пъти ми се наложи да отговарям пред началника за такива негови издънки. Наясно си как е при нас — никой не прощава. Затова нямам друг избор. Ако сред нас някой започне да се проявява като враг — няма баща, няма майка, сам знаеш.“

След тоя разговор полковник Иванов излезе като попарен. Това с промените и тия стряскащи обществени отговорности полковникът не го разбираше. Обществената отговорност беше пред окръжния комитет. Промени се бяха случвали. Но чак пък такива... Обаче подмятането за врага го разбра изцяло. И какво стана? Майор Иванов се надяваше старият да помогне, а в резултат баща му на практика престана да му говори. Не можа той, старият чекист Владимир Иванов,

да понесе мълчаливия упрек на другарите си и за баланс намрази сина си. Сложи го в категорията на враговете, а с врага чекистите общуват само с куршуми. Така се преобърна светът на майор Иванов. А до производството му оставаше по-малко от месец... Но злото не идва само и Димитър вече половин година не можеше да си намери работа. Не че нямаше. Но беше обидно да варди кокошките в птицекомбината с пистолет, подарен за отлична служба от министъра. И за да бъде катастрофата пълна, преди месец внезапно почина майка му.

„Аз тръгвам“ — беше го сепнал гласът на жена му. Богдана стоеше до вратата в кремавото си костюмче и държеше сак. Sac voyage.

— Къде тръгваш?

— Отивам си. Напускам те.

— Защо? Какво ти стана изведнъж?

— Ето, виждаш ли? Ти даже не разбираш какво се е случило.

— А какво се е случило?

— Няма смисъл да ти обяснявам.

— Наистина не разбирам.

— Виждал ли си се отстрани в какво си се превърнал?

— Какво ти пречи? Това, че пия ли?

— Само това да беше...

— Какво друго има?

— Доскоро не обръщах внимание на клюките, че си имаш любовница. Мислех си — дори да е вярно, все някак ще го изтърпя. И като я видях тая твоя метреса пак се мъчех да го преглътна. Утешавах се, че може би повечето мъже са такива. Нищо, има и други важни неща. Мислех си, че между нас ще има разбирателство. И най-важното — че заедно ще се грижим за семейството си. Надявах се на първо време поне да престанеш да пиянстваш. Вече разбрах, че нищо от това няма да се случи.

— Че аз не се ли грижа за теб и за Светла?

— Грижел се бил. Ти на една родителска среща не си ходил. Кой са учителите й не знаеш. В кой клас е даже няма да можеш да ми кажеш. Поне запитвал ли си се с какво се храним и се обличаме двете с дъщеря ти? Кажи, де! Мойта заплата не стига само за ракията ти. Знаеш ли, че нямам позната, от която да не съм взела заем?

— Знам, че нямаме пари бе, Боги — залови се за това положително знание Митко, защото наистина не можа да се сети в кой клас е дъщеря му. — Да не мислиш, че ми е леко? Работа нямам. Приятелите ми ме изоставиха. Поне пари в книжка да имах, ама нямам. Не мога на майка си дори един паметник да направя.

— Ето, виждаш ли? Аз те питам кога напоследък си мислил за нас, а ти ми разправяш колко ти е тежко. Що на мен го казваш? Нека любовниците ти да те утешават. Само че и те ще те изоставят. Такива, дето гледат само собствената си изгода, на никого не трябва. А ти винаги си бил един абсолютен егоист. Но аз най-накрая го разбрах — каза жена му и понечи да затвори вратата.

— Чакай, чакай. А Светлана къде е? — скочи Митко и блъсна масата.

— А, сети се да попиташ. При нашите е. Да не мислиш, че ще ти я оставя. За какво ти е? Да те крепи до леглото, като се натряскаш ли?

— Слушай — започна той и докато се чудеше дали да я гръмне с пищова, или да я удуши с голи ръце, тя му се светна:

— Само да ме пипнеш, и ще опищя орталъка.

Така се разделиха — като приятели.

„Вече можеше да съм я излежал — помисли си самокритично майор о.з. Иванов. — Съдията щеше да прецени, че съм я удушил при самозащита.“

Не виждаше да е допуснал грешка. Вярно, беше залитнал... там няколко пъти. Но то кой мъж не го прави. Важно е, че се грижеше за семейството си. Беше носил цялата си заплата вкъщи. Получаваше четири пъти повече от жена си, но за себе си вземаше дребни стотинки и се стискаше да пие и една ракия за своя сметка. В службата даже имаше лаф „Да, бе, началникът да ти даде отпуска и Митко Иванов да ти поръча бира^[11] в кръчмата“. Така беше. И дъщеря си обичаше. Направи ли й апартамент? Направи й за чудо и приказ. Колко пари потънаха в него само. А вилата на морето — тоя малък дворец в Балчик? Нали на нея щеше да остане. Какво, като не беше ходил на родителски срещи. Такава му беше работата. Ловеше враговете, а те не му се обаждяха да съгласуват свободен ли е, че да почват подривната дейност, или да поизчакат, щото класната на дъщеря му го вика и е възпрепятстван.

„Аз се разправях с шпиони, саботьори и подпалвачи, а тя...“ — помисли Митко и се опита да си спомни специфични случаи. Но не успя да се сети за друг шпионин или саботьор освен Божо, а за подпалвач беше сто на сто уверен, че такъв не му се води. „Ама си намери майстора“ — помисли той за бившата си жена, докато наливаше от перличката.

Да, не можеше да му се отрече майсторлъкът. Той прие напускането на жена си като вража акция. Рефлексите му за борба се включиха и той започна да прилага всички техники за унищожение на врага, които беше усвоил в елитната Симеоновска школа и в жестоките схватки с враговете от Старозагорско. Митко беше отличник по бойната и политическата част. Като го гледаш — един такъв невзрачен, незабележим и сякаш простоватичък. Но в работата си майор Иванов беше неудържим. Тоя пицов за какво му го даде министърът? За вярна служба. И макар вече да беше о.з., старите връзки стояха. Никой нямаше кураж да откаже на един майор от ДС, макар и вече бивш. Защото всеки знаеше — уж е бивш, а после изведнъж се оказва, че бил настоящ. Затова той лесно събра свидетели, които бяха виждали Богдана Иванова в компания на пияни филипински моряци, и нейните приятелки бяха потресени, като узнаха за какво е харчила техните пари. После директорът ѝ презрително каза от свидетелската банка, че Иванова е изоставала с плана, профсъюзният я заклеями пред съда, че не участва редовно в бригадите в помощ на селското стопанство, а от кварталното ОФ потвърдиха под клетва, че е гласувала обикновено с последните и очевидно без искрена подкрепа на народната власт. Поотделно всичко това беше нелепо, тъпо, противно и гадно. Но взето заедно, то звучеше като позната музика за присъстващите в залата и съдията и неговите безлични помощници го слушаха благоразположено. Честно казано, съдията въобще не слушаше. Той си мислеше възмутено докога майор Иванов ще го изнудва с оня запис. А на него беше запечатан един срамен момент от живота на магистрата, в който той се пазареше несръчно за петнайсет наполеончета вместо десетте, които му предлагаше един объркан началник-склад. Той се беше заблудил, че автомобилните гуми в склада му са непотребни, и ги беше продавал, дето се вика, за жълти пари на случайни граждани. Така всеки от двамата по свой начин беше използвал нещо държавно — в случая перманентната липса на автомобилни гуми — за лични

нужди. За късмет въпросният началник беше отдавна вербуван от *органите* да донася за разни нескладови работи и печеният разузнавач веднага скрои номера с подслушването. Така хем неговият агент отърва затвора, хем съдията хлътна в капана с двата крака.

И когато се оформи портретът на ответничката Иванова като несъзнателна, безотговорна гражданка, която взема пари назаем в лева и във валута, за да задоволява порочните си страсти, всички бяха съгласни, че родителските права трябва да бъдат присъдени незабавно на бащата.

След процеса приставът се изрази в тесен кръг: „Мамата си трака. Тоя майор разгони фамилията на жена си“. Прав беше човекът, както се казва, от всеки ракурс.

Но майор Иванов отиде още по-нататък. Той заплаши бившата си, че ще я вкара в затвора, ако не престане с опитите си да вижда дъщеря им, освен когато той пожелае. И тя му повярва. Споменът за това, как я премачка беше пресен, а знаеше и къде беше работил бившият ѝ съпруг и не си правеше илюзии. Виждаше го често със старите му приятели и знаеше, че страховитата им служба може да оживи всички ужасии, за които дотогава само беше чувала да говорят с тревожни намеци и недомлъвки. Съсипана, тя заживя с плахата надежда, че ще вижда Светлото поне от време на време — поне веднъж месечно, а може би мъчителят ѝ щеше да се смили и да разреши да са заедно дори два пъти. Той отначало наистина го правеше и тя му беше почти благодарна. После майор Иванов разреши и тия посещения. Богдана не издържа и започна да пие, а това му послужи да ѝ позволява да вижда Светлана вече само от другия тротоар на улицата. На дъщеря си пък Димитър каза, че майка ѝ се е пропила и не иска да се грижи за нея. Това така съсипа бедната женица, че тя започна да получава редовни тежки нервни кризи, а накрая прописа и стихове — главно с песимистично, антисоциално и значи съвсем определено антисоциалистическо съдържание. При разрастване на симптомите, такава отдавна диагностицирана от съветската медицина болестна форма трябваше да я отведе на един по-продължителен оздравителен курс в лудницата. Кое то най-накрая и се случи. Майор Иванов се погрижи да е оная, най-реномираната в околността. Тя прекара там девет месеца, а след като я изписаха, съвсем престана да го тормози.

Оттогава се изнизаха десетина години и той вече мислеше, че е победил окончателно. Поне жена му не стоеше вече на пътя му.

Митко Иванов отпи от ракийката и пусна телевизора. Даваха там нещо, а той гледаше и си мислеше, че вече е богат, че сега наистина владее хорските съдби и че тоя... тоя Божидар най-сетне му падна в ръчичките.

Всичко се развиваше точно както искаше. Дъщеря му завършваше право в София след няколко месеца. Щеше да работи при него и той вече беше купил в центъра един тристаен апартамент, за да го превърне в адвокатска кантора „Иванов и сие“. Беше го стегнал с гипсови тавани, скъпа теракота и нови врати, за да внушава спокойствие и респект. Беше купил дори камбанка, която весело да звънка, когато пристига поредният клиент — също като в габровски дюкян: хем чорбаджията да излезе и да прецени тоя, дето влиза, за какво става — за ядене ли е, за изхвърляне ли е, хем и да проследи да се затваря вратата, че да не избяга топлото. Не беше я сложил още, защото искаше да достави удоволствие на Светлето и тя сама да я окачи над горния праг. Обичаше той дъщеря си. Отгледал я беше, възпитал я беше. Един ден тя щеше да поеме неговия път. В нея бяха всичките му надежди. И засега плановете му вървяха тъй добре, сякаш звездите ги закриляха. Да, нищо от плашещото предсказание на петричката врачка не се беше сбъднало и той виждаше дълги слънчеви дни пред тях.

Мислите на о.р. майор Иванов течаха широки и пълноводни в тая насока, докато изпразни шишето, след което заспа.

* * *

Напразно, напразно. Навън беше чудна есенна вечер. Тази част от денонощието винаги е вдъхновявала артистичните натури с усет за романтичното — писатели, поети и прочее кукута, благородни разбойници с издайнически нежни души, композитори на канцонети, любители на сръбска музика, отнесени полски светулки и — как щяхме да забравим — безнадеждно влюбената част на населението. Матей си спомняше, че популярни в миналото бяха вечерите в Подмосковието, нощите на Кабирия и бар „Астория“. Известни му

бяха също теменужените привечери из Софийско, горещите нощи на Фамагуста^[12], пълни със себеопознавателни размисли, както и малко познатите сред обикновеното население парижки нощи — да речем, в кокетните кафененца на „Монмартър“ или на препълнения с вдъхновяващ разврат плас „Пигал“. Или под някой мост на Сена, където бедно облечен музикант свири на тромпет шансон от петдесетте. Пред него е поставена черна шапка, като тия на коминочистачите от старите фотографии, в която минувачите хвърлят френските си грошове. Шансонът е малко тъжен — няма как, френски е, а и времето му е отдавна минало. Ив Монтан, Фобур Сен Мартен и прочее — такива работи.

Някаква подобна вечер беше припаднала и над тоя странен старозагорски град и в това също нямаше нищо необикновено — те тукашните вечери са такива или са вече съвсем скръбна история. А точно в една такава о.р. майор адвокат Иванов би могъл да види как дъщеря му Светлана въздиша на покрива на Френската гимназия, загледана в гаснещите светлини на прозорците и в бледите есенни звезди.

Тук, четири етажа по-близо до очакващото ни един ден тъмно и загадъчно небе, се разполагаше местната обсерватория. Създадена преди десетилетия от един вече позабравен мечтател^[19], тя беше приемала десетки млади хора, нямащи какво по-смислено да правят, освен също да мечтаят и да се прозяват сънено, излегнати в хайлашки столове и загледани в какво? В същите бледи звезди, в светлините на преминаващите самолети и в движещите се светли точки на това — тогава, преди много години — ново чудо: изкуствените спътници на земята или ИСЗ. Тогава американците, изплели езици, само догонваха непрекъснато съветските другари.

Светлото беше една от тези безотговорни девойки, които, вместо да изпълняват текущите си комсомолски задачи, се занимаваха с неупоменати в устава наблюдения на подобни съмнителни обекти и разбира се, ама разбира се — със съпровождащите ги определено неастрономични увлечения. Заради това беше дошла тя тук и тоя път и гледаше замечтано нощното небе и силуета на един познат стар шезлонг: защото беше влюбена. И то в кого? В Матей.

В него тя се влюби внезапно, бързо и страстно. Всичко стана в първия миг, в който го видя. Той беше дошъл в обсерваторията да

изнесе лекция за атомните електроцентрали. Не че на астрономите им бяха притрябвали, въобще не им бяха нужни — всеки знае, че те работят предимно на тъмно. По щеше да им е от полза една нова кафеварка. Работата беше там, че имаше за усвояване лекторски фонд, а нямаше друга по-подходяща тема. За какво друго да е лекцията? Ако помислим, ще видим, че темата за АЕЦ е най-подходяща.

Матей беше великолепен. В бял блейзър и тъмночервено поло, с артистична коса и одухотворено лице. Още щом я погледна с топлите си кафяви очи, Светлана разбра — това е мъжът на мечтите ѝ. Матей също нямаше как да не я забележи. От пръв поглед си личеше — това е жената, която търсеше. Имаше опит той в тия работи. Тая разкошна коса, тия бездънни сини очи под вежди като крила на птица... Ами устните, ами шията... Матей си представи още някои неща и му се прииска да зареже лекцията още преди да е заговорил за огромни тръби и помпи, за пълната с невидими атомни таласъмища централна зала и могъщия реактор в нея, за коварните *радионуклиди* и останалите железарско-ядрени простотии, и да ѝ подаде ръка... и вече да се познават, и да тръгнат начаса към Аязмото, към Втория баир и още по-нагоре, където са небесата на влюбените. Все пак беше неудобно да не изпълни лекторския си дълг и той оползотвори полагащия се академичен час, но всички разбраха, че говори само на нея.

Беше незабравим ден и още по-незабравима нощ. Тя му се отдаде в стаята на хотела с такава страст, че всички наоколо — обслужващият персонал, комшиите от двата съседни етажа и дори хотелските инвентарии стенеха, стискаха и въздишаха заедно с тях. И на Матей му стана ясно — за тази жена той е готов на всичко: да напусне работа, да зареже приятели... да се бие на арената с гладни неизвестни на науката животни, да тръгне по пътя на тракийския негър Орфей и даже неговият съплеменник Влад Цепеш да го нанизва бавно на отвратителното си приспособление. И да продаде родината си, ако има мющерия, като едното нищо би се съгласил за подходяща сума. Накратко, готов беше на всичко.

И най-напред той направи първото. Напусна Атомната, тръгна си от оня козлодуйски рай — с веселите нощи на БЩУ, със страстните парясници — рускините, с безкрайните пиянки, с излетите край вечната река, на които се съчетаваха всички изброени хубави страни на ергенския лайф. И той му се струваше вечен. Но... дойде Светлана и

— край. За него вече нямаше друг живот, освен с нея. Най-странното бе, че и тя искаше единствено това. Трябваше само да завърши следването си. И понеже нито тя, нито той можеха да издържат повече от пет дни, без да се видят, ту Матей пътуваше до София в творческа командировка, ту Светлана се връщаше за няколко дни в Зарата — тя така наричаше местното селище. Но броените дни са като спестените пари — бързо свършват, и тия бяха от последните, които двамата можеха да си откраднат, преди да дойде сесията. Матей се беше върнал скоро от Швейцария и нощта сякаш беше пълна с неясни образи, силуети на заснежени върхове и с мечти за все още далечни, но предстоящи чудеса.

— Виж колко е хубав градът — въздъхна тя за пореден път.

— Да, бе.

— Не е ли хубав?

— Често съм чувал да разправят, че нашият град бил красив. Чувал съм даже, че и раят на земята бил в България.

— Защо, не е ли така?

— Ами това са глупости бе, Светле. Красив град е Париж, а раят пък открай време си е в Монтро.

— Там ли искаш да живеем?

— Не, Светулке, там, като във всеки рай, е пълна скука. Жителите там са алчни и стиснати. Там например, щом влезеш в някой магазин, и веднага почват да ти се мазнят, за да те ошмулят по-лесно. И никой не дава пари на местния просяк, щото са ужасни стипци. Той всъщност е някакъв милионер, който се е съгласил по съвместителство да играе тая роля срещу мизерно възнаграждение. Назначили са го, за да не могат да ги упрекнат в ООН-то, че при тях има дискриминация и просяците не са застъпени в швейцарската действителност. Понеже е на заплата, човекът не може да си изкарва честно прехраната с просия, а е принуден да участва в борсови спекулации. Там се знае, че и тая работа не е сигурна, и затова взема наеми от недвижима собственост и от три скромни вериги от магазини. Не съм ти разказвал как горе в планината видях едно семейство с три деца. Тръгнали бяха, горките, да берат гъби и горски плодове. Те, швейцарците, така си изкарват прехраната. През деня всички работят като чалнати, а вечер се разотиват по къщите си да си броят ненаситно златните франкове. Не им остава като на нас свободно време и затова прехраната си я

изкарват по други начини. Абе, покъртителна история. Представи си сега на тоя фон, когато по магистралата им те задмине поредният скръндза швейцарец, който се прави на холивудска звезда. Късно есенно утро е, слънцето напича, а той фучи по аутобана с някакво ретро кабрио от трийсетте, русият му перчем се ветрее, сякаш е тръгнал на пробни снимки за американски уестърн. Как да не ти се иска на такъв да му сложиш една яка германска каска — тъй и тъй колата му е от времето на вермахта. И да го пратиш да копа лозята от двете страни на пътя. Това ще е тъкмо на място, защото мои приятели там са ми разказвали, че никога не са виждали някой да ги обработва.

— Хайде да отиваме там тогава — засмя се Светлана. — Ще намерим някой град, в който щатният просяк се е пенсионирал, и ще се кандидатираме за неговото място.

— А, не. Да работим денем като гламави, а нощем да броим швейцарски франкове и разни международни валути. Не искам. Лайфът е другаде, Светле. На мен най ми допада Италия. Там като у нас можеш и да си мързелуваш на работната площадка, и да се разправяш на висок глас, и да не спазваш повечето забранителни знаци, а и да се сбиеш няма много да ти придирят. Все едно, вечерта пак те чака долче вита с италианските бамбини. Виж, ако не трябва да работиш за капиталистите, Шивейцарията е най-убавата — подхилкна се той с акцент на старозагорски циганин. — Там като се прибереш въкъщи след десет вечерта, отвсякъде се чува само едно тихичко „зън, зън, зън“ — нали местните си броят златцето. Мен тоя звук най-бързо ме приспива.

— Значи не искаш в рая? — засмя се Светлана.

— Аз не съм за там — от детската градина все по лоши пътища и с лоши приятели се влача. Ето, и сега например крия данъци. А в ада — нали знаеш? Укривателите на данъци са заедно с женените прелюбодейци и застрахователните агенти — засмя се той.

— На теб май ти се иска и адвокатите да сложиш там — засмя се тя.

— Нее, техните кантори са в чистилището, не знаеш ли? Там час по час възникват спорни въпроси: кой е за нагоре, кой е с обратния асансьор. Вие сте поели нещата и оттогава чистилището е задръстено от клиенти. Делата в тоя отдел са като в нашите съдилища — могат да

се точат вечно, никой заникъде не бърза. Аз за това мечтая — ти да поемеш там тъжния ми случай.

— А аз мечтая по-скоро да завърша и да сме най-последно заедно — погледна го Светлана.

— Каза ли вече на баща си?

— Не.

Матей въздъхна. Досега се бяха крили от него. Трябваше да са особено изобретателни и те го правеха. Използваха различни адаптирани към местните условия конспиративни номера на коза ностра и ирландските патриоти, както и някои избрани руски шпионски техники. Дори когато отиваха сред близката природа, внимаваха да не ги види някой от тая напаст — пенсионерите, които непрекъснато щъкаха да търсят хранителни растения. Въобще Матей беше много начетен в тая област и като че ли бяха успели. Печеният в разузнаваческите работи майор о. р., изглежда, не се беше усетил.

— Той може би вече се досеща — предположи с надежда за обратното Матей, въпреки че знаеше: майорите от ДС не се губят в догадки, те просто знаят.

— Дори да е така, всичко ще е наред, ще видиш. Той ме обича и ще ни приеме — каза Светлана. Тя наистина почти вярваше в това. Но някъде дълбоко в себе си, отвъд границата на разумните доводи, имаше и едно особено чувство за опасност. Може би... ами да, страхуваше се, че всъщност той обича не нея самата, а образа на предана и послушна дъщеря, който му трябваше за адвокатската къща. — Малко се боя — призна тя, — но съвсем скоро ще му кажа. Сега не си струва да се притесняваме. Виж каква нощ е — нека да си помечтаем още малко.

— Добре, хайде да отидем у нас и да се отдадем на бляновете си — каза той.

— Хайде — каза тя.

Двамата тръгнаха. На терасата останаха само старият шезлонг и смътните очертания на двата купола — сферичен и квадратен. Сякаш някой нарочно ги беше направил като местен и доста мъгляв символ на вечния нерешим проблем за квадратурата на кръга.

А може би и за сбъдването на мечтите.

„Хеей, моя зет го бива наистина само за лихвар — мислеше си Дон Вито, докато гледаше телевизия в хола на мезонета си. — Като ще отпусна такъв заем, можеше да посъбере поне малко информация, да разбере за какво става дума. Ама на него само комисионната му е в ума.“

Той си спомни изражението на Теодоси, когато му каза, че може да оформя заема на Божидар и да си вземе процента от сделката. Ако имаше момент, в който зет му беше готов да му целуне ръка, това беше тоя.

„Нека да знае кой му дава парите“ — помисли си донът.

Жена му влезе мълчаливо и занарежда масата. Отново беше отгатила желанията му и пред него се появи запотена бутилка „Смирноф“, съомга хайверче в купичка от компот и истински кисели краставички, а не някакви си там стерилизирани корнишони. Добрината шеташе из къщата като добър дух. Можеха да имат не само домашна прислужница, а цял слугински отдел с деловодство и касиер на пълен работен ден, но донът предпочиташе да вижда край себе си само жена си. Божидар беше идвал няколко пъти у тях и веднъж беше казал, че двете с Радостина приличали на домашни феи. И той вкъщи имал непрекъснато чувството, че ако остави вечерта чорапите си пред вратата, на другата сутрин ще намери в тях жълтица или поне коридорът ще бъде проветрен.

Светослав се запозна с Божидар Къбоков на един курс за компютърно ограмотяване на старозагорските даскали. Тогава той още работеше всеотдайно и като повечето истински мъже заспиваше спокойно, унесен в мечти за бляскаво бъдеще, материален просперитет и безброй красиви любовници. По онова време изгриваше звездата на персоналните компютри, а те в училище тъкмо си бяха купили три „Правеца“-а. Директорът веднага нагласи единия на бюрото си, защото беше видял, че директорът на Математическата също го е поставил там. Останалите два му пречеха в кабинета и понеже не вървеше да ги сложи в склада, той възложи на Светослав да им намери място в образователния процес. По онова време партията съзираше в компютъра отдавна търсената вълшебна тояга, чрез която да срази

окончателно капитализма и неговите врагове. Затова тя искаше подрастващите да овладеят масово новите ръкопашни техники. В резултат пред много директори се появи задачата как да освободят пространство в кабинетите си. Така Светльо попадна в една доста голяма група от колеги с подобен на неговия проблем. Те трябваше да овладеят компютъра, за да могат после да го използват за неговото неясно предназначение. Това трябваше да стане бързо и за целта бяха организирани курсове с необходимата кратка продължителност. В смисъл, по-дълги от тези за помощник-готвачи, но със значително по-малко човекодни от онези, да речем, по класическа езда. Бяха се спрели на едномесечни курсове без откъсване от производството и един от тях водеше инж. Къбоков. Още на първата лекция той им разправи точно как като студент искал за две седмици да се научи да язди кон, но инструкторът му казал, че за толкова време може да се научи само да води магаре за юлара. Колегите се засмяха снизходително. Инж. Къбоков се водеше на работа като незначителен висококвалифициран възпитател в основно училище, докато останалите бяха изтъкнати учители (master-и и professeur-и), на които директорите разчитаха и при най-възлови мероприятия, провеждани и от най-проклетите началник-учебни отдели по места. Но точно в този момент, макар и за кратко, разликата между тях малко се постопи.

Светослав веднага забеляза, че пръстите на Божидар се движеха по клавиатурата доста по-бързо, отколкото тяхната секретарка успяваше да удря клавишите на училищната „Марица“. Спомняше си, че беше споделил това с един колега, но той веднага му каза, че това е така, защото клавишите са разположени по прогресивния западен стандарт QWERTY, а не заради някакви лични качества на инж. Къбоков. „И аз, и ти можем да се научим да пишем бързо. Не е въпрос на способности, а на време. Само че за какво да се учим, като имаме секретарки?“ — беше се засмял колегата. Светослав не мислеше така, но си затрая. Той не обичаше да убеждава ония, които не бяха съгласни с него — стигаше му и това, да се съобразяват с него безпрекословно и по възможност начаса. Като млад беше изгубил много време в празни спорове. Зелен беше тогава, вярваше в ония наивни измислици за равенството, братството и не знам какви глупости още. Все на добър се опитваше да се прави. Мъчеше се да убеди опонентите си с аналогии, с факти, с логика. Повечето му бяха приятели — от ученическите

години, от службата. Само че, докато се опитваше да ги просвещава, те какво? — правели му кал и други жвакащи мръсотии зад гърба. Един от тях — после научи — го zlepоставял пред шефа и пред партийния. Друг задирял жена му. Трети доносничел пред... ясно пред кого. Това Динята му го каза един ден, докато си пиеха кафето. Щеше да си изтърве чашата. Беше най-добрият му приятел. Помагал му беше, грижил се беше за родителите му, докато синът им метлосваше из Джамахирията. А той... Веднага му мина през ум, че същото се беше случило и на баща му. Тогава старият беше директор на фабрика „Надежда“ и от добро сърце назначи на работа неговия съученик и приятел от детинство Григор Обесников. Беше закъсал, и нали за това са приятелите, направи го свой заместник. Бяха близки, ходеха си често на гости, празнуваха заедно, а Светльо му викаше чичо Гриша. На работата, ако нямаше някоя делегация или не наближаваше края на месеца^[20], по цял ден пердашеха шах и табличка. Един ден чичо му Гриша отсъствал, а на баща му потрлябвал спешно някакъв, както той се шегуваше, докимент. Тръгнал старият да го търси, и докато ровичкал из бюрото на заместника си, сред папките бе открил стенографски записки. Сторило му се странно: защо са му на Обесника — той така му викаше — тия йероглифи и решил да разбере какво е зашифровал съученикът му с парламентарен бързопис. Баща му не владееше стенография, но Светослав я беше учил в осми клас и му ги разчете. Оказа се, че това не бяха велики мисли на народните ни представители, нито конспект за нов ергенски данък или неотложни производствени задачи. Тоя обесник си беше отбелязвал, при това с изненадващо отвратителен език, какво, пред кого и как да изтропа анонимните си доноси за своя приятел от детинство и благодетел — главно пред секретаря по промишлеността в окръжния комитет и пред един друг, с тайнствените инициали М. Д. А сега, едно поколение по-късно, всичко се повтаряше. Два дни след това изпълнило го с мизантропски навеи съвпадение, Светослав не успя да дойде на себе си. Не искаше да повярва, че сценарият на подлостта отново включва тоя извечен рефрен, докато не видя копие от излиянията. Позна веднага почерка и това сякаш изпразни сърцето му от хубавите човешки чувства и го напълни с някаква отровна течност. И му отвори и очите, за да не го сполетяват подобни ексцеси по пътя на познанието. Тогава се зарече: край на споровете, край на откровенията. Няма защо

да ограмотяваш и поучаваш околните и да информираш по тоя наивен начин и съответното наблюдаващо лице от Службите. А още по-вредно е да известяваш истинските си мисли и планове. Трябва да водиш за носа всички край тебе, да ги цакаш и те да ти пълнят джоба. Сега, когато вече беше станал виден дон и беше наясно с фината материя на българската душевност, знаеше, че все някога може да му се наложи да убеждава — вироглавци имаше колкото щеш. И той беше готов да го направи по някой от общоприетите начини: чрез окачване на месарски куки, заливане със свеж бетон, посредством удушаване с тънко въженце и чрез други подобни дискретни методи от практиката на организацията в бранша.

Но още тогава Светльо се интересувахе от кадровите въпроси и затова към края на курса беше попитал Божидар колко от участниците могат да се научат да работят с компютри. „Да ползват готови програми могат почти всички. Но да правят такива могат по-малко и от онези, които могат да станат класни щангисти“ — беше се засмял той. После бяха разговаряли много за качествата на учителите. Божо пак се беше изхилил, че по негово време педагогическият профил бил условно име на по-тъпата част от студентството. Беше го попитал при кого ще отиде да учи занаят и той му беше отговорил „при майстор, при кого“. „Е — беше му казал Божо, — кажи ми колко от учителите по литература са майстори в занаята, да речем, писатели или журналисти? Колко от даскалите по рисуване са правили собствени изложби, колко от тези по музика свирят поне в някой ресторант от квартално значение и колко от математиците са публикували напоследък някоя нова теорема. Не става дума за някаква голяма, сложна теорема — беше се изхилил Божо, — а за някоя съвсем мъничка теоремка.“ Светослав също се беше засмял, защото беше завършил математика педагогически профил и честно казано, не знаеше такъв случай. Да, той споделяше много от мислите на Божидар, въпреки че според него, новият му познат изпадаше често в крайности. Например въз основа на някакви свои статистики за надареност на децата в областта на информатиката той твърдеше, че ДЗУ-то в града е кадрови нонсенс и рано или късно ще се срина дори само заради това. При средно един на сто хиляди с дарба да създават подобни хай технологии трябвало в града да дойдат едва ли не всички български топ специалисти от тоя бранш, за да може заводът да е на нивото на

водещите в света. А тогава нямало да остане никой за клона му в Чирпан, чиито жители от векове са известни с това, че техните творчески души, след чирпанската люта ракия и боя по празници, най-обичат да произвеждат хард дискове и любимите си електронни джаджи за американски совалки. „Няма да разглеждаме дребните странични ефекти — беше казал Божо. — Да речем, че след като се заситят чирпанските инженерни нужди, няма да остане къорав специалист за други, по-незначителни промишлени гиганти в други градове и села, за атомни централи, ракетни поделения, всякакви там вузове-музове и за най-важното пето колело — Академия на науките.“

Това беше вече прекалено. И на Светльо му беше минавало през ум, че, да речем, от времето на Гунди футболният ни отбор беше далеч от световната класа точно защото футболисти като него не се раждат често, но чак пък толкова. Не си спомняше къде, но беше прочел, че геният е един процент талант и деветдесет и девет процента упорит труд. Следователно от наличния материал могат да се произведат колкото си искаме спецове по електроника или централни нападатели за националния ни отбор — трябва само яко бачкане. Когато го каза на Божидар, той само се засмя и отвърна: „Виж, не се подвеждай така елементарно. Тоя един процент не означава колко малко е талантът, а какво е съотношението между него и упоритата работа. Едисон сигурно е имитирал скромност, когато не е посочил колко голям е всъщност тоя талант спрямо традиционното ниво на бездарност. Ясно ти е, че на гения ще трябва маса тонове от тая мъглява субстанция, докато ние можем да се задоволим там със сто-двеста грама. С тъпите си идеи и внушения за равенството, някой накара хората да се чувстват неудобно от таланта си. Нали не си мислиш сериозно — беше му казал, — че от музикалните инвалиди в ротата някой ще се развие чрез усърден труд като велик тромпетист? Ти самият нали не се надяваш с упорити тренировки да скочиш един ден повече от Боб Биймън? Или да станеш красив и обаятелен като Ален Делон? И не ти ли се струва, че за гения, освен прекалено много талант, ще трябва и определено количество гениалност?“

Сега Дон Вито се сблъскваше час по час с отчайващия проблем откъде да намери подходящи хора за малката си и... да, сплотена организация и понякога му минаваше през ум, че Божо се оказа прав. Беше пълно с некадърници и мошеници, но виж, стойностни кадри с

достатъчно количество от неотменно необходимия за дейността талант почти нямаше. И от деветдесет и деветте процента работа нямаше никаква файда.

— Как мина в София? — сепна го жена му.

Беше ходил предния ден при адаша си Дон Мечковски. Той се казваше Атанас, но нали и двамата бяха донове, та си викаха адаш това, адаш онова. Разговорът беше много интересен. Адашът му разказа как е бил в кабинета на подуправителя на БНБ и там се разисквало как да се узакони разграбването, тъй де, приватизацията. „Ти мислиш, че ние сме разбойници — беше му казал донът. — Може и да сме, обаче истинските хайдуци са в бенебето и по останалите върхове. И в банката са най-навътре с технологията. Те шепнат на ушенцата на управниците ни финансовите механизми за якото крадене. Ний с теб трябва да се специализираме в приложението им.“ Дон Вито се върна късно през нощта и още не беше докладвал. За разлика от италианските другари, българските кръстници често споделяха преживяното през деня със своите дони. Още от древността тукашните мъже бяха забелязали, че на жените могат да се поверят и други задачи, освен да ловят жаби из околността и да приготвят убийствено дълги варени макарони. Убийствено да, но защо само макарони? Нашите хора развили тези мисли и започнали да възлагат на съпругите си разнообразни функции по прехраната и отглеждането на потомството, като по този начин се освободили за овладяването на най-тънките философски материи. Така постепенно се оформила и най-важната функция на българските жени като слушателки на най-новите мъжки философски открития: „Нямаме ние политици, нямамеее...“, „Ми то това държава ли е — тука всеки гледа да те прекара“ и „Не е живот това, не еее... мамата си е... (цензурирано)“. В такива случаи те изслушват, одобряват и насърчават откритията на мъжете си, като не забравят да им наливат ракия и да досипват навреме салатка.

Дон Вито спазваше традициите и редовно споделяше.

— Нищо, Инче. Както обикновено. Среци, разговори... Абе, само си губя времето аз... Оооф, оф.

Това още не приличаше на завършена философска мисъл и тя знаеше, че донът ще продължи да разсъждава в тая насока. Затова, докато подреждаше масата, можеше да го подтикне с хватки от

кръстосания разпит. Беше ги усвоила от филмите за живота на американските адвокати.

— Нали ходи при шефовете, защо да е загубено време?

— А, уж щяхме да обсъждаме тая шибана приватизация — показва той съвременен вкус към езика, копиран от същите филми, — ама те гледат все да избудалкат такива като мен и да ни пратят в тъча. А пък там ние докато се усетим, току-виж дошъл краят на гювеча.

Така си беше. Софийските донове много добре знаеха какво, кога и как ще приватизират. Само че защо да допускат до този животворен процес разни провинциални колеги. А той течеше с пълна пара и само простият електорат си мислеше, че всичко се бави и протака. Най-важните предприятия отдавна вече бяха де факто приватизирани.

„Кво е това «завод», «фабрика» или там някакво предприятие — беше го попитал веднъж риторично Дон Мечковски. — Нали не си мислиш, че това са нашите допотопни машинарии в халетата с изпотрошени прозорци? Оборудването им става само за вторични суровини, и то ако предварително го нарежеш. Предприятието — беше посочил той Дон Вито с пръст, — това са пазарите и инфраструктурите му. Те ни трябва на нас — разкри неочаквано адашът му генералния план. — Обаче повечето пазари ще ги загубим. Тъй е, като произвеждахме само боклуци и ги пробутвахме из соцлагера и на пътните араби. Кой ще ни ги купува сега^[21]? Затова трябва да изцедим тези пазари час по-скоро. Знаеш схемата.“

Дон Вито я знаеше. Най-напред продукцията залежаваше, защото разпердушиниха външнотърговските централи, а търговските отдели в предприятията не можеха да си спомнят къде са продавали боклуците си при соца. Стоките изчезваха от пазара, предприятията закъсваха, персоналът се разбягваше, а сред народа се задаваха безпаричие и глад. Тогава наши момчета спасители започнаха да искат от държавните банки кредити, за да изкупят станалата непотребна вече продукция. Други наши момчета им отпускаха парите, като се съгласиха заемите да бъдат гарантирани със стоката, която ще продават по нашите и външните пазари. Нямаше нищо лошо — нали, както знае и първокурсникът от Икономическия, стоката си е пак пари, че може даже и пари прим. После нашите момчета започнаха да продават продукцията там, където това се е правело винаги, и да прибират законната печалба от двайсетина процента. Това означаваше, че от

стока за един лев ще вземеш някакви си дваайсет стотинки. Нищо работа. Но пък ако е за десет милиона, два от тях ще сложиш в собственото си джобче. И ето те на сутринта милионер. Сергей му беше разказвал за Атомната. Там, а също в Мариците и на още куп места нашите момчета веднага поеха освен, разбира се, доставките, и ремонтите. Извършваха ги със същата държавна техника и специалисти от предприятието, с които и преди се правеха. Само дето прибираха в частния си джоб законната печалба — два трийсет, а защо не петдесет процента — кой както я нареди. Така вече можеше да прескочиш ниво и да се наредиш рамо до рамо с водещите мултмилионери. Работата беше толкова увлекателна, че нашите момчета забравиха даже да върнат кредитите. Но то това влизаше в сметките на новата народна власт. Междувременно предприятията продължаваха да работят на загуба и държавата трябваше да печата все нови и нови пари, за да плаща на работ'ческата класа и трудовото селячество. Е, и на тая тежест за обществото — интелегентите — от време на време. Природонаселението купуваше като откачено, търговците дружно отговаряха с вдигане на цените, Димитър Попов призоваваше отчаяно „За бога, не купувайте, братя“, а бенебето печаташе яката, за да укрепи пазара и да помогне да изправи глава демокрацията. Вместо това укрепна и изправи снага инфлацията. Умело направлявана от нашите печени банкери, тя започна да яде лошите кредити и да се развива в хиперинфлация. Дон Вито още не знаеше, но ние вече знаем, че тя щеше да превърне записаните в левове, съгласно закона, заеми за милиони долари в цял джоб новички жълти нашенски стотинки. Същото щеше да се случи и с кѳтаните из разни фондове на соца бели пари за черни дни. Така всички резерви щяха да бъдат изгребани до дѳно, банките щяха да фалират, а предприятията да ударят кепенци.^[29] Такава щеше да е съдбата на потъналите флагмани на тежката химия и металургия, на кошмарните машиностроителни и текстилни гиганти и на свръхкомбинатите за народна ширпотреба — прах при прахта, пепел при пепелта, скрап при скрапа, тъпотия при тъпотииите, серсемлик при серсемлиците.

Но имаше и предприятия, които нямаше как да загубят печелившия си предмет на дейност и слѳнчевите си перспективи. Пивоварни и винпроми, мандрите на „Сердика“, цеховете на „Родопа“, консервни фабрики и маслобойни — за тях и техните пазари се

започна неравната битка. Както беше казал поетът, „Ха прощавай се с рогата, че да почнеме борбата — рече Вълчо не дорече и му лигата потече.“^[33] „Щом застанем на входа и на изхода — беше казал пък Дон Мечковски, — и те са наши. Проблеми ще имаме само със земята. Документите за собственост са пръснати къде ли не. Трудно ще е да ги унищожим, да не говорим за ония нотариални актове, дето са забутани по тавани и мазета из разни прашасали сандъци и има да изскачат изневиделица като... препъникамъни на панорамен път — изрази се поетично донът. — Но като източим предприятието, то ще струва по-малко от табелките, дето едно време напомняха на колектива да пази чистотата и производствената дисциплина. Така ще елиминираме наследниците, а за истинските собственици — изхили се той — са се погрижили отдавна нашите другари. За основната част от тях, веднага след Девети — нали ме разбираш. Те и след това доста поработиха. А пък ония, дето тогава са ги пропуснали, вече сами са отишли в капиталистическия си рай.“

Да, Дон Вито знаеше програмата за приватизация. Оная, истинската. Не бозите, които пробутваха на простолудieto верните блюдолизци на силните на деня — журналистите. Виждаше и колко умно е устроена системата. Законодатели, министерски чиновници, председатели на комисии, общински съветници, кметове, труженици директори от заводи и предприятия и дори по-работливи цигани — всички бяха впрегнати да претворят в дела последните решения, които Партията беше взела, преди да спусне завесата или, по-точно, да удари мандалото. Законодателите забавяха законотворчеството, за да може за десетина години да се развият процесите до своя закономерен завършек и после да узаконят беззаконието, което вече ще се нуждае от законова закрила, да еба и закона му, както казваше Дон Мечковски. А шеф-диригент на многогласния грабителски хор беше самият текущ министър-председател. И в настъпилата радостна суматоха всички следваха указанията „отгоре“. Министерските чиновници правеха и невъзможното преписките с жалбите и прошенията на гражданите за тяхната непринадлежаща им все още собственост да се замотаят така, че всички срокове за каквото и да било да бъдат пропуснати. Председателите на ликвидационни и прочее комисии разпределяха земя и имущество по великия флибустиерски принцип „Една десета за кралицата, на капитана — колкото може да носи конят му, останалото

— по равно“. Общинските съветници и кметове със своите пълни с класова омраза разправии по сесиите придаваха демократичен вид на разграбването. От своя страна директорите — тези троянски мулета на групировките, подготвяха предприятията за бъдещите им сайбии и — съгласно сценария на великия Остап Бендер — търсеха сини панделки за пакетирането им в тържествения ден за връчване на нотариалните актове. Циганите пък разфасоваха по хладното останалите без надзор съоръжения от строежите на социализма и ги пренасяха до пунктовете за вторични суровини. И из царството като революционни комитети за една нощ поникваха от нищото нови и нови павилиони и бараки за складиране с табели „Тук ископуваме железор, мет и алумин“.

И отново — о, радост — както в стария обществен строй, трудещите се можеха да крадат на воля. Могъщият процес обхвана всички^[34].

А над остатъците от някогашното соццарство, както се изрази веднъж Божо, дънеше яката просташка чалга на мутиралата, доминираща над всичко посттоталитарна бай ганювщина.

„Хъ, да еба и тъпите му жураналисти — се беше изхилил, но в друг разговор Дон Мечковски, докато вадеше от кутията пред него една Cohiba Esplendido, без да се сети поне да му предложи. — Какво щяхме да правим без тях? Ако ги нямаше, как щяхме да го скрием тоя пладнешки обир, мислил ли си? Да е жива и здрава тая продажна пасмина, да залива загубеняците с помии, *междувпрочем*, произведени от нас самите и да задръства тъпия ни електорат с ужасии и с цялата мръсотия, дето успее да изрови от буницата на тъпата ни държава. И да омеша всичко с намеци, двусмислици, лъжливи следи и подобрани мъгляви теории. Можем да правим каквото си поискаме. И да се издъним някъде, те веднага ще съчинят цял куп лъжи и фантасмагории и ще ни заметат следите. Пък и са толкоз евтини, че ми струват по-малко от пурите — беше отбелязал той цената на услугата, докато палеше кохибата си със златна запалка, която сигурно тежеше половин кило. — Голям късмет извадихме. Добре, че социализмът ни ги остави тия измежари, да еба и продажниците му да еба. Ще ти разкажа действителен случай. Водещата на... (цензурирано). Е, как ти се струва? Какво щяхме да правим без такива като нея, а?“ — и тук донът беше изпуснал ароматно облаче.

„Прав е — помисли си Дон Вито^[36]. — Сега пак журналистите ще ни свършат половината от работата. Ама хубави пури пуши, тоя проклетник. Хъ, той и профсъюзният ни бос пуши от същите — сети се Светльо. — Не вярвам да си ги купува от членския внос. Бе що да не пуши, човекът, бе? Толкоз агнешко продадох на арабите неговите хора. Е, това може да не влиза в синдикалния устав, само че кво от това? Той нали и от Зарата има авери. Що да не се замогнат хората? Полезно е за града ни. Въпросът е, че аз не можах да се вредя. Друг избраха за представител за региона, мошениците му с мошеници.“

— А с „Витамини“ какво става? — заби Добринна изненадващо най-важния въпрос, след като изчака съпруга си да пийне ракийка и да си замези.

— Това пък откъде ти дойде наум?

— Верчето днеска ми каза, че Теодоси щял да отпуска заем на Божидар да изнася консервите.

— Хей, тя сигурно е ходила и по радиото да го съобщи.

— Знаеш, че тя с мен споделя.

„Зная, зная — помисли си Дон Вито. — Даже знам защо все на теб се изповядва.“ Бяха женени от двайсет и пет години, но той не преставаше да се учудва как може жена му да е толкова добродушна и наивна. Направо до глупост. Беше чел някъде, че човек обикновено е такъв, каквото е името му, но чак пък толкова...

— И какво още сподели?

— Теодоси бил напрегнат.

— Да се е напругал, като е обещавал на Божидар заема.

— Защо?

— Защо, защо. Братя Къбокови са били собственици на „Витамини“, а Божидар е техният единствен наследник, затова.

— Зная. И какво от това?

— Нищо. Само дето ако сделката стане, фабриката ще стъпи на краката си и после върви, че я купувай.

— Че кой ще я купува, нали си е негова? — не преставаше доня Добринна.

— „Мултикомп“ ще го купува, кой друг. Ама че си глупава.

— Наистина ли ще го направите това? — невярващо каза жена му. — Не можете да погодите такъв номер на Божидар.

— Аз изпълнявам, каквото ми наредят отгоре. Какво друго да направя?

— Това не е почтено, не виждаш ли?

— Нали искаш синът ти да учи в Америка?

— Такава цена ли трябва да плащаме? За какво са ни тия милиони? Не ни ли стигат да го изучим?

— Какви милиони, ма? Само докато мигнем, и сме ги загубили. Ония акули от София шъ мъ закусят като по-едричка хамсийка. Ти това ли искаш?

— Що така се държиш? Знаеш, че не.

— Защото ме ядосваш. Аз трябва да играя, каквото ми свирят. Вече съм се хванал на хорото. Вярно, понякога не ми е приятно. Ама какво да направя?

— Ами пусни се от това проклето хоро.

— Не може, Ина. Знаеш, че няма друго излизане, освен онова — с краката напред.

— За какво ни е тогава всичко това? Щом ще треперим за тия проклетни пари и ще трябва да правим такива... номера на приятелите си.

— Божидар не ми е приятел. „Можехме да станем приятели, ама на — съдба“ — помисли донът.

— Но Радостина ми е приятелка. А сега няма да мога да я погледна.

— Като бях вчера на премиерата на „Жребият“, си мислех, че и на нас никак няма да ни е лесно. Може би и нашият жребий е като на Скарлатови. Само да имаме и една яка банка като неговата. Тогава да видиш какво може твоят Светльо.

Добриня се втренчи в мъжа си, сякаш го виждаше за пръв път. Не слушаше добре какво ѝ говори, а си мислеше колко се е променил. За пръв път работата му я засягаше по такъв болезнен начин. Понякога ѝ ставаше неудобно от това, че тя май невинаги беше съобразена със закона, но то кой не го прекрачваше. Досега поне от хората не я беше досрамявало. Затова не ѝ се искаше да повярва, че нейният съпруг може да се отнесе така с човек, който не го е предизвикал нито с обида, нито е направил нещо лошо срещу тях, нито нищо.

— Обещай ми, че няма да постъпиш така с Божидарови, моля ти се.

— Ще видя какво мога да направя.

— Не ми отговаряй така. Искам да ми обещаеш.

— Добре. Обещавам ти да направя всичко възможно — каза Дон Вито и му мина през ум, че е по-добре повече да не споделя с жена си.

„Скарлатов... Глупости — замисли се той. — Въобще не си приличаме. Буров се е родил със златна лъжичка в устата. Бил е умен циник и е презирал комунистите, както богатшите презират плебеите. Нали четох книгата на Памукчиев^[42]. Не се е опитал да ги разбере и да ги използва, и... проспал деветосептемврийския преврат. Затова са го прецакали така тъпо. А аз се разбирам с тях дори повече, отколкото с останалите играчи. Ако имах старт като неговия или поне да бях започнал по-рано, щях да съм десет пъти по-богат.“

— Сергей и Божидар нали се познават от Атомната? — сепна го отново гласът на жена му.

— Да. Какво пак ти хрумна?

— Той веднъж спомена за някаква разработка за аварията в централата. Сергей нали е бил директор по режима там?

— Е, и?

— Той може да има и лични причини да мрази Божидар. Затова може би иска да му напакости. Не му се връзвай на игрите, моля ти се.

— Няма, нали вече ти обещах — каза Дон Вито.

„Я-я виж ти, мойта жена — помисли той. — Хъ, а аз се чудя защо Сергей мрази толкова Божо... Ама как се изпусна само: «Тоя път трябва да му разкажете играта». Изглежда, предишния път... а? Май се е случило точно обратното.“

И донът се засмя наум със сух мафиотски смях.

[1] Приватизацията беше популярна като работническо-ментърджийска. За повече инфо вижте в Уикито, [тук1](#) или [тук2](#). Божо я беше оприличил на откровено мошеническа игра, в която всички играчи участват с белязани карти. В нея босът (мениджърът) прибира печалбата, а останалите получават правото да разказват на внуци и правнуци как са ги прецакали. Много карти се раздадоха и добри парици изкараха мениджърите. Интересна и завладяваща игра беше. Но то за нашите момчета и сега има хубави възможности. ↑

[2] Това било заради престижа на кметската институция. Но иначе е нещо, което мирише неприятно, да не говорим за вкуса. Абе, да

си го кажем направо... (цензурирано). ↑

[3] Дет' се вика на английски, protector and defender. А иначе става дума за брониран джип с монтирани картечница и базуки на покрива. ↑

[4] Не е известно кой е тоя премиер. А както е известно, неизвестното се означава обикновено с Х. Затова и ние използваме това означаващо неизвестно какво многозначително означение. ↑

[5] Ето че и самият бъдещ премиер употребява това неприемливо за някои среди наречие. Това още повече засилва увереността ни, че те са... (цензурирано от етимологична гледна точка). ↑

[6] На прехода, на земното ни битие или съвсем обикновен, планински. ↑

[7] Както казва Матей, „Блажени са силните, умните и най-вече богатите, защото тяхно е царството земно.“ На нас, дете не сме в тая категория, какво ни остава? Да се разграничим, разбира се. Иначе трябва да се присъединим към някоя тайфа протестиращи^[8] пред Президентството. Да думкаме тъпани и да надуваме нашенски вувузели като африканските негри. Не, не. По-добре да се разграничим. Но, от друга страна, ако за това плащат хубава надница, а? Абе, що да не почакаме да ни поканят. Тогава ще решаваме. ↑

[8] Сега вече (2020) можем да се присъединим и към някоя отровна тройка (евентуално п-торка). Голям пунтаж е, а може да ни покажат и по телевизията. Така поколението един ден ще може да види какъв тъпунгер е бил техният знаменит прародител. ↑

[9] о.з. — офицер от запаса — същото като о.р. по-горе, обаче след Десети русофобските елементи промениха „от запаса“ с „от резерва“, а авторът най-често се придържа към терминологичната русофилска автентичност във времето. Нас ако питат, пенсионираните военни не са нито „от запаса“, нито „от резерва“. Те са като детските учителки — като изкарат десетина години служба, вече не стават за нищо, освен за политики. ↑

[10] НЕСЕСЕ-ра — абревиатура на предупреждение за „непълно служебно съответствие“ — евфемизъм за второто по строгост и първо по заплахата наказание в армията, след което в продължение на шест месеца се наблюдава „под лупа“ изпълнението на службата и при повторна издънка следва уволнение. ↑

[11] На старозагорци бира им дай. ↑

[12] В случай че БСП повече не вземе^[13] по някакъв (не обезателно парламентарен) начин самостоятелно властта, се налага да поясним за бъдещите читатели: Това са алюзии със стихове на някога известните на всички зрелостници поети Христо Смирненски и Никола Вапцаров. По мое време (кога беше това?) те бяха обявени за певци на светлото комунистическо бъдеще. Хайде, както казва Матей, „поетът на болшевишката конна слава Измирлиев си е комунист с книжка“ (партийна). Но Никола Йонков не е бил член на тая партия, а в стиховете му не се използват такива обвързващи термини като социализъм, комунизъм и тям подобни, а само на избрани сезони (предимно пролет), както и обикновени метеорологични явления — дъждове, урагани, бури с различна интензивност и прочее^[14]. Независимо от тия различия може да се случи така, че в някакво обозримо бъдеще и двамата вече да не изпълват с предизпитен трепет учениците. Специално синът на бай Йонко може да бъде удостоен посмъртно с македонско гражданство (както през 1947 г. е приет за редовен член на СБП) и тогава дечицата от тая малка българска държавка вероятно ще го любят, тачат и милеят — както пък казва един поет с неустановен все още македонски произход. Що се касае до тъй наречените български деца, болшинството от тях и сега не ги вълнува особено нещо друго, освен клюкарски форуми в социалните мрежи, сайтове за мода и изцепки на хайлайфа, игри с много стрелба и потоци кръв, разбира се — спорт (главно ударните дисциплини), както и места с определено неприлично съдържание^[15] в интернет.^[16] Така е — каза веднъж Божо. — Колцина са ония, които си дават сметка, че са слезли на земната сцена с други цели, които са подчинени на една, най-важна: да се служи на Бога и да се следва Неговия промисъл. ↑

[13] Ще я вземем ний, ще я вземем. И тогава няма да си говорим за нашто слънце на хоризонта тъмен и там дрън, дрън. Абе, шъ видите вий кон боб яде ли. Хъъ... (б.а.) ↑

[14] Колкото и да им се подиграва някой си, на мен Божидар ми каза, че навремето са му харесвали. И теменужените острови в лунносребърни води, и сънуваните в зрачни сънища белите пролети, и едрите звезди над Фамагуста, по които и той е изпитвал копнежи от неясен характер. „Да не говорим, — вика — че съм се прибирал (то кой не е) на зигзаг в панелката. Може, докато съм ги чел, и да съм си мечтал за някакво измамно щастливо бъдеще. Но на тази възраст кой

от нас не го е правил? Не е ли това по-добре, отколкото да си правиш сметки кого да прецакаш, за да се намърдаш по-изгодно в някоя схема за забогатяване и, дай боже, да се докопаш до куфарче с пачки в някое посттоталитарно общество, както наричат последната лудница, в която ни натикаха брат'чедите? Както и да е. Важното е, че тогава тези стихове ми пълнеха душата. А сега тя е пълна с есемеси за дължими консумативи и известия за неплатени данъци, с просии за пари и параграфи за неустойки, с песимистични прогнози на Валутния фонд, с изцепки на американските президенти и простотиите на текущото ни правителство^[17].“ Като ми го каза това, направо ме уби. Така си е. Май единствената светлинка е, че все още той, Матей и още неколцина — абе, един по-големичък файтон хора — успяват да се зъбят на брат'чедите му от ФЕД. Или поне така изглежда. Това, дори да е игра на въображението или обикновено самозалъгване, все пак ме кара да се чувствам... по-така. Като на представление на една завладяла света, но все още ненаписана трагикомедия от Шекспир, тъй де, Едуард де Вер — оня тип от „Атомната воденица“, нали се сещате. Най-добре да изплагиатства от бай Иван Вазов^[18] нещо за спартанците, ама не толкова епично и с по-весел край. Какво друго ми остава, освен да се посмея, когато вече съм загубил... да, „надеждите си“ е май достатъчно точно. ↑

[15] Според най-новите социологични изследвания, напоследък и ученичките хвърляли по едно жадно за дълбоки преживявания моминско око на по-романтичните от тези сайтове. Голяма работа е това еманципацията. Неслучайно Дъглас Рийд на стр. 91, р. 4 от долу нагоре в знаменитата си книга пише за нея:... (прочетете си го сами). Но там може би става дума за друга еманципация? Ами ако е същата? ↑

[16] Последното изречение може би вече да се отнася за *джендърите*, които по наше време, както казваше инж. Къбоков, „все още не бяха се организирали в могъщи лиги за защита на изконните си права да са волни педераста, манафи, лесбийки, общи хомосексуалисти, хомосоциалисти, и прочее.“ То и ние е време да се ориентираме нататък. И вече само при липса на квоти, от немай-къде да се насочваме към стопяващото се, безперспективно и вече съвсем размито, мижаво множество индивиди, които някога наричаха *нормални хора*. ↑

[17] С негово разрешение съм използвал този израз (разбира се, литературно оформен) някъде из книгата. ↑

[18] Неслучайно го предлагаме. В българската класация от началото на този век Вазов води по точки — и като брой използвани думи, и като популярност, и като всичко. Ама нека все пак *Shakespeare* и още по-добре *Edward de Vere, 17th Earl of Oxford* да напише новата пиеска. Както казват на литературен старозагорски, той *гаче* тва по го може. ↑

[19] Казваше се Бончо Бонев (б.а.). [На това място](#) все още (2019) има информация. ↑

[20] Вж. бележка за *произведени в края на месеца* от книга I. Там е обяснено това фундаментално за соца понятие. ↑

[21] Тук донът има предвид едно от най-такивата (според Матей най-важни, характерни, фундаментални, иманентни, определящи, даващи облика, изразяващи същността и т.н.) обществени явления от миналото: тогава никой не искаше да купува стоки родно производство^[22]. „Кой да купи хладилник «Мраз», ако може да си вземе AEG? — беше дръпнал една реч пред неуточнена компания преди много години инж. Маринов. — Има ли някой, който ще сложи — запитал риторично той — родна печка «Мечта» или, не дай боже, телевизор «Велико Търново», ако има бонове за Кореком и може да влачи редовно вкъщи разни Libcher-и, Siemens-и и истински пилипси, както им викаше продавачката от зеленчуковия? Нашето панталонопроизводство едни дочени краварски гащи не може да направи като хората, та трябва да купуваме *истимарската* долари от «Магурата» за чифт Super Rifle. Ясно е, че ще купуваш калпавата ни ширпотреба само ако нямаш друг избор. Най-вече валутен. Обаче ако имаш, за къф ти е родното?“ — много *анти* се изразил инж. Маринов. — И как мислите — какво можеше да стане с кошмарните соцгиганти, които произвеждаха нашенските боклуци, когато се отвори пазарът ни за западните стоки?^[23] Кой идиот ще им ги купува? И като няма кой, какво друго можеше да се случи, освен да фалират? Сега електоратът хленчи: колко предприятия и заводи сме имали, как всичко сме произвеждали и колко добре сме си живеели под грижите на... може да се каже на другаря Живков и неговата икономическа групировка. Забравили са соцгражданите^[24] как висяха по опашките за всичко, което им потрябва. Забравили са какви маймунджилъци правеха, за да

докопат нещо западно. Тогава ли бяха искрени, като пустосваха наум по опашките, плюеха калпавата продукция на родната социкономика и съчиняваха вицове за народното правителство или сега, като леят носталгични сълзи по социализъма? Очевидно са забравили как се гавреха, че у нас единствено децата са качествени, щото не ги правим с ръце. Помнят само как ходеха на работа главно да си пийнат в компания сутрешното кафенце, да прочетат спортната страница на вестника и да забършат *евентуално* нещо от държавното. И после, ако не се измъкнат тарикатската от работната площадка, щото „на магазина са пуснали“ нещо (маслини, банани и др.) или щото майстори ще им идват, или там каквато друга лъжа измислят, да си клатят с трудов ентузиазъм краката цял ден. Ми как няма да си щастлив при такъв лайф? Валери Петров стихове посвети за педалните ВЕЦ, с които да произвеждаме ток за битови нужди, докато извършваме това характерно всенародно движение. Матей пък казваше, че „затова ни е такава държавата — щото народът е от *педален*^[25] тип“. Но той това го е чувал от Божо. Ние се разграничаваме. Според нас, народът ни си е екстра. Като Екстра Нина. Бе, кво стана с тая жена? ↑

[22] Сега някой и да иска да купи, то вече няма какво, освен в областта на еденето. Съдейки по скоростта, с която гръцки, китайски, турски, испански, италиански, албански, патагонски, ескимоски и останалите световни производители изтикват нашите от пазарите^[26] (от „Женския“ в София, Големия старозагорски, Узун чаршия в Пловдив, ключовия за икономиката ни през турско стопански център Баждарлък, Битпазара в Димитровград — не, той беше по друго време — и т.н.) това няма да продължи дълго. ↑

[23] Наскоро (?) слушах по телевизора как някакъв специалист по социализмите обясняваше на природонаселението колко полезен е бил тукашният вариант. Такива като него най обичаха да сравняват постигнатото *благоденствие* при соца с *тежкото положение на народа* преди да изгрее свободата на 09.09. За целта си бяха избрали *предвоенната* 1939 година. Сигурно защото, според тях, в нея капитализмът е бил най-процъфтял и завързал. И сега тоя юнак по познатия начин заизброява и засравнява: в Царство България не са се произвеждали промишлено такива и такива, и кажи-речи никакви стоки — цял километър дълъг списък. По свидетелства на съвременници, тия жизнено необходими стоки били внасяни — какъв

срам — от чужбина. А в социалистическа България вече сме произвеждали всичко, че даже и отгоре. И сме се самозадоволявали. Не, както неведнъж е казвал Божо, няма да свършат празноглавците в нашето царство. Произвеждали сме, да, само че какви, с какво качество и каква конкурентоспособност? Всеки от положителните герои в тая книга щеше веднага да го заяде тоя тъп радетел за повече социализъм: „Като изреди толкова дълъг списък стоки, защо не поясни и два простички въпроса: кой би си купил дори една от тези стоки, ако имаше възможност да се сдобие с нейния западен образец и колко от тия предприятия, дето ги произвеждаха, можеха да издържат и седмица на истинския пазар? В тяхното построяване са били вложени цялата обществена енергия и всичките ресурси на живеещите тогава по тия земи нещастници. За какво? Само и само да се осъществят тъпите мегаломански проекти на неграмотниците, които са ни управлявали. Да настигнем, както те обичаха да повтарят, Запада и най-вече проклетите Щати по производство на глава от населението. Само че там не произвеждаха боклуци. А нашите славни соцпредприятия най-вече от тоя специфичен вид бълваха и пробутваха на тъй нареченото народонаселение. За какво са ги строили тогава? По вече известния, както сега обичат да казват, *контрапродуктивен*^[27] принцип «всичката пара в свирката».“ Или — както казва прочутият К. К., известният в някои среди Еклесиаст и други по-малко авторитетни специалисти — за тоя, дето клати гората. По-добре да бяха карали населението да носи камъни от една купчина на друга и обратно, идиотите му с идиоти. Така поне нещо щеше да има налице, а именно купчина камъни. Всъщност не съм прав. И сега от тия тъпи предприятия са останали такива купчини камъни. Поне там, където още не са ги разчистили за новите капиталистически замисли. Като си помислим, имало е и друг път — не в проклетата им идеология, а в един друг Морал, в истинските знания и, разбира се, в производството на качествени стоки и услуги там, където по Божията воля са се появили ресурси — от знания и природни дадености. Само че нашият умник продължава старата комунистическа песен — какво несравнимо благо е бил проклетият соц. Не, няма да мирясат тъпанарите като него. Ще продължават да пълнят главите на нашия страхлив, алчен, завистлив и мързелив^[28] народ с простотиите на — както би се изразил Матей — реконтрапродуктивната си идеологическа мътеница. Както и

да водят заблуденото стадо към най-дълбоката и лепкава кал на тресавището. Голямо нещастие.

Но ние се поувлякохме и затова бързахме да се самоотречем и саморазграничим. Да не се наложи да ни самонатаковат. ↑

[24] Комунистите им викаха галено „мърморковци“. Ние лично сме го чували. ↑

[25] Вече (2018) знаем, че има далеч по-съдържателно понятие — *джендърен* тип. Нещата се развиват стремително. Както казва Матей, „Който не е разбрал, ние вече сме на финалната права.“ Обаче кърф е тоя финал не казва. Големее се. За кърф се натиска? За председател на кибука? Или за помощник мандарин? Но то и заместник-губернатор или друг някакъв по-важен заместник няма да е зле. Дет' се вика, *тавариш*. ↑

[26] Веднъж в някаква компания станало дума за изгубените ни пазари, най-вече на изток. Някакъв юнак от *седесето* казал, че това е правилно и не е болка за умиралка. Защото руснаците са изостанали по всички линии, а и винаги са искали да ни завладеят. И в тоя смисъл трябва да ги мразим, вместо да търгуваме с тях. Божо не изтраял: „Те и турците — рекъл — са искали да ни завладеят, и за разлика от руснаците и са го правили 4–500 години. А французи и англичани са искали въобще да ни няма на картата. Защо търгуваме тогава с тях? Че даже сме и в една братска общност от нов, капиталистически тип. С враговете си от последните няколко века. Какво получаваме от тях, освен заеми и ултиматуми под формата на съвети и указания на МВФ и Световната банка. И какво им продаваме? Ти нещо изнесъл ли си за Евросъюза?“ Онзи си замълчал. „И колко, според теб са изостанали руснаците? Те са имали държава, царе, елит и водеща в света култура, когато ние сме ходили с потури и фесове. Гениалността на литературата им е призната и от онези, дето най-много ги мразят, в музиката и изобразителното изкуства имат сто пъти повече световноизвестни имена от нас, а правят и космически ракети, с които се возят и американците. Какво спечелихме от това, че загубихме пазарите си и дори нормалните си контакти с тях?“ „Ще спечелим в дългосрочен план“ — зафилософствал опонентът му. „Ти как го предвиждаш това? Пророк ли си, местен ясновидец ли си или имаш специален американски прибор за дългосрочни прогнози? Според мен единствената и очевидна за някого полза е, че храним проклетията и

простотията на такива като теб.“ „Хайде сега да не се обиждаме“ — изрепчил се оня. „Ти бъди благодарен, че само с това ти се разминава“ — казал някой от компанията.

Как е протекъл по-нататък разговорът, източникът не съобщава.

↑

[27] Според нас по-изразително и по-авторитетно ще е *реконтрапродуктивен*. Бе, що толкова много тъпаци има из българско?

↑

[28] Ето го *реконтраконтрапункта* на Иванхаджийската теория.

↑

[29] Те и без друго при нормална конкуренция нямаше да изтраят по-дълго от времето, докато се установи какво не са успели да окрадат шефовете им. В нерушим съюз с пролетариата, то се знае. По думите на Матей пред свидетели, то така ги бяха измайсторили ония умници, дето мислеха, че могат да изключат всички обществени регулатори и всички обратни връзки, освен доносниците. И после да гадаят как е длъжен да се развие целокупният живот, докато те замечтано се изтягат по столовете и се пуйчат по таваните в кабинетите си, сякаш на тях има фрески от Хуан Миро^[30]. Така бяха съчинили предприятията: с оборудване от минали столетия, без реални пазари, освен в СИБ^[31] и при по-тъпите араби, с псевдоработническа класа, която хайлазува и краде на поразия и мразения от нея инженерно-технически състав — също отдаден на всевъзможни кражби и сладък часпром. Стратегията, планировката и управлението бяха „отгоре“ — от бездарни и неотговарящи пред никого (освен пред Първия) номенклатурни партийни велможи. Какво друго можеше да ги очаква, когато ги топнат в истинската пазарна среда, какво, освен повсеместен и скоропостижен фалит? „Не си прав — репликирал го веднъж някой. — Всички участваха с ентусиазъм в съревнованията, а планове се изпълняваха.“ „Съревнованията бяха масови зомбирания по читанката на лъо Бон, а от изпълнението на планове само се увеличаваше количеството на произвежданите боклуци“ — озъбил му се Матю. Какво друго можеше да ги очаква, когато ги топнат в истинската пазарна среда, какво, освен повсеместен и скоропостижен фалит? ↑

[30] Използва се и Жуан, ама Божо каза (1996), че било много педерастко. Той така и не се разкрепости в това отношение. **Добавено**

в 2018 г.: Сега, като дойдат джендърите, нещата ще се променят. Според Матей *дупедавец* ще е с ранг на виночерпец, *лижегъзник* и *гъзолизник* ще са почетни титли (напр. кралски лижегъзник), а *дупетат* ще е основната форма в парламентарния живот. *Депутат* също ще остане в употреба в *деструктивния* и в случая обиден смисъл, който придава частицата *де* в думи като *деактивация*, *декапитализация*, *деколонизация* и т.н. Същевременно в езика — в съответствие с новите изисквания на ЕС — ще навлязат формите *феноменоанално*, *екзистианално*, *пунктоанално*, *колегианално*, *професианално*, *социанален*, *социаналист*, *материаналистически* и прочее. Като специалист езиковед той предлага да се придаде нов конструктивен смисъл и съдържание на съчетанието *надупено положение*, а също на... (цензурирано). Ние, там където е необходимо, се солидаризираме, а там където трябва, се разграничаваме. В останалите случаи запазваме, така да се каже, готовност. ↑

[31] Съвет за икономическа взаимопомощ — организация по времето на социализма, създадена за да се регулира чрез него (от великия Съветски Съюз) стокообменът^[32] в зоната на санитарния кордон. Тази организация се разпадна отдавна и на нейно място дойде конкурентът — Общият пазар, разбира се, под друго име. Той все още не се е разпаднал, но вече е на път. ↑

[32] Божо щеше да напомни, че великият СССР е замествал свободния пазар, защото там свободно се продаваха всички боклуци, които произвеждахме. ↑

[33] Компиляция от известното (?) *стихотворение* за деца на Елин Пелин. ↑

[34] Встрани останаха само простите съставки на народните маси, някои съпруги на видни донове и неколцина представители на честното гражданство, сред които ние с теб, любезни читателю. А, щяхме да пропуснем и многобройните, жужащи из кофите със социални нечистотии елементи на, както казва Матей, оная продажна, цинична и нагла пасмина, известна и като *четвъртата власт*. Странно е, но бяха времена, когато и той се смяташе за неделима (атомна) частица от нея. После Божо му повлия. Те, изглежда, много се бяха дърлили на тая тема. Всъщност той само го бъркаше, а Матей се впрягаше и с редакторски плам защитаваше свободата на словото и разделението на властите. Докато един ден Божо не изтрая и го засече:

„Каква четвърта власт, бе? Как ги съчинихте толкова много? Кой ти ги пробутва тези глупости? Ти си ми казал, че си вярващ. Що не се замислиш? Има само една власт и това е властта на Бога. Всичко останали приказки са от Лукавия.“ Беше като лоу кик изневиделица право по съда със самочувствието^[35]. Даже и на мен ми проблесна нещо за кратко. От този момент нататък Матьо се промени. В разсъжденията си започна все повече и повече да прилича на Божидар, докато накрая той почна да го поднася отново, но вече в обратна посока.

Да. Много време мина оттогава. Сега често се питам те двамата какви бяха? Астрални близнаци не бяха със сигурност. И роднини не бяха, това също съм го проверявал. Остава да са били някакви сподвижници от минали прераждания. Ъ, сподвижници от минали прераждания. Глупости на търкалета. Божо беше роден неформален лидер. А Матьо... ми и той не си падаше по-долу. Тъй че, в миналите прераждания сигурно щяха да се изпокарат. А те имаха сходни разбирания по повечето въпроси. Матей беше един от малкото хора, с които съм чувал Божо да разговаря като с равен. Накрая се разбираха от половин дума. Все едно че бяха на БЩУ-то — единият погледне другия, и той вече знае какво да направи.

Не ще и дума, странна двойка бяха. Но аз често си мисля за думите на Божо за четирите власти и за оная, Единствената. Еми, не е прав. Властите са законодателна, изпълнителна и съдебна. Това от училище го знам. Четвъртата власт е добавена по-късно. А има и една пета, най-основната — властта на народа. Ъ, сега май аз приказвам, тъй де, пиша глупости. Какво е казал Владимир Илич? Вся властъ советам. Може и вся властъ Ротшилдам. Това е истината. Но то на великите писатели е позволено от време на време да драснат и по някоя простотия. ↑

[35] Матей веднъж се изхили, че главите на много хора са празни и затова те могат да ги напълнят догоре със самочувствие. То чрез тази зависимост можело да се определи на око и колко празно място има в главите на събеседниците ни. ↑

[36] Наскоро стана ясно колко са били прави двамата донове за качествата на преобладаващата част от представителите на четвъртата власт. Новият американски президент ги нарече на всеослушание „най-низшата форма на човечеството“. Може би е вече време Ройтерс да

направи проучване коя от двете гилдии — на адвокатите или на журналистите — отнася най-много попържни и други подобаващи оциации в обществото. Според Божо адвокатите имат незаслужена слава на най-гадна гилдия. Журналистите са злосторниците, които действат на откровения принцип „добрата новина е лошата новина“. Те са ония, които изливат върху главите на плебоса всички гадни помии, които изгребват от обществените клоаки. Както казва Матей, те са най-добрите и най-евтини пиари на продажните политици, на бандюгите и останалата криминална паплач. Заради основните си принципи повечето масмедии правят главно това — прославят всичко отворително по света над един праг на сработване интереса на отдавна привикналата към високи дози ужасии и идиотщини аудитория. По една негова статистика, 73.45% от времето на българските TV-каналы е заето точно с популяризиране на *лайфстайла* на водещите наши и чужди престъпници, на алкохолизирани кинозвезди и дрогирани естрадни икони. Останалото време е запълнено с катастрофи, изнасилвания, депутатски изцепки и педерастки (напоследък по-често педофилски) изгъзици, а вече ако е останало време и няма с какво да се запълни, пускат и данни за битови злополуки, изневери, ухапвания от кучета и махленски побои. В пролуките се леят реклами^[37] на перилни препарати, хранителни добавки, паста за зъби, шампоани срещу косопад, еротично дамско долно бельо, таблетки против запек и хигроскопични памперси с огромна попивателна сила. Еми, не е така. Поне по десет-двайсет канала най-вече се дъни чалга и се чекнат сладострастно яко разгологъзени гювендии. А и *цифрите* му не са баш верни. Аз съм срещал най-различни данни, като се почне от 72.715%, та чак до 73.868%.

Според някои (Гелето и др.), ако към втората група (*журналистите*) се добавят и папараците, тя ще бъде безапелативно на първо място, изпреварвайки останалите със седем обиколки. Според други пък (Метаксаки), журналистите са онова липсващо звено между отказалите да се очовечават маймуни и хомо-сапиенса^[38], което учёните напразно търсят вече маса време^[39].

Ние се разграничаваме. Според нас това са литературните критици. Всъщност те са еволюирали, само че на друг клон. ↑

[37] На това място думата *реклама* се среща за последен път в тая книга. Според Божо рекламата е най-ефикасното оръжие на неговите братовчеди за видиотвяване на гоите. Чрез нея те им били внушавали и дори направо набивали^[40] в празните им глави (така се е изразявал) да купуват безмозъчно напълно ненужни вещи, да потъват в кредити заради тях, да ги фетишизират и да превръщат придобиването на всевъзможни боклуци в кумир и основна цел на живота си. Това е неотменна част от американската мечта и я компрометира напълно, защото в резултат се нарушава Втората заповед от Списъка, а това нямало как да не завърши с лош край за човешката общност (вж. също заб. за *американската мечта* по-нататък).

Ние се въздържахме от коментар, което е превод от английското *no comment*. ↑

[38] Нашите владетели замениха (2018) тоя фундаментален клас с неговото следващо еволюционно звено, а именно джендърите. Сега вече не е ясно къде в тая класификация се намират журналистите. Но както Божо много пъти е казвал, то това им е основната работа на нашите управници: да ни създават педерастки проблеми. Той даже на тия от бесепето им вика хомосоциалисти. Ние се разграничаваме. ↑

[39] Според Били Лъжеца, това липсващо звено пък били циганите. Но то можело да има и две липсващи звена. Къде било казано, че трябва да е само едно? (Вж. края на предишната подзабележка.) ↑

[40] Според Матей в рекламата се използва и най-гадното поощрение „Грабни... (еди-какво си^[41])“. Тъй като тоя глагол означава действие, което извършват грабителите, това е явно поощрение за кражби и следователно допълнително се внушава да се нарушава и Осмата от заповедите Му. Ние се разграничаваме и категорично отричаме да сме грабили каквото и да е. Разбира се, пооткрадвали сме някои дреболии в АЕЦ-а, както и на други места, но то беше при соца и според нас не е грях, или е съвсем дребен и се надяваме да излежим бързо и при облекчен режим наказанието си в пъклото. ↑

[41] Както вече споменахме в книга II, ненапразно ВИЛ (или още В.И.Л.) съветва да се граби нагабеното. Убийството обикновено не е по сърце на повечето хора. Но, както много добре са изчислили водачите на най-кръвавия и съдбоносен за Русия преврат, да се присвои откраднатото изглежда напълно приемливо за нестабилните

морални устои на руския мужик и дори попада в категория „раздаване на справедливост“. Така най-ефективно се унищожава християнския морал, към който болшевиките питаят неистова омраза и се отваря пътя към унищожаването на всяка нация. ↑

[42] Памукчиев — става дума за Михаил Топалов-Памукчиев и неговата книга „Срещи с Буров“. Самият Атанас Буров пък е човекът, за когото народът пее „Искам да съм богаташко чедо. Буров да ми бъде дедо“. По думите на автора, из старозагорско тая песен я пеели другояче. Глупости. Аз не съм я чувал. Тук скоро най-популярни ще бъдат „Цигански напеви“ в аранжimenti на местни автори. ↑

ГЛАВА XVIII

ЦЕНАТА НА ПАКЕТЧЕ „ЩАСТИЕ ЗА БОГАТАШИ“

*Щастие — помисли той. — Сините
хоризонти на младостта. Златистото
равновесие на живота. Щастие! Господи, къде е
сега то?*

Е. М. Ремарк,
Триумфалната арка

По някое време следобед на Божидар му писна да печели пари. Към четири мина през банката, Теодоси го посрещна и му каза, ухилен до ушите, че работата е опечена и до два-три дни ще има кредита. Това малко го учуди, но сто и двайсет хиляди долара бяха добро обяснение. Тръгна си веднага и уж трябваше да е радостен, а не беше. Чувстваше се напрегнат, без да знае защо, и му се прииска да се прибере по-рано. Обади се до офиса, каза, ако има нещо спешно, да го търсят на домашния телефон, и си тръгна. Остави колата на паркинга в центъра и пое пеша по улички, по които може би не беше минавал от детството си. Когато се прибираще с колата, гледаше само пътя и настръхналите участници в движението. Колкото и силно да се мразеха помежду си, старозагорските водачи на мепесе се обединяваха от омразата към такива тежкари като него. Затова беше все нащрек, докато градските джигити минаваха на червено, отнемаха му предимство или просто нервно се навираха в опасна близост, готови да му смачкат калника или поне да му ожулят боята. Сега, освободен от това завладяващо чувство, с изненада откриваше на всяка крачка колко грозен е кварталът му. Навсякъде като в повтарящ се кадър от антиглобалистки филм се въргаляха изпокъсани полиетиленови торбички и разноцветни обвивки — мръсни и мокри, защото следобед беше роснало, колкото да

разкаля пейзажа. Докато прескачаше боклуците, трябваше да внимава на всяка крачка, за да не настъпи някоя размяната кучешка изненада. Преди време го направи, а после половин час се мъчи да измие обувките си, защото струваха почти хилядарка. Накрая ги хвърли, защото вонята беше неотмиваема.

„Хей, майка му стара, ние сме царство на въргалящите се гадни найлони и на гадни кучешки... такова. Да не пропусна — и на най-гадните боклукчийски кофи. Трябва да купя някоя телевизия и да започна да внушавам на туземците: първата им крачка към новия живот е да не изсипват кошчетата си с боклук от балкона; после, да не водят децата си по малка нужда в асансьора; и най-накрая, да не превръщат населеното си място в кучкарник. Хъ. Ето че пак се размечтах за очовечаването им. Що? На тях точно така им е добре. Къде му е най-хубаво на прасето? В локвата. Това са му спя процедурите. Само че напоследък май и аз се превръщам в такъв като тях. Иначе какво да търся още тук? При комунизма бях принуден да стоя в тая омразна държава. Е, по-точно не ми стискаше да избягам. А сега, сега какво ми пречи? И Радостина ще е при най-добрите лекари, и децата ще учат в престижни колежи. За какво дремувам в това проклето царство? Май вече не мога без кривите огледала.“

Зад ъгъла на съседния на техния блок някаква лигла стоеше до простора за тупане на килими и обясняваше разстроено на очевидно женския си булдог:

— Нали ти казах да не минаваш оттам. Глей сия ква си — да минеш през най-голямата кал.

Булдожката слушаше с безизразна мутра, гледаше стопанката си и двете излъчваха почти по равно от известната увалийска интелигентност.

„Я, тия как си говорят само. Сигурно споделят всичко преживяно — слушат заедно любимите си чалга парчета и одумват останалите кучки от квартала“ — опита се да се изгаври Божо, но лошото чувство пак се промъкна отнякъде.

Докато влизаше в блока, забеляза мимоходом, че асансьорът тоя път е само оплут, но не е отакован. Това го върна за малко към опитите да измисли защо, след като изгрят свободата, гражданите се втурнаха като държани на въже да гледат кучета и всякакви мастии. Но пак стигна само дотам, че това е непосредствена себеизява на средната ни

класа. Наскоро обуржоазените соцелементи очевидно предпочитаха да се грижат за кучета, вместо да сипват в паничките на бедните материално или нищите духом. А си беше и чисто избиване на комплекси. Като си последната дупка на кавала в проклетия социум, поне на кучето си да можеш да се зъбиш. А ако е някой мастиф или ротвайлер, останалите ще те заобикалят страхливо. Щото иначе ще насъскаш псето. То и бездруго ще прилича на стопанина си — да лае по всеки, да злобее и ако му се отдаде възможност — яко да заръфа първия, който му падне. Нищо чудно — за това да лаят злобно, да стресират и хапят до смърт по-низше стоящите граждани се грижеха маса организации и индивидуални доброволци. Докато за хилядите изпохапани, осакатени и убити нещастници нямаше защитници — поне не и официални. Така си беше — България се беше превърнала в кучкарник.

Унесен в празни мисли, Божидар се оказа пред собствения си буржоазен мезонет. У тях нямаше никого. Радостина беше излязла и никой не изтича в коридора да го посрещне. Нямаше куче да заподскача и подмазвачески да завърти опашка, нито котка да се отърка лицемерно в краката му.

„Без Радостина къщата ми е празна — помисли Божидар. — Тя ми топли сърцето, но вместо да се грижа за нея, аз съм хукнал да печеля пари. За какво са ми, ако я няма? Да не съм се заразил с оная идиотска американска мечта? Като обсебен съм. А тя, ако не дойде някоя приятелка, по цял ден е сама с мислите си. Моите печалби не я интересуват. За себе си, ако не я накарам, няма да изхарчи и лев. Трябва час по-скоро да разкарам всичко и да се махаме. Само да оправя тая глупава фабрика. За земите още утре ще дам обява. Глупости. Сега ще ги продам на безценица. Тъй и тъй ще чакам за «Витамини», ще потърпя още малко и с продажбата на земята.“

Божидар разсеяно влезе в кабинета си, отвори вратичката на библиотечния бар и си избра напосоки една от тумбестите бутилки. Сипа си малко в чашата и я изпи на екс, но сякаш не усети вкуса и аромата на Hennessy Paradis. Върна се в хола и се отпусна в един от дълбоките кожени фотьойли. И тогава видя бележката на масичката:

„Отивам до болницата. Ще се върна може би след час. Р.“

Нещо се беше случило и то не беше хубаво.

Божидар излезе на кухненския балкон и огледа улицата със свито сърце. Радостина не се виждаше. Мина му през ум, че ако тръгне веднага да я търси, може би ще се разминат, но не изтрая. На паркинга пред блока държеше едно волво — оня модел от седемдесетте, който си мечтаеше да купи две десетилетия. Запали от раз и подкара като на рали към медицинския университет. Най-вероятно Радостина беше отишла там при шефа на катедрата по вътрешни болести, който заради финансовия им статус им беше нещо като домашен лекар. Стигна бързо, но понеже влезе през главния вход, се обърка и се полута из крилото на университета. Коридорите бяха мрачни, липсваха лампи от осветлението и стените бяха олющени и мръсни, а на две места от дървената облицовка бяха изкъртени десетина квадрата — може би някой ги беше отпрал, за да си направи ламперия в антрето.

— Вие кого търсите? — попита някакво типче с недостолепен вид, но това тук беше подвеждащо. Можеше да бъде заместник-портиер, а можеше да е и водещ лекар от Старозагорско.

— Доцент Петров — отговори Божидар с изненадващо раболепие.

— Той е на горния етаж — каза типчето с облекчение. Май се беше опасявало да не търсят него.

На горния етаж, в дъното на полутъмния коридор, видя Радостина. Беше седнала пред вратата. Стори му се малка и свита, като че ли чакаше оня съдия, дето посреща душите в отвъдното. Тя го видя веднага и му махна с ръка. На Божидар му мина през ум, че друг път би станала и нещо познато го стисна за гърлото. Като доближи, видя, че лицето ѝ беше придобило някакъв пепеляв оттенък, и съвсем се панира.

— Какво стана? — попита той.

— Получих някакво кръвотечение — каза Радостина сякаш много отдалече.

Вратата на кабинета се отвори, оттам излезе възрастен мъж, който му се стори познат, но той в момента сигурно нямаше да се сети откъде познава и касиера си. Доцентът ги покани като стари приятели. Бяха идвали няколко пъти и Божидар винаги се учудваше на мизерията в доцентския кабинет, но сега не обърна внимание на нищо. Доцентът разпитва внимателно Радостина. Думите достигаха трудно до Божидар, както се случва, когато човек не иска да чуе истината. Беше

получила кръвотечение. По подразбиране можеше да е онова, от което всички се страхуват. Ключовата дума беше „биопсия“ и трябваше да отидат на изследвания в ИСУЛ. Оказа се, че в Университетската болница нямало някои незначителни дреболии, а именно апаратура, медикаменти и някакви си специалисти. Но пък разполагаха с мрачни коридори и мръсни студени стаи, подходящи за декори във филм с негърско гето или френски бордей от времето на Ришелю. Имаше и още доста дървена облицовка за къртене.

Когато излязоха от кабинета, Божидар си помисли, че безнадеждността отново може да се настани у тях. Вярно, доцентът ги успокояваше, че такъв кръвоизлив може да се получи от много неща и че на неговия ехограф не се виждат причини за безпокойство, но очевидно не беше искрен. Самият факт, че той ги прашаше при своя познат професор в София, вече беше достатъчен, за да се свие съвсем сърцето на Радостина. За кой ли път.

Щом се върнаха, тя веднага застыга багажа си за болницата. Докато приготвяше с някаква обреченост дрехите си, изглеждаше съвсем отчаяна и беззащитна. Божидар виждаше с какви усилия сдържа сълзите си и не можеше да измисли нищо, с което да я утеши и разсее.

— Всичко ще мине, ще видиш — каза той с пресъхнало гърло. Радостина се притисна в рамото му и се разплака, а той си мислеше за това, че би дал всичките си проклети пари, само тя да е здрава.

— Не зная как ще издържа там. Нали си спомняш...

— Да. Не говори. Аз ще бъда с теб през цялото време — каза той и усети, че очите му се насълзяват.

— Ами работата ти тук?

— Майната й — каза Божидар и я прегърна. — Ако ти не си добре, за какво ми е всичко друго... Искаш ли да хапнем нещо?

— Не съм гладна.

— Тогава да поизлезем?

— Добре — каза тихо тя.

Нощта беше беззвездна. Нямаше и много минувачи, а тези, които срещаха, ги подминаваха, като че ли бяха невидими. Вървяха безмълвно, а в мрака, който сякаш лепнеше по дрехите им, се прокрадваше нещо още по-тъмно и лепкаво. Беше се плашил винаги от него. В нощта, когато загуби майка си, тази противна маса навлезе там,

където пазеше спомените си за всичко, което обичаше. Тя го следваше неотлъчно като сянката на Гед, откакто Борян издъхваше в оная мизерна болнична стая, а той търсеше скапания вентил за бутилката с кислород. Пак тя се промъкваше от всяка пролука, когато хората, на които бе разчитал, повдигаха отчуждено рамене или го предаваха приятелите му. Знаеше проклетото ѝ име, както и това, че няма да успее да се пребори с нея. И тогава той за пръв път се замисли истински дали има Бог. Трябваше да има. Не можеше да няма надеждица. Само че как можеше да го намери? И как да разбере какво да направи, за да му помогне? Трябваше да има начин. Необходимо бе само да го открие. Разхождаха се сами по опустелите улици, докато Радостина не каза, че е уморена, прибраха се и легнаха бързо, сякаш за да се скрият под завивките от злото като децата. Обгърна ги тишината на дома им, примесена с мрак. Зашепнаха си, като че ли в празната къща някой можеше да ги чуе.

— Мисля си, че аз сякаш малко ти помагах в тая битка, която води за анализа си — каза тихо Радостина.

Приличаше на молба за прошка преди онова, последно заминаване. И той разбра, че не само прилича.

— Нали го преписа на машина. Пък и достатъчно беше, че толкова пъти си ме слушала, като сразявах пред теб Мичев и върнатата му ръководна клика — засмя се през сълзи Божидар.

— Слушах те, но не те успокоявах и не те подкрепях.

— Да, бе, и аз съм очаквал да ми кажеш „Не се притеснявай, мили, аз ще им пратя мор по добитъка“. Или да ги изпонатръшкаш всички с някоя магия за колосално стомашно разстройство — опита се той да обърне всичко на шега.

— Ето виждаш ли — прошепна тя, — ти си искал с нещо да ти помогна, нищо, че сега говориш така. А аз се притеснявах, че могат да ни причинят всякакви спънки и злини — на теб, на децата...

— Кой да ги причини?

— Знаеш кой. Държавна сигурност, кой друг.

Прииска му се да се изсмее с нещо от рода на „те не причиняват проблеми на ценните си секретни агенти“, но не го направи. Тя се беше измъчвала, а той се бе занимавал само с глупавите си битки и победи. „Наистина ли съм бил такъв идиот?“ — помисли Божидар и каза тихо:

— Съжалявам, че съм карал така да ти се свива сърчицето. Но каквото и да бе станало, аз щях да успея да се преборя. Толкова ви обичам, че щях да намеря начин да ви защита.

— Знам — прошепна тя.

— Откога пък знаеш? — засмя се той.

— От самото начало — каза тя и го целуна.

Божидар я прегърна и след малко вече спяха.

През нощта се събуди от собствения си вик. Погледна Радостина — не я беше разбудил, слава богу. Стана и отиде в кухнята. Седна до масата и подпря глава с ръце. Беше сънувал поредния кошмар. Пак беше из подземията, но тоя път сякаш знаеше, че е отключен някакъв радиоактивен източник и парчета от него са пръснати навсякъде. И уж беше подземие, а приличаше на собствената му къща. Той тичаше из стаите, търсеше да събере проклетите парчета и все не успяваше и не успяваше. Беше му останало само едно и в последната стая видя със свито сърце, че Радостина го държи. Приличаше на черна звезда, от която излизаха виещи се лъчи. Той ѝ извика веднага да го хвърли, но тя сякаш не го чу и продължи да го гледа като омагьосана. Божидар беше почувствал как кръвта му изстива, извика отново, хвърли се към нея и тогава се събуди.

Стоя дълго в тъмнината. Някой беше стегнал гърлото му в обръчи. Не знаеше какво да направи. Беше безпомощен и уплашен както никога досега. Затова коленичи и за пръв път през живота си зашепна молитва. Заспа призори.

Сутринта заминаха за София.

* * *

Градът ги посрещна със сивите си олющени, грозни блокове от крайните квартали, с ръмжащите си мръсни улици, по които колите фучаха, сякаш идваше денят на Страшния съд и тук някъде бе единственото място, от което хората все още можеха да се измъкнат. Радостина се напрегна допълнително от неописуемия хаос и съвсем се сви, когато застанаха пред вратата на професора. Имаше табелка „Проф. д-р Гугалов“ и никакви други пояснения. Почукаха, чуха безизразното „Влез“ и влязоха. Професор-докторът стоеше до

прозореца, който гледаше към паркинга. Беше възплевшив, с очила и малка козя брадичка. Изглеждаше като снимка на медицинско светило от читанка за първокурсници.

— Заповядайте, седнете — каза той и гласът му прозвуча доста сухо, без класическата топлина на големия учен, но все пак съпричастно. — Кой ви праща при мен?

— Доцент Петров — каза Божидар. Помисли си, че професорът ги е видял как пристигат с дразнещия професорската душевност черен мерцедес от S-класата, и му стана неприятно.

— Аа, той как е? — попита с изкуствен интерес именитият им събеседник.

— Не зная, стори ми се добре вчера — каза Божидар.

— Аз му бях преподавател в университета. Добър студент беше — спомни си професорът. — Щом той ви праща, ще ви прегледам. Иначе едва ли щях да го направя. Сами разбирате, че не мога да прегледам всички... — той направи пауза, като че ли търсеше друга дума за пациенти, но не я намери — които влизат тук — допълни професорът и си пролича, че е оценил с един поглед маса невидими за другите неща — като шикарния мерцедес например, разбрал е каквото трябва и радушно се заема със задълженията си. — Но вашият случай е по-специален. Тъй че дайте да видим какъв е проблемът.

Радостина носеше всичките си медицински документи, светилото се порови в тях, погледна бегло папката със снимки и кардиограми, сякаш да подчертае, че тези свидетелства на провинциалната лекарска практика не носят съществена информация; това, което той може да види с просто професорско око, е много порешаващо и то щеше да даде насоките за приложение на лечителския заряд на колектива.

— Трябва да прегледам съпругата ви. Изчакайте отвън — каза професорът.

След десетина минути Радостина се показва на вратата.

— Ела. Ще оставам тук — каза тя отчаяно.

— Мисля, че няма нищо плашещо, но за всеки случай ще направим някои изследвания — каза професорът и двамата го погледнаха — той с благодарност, тя с плаха надежда.

— Колко ще струва? — попита Божидар.

— Колкото обичате — отговори йезуитски лечителят на народа. Диагностичният му нюх, развиван дълги години в условията на безплатното здравеопазване, му подсказваше, че тоя гражданин не е от ония, дето уж не знаят професорските тарифи^[1].

— Това достатъчно ли е? — подаде му Божидар снопче стодоларови банкноти, които сигурно бяха повече от тримесечната му заплата.

— Напълно — каза професорът и радостно ги заизпраща. — Д-р Йорданова, приемоте пациентката — обърна се той отвън към полуотворената врата до тях. Д-р Йорданова се материализира от празнотата и изгугука „Разбира се, професор Гугалов“.

Вратата на кабинета се затвори и ако стените бяха прозрачни, можеше да се види как медицинското светило погледна към някакво видно само за него измерение на пространството, обърна се и се отправи към шкафа с медикаменти. Отвори един от долните долапи и измъкна бутилка синьо „Джони“ — както е известно на всеки, пак лекарство, само че за душата. Отмери оттренирано one shot, гаврътна го каруцарската, въздъхна и повтори лечебната процедура. Снопчето стотачки на тоя новоизлюпен богаташ пак му напомни колко ниско в обществената йерархия са професорите. Затова си наля още една доза. Беше започнал да пие още като асистент от полагащата му се част от лютата домашна ракия, която ималите късмет да прескочат трапа мъкнеха с дамаджани на тогавашния титуляр, професор... няма значение как му беше името. Сега той го бе заместил достойно във всяко отношение, включая умерения алкохолизъм, характерен за повечето етажи на гилдията. Лечебният процес на пациентите му отдавна го вълнуваше само в отделни, достатъчно богати на последствия от определен характер случаи. Сега Радостина му се стори симпатична, а и сякаш я познаваше отнякъде. Опита се да се сети, но не успя. Постоя малко с чаша в ръка, погледна я със съжаление, премери със свидлив поглед останалото на дъното уиски и прибра бутилката. После се излегна на железния креват — неотменен инвентар на кабинета от средата на четиридесетте, и се унесе в неспокойна професорска дрямка.

Божидар изчака със свито сърце да приемат Радостина, после поприказваха малко и тя уж се поуспокои, но това бе само докато той си тръгна и тя пое към стаята си по дългите коридори.

В сравнение с годините, които помнеше, институтът изглеждаше съвсем трагично, а тя още тогава изтръпваше, като влизаше в него. Това, че всичко вече е съсипано, личеше не само в небоядисваните кой знае откога разкъртени и мръсни помещения, от нетърпимата миризма на спарено и вкиснато, която заглушаваше дори вонята от тоалетните, както и в изпочупеното захабено оборудване, купено сякаш при разпродажба на кланица, затворена заради тежки проблеми с хигиената. Най-после от временна гостенка разрухата се беше превърнала в постоянна местна жителка и текущата народна власт я бе пуснала да се разхожда свободно навсякъде в съответствие с новите демократични принципи.

Вместо по най-прекия път Радостина тръгна, като че ли водена от нечия ръка, по един друг познат коридор. Още в началото му усети хладина, сякаш подухна оня студен, пронизващ вятър от миналото. Малко преди края на коридора видя струпана на пода камара от папки. Бяха историите на заболяванията на хора, някои от които бяха успели да се измъкнат оттук, както и на други, на които им бе провървяло помалко. Стояха си нахвърляни и от събрания по тях прах личеше, че са тук от доста време. Може би срокът на съхранението им по закон бе изтекъл или помещението, в което ги бяха държали, спешно е трябвало да се опразни, за да се посрещнат внезапно и необяснимо нарасналите нужди от повече болнични легла за капризното, вечно недоволно население. Все едно, тези папки едва ли бяха трябвали някому и преди, а сега сякаш нарочно бяха сложени тук, за да изпълнят една последна роля — на мълчаливи посрещачи или на адаптиран към нашите условия надпис за ония, които трябваше да оставят тук надеждата си^[5]. Това бе останало от хилядите, минали оттук — купчина изписана с неразбираеми почерци хартия — пожълтяла, изпомачкана и вече покрита със сивия прах на забравата. Поиска ѝ се да спре, да разрови тия никому ненужни листове и да потърси невидима за другите случайна следа — като сянка, като спомен за лош сън — от онова, което някога бе разбило тук сърцето ѝ. Тя се наведе, докосна една от захвърлените папки, сви отчаяно рамене и тихичко заплака. После се изправи, избърса сълзите си и тръгна към стаята си.

Поне това ѝ беше спестила съдбата — да не е в това отделение.

След като приеа Радостина в болницата, Божидар остави колата на паркинга и за момент се замисли. Не му се скитосваше безцелно, колкото да убие проклетото време до обяд. Безличните тълпи по улиците непрекъснато му напомняха колко незначителен е всеки и в частност и той самият. Независимо колко важен и неповторим се мисли. И колко е безпомощен в това гъмжило, в което никой не дава и пет пари за проблемите на останалите. Само че сега не беше време да си хаби силите с проблеми, които все едно нямат решение. Вместо да трупам от неизчерпаемата лоша софийска енергия, по-добре беше да се настани в някой хотел и да се обади на децата. Тръгна напосоки към центъра. Като минаваше край „Александър Невски“, се поспря край сергиите. Бяха пълни с компаси, запалки и каски от вермахта, с петолъчни съветски звезди, соцордени и още цял куп исторически боклуци, съхранявани далновидно от наши патриоти с вехтошарски наклонности. Отличителна българска черта винаги са били искрените симпатии към поне две враждебни помежду си външни сили. Изглежда, доста хора се бяха запасявали с всякакви отличителни знаци и втръснали символи на текущата система. Сега ниските пенсии и някое случайно временно просветление предизвикваха периодично почистване на тавани и мазета, където, легнали мирно една до друга в някоя кутия от стари обувки, се съхраняваха реликвите от бившите враждуващи обществени строеве. И точно тук, на тоя сакрален площад, край една от отчайващо малкото истински забележителни сгради в столицата, до някаква сергия с медали, бюстове на развенчани вождове и съветско-германски дрънчащи символи, Божидар срещна Данаил Георгиев — един от членовете на козлодуйския си приятелски кръг. С него не бяха чак толкова близки, но докато изграждаха трудовия колектив, заедно с Гелето, Ники, Били Лъжеца, Павел и още двама-трима юнаци сигурно бяха пресушили някоя и друга бъчва долнопробна хоремажка гроздова. Данаил беше с половинката си. Бяха се оженили, след като Божидар напусна Козлодуй, и няколко пъти беше ставало дума за тях, когато се виждаха инцидентно с колеги. Сега стояха пред него, сякаш току-що излезли от времева дупка към миналото, и му се усмихваха.

— Здравей, Божидаре — каза Данаил и разкри два реда черно-жълти зъби на заклет пушач от Бургаско.

— Здравей, Божо — каза Мариана и се изчерви.

— Какво правите тука, бе? — попита глупаво-радостно Божидар, сякаш бе загатка с какво се занимават хората в тоя град.

— Взехме си апартамент в София — каза Данаил. — Ами ти какво търсиш тук?

— По работа съм.

— Говори се, че развиваш голяма дейност покрай Атомната. Някакви велики анализи си направил. В смисъл че ние сме карали централата като воденица. Навсякъде си го разнасял. Май няма място, дето да не си ни очернил.

Беше коварен удар. Божидар чак зяпна.

— Защо говориш така? Чел ли си тоя анализ?

— Не.

— Поне виждал ли си го?

— Не съм и нямам намерение.

— Сигурно и на теб да не ти стигна математическата култура. Като на шефовете ти. Те също не го прочетоха. Ако се бяха вслушали в изводите, Чернобил можеше и да не гръмне. Поне нямаше да имаме тая гадна слава. И щяхме да спестим някой и друг милиард. Сега ги зяносваме заради такива празноглави натегачи като теб.

— Да беше останал да защитиш теориите си. Защо избяга?

— Нали Данаил ти беше името?

— Не се прави, че не го знаеш.

— Не, бе. Само исках да се уверя, че не са те подменили. Порано сякаш не беше толкоз тъп. Това от близане на директорските задници ли е станало, или си е по рождение?

— Не ближа ничий задник. Просто останах да бачкам. И не ламтя за слава и пари. За разлика от теб.

— Знаеш ли, някога те смятах за приятел. Само затова ще ти поясня: навремето ви бях проглушил ушите, че ако издуваме реактора като... тулски самовар, обезателно ще гръмнем. Като те слушах сега, ми стана ясно: ти си бил от ония ударници. Дето от авантюризъм и кариеристични амбиции бяха готови да затрият царството. Аз знам поне два пъти, когато само Господ ни спаси. Ти знаеш сигурно и повече. Само че тоя печален опит не послужи за нищо. И Чернобил

гръмна — точно защото централата я караха такива атомни чукундури като теб. И понеже все още се страхувам от изцепките ви, се чудя: няма ли да ви е полезен някой ограмотяващ и... възпиращ тупаник.

— Чухме го и това — че си бил голям побойник. Тъй че давай, докажи се.

— Дадено. Досега все съм се сдържал заради нещо. Но ти очевидно дори не му знаеш името. Пък и щом настояваш... — разпери ръце Божидар.

— Божо, не се впрягай, моля те. Той тогава го преживя много тежко — каза уплашено Мариана и го погледна. В очите ѝ имаше болка, упрек, молба и още нещо, в името на което трябваше да спре.

— Ти какво се месиш? — каза Данаил. — Да не би да се опитваш да ме спасяваш?

Божидар поклати глава с изражение на човек, който трябва да изпие горчив и безполезен сироп, въздъхна, каза „Съжалявам, че си се оженила за тоя идиот“, обърна се и продължи по улицата.^[7] Погледна зад себе си чак в градината до двореца. Мариана и задръстеният ѝ съпруг не се виждаха. По алеите се движеха непознати хора.

„Значи тъй, а? Нямало място, където «да не съм ги чернил». И аз съм се мъчил да спасявам такива тъпащи като него? Разминавахме се на косъм толкова пъти. Само Господ знае защо бедата се стовари на горките украинци, а не на нас. Чернил съм ги бил. Такива като него и за Чернобил ще чакат хвалебствени репортажи. Наистина трябваше да му разкрася физиономията. Какво излиза? Приятелството ми с такива боклуци е струвало колкото... оная пробита каска от серията край храма. Но само с него ли е така? Какво стана с останалите? Дето са готови светът да загине, само и само те да се катерят по служебната стълба. И по костите ни. И нямат нито страх от Бога, нито срам от хората. Неслучайно повечето са завършили в Съюза. За тях съм враг, а там са ги учили: «если враг не сдается, его уничтожают». Тъй е, с такива приятели, не ми трябва врагове“ — помисли Божидар. Дълго вървя с наведена глава, сякаш да търси нещо загубено, в същата неопределена посока. Така се озова пред „Севастопол“.

Погледна към вратата му и сякаш през нея отново се оказа в миналото. В тоя хотел искаха с Радостина да бъдат през първата нощ след сватбата си. Нещо като меден месец за един ден. Цялата им сватба беше от такива сиромашки импровизации. Не беше успял да ѝ купи

дори булчинска рокля. Бяха гледали една през витрината, но тя струваше сто и петдесет лева — колкото половингодишната издръжка на беден студент. Беше много красива, направена сякаш от фея вълшебница за подарък на добрата героиня. Гледаха я дълго и той видя как очите ѝ се насълзиха, но не каза нищо. После на сватбата тя беше с една от по-новичките си рокли — сякаш кръстницата ѝ беше загубила вълшебната си пръчица и заради това бе постегнала с обикновена игла и конец нещо за случая от оскъдния гардероб на кръщелницата си. Като изключим това, че нямаше шпалир от гости, шаферки, хвърляне на сватбения букет зад гърба и сняг от конфети, всичко мина нормално. Баща му през цялото време излъчваше достопочтено на бивш фабрикант и скромност на общественик. Както подобава, майката на Радостина се разплака, баща ѝ се напи сдържано, а за подарък получиха тиган, метла, както и пари, които нямаше да стигнат и за бакшиш на портиера.

Божидар погледна хотела отново и поклати едва забележимо глава. Преди беше сборен пункт на мирни чуждестранни шпиони, придружавани в мисията си от наши печени разузнавачи и разузнавачки, както и на хайлайфа от по-ниските етажи на властта. Край тях се въртяха водещи софийски мошеници и разбира се, подобрани флоренти от щатния регистър на ДС. Сега предишните посетители се бяха трансформирали във всевъзможни мутри и мутреси и пак отсядаха в него за краткото време на късия си път — от мимолетния лустросан разгул на шикарните заведения към предлагащите вечни екстри гробищни паркове.

„Кво съм го загледал той тъп хотел, сякаш ще го купувам“ — сви рамене Божидар и тръгна по „Славейков“. Наоколо беше книжното царство и той се загледа в изложените „бисери“ на една от сергиите. В самия край, до „клиентопотока“, зърна „Като гореща вода за шоколад“ от някоя си Лаура Ескивел и той я заотгърща. От саморекламата ставаше ясно, че е роман с любовни истории и магии, с рецепти и домашен цар за всичко. Стана му малко смешно, но наоколо имаше все книги, които комунистите упорито и тъпо не издаваха, а народът отчаяно искаше да притежава (имаше загубенци, които дори ги четяха) — разни повести за славни пирати, безумно смели апачи (ние им викахме *апаху*) и скитащи евреи, романизираны клюки за потънали в забрава знаменитости и любовни бози за англоговорящи. За тях по

време на соца се плащаха баснословни цени и се продаваха дори в антикварната само на свои хора и то под тезгяха, а сега си лежаха свободно и само от дъжд на вятър някой ги отгръщаше. Подсмихна се изненадващо, сякаш тъп суфльор му подсказваше кога да се смее като в някой американски сериал за дебили, помота се още малко и влезе в първото му изпречило се заведение. Беше някаква закусьчна с посъвременен вид. В смисъл че беше лъскава, с алуминиева дограма, а вътре беше и с ново оборудване, но си миришеше на заводски стол. Някаква субретка с връцнато задниче, която още не беше се вживяла в ролята на касиерка от нов демократичен тип, го изгледа с професионален интерес. Божидар тъкмо се зачуди дали да не се омиа, когато пред него изникна едно набито младо софийско копеле и запоръчва сандвичите си. Сигурно вече се ползваше със статут на младши чирак в някоя базирана в „Севастопол“ борческа бригада и сега изпробваше една от привилегиите си — да прережда в своя регион на влияние тия скапаняци гражданите и разни чуждоземни бунаци, дето чакат по опашки.^[8]

— Аз съм преди вас — каза Божидар уж миролюбиво, но си личеше, че вече се е ядосал.

— Аз съм преди тебе бе, чичка, не виждаш ли — изхили се нагло копелето.

Божидар се огледа, сякаш се надяваше, че някой ще го подкрепи. Персоналът и хората наоколо по масите се правеха на статисти от оня филм — „Ни чул, ни видял“. И после гражданите патетично се питат защо в България се разпореждали наглеците.

— Виж кво, юнак, нареди се на опашката. Като ти гледам челцето, сигурно не си изкарал отделенията. Затова ще ти разясня. Редът се чака ето тук — показва Божо и му се усмихна мило.

— Ти ли шъ мъ учиш на ред бе, мундьо? — изломоти на развален опански юнакът и посегна да го хване като в гангстерски филм.

Ако имаше някой, който да снима, това, което последва, можеше да влезе в приятно вълнуваща холивудска сцена за побой на съперник, който е предизвикал конфу майстор с разбити нерви — от трудния му, но честен живот, от зли данъчни или некачествен алкохол. Божидар изви ръката му докато изпращя, изрита го в лицето, щом се наведе, и продължи методично с отбрани болезнени удари, като ту го събаряше,

ту му помагаше да стане, за да го издъни с някой лоу кик или какато гери, а успя да приложи и една техника на лунния сърп и любимото си маваши гери гедан. Престана да го бие едва когато чу истеричния писък на касиерката, в която бе запратил полусмляното нагло копеле. Тя беше видяла отблизо разбитата му физиономия и изхленчи: „Не го бийте повече, моля ви. Ще го убие“.

Божо се огледа, пооправи се, каза „Мислех да му покажа и една техника за чупене на врата, но засега няма да я научи“ и тръгна към изхода. Някой отзад направи опит да му изръкопляска като статист от американски филм, но той се обърна и така го изгледа, че оня изгуби всякакво желание за повече възторзи. И правилно — аплаузите са за хепиенда в холивудските бози за прогресиращи имбецили и съвършено не съвпадат с нашите народонастроения след редови битов побой. От ония, в които някой мъжествен герой се е вчепкал в разбиваща схватка с текущ представител на лошите в защита на правата на разни плондери, които въобще не ги заслужават. Отвън Божидар се постара да потъне по-скоро в тълпата. Вървеше забързано и напосоки. След две преки се обърна дискретно и се огледа във витрината на някакъв магазин. Оттам го погледна елегантно облечен възрастен мъж с модна прическа, без каквато и да е следа от характерното изражение на градски побойник, а още по-малко на неразбран и ненужен защитник на разни окаяници, които така или иначе ще бъдат таковани до края на дните си.

„Май си го изкарах на това тъпо копеле, вместо на Данаил. Добре че изпищя касиерката. Можех да го убия. Какво ми става? Да не би да ме пререждат за пръв път на опашка? Изглежда, трябва да си лекувам нервите. Сякаш ме е напуснал оня дух сред тополите на острова. Обаче пък ще ставам петролен магнат. Трябва само да си наема дузина бодигардове. И да забравя, че на тоя свят има ред и закон... и приятели. В какво искам да превърна живота си? В непрекъснато издевателство над останалите? Мога да го разнообразявам с кръчмарски запои и изцепки за жълтата хроника. И големите пари ще текат. Кво по-хубаво? Вече няма да съм някакво си дребно милионерче. Ще стана като ония, които мразя“ — помисли си Божидар. Изведнъж му стана ясно, че не иска да се занимава с тая нефтена история, която още отдалеч смърдеше. „Но аз какво се притеснявам? Нали това в замяна е най-сигурният начин да разболея

наистина Радост — да я карам да стои самотна в тъпата ни богаташка къща и да трепери дали няма да ми се случи нещо, докато си играя на петролен шейх... Дано да й няма нищо. Дано, Господи.“

Нямаше повече време да се самоупреква. Трябваше да си намери хотел и след това да свърши куп неща. Не искаше да притеснява Добрин и Милен. Щеше да им се обади по-късно — след като се настани, успокои и после да провери какво става с документите, които изпрати в министерството. Преди това трябваше да занесе на Радостина нещо за ядене. Тя едва ли щеше да е гладна, но знаеше, че ще хапне малко, за да му достави удоволствие. Трябваше да побърза и да потърси най-близкия хотел. А най-близо от тези, които бяха достойни за милионерска му душа, беше „Японския“.

Божидар се качи на първото му попаднало такси, осведоми се заядливо каква е тарифата и дали работи броячът и каза направиленето.

— Май някой скоро ви е минал — каза с разбиране таксиджията. — Тук е пълно с измамници. Карат на по пет долара на километър. По-скъпо е от Ню Йорк.

— Ами така е, пълно е с измамници, но те са толкоз много, щото и балами има в изобилие. Аз не понасям и двете категории. Напоследък съм изнервен, трудно се сдържа и затова се надявам, че вие нямате намерение да ме ошмулкате — изрази се малко мъгляво и същевременно достатъчно ясно Божо и загледа пъстрия свят отвън.

— Какво говорите. Ние сме почтена фирма — защити се проформа таксиджията и погледна скришом клиента си. Имаше спортен вид и не приличаше на човек, който дрънка празни закани. На всичко отгоре беше и изтупан, а от такива костюмари идваха най-различни неприятности. С изострения си нюх вече беше доловил опасното излъчване на колега, но от доста по-горните етажи. Затова натисна истимарската копчето за превключване на нормална тарифа. Бе то още като влезе тоя чичка, веднага усети, че не е от благодатната група на балъците.

През цялото време шофьорът караше по правилните улици и след десетина минути бяха пред хотела. Божо погледна апарата, остави два пъти по-голяма сума, излезе и се огледа. Казваха, че от миналото легендарно име уж е останала само архитектурата, но класата продължаваше да личи. Тук сякаш очакваха височайшето му

посещение. Портиерът отвори вратата с лек поклон, Божо пхна в джоба му зелена десетачка и той само вдигна изразително ръка зад гърба му. Единственият свидетел на сцената само поклати глава, пална двигателя и отпраши, като отправи в неопределена посока неосъзнати благодарности, че овреме се е усетил и не си е навлякъл от алчност сблъсък с разни служби или някоя средна телесна неприятност. На рецепцията в това време се размърдаха, настана радостна суетня, от която намаза пиколото, защото новият провинциален набаб хем нямаше багаж, хем и на него бутна десетачка, за да го разведе из апартамента, че да не се загуби случайно, докато търси тоалетната.

Божидар поръча обяд за Радостина и го плати заедно с чинията. Отначало келнерът се опъваше, но той му каза, че ще му е все тая, ако включи в цената и кухненското обзавеждане. Келнерът се усмихна — отначало отрицателно, но после определено по-положително — що пък да не включи някаква част от сервиза. В замяна на тая щедрост Божидар се пазари с таксито, което му викнаха от рецепцията така, сякаш това бяха последните му пари и от тях зависеше ипотеката на дома и оцеляването на семейството му. По пътя си помисли, че Радостина няма да хареса милионерските му жестове, взе от една баничарница някакъв клисав бюрек и ги извърнка да му го увият с подебела хартия за из път. Като излезе, го изхвърли в най-близката боклукчийска кофа заедно с хубавата чиния с монограм, която му струваше колкото седмична учителска надница, и зави обяда в спечелената омазнена хартия. Помисли си, че е готов да прати в кофата и тъпия си живот, само и само тя да оздравее.

Успя да занесе обяда още топъл. Седнаха отвън на някаква случайно оцеляла пейка. Беше тихо и слънцето меко припичаше — също като в оная, сякаш несвършваща проклета есен. Радостина изяде няколко хапки и отмести внимателно остатъка. Разказа му как е минала сутринта в болницата — персоналът бил любезен, а стаята — просторна. Не му спомена нищо за папките с историите на заболяванията, захвърлени на пода в коридора на онова отделение. Поговориха още малко и тя каза, че иска да поспи. Не й се спеше — просто ако останеше още малко, щеше да се разреве. Не искаше да го разстройва. Личеше му колко му е тежко и на него. Той се беше променил. Преди на моменти чувстваше, че сякаш се грижи за тях насила. Вече не беше така. И точно сега... Когато... Целуна го сякаш

крадешком и тръгна, без да се обръща. Докато се качваше по стълбите ѝ мина през ум, че той може би наистина се е оженил за нея по задължение. Може би тук някога бе... да, може би беше обещал на Борян да се грижи за нея. И сега, ако тя... достраша я да си каже „ако умре“, но си го помисли, той най-после ще е свободен. Това прозрение я порази. Прибра се в стаята и се опита да разпръсне тия мисли, но не се получи. Дълго, прохлипвайки едва чуто, гледа през прозореца двора на болницата, а сълзите ѝ капеха по перваза. Онази скамейка я нямаше, но дървото, под което стоеше някога, още си беше там. А наоколо спотаено, а на моменти и съвсем открито бродеше нещастieto. И уж ѝ поолекна малко, но като седна на леглото си, пак се втренчи сякаш в някаква въображаема точка от миналото. Дежурният лекар, а след него и старшата минаха да я видят и да попитат дали има нужда от нещо, но тя само им махваше с ръка. По оня начин — нали го знаете — както го правят хората с добри сърца, когато грижите за тях са вече безполезни. Останалите болни в стаята започнаха да я гледат с популярното завистливо чувство, но никой не я попита нищо. Едва към четири, след последната визитация, заспа в безпаметен сън до вечерта.

* * *

Божидар се помота по улиците, защото знаеше, че видните отговорници за папки с входяща кореспонденция обичат да си подремнат след обилен обяд и съвсем не обичат да ги безпокоят, докато трае животворният храносмилателен процес. Когато настъпи благоприятният период за обслужване, влезе в канцеларията на министерството.

— Какво ще обичате? — попита от вратата отговорникът с цялата си любезност, която очевидно не беше много.

Божидар му обясни разбираемо с една зелена двайсетачка и двамата затърсиха документите.

Оказа се, че те са пристигнали. В графата пишеше черно на бяло: „приватизационни документи“. Правеше впечатление, че формулировката беше някак си доста обща.

— Може ли да ги видя? — попита с изненадващо пресипнал глас Божидар.

— Да, може — отговори отговорният служител, с няколко неуловими движения откри необходимата папка и я отвори на търсеното място. Документите си бяха там и канцеларският гений изгледа просителя победоносно.

Божидар преглътна — бяха наистина негови, само че нотариалният акт бе предишният, за частта на баща му, а не новият, на чичо му. Но то и в пощенската разписка, която той пазеше, беше написано също „приватизационни документи“, а какви точно, не се споменаваха. Казионните създатели на описателни графи бяха решили, че в тази няма нужда от място за повече излияния.

— Някакви други документи да са донасяни тук вчера? — попита той колкото се може по-неутрално.

— На кое име?

— На мое.

Отговорникът разгърна книгата и се вгледа внимателно за секунди.

— Не — каза той уверено. — Вчера документи на ваше име не са получавани.

— Не е възможно — каза Божидар и посегна да отвори куфарчето, за да покаже очевидното опровержение, но в последния момент му проблесна и не го направи.

— Аз съм само заместник, господине, но и министърът да беше тук, пак това щеше да ви отговори. Ако не вярвате, погледнете сам — каза му с достойнство отговорникът и с великодушен владетелски жест показва книгата.

— Да, благодаря, няма нужда — каза Божидар, който вече бе видял. — А титулярят къде е?

— Нямам право да ви давам такава информация — каза твърдо събеседникът му, но щом Божо му подаде още една двайсетачка, направи жест на престорено колебание, прибра я с изненадваща ловкост и допълни: — Мисля, че е напуснал, господине.

— Благодаря — каза Божидар и излезе.

Бяха го прецакали. Не знаеше още кой и как, но измамата беше вече неоспорим и определено доста болезнен факт.

„Добре че не показах копието с входящия номер — помисли той. — Можеше да ме обвинят и във фалшификация. Бас държа, че входящият печат е абсолютно менте. И трикът с пояснителната

бележка е добър. Приватизационни документи. Такива ли са? Такива са. Ама що не сте ги описали точно? Ми кво да направим, като графите са тесни.“

Нямаше повече работа в министерството. Както се казваше в оная едновременно студентска смешка, „Битият си е бит, е... е..., е, хайде да си ходим“.

Искаше му се да поседне някъде и да се опита да събере мислите си. Тръгна пак напосоки и се озова в градинката пред Народния театър. Не беше идвал тук отдавна. Огледа се за свободни пейки, но нямаше. Като в едно възродено Васюкино^[12], градината беше превърната в шах клуб, който стигаше до хоризонта. Но местните почитатели на Каиса^[13] не разглеждаха тук творчеството на безсмъртния Алехин^[14] на вълшебника от Рига^[15], на железния Тигран^[16] или на шахматния гений Фишер. Не решаваха етюди и задачи за някой престижен конкурс, нито обменяха последните дебютни новини. Не си разказваха за разтуха забавни и поучителни случки от живота на великите шахматисти. Навсякъде, докдето поглед стига, бяха насядали граждани, които с grosмайсторски апломб, съчетан с подбрани каруцарски изрази, играеха блиц на вързано. Божидар познаваше някои, но повечето му бяха неизвестни. Около пейките с най-изявените играчи се трупаха кибици, но те не бяха от ония, дето след два пъти подсказване веднъж местят. Там цареше турнирна тишина, защото залозите достигаха космическите една-две марки на партия, което означаваше, че за десетина часа пердашене по часовниците и блъскане на фигурите представител на майсторския ни елит можеше да изкяри от жадуващите слава шахматни балъци почти колкото зле платен германски хамалин в кофти ден.

Божидар се спря и се загледа. Тук можеше да се проследи във всички фази начинът, по който майсторите в занаята ошмулваха ливадите. Така беше във всички браншове в България, но в шаха беше сякаш най-просто, разбираемо и несъмнено дидактично. Макар и с ограничено жизнено пространство, и население колкото малък едропанелен блок, той си беше един изненадващо правдоподобен и същевременно достатъчно понятен модел на истинския живот. Принципите му бяха заимствани точно оттам. А от тях най-доходоносният за едни и болезнен за други е, че тези, които изгарят от амбиции за печалба, но не знаят да играят и не са проумели това, губят

непрекъснато. И тук се виждаше как те винаги имат аргументи, който изключват единствената съществена причина: незнанието. „Аз да не бях направил този тъп ход (гадна случайност), ти беше свършен.“ „Ако не бяха ме разсеяли (отново съдбата е срещу мен), ти щеше да видиш.“ „Ми той оня кибик ти подсказа (чиста помощ от небето). На теб тая игра иначе не ти е ясна.“ Не беше чувал някой от тия неудачници да си признае невежеството. А това е съвсем лесно. Трябва просто да кажеш: „Ти играеш по-добре. Научи ме и мен да играя така.“ Или: „Стига толкова. Не съм ти достоен противник. По-добре да се прибера, преди да съм изхарчил цялата си заплата.“ Но вместо това всички бяха обладани от някакъв необясним оптимизъм, от някаква безпричинна вяра в собствените си сили, които очевидно им стигаха само да загубят поредната партия и да платят — може би с последните си левчета — тъпата си самоувереност. Това отдавна му беше известно. Беше се сблъсквал с този феномен кажи-речи винаги, когато си имаше работа с повечето от колегите и комшиите си, да не говорим за клиентите. Цялото царство беше препълнено със самоуверената посредственост^[18] на безброй обикновени тъпанари. Като американски филм. „Интересно е устроил Господ света — подсмихна се Божо. — Нито един от тези ливади тук не се сеца да упрекне себе си за лошото си шахматно конфу. Все някой друг им е виновен на тия тиквеници. Затова няма да станат майстори. Поне докато търсят причината за неуспехите си навсякъде другаде, освен в себе си. Че и не понасят някой да им го каже. Тартаковер^[19] е абсолютно прав: невежите трябва да се избягват. А що просто да не им вземаш парите, а? Не, Исус не ни учи на това. Само че, ако не ги обираш, какво друго може да им се предложи в замяна?^[20]“

Отдаден на такива безполезни мисли, той се поотпусна. Познатите му звуци от шахматната менажерия, цветистите обиди и интелектуалните заемки от речника на суданските камили някак си го успокоиха и в един момент цялостната картина на ужилването изплува пред него като финала на безсмъртната партия на Морфи срещу граф Изуар и херцог Брауншвайгски^[23].

„Няма как да изчезне записът за приемането на документите в книгата за входяща кореспонденция. След като сам видях, че го няма, значи е бил направен в друга книга — заключи елегантно Божидар. — Фалшива и само за случая. И е изчезнал заедно с нея. Затова е

напуснал и титулярят. Но той защо ще го прави всичко това? Quid prodest^[25], мистър Продев — както казва Матей. За една канцеларска душица такъв гяволък не е от полза, освен ако не е свързана с някоя тъмна сила, която да ѝ го плати. Просто приемаш новите прошения и любезно ги вписваш във фалшива книга. Като си тръгне поредният балък, ги носиш срещу пазареното възнаграждение за страха на някой водещ главатар за текущи имотни измами. Той извлича от тях ценната субстанция и ги унищожава в специален утилизатор. Всичко трябва да е екологично.“

Да, някой се опитваше яко да му попречи. Кой може да измисли такава клопка? Конкуренцията? „Глупости. Те най-много да ми отмъкнат някой по-едър клиент или да набият касиера. Друг доброжелател имам, друг. От Атомната. Там доста хора настъпих по опашките. Но не е някой като това лепенце Данаил. Някоя тежка фигура е. Като Мичев. Хъ, дано само и адвокатът ми не е в кюпа. Странно. Да е чак пък толкоз отмъстителен...” — помисли с умерен скептицизъм Божо за бившия си директор и после интуитивният повей на здравия разум отлетя заедно с вдъхновението от играта, която наблюдаваше.

Тя свърши. Беше спечелил баш майсторът. Поредната му жертва — някаква ливада — му подаде петдесет лева и занарежда отново фигурите.

— Имаш ли още петдесетачки? — любопитства победителят.

— Не — каза ливадата.

— Тогава отивай на товарна гара да заработиш. После пак заповядай, ти играеш много добре — изгаври се шахиншахът и всички кибици се разсмяха.

Смешно беше — някакъв си нещастник без пари. От ония, дето можеш да ги обереш и опердашиш на площада, без някой да си мръдне пръста. Под благосклонния поглед на полицаите. Със снизходителното съгласие на политиците и великите сили. С мълчаливата съпричастност на цялото общество. Абе, някакъв там бунак. Едно от вечните тревопасни, с които се храни системата. Дет’ се вика, торната пръст на социалния живот. България е пълна с такива. И към тях по нашите ширини милост няма. От памтивека.

Преди много години в някакъв филм един от героите беше казал, че шахът е доста по-жесток спорт от бокса. Божидар отдавна си

мислеше, че това е точно така. Той беше гледал надменността, с която се пронизваха с погледи по-изявените майстори, злобата, с която си разменяха реплики от рода на „Играй бе, дръвник“, „Шах бе, добитък“, „Тъп си като гъза на...“ (споменава се местен шахмайстор) и тям подобни, които се размесват с мръсни думички, междуметия и нечленоразделни звуци. Ако слушаш такава канонада, ще си помислиш, че целта не е да победиш противника в някаква безобидна игра, състояща се от местенето на симпатични фигурки по смешно малки черни и бели квадратчета, а да го разстреляш с пехотата и офицерите, да го смачкаш с копитата на конете, да го разкъсаш с топовни изстрели и да го размажеш по цялата координатна мрежа на живота. „Винаги съм се чудил защо шахът е толкова популярен у нас — помисли Божидар. — И особено в Русия. Там grosмайсторите са поне пет пъти повече, отколкото в цялата западна цивилизация — и сама по себе си, и взета заедно — захили се той наум. — Хъ, то има цял куп държави, които въобще нямат grosмайстори. Факт е, че руснаците харесват жестоките игри, а скандинавците, да речем, предпочитат силните питиета и груповия секс. Глупости. Груповия секс кой не го обича? Не е така. Шахът само дава възможност да се развие и закали жестоката комбинативност. Тя е особено ценна за общества като нашето. Затова е станал толкова популярен — чрез него хората развиват качеството, което е най-необходимо за оцеляването. Играта е само прелюдия към истинската битка, в която ще постигнем... какво? Как какво? Както пее бардът от Таганка, ще замъчим противниците, ще ги зашахираме, докато ги шахматираме. Най-добре на подходяща дълбочина и в бетонен блок. Така току-виж сме се докопали до някоя корона. Може да е за селски замък и прилежащите му ливади. Корона да е. Кой може да попречи? Стожерите на закона? Те са вътре в играта. Или може би църквата ще внуши смирение? Кой от двата синода? Те дали разделиха свещоливницата? Бе кой ще се занимава с някакви си закъсали миряни. Може би пък ще ги спрат моралните прегради? Остава някой да ми каже къде са.“

Ами, нямаше ги. В това царство на кривите огледала някой се беше погрижил да елиминира дразнещите милозливи християнски внушения и да ги замени с постулатите на неотменимата класова жестокост. Нямаше ги преградите и нищо не стоеше пред

атавистичното желание за унищожение на противника. Затова битката за сто хиляди царски корони продължаваше вече половин век — по прицелните зони и лобните полета на политиката, в жестоките схватки из тресавищата на бизнеса или в патологичните взаимоотношения в семейните бойни клетки.

Сега някой се готвеше да направи точно това и с него — да го унищожи. Кой, по дяволите, беше той? Кой?

Божидар тръгна полека по алеята и се замисли. Трябваше да поприказва с някого. Човек с бистър ум, който може да погледне отстрани, без да е натопен до периферията на шапката си в проблемите, и да може да види онова, което му се изплъзва сега на него. Тук, в София, имаше само един приятел, който можеше да му помогне — Спас.

Беше странен тип. Набиваше се на очи веднага. Имаше вид на застаряващ флибустиер, изгубил благосклонността на съдбата и по-лошо, на кралицата — но с боен поглед, с брада, леко накуцващ, сякаш от последната битка, и облечен в дрехи, чиято захабеност не можеше да скрие качеството им. Още щом те заговореше, ставаше ясно, че е заядлив, безкомпромисен и опасно умен. Беше се специализирал във въвеждането на опонентите си и можеше да докара до прединфаркт за броени минути всеки келнер от който и да е ресторант и дори истинска касиерка от някогашния ЦУМ, а те, както е известно, се справяха с цели стада досадно жужащи, мрънкащи и мърморещи граждани дневно. Беше оцелял при социализма и това беше цяло чудо, защото остана в София четири петилетки, без да има постоянна работа, без покровители и което е най-поразително, без жителство^[26]. Искаше да бъде близо до източниците на информация, в епицентъра на събитията, на мястото, от което се управляваше наличният живот в България. И беше готов да плати цената за това. През цялото време живя в някаква мизерна стаичка до „Лагера“, в която през зимата поддържаше температурата с умна система от бракувани електрически печки и релета, откраднати най-вероятно от лабораторията по електроника към института. Божидар не знаеше от какво се прехранва, с кого се среща и как оцелява Спас. След като завърши, той беше останал да защитава кандидатска дисертация, но научният му ръководител беше духнал на Запад, избирайки свободата и отнасяйки всички резултати от разработката му. Сигурно го бяха заподозрели в съучастие или

системата вече го беше идентифицирала като враг, защото повече не можа нито да си намери нов ръководител, нито да започне каквато и да е официална работа. Беше го виждал да се занимава епизодично с преводи от чужди езици, както и с часпром в нелегални цехчета за пластмасови изделия — куче касичка, прасенце касичка, знаете как е. Далеч преди прословутото 26-о постановление^[27], той се „самозадоволяваше“ като специалист пенкилер във всякакви съмнителни бригади и разбира се, с любимата и на Божо незаконна — най-вече валутна — търговия. Мразеше социализма, но това не му пречеше да го използва. На практика той живееше от безбройните му дупки и слабости, в някаква уникална симбиоза, в която успяваше да запази своята независимост с цената на перманентна мизерия и класическо аутсайдерство.

Бяха сродни души, само че Божо бе далеч по-практичен и с несъмнено по-голям спекулантски талант и размах. И макар че може би бяха мразили еднакво системата, имаха твърде различна съдба. Но кармата сега нямаше значение. На Божидар му бяха необходими познанията на Спас за скритите механизми на соцразвалините, за замаскираните и трудно проследими връзки между основните играчи и за особената му интуиция към мръсните номера, които бяха основната специалност на едновременните апаратчици. А те или техни хранени хора бяха заели всички възлови позиции в режисирането и управлението на неунищожимата плетеница от беззаконие, избликващи от народната душевност апашки набези и шашващи с епичните си размери измами, която наричаха лицемерно „посттоталитарно общество“. Да, ако искаше да разбере кой го закопава, трябваше да намери Спас.

Божидар взе колата от паркинга на болницата и след като се полута из променените неузнаваемо квартали, намери улицата, на която някога беше квартирата на приятеля му. Къщата я нямаше. На нейно място строяха нов блок, в който вече прозираха елементите на жизнерадостен софийски мутробарок. Подкара разстроен обратно и остави колата на паркинга пред ЦУМ. Сега наистина не знаеше какво да прави. Беше рано да търси Добрин и Милен и затова тръгна пак към „Славейков“. И още в началото му, до една от сергиите с компютърна литература, видя спасителя си. Говореше нещо с продавача, а той кимаше разбиращо — явно научаваше нещо ново за книгите си.

— Я виж ти, новоизлюпен капиталистически тиранозавър — прецени от движение Спас новото му статукво и Божидар се засмя. — Да не би мен да търсиш?

— Даже ходих до старата ти квартира.

— Преместих се преди две години.

— Ти там тъкмо се беше устроил. Аз даже ти носех подарък — едно парче от старо уплътнение за прозорци. Сега кво ще го правя като не става за нищо? Само проблеми създаваш на благотетелите си. Защо си се преместил?

— Ожених се.

— Хъ, това вече е новина.

— А ти защо си тук?

— Приеха Радостина в болницата.

— Кога?

— Днес. В ИСУЛ.

— Няма смисъл да познавам от един път от какво, нали?

— Ще се оправим, не се притеснявай.

— Какъв ти е планът? — изгледа го Спас.

— Ако си свободен, да се поразходим. После ще отидем до Радостина, а след това ще те водя на вечеря в „Японския“.

— Имам малко работа. Но за „Японския“ ще сколасам.

— Добре. — Кога ще свършиш?

— Към осем.

— Ще чакам на паркинга пред ЦУМ.

— О'кей — промърмори Спас и изчезна в навалищата.

Вестникарската будка беше още отворена и Божидар купи няколко вестника. Радостина му беше казала да не купува книги. Нямаше смисъл да я насилва да съпреживява измислените проблеми на героите от някой бездарен роман. Нейните ѝ бяха предостатъчни. Тя го посрещна усмихната, но от това сърцето му само се сви. Познаваше усмивките ѝ. Тази беше само за да скрие какво ѝ е тук, в тоя двор, пълен с горчиви спомени. Уж трябваше да има някаква надежда, но вместо това навсякъде беше плъзнало отчаянието от онези дни. Мислеха си, че е затворено завинаги някъде в миналото им. Само че сега вратата беше отключена и то час по час надничаше. Поговориха малко и тя се качи в стаята. Изчака я да се покаже на прозореца и ѝ помахаше с ръка. Тя също помахаше и се скри. Спомни си, че и Борян така

бързо затваряше. И пак, както някога, си помисли, че това, което се случва там, зад стъклата на болничните прозорци, е сякаш като негатив на всичките ни нормални чувства, мисли и надежди. Там сме като в замък с безброй стаи, а се чувстваме като в килия на затвор, там сме сред толкова хора, а сме непоносимо самотни и уж сме заобиколени от грижи и внимание, а си мислим, че сме пренебрегнати и изоставени завинаги. Тя беше в тоя горестен свят като в капан. Щеше ли да успее да я измъкне и тоя път?

Божидар погледна отново към прозореца и почувства как ония обръчи отново стягат гърлото му. Не се виждаше никой в рамката му. И дворът беше пуст. Той въздъхна и тръгна към булеварда — бавно и без да обръща внимание на нищо — както някога. Вървя дълго. В центъра взе такси до Дървеница. Добрин и Милен бяха на общежитие. Официалният доход на баща им по традиция беше колкото на квартален общар и помощник-ректорът по раздаване на общежития сигурно се беше просъзлил от бедността на семейството. На всичко отгоре синовете му вече работеха. Семейните уроци бяха дали резултат и големият имаше вече собствена фирма — и не от малкия, а от средния бизнес, а Милен беше програмист в българския филиал на западна компания, водеща в компютърните технологии, и с две заплати можеше да си вземе хубава къща на село. Макар да бяха студенти, можеха да карат лъскави джипове и всеки ден да обядват в тежкарски ресторанти. Но не го правеха. Живееха на общежитие, караха коли на старо и в редките случаи, когато отиваха с приятели в някоя евтина кръчма из студентския град, не оставяха бакшиши като баща си. Видяха се и той им каза, че майка им е на изследвания в ИСУЛ. Успокои ги, че няма нищо страшно — ще постоят, докато станат готови резултатите, и после може да останат в София и да ги разведат по местата, където едно време са се скитали като студенти. Добрин и Милен не повярваха и на дума от това, което разправяше баща им, но те бяха възпитавани сурово, а не като малките нагли егоистчета, които гледаме по американските филми и в българските училища, и не започнаха да хленчат. Божидар им каза, че на сутринта ще ги вземе, за да отидат заедно при майка им, и ги остави да учат. Наближаваше сесия, а той им беше повтарял, като скромно им даваше за пример себе си, че ако добрият студент чете през семестъра, после сесията е само тонизираща ваканция по кръчми и хладни механи, в които се

подкрепяш и отпочиваш, докато изчакваш поредния изпит. Не искаше да се шляят и безделничат като останалите си колеги, а после да осъмват над читанките в последната нощ и да треперят дали ще изкарат без поправка наесен. Както безбройните бездарници и мързеливци, влезли из университетите в унисон с посочващата най-правилния път в живота българска максима: „Учи маминото, за да не работиш“. Като си тръгна, съжали, че не остана при тях още малко, а предпочете да спази някакъв тъп принцип. Искаше му се да е с тях, но не го направи.

Докато скиташе по улиците, се поразсея. Наложил си да не мисли за проклетата болница. Не биваше да вика злото. Когато стигна паркинга, надеждата сякаш се бе върнала.

И Спас го чакаше.

— Къде ти е каляската? — засмя се той.

— Ето я, бе — посочи му Божидар баровската си кола.

— О, брато — изхили се Спас. — А кочияшът къде е?

— Аз съм, господине. Качвайте се.

— При такова возило, задължително трябва да се замерваме с чер хайвер в „Японския“. С лъжички, както си ми разправял за Съюза.

— Със сребърни лъжички — засмя се Божо, но си пролича, че не му е весело.

Когато стигнаха хотела, портиерът щеше да си счупи краката — така се втурна да им отваря вратата. Не се беше излъгал. Още първия път, като видя Божидар, си помисли, че е някоя мутра.

Ресторантът беше пълен. Метр д'отелът се опита да им каже, че няма места, но Божо му бутна една двайсетачка и той веднага махна табелката „reserve“ от най-близката маса.

Седнаха и Божидар се огледа дискретно. Имаше няколко знаменитости от първите страници на жълтите вестници, политици в маркови костюми и мутри, повечето от които бяха дошли с любимите си анцузи, символ на кастовата им принадлежност. Само дето не им бяха сложили отличителни знаци за ранга си. Готино щеше да е — анцуг с лампази, пагони и акселбанти. Но и така си личеше, че са от хайдушкия елит на царството, а по масите цареше охолство и доволство или това плюс шампанско.

— Искаш ли нещо специално? — попита Божидар.

— Ти поръчай, имам ти пълно доверие.

— Два стека алангле и бутилка Евксиноградско — каза Божидар на келнера, който се появи от нищото с блакнот в ръка като парламентарен стенограф, готов да записва откровенията на военния министър.

— Да не забравиш, че ще се замерваме — каза Спас.

— Порция черен хайвер, сельодка, кисели краставички и по една ледена „Особая московская“ — засмя се Божидар.

— Веднага, господине — каза с радост в гласа келнерът.

— А зрънцата хайвер в порцията четен брой ли са? — попита Спас.

— Не разбирам въпроса ви, господине.

— Вие изкарали ли сте отделенията?

— Да, господине — засегна се келнерът.

— Ами там се учи кое число е четно.

— Зная кое число е четно и кое нечетно, господине — каза с леко напрежение в гласа келнерът.

— Тогава какъв е проблемът? Аз съм фаталист и се притеснявам да не би броят на зрънцата в порцията да е четен. Казвали са ми, че това е на умряло. Нали не искате вашите клиенти да се спомянат пред очите ви?

— Не и преди да са си платили сметката, господине.

— Чудесно. Тогава можете просто да преброите зрънцата и да ми кажете броя им. Като гледам колко донесохте в чинийката на съседната маса, ще стигнат и знанията от първи клас. Там се брои до двайсет.

— Разбрах ви — каза със зле прикрито раздражение келнерът.

— Само не добавяйте наум — настигна го гласът на Спас.

— Ние не надписваме, господине — върна се една крачка назад и каза с тих, изнервен глас келнерът.

— Аз за всеки случай накрая ще проверя — каза Спас и поклати глава с радостна закана.

— Както обичате — просъска келнерът.

— Успя да го вбесиш — каза Божидар, когато останаха сами.

— Сега ще видиш, че порцията ни няма да е разполовена няколко пъти — по метода на Болцано-Вайерщрас^[28].

Божидар се засмя. Наистина можеше да им сложат повече. Човек реагира непредсказуемо, когато го изкараш извън кожата му.

— Ти изобщо няма да се промениш — каза той.

— Защо да се променям, нали виждаш какъв успех имам сред келнерите?

— Винаги съм се чудел как успяваш толкова бързо да те намразят.

— Нали не ме покани в „Японския“, за да ти разкрия тая тайна?

— Не се впрягай.

— По-добре кажи какъв ти е проблемът.

Божидар му каза.

— Кой според теб ти има зъб оттогава?

— На първо място директорът Григор Мичев.

— Какво стана с тоя човек, бе? Аз му изгубих дирите.

— Участва в хранителните вериги за доставки на горива — от обогатен уран сигурно до дърва за огрев.

— Сладка работа. То в такива вериги единственият, който върши нещо, е товарният шлеп.

— Не си прав. Знаеш ли колко е трудно? Сега в България никой не помни откъде какво сме купували и на кого сме го продавали. А тук не е какво да е, а атомно гориво. Къде да го търсиш? Тук гориво, там гориво... Трудна работа. А после, като го намериш, тръгват разни пазарлъци, плащания, доставки... И от всичко това какво печелиш? Жалки проценти. От стотина милиона, дето минават за някои и друг месец през ръцете ти, в джоба влизат някакви си десетина дребни процентчета. Едно няма нищо. Пък и за тях притеснения, притеснения. Да не говорим, че после трябва да ги делиш с разни незвани ортаци. Направо ти се къса сърцето. Абе, тежка и мъчителна работа да си богат.

— Значи с другаря си Мичев не можеш да се мериш.

— Така си е.

— Затова толкова му завиждаш.

— Като благороден елен на съперника си за стадото от кошути — захаили се Божо.

— Ясно, ясно. Ти бъди сигурен, че на Мичев въобще не му дреме за твоите компоти и имамбаялди. Няма какво да го обсъждаме. По-добре кажи кои други бяха засегнати.

— Никифор, Сергей Стратиев... Има и още, но те са дребни риби.

— Става дума за директора по режима, нали?

— Да. Само че той напусна отдавна. Мисля, че след това беше в държавна сигурност.

— „Мисля, че беше в държавна сигурност“ — иронизира го Спас. — Разбира се, че беше там. В шести отдел. Като заместник-главатар.

— Тъй ли?

— Тъй. А сега знаеш ли къде работи?

— Не.

— Ти не четеш ли вестници?

— Чета само справките за валутните курсове и текстовете под някои интересни картинки.

— Ако четеше поред, щеше да знаеш, че Стратиев сега е един от директорите на „Мултикомп“.

— Я виж ти.

— Просветна ли ти?

— Май че да — въздъхна Божидар.

— Не си ли се замислял, че ти на тоя човек навремето си му вгорчил живота с твоя анализ. Той, първо, има за какво да те мрази.

— Така си е.

— И второ, за твое сведение, те сега купуват мандри и консервни комбинати, както ти пазаруваш сирене и лютеница от супера. Твоята фабрика е апетитно парче. Защо да не захаят поне половинката. Без документите тя е ничия. А на търга винаги ще те прецакат. Не зная колко си голям, но с тях не можеш да се мериш. Щом си по-дребна риба, няма какво да ги спре. Станат ли ти съдружници, веднага ще започнат номерата си. Едно решение няма да можеш да вземеш. Няма да минат пет месеца, и ти доброволно ще им оставиш фабричката си.

— Прав си. Да. Излиза, че не е Мичев. И аз усещах, че не той е скритият враг. Ама му се бях заканил — въздъхна отново Божидар. — Сега изведнъж ми стана симпатичен.

— Радвам се, че ти се изясни... Кажи сега каква е твоята далавера. То е ясно, че няма кой да те пусне на голямата софра.

— Имам една финансова къщичка.

— Хъ, чейндж, а. Май те подцених одеде. И ти си намерил на хляба мекото. Абе, аз ти бях забелязал способностите още като те водех на Магурата... Като е тъй, що не ме вземеш при теб за директор? Нещо като шефа на икономическото на Буров. При мен такива като

това копеле Стратиев изобщо няма да пекнат. Можехме вече и комунистите да сме свалили от власт.

— Идеята ти не е лоша.

— Наздраве тогава.

— Наздраве.

— Я дай да си намажем по-дебеличко по една филия с чер хайвер. Чувал съм, че бил много полезен.

— Мажи, бе. И да свърши, не вярвам тук да нямат запаси — каза Божо, но до края на вечерята не яде и не пи почти нищо. Даже келнерът на два пъти се обезпокои.

За сметка на това Спас си хапна и пийна и заради него. В края на краищата неговият единствен проблем беше, че е беден. Но това какъв проблем е? Както щеше да каже оня евреин от вица, бедността си и просто липса на пари.

Приключиха към единайсет, Божидар остави бакшиш колкото по-големичка земеделска пенсия и излязоха, сподиряни от отработени келнерски поклони. Прибра се в стаята след малко. Не му се спеше. Поръча си чай с коняк и се загледа в светлините на града. Сутринта, докато пътуваха към София, се беше поуспокоил, че ще успее да се справи със заболяването на Радостина, но ударът с фалшивата деловодна книга съвсем го извади от равновесие. Забеляза, че само мисълта за Радостина накара очите му да се насълзят. Трябваше да се овладее, иначе можеше да издаде отчаянието си пред нея. Само това оставаше.

На вратата се почука — влезе някаква млада камериерка с алпийска бяла престилчица с презрамки и къса поличка за секс. Остави поръчката на масичката, като се дупеше кокетно, и зачака. Беше отскоро в хотела и още не беше спала с милионер, а те всички, които отсядаха тук, бяха такива. Другите ѝ колежки час по час се хвалеха с подаръци и бакшиши. На всичко отгоре тоя изглеждаше и готино. Беше готова да му се отдаде извънслужебно, но той ѝ даде красива германска банкнота, махна с ръка и тя си тръгна разочарована.

Щом излезе момичето от румсървиса, Божидар въздъхна, изпи на екс коняка, побутна чашата и си легна. Въртя се в леглото дълго и заспа едва когато луната преваля зенита. Присъни му се островът. Беше тръгнал към старата тополя, но не за риба. Вървеше през гората, а срещу него проблясваха малки потоци светлина, които течаха през

пожълтелите листа и ги превръщаха в разтопено злато. Внезапно излезе на малка поляна и на нея видя мъж и жена. И уж бяха непознати, а пък знаеше кои са. Мъжът беше млад, с тъмна къдрава коса и сини очи на неаполитански красавец. Момичето беше мило, кестеняво, с тъмносива пола и избелял ръчно плетен кафеникав пуловер. Не блестеше с нищо особено. На такива едва ли някой ще обърне внимание — във всеки случай не повече, отколкото на някое сиво врабче в полумрака на студена зимна привечер. Почувства се ужасно самотен и тъкмо щеше да ги отмине, когато момичето го погледна. В очите му имаше радост и топлина — като на любима жена в сватбения ден, като на щастливи родители край камината в нощта на Бъдни вечер... Или като на икона в малка църквица, когато си сам сред светлините на трепкащи духове свещици. Но имаше и нещо, което го прониза така, както може да те прониже сигурно само погледът на орисницата за последния ден от живота ти. И той отново почувства товара, който носеше през годините. Сърцето му се сви, поиска му се да им каже, че не е виновен в онова, за което се бе обвинявал сам толкова дълго, и че му е непосилно да ходи повече по тия парещи въглени от миналото. И докато се колебаеше дали да отрече греха си, или да поиска прошка, изведнъж се сети какво трябва да направи. Винаги го бе знаел. Усети сълзи в очите си и тогава се събуди.

Луната грееше срещу прозореца и през него нахлуваше светлина, сякаш до тоя момент нещо я бе спирало, но някой бе махнал преградата и сега вече можеше да шурти на воля. Той стана, опря глава в стъклото и се загледа навън. Беше го правил толкова пъти, сякаш търсеше нещо по пустите улици. Заради светлия поток шикарният хотел му изглеждаше още по-чужд и Божидар се замисли за това, че само Радостина му е останала от онези, с които беше преживял най-хубавите дни от живота си. Те отдавна бяха изчезнали в сенките на миналото, оставяйки мимолетни следи — някой забравен шлагер, пожълтяла картичка с непознати хора, безсмислени дреболии на бюфетна витрина или подчертани редове от прашасал роман. Да, „Иных уж нет, а те далече, как Сади некогда сказал“^[29]. Но тя, тя щеше да му липсва ужасно и тая липса нямаше да успее да запълни с нищо. И тогава, може би заради изминалия проклет разтърсващ ден или пък заради тая нетърпимо сантиментална и безочлива луна, или може би по нечий необясним среднощен каприз, той за пръв път си даде сметка,

че на стари години обича истински жена. И сега можеше да я загуби. Щяха да му останат децата, но без нея... Само при мисълта за това отново, сякаш от тъмнината на отминалите години, повя смразяващ вятър, докосна го с ледена ръка и той пак почувства, че това е, от което най-много се страхува и че не само ще му е непоносимо тежко да остане сам, без нея, а няма сили дори да си мисли какво ще го очаква, ако това се случи.

Трябваше да я спаси. Каквото и да му струва това.

* * *

На другия ден рано сутринта отиде в църквичката „Свети Николай“, за да измоли милост. Запали свещ и дълго шепна пред една стара икона. Влизаха и излизаха хора, а той стоеше и молеше свети Николай да направи чудо, докато свещта почти изгоря. В един момент тя затрептя — можеше да е от лошо качество на парафина или от случаен полъх на вятъра, но на него му се стори, че Той прие молбата му. Когато излезе, беше почнало да вали. Божидар тръгна напосоки и дълго вървя по някакви улички близо до „Славея“. Беше вече мокър, когато на вратата на една триетажна жълта къща случайно зърна малка табела:

Предсказания и връзка с отвъдното.

Медиум Вергиния, II етаж.

Сякаш беше пръстът на съдбата. Поколеба се малко, но влезе. Горещ пред вратата имаше десетина души и той обречено застана на опашката. Пред него мъж и жена говореха тихо, но той като че ли не разбираше думите им. Мислеше си колко пъти се беше карал на Радостина за неща, за които не си струва дори да се говори. Може би тези отрицателни емоции бяха събудили лошите клетки. Сякаш й бяха малко притесненията, които й осигуряваше развитият социализъм. Най-хубавите години от живота й бяха преминали в безкрайно висене на опашки, тъпи разпавии с магазинерки и чиновници и непрекъснат стрес на работа, разнообразени от преживявания във влашката културна общност. И той какво беше правил? Беше й осигурил

развлечения в различни роли — ту бавачка, ту готвачка или прислужница. Както и репетиция за изоставена съпруга. И сега защо дремуцаше тук? Какво търсеше — успокоение за съвестта си или някаква измамна надежда? Дълго мисли така и сякаш изгуби представа за времето. Като че ли изпадна в някаква душевна хибернация. Когато редът му дойде, погледна часовника си. Беше минал близо час. Божидар въздъхна и влезе като в оная заключена стая от приказките. Оказа се в полутъмно антренце с една затворена и една отворена врата. Чу глас „Влезте“ и влезе в малка стаичка, която може би преди беше служила за кухня. Беше боядисана в тъмножълто, с маса в ъгъла до прозореца, на която имаше натрупани икони, стъклена топка, карти таро, малтийски кръст, пентаграм и вазичка с изсъхнали стръкове от незабравка. На прозореца имаше плътно перде с цвета на стените и наоколо цареше полумрак, разпръскван плахо от слаба крушчица и кандило, което мъждееше пред опушена хартиена икона на света Богородица. До масата имаше два стола, на единия от които седеше тъмноока кестенява жена на средна възраст и го гледаше изпитателно.

— Седнете — каза му тя и посочи другия стол, сякаш се опасяваше да не седне на земята.

„Ако ме попита за какво идвам, ще стана и ще си тръгна“ — помисли си Божидар.

— Вие идвате за болен човек — констатира тя.

— Да.

— Жена ви е болна.

— Да.

— Заболяването е в коремната област. Виждам го. Родила ти е три деца.

— Да. Ще оздравее ли? — попита тихо Божидар.

— Ще оздравее, но дъщеря ти, като се върне, не трябва да ходи във Франция. Трябва да остане при майка си.

— Дъщеря ми е в Англия и няма да се връща скоро.

— Нали чу какво ти казах? Да не ходи във Франция, а да стои при майка си — каза ядосано гадателката.

— Разбрах — каза Божидар. — Има ли нещо друго, което трябва да се направи?

— Да. Помни, че парите не са всичко на света. Те управляват тук, но горе управлява друг. Това помни.

— Ще го запомня — каза Божидар и се изправи.
— И следващия път не си прави труда да се качваш.
— Добре — каза той, без да разбира нищо. — Колко ще струва?
— Колкото имаш в десния джоб на самото — каза насмешливо и с някаква странна симпатия врачката.

Божидар никога не държеше пари в него, но сега кой знае защо машинално бръкна там и напипа монета, сякаш от лев. Понечи да извади портфейла си, но отново чу гласа ѝ:

— Казах ти, колкото имаш в десния джоб. Остави левчето на масата и върви при жена си. Хайде, че и други чакат.

Той извади монетата — беше един лев, остави го, където поиска тая малко плашеща го гадателка и побърза да излезе. На входа въздъхна с пълни гърди и за пръв път от много месеци не почувства обръчите. Сякаш се беше подмладил с трийсетина години — излизаше от студентската си квартира и отиваше на „Славея“, където го чакаха Борян и Радостина.

Повървя така бодро, но после се сети, че тя е все още в болницата, и въздухът пак помръкна, но все още продължаваше да му се струва, че сградите наоколо не са чак толкова олющени и тъпи и че софиянци още малко — и ще заприличат на нормални хора. „Хъ — помисли Божо, — кога съм го оставил там тоя лев? А сега, де“ — приключи той опитите да реши загадката, и продължи към ИСУЛ.

Под прозореца ѝ изсвири юнашки с два пръста и Радостина се показва веднага — нямаше кой друг идиот да свири така.

— Къде беше цяла сутрин? — попита тя, щом седнаха на една от скамейките в двора.

— Ходих при врачка.

— Не бива да ходиш. Така може да предизвикаш съдбата... Какво ти каза? — засмя се плахо тя.

— Че ще оздравееш.

— Наистина ли?

— Да. Бях решил да си тръгна, ако ме попита защо съм при нея. Но тя позна всичко. И къде ти е заболяването, и колко деца имаме, и... всичко. Накрая ми поиска левчето от джоба на самото ми. Знаеш, че не слагам в него пари. Обаче като бръкнах, и го напипах — въздъхна радостно той. — Само веднъж сбърка. Каза Деница, като се върне, да

не ходи във Франция. Опитах се да ѝ кажа, че тя няма да се връща скоро, но тя ми се скара и аз млъкнах. Не исках да споря с нея.

— Деница се връща след седмица. Обади се по телефона оня ден, преди да отида в болницата. Аз не ти казах — бях много разстроена и забравих. А във Франция ще ходи във връзка с предложение за работа на някаква английска фирма, в техния офис в Париж — каза Радостина, Божидар я прегърна и двамата щастливо се засмяха.

* * *

В понеделник следобед стана ясно, че резултатите от биопсията са отрицателни.

— Аз ви казах, че няма нищо страшно — посочи листчето от лабораторията професорът като явно доказателство за това, че подобни изследвания при него въобще не са необходими и само травмират пациента.

— Може ли да си тръгвам в такъв случай? — попита Радостина и се засмя.

— Ами тръгвайте. Тук само ще заемате леглото — каза професорът с разочарование, но и с надежда, че то няма да е вечно празно.

Останаха в София още ден и половина. Видяха се с децата, успокоиха ги, поговориха си за учението и им дадоха няколко ценни ненужни съвета. После останаха сами. Разхождаха се, хванати за ръце, и някои от преминаващите се обръщаха след тях. Нищо чудно — личеше си, че са богати, нямат грижи и съвсем не приличаха на останалите зомбита по улицата. Скитаха с часове по „Графа“ и „Витошка“, загледани в себе си или в новите лъскави витрини. Понякога нарочно опираха носове по стъклата, както тогава, когато бяха бедни младоженци, и се смееха. И уж беше смешно, но той на два пъти си спомни как нямаше пари за онази бяла рокля от миналото. Сега можеше да купи всички дрехи в кой да е от тия магазини с парите, които носеше в единия си джоб.

Но нея не можеше.

Следобед отидоха в Борисовата градина. Преди беше помпозният „Парк на свободата“, но бяха върнали старото и определено по-аристократично име. Беше доста поизоставена и навътре беше тихо и някак си нереално красиво — сякаш бяха попаднали в поетични кадри от ням филм или в неизвестна картина на оглушал от абсента импресионист. Те бродиха дълго по едва видимите пътечки — от онези, дето не водят никъде, а само лъкатушат между дърветата, пресичат пусти слънчеви полянки, на които може би безименни художници са разтваряли стативите си през годините, и внезапно изчезват в притаените гъсталаци. Отиваха си последните дни на закъснялото циганско лято. Както винаги прохладно и безметежно, тоя път то се беше проточило с месец. В следобедния час слънцето се прокрадваше през рехавата преграда на младите дръвчета и лъчите му сякаш превръщаха останалите им пожълтели листа в малки купчинки несъбираемо злато. Пред тях пътеката правеше малък завой и на Радостина ѝ се стори, че след него тя продължава през най-хубавите моменти от живота им.

„Хъ, това сякаш съм го виждал. А може и да съм го сънувал“ — помисли Божидар, но вместо да ѝ го каже, изфъфли алчно като селяндур от Увата:

— Глей само, от дърветътъ гачи мойш да си нъбрулиш чували злату.

Тя се засмя и си помисли, че ѝ се иска след завоя наистина да се върнат в някое от онези щастливи парченца от изминалите години. После се огледа и пак се засмя.

Ами да, те бяха точно там.

„Благодаря Ти, Мили Боже — прошепна съвсем тихичко нагоре към дърветата Божидар, — благодаря Ти, Миличък, че лошото пак се размина.“

[1] За ония... неосведомени читатели, които не са запознати с типичностите на българското „здравеопазване“, ще споменем, че то в основата си е „безплатно“ от Татово време. Всъщност пари все пак идваха — на болничните състави плащаше тъй наречената държава от купа, в който събираше здравните осигуровки. Това бяха мизерни в сравнение с колегите им от Запад „възнаграждения за труда“ и затова от пациентите се искаше да дадат и своята лична лепта в лечебния

процес. Или според популярния тогава^[2] израз — да влизат при лекуващите, като отварят вратата с крак. Всички приемаха тия дадености. Само такива като Божо се зъбеха на системата. Той беше се скарал със сестрата, защото тя не погледнала цяла сутрин Радостина. Въпреки че ѝ бил „кихнал“, както често се изразяваше. След малко го чули да нагрубява самия началник на отделение: „Какво ми се дуеш — казал му — аз не съм ти аргатин. Точно обратното: плащам ти, за да лекуваш жена ми. И понеже виждам, че не ти пука за нея, ще те предупредя. Само веднъж. Ако нещо се влоши, не ми давай повод да смятам, че е от твоето безхаберие. — Какво, заплашваш ли ме? — повишил тон докторът. Старшата, която много мразела началника си, разказвала после, че видяла през открехнатата врата (тя била развалена от две години) как инж. Къбоков внезапно се озовал зад стола на доктора и му приложил любимия на американските командоси номер с душенето, дето не оставя и видими следи. Само ти показвам — просъскал той, докато докторът ръкомахал безпомощно — какво ще ти се случи, ако застрашиш живота ѝ. Ще те намеря вдън земята. И свидетели няма да има като се възнасяш. Разбра ли ме? Да — размахал ръце с последни сили докторът и Божо го пуснал.“ Но това било отдавна. В наши дни (2005)^[3] — в съответствие с практиката на часпрома от времето на соца — санитарни, медицински сестри, лекуващи лекари, началник-отделения, доценти и професори събират на щатното си работно място традиционните, бихме казали, необлагаеми такси за *труда си*. Както е казвал инж. Къбоков, тарифите им може да не се публикуват в рекламните рубрики на масмедиите, но всеки пациент е длъжен да откликне на тази ценова политика, ако не иска лекарите да го прескачат при визитация, сестрите да забравят да му включват системата, а санитарките отмъстително да не му сменят подлогата, докато накрая, вече изстинал и одрискан, го тикнат в най-неуютния ъгъл на моргата, за да не пречи на движението ни напред. И да пази Господ да не те лекуват с инструменти на лекаря (дето ги е откраднал от отделението преди другите да успеят). Така ще те ощавят, че ще ти се прииска да си отлетял там, където няма безпарични здравни каси, клинични пътеки с фалшиви диагнози и нацупени докторя, които претупват набързо прегледа ти и после прибират полагащите им се необлагаеми хонорари при практикуване на народно здравеопазване. ↑

[2] Сега вече това не е необходимо — можеш просто да си платиш в брой. Съгласно тарифата. ↑

[3] В 2010^[4] е пак същата история. ↑

[4] В 2015 — тоже. Следващия път ще проверявам в 2025. Ако дотогава не съм публикувал книгата и вече не мога да го направя, някой друг да сложи следващите звездички. ↑

[5] Както знаем, оригиналният надпис е *Lasciate ogni speranza voi ch'entrate*. Божидар ми е казвал, че той бил подходящ за повечето български болници. Може и да е имал право. Но може пък и да е бил някак си предубеден.^[6] Той като влизаше на посещение в болница, и сякаш помръкваше. То на кого е приятно да се мотае из тях, но на него доста му личеше. ↑

[6] Чували са го да разправя оня виц, дето си разговарят двама лекари — руснак и българин. Руснакът се оплаква, че лекуват пациентите от едно, а те умират от друго. А нашият се похвалил: Ние наште от каквото ги лекуваме, от това си умират.

Не го обичаше той медицинския персонал и това е. Можем да отбележим само, че в наши дни институтът, разбира се, е отдавна ремонтиран. От някогашните болни няма вече никакви следи. ↑

[7] Горчивината на Божидар от това поведение на хора, които е смятал за приятели, идва от това (той сам е казвал), че тогава не е познавал примерите от „Биг брадър“ за тоталните предателства и простация, на която е способен българина. По-късно, когато вече това адаптирано към местните обичаи задокеанско предаване, заедно с подобните му разкриха убедително тоя потенциал, той е споменавал пред негови приятели, че неговото отчуждение навремето от тогавашните му колеги е било резултат от доста наивни очаквания за техните качества и въобще за народопсихологията ни. ↑

[8] Инж. Къбоков е споделял^[9] пред приятели, че борчетата са приемници на славните ни хайдушки и партизански традиции. Чували са го да казва, че „тия представители на новия демократичен елит са по-лоши от агите през турско, когато нахлували в някоя българска къща. Защото какво са искали ефендитата от простолюдieto? — питал Божо и сам си отговарял: печена кокошка и баница. И продължавал: Докато нашите борчетата имат претенции за бая якичък процент от бизнеса. Когато не искат да им го прехвърлиш целия, разбира се. Чрез някои прости, но ефективни методи на убеждаване^[10].“ Веднъж ми

мина през ум, че по подобен начин и славните ни хайдути са събличали чорбаджиите до голо^[11]. Дори в тези твърдения да има нещо вярно, за партизаните инж. Къбоков определено не е прав. Те, според Матей, (отново определено) са извън класацията: освен че са вземали фабричката, земицата, по-големшка къща или каквото там имал поредния заваля, ами го пращали и в Белене, че и на още по-далечно и студено място. Абе, гледали сме си били ние рахата в султаната, ама... Вече не ни искали. Разбрали били комшиите, че ние накрая винаги събаряме царството, в което пребиваваме текущо.

Той това от Божо го е чувал. Не знам защо, но на него хайдутите не му бяха симпатични, не можеше да понася партизани, а с борчетата се биеше час по час. Поне докато бяха още в апогея на хайдутлугите си. ↑

[9] При това с подчертана неприязън. Поне седем пъти са документирани. ↑

[10] Според неназоваеми източници, най-любимият им чалъм е бил да съблекат инатящия се собственик, да го намажат с мед и да го окачат с главата надолу на някое дърво в по-закътана част от гората. Така след няколко часа втората договаряща се страна ставала готова да подпише необходимите съгласно закона документи за прехвърляне. Разбира се, прилагали са се и различни ненамазващи методи, а в отделни случаи помагал и обикновен як лобут. ↑

[11] Това, според Гелето, не е било самоцелно, а за да облекат народа. Той пък, от своя страна, ги е възпявал. Така у нас се утвърдили традициите да обираме — чорбаджиите или поне държавата — за да изхраним и облечем семействата си. Кое не било чудно, след като век и половина живеем под внушенията за героизма на хайдути и партизани — едните горски разбойници от местен балкански тип, а другите терористи и бандити, скрити зад привидния героизъм на мордехаевата идеология на злото.

Според нас хайдутите са си хайдути, а партизаните — партизани. ↑

[12] Васюкино — градче от романа „Дванадесетте стола“ на Илф и Петров, в което се развихря мошеническият гений на великия комбинатор Остап Сюлейман Берта Мария Бендер бей, известен и като Задунайски. Според Матей, другарят Сталин е позволил да съществуват и романа, и неговите автори, защото в него те са се

подиграли с омразния му НЕП^[17] — изобретение на още по-омразния му Владимир Илич (Бланк). ↑

[13] Каиса — богиня на шахматната игра. ↑

[14] Александър Александрович Алехин (1892 — 1946), четвъртият и шестият световен шампион съответно през периодите 1927 — 1935 г. и от 1937 до смъртта си. ↑

[15] Вълшебника от Рига — Михаил Нехемиевич Тал (1936-1992), осмият световен шампион по шах (1960 — 1961 г.), известен с рискованата си и красива игра. Прочут е и със своя, меко казано, бохемски живот. Както веднъж се изразил инж. Къбоков, пиянде, комарджия, женкар и, разбира се, евреин. Дай, Боже, всекиму такава многостранно развиваща душата съдба. ↑

[16] Железния Тигран — Тигран Петросян (1929 — 1984), деветият световен шампион по шах. След като Фишер го разгроми с 6.5 на 2.5 заглъхна безславно. Но то същата съдба имаха и хвалешият се непрекъснато със своята изключителност Бент Ларсен, и концертиращият пианист Марк Тайманов, и самият тогавашен световен шампион Борис Спаски. Всички водещи гротмайстори, които *Шифер* тръшна, не се появиха повече на шахматната сцена и постепенно потънаха в забвение. Затова битова мнението, че боксът може да е по-болезнен заради ударите по носа, но шахът е по-жесток, защото там може да се нокаутира самото ни его. ↑

[17] Вж. заб. за НЕП от книга III. ↑

[18] Чувал съм да разказват, че Божо е огласявал уж свои социологични обобщения, в които крайъгълен камък е точно древната игра. Той уж давал за пример среднотатистическите „шахматни ливади“ (така се изразявал), които изпитват почти религиозни чувства на преклонение пред световните шампиони и по-елитните гротмайстори и не смеят да гъкнат докато наблюдават играта им. В противовес на тоя всеизвестен факт, среднотатистическите граждани (ССГ) не уважавали никак например министър-председателя си. Въпреки че по силата на елементарната логика не би следвало да е така, защото и той е елитен играч (ако е имал късмет да не го утрепят^[21]), при това в далеч по-сложно състезание, на моменти с крайно болезнена липса на регламент. Но на, те (ССГ-тата) не благоговеели пред разните обединители на нацията.^[22] Вместо това непрекъснато ръсели съвети и мнения как да се управлява царството

— едни от други по-тъпи. Но той, средностатистическият българин, си мисли, че министърпредседателските умения тлеят у него от рождение. И щом достигне определена възраст, се появяват и избиват навън като космите в носа. ↑

[20] Тук инж. Къбоков, вероятно без да знае, плагиатства великия Столипин, който пред руската Дума казва „Вярно, че не бива да бием мужика, но какво друго можем да му предложим в замяна?“ Тук може да заменим прякото допълнение с „депутата ни“, „кмета“, „гербаджиите/социалистите“ и т.н. Велик е бил Пьотър Аркадиевич, велик. ↑

[21] Истинското отношение на инж. Къбоков към тоя популярен български обичай е много крайно. Ето какво каза той по темата пред избрана аудитория (личен запис): „Българите са убили, осъдили или обявили за национални предатели повечето от премиер-министрите си. Това е добре. Само че и тук липсва размах и проникновение. И в тоя основен раздел от политиката не гледаме в бъдещето. Не вземаме пример от другаря Сталин и останалите водещи другари. Защо да се съдят и трепят само тези, които са действащи или вече в оставка? За претендентите защо не е помислено? Прозорливите хора ще вземат превантивни мерки. Веднага след изборите, могат да се съдят и обесят всички по-свестни кандидати за тая длъжност. Така ще се осъществи качествен подбор и в последна сметка на тоя отговорен пост ще попадат само абсолютни пердета — може би най-добре е от тях да се подберат допълнително само журналистите. Като ги слушам с какъв апломб говорят по въпроси, от които не разбират абсолютно нищо, аз често съм се чудил защо правителството, както и останалите власти да не се състоят само от тях. При соца се работеше по подобен алгоритъм и бяха налице маса доказателства за неговата ефективност. Комунистите мислеха мащабно и бяха обхванали почти всички неблагоприятни субекти. Бяха разширили старите и създали нови площи за тяхното превъзпитание чрез упорит общественополезен труд. Системите работеха, имаше приемственост и подборът вървеше с пълна пара. Сега всичко е изоставено и занемарено. Това е груба грешка. Историческият опит показва, че на българите не им е нужна тая мекушава и бюрократична демокрация. Безспорно, и в нейния алхимически котел също има възможност за редукция на елита — било то чрез директното му елиминиране, или при невъзможност (което е

най-често) — чрез компрометиране и отстраняване на неговите представители от общественото пространство посредством заливането им с подходящи течности от баците с битова помия на нашите масмедии. Но тези процеси протичат бавно и се отстраняват главно елементи от опозиционните партии. Така само се затормозява стремежът на народните маси към *балансирано равенство* (специфичен термин на инж. Къбоков) и се забавят резултатите, които могат да се постигнат бързо с инструментариум като един Народен съд, и въобще като се допуснат до властта достатъчно количество от най-завистливите, склонни към насилие безсъвестни андрешковци. Както е известно, те много бързо се разправят с нервиращия ги елит и дават простор на народните маси да мързелуват, крадат и лъжат на воля. Оттук следва, че вместо неефективния пипкав механизъм на демокрацията, просто са необходими повече бързодействащи съдилища от типа на съветските тройки и достатъчно обширни територии за изтърпяване на превъзпитателните мерки и срокове. Само така ще се осъществят програмите ни за възраждане и просперитет.“

Ние нямаме мнение по въпроса, но се осланяме на безспорните качества на инж. Къбоков в такъв важен за функционирането на обществото бранш като сарафския. Все пак за всеки случай се разграничаваме и ще се молим на бог Енки за просветление. ↑

[22] По-вероятно е това да са голословни твърдения, с които зложелателите на инж. Къбоков целят просто да го zlepоставят, като го изкарат едва ли не отявлен народомразец или нещо още по-добро. В смисъл още по-лошо, де. ↑

[22] Тартаковер — Савелий Григorieвич Тартаковер (1887 — 1956), един от най-силните шахматисти на двайсети век. Доктор по право. Известен и като литератор, автор на киносценарии и преводач на руска поезия на немски и френски. Автор на многочислени афоризми. Един от тях е шахматният аранжмент на известната индийска мъдрост за невежите, ученолюбивите, скромните и мъдреците. Според нея, невежите (не знаят и не знаят това) трябва да се избягват, на ученолюбивите (разбрали са невежеството си) трябва да се помага, на скромните (не демонстрират знанията си) можем да се възхищаваме, а мъдреците (които знаят и са наясно с това) е необходимо да се следват. В заключение можем да добавим, че тоя готин пич е полски евреин. ↑

[23] Морфи — Paul Charles Morphy (1837 — 1884), американски шахматист, некоронован световен шампион. Граф Изуар и херцог Брауншвайгски пък са противници на Морфи в една негова легендарна партия, играна в ложа в Парижката опера, под звуците на „Севилския бръснар“, която той печели след ефектна жертва^[24] на дамата, на седемнайсетия ход. ↑

[24] Двайсетина години след написването на книга IV, при една от поредните безсмислени подготовки за печат и актуализации на текста, случайно надникнах в Уикито. Има я все още [тая велика партия](#). ↑

[25] Quid prodest — каква полза (лат.). ↑

[26] В ония времена, ако не си студент или командирован, не можеше да пребиваваш за повече от седмица в никой град, особено пък в София. Народните милиционери бдяха да се спазват стриктно плановете на народното правителство за закрепостяване на гражданите и селяните, докато се изживеят изпуснатите столетия от средновековието. Затова като те скепцат, не си поплюваха. Но ние това май вече го отбелязахме. ↑

[27] Събудило навремето много затаени надежди постановление на МС от 27 април 1987 г. за самозадоволяване на населението. Под тоя тъпоумен термин се криеха узаконяването на частните стопанства за производството на селскостопански продукти, изграждането на свързани с отрасъла малки предприятия, както и разнообразни форми сдружения и коопериране. Това беше първият, макар и прикрит зад лицемерна соцфразеология опит за реабилитация на капитализма, след като и най-големите задръстеняци от видните ни партайгеносета бяха почнали да проумяват, че соца и неговите основни изобретения — там текезета, наркоопи и прочее са пълна тъпотия. Под крилото на това постановление разцъфнаха маса полулегални производства от типа „часпром“ в които се осъществяваха народните възжелания за бързо и сравнително честно забогатяване. Същата година излезе от печат и книгата на Свобода Бъчварова „Опасен чар“, в която тя направи за посмешище героите частници и отреди в края на романа доблестните ни чекисти да ги изловят и пратят в софийския централен. Интересно какво си е мислила великата ни писателка, когато изгрят свободата на Десети и същите окарикатурени от нея герои се превърнаха в капиталисти работодатели на един-два милиона българи и опора на

наченките (или остатъците) от държавността ни? Онзи ден пак давах по един от каналите филма. Като си спомня как сме се смели навремето. Чак ме досрамява. Лошо, Седларов, лошо. ↑

[28] Теоремата на Болцано-Вайерщрас за средната стойност се доказва чрез последователно разполовяване на дефиниционния интервал. ↑

[29] Цитат от романа „Евгений Онегин“ на А. С. Пушкин. Муслихиддин Саади (Сади) (1213–1293) е прославен персийски поет и велик пияница. Не обезателно в този ред. ↑

ГЛАВА XIX

ПЪТЯТ С ЦЕРЦИСИТЕ

*Каква полза могат да донесат законите
там, където няма нравственост.*

Квинт Хораций^[1]
Флак

Ачо Борсука излезе от Данъчното доста преди края на работното време и тръгна надолу по улицата. Около центъра, както при социализма, беше пълно с народ. Той тогава беше секретар в Окръжния на комсомола и даже кабинетът му беше в същата сграда, само че на първия етаж. Винаги се беше удивлявал на пълните по цял ден с шляещи се старозагорци централни улици. Повечето висяха на опашките пред магазините — най-вече в халите и пред образцовия или дремуцаха в някое от кафенетата по главната. Очевидно беше, че се скатаваха от работа. Не можеше да се постои комунизма с такива безотговорни граждани. Винаги се беше удивлявал, че партията не взема мерки срещу тия безделници. Но най-прогресивният строй отдавна не го вълнуваше. Да бъдеш номенклатурен кадър на Окръжния комитет беше мечта за всеки, но сега статутът на данъчен шеф му даваше наистина необятни възможности. Животът се беше променил към по-добро и той сега беше тръгнал по други задачи. В тоя момент точно отиваше до ателието на Вальо Златарчето, за да го изнудва за едно кило злато.

Вальо Златарчето, както викаха на Валентин Стоянов Хаджигеоргиев, беше син на народния враг отец Стоян Хаджигеоргиев. Фамилията му идваше от неговия праядо Георги^[3], който беше успял да отърве кожата от голямото клане в Любенова махала на 14 юли 1877 година. Спасил го отец Стоян от близкото село, който го крил в къщата си и го хранил докато озверените турци били прогонени за един по-дълъг период от руснаците. Провървяло му на неговия праядо, защото

в ония дни редовната войска и башибозукът изклали всички 1013, скрили се в църквата Св. вмчк Георги и в двора ѝ християни. После продължили наред, за да закръглят броя до 2400^[4]. Когато се завърнал в обезлюденото село, прадыдо му, който бил кръстен в селската църква точно наврѣх Гергьовден, се зарекъл да отиде на хаджилѣк в Йерушалаим и да измоли прошка за стореното неизвестно зло, заради което Бог наказал толкова жестоко неговото село. Когато се върнал, добавил, както му е редѣт, едно „хаджи“ пред фамилията си. В знак на благодарност към спасителя си той кръстил сина си на него и завещал така да се казва и внукѣт му. В ония времена още пазели семейните завети и дядо му изпълнил зарѣката. Позабогатыл той от търговия с жито и дал на Вальовия баща пари да завърши семинарията и да се запопи в тяхното село.

Вальо не помнеше баща си. Още от учителките в детската градина знаеше, че е бил буржоазен поп, разстрелян от народната власт. Едва в трети клас дядо му Енчо му каза, че са го убили, задето беше превеждал на началника на германския щаб, разквартируван в тяхната къща. Какво друго е можел да направи, когато германците тогава, както и сега са били наши съюзници^[5]? Кѣде да се настанят, когато къщата му била най-хубава и с кладенец, а попадията се славела като най-голямата чистница. И как да откаже, когато цялото село знаело, че владее перфектно немски.

Техен съселянин от конвоя беше казал на близките му, че когато го арестували, той се опитал да се защити — казал им, че е бил само преводач, а не е съучастник, но началникѣт на конвоя му просѣскал, че след малко ще се оправдае пред най-голямото началство. Извели го извън селото, в храсталаците към Бобоолу, и там го грѣмнали. Така отчасти компенсирани пропуските на башибозука. По партизанска традиция не си направили и труда да го погребат. След два дни го беше намерил техният комшия на път за нивичката си. Като поотрасна, Златарчето често чуваше баба му и майка му да кълнат комунистите и един ден ги запита защо са такива контри. Когато узна истината, три дни не можа да спи. Майка му го беше водила да му леят куршум. Но и след това той дълго сънуваше страхотии. Намрази дълбоко яростните създатели на най-прогресивния строй, но успяваше да го прикрива, докато беше ученик.

Още в отделенията Валентин разбра какво е да плащаш за греховете родителите си. Повечето учители го гледаха с неприязън, нямаше приятелчета и нито веднъж не го изпратиха на ученически лагер. Все пак в прогимназията учителката му по рисуване забеляза, че синът на народния враг има талант. Пък и той спечели награди на две градски и една окръжна изложба и народната власт му даде възможност да не е непрекъснато на дъното на социалната яма — да има и за него от време на време глътка обществена поносимост, а на няколко пъти и признание, макар и с четвърт уста. В техникума по механика, на първия стаж в местния промкомбинат му сработи късметът и той се падна при най-добрия златар в града. Хареса му как късметата блестящ метал се превръщат в парченца красота и ето че синът на народния враг поп Стоян се размечта плахо как ще завърши школото и ще изучи тоя престижен древен занаят.

За късмет още в началото на последната година се сби с Владимир, синчето на партийния секретар. То го предизвика — при едно спречкване му каза, че баща му е фашистки боклук. Валентин му се озъби, че боклуци са комунистите и той си мечтае да живее далеч от тях. Само че техния пророк ги е разпръснал навсякъде като чумни бацили и не може да намери незаразено място. Както подобава, едноименникът на другаря Ленин се нахвърли върху него и Валентин с един удар го просна на земята със счупен нос. Изключиха го от училище веднага. Майка му спаси мечтите му и го прати при чичо му в града, а той беше известен строител ударник и успя да го уреди на работа в промкомбината. Там Вальо се изучи за златар. Започна работа и бързо натрупа опит, изпълняваше майсторски поръчките, даваха му от време на време и премии, а въпреки зоркото око на церберите от службите, падаше и някой лев от часпром и неотчетени на хазната златни опилки. Още в началото направи почти без пари един пръстен на майката на неговия наставник Владо Пейчев — тогава млад лейтенант. Когато веднъж стана уж случайно дума, той пък му каза кой е убил баща му. Неговият син тогава беше секретар в окръжния комитет на комсомола и Валентин се зарече, че няма да влезе в тая проклета организация, издигнала по върховете си потомците на убийци. В училище така и не го бяха приели, а сега секретарят на дружеството в промкомбината го агитираше час по час. Когато му обясни причината да отказва непрекъснато, той се опита да го убеди: „Те са се борили за

правдата. Нашият път е трънлив и по него е имало много насилие. Но то е срещу злото — изрепчи се той високопарно.“ „Трънлив е бил пътя на Иисус — отвърна Валентин. — И той е учел, че който вади меч от ножницата му, от меч умира. А също, че трябва да обичаме и враговете си. Ти ми разправяш, че убийствата са били необходимост. За кого? За ония, които сте избивали, за тях ли? — направи го той съпричастен към зверствата на съпартийците му. — Защото за техните близки това със сигурност не е било необходимост. За останалите хора също не е било. Те дори не са ги познавали. Просто са се водили от вашите внушения. Излиза, че тая необходимост е била главно за вас. Нали знаеш как се наричат онези, които изпитват такива нужди? Ето затова няма да вляза във вашата организация.“

Валентин удържа на думата си — въпреки увещанията и заплахите, не стана комсомолец. И може би защото правеше непрекъснато услуги на градските шефове — а те непрекъснато искаха от него неща, които не бяха точно по служебната му характеристика — не го закачаха.

След Десети златарския занаят изведнъж стана сравнително законен извор на бързо забогатяване и Валентин се превърна в една от многобройните градски емблеми на прехода. Той се беше сприятелил с Божо покрай сделките си с валута и някои специфични за занаята далавери и се беше посъветвал с него какво да направи с тоя данъчен изрод, който му искаше пари колкото за пет апартамента. Обясни му и кой е бащата на Борсука, но получи категоричен съвет да не намесва миналото, както и че най-добре е да направи опит за разумно споразумение. Едва ако не се получи, да търси връзки или контрашантаж. Валентин го послуша и отначало заобяснява на тоя изнудвач, че няма и половината на искания подкуп и дори да намери останалото, ще се разори. Борсука виждаше в негово лице само капиталист, който плаче за експроприация. Така го учеха в училище, дядо му и баща му бяха експроприирали яката и затова се трогна от молбите на Златарчето колкото язовец — от неволите на по-тлъстите жаби от менюто си. Накрая, за да му покаже кой е истинският господар, се закани, че ще го вкара в затвора за незаконни сделки с ценни метали. Вальо побесня, друсна му два тупаника и го прати в тежък нокаут. След две-три минути Борсука се поокопити и си тръгна. На вратата обаче пак се озъби и го

заплаши, че ще го съди. Вальо го настигна с два скока, хвана го за гърлото и му кресна: „Само опитай, и ще те претрепя.“

След десетина дни приятел от следствието му каза, че Борсука си е извадил медицинско и наистина ще го съди. Златарчето причака шефа на данъчното вечерта, хвана го изотзад, опря един голям нож в гърлото му и просъска на чист увалийски: „Ако не оттеглиш жалбата си, ша та убия. Виждаш колко лесно е да тъ фана. Тръгнеш ли пак напред с рогите, ша та причакам и шта заколя като прасе. Нямам какво да губя, а и тъкмо ша отмъстя за баща си. Ша лежаш в панделата, ама ти ша лежиш в пръстта.“

Борсука бързо съобрази, че и други от онези, които изнудваше по този начин, могат да се прежалят и да изберат затвора пред съдбата на нещастници с провален бизнес и останалите съпътстващи злини. Обаче да се опитва да щипва клиентите на службата си с някоя и друга миризлива стотачка не му се искаше. Опасността да налети на някой капан беше пак същата, само че възнаграждението за страха ставаше мизерно. От този момент той повече не се осмели да изнудва някого лично. Но бедите не идват сами, случаят се разчу и шефовете му набързо го заставиха да си подаде молбата за напускане. Така един от най-големите изнудвачи в града на поетите, липите и традиционните увалийски иширети сам беше принуден да потърси друго поприще. Тъй като беше посъбрал парици, Ачо реши да се кандидатира за кмет. Там пак можеше да се облажава яко, а рискът беше далеч по-малък.

Не след дълго и Матей научи за тия метаморфози, но тактично не ги направи достояние на широките народни маси. Защо да го върши? Дет се вика, на умряло куче нож да вади.

* * *

В понеделник Митко Динята посети офиса на „Загорска поща“ към икиндия. Цяла сутрин се мота из съда, после обядва с важен „килиент“, както обичаше да казва, после посети отдавнашния си познат — зам.-председателя на съда, за да пият по едно кафе и да му подшушне идеи за някои текущи решения, и чак към четири му остана време за заръката на Дон Вито.

Матей очакваше бъдещия си тъст вкиснат. През целия ден, като едно време в централата, в кабинета му тече безкрайна оперативка, или, както редакторите галено ѝ викаха, планьорка. И преди му беше минавало през ум, че тя е като някакво особено животно — храни се и се развива от нежеланието на екипа да свърши работата, за която е нает. След два часа отегчително дрънкане и разпавии ти си мислиш, че вече си направил нещо толкова просто като разпределението на задачите между десетина професионални разпространители на клюки и други миризливи обществени субстанции, всичко е ясно и тая противна седянка най-после ще свърши, обаче не. Някой все нещо не е разбрал, все между двама-трима мързеливци има някакъв проблем и накрая Матей сам се увеличава от безкрайни монолози, сякаш не искаше това многотаковъчно животно да се разпадне. После се упрекваше и имаше защо — сам си беше виновен. Той, а не друг, реши да даде свобода на словото в редакцията. И какво се случи? Още в първия брой кажи-речи всички извадиха по някаква емкост с отлежала помия и я заизливаха по главите на враговете си. След две-три седмици, като видя в каква разгърната анархия се превръща тая водеща мечта от Френската революция, се уплаши и сега час по час се опитваше да вкара нещата в някакви рамки, като по този начин сам си противоречеше. Но какво можеше да направи? Оня ден, отчаян от дивотиите, които се изсипваха във вестника, каза на един от редакторите: „Стига вече сте ровичкали с пръчка тукашните боклуци, търсете положителни факти, дайте на читателите си теми за размисъл, дайте им полезни съвети, дайте им надежда“. И оня на другия ден наджаска материал за убийството на бургаски сутеньор с маса „полезни“ данни от технологичен характер. А статията му завършваше „Ако и другите градове подемат бургаския почин, скоро ще се очистим от тая убийствена напасть, от този срам за нацията“. Обясняваше им непрекъснато: „Не поучавайте населението как да живее, както правеха официозите едно време. Не се правете на всезнаещи гурута, дето местният владика току-що ги е произвел в архонти. Просто разказвайте какво се е случило“. И във вестника се появи статия „Да отрежем поучително вдигнатите пръсти на всички политици“ с подзаглавие „Ако това не стига, да им отрежем и други размахващи се части“. Каза им „Давайте интересни факти от живота на звездите“. Все едно че им каза „Открийте рубрика за пиянските им изцепки, изневерите и разводите им“. Поиска лошите новини да са

колкото солта в диетично меню и заплаши, че щом упорстват с пресоляването, ще падат глави. И сякаш като наказание за стремежа му да даде на журналистите си свобода, на другата седмица, докато не беше в града, във вестника се появи рубрика „Усмивки от пожълтелите страници“. Първите публикувани карикатури бяха на Тито^[6] — ония, от някогашните „Работническо дело“ и „Стършел“, в които той държи брадвичка, от която капе кръв, а наоколо като зелки се търкалят главите на работници, селяни и любими международни вождове. Само че някой бе заменил нарисуваните глави с тези на редакторския екип. Отвсякъде погледнато, нещата във вестника се изплъзваха от контрол.^[7] На всичко отгоре точно в тоя момент за тия проблеми въобще не му се мислеше. От няколко дни се занимаваше с една комбинация — заменяше поостареличката си алфа ромео за едно шикарно беемве. Отдавна се чудеше как да я разкара и на — оня ден му се обади някакъв местен разбойник от хазарта, който му предложи замяна с доплащане. Като видя бавареца му, Матей веднага се съгласи — колата беше бижу. Когато обаче стана дума за осчетоводяване на сделката, Коко — така се именуваше тоя мошеник — възмутено попита „ти кво, не ми ли вярваш?“. Матьо търпеливо му обясни, че има едно нещо, което се нарича счетоводен закон, а съгласно него се издават документи, на които им викат фактури. Коко веднага го отряза: „Кви са тия глупости? Няма да си разменяме такива неща. Ти ми прехвърляш натурално твойта кола, аз ти прехвърлям натурално мойта — и толкоз“. Матей се опита да спори, но оня го затапи: „Аз съм се консултирал със специалист бе, мой човек. Няма нужда от такива... — той затърси думата в паметта си — фактури“. „Тогава нека тоя твой специалист разясни как става това и на мен“ — каза Матей. „Нямаш проблем“ — каза собственикът на бавареца. Договориха се вечерта той да доведе експерта в офиса на вестника. Беше към десет, когато Коко почука на вратата му. „Тук сме — вика, — слизай долу.“ „Не може ли твоя специалист да се качи при мен?“ — попита Матей. „Аа, не — каза Коко, — той получава сърцебиене като се качва по стълби.“ Слязоха долу и водачът му в дебрите на данъчните закони посочи новичко мондео, което тъмнееше под счупената улична лампа. „Тук е — вика, — влизай.“ Матей отвори вратата и в мигове, докато лампичката на тавана светеше, главният редактор на „Загорска поща“ видя добре познатата на всеки старозагорски журналист измамно сънена покерджийска

физиономия на началника на местното окръжно данъчно. Ето кой беше консултантът на тоя изпечен мошеник. „Вярно ли е...“ — започна Матьо и началникът го прекъсна: „Да — рече, — няма нужда от никакви фактури“. „Защо?“ „Защото аз ти казвам така“ — беше изчерпателният отговор. А когато Матей го попита с извинителен, леко треперещ и несъмнено малко мазен глас „Ами ако дойде една данъчна ревизия?“, началникът отговори: „Нали ще скъсам акта, бе. Къв ти е проблемът? Имаш ли други въпроси?“ и стана ясно, че темата е приключена. Беше просто решение. Щеше просто да скъса акта. В края на краищата какво представляваше той? Някаква бумага. Още Маяковски кондензира нашата неприязън към бюрокрацията. Тоя високопоставен симпатизант на творчеството му явно беше и обръгнал воин на новия демократичен революшън. Не биваше да го дразни повече. Можеше да извади данъчната си сабля и да отреже главите на онези, които обиждаха с неоснователни съмнения в злонамереност основополагащата държавна институция. Оказа се, че тя не извършва само тровещите души на данъкоплатците ревизии, а при тяхно правилно поведение може да откликне и на най-съкровения им посттоталитарни и даже почти демократични, може да се каже, пориви. Бихме казали, че Матьо сам се насади на тия пачи яйца с бюрокралично буржоазните си уклони. Сега вече наистина нямаше друг избор, освен да отдаде на Коко Хазарта своята хубава, малко поостаряла, но честно закупена алфа ромео и да вземе миришещия на официален краден внос, а сега и на ачик данъчно мошеничество тузарски баварец.

Проверката в КАТ обаче го успокои и Матей даже облекчено въздъхна, когато Коко нарече шефа на тая — нека си го кажем открито — доста страшничка служба с милото „чичо“. Днес трябваше да минат при нотариус, а после му оставаше да си вземе талона.

Унесен в тези мисли, собственикът на своя все още собствен вестник даже малко се изненада, когато установи, че най-накрая, след петото кафе, оперативката е приключила и е започнала да се разпада от само себе си. Всички си тръгнаха, той тъкмо си отдъхна и хоп — Митьо Динята се обади, че пристига. И от вратата разпери ръце, сякаш не се бяха виждали от... абе, от три до пет години.

— Казвай сега направо какъв е проблемът — каза Матей, щом седнаха.

— Ей, ама и ти си един... От вратата още — и „К’ъв е проблемът“. Няма проблем. Дойдох да ти предам молбата на някои отговорни... може да се каже другари — махна с ръка адвокат Иванов и се подсмихна. — За тях едновременноното обръщение ще си остане в сила.

— И каква е тая молба?

— В някои от следващите броеве трябва да поместим материали за една сделка.

— Чакай малко сега. Уж молба, а използваш неправилни модални изрази. „Трябва да поместим“... — Матей направи жест от рода „не се излагай, интелигентен човек си, а не различаваш основни граматични форми“. — Правилното е „ако може“, „ако прецениш, че ти е изгодно“ и други такива. Нали знаеш, че тук сме все специалисти по стила на езика.

— То и аз съм специалист по увъртанията, но сега карам направо, както ти сам пожела. Затова ти казвам без всякакви заобикалки, че трябва да отпечатаме материалите. Тия хора така се изразяват — уж молят, а пък всъщност си длъжен. Нали знаеш, молбите са заповедите на кралете и на много високопоставените другари. Да не изпусна и мафиотските босове.

— Дай да не спорим повече, вестникът ми е независим като мен самия. Затова аз ще реша кое да публикувам и кое — не.

— Всичко това е правилно, с едно малко уточнение: ти не си независим — повтори бившият разузнавач едни абстрактни Божидарови разсъждения, сега вече от гледна точка на наказателно принудителната практика.

— И от кого, ако не е тайна, завися? Освен от читателите си, разбира се.

— Например от данъчните — с готовност отговори адвокат Иванов.

— Е да, но там завися от закона, не от отделни хора.

— Ето тук бъркаш. Но то това е грешката на повечето хора. Не разбират, че законът е абстракция. Нещо като натюрморт с нарисуван хляб, нож и масло. Ако искаш да ядеш, не е важно какво е нарисувано, а в кого са истинските продукти. И в кого е ножът. Капиши? А на когото не му е ясно, му се случват всевъзможни неприятни случки. На теб

например може да ти се случи така, че да ти се изтърси една данъчна проверка и да ти дойдат пак две озъбени хиени. Нали така им казваше?

Матей се наклони да отговори, че алфа хиената отдавна му е таен ловен консултант, но се отказа и само присви устни — като интелигентен играч на покер, който е видял как типът срещу него вади от ръкава си четвъртото асо, но дискретно е замълчал, защото възпитанието не му позволява, а и колтът на тоя мошеник току-що се е насочил под масата към драгоценната му мъжественост. Такъв играч като шефът на данъчното утре можеше да се престори, че въобще не го познава, а и Динята очевидно го държеше за въпросното болезнено място с някой от многобройните безотказно действащи клещи от чекисткия инструментариум.

— Добре — въздъхна той след кратка пауза, — кажи ми какво трябва да публикувам.

Динята се усмихна и търпеливо обясни на главния си редактор същността на въпроса.

— Такова нещо няма да поместя във вестника никога — каза с омерзение Матей. — Това са си злостни лепоставящи лъжи. Как така ще пиша, че срокът е изтекъл, когато той не е? Нали утре Божидар ще ме осъди? Ами читателите? Как ще ги гледам после в очите?

— Ти ме обиждаш. Божидар няма да те осъди — нали аз ще съм ти адвокат, бе — засмя се Динята. — Значи няма защо да се притесняваш. А пък читателите на вестника въобще няма да мъдруват много-много над статиите. Една лъжа повече или по-малко — на кого му пука? Те вестниците лъжат, бе, ха, ха, ха — тупна го той по рамото. — Ти не знаеше ли?

— Митко, не мога да го направя, разбери ме. Няма да публикувам тази информация. Не стига, че е невярна, ами на всичко отгоре е срещу Божидар. Той ми е приятел. Не мога да извърша такава подлост.

„Боже, боже, дано тоя плондер не ми стане зет. Съвсем е заблуден, горкият“ — помисли си Динята и пак се опита да го светне за правилното разбиране на историческите и вестникарските процеси:

— Не си ли спомняш какво казва Де Гол? Държавите нямат приятели, имат интереси.^[16] Така е и с вестниците, бе. Помисли си все пак.

— Не — каза Матей. — Моят отговор е — не.

— Добре. Щом така решаваш... — каза миролюбиво адвокат Иванов. — Аз да те оставям, че нали ще ходите при нотариус.

— Хей, ти пък кога научи?

— Ее — каза укорително Динята, — пак забрави, че съм ти адвокат. А пък Коко го познавам много преди теб — подсмихна се той. — Айде, аз тръгвам. Ти ако случайно размислиш, обади се — чу Матей гласа му и погледна към вратата в мига, когато тя се затвори сякаш от невидим портиер.

„Еей, най-послед тая проклета оперативка и нахалните посещения свършиха. Обаче защо имам усещането, че това е само временно?“ — подсмихна се той, въздъхна и се загледа през прозореца.

* * *

Адвокат Димитър Иванов се прибра вкъщи в най-добро настроение на духа. Това, че Матей беше отказал да се подчини на извечната колективна воля за оливане с помия, не го тревожеше особено. Реакцията беше предвидима и той знаеше какво трябва да направи. Не само дългата школовка в гадните номера и хватки му бяха опора. Самият живот му подсказваше необходимите ходове. Сега например трябваше да се обади на своя стар боен другар полковник Драгнев, шефа на местния КАТ. Матей щеше да си купува баровска кола и Динята знаеше нещо, което бе известно и на останалото не съвсем заспало гражданство: повечето от тези возила бяха крадени от братските германски народи. Но майор о.р. Иванов знаеше и нещо, което по-простото гражданство не знаеше, а именно че основните стълбове на това могъщо движение са там, където всички коли се узаконяват — сиреч на границата, в митницата^[17] и най-вече в КАТ. Логично беше да се предположи, че ще са намесени и катаджийски шефове — по места, централно, периферно, от мобилните постове по пътната мрежа до столове за началнически задници в отделите на могъщото Министерство. Защото в тези служби организацията е такава, че на началството е известно всичко — не само това, което неговите служители знаят, а и онова, което още не са успели дори да си помислят. Че редовите служители са печени, служат си с бойни технически средства и са наясно с материята, никой не се съмняваше.

Достатъчно беше да се отбележи само един от върховете на военнотехническата мисъл — огледалцата на дълги дръжки, с които се наблюдават скритите от погледите на трудовите хора серийни номера на рамата и двигателя. Снабдени с такова хитроумно устройство, проверяващите няма как да не видят пренабитите ментета на крадените возила, освен ако не са освидетелствани идиоти. Следователно те се знаят. И щом дворът на КАТ не е задръстен с конфискувани лъскави возила, които чакат народнодемократични търгове, значи те са отишли на друг паркинг. Това, че крадени лимузини имаше колкото искаш, беше ясно и на децата от предучилищната. Те дадоха и един от най-атрактивните туристически постери на татковината за привличане на заможните клиенти: „Елате на почивка в нашата страна. Вашите коли вече са тук.“. За поддържането на техния брой на задоволително за народното стопанство ниво работеха маса водещи ударни бригади автоджамбази^[18]. Единствените им проблеми бяха, докато докажат, че ги притежават законно, но управниците бяха помислили по въпроса и бяха предвидили необходимите законови облекчения. Например документите, с които съгласно разпоредбите се внасяха колите, можеха да се отпечатаат на всеки принтер или просто да се превадят на ксерокс. Но то и някой услужлив митничар можеше да ти даде. Колко струва един лист от ксерокс — жълти стотинки. Попълваш го и хоп — колата вече влиза законно. Беше достатъчно митничарите да се заплеснат малко, и гледаш — минал незабелязано някой и друг автовоз, натоварен догоре с коли с „нестандартни“ номера. Сега обаче те трябва да се регистрират в КАТ, а там нали уж инспекторите отново заничат под всяка кола? Щом те не констатираш нищо нередно, значи нещо в татковината здравата не е наред. Това беше простата истина, но още по-простото гражданство отказваше да разбере: щом се шири тоя срам и позор за нацията — крадените коли — значи ги узаконяват точно хората, които се занимават с тяхното санкциониране, а именно шефовете на КАТ, ръка за ръка с полицаи и магистрати на всички нива. Така, вместо да са стожери на закона, те легализират трафика на разпространялата се по цялата родина гигантска народнодемократична^[19] контрабанда. Цялата операция се извършва най-лесно под прикритието на легендата, че виновни са главно борческите бригади, които крадат и ни излагат пред света. Е, те и митничарите са от същата дружинка, защото са, така да се каже... абе да, подкупни са. Как иначе ще влязат

тировете с контрабанден алкохол и цигари за стотици милиони годишно? Как, а? Но то къде не е така? Я вижте сръбските митничари, казваше простото гражданство, да не би те да не са подкупни? Подкупни са. Ами гръцките и турските? И те. За румънските не искаме да говорим. И гражданството живееше спокойно с тези представи, а то други не му и трябваха. Те бяха необходими на специалисти като Динята, за да планират и провеждат операциите си в името на народното добруване (ми народът още от соца си обича краденото) и приобщаването ни към културните... е, и някои по-материални ценности на Европа.

Затова нашият о.р. майор вдигна телефона и набра директния номер на полковника. Договориха се да се видят вечерта у тях и към осем той звънна на вратата.

— Влизай, Митко, влизай — посрещна го свойски домакинят.

Апартаментът, както подобава на водещ полковник от КАТ, беше нов и заемаше целия етаж (може да се каже *кат*) в нова кокетна кооперация. Димитър идваше за пръв път и разглеждаше ей така, от адвокатски интерес. Вратите бяха масивни, теракотата — италианска, абажурите — внос от Австрия, но можеше и да са полски, мебелите отново бяха от север — може би финландски... Едно над друго Драго се беше охарчил със стотина бона. Долари, разбира се. „А — подсмихна се Динята, — ами то това е два пъти повече от заплатата^[21] за целия му началнически стаж.“ Печен беше адвокат майор Иванов и му бе ясно, че тоя лукс не е купен с парите, които министърът е плащал на Драго за тежкия му и самоотвержен труд. „Горкият, как ли се е напрягал заради никакви си жалки грошове... А аз ще спечеля повече само от провала на Божидар. Само как го мразя тоя човек. И сега хем ще го закопая с удоволствие, хем за пет дена ще изкарам два пъти повече, отколкото Драго може да спести за... двайсет години. Ама те наистина могат да му дадат толкова за «присвоявания в особено големи размери и злоупотреба със служебното положение». Кой знае колко крадени коли е пуснал. За дела му от глобите без квитанции не искам да си мисля. Как издържа на тоя страх? Ега ти напрежението. Като си помисля, че и аз се бях засилил да ставам полковник. Хъ.“

Динята въздъхна щастливо. На това място можеше да се сети, че точно Божидар му бе помогнал да изостави несигурната кариера на казионен шеф от тяхното министерство, която беше препълнена с

напрежение и страх от газенето из забранените нелегални зони, и да я замени с елегантното заобикаляне на самия закон по широките, пълни с фактологична поезия и славни пледоарии адвокатски пътища. Дет' се вика, той трябваше ръка да му целува, вместо да търси как да го закопае.

Ако това му беше дошло наум, нещата щяха да се развият по друг начин. Но на — не му дойде.

Заприказваха се с Драгневи за това, за онова, пийваха и замезваха, докато по някое време жена му Елена каза:

— Абе, Митко, Светлето да не е вече сгодена?

— Не е бе, Ленче, откъде ти дойде на ума? — каза убедено Митко и нещо го бодна под разузнаваческата лъжичка.

— Ами наши познати са я виждали няколко пъти с един мъж — висок, представителен... Само дето бил сякаш малко по-възрастен от нея. Ама то нищо — мъжът е добре да е малко по-възрастен от жената. Казаха ми, че бил главен редактор на вестник или май собственикът му — нещо такова.

— На кой вестник? — попита с надебелял глас майор Иванов.

— Ми не знам, май на „Загорска поща“, казаха.

Димитър стисна зъби и въздъхна мълчаливо.

— Ти не се впрягай, той бил богаташ — каза Елена.

„Знам аз колко е богат, нали му изкарвам парите“ — щеше да каже адвокат Иванов нещо очевидно излишно, но се овладя и се загледа ядосано в една невидима точка на справедливия бащин гняв.

— Пък може и по работа да са се срещали — Светлето нали е вече кажи-речи адвокатка — продължи да намила полковнишата. Въобще не мислеше, че са се срещали за друга работа, освен за *она* работа. Беше й просто приятно да гледа ядосания служител на някогашните всесилни тайни служби. Не ги обичаше тя тях.

Динята изръмжа нещо нечленоразделно и се загледа в друга по-близка и малко по-странична невидима точка.

Можеше да стои така вечно, забравил защо въобще е дошъл тук. Добре че полковникът подаде очакваната реплика:

— Ленче, иди, моля ти се, оттатък, че ние трябва да си поговорим тук малко — отпрати Драгнев своевременно клюкарстващата си съпруга. — Остави ги тия глупости на жена ми. Казвай сега какво те мъчи — обърна се той към Димитър, щом останаха сами.

— Мои клиенти искат да се провали една сделка — направи усилие над себе си Динята. Сещаш се чии интереси представлявам.

— Да речем, че се сещам. Давай нататък.

— Най-лесно е да започнем с малко помия във вестниците. Но Матей — той шеф на „Загорска поща“, дето Ленчето казва, че ще ми става зет, не иска да публикува материала, който му даваме.

— Добре, от мен какво искаш? — попита Драгнев.

— Трябва да го притиснем. Мога да го направя по десет начина, но ще се забавя. А и след това, което ми каза жена ти, нямам никакво настроение. Затова мисля да използваме колата, която купува. Нали разменя алфа ромеото си за синия баварец на Коко.

— Да. И какво?

— Той не е ли...

— Говори спокойно. Тук никой не ни подслушва — проверено е. Питаш дали е краден?

— Да.

— Сто процента.

— Тогава номерът може да стане, ако още не си му дал талона.

— И тук имаш късмет. Вчера дойдоха с Коко само за проверка.

— Като дойде, трябва... — започна майор Иванов и продължи шепнешком — да не би Ленчето или друг притаен враг случайно да го дочуят през панела. Несигурна работа са това стените.

Като излезе от скъпарския апартамент на полковника, бившата разведка се обади на един свой приятелски агент от предишните славни години. Сега беше шеф на пощата. Каза му, че трябва да се видят спешно. Беше малко късно, но приятелят му нямаше да му откаже. Иначе набързо щеше да изтече информация за предишните му не точно литературни експозета под името Благовест срещу сегашния кмет. Той и срещу следващия можеше да се окаже, че е писал. Доста плодовит беше. Не му се искаше да се появява така ненадейно, но след това, което научи, се беше ядосал здравата, а разговорът по темата, която сега го вълнуваше не беше за телефон.

— О, господин адвокат, какво ви води насам? — попита някогашният таен сътрудник с изкуствена любезност и гостенинът му набързо го запозна с проблема.

Едно малко устройство трябваше да се включи към линията на Матеевия телефон в редакцията на „Загорска поща“. Е, беше си

незаконно, защото подслушването беше приоритет на тайните служби, а о.з. майорът вече не беше към тях, поне във ведомостта за заплатите. Но, както и друг път е ставало дума, бивши тайни ченгета, депутати и фльорци не се срещат в реалния живот. Записът на интересни разговори беше едно от любимите хобита на едновременнония печен специалист по секретна обратна връзка с масите. Динята имаше даже едно откровение, в което Б. (както се подписваше подопечният му в някои, бихме казали, *донесения*) разсъждаваше над качествата на самия Светослав Витанов, тогава един от ония, както се беше изразил шефът на шести отдел, „навирили рогите интеллигентски кочове“. Навремето беше направил записа без знанието на агента си и само за себе си, докато дискутираха по-съществените моменти за бъдещия *капо ди тути капи* (как се променят нещата), преди да бъдат записани в доносите за вечни времена. Въпреки че Благовест добре си спомняше повечето от своите литературни опити, пак направи вял опит да отклони заданието.

— Не се притеснявай — успокои го Динята. — Ще го държим само няколко дни. И да го види някой от техниците, голяма работа. Ще загубим само някакво касетофонче. Вярно, малко по-миниатюрно от обикновеното, ама, голям праз.

Празът можеше да се окаже бая дебел, но нямаше мърдане. Иначе Дон Вито доста щеше да се зарадва да научи нещо ново за себе си. Пък и кметът. Ама той най-много щеше да го уволни. А донът, донът... Какви промени можеше да предизвика дон Вито в личната му карма, на Б. не му се и мислеше.

* * *

Във вторник към обяд Матей подкара бавареца към катаджиите. В понеделник беше наброил на Коко десет хилядарки в зелено под благосклонния поглед на нотариуса. Разбира се, в документите писаха хиляда лева, колкото държавата да почерпи със събраната такса кутия бонбони „пияни вишни“ по случай успешното си прекарване. Сега Матьо караше баровската кола, като се оглеждаше да види какво впечатление прави на старозагорското простолудие. Беше доволен, защото то се пукаше от завист — какво друго да направи. Представи си как със Светлето се разкарват из града, спират пред ресторанта и

излизат изтрупани като в нощта на Оскарите. Това бяха сбъднатите му мечти.

Оставаше да регистрира бавареца в КАТ, което си беше чиста формалност, след като големият началник беше благословил сделката. Затова, когато очевидно приятелски настроен майор го помоли да проверят отново номерата на двигателя и рамата, само кимна благосклонно.

След малко майорът се появи отново, но вече с угрижен вид, каза, че началникът го вика, и Матьо долови в гласа му сурови нотки. Началникът беше съвсем лаконичен. „Добре е — каза — да свалите тасовете на колата.“ „Защо?“ — попита глупаво Матей, но нещо му проблесна и го сви под лъжичката. „Ами, колата е с пренабити номера. Ще я конфискуваме и затова ви казвам да си вземете поне тасовете“ — подсмихна се добродушно началникът.

Въпреки цялата си вестникарска опитност Матей не можа да намери дори една-едничка дума, а камо ли пространна метафора или поне по-остро сравнение за тая нечувана катаджийска подлост. Само изпротестира вяло „Ама, как така? Нали уж вчера ги проверявах...“ и му се прииска да поседне. „И при нас стават грешки. Може проверяващите да не са видели добре. Огледалцето понякога се зацапва“ — поясни майорът и Матьо с последни сили попита:

— Може ли да се обадя по телефона?

— На кого? — попита полковникът.

— На един приятел — излъга журналистическата Матей.

— Кой е той? — полюбопитства по военному събеседникът му.

— Димитър Иванов.

— А, Динята. Добре, обади му се. Този е директният — посочи полковникът с разрешеното от устава великодушие черен очукан телефон.

Матей успя да се свърже от първия път и веднага изплака мъката си.

— Защо ме търсиш? — чу той вместо утешение. — Аз останах с убеждението, че не ти трябва — нали сам си вземаш решенията? Не слушаш съветите на адвоката си, не искаш и да чуеш за едно малко желание на тия, дето държат и хляба, и сиренето, и ножа, както ти обърнах внимание. Каза ми, че си свободен плувец, а сега изведнъж —

помагай, давя се. Обаче в такъв случай спасението зависи от тоя, дето подава въженцето, нали така?

— Ще пусна материала ти — каза Матей и се примили мислено: „Само да се измъкна от тоя батак“.

— Добре — каза Динята, — дай ми началника.

Матей подаде слушалката и високопоставената катаджийска особа я доближи предразположено до ухото си като орнитолог, който очаква да чуе познато крякане на известен местен вид.

— Слушам — каза насърчително той.

Матей не можа да чуе какво каза адвокатът му, но видя как предразположението на началника на КАТ доби по-цялостен вид и той каза:

— О, ама това редакторът на „Загорска поща“ ли е бе, Митко? — след което се обърна към Матьо и му промърмори укорително: — Абе, ти що не каза, че... После пак изви глава към слушалката, каза: — Айде, много здраве. Ние тук ще оправим твоя човек. Не се притеснявай — и затвори. — Иване — обърна се той към майора, — изгответе документите. В талон ще напишете, че номерата са нестандартни.

— Дзамба ще бием ли?

— Никаква дзамба няма да бием — ядоса се началникът на тъпотията на подчинения си.

— Разбрано, г-н полковник — каза майор Иван и пое към отдела си да оформи официалния фалшификат.

— Сега какво ще стане? — попита като олигофрен Матей.

— Ще те оправим, бе, нали чу — каза радостно началникът. — Хайде, бягай.

Матей излезе, сви рамене и въздъхна. „Хубаво е да те оправят, майка му стара. Гледай само как волно се диша“ — засмя се той по журналистически, но с разбираем кисел битов оттенък, и тръгна към гишето за талон.

Още тогава Матьо разбра, че „дзамбата“ се набива на видно място върху двигателя и удостоверява, че бранителите на закона знаят за проблема с номера му и не намират нищо нередно. Затова не му сложиха. Все едно да подпишат удостоверение, че узаконяват кражбата, и да му праснат големия служебен печат. Че колата си беше крадена, нямаше съмнение. Матей сам видя пренабитите номера. Но още когато му бяха казали да си взема тасовете, точно това му беше проблеснало:

знаел е от самото начало шефът на КАТ, че баварецът е с „нестандартни“ номера, знаел е тоя тарикат. „Закон, а? — се беше изхилил той, като си тръгваше с талона, легализиращ тая «нестандартност». — Значи данъчният шеф отговаря за организацията на данъчните измами, а шефът на КАТ — за узаконяване на крадените коли. Ми да, какво се чудя — той днешният полковник по-завчера е бил наперен лейтенант и е събирал «джаза но папир»^[25] от турските тираджии. Или е удрял в длан шофьорските книжки на българските им колеги с подканящото «ми сиа кво шъ прайм»^[26]. Партията пък се е погрижила тия разбойници да са от кастата на недосегаемите. Но то там е сигурно и началникът на полицията — да помогне като професионалист за организацията на бригадите от «борчѐта». Иначе за каква организирана престъпност да говорим, като няма кой да я организира? Най-отгоре обаче трябва да са други. По-могъщи. Да речем, шефът на прокуратурата... или председателят на съда. С «или» в неизключващ смисъл. Само те могат да запазят най-прославените бандюги от закона. Няма кой друг. Без тяхната закрила ще ги тикнат набързо в дрънголника. В противен случай какъв проблем може да има? Всички ги знаят кои са. Медиите всеки ден им правят пиар. Ушите ни са проглушили. Обаче осъдени има ли? Няма. Ако все пак има, те са на принципа «за кокошка няма прошка, за милиони няма закони.» Да. Излиза, че само владиката е някак встрани от пълноценния живот. Но той пък организира партита за делови бизнес срещи. Казвали са ми, че на тях вместо индулгенции дава на миропомазаните благословията си срещу различни суми за духовни и... е, и някои лични нужди. Той и архонти^[27] произвежда. Както увалиите произвеждат прочутите опански кауни. Ама то правилно е да се каже кавунъи.^[28]

Матей постоя малко така поразен от откритието си и тогава му проблесна: „Хъ, щом окръжните шефове на разните държавни ведомства със стряскащи имена и абривиатури са задкулисните главатари на престъпна дейност по тия места, то какво следва? Ония, дето са начело пък на държавата няма начин да не са също в купа. Нали митничарите, полицаите и катаджиите са подчинени на министъра си. Те ще са баш организаторите на разни престъпни схеми и той няма да знае. Хайде, де. Нали всички тайни служби са под негов контрол. И навсякъде си има «уши». Още от времето на десето. В по-интересните случаи и филмчета може да си гледа. Ами останалите

министри и шефовете на комисии в Парламента? Всички яки приватизации под масата да не би без тяхно разрешение да стават? Ами министър-председателят? Колко са крупните корупционни схеми, мащабни присвоявания на уж общото и всякакви мошеничества на държавно ниво, които могат да се направят поне без неговата негласна благословия? Колко, а? Николко. Нали на него са подчинени всичките министри. Значи му е достъпна и цялата необятна информация, която техните министерства събират. Следователно той и приближените му знаят всичко за важните зулуми в царството. Най-накрая и аз се досетих, че те могат да стават само с тяхно разрешение или поне мълчаливо съгласие. А Главният прокурор и останалите висши магистрати си траят — ни лук яли, ни лук мирисали. Я чакай да помислим — дали само си траят? Или участващите другари си прибират на когото колкото му се полага и после — всеки по пътя си. Ето как се изгражда пирамидата на корупцията. Както казва Божо, на фрактален принцип. По Хермес Трисмегист. И всичко от горе до долу е законосъобразно. Ега ти закона, ега ти и държавата.^[31]“

Главният редактор на „Загорска поща“ потръпна и тогава като в мъгла изплува тъмната сянка на някакво още по-генерално обобщение, но в този момент се появи майорът — документите за колата бяха готови и трябваше да плати държавната такса, ако искаше да си я вземе. След това жизнерадостно проявление на закона вече съвсем не му се мислеше в някаква затормозяваща и категорично нездравословна критична насока.

* * *

Като излезе от КАТ, Матей подкара към офиса. Паркира пред входа беемвето, огледа го любовно, както вманиачен английски филателист би гледал току-що придобит екземпляр на „[черното пени](#)“, и се отправи към най-близкото кафене. Поръча си малка „Плиска“ и кока-кола и се замисли. Беше се набутал между шамарите с тая обсебваща баровска кола. Само два дни бяха минали, откакто я купи, а вече беше замесен в маса мошеничества. За капак беше обещал да извърши и... ами да, предателство. С Божидар се познаваха от петнайсетина години. От самото начало между тях имаше съвсем ясна

взаимна симпатия. Беше научил от него много неща. Дълги години бяха в една компания. Заедно си правеха във вестничето на Атомната гаргара с шефовете и с разните социализми, „социакатаклизми“ и „социаклизми“. Божо понякога използваше и „социанализми“. Беше му приятел, а сега какво се канеше да направи? Да го предаде. Матей си поръча още едно малко, а после едно голямо. Не можеше да извърши такава подлост. Трябваше да намери начин да спаси приятеля си. И себе си.

Плати и тръгна пеша към Аязмото. Не беше ходил там от маса време. Като дойде в града, редовно се качваше на втория баир. Щом се разсъхна работата със ситуационния център, престана. Доста вода беше изтекла оттогава. Паркът и централната улица, която водеше към него, вече не носеха името на оня масов убиец от фамилията Улянови-Бланк, както му казваше Божидар. Най-после се бяха върнали истинските имена на повечето географски ориентири. Но миналото продължаваше да наднича отвсякъде. „Ей, това старозагорци са големи неблагодарници — помисли Матей, докато гледаше табелата на булеварда. — Даже името на улицата, кръстена на човека, създал Аязмото, сменят за трети път. В началото уж на него, после «Сталин», та «Ленин», докато най-накрая пак «Митрополит Методий Кусев». И за какво беше всичко? Уж за доброто на пролетариата и местните селяндури. Да се отречеш от най-големия си благодетел. Да, бе. Някакъв си поп. Поне да беше посещавал марксистки кръжок... Той Господ затова ни наказва. Неблагодарността си е смъртен грях^[32]“ — ядоса се Матей и продължи нагоре по булеварда. Мина край фонтана с жабките и се зачуди, че мангалите още не са ги окрали.^[33] Чугунения бароков фонтан на върха, дето го бяха закупили за златни пари от братска Виена, го бяха забърсали, и дори бронзовите букви от паметника на дядо Методий до църквичката бяха изчегъртали. Помисли си, че старозагорското гражданство, вместо да се надигне и да линчува извършителите или поне тия, които са му под ръка беше посрещнало равнодушно, безучастно, апатично и, може да се каже, позорно *инфантилно* тая гавра, и се ядоса още повече. Тръгна нагоре по централната алея и се загледа в захвърлените строшени бутилки и в изпочупените лампи. „И аз май се приобщавам към участниците в тая свинщина. Като гледам, скоро и аз ще стана известен старозагорски еснаф — безпардонен, алчен и неблагодарен — помисли той. — И

децата ми ще станат като тия, дето идват тук — да люпят семки, да се натискат пияни, да трошат бутилки и лампите край алеите и да чупят върховете на малките елички. Могат да ги хванат за ушите за една нощ. Но старозагорци са заети с по-важни работи. Трябва да се дооплячкосат общинските имоти. То и от еврофондовете вече яко се цица. Майната му на Аязмото. Нищо, един ден може да се наложи да му се измисля ново име. В съответствие с новите реалности. Едно време нали се е казвало Ахмак баир^[34]. Може пак да се окаже подходящо. Ама и аз какво се заяждам с фарисеите от старозагорско? Сякаш не виждам гредата в моето око. Боже мили, наистина ли съм станал толкова продажен?“ Не му се изкачваше повече. Седна на една оцеляла пейка и дълго гледа старите кедри наоколо. Те бяха видели какво ли не и бяха устояли на много бури. Сигурно защото бяха заедно. А той беше сам и се канеше да предаде приятеля си. Не беше се чувствал така гадно.

„За какво се заяждам с тъпия старозагорски еснафлък? Сякаш ако мисля за нещо друго, и тая мръсотия, дето се каня да извърша, ще изчезне. Само че не изчезва“ — поклати глава Матей. Стана, погледна още веднъж към високите стари дървета, въздъхна и тръгна обратно.

Върна се в редакцията малко преди края на работния ден. Пред вратата се поколеба малко, сякаш трябваше да влезе в час по математика, раздвоен между това дали да се измъчва с някакви омразни басейни, които вечно и безсмислено се пълнят и се празнят, или да избере винаги пълната до преливника свобода. Наистина се чувстваше отвратително. Помисли си за люта ракия, за стрелба по бягащи катаджии и смешно подскачащи данъчни, за адвокати и магистрати на служба при престъпници, за пещера под мъглив планински връх, за самотно цъфнали дървета с лилави цветове, за въже, праметнато през висок клон, и други такива, но натисна дръжката. Беше обещал на заместника си, че ще разговаря с него по важен въпрос. Ясно какъв — щеше да иска по-дълга отпуска или увеличение на заплатата. Дано беше поне по-дълга отпуска.

Нюзрумът му се стори като преддверие към голямата зала за мъчения, ненавиждано и от самия велик инквизитор заради неканоничната атмосфера и нефункционалното оборудване — по-точно заради липсата на достатъчно железни обувки, вряла вода и нажежени клещи за персонала. Надникна в стаята на редакторите — заместникът му беше сам и явно го очакваше.

— Здравсти, Илияне — каза без желание Матьо.
— Здравей, шефе — каза с изкуствена бодрост заместникът му.
— Казвай какъв е проблемът.
— Няма ли поне да седнеш, шефе?
— Ако те е страх да не ми се подкосят краката, да си взема и водичка за пръскане.

— Няма да е зле, шефе.

Ясно беше — щеше да иска увеличение.

— Слушам те — промърмори с прикрита досада Матей и се отпусна с характерна въздишка на срещуположния стол.

— От няколко дни очаквах един материал за вестника. Днес го донесоха. Искam да го видиш. Доста стряскащ е, но ако го публикуваме, ще сме на върха на вълната.

— Добре, дай да го видя — каза успокоено Матей и успя да прикрие приятната си изненада зад професионално равнодушие към някаква си водеща новина.

Илиян извади три листа от един кафяв плик и му ги подаде. Щом прочете първите редове, Матей се хвана за челото и успя само да промърмори „Какво е това бе?“. Чете листовете маса време като малограмотен — вземаше ту един, ту друг и се взираше мълчаливо, сякаш заради непознати думи не можеше да схване смисъла на написаното.

— Откъде имаш тая... информация?

— Донесе я един бивш председател на седесе.

— Голяма находка, мамата си трака.

— Така си е.

Така си беше. Листовете съдържаха кратко описание на повечето операции, които бяха извършвани през текущия период от бирената борса. Имаше справки за укритите данъци, размер на подкупите за различни инстанции и завладяващи разкази за чували с пари. За десерт беше поместен и списък на всички действителни членове на тая загадъчна организация. Сред тях данъчният шеф, зам.-председателят на окръжния съд, районният и зам. окръжният прокурор, шефове на мевере, видни представители на кметската институция, двама местни депутати и няколко партийни босове. Дет' се вика, заарския истаблишмънт. Имаше и трима непознати граждани — за да се допълни общият брой до щастливото число осемнайсет.

Матей се облегна назад и се заклати на стола, като имитираше мислене на велик главен редактор.

— Твоят човек защо ни носи тая помия?

— Допреди месец е бил деветнайсти в инвентарния опис — подсмихна се Илиян.

— Значи коварно отмъщение.

— Така изглежда.

— И ти искаш това да го публикуваме?

— Да. Аз, както ти казваш, вече съм избичил и статията. Притеснява ли те нещо?

— А, нищо, освен това, че ако го публикуваме, няма да сме на върха на вълната, както казваш. Пак ще бъдем в някой водоем, само че на дъното му.

— Що така говориш? Материалът е бетон.

— Бетон ще вържат на краката ни, бе. Като ни цамбурнат в язовира. Как ще го публикуваме това? Къде са ти доказателствата? Къде е снимковият материал, къде са записите на уличаващи разговори? Имаме ли показания на свидетели? Можем ли да представим поне някое от чувалчетата като веществено доказателство? А? Нямаме нищо. Имаме само един донос.

— Нали е подписан? И аз какво правя — журналистическо разследване или криминално следствие? Пък и ние ако не го публикуваме, други ще го направят. Що ние да не си вдигнем тиража?

— Като ни обвинят в клевета, ще търсиш отговорите на тия въпроси заедно с районния прокурор. Той ще намери някоя кратка формулировка. После, като я обжалваме, ще разкажеш проблема на окръжния и на заместника му. Двамата заедно ще те изслушат. Те, ако не знаеш, всичко заедно правят: в една къща живеят, заедно на лов ходят... Разправят, че и жените си ползват общо. Бас държа, че и шефа на криминалната ще поканят. Те са в една ловна дружинка.

— Щом не можем да го публикуваме, дай поне да ги изнудваме — каза Илиян и не беше ясно дали се шегува, или си е напълно сериозен.

— На мен пари ми трябват. Какво да правя при тая зверска инфлация? Като не ми вдигаш заплатата...

— Това ли ти е проблемът? Така кажи. Ще видя какво мога да направя. Ако не уволня до довечера правителството, ще кажа поне на финансовия министър да се маха от главата ми. Той тая инфлация

нарочно я прави — само да ме дразни. Абе, що не взема аз да ви уволня всичките? Като нямате заплати, поне при вас няма да има какво да изяжда тая галопираща гадина.

— Ти нещо бъркаш, шефе. Като нямам пари, все едно че инфлацията ги е стопила всичките. Значи е сто процента.

— Не си наясно с математиката. Обезценяването на нулевата заплата си е една чиста кръгла нула. Следователно и инфлацията е нулева.

— Не си прави майтапи, шефе. Аз съм най-добрият ти репортер. Нали не искаш да ме загубиш?

— Добре, бе. Какво увеличение искаш?

— Петдесет процента — каза Илиян и като проследи изражението на работодателя си, добави: — Ако е възможно.

— Такова хубаво име имаш, а такива грозни работи говориш. Петдесет е абсурдно. Мойта заплата не е толкова. Виж, за двайсет ще си помисля.

— Нека да са поне трийсет бе, шефе — удари го на пазарлък заместникът му.

— Става — каза Матьо след кратък размисъл, — с една добавка: от днес ще имаш една специална задача. Ще искам от теб да изровиш всичко около някои от хората в този списък.

— Само кажи кои.

Главният редактор на „Загорска поща“ му каза. И първото име, което посочи, беше на данъчния шеф. След това добави и уважавани от всички съдии и прокурори и накрая, като се подсмихна доволно, и шефа на КАТ. Май беше намерил решение на проблема, който го мъчеше.

— Не зная какво си замислил, шефе, но това, което искаш, ми звучи като нов аранжиринг на почистването на ония обори — сещаш се кои. Няма да мога да ти помогна. Аз не съм Херакъл. Виж какъв съм слабичък — каза Илиян и показа жално тъничката си репортерска ръчица.

— Ако успееш, ще те направя съдружник във фирмата. Е, делът ти няма да е много голям.

— С теб съм — каза заместникът му и се засмя щастливо. — Знаех си, че ти рано или късно ще оцениш интригантския ми талант. Ако искаш, да приемем долу в кафенето по едно за новото начало.

— Не. Вкъщи ме чакат любовница и две невръстни незаконни дечица. Близначета — засмя се Матей.

— Тогава аз се омитам.

— Чао — каза Матей и зачака заместникът му да изпълни обещанието си.

Вратата хлопна, той влезе в кабинета си и се отпусна в креслото си. Докато разговаряха с Илиян за мошениците от бирената, му беше хрумнал план. Можеше да не публикува статията или поне да предупреди приятеля си. Имаше с какво да извоюва свободата си. Все още беше собственик на вестника. „Все още мога да се боря с лъжата, която май най-много вирее в това скапано царство — помисли си Матьо. — Аз си мислех, че са харманлийските дини и силистренските кайсии, обаче не, проклетата лъжа е. Даже специален описателен метод ѝ съчиниха комунистите. Но то идеята на соцреализма не е руска — като повечето простотии на соца. Най-запомнящо се я описва още Андерсен с онова огледало от приказката му. Да, лесно е да се разменят местата на грозното и уродливото с розите от градинката на Герда. Трябва само да имаш в окото си парченце от огледалото. А тоя проклет социализъм напъха такива парчетии в очите на всички. Андерсен просто не е имал въображение да измисли подобно зло. Като гледам как се каня да постъпя, май не съм изплакал мойто парче. Уж исках да стана велик писател. Не трябваше ли за това най-напред да бъда честен? Нали исках за награда да ме четат, а не да ме включват при продажниците в ловната дружинка^[43] на Тато?“

„Я сега да съчиня аз една статия за следващия брой, вместо да се занимавам с тая гадост, дето я иска Динята“ — завърши Матьо мислите си на глас и включи компютъра.

Когато я довършваше, беше вече тъмно.

Матей тракна последната точка и прочете отново написаното^[45]. „Бива си ме — помисли той и въздъхна. — Във всички случаи е по-хубаво от онова, което се канех да публикувам. Остава да се обадя на Божидар.“ Главният редактор на „Загорска поща“ въздъхна отново и набра номера на приятеля си. Обади се Радостина. Матей ѝ каза да предаде на Божидар да се обади спешно в редакцията и затвори.

Не можа да удържи, стана, сипа си един пръст от „редакторското“ — както казваше на едно шише евтино асеновградско уиски — и се унесе в мечти за слава. Божидар позвъни след малко. Той въобще не чу

как с набирането на номера се включи едно неприсъщо на телефонната линия устройство.

— Какво става, бе? Да не би ония зелени пълномощни да са ти притрябвали спешно?

— Не, Божо. Карат ме да публикувам един материал, а аз не искам да го правя. Обаждам ти се за съвет. По-добре да се видим, че разговорът не е за телефон.

Наистина не беше. Само че вече го бяха провели.

— Защо ти не дойдеш у нас? — предложи Божида и Матей веднага прие.

Приятно е да отидеш на гости при стар приятел.

* * *

На сутринта Митко Динята стоеше до прозореца в просторната си кухня и пиеше най-рекламираното напоследък бразилско кафе. За момент беше забравил снощната обίδα и в главата му веднага се бяха зареяли нормалните сутрешни мисли — за пари, за жени и други разнообразни адвокатско-майорски теми.

Всичко се нареждаше от добре по-добре. Щеше да провали яко един от враговете си, да спечели от това маса пари, а най-накрая можеше да почне да опъва и конците на собственика на „Загорска поща“. Чука той не го броеше, а и го държеше в ръце отдавна. Даже му ставаше смешно понякога, като гледаше с каква готовност Минко изпълнява всяка задачка. Страшничко си беше аверите ти да научат как си ги топил пред ченгетата. Митко изхъмка презрително и тутакси се сети за кой собственик всъщност става дума. „Ей, тоя... Матей, само да е направил на Светлото нещо“ — изръмжа бащински Динята и в тоя момент звънна телефонът.

— Слушам — каза той.

— Имате поща — докладва Благовест.

— Добре, ще мина да я взема — каза с някогашния си безизразен глас майор Иванов и затвори.

Имаше записан разговор, и вътрешното чувство му подсказваше, че тая вест няма да е блага. След по-малко от час Динята стоеше в кантората си, ядосано барабанеше с пръсти по бюрото си и гледаше

мрачно като вкиснат счетоводител, току-що открил крупна злоупотреба от подчинен, дето и без това е нарочен за изритване. Пусна за трети път краткия разговор между Божидар и Матей и тегли една разузнаваческа майна на подлото редакторско копеле, което се опитваше да го прецака по такъв ашлашки начин. Беше очаквал от него номера — нали беше журналистче (той дон Мечковски хубаво им вика жураналистчета), но това вече беше прекалено. Най-напред дъщеря му, а сега и това. Беше направо бесен, когато вдигна телефона и се обади на Дон Вито. Каза му само, че има проблем, и Светослав веднага загоря. Договориха се да се срещнат веднага.

— Казвай — подкани го с отработен сицилиански жест донът, щом седна срещу него на „столчето за мъчения“, както наричаха посветените един стол от читалищните реликви, на какъвто седеше и той самият.

— Матей изпорти работата.

— Отказва ли?

— По-лошо. Съгласи се, а днес сутринта разбрах, че е издал целия номер на Божидар.

— Откъде си толкова уверен?

— Знаеш, че си имам канали.

— Жалко. Симпатичен ми беше, но такова нещо не се прощава. Нека изяде един хубав пердах. Засега само толкова — Дон Вито помисли малко. — Божидар ще се досети, но доколкото го познавам, няма да се откаже от сделката. А пък като я започне, ще публикуваме материала в друг вестник. Те всички смърдят еднакво. Тъй че действай.

— Добре, както кажеш — въздъхна консилиерито му и тръгна.

Като се прибра вкъщи, веднага позвъни на Чука. Разгеле, оня още не беше станал. Не спазваше Минко спортния режим и пак беше препил снощи, но Динята начаса включи механизма му за изтрезняване.

— Ела бързо при мен — изкомандва той.

— Какво е станало? — попита Чука сънено, но вече с бойни нотки.

— Трябваш ми. Ела веднага в кантората.

— Идвам — каза Минко и след десет минути цъфна в най-хубавия си анцуг. — Казвай кого ще трепем — ухили се той от вратата. Дружбата им не беше от вчера и Чука знаеше, че неговият боен другар

не го вика по никое време да си говорят за мачовете в италианската лига.

— Твоят съдружник ми създава проблеми. Искях от него нещо дребно — да публикува статия срещу един... твой приятел. Той обеща и въпреки че вчера пак му спасих задника, се отметна.

— Кой е тоя приятел?

— Ще ти кажа и това. По-важното е, че ние с Матей не се познаваме както с тебе. Беше намек и Чука го разбра. Бързо загреваше — нищо, че му викаха с тоя железарски прякор. — Не мога с приказки да го убедя и щом е така, остава само едно средство.

— Толкоз ли е тежък грехът му? Не ми се ще да го бия, съдружник ми е — подсмихна се кисело Чука.

— Ще ти обясня. Беше хлътнал с десет бона и аз го отървах. Обеща ми в замяна, че ще публикува статията, но се отметна. Не си връща дълга, не държи на думата си... Знаеш, че това не се прощава — някой да ти дължи десет хилядарки и да се прави на разсеян. Работата е даже по-дебела, защото засяга и интереси на сериозни хора. Може здраво да си изпатим и двамата. Това стига ли ти?

„Ти ще си изпатиш, не аз“ — помисли си Чука, но каза с разбиране и изненадваща математическа култура:

— Стига и артисва. Аз щях да го насиня от бой и за пет. А за десет ще изяде два пъти повече. Това по аритметика съм го учил.

— Добре, но внимавай — не трябва да разпознава нападателя си. Нека е по тъмно и да си сложи там нещо — някой дамски чорап или, ако щеш, скиорски очила. Най-добре да го опуха в техния вход. Хубаво беше да стане днес, но няма да успеем с организацията. Щем не щем, ще изчакаме до утре. Ето какво ще направиш: В четвъртък той се прибира късно, защото приключват вестника. Ще го чакате в кафенето до тях. То работи до среднощ. Стъклата на прозорците му са огледални и клиентите не се виждат отвън. Матей се връща най-често от горния край на улицата — там си паркира колата. Ще го изчакаш да влезе и твоя човек ще го настигне по стълбите. Блокчето е малко — някой и да чуе, няма да посмее да излезе. Приключват мълчаливо и бързо се омиташ. Може твоят човек да му стъпи по невнимание в тъмното на ръката — дай му да обуе ония обувки с налчетата, дето ги тафна от казармата — захили се Динята. — Но без сакатлъци. Засега. Нали разбираш. Без сакатлъци.

— Разбрах. Кажи сега кой е тоя мой приятел.

— Казва се Божидар Къбоков. Той ни мъти водата. Опасен противник е — каза Динята и погледна Чука. — Ти знаеш, че не си поплюва. Не искам да му даваме аванси и не мога да позволя някой от отбора да ни предава. Разчитам на теб, затова гледай да не се издъниш — завърши Динята указанията си. Искаше да вбеси Чука и успя съвсем лесно.

Сега това щеше да е и негова война.

Разбира се, нямаше да влезе в битката като ентусиазиран наемник от чуждестранния легион. След като напусна наставника си, Чука се помота по кафенетата в центъра и после се отправи към „Орион“. И какъв късмет — там беше точно тоя, който му трябваше — Румен Гоча. Обясни му задачата и повтори това, което му каза Динята. Добави само две хиляди левчета. Гоча го слушаше и си личеше, че мисли за лесните пари, които му падат от небето. Това не беше баш тъй, но и да се издънеше, Божидар него щеше да бие.

Искаше му се на Чука да опита да се реваншира, но един глас отново му прошепна, че това може да се окаже много нездравословно.

* * *

В четвъртък Матей беше в редакцията през целия ден.

Ако някой ви каже, че да се дремуца в редакция, още повече когато се прави поредният брой на вестник, е приятно и интересно, значи пред вас е нахален лицемер или изпечен лъжец. Но може да е и прикрит вманиачен мазохист. Казаното се отнася особено за седмичниците. С ежедневниците е къде-къде по-лесно — там всичко е текущо: убийства, изнасилвания, скандали, далавери, простотии на политиците, проституция, култура и накрая спорт — въобще, информация за там каквото се е случило — репортерите го носят и ти го блъскаш по страниците като мръсно бельо в кош за пране. Със седмичника не е така. Там всичко ври и кипи. Събитията са седем пъти повече, а мястото е пак толкова. И всеки се бори със зъби и нокти за тъпите си материали. Кое да махнеш, кое да оставиш? Трябва непогрешимият нюх на Главния, за да се появи по страниците онова, което прави вестника необходим на старозагорци като сутрешната

бутилка местна бира за хронични алкохолици или пък го превръща в основен артикул за циганите от списъка им с вторични суровини. Всъщност Матей реши проблема още докато преглеждаше отгоре-отгоре папките с материалите. През цялото останало време се беше чудил къде да сложи собствената си статия. Започна от първа страница — не беше добре, много „тежеше“, премести я на втора, но защо пък там, после на последна, после на други места, докато накрая я закова на фолиото с отправка с тлъсти букви от първа.

Хубаво се получи. Той погледа още малко макета на компютъра. Това беше вестник. Матей се прозя въодушевено и погледна часовника си. Беше станало време за обяд.

В Распутин беше горещо и шумно като в турска баня. Келнерите сновяха между масите с чинии, пълни с апетитни супи, специалитети на готвача и запотени халби „Загорка“. Бизнеселитът нагъваше яко. Доста от юнаците се бяха изпотили от благородното напрежение. И Чука отдъхваше в полулежанка пред няколко поизпразнени чинии. Той го видя, махна му и Матей, ще не ще, седна при него.

— Кво става, готов ли е броят? — полюбопитства Миньо, допи си остатъка от биричката и се оригна интелигентно.

— Почти — каза Матей и го изгледа. Съдружникът му толкова рядко се интересуваше от вестника, че той отначало се съмняваше дали въобще може да чете.

— Има ли нещо интересно?

— Както винаги — малко клюки, малко изцепки, платени хвалби, програмата на телевизията и две-три страници рекламни лъжи.

— Аха — изхъмка Чука и махна на келнера. — Е, аз ще тръгвам.

— Какво се разбърза?

— Нали някой трябва да изкарва парите — каза Чука и двамата се засмяха — Матей разбиращо и с примирение, а неговият съдружник като че ли неискрено и май недоволен. През главата на инж. Проданов мина неясна и тревожна мисъл — дали не е от текущото статукво? — но тя тутакси отлетя, разсея се в хранителната мъгла и алкохолни пари наоколо.

Чука плати и тръгна. Главният редактор на „Загорска поща“ остана сам сред персонажа на статията си. Това бяха те — предишните борци за повече социализъм. Лицемерни и безочливи, довчерашните директори, председатели и секретари бяха трансформирали набързо —

както повтаряше често Божо — правата си за управление, които партията им даваше по дългите си номенклатурни списъци, в единствените универсални пълномощия за целта — пачки с приятно шумолящите зелени банкноти. Само че за беда повечето бяха такива профани, че не знаеха как да направят и фабрика за лимонада. И цех за кламери не беше по силите им. Вместо това пълнеха царството с луксозни ресторанти и хотели, с казина и зложни къщи. То на старозагорци казина им дай. Пък ако има наблизно и зложна къща, а като екстра и някой мол — друго не им трябва. Да, може и да бяха предимно некадърници новите капиталисти, но пък хрупаха яко. Сръбваха супичка, хапваха пълнени чушчици, предприятийца, земичка, кюфтенца по чирпански, европейски парички, външни пазари — квото дал Господ. А той, необяснимо защо, но беше дал. Толкова много, че човек просто се шашваше — кое по-напред. И всеки лапаше със страшна сила. Ето един от бившите кметове. Когато стана градоначалник, живееше в гарсониера и караше москвич стар модел, а сега се пчеше сред първите десет едри капиталисти. Тоя тук е заимотнял от далавери депутатин, оня — едър общински мошеник и съветник по нагласяване на търгове и прецакване на опоненти. На съседната маса — носителят на преходното знаме по едромащабни присвоявания и откровени кражби. Въобще, кеф ти мутри с по пет кила златни ланци, кеф ти профсъюзни лидери с натъпкани портфейли, кеф ти специалисти по материализация на най-злите съставки на соцдуховното морфогенно поле. Онова гибелно поле, породено от всенародното погазване на Неговите морални завети. Тъй че нашите юнаци само се вписват по-добре от останалите в околната среда. „Абе, хубава дружинка се е събрала. Да не броим дребните шарлатани и всякаква присламчила се измет. А на дъното — местни пентхаузи с безлични физиономии и облечени по домашному изявени донове. Да не пропусна и редовите майори от държавна сигурност. Кво се чудя? Графикът на разграбването трябва да е под строг контрол. И защо да не лапат тия хайдутути... от нов социалистически тип? — помисли си Матей. — То си има партизански традиции. Пък и преди Десети всичко беше на тоя неясен абстрактен собственик — народа, де. Наше, един вид. Вземахме си всички тогава, но повечето влачихме по мъничко, щото имаше кучета. Обаче в тоя исторически момент предишният сайбия го няма, оградата съборена, стоката разхвърляна... Няма врати,

няма яки катинари. Поне възпиращи надписи с восъчни печати да имаше. Ама няма. Само трябва да набрулиш и — в торбата. Най-много някой необръгнал още в лъжите журналист или опърничав пенсионер да изджафкат, че не е честно. А честно ли е, а? Еми не е, само че кво от това?“ Така стояха нещата. Пред очите на всички се извършваше нагла и мерзка безогледна пладнешка кражба. Каква честност, каква справедливост? Вярно, Матей и такива като него се опитваха да огласяват беззаконието и дори да протестират. Само че мечката не се спира с протести и поучително вдигнат пръст. „Пък и то си е нормално — поразсъждава още малко вяло Матю. — След като си ограбил и попилял елита и десетилетия си лъгал и видиотявал простия народ, накрая хубавичко да го обереш и него. Хъ. Баща ми ме учеше, ако намеря левче на пътя, да не го вземам, дори наоколо да няма никого. Защото не е мое — спомни си Матю. — Пък аз какво направих? Превърнах се в крадец като тях. Че и вестник издавам — уж да разтръбявам истината и да защитавам правдата. А бях готов да публикувам една опашата лъжа за човек, когото уж считам за приятел. Кога станах такъв? Пък пред Светлана се правя на добър герой от съвременна пиеска. Ще играя тримата братя Карамазови. Или още по-добре, тримата братя и златната ябълка. Като гледам, май по ми се играе ламята. Една малка старозагорска ламичка. Да си набруля златни ябълчици — апетитни общински имотчета, земичка, горички... и да си ги хрупкам като тукашните лами. И да раста, да раста — да стана голяма ламя. Направо ламище от международен мащаб. То работата натам върви. Ето, возя се в беемвенце. И адвокат си имам — да ме защитава от лошите краища на приказката. Всичко се нарежда. Господи, в какво се превърнах... Но сега вече — край. Ще видят те, като ги зачеша с редакторската картеница“ — завърши мислите си Матей и се огледа.

До него една мазна загорска ламя нагъваше бобец с кюфтенца, заедно с един от специалитетите на заведението — лютивичка домашна туршийка.

„Ох, как ми се яде и на мен някаква манджичка“ — помисли Матю и си поръча една капама. Кво да прави? Няма да стои гладен, я.

В това време Чука се отправи към основния си конак в „Орион“. Съвестта му беше чиста — бе проверил да не би случайно Матей да

пусне материала на Динята и да изяде пердаха незаслужено. Не го беше пуснал.

Той въобще не беше разбрал, че няма договорка статията да излезе точно в тоя брой.

* * *

Следобед заваля. Отначало капчиците бяха ситни и когато попадаха по лицата на наизлезлите граждани, те си мислеха за нещо радостно и свежо, като роса по нозете на боси малчугани, като пръски от прибоя по косите на влюбени гимназисти или като гроздове, пръснати със студена вода, които ни подават усмихнати майките ни. После капките станаха по-големи, радостната мъглица се превърна в обикновен есенен дъжд и гражданите се натъжиха. Те вече си мислеха за данъци и дърва за огрев, за отлетялата си младост, за нескончаеми разпавии с опротивели съседи, спомняха си за родителите си, забравени самотни в някога уютните къщи от детството, а също за усмивки и далечен звън в отдавнашни коледни нощи — въобще за сегашните си проблеми и за годините, които бяха отминали. Те виждаха, че тогава са били щастливи, а сега — не, и съвсем логично заключаваха, че животът е тежък, а правителството е съставено предимно от идиоти.

В това време Божидар стоеше в кабинета си, гледаше през прозореца и си мислеше за Радостина.

И уж тя беше добре, а отново, сякаш заедно с дъжда, пак се бе прокраднал потискащият, обезсилващ волята му страх — страхът, че ще я загуби. Нямаше нищо по-плашещо от самотата, която го очакваше. Децата му щяха да се разпръснат, всяко по пътя си. Знаеше, че няма да се върнат. Те обичаха истински нея, а към него изпитваха в най-добрия случай някакво дължимо уважение и останал от детството си позабравен страх. Може би щяха да му се обаждат — ако са дошли да покажат на децата си местата, където са живели, или да му съобщат, че ще женят някой внук. И той щеше да си стои сам, да чува нощем гласа ѝ, да вижда сянката ѝ да се мярка в съседната стая, да докосва неща, които е държала някога тя, и после да стои безпомощен в някое проклето кресло и да гледа вратата, от която тя никога вече няма да

влезе. През деня тези мъчителни мисли го върхлитаха рядко и отминаваха бързо — като заклет враг, когото си мярнал случайно в тълпата. Но вечер... вечер понякога те се превръщаха в глутница кошмари, които го преследваха и ръфаха до сутринта. През нощта пак беше сънувал поредния епизод от съсипващия сериал. Сега гледаше как капките се стичат по стъклото и си мислеше какво ще прави, ако здравето ѝ пак внезапно се влоши, а той не е в състояние да ѝ помогне. Заплахата за бизнеса му се виждаше като надвисналите тъмни облаци отвън. Сутринта му се обади секретарката на директора на Атомната, предаде му много поздравии от Железния войник, както и че сделката им няма да стане. На въпроса му „защо“ тя отговори, че така е решило ръководството. Божидар веднага се досети кой се крие зад гърба на колектива. Ударът си беше якичък — губеше най-малко две-триста хиляди. Някои хора доста неуморно се грижеха за провала на най-сериозните му планове. Те едва ли щяха да успеят да ги направят бедняци, но можеше да им причинят много злини. Достатъчно беше в един момент парите им да не стигнат за лечение в някоя сваятна европейска клиника, когато това можеше да бъде единственото спасение.

Внезапно му се прииска да се махне от проклетия кабинет час по-скоро. Излезе от офиса и заслиза по стълбите. На входа се огледа — дъждът беше престанал. Качи се в колата и подкара, без да знае къде отива. Въртя се по улиците, докато се озова пред гарата. Паркира напосоки, затръшна вратата и тръгна из пустия парк. Съвсем скръбен беше станал. Такъв щеше да е и животът му без Радостина. Не беше валяло от два месеца, а и никой вече не поливаше тая умираща градина. Сякаш Господ, потресен от ината и лошотията на местните жители, беше вдигнал ръце и беше оставил злата ръка на сушата да съсухри всичко наоколо. Но ето че се беше смилил. Само че дъждът не можеше да я съживи веднага като в приказките. Нито да върне миналото. Някогашната „Станционна“ със свежата си морава, островчетата от живописни храсти и десетилетни дървета отдавна беше заприличала на запусната мера край руини на изоставено селище. Само вляво, до някогашния колодрум, сред безсмислено мократа, изгоряла от жегата трева и дървета с пожълтели съсухрени листа, имаше признаци на живот — струпани набързо бараки за долнокачествена храна и евтини

лимонадки около детска площадка, построена от собствениците за примамка на наивни или лентяйстващи платежоспособни майки.

Повървя още петдесетина метра, но му писна, кривна от алеята малко преди края на градината и без да го е грижа, че ще намокри тежкарския си костюм, приседна на една от двукраките пейки. Срещу него имаше още две. Изглеждаха, сякаш ги бяха измъкнали от градината на злата баба от руските приказки. Въздъхна тежко, като че ли не му се живееше, и внезапно разбра, че е точно така.

За какво така яростно пресмяташе и кроеше планове? Да не би от това да зависеше животът на тези, които обичаше? Защо му бяха тия проклети пари. Да управлява? Какво? Животът, който вгорчаваше и объркваше, докато ги печелеше ли? Заради тях се караше на децата, обиждаше безпричинно Радостина и се вбесяваше от всяка дреболия, която не пасваше на обсебващия го безсмислен бизнес пъзел. Не заприличваше ли тоя проклет пъзел все повече и повече на невъзможната, смразяваща душата дума, която оня омагьосан хлапак^[56] от приказката от детството му искаше да сглоби от ледени кристали? Докъде щеше да стигне така? До царството на Михел Холандеца и Дебелия Езекил^[57]. А уж ги ненавиждаше някога. Не се ли беше настанил вече край голямата маса на безсърдечните залози? Какво трябваше да се случи? Да убие с камшик Радостина ли? *3

„Не искам да живея повече така. Не искам да я загубя. И нея, и останалите, които обичам. Моля Ти се, мили Боже. Помогни ми да спася семейството си. Затова нека тя да е здрава и щастлива до края на дните си. И без друго тя го крепи. Така и то ще е спасено.“ Божидар внезапно тъжно се позасмя: — Нали осъдените на смърт имат право на едно желание. Аз съм един от тях. Нали съм смъртен по Твоя воля. На мен това ми е желанието — тя да е здрава и щастлива. Затова те моля. Кажи ми какво да направя. Бедни ли трябва да станем? В пещера ли да заживеем? Или нещо друго. Ще направя какво Ти искаш. Само ми кажи. Само ми кажи, миличък — зашепна той тихичко в скоропоговорка.

Нищо не се случи. Никой не му отговори. По алеята нагоре премина някакъв тип с безизразна физиономия, а след малко още двама. Изглеждаха като статисти от ням филм, измъкващи се един след друг от опротивелия им сценарий. Все пак поне изглеждаха живи. Запустялата, угаснала в сушата градина край него продължаваше да е все така

призрачно мокра и безлюдна. Божидар постоя на пейката още малко, после внезапно стана и тръгна към миражния оазис отсреща.

И остатъкът от неговия живот трябваше да е някъде там.

Върна се в офиса, влезе в кабинета и се тръшна на стола си. Внезапно се сети как преди години, докато чистеше тавана в старата им къща, намери един забутан там отломък от миналото. Уж му бяха върнали родния дом, но всъщност получи само етажа, на който живееха, след като народната власт беше отнела в полза на народа и значи за себе си останалата част. Нея вече я бяха купили настанените там от партията другари. Той веднага им предложи своя дял. Нямаше да живее с тях, дет се вика, под един покрив, я. Те, разбира се, приеха без да се двоумят, и той се беше качил на тавана — ей така, за последен път. И там, сред безбройните натурии, в един разбрицан сандък откри голям пожълтял плик. В него имаше металната кутия, в която се оказа ролка с кинолента отпреди петдесетина години. Нямаше никакъв ориентиран надпис и той я занесе в хола — преди седмица беше видял при един приятел антиквар едновременно прожекторен апарат. Сякаш някой го беше накарал да го купи. Прекара лентата по пътя, през който в ония години всяка вечер бяха преминавали невиджани светове, угаси лампата и включи апарата. Беше доста старичък нем филм — някакво тържество с отбрани гости и богаташки шик. Съдейки по облеклата на дамите, беше може би отпреди войната. Беше сниман доста професионално. Всички се смееха, вдигаха чаши, камерата час по час се насочваше към някаква млада жена, тя също се смееше и веднъж кокетно погледна към обектива. Празненство някакво. Буржоазен жур. Тъкмо щеше да спира апарата, когато в огромния хол се мярна малък дансинг. Две двойки танцуваха валс. Малко смешно бърз — наистина като в стар нем филм. Изведнъж гърлото му се беше свило: едната от тях бяха майка му и баща му. Съвсем, съвсем млади. Баща му беше с фрак — наперен и горд. Не приличаше никак на онази жалка обуцарска трансформация на проклет фабрикант, заради когото не го избираха в отрядния съвет. Да, такъв бе — интелигентен и артистичен млад мъж, който танцува — със своята годеница или може би вече съпруга. А майка му, майка му беше прелестна. Носеше се по дансинга с грация, която не беше и подозирал в онази свита, наплашена женица с тъжни очи, която той познаваше от нерадостните й години на обуцарска труженичка. Гледаше я и не можеше да повярва. Беше толкова красива.

И съвсем не беше само заради младостта си. В нея имаше някаква вътрешна светлина, нещо, което направо хващаше за сърцето. Неслучайно операторът я показваше вече цяла минута. Ето каква е била тогава. Знатна хубавица. Царица на кой знае колко балове. Една щастлива млада жена... Очите му се бяха насълзили. Това беше неговата майка. Боже миличък. Неговите родители. Двама млади хора, които просто се бяха обичали. Той гледаше неоспоримо доказателство за това. С какво бяха пречили на тия проклетници, които ги бяха превърнали в двама посърнали, стресирани, крепящи с последни сили семейството си, страхуващи се за живота на най-близките си злочести сиромаси? Защо им бяха организирали оня несвършващ тормоз до последно? Защо ги бяха преследвали така неотлъчно с пролетарската си жестокост? Защо бяха преобразили тая красавица, излязла сякаш от хубава градска приказка, в оная свита и повехнала съпруга на народен враг, която той помнеше? Народен враг. На кой народ?

Екранът внезапно беше побелял. Филмчето така и завърши — с неговите танцуващи чудесни родители. Той избърса сълзите си, после пренави ролката, сложи я в кутията ѝ и заедно с плика ги прибра в тайника си. Покрай всичките си имоти, лъскави коли и дразнещо много пари щеше да има нещо истинско: едно ненужно вече на никого парче от времето, което съдържаше нещо без място в безчовечния калъп за света, приготвен от неговите самопроизвели се безчовечни господари. Нещо свършено недопустимо и смъртно опасно за тях: няколко минути промъкнало се незнаяно как през оградите им от отровна бодлива тел и железни завеси до небето обикновено човешко щастие.

Божо поклати глава и въздъхна. Постоя замислен, после пушна телевизора и засменя каналите, сякаш търсеше поличба как да постъпи. По първия американските полицаи преследваха поредния престъпник и с показни хватки вещо насочваха пищови по стаите на имението му; по втория някаква шунда от реклама ближеше сладолед и по лицето ѝ се изписваше очакваното сексуално блаженство; по третия блъснаха някакъв кретен от последния етаж на най-високия небостъргач и той плъосна, както винаги, върху покрива на незнаяно защо паркирана там полицейска кола; по следващия изтупан пич блъсна челно лимузината си в насрещен камион и стана на кайма. После имаше пак убийства, бясно преследване с мотори, продажни приятели и сладострастна любовна сцена, а на последния канал главната героиня се гърчеше в

страшни мъки — вероятно от смъртоносен вирус, разпространен от вероломни съюзници. Божидар изключи телевизора и отново въздъхна. Това беше социумът, която някой създаваше вече десетилетия с масмедийните си внушения. Никак не приличаше на старите филми. Нищо чудно, че беше заобиколен от безчестни партньори, коварни противници и равнодушни познати, които нямаше да си мръднат пръста в негова подкрепа. Нямаше да ги остави да рушат семейството му и да провалят живота му. Нямаше да допусне Радостина да страда от несвършващите завист, отмъстителност и злоба, а понякога и не помалко гибелно равнодушие, с които бе заобиколен. Ходът на неприятелите му с провалянето на сделката само го мотивира да измисли как да ги израдва с едно здравословно ужилване. Нямаше какво да се церемони — те искаха да срутят всичко, което беше постигнал. Имаше и нещо много по-лошо — превръщаха се в потенциална заплаха за живота на хората, които обичаше. Баба му щеше веднага да го посъветва в старозаветен дух: това заслужават — каквото повикало, такова се обадило. Ами да, според здравословното еврейско правило, беше така: око за око, зъб за зъб. И даже още нещо в добавка. Това пък съгласно народните обичаи. Той стана и се заразхожда из стаята. Докато гледаше с невиждащ поглед хубавите си картини, решението се появи — радостно-мошенически ход, стоплящ душата като платно с битов характер на Караваджо. Откачи катаната от стената, извади я от ножницата и я размаха няколко пъти с елегантни самурайски движения. После прибра меча и го окачи на мястото му, усмихнат^[58] като сър Френсис Дрейк, видял легнала на дрейф добре натоварена испанска фрегата. Постоя още малко пред тоя символ на японската душевност и каза на секретарката си да го свърже със Стойновски. Планът беше готов.

Час по-късно Божидар вече беше при директора на „Витамини“. Ванката го гледаше невярващо и трескаво мислеше. Бъдещият собственик на фабриката му беше предложил още един апартамент срещу съвсем дребна услуга: щом получи парите, трябваше да фактурира консерви само за петдесетина хиляди и да върне останалата част от парите по фирмена сметка на Божидар, която той щеше да му посочи. Нямаше нищо нередно — можеше да върне тая част от тях за продукцията, която де факто не беше продадена и не се изнасяше от склада. Все едно че от счетоводството на клиента са му превели

погрешно цялата сума, вместо само за фактурираната част от консервите. Е, не беше точно така, малко нередно си беше — може би трябваше преди това да се обади на Теодоси — нали банката беше гарант по договора. Но в края на краищата Божо си беше истинският собственик на „Витамини“. Още нямаше нотариален акт, но това беше формалност. На едното рамо на кантара стоеше цял апартамент. На другото — някакви си фактури, договори и банкерски капризи. Кво да му мисли? Във всеки случай, ако оня мошеник Теодоси чак толкова пририташе, щеше да му даде с удоволствие гаранцията. Тъй и тъй трябваше скоро да я бракува и после да се чуди къде да я изхвърля. Той си представи хълмчето от залежала продукция и се подхилкна весело.

— На какво се зарадва? — засмя се и Божидар.

— А, става, бе — каза Ванката. — Тя фабриката си е твоя, а докато минат формалностите по връщането, консервите вече ще са почнали да бомбират.

— Е, значи се разбрахме: пускам ти платежно искане за неправилно преведената сума и ти ми я връщаш. Аз от сутринта имах някакво предчувствие и затова преди малко открих една сметка в Първа частна — засмя се Божо. — Вашата е също там, така че тая трансакция ще я извършим, докато си пием кафето.

— Всичко ми е ясно, но въпреки това малко се притеснявам — внесе характерните за ранга му елементи на пазарлък Стойновски.

— Ще ти кажа и за какво са ми парите. Нали виждаш какво става с долара?

— Виждам.

— Затова ми трябват, за доходна спекулацияка — разкри му душата си Божо. — Ако си навит да участваш, и ти ще имаш десет процента от печалбата.

— Това колко прави горе-долу? — попита любознателно Ванката.

— Не знам точно. Очаквам за теб да са някъде около петнайсет-двайсет бона — каза Божидар и си личеше, че това беше истината.

Главата на Ванката съвсем се замая от това предложение. Той беше чувал за легендарните му способности да предвижда пазара, но попита, колкото за една последна проверка:

— Вярно ли е, че си продал долларите си в навечерието на обратния скок?

— Вярно е. През цялото време имах предчувствие, че това е нечия кофти игра и в един момент тоя тайнствен някой ще издумка на тезгяха някое прашасало пале стотачки от резервите в трезора на бенебето. В последния ден преди да се срине пазара, сутринта проучих компетентното мнение на трима от директорите на местните банки. Веднага щом и тримата заявиха, че който продава е луд за връзване, започнах да разкарвам касовата наличност. До вечерта останаха двестриста бона, но и тях ги издухах — след като затвориха банките и на другия ден до обяд.

— И колко спечели тогава?

— Милион и половина за два дни. А общо през месеца покрай подскоците нагоре и надолу — още толкова. Нали можеш сам да пресметнеш резултата?

— Кога ще извършим... тая трансакция? — дообясни с ръка нейния радостен мошенически характер новият му партньор и се засмя.

Нямаше какво повече да мъдрува. Той беше от старата школа и жизнерадостното правило „Ти на мене, аз на тебе“ беше най-основното в житейската му аксиоматика. А тук партньор му беше самият Божидар Къбоков. Какво да му мисли? И да имаше нещо, което не е чак дотам редно, какво от това? За него, както и за всички останали, ръководно начало беше чувството му за справедливост. Справедливо ли беше да ръководи такава фабрика, а да кара тая таратайка — старата си тоталитарна жигула? Не, не беше. При това той не искаше някой тежкарски мерцедес като Божидаровия, а едно най-обикновено беемве, при това можеше и без лети джанти.

Ето тази неправда трябваше да се поправи час по-скоро. Паричките от тая хубава далавера щяха да стигнат. Даже и за джантички можеше да артисат. Два апартамента и беемвенце. Един хубав връх в кариерата му.

Какво казва по тоя въпрос законът ли? Той е светъл ориентир, който сочи на всички ни какво трябва старателно да заобикаляме, както препатил вълк избягва аджамийските капани и салама с антифриз.

* * *

Някъде по това време един представител на друга школа по отношение тълкуването на иманентната същност на закона разлистваше тежки папки с пожълтели страници. От сутринта Светлана се беше посветила на най-досадните и скучни негови прояви — бракоразводните дела. Баща ѝ беше казал, че след като завърши, най-напред ще се занимава с тях. Четвъртъкът, както винаги, беше провален — Матей беше зает цял ден с вестника — и нямаше какво друго да прави в тоя загубен град, освен да вдишва прах и безподобна правна атмосфера от местните съдебни архиви. До края на работното време тя стоя в хранилището, заровена в хорското нещастие. Беше си мислила, че бракоразводните процеси са може би единственото място, където законността не е била прилагана по основната правна формула, която беше ѝ казвал баща ѝ: законът се отменя от указа за приложението му, указът — чрез поредното постановление на министерския съвет, а то пък се отменя с текуща разпоредба на окръжния комитет. Тя, най-накрая, се анулира с обикновено телефонно обаждане от първия секретар.

Това можеше да се възприеме просто като анекдотично описание на гибелната липса на обратна връзка между инстанциите на соца. Или изграден с труд и постоянство механизъм за заобикаляне на законите, които не са по сърце на българина още от времената на Крум Страшни. Но то къде по света не е така. Само че последният абзац от правилото — за телефонното обаждане на Първия, посочваше силата, която обричаше всичко ставащо в държавата на своеволията на едноличната власт на хора без морални качества. Така самоизбралата се и самоназначила партийна върхушка се превърна бързо от „слуги на народа“ в каста на недосегаемите. Това компрометира окончателно неохристиянските идеи, с които комунистическата клика подмами неориентираните в Божиите дела престонародни маси, и в името уж на които тя завзе властта. Същевременно тази отровна метаморфоза разкапа най-важните управленските механизми и самите устои на съградената с толкова жертви и насилие социална утопия. Обаждането по телефона се превърна в синоним и формула на ходатайството по всички обществени нива — оня генератор на бедите, оная всепобеждаваща сила, която с едно пошепване „на ухо“ отменяше закона, превръщаше го в посмешище, в легналата на народната душа метафора *врата в полето*. И мястото на кухата и аморална формула на

социализма се настани саморазрушаващото се скверно царство на беззаконието.

Най-вече с помощта на Матей, Светлана си беше изяснила отдавна тоя съсипващ самата идея за правосъдие феномен, но беше очаквала при бракоразводните дела това поне частично да не е така. Затова като заотгръща папките, веднага затърси — не знаеше какво точно. Може би искаше да разбере как се ражда пред почитаемия съд истинската картина на едно непонятно дори за близки и познати семейно крушение. Може би искаше да види как, като мокро петно на тавана от спукана отходна тръба на съседа над нас, постепенно избива истината за нечий непоносим характер, злочастни обстоятелства и пагубни съвети или прегазени отколешни завети по пътя към светлото бъдеще. Или пък искаше да намери обикновените елементи, от които е съставено нормалното правосъдие: объркани, но честни свидетелски показания, окриляни от вярата в справедливостта пледоарии и едва ли не по библейски мъдри решения на съдиите. Въобще всичко онова, което ни вдъхва вяра, че на света има истина и справедливост. Да, може би бе очаквала едва ли не на всяка страница да се усеща тъкмо страхопочитание и преклонение пред закона, сякаш това не бяха орфани бракоразводни дела от едно тотално сбъркано общество, а ония изящни разкази със справедлив и малко тъжен край от хрониките за съдията Ди^[59]. Така си беше — на Светлото ѝ се искаше едва ли не във всяка папка накрая всичко да е толкова ясно, че и статуята на входа^[60] уверено да посочи накъде се накланят везните. Това беше очаквала, но какво видя? От почти всяко дело — с изключение на онези по взаимно съгласие (когато, разбира се, не беше насилено) — можеше да се изстиска, като мръсна вода от парцал, адвокатско бездушие, свидетелски лъжи и съдийски произволи. А решенията? Тя се изчервяваше от тях, но то за някои и най-закоравелият рецидивист щеше да се закашля смутено. Вярно, отменящите закона позвънявания и ходатайствата с тежест на съдебно постановление не бяха надлежно описани, но се чувстваха ясно грапавините на указанията за цинични и безсъвестни манипулации, написани с Брайлова азбука за слепи Темиди. Към четири следобед Светлана затвори последната папка и се огледа с немиждащ поглед. Не ѝ се стоеше повече в това хранилище на неправдата. Тя тръгна към вратата, но когато минаваше край лавиците до стената, машинално следейки годините, изведнъж се спря сякаш

пред друга невидима стена. През цялото време, докато се ровеше из тези горчиви, тъжни или срамни отрязъци от хорските съдби, тя си беше мислила за нещо съвсем определено, но не смееше да си го каже открито.

Основното, заради което беше дошла, всъщност беше едно-единствено бракоразводно дело. Знаеше датата и намери бързо раздела. Поколеба се, прокара напосоки ръка по лавиците и... го намери. Разтвори го — наистина беше делото за развода на майка ѝ и баща ѝ. Приклекна, облегна се на папките, в които бяха затворени хиляди съдби като нейната, и зачете.

* * *

— Госпожице Иванова, вече е пет часът. Време е да затваряме — сепна я гласът на деловодителката.

— Да, тръгвам веднага — каза Светлана и избърса сълзите си.

Беше минал по-малко от час, но когато излизаше, ѝ се стори, че е по-възрастна поне с десет години. Отвън се зачуди какво да прави. След това, което прочете, не ѝ се връщаше въкъщи, а нямаше къде другаде да отиде. Не ѝ се ходеше в редакцията. Не че щяха да я видят и да тръгнат слухове — за нея това вече нямаше значение. Просто в момента ѝ беше нужно цялото внимание на Матей, а той нямаше как да ѝ го даде, без да зареже вестника. Помисли си за някоя приятелка — нямаше. Всички се бяха пръснали — коя в София, коя в някоя далечна страна. Почувства се ужасно самотна. Не знаеше как ще живее оттук нататък.

Баща ѝ я беше излъгал. Той беше режисирал развода с майка ѝ. Но това беше само преамбюла към последвалото зло.

Светлана броди дълго по улиците. Гледаше безличните сгради и съграждани, които преминаваха край нея като в ням безинтересен филм, в който показват кадри от нечий чужд живот. Защо му беше повярвала? Защо беше оставила майка си сама? Нима не виждаше, че тя е съсипана? Вярно, ставаше ѝ неудобно и тежко, когато я гледаше пияна. Но нали ѝ беше ясно защо е така. Уж ходеше при нея често, но колко стоеше? Внезапно се огледа — беше стигнала блока, в който живееше майка ѝ. Качи се по полутъмното стълбище, почука, защото звънецът не работеше от години, и зачака. Нямаше никого. Стана ѝ

ужасно мъчно. Помота се още малко по улиците и влезе в някакъв ресторант. Вътре имаше само мъже, които я изгледаха, като че ли беше... ясно каква. Беше ѝ все едно. Поръча си малка водка и я изпи на един дъх. След малко ѝ стана сякаш по-добре. Поиска още една и се огледа. Чак тогава си даде сметка, че почти всички край нея са явни мутри. Повика келнера да плати, но преди това, неясно защо, попита как се казва ресторантът. Той я изгледа с насмешливо съчувствие. Личеше си, че помисли нещо от рода „Тая от една малка губи ориентация, а кой знае какво ще стане след две големи“, но само каза учтиво „Ресторантът ни се нарича «Орион», госпожице“. Стори ѝ се, че това е някакъв знак, и остана. От дете обичаше това съзвездие.

Внезапно се запита защо беше изоставила неусетно първата си любов — звездите. Какво намираше през първите години в тези гигантски кълба изгаряща плазма? Не ги ли обичаше, защото ѝ приличаха на далечни, далечни прозорци, от които идваше светлина сякаш от щастливи домове, когато в нейния, в нейния... В него от един миг нататък вече нямаше откъде да дойдат най-радостните лъчи. Тя само се беше преструвала и затворила в себе си като в съхнеща черупка остатъците от спомена за майка си. Защо го беше направила?

Докато се опитваше да си отговори, Светлана потъна в миналото си. Спомни си рождения си ден на четири години — първият, останал в паметта ѝ, и чудната торта от бисквити, която направи майка ѝ, въпреки че по магазините нямаше захар и дори мляко; спомни си как тя я заведе за първия ѝ учебен ден и как завърши четвърто отделение с първата си официална рокличка, която ѝ уши отново тя; върна се в единствената си ваканция на морето, където пак майка ѝ я извлече от едно мъртво вълнение, а после спасителят свестява нея самата половин час. Във всеки спомен присъстваше все тя. Баща ѝ се появяваше ясно само в началото, докато беше малка; после той ставаше все по-незабележим и по-встрани от това, което ѝ се случваше. Докато търсеше себе си в миналото, беше странно как то оживява и сякаш я защитава от цялата сбирщина край нея: самотна и крехка като ела, но като че ли заобиколена от невидим кръг, който погледите на несъстоялите се, мутирали внезапно в даалийски табор старозагорски спортни надежди не можеха да пробият. Много неща успя да си помисли и спомни в тая мутренска кръчма Светлана. Но не успя да си отговори на последния простиъкън въпрос, който си зададе в началото. Не ѝ се пиеше повече.

Плати и излезе. Опитва се да се разсее като разглежда разни парцалки. Само че продавачките час по час ѝ се навираха с онова „Да помогна с нещо“. Идваше ѝ да им каже: „Ами помогнете ми да си върна семейството“. Нямаше смисъл да се мотае из магазините. Седна на една скамейка в градската. Идваха и си отиваха пенсионери, майки бяха довели децата си да побеснеят из парка, преминаваха хора, забързани занаякде. И у всеки сякаш откриваше по нещо, което в момента ѝ липсваше — парченце щастие. Искаше ѝ се да поговори с някого. Но дали защото преминаващите усещаха нащърбената ѝ от нещастни мисли аура, или защото старозагорци си бяха еснафи, или просто имаше свободни пейки, но никой не седна до нея. Постоя още малко, после стана, но не ѝ се прибираше и тръгна напосоки. И странно — улиците и къщите, край които минаваше, не извикваха спомени. Сякаш беше в непознат град. В един момент си помисли, че са сиви, безрадостни и пълни с боклуци — като живота ѝ. И сякаш да установи къде точно се намира в него, погледна часовника си. Наближаваше девет. Нямаше за какво повече да се мотае по улиците. На път за вкъщи мина край редакцията. Прозорците бяха тъмни. Прибра се у тях скапана и се зарадва, че баща ѝ още го няма. Сипа си половин чаша водка — само толкова имаше, извади детския си албум и зараглежда през сълзи снимките, на които беше заедно с майка си. На някои от тях бяха тримата с баща ѝ. Имаше и две снимки от сватбата им. Бяха млади и имаха вид на щастливи. Какво ги беше разделило? Защо се бяха превърнали във врагове? Защо баща ѝ беше постъпил така... подло? Нямаше отговор. Не знаеше как ще живее занапред с него. Дължеше му благодарност, но тя дължеше благодарност и на шивачката си. Колко беше дългът ѝ към него? Щеше ли да стигне, за да изравни срама и горчивината? И това ли беше определящо — дългът ѝ на примерна дъщеря?

Трябваше да види майка си. Искаше ѝ се да сподели с нея обърканите си мисли. И да я помоли за прошка. И да ѝ каже, че я обича.

Облече се и преди да отвори вратата, позвъни отново на Матей. Никой не се обади.

Тя излезе. Време беше да намери отново живота си.

Но се случи така, че в тоя инстинктивен за всеки порив тя най-напред намери истината. Всеки от нас знае от личен опит, че в такива

случаи тя най-често е уж подозирано и очаквано, а на практика е все изненадващо горчива.

* * *

Светлана беше слушала Матей да се зевзечи, че животът при соца се състои предимно от престои в лудници времянки^[61]. „Да речем — хилеше се той, — като пуснат банани за Нова година в образцовия^[62] или в супера за празниците получат мечтаната от народа луканка, и те заприличват на филиал на Карлуково^[63]. Същото е и в останалите магазини, като докарат хладилници и телевизори или вносни дрешки и обувки, а не соцбоклука от родните предприятия. Ами в книжарниците? «Граф Монте Кристо» или «Кръстника» да получат там, вместо поредния том от съчиненията на другаря Живков или на баба Цола^[64], и смирените книголюбители озверяват като обитателите на отделенията за особено агресивни пациенти. А на работната площадка каква лудница е, като дойде края на месеца и трябва под профсъюзните фанфари всички да се втурнат на щурм, за да изпълнят проклетия план. Да не говорим за всичко това в края на годината. Не е ли типично поведение на луди — питаше риторично Матей — и онова от вица «Те ни лажат, че ни плащат, ний пък ги лажим, че работим»^[65]. Тя със смях се съгласяваше с него и че само пациентите в някоя класическа лудница могат да се съгласят безропотно да събират през февруари царевица или цвекло, замръзнали по текезарските блокове. Вместо да стоят на топло, да пият греяна ракия и да мечтаят за екскурзия до Париж или поне телевизор Philips. Или подрастващите студенти и средношколци, вместо да се плацикат на морето и да гледат томително евиния, а защо не и адамовия плаж^[66], трябва да копат основите на социализма и ранните картофи пак из същите омразни на народа, обрасли с всякакви бодливи плевели кооперативни селскостопански площи. Най-накрая само такива, дето вече съвсем се правят на луди, могат да ръкопляскаят на празноглавите речи на народните вождове и на безкрайните им опашати лъжи. Знаеш ли — хилеше се той, — един от героите на Кен Киси се будалка с идеята за просперитет на нацията да се поставят по американските аутостради огромни афиши с призови за работа на кукутата. Представяш ли си? Някакво изгървано от усмирителя шизи

пердаши с булдозера, а отдолу се мъдри надпис «Дайте работа на лудите». Не е знаел, горкият, че у нас откачалките са основната трудова маса. Затова ний отдавна сме постигнали ония върхове, които за тия загубени янки са само неясни мечти.“ Тя се смееше на остроумията му, но всичко ѝ се струваше преувеличено и в кръга на любимите на журналистите метафори. Нали хората по улиците не си говореха сами на висок глас, не ръкомахаха в тиха истерия, нито се смееха безпричинно като селски идиоти. Изглеждаха ѝ нормални, може би: вървяха по улиците, спираха тук-там, разговаряха за нещо си и може би бяха малко повече вглъбени, угрижени или безразлични, но да, бяха си съвсем нормални. Или поне тя така си мислеше, докато майка ѝ не разправи какво се беше случило в тъй наречената психиатрична лечебница. Защото през ония далечни години, когато тя се беше борила за правото си да е майка и за малкото щастие поне да вижда дъщеря си, с помощта на баща ѝ я бяха пратили точно там, в истинската лудница.

Той тогава не изпускаше случай да ѝ напомни, че тя е в Раднево^[70] заради пианството. „То разбива нервите, а самия човек превръща в развалина — така ѝ говореше, а понякога тактично я успокояваше: — Но ти не се притеснявай, там ще я излекуват.“

Но не затова я бяха натикали при откачалките от региона.

Когато майор Иванов о.р. беше тръгнал срещу майка ѝ, той нямаше как да не е разбирал, че става спусък на гигантския механизъм на ДС за инквизиции и унищожение на враговете. А майка ѝ по техните проклети картотеки е била враг. И то не какъв да е, а дъщеря на николапетковистки гад^[71].

— Първата работа, която намерих, когато се разведохме с баща ти — разказваше ѝ тя тая нощ, — беше в ИПКУ-то и с конкурс. Знаеш как стават конкурсите в България. За да разчиташ на успех, трябва да имаш високи протекции или поне някоя „подводница“ в журито. Аз няхах нито едното, нито другото. Въпреки това кандидатствах. Оказах се толкова по-добра от другите, че нямаше как да не ме приемат. Работа беше хубава и ме караше поне за кратко да забравям неволите си. Само че баща ти така ме тормозеше, така ми вадеше душата, че трябваше да се махна от града. Затова се явих отново на конкурс в пловдивския университет. И без друго можех да те виждам най-много по веднъж в месеца. Подадох си документите, и тогава се започна. Тоя път ме проучиха с цялата си сила. Когато пристигна справката от родното ми

село, веднага стана ясно, че дядо ти Ангел се числи към николапетковистите. Най-злите врагове на държавата. Изгониха ме начаса. Уволниха дори завеждащия катедрата, в която работех, и смениха партийния секретар за това, че не са проявили пролетарска бдителност. Очистиха, както се изрази новият ѝ шеф, тия Ангелови обори. Интелигентен беше, проклетникът.

От този момент нататък можех да си намеря работа само като прислужничка. „Що не постъпиш на работа като сътрудник по чистотата?“ — така се изгаври кварталният, като го помолих за помощ. Бях паднала толкова ниско, че се чудех чия участ е по-добра — моята или на парцала, с който търках подовете. И тогава пак намерих изход. Започнах да пиша стихове.

— Никога не си ми казвала.

— Да. Дори ми напечатаха няколко от тях в „Литературен глас“. Както се сещаш, в тях нямаше дитирамби за социализма и нашите вождове. Точно те станаха повод тъй наречените ни доктори да ме изкарат психично болна. Баща ти и беше подготвил вече цялата схема, но тоя аргумент, че пиша такива контрареволуционни стихове, разсейваше всички съмнения. Нали си чувала как в Русия са затваряли в психушките дисидентите си?

— Зная за тях, мамо. Матей ми е разказвал за съветските психиатри^[73]. Спомням си, че един от затворниците в техните психушки е бил Йосиф Бродски.

— Да, но за него тогава водиха война цял куп западни организации. Накрая не само го спасиха, ами получи и Нобелова награда. Докато за мен нямаше кой да се застъпи. И да ми дадат възможност поне да копам по блоковете из близките села. Моите „лечители“ не си губиха времето да ми залепят разни етикети като „враждебен песимизъм“ или „психическа невъзможност за приспособяване към новото общество“^[76]. Мен просто ме изкараха луда, тикнаха ме в Раднево и започнаха да ме тъпчат с транквиланти, докато наистина не започнах да откачам. И нямаше какво да направя, освен да се боря с моите мъчители сама. Затова искам да ти разкажа какво беше там.

И майка ѝ заразказва.

А Светлана слушаше и плачеше.

* * *

Матей напусна редакцията към десет. Паркира, както обикновено, и тръгна по главната към къщи. Беше съвсем скапан. Статията, вестникът, мислите за приятелството и предателството — всичко това му дойде в повече и той сега искаше само да се прибере час по-скоро, да му удари един хубав чай с ром и да заспи на големия си удобен диван. Гледаше с немиждащ поглед тротоара пред себе си и въобще не забеляза, че веднага след като подмина кафенето, от него излезе един юнак и тръгна по петите му. Отвори вратата и щракна лампата, но тя не светна. Помисли си, че пак някой я е откраднал, и се заизкачва по стълбите. След него вратата отново хлопна и една тъмна фигура го занастига подозрително бързо. Той се спря на площадката на втория етаж и затърси ключа за стълбищното осветление. В тоя момент получи първия удар. Сякаш го трясна парен чук. Докато се обърне, получи още два. Главата му издрънча в стената и той се свлече на цимента. Успя да изрита тъмната грамада над него и сигурно я улучи на болезнено място, защото тя просъска през зъби една псувня и на свой ред го изрита с все сила. Опита се да се изправи и да избяга, но в следващия миг го прониза жестока болка от изкълчването на ръката му. С последни сили извика за помощ, а парният чук продължи да го блъска. Чу някой да отваря врата, стана по-светло за няколко мига и през тях Матей успя да зърне лицето на нападателя си. После един свиреп удар прасна брадичката му и светлината угасна.

Гоча изрита още веднъж падналия. Ядоса го тоя нещастник, като го уцели в мъжествеността. Жертвата му не помръдна и той се ослуша. Освен тоя любопитен задник, който се показва преди малко и се скри веднага като лалугер в дупка, никой друг нито се виждаше, нито се чуваше. Тялото в краката му продължаваше да е неподвижно и Румен се поуплаши. Чука му каза без сакатлъци и той се постара. „Откъде да знам, че тия интелигенти са толкоз кекави“ — оправда се той пред себе си и се наведе. Нищо не се виждаше. Трябваше да се омита.

* * *

— Матей, Матей, отвори очи.

Някой го викаше. Думите достигаха бавно до съзнанието му. Когато успя да погледне нагоре, видя надвесен над себе си адаша си от втори етаж, младия доктор ортопед Матей Белвизов. Все се смееше с него, че двама Матеевци са много за един вход.

— Уплаши ме бе, адаш. Помислих си, че блокът може да остане само с един Матей. Хайде, опитай се да се изправиш. Рисуваме малко, но не можах да открия нищо счупено по теб. Затова си мисля, че ще е по-добре да те откарам в „Бърза помощ“. Трябва да ти направят някоя и друга снимка. Едвам те събудих. От пет минути те пръскам с вода.

Матей стана. Леко му се зави свят, но премина. Само ръката адски го болеше.

— Изчакай, докато си облека мантата и докарам колата — каза адашът му.

След десетина минути спряха пред входа на „Бърза помощ“. На пропуска нямаше никого. Минаха по полутъмния мръсен коридор и влязоха в приемната. Гореше електрическа печка, двама лекари пиеха кафе и нещо си приказваха, а една възпълничка сестра тъкмо отваряше кутия шоколадови бонбони „Черноморец“. Никой не им обърна внимание.

— Погледнете го поне бе, колеги. Беше в безсъзнание човекът, като го намерих — ядоса се адашът му.

— Какво искаш бе, докторе? Досега сме се разправяли с един наръган пиян мангасар. И ние имаме право малко да отдъхнем. Остави го тоя побойник на някое легло и си тръгвай. То ако му е писано да мре, ще мре. Кво се притесняваш? Да не ти е брат? — каза един от дежурните лекари.

— Братовчед ми е — каза ядосано адашът.

— Е, извинявай тогава. Ванче, закарай го в общата зала и му включи една система манитол. Аз ще дойда след малко — каза дежурният.

Матей едва се довлече до леглото и отново му причерня.

Когато отвори очи, медицинската сестра, която отговаряше за бонбоните, донагласяше системата му и подпяваше „Бяла роза със росата ще закича във косата“.

— Ха, — възкликна тя с престорена изненада — нашият покойник се събуди.

* * *

Към единайсет вечерта Румен докладва на Чука в „Орион“. Каза му, че е оставил жертвата си да лежи в коридора, но Чука само се подсмихна кисело. „Нали не си го удрял много силно?“ — попита. „Не — отговори не много убедено Гоча — само съм го замаял“. „Щом е тъй, ще се оправи. Те, редакторите, са издръжливи“ — каза Чука и му подаде скришом топка омачкани левчета. Румен остана още малко. Пи едно уиски — за своя сметка, разбира се — и отпраши нанякъде. Не каза на Чука, че жертвата му го е видяла, но то не му мина и през ума, че на светло се вижда.

Чука си тръгна веднага след него. Беше свършил работата, имаше и алиби. Вярно, изхарчи две хилядарки, но пък никой не можеше да го обвини, че е замесен в тоя мръсен номер. „Хъ, отървах се с по-малко от петдесет долара — зачуди се доволно той — Маса хора ще ми платят за това доста повече.“ Отдавна си мислеше, че може, дет се вика, да брани и чужди интереси. Негови колеги го правеха повсеместно. Обществото имаше нужда от такива изпълнители на народната воля и можеха да се изкарват добри пари. Но за това Динята не му трябваше. Щеше да е само негов бизнес.

* * *

Първата работа, която Божидар свърши, като излезе от къщи към девет, беше да мине при Теодоси. Той веднага заслага уискито и фъстъците.

— Не ми се сърди, но нямам време — излъга Божидар. Банкерската почерпка можеше да е прелюдия към пазарлък за процента. Познаваше си човека. — Казвай какво стана.

— Готово е. Заемът ти е подписан.

— Ами какво чакаме тогава? Хайде да превеждаме парите.

— Чакай бе, човек. Нали трябва да оправим останалото — митници, ХЕИ, едно-друго...

— Дай да му платя на Ванката, да може да почва да товари. Да не губим време. Нали си чувал за линейни графици. Другите операции можем да ги вършим успоредно.

Теодоси се поколеба за миг. Не беше много редно да отпускат заема, преди да е уредена окончателно сделката, но седемдесетте хиляди му трябваха спешно. Беше намерил едно местенце към два декара близо до Синеморец. Трябваше да побърза. Други щяха да го глътнат, докато той се мотка.

— Добре, бе, ей сега ще ги прехвърлим. Дай да му ударим поне по едно на крак — за сделката.

— По едно на крак може — каза Божидар.

— А моето готово ли е?

— Ето го твоето — показва му Божо седем пачки в куфарчето си.

— Дай да ги прибера тогава — да не ги разнасяш, че тук е пълно с мошеници — засмя се Теодоси.

— Ами давай платежните, де. Какво се ослушваш? — засмя се и Божидар.

— Хеей, голяма работа сте това, чейнджаджиите — каза с познатото топло банкерско чувство Теодоси. — Абе ти защо не направиш една банка. Пари имаш не за една, за две имаш. Аз съм готов веднага да стана при теб директор на старозагорския клон. Ти поне си професионалист. Не си като тия парашутисти, моите шефове. На тях само далавери и банкети им дай. Повечето, като тръгнат да проверят клоновете, ги търсят къде се намират по картите на „Домино“. Или питат срещнати по улиците.

— Мислил съм по въпроса. Обаче ще трябва да снасям на една камара готованци — от бенебето, от министерството, на местните депутати... Не че и сега не храня маса от тях. Обаче се дразня от тоя колективизъм. Аз от малък съм индивидуалист — подхилкна се Божо.

— Е, добре, ти си знаеш — каза малко разочаровано Теодоси. — Давай да оправяме платежните.

Десетина минути след това осемстотин хиляди отпътуваха към „Витамини“, а след има-няма половин час седемстотин и петдесет хиляди от тях вече отдъхваха от пътуването в сметката на Божидар. Оттам щяха да поемат към друга банка, после към трета, доста подалечна и така, докато се загубят от погледа на зложелателите.

В джоба на Теодоси пък се кротнаха седемдесет хилядарки. Единствено в касите на банката нямаше да влезе нищо, но то какво да правят там. Парите трябва да са в движение и като регулировчик, не, като диспечер да включват ту една, ту друга система на националната

ни икономика, като носят просперитет и благоденствие на нашия храбър, честен и трудолюбив народ. И ако не може пък вече на целия, да се гледа поне на онези, които са по — как да се изразим — по-така и даже още по-така. Те нали носят на плещите си царството. И го управляват чрез тях невидимо, но истински. При това, без да се пъчат по телевизията и по вестниците каква голяма работа са.

Като излезе от банката, Божидар най-напред си купи с част от тия управляващи прогреса пари — какво? Вестник. И първото, което той видя — като награда, че стимулира (все още не се налагаше да я купува изцяло) демократичната преса, беше отправката с тлъсти букви от първа страница към статията на Матей. „Хъ, на това място можеше да е друг материал“ — подсмихна се Божидар. Влезе в първото кафене до банката и се зачете. Хареса му. За пръв път приятелят му изразяваше такава ясна позиция. Излизаше, че лекциите в Атомната не са били съвсем напразни. Прииска му се да го види и тръгна към редакцията. Матей го нямаше. Стори му се странно, че никой не го знае къде е. Обади се до тях — и там го нямаше. Излезе да посвърши някоя работа. Мина през офиса, помота се из центъра и пак се обади до редакцията. Не се беше появявал. Нещо не беше наред и Божидар тръгна да го търси.

Откри го след половин час в интензивното.

* * *

Беше омотан в бинтове, а ръката му беше гипсирана до рамото. Сякаш бе претърпял мотоциклетна катастрофа на кофти терен, а за късмет е бил и без каска.

— Хеей, най-послед един приятел да ме потърси — засмя се с половин уста Матей.

— Да те потърси на правилното място — поправи го Божо. — Останалите проверяват последователно кръчмите. То и аз едвам те намерих. Тия тъпанари на пропуска даже не са те записали. Откога си тук?

— От снощи.

— Какво се случи?

— Връщах се от печатницата и някакво яко копеле ме нападна във входа.

— И какво стана?

— Нищо особено. Понатърти ме, изкълчи ми ръката и ми направи едно малко комочио. Ама не ми се губи даже и половин час. Колко е това на фона на един цял живот.

— Съседите ти не се ли намесиха?

— И те ли искаш да ме бият?

— Как дойде тук?

— Един познат лекар от нашия вход ме докара.

— Защо са ти гипсирали ръката, като е само изкълчена?

— За всеки случай. Рентгенът им на тия шемети е повреден от седмица. Не можах да направят снимка, и за всеки случай я гипсираха. Старшата сестра накара доктора. Изглежда ме хареса.

— Познаваше ли го тоя, дето те е подредил така?

— Не. Обаче му фидях мутрата — изфъфли Матей. — Ще го разпозная и в тарапана като на мач на „Лефски“ и „Чорбата“.

— Заедно ще го търсим. Тоя път няма да бъркам.

— Какво си сбъркал?

— Това, че не предвидих следващия ход на врага.

— Хъ. Поне вестник носиш ли?

— Да.

— Прочете ли статията?

— Да. Много е добра. Велик си.

— Написах я, както си ме учил — опита да се засмее Матей.

— Да, но едва ли са те набили заради нея. Ти не засягаш никого.

— И аз така си мисля. А и никой не знаеше, че ще я пусна. Сложих я чак когато всички си тръгнаха.

— Някой ни е подслушвал.

— В редакцията нямаше никого.

— Тогава кой може да е? Чакай... Какво ми каза ти по телефона?

— Не мога да си спомня точно. Нещо от рода, че ме карат да публикувам лъжи и че няма да го направя.

— Работата е дебела. Ясно ти е вече, нали? Офисът ти се подслушва.

— Или твоя телефон.

— Да, и така може да е. Все едно — и в двата случая майор-адвокат Иванов ни е разузнал хубавичката.

— Ти май го познаваш добре тоя човек.

— Затова ти казвам, че работата е дебела.

— Какво ще правим сега?

— Ти ще оздравяваш, а аз ще гледам да намеря копелето, което те е насинило, и да поразговаряме, докато е в съзнание. После то ще дойде тук. Даже и същото легло ще му запазя.

— Няма да можеш. „Копелето“, както се изразяваш, е много яко.

— За това не бери грижа. Ще се изненадаш, ако гледаш срещата, но това после. Кажи сега какво искаш да ти донеса.

— Не знам. Лимони. На битите лимони помагали най-много — каза Матей и докато Божидар се смееше, попита: — Светла търсила ли ме е?

— Коя е тя?

— Дъщерята на майор-адвоката.

— Не зная. Хъ, я виж ти. Значи...

— Забелязал съм, че мислиш опасно бързо.

— Искаш ли да ѝ се обадя?

— Нали не я познаваш.

— Нищо. Кажи ми адрес или телефон. Или ми дай нейна снимка. Не вярвам да нямаш.

— Запиши си телефона — каза Матей и му го издиктува. — А снимка имам в паспорта. Само дето не знам къде са ми дрехите. Може и да не ти ги дадат.

— Това го остави на мен. Аз се разбирам с гардеробиерките. Айде, оздравявай.

— Чао — каза Матей и нещо му просветна. — Абе, щом имаш такова самочувствие на побойник, случайно да не си бил и Чука?

— А, нокаутирал съм го веднъж приятелската, но то беше отдавна — подхилкна се скромно Божо.

* * *

Докато слушаше доклада на Дон Вито, Сергей почти успя да се вбеси. От сутринта го бяха заядосвали нахални високопоставени

шмекери и случайни навлеци, но това вече беше прекалено. Тоя неудачник Динята не беше успял да накара някакво си редакторче да публикува един най-обикновен компромат. Тук, в София, шефовете на най-големите вестници щяха да се надпреварват да му угодят, ако той поискаше да публикуват например че... Сергей се запъна, но защо трябваше да търси пример. В тая тъпа държава дори треторазряден вестникар можеше да излее върху когото си поиска кофата с отлежала журналистическа помия. А тоя дръвник не можал да накара някакъв си... той пак затърси подходяща дума, но не можа да намери по-обидна от „редактор“. И тоя... да, да, редактор, му е бил колега. Някъде далеч Светослав продължаваше да докладва. Теодоси се обадил, че бил превел парите. „Идиот — помисли Сергей. — Няма ум и за селски писар, ама заради Светослав го направихме директор на банка. На тая светая светих за властта ни. Излиза, че ние сме идиотите. Сега остава и Ванката да измъти нещо.“

— Светльо, Светльо, слушай ме сега внимателно — овладя се Сергей. — Ще се обадиш на тоя тупан, че прекратяваме взаимоотношенията си с него. Намери друг адвокат и съветник. А за оня опърничав вестникар какви мерки взе?

— Един профилактичен пердах.

— Малко му е. Добре, да видим какво ще прави. На Теодоси пък кажи да си стяга багажа за затвора.

Дон Вито направи една сицилианска физиономия. Теодоси нямаше да отиде в никакъв затвор. За да стане това, трябваше да заработи правосъдието, а тогава кажи-речи всички щяха да са там. Начело с повечето от самите магистрати. И Сергей много добре го знаеше, но изглежда, нещо беше започнал да се вживява в старата си роля на топченге от всесилната ДС.

— Ще му кажа, Сергей.

— Това е засега — завърши разговора директорът по калните номера на също бая всесилната „Мултикомп“.

„Ако бях му казал, че това диване Стойновски вече е превел седемстотин и петдесет хиляди към сметката на Божидар, кой знае какво щеше да стане — помисли си Дон Вито. — Утре ще му кажа на Серьогата или вдругиден, като поразмине малко бурята. Ама и Божидар си го бива. Как само светкавично намира дупките на системата. Добър е. Много е добър. Направо е неуловим. Жалко само за Динята.“

Ето това е истината. Така Дон Вито спаси старозагорци. Иначе другарят Стратиев щеше да му заповяда да го залее с вода от канала тоя тъп зеленчуко-редакторско производителен регион. Какво щеше да му остане на дона, освен да изпълни разпореждането на по-високостоящия софийски дон. И да ни издави всичките.

Само такива като Божидар щяха да се спасят.

Те винаги изплуват — дави ги, беси ги, печи ги, и във в(з)рял социализъм ги натикай, те пак ще изскочат живи и здрави — непотопими, необесими, неопечими и абсолютно, mother fuked, неосоциализими.

* * *

И ето че за късмет по мръкнало пристигна един отдавнашен познат на Дон Вито. Следобед по някое време пак му се обади Сергей и донът изтръпна. Но то беше само да го предупреди, че по тайна доба ще го посети другарят Пейчев. С Владо се знаеха още от едно време. Затова след като се разпознаха, не си губиха времето в изтъркани номера, а направо започнаха сериозната разузнаваческа работа. Специалният пратеник изслуша доклада му с непроницаемо, но както му се стори, все пак недоброжелателно изражение, после започна да задава неочаквани и определено изнервящи въпроси и Дон Вито вече беше почнал да си мисли при кой нотариус да депозира завещанието си, когато внезапно настъпи разведряване. Докато съобщаваше за номера на Божо с откриването на сметката, минути преди на нея Стойновски да преведе парите за хубав мезонет в тих женевски квартал, специалният и пълномощен посланик погледна уж от внезапен интерес отсрещната стена, но Дон Вито видя ясно как той се подсмихна. Окуражен, донът също се засмя плахо, после Владо вече съвсем открито се захили и на душата на Светльо стана леко и радостно. Тягостната тема за издънката и за Божо отпадна от само себе си, още повече че самият Пейчев каза: „Няма с какво да го уплашим тоя калпазанин. Не се натиска да става депутат или поне общински съветник, и да е имал в миналото любовници, сега няма, а и сигурно е по-богат от нас двамата с теб, взети заедно“. Дон Вито не беше много съгласен с последното, но тутаки кимна с оня жест „колкото и да ни е неприятно, тъй си е, няма

спор“. Разговорът потръгна и се проточи амен-амен още цял час. По някое време Светльо си помисли, че е някак си абсурдно двамата да си говорят задушевно като стари приятели, каквито навремето никак, ама никак не бяха. „Само че то кое наоколо не е абсурдно“ — подсмихна се по навик наум той. Ясно му беше, че шашващите парадокси си бяха завещани от соца. Нали тъкмо той уж щеше да донесе свободата, а получиха лагерите и „златната решетка“ за истината, ако я кажеш и наум. Но той и новият строй какво направи? Поднесе поредния абсурден обрат, като постави парите и техните притежатели, дето само преди някоя и друга година бяха с клеймото на най-голямото морално зло, за водеща сила на обществото. А това, че сега си говореха приятелски двамата с Владо, какво беше? Плахият и изнервен някогашен агент и неговият всесилен водещ офицер да разговарят сладко като на земяшка среща — какво беше това, ако не поредното доказателство, че Абсурдистан е най-подходящото име за държавката ни. За миг отново се подсмихна кисело и го полъхна някаква типична може би за доновете тъга, но непривичните лоши оттенъци начаса се стопиха, беседата продължи весела и непринудена и му се прииска едва ли не важният гостенин да остане у тях. Както гласи обединяващата противоположни категории мъдрост, дори вкъщи да е тясно, важно е сърце да е широко. Само че и да беше предложил, другарят Пейчев нямаше да се съгласи. Той имаше в града на правите улици, липите и поетите^[82] още много други познати, които трябваше да наобиколи. Толкова много, че ако тръгнеше да събира частна армия, щеше да набере само от квартала доброволци поне за един подсилен полк. Без да се броят свързочните, сапъорски и десантни поделения на Динята и останалите водещи офицери. Разбираемо бе, че бързаше да се види и с някои от тях, щото то с всички нямаше да стигне и година. Хубаво си е да се видиш със стар приятел, още повече когато имате толкова много общи спомени. Все ще има какво да си кажете, все ще има какво общо да направите. Абсурд беше някой да му откаже прочутото нашенско гостоприемство^[83].

Малко след като другарят Пейчев си тръгна, Дон Вито си легна кротко на просторната семейна спалня. Донята спеше, той се повъртя, повъртя и в просъница пак се върна към тая малко дразнеща мисъл за богатството на Божидар. Ами да, можеше пък той наистина да е по-богат. „Що да не се сближа аз повече с него?“ — заразглежда тая пак

парадоксална, но близка на разузнаваческите души перспектива за двойна игра донът. Вече съвсем преди да заспи, вечно бдящото познато ни чувство за опасност му каза ясно: Не, Светльо. Доновете са като Франция — нямат приятели, а само интереси^[88]. „И врагове“ — добави за пръв път шепнешком в тъмното Светльо.

Беше ясно: Засега Божо щеше да остане в неприятелския кръг.

* * *

Известието, че Сергей го уволнява, дойде на майор-адвокат Иванов като гръм от небе с така... някакви леки перести облачета. Заоблачено беше малко, но откъде-накъде гръм? Изненадаха го тия вероломни думбази. Много подъл номер му скроиха. Беше по-голямо унижение и от онова, когато навремето началникът му каза да си подаде молбата. Сега даже тоя жест не направиха. Офицерската и адвокатската си чест не го оставиха да защити. И пак заради същия омразен човек. И това лекенце Матей. Зет ще му става. Дядо ще му вика. Димитър се хвана за сърцето и седна. Добре, че Светослав му го каза по телефона, та поне нямаше кой да му гледа резила.

Няма що, хубаво започна денят му. Цяла нощ почти не беше мигнал. Когато се прибра, дъщеря му я нямаше. За миг си помисли, че е при Матей, но се сети, че него може и да го няма у тях. Чака я до среднощ, а след това позвъни в Бърза помощ. Някакъв женски глас троснато му каза, че такава не е постъпвала, и тогава наистина се уплаши. Представи си я пребита и изнасилена в някой тъмен вход и се паникьоса. Трябваше да се обади и в полицията, но съобрази, че разговорът ще се записва и обречено се приготви да отиде до районното. Добре че преди да излезе да я търси, се сети да звънне на бившата си жена. Там беше Светлето, беше останала да нощува при майка си. Успокои се, но и нещо го жегна — за пръв път се случваше. Беше лъгал дъщеря си за истинските причини за отношението му към майка й толкова дълго, че сам си беше повярвал колко той е честен, принципен и състрадателен и колко безотговорна и дори безсърдечна е бившата му жена. Сигурно заради това сега отнякъде изпълзя съмнението, че Светлана неслучайно е останала при нея. Цяла сутрин я беше чакал и си беше представял как още като влезе, ще разбере дали

тя вече знае истината. Само ще я погледне, и всичко ще му стане ясно. Толкова беше притеснен, че когато звънна телефонът, си помисли дали не е дъщеря му. Да, изненада го тоя престъпник, тоя мафиот долнопробен. По негово време щеше ръка да му целува, да не го прати в дранголника. На колене щеше да му лази. А сега той коли, той беси. Че и за благодетел минава. Утре може и почетен гражданин да го направят.

Той отиде до барчето и извади една бутилка „Джони“ със златен етикет. Беше решил да я отвори на сватбата на Светла, но сега това се отлагаше. Наля си три пръста и го изпи на един дъх. Нищо не струваше. Само си беше зяносал парите.

„По-добре да се нажуля с ракия“ — помисли си Динята и огледа запасите си. Нямаше. Беше купувал все тежкарски питиета. Като за таен съветник на „Мултикомп“ и Дон Вито. Обаче той го предаде. И сега — край на всичките му планове за могъщество. Трябваше да започне най-обикновена досадна адвокатска практика. Не дъщеря му, той сега трябваше да се заеме с тъпите бракоразводни дела, трудови спорове и роднински делби на разни дебили. Като се разчуе, че Дон Вито му е посочил тъча, кой щеше да му възложи нещо друго? Никой.

Главата ужасно го зацепи и той затърси аналгин в аптекката. Винаги имаше по един-два блистера, но сега не намери нищо. Трябваше да излезе да купи. И да се поразходи нагоре-надолу. Щеше да го изживее. Тежко му беше, но щеше да стисне зъби и да се оправи от коварния удар. „Хей, мамицата им — помисли си Динята, — по телефона ще ми казват. Нямаат куража да ме погледнат в очите. Ще ми се правят на всесилни босове. Сякаш не зная откъде тръгнаха. Бай Радан какъв беше? Крадец и мошеник. Да не бях го предупредил за оная ревизия, щеше да е още в затвора. А Светльо щеше да е в съседната килия. Колко пъти съм го спасявал. Ами тоя бандюга Павел? Едно време да ми беше паднал. Щях да го използвам за боксов чувал. Да се учат сержантите на мръсни удари. Ще ми се дръвчат те на мене. Сволачи. Тая дума пък откъде ми дойде в главата? Аз какво, откачам ли, или на руски ще проговарям? — хем се ядоса, хем се притесни той. — Нищо, Светлето ми остава. Такава кантора ще направим, ще видят те, гадове такива“ — заклати мислено разузнавачески юмрук майор, а сега май и адвокат о.з. Димитър Иванов.

Той бързо излезе, но като походи нагоре-надолу, разбра, че се е излъгал — никак даже не се разведри. На три места влезе уж при

приятели и на трите вече знаеха, че той не е консилиере на Дон Вито. И веднага му заизразяваха лицемерно съчувствие. Лицемери тъпи. Даже един от тях му предложи да пийнат по чашка — като за бог да прости адвокат Иванов. „За какво ми е съчувствието ви бе, старозагорски лайнца такива? — побесня, като излезе от последния си бивш приятел Динята. — Дори да е искрено, за какво ми е? Трябва ми то, колкото на обесения — френски парфюм... Колкото на заклана коза — меден чан... Колкото на обезглавен — нова папийонка — замисли неочаквано картинно Динята. — Адвокат съм, мамицата му, как ми идват такива сравнения само. В съда ще ги разбия — размечта се отново той. — Такива пледоарии ще им дърпам, че ще разплаквам и прокурори, и съдии, и клиенти. Мамицата им ще разплаквам“ — захили се адвокат Иванов, но след малко пак изпадна в депресия и тръгна към дома си.

Там беше надеждата му, там беше спасението, там беше Светлана. Това му оставаше. Малко късно го разбра, но нищо. Щеше да я убеди да зареже тоя вестникарски боклук Матей. „Дано само Чука вече да не го е набил — помисли си Димитър. — Но дори и така да е, тя няма да знае, че аз съм го организирал“ — успокои се той.

Още докато отключваше вратата на апартамента, настроението му сякаш се върна.

* * *

На никого не бива и да се пожелава това, което се случи, щом бившият майор от държавна сигурност влезе в антрето. Светлана излезе от хола и още докато баща ѝ си събуваше обувките, каза ясно, с някакъв особен, студен и леко треперещ глас:

— Ти повече не си ми баща. Изчаках те само да ти го кажа — и тя тръгна към вратата.

— Светле, Светле, чакай малко, бе. Какво е станало?

— И питаш! — тя се спря и се обърна. — След всички злини, които си причинил на мама.

— Защо ме обвиняваш за неща, които не знаеш?

— Защото прочетох делото. Ти си разбил живота ѝ с лъжи. Направо си го отнел. Знаеш ли какво е преживяла в Раднево? По-добре

е било да я блъснеш от балкона. Или да поръчаш на някой от агентите си. За да си чист пред хората.

— Защо на мен приписваш всичко бе, Светле? Хората, свидетелите — тях обвинявай. Аз даже се опитвах да я защита.

— Господи, какъв лъжец си! И за Матей ли ще кажеш, че нищо не си му причинил?

— Не съм го бил аз бе, Светле.

— Тогава откъде знаеш, че е бит? Кажи, де? Откъде? Ти си организирай всичко. Сега искаш и моя живот да разбиеш. Някой ти е внушил, че ти и твоите едновременно колеги сте всесилни. Тогава наистина сте се разпореждали със съдбите на хората както ви скимне. Ти и сега сигурно си мислиш, че можеш да смачкаш и унищожиш всеки, който ти се изпречи. Жена, бъдещ зет, дъщеря — няма значение. Само че с мен и Матей няма да успееш. Тръгвам си от тая проклета къща. А теб нека Господ те съди.

— Светле, чакай, ще ти обясня всичко. Изслушай ме, баща съм ти бе, Светле.

— Вече не си. Ще приема моминското име на мама. От теб занапред само ще се срамувам.

— Чакай бе, Светле — каза той с треперещ глас, но в антрето вече нямаше никого.

Вратата хлопна и адвокат-майорът о.р. Димитър Иванов остана сам-самичък.

Усети, че му прилошава, и тръгна към хола с последни сили. Отвори вратата, но преди да стигне до телефона, в главата го блъсна сякаш изстрел от колт 45 или по-скоро простият, но далеч по-безотказен чук на съдбата. Прочутият из старозагорско корав някога разведчик политна и се строполи на пода.

Когато се свести, вече свечеряваше. Огледа се, без да разбира къде се намира, и тръгна към прозореца. На запад небето червенееше и слънцето се беше спряло над покривите и дърветата — кръглолико и радостно като в детска рисунка, сякаш за да може той да го види и да разбере какво е загубил. Но Митко Динята не разбра нищо. Само се засмя с характерна тиха усмивка.

Състрадателни съседи го заведоха след два дни в психодиспансера, но оттам, след като го освидетелстваха, го пуснаха да си ходи. Местата трябваха за по-сериозно лудите. То и бездруго цялата

държава си беше откачена. Пък и той вече никому нищо лошо не би сторил. Отпуснаха му пенсия, която не беше малка, а и той си изкарваше по някой лев допълнително — научи се да пълни кофите и да подрежда букетчета на лелките, които продават цветя на гробището. Така се изпълни предсказанието на леля Ванга и Митко заживя сред цветя, без въобще да е умрял.

* * *

В понеделник Матей отнесе в полицията жалбата си за причинени средни телесни повреди. Когато преди това каза на Божидар за намерението си да търси защитата на закона в институциите, които съгласно общодостъпната информация служат за тая цел, той се подхилкна и му разправи случай, уж станал с него в София. Събужда се той посред нощ в хотела от алармата на колата си, поглежда през прозореца и що да види — двама юнаци крадат тъмночервения му баварец. Вдига веднага телефона и звъни в полицията. Дежурният сержант го пита сънено какво иска. „Долу на паркинга пред хотела ми крадат колата“ — казва в скоропоговорка Божо. „Какво, какво?“ „В момента ми крадат колата на паркинга“ — повтаря Божидар. „Хубаво, ама сега аз нищо не мога да направя. Колегите са по задачи и кой знае кога ще се върнат. По-добре елате утре сутринта и подайте жалба“ — казва сержантът и затваря.

„И ти какво направи?“ — беше попитал Матей. „Слязох долу и ги попитах мога ли да им помогна с нещо. Вечерта бях откачил акумулатора и двамата юнаци още се мотаха. Те се опитаха да се пошегуват и ми казаха да бутам, че не могат да запалят.“ „И ти кво?“ — беше го попитал Матей. „Ами какво — бутнах, те запалиха и се блъснаха в стената. Воланът също беше блокиран.“ „И после?“ „После те се развикаха «Кой си ти, бе?» и аз викам «Ами, собственикът».“ „И после?“ — беше се засмял Матей. „После не им беше до смях. На сутринта — беше продължил Божидар — отидох в полицията. Искях да разбера кой е бил дежурен. Там един следовател ми показва осемстотин папки с жалби, по които работи. Не се събираха в стаята му и половината от тях бяха при колегата му.“ „Той да не би да е имал по-малко случаи?“ — беше попитал Матей. „Не, просто бяха използвали,

че стаята му е с по-голяма вместимост — беше отговорил приятелят му. — Сега си помисли: Защо редовият дежурен полицаи реагира така? Ами защото такава е практиката и защото никой няма да му потърси отговорност. Значи системата не само толерира, тя е генераторът на това беззаконие. А от кого се организира всичко това? От висшестоящите, от магистратите. От блюстителите на закона. От защитниците на правдата. Те са онези, които убиват правосъдието и самата идея за закон и справедливост. И защо могат да го направят? Защото са недосегаеми. И никой не може да им повлияе, защото се самоизбират и се самоназначават. Така те гарантирано могат да бъдат безнаказано над закона и значи въобще не им пука за него. Дори сред местната им орда да има безкористен страж на закона, да не мислиш, че ще ти се падне на теб? А ти искаш да им се жалваш. Ще ги караш да се откажат от неограничената си власт и всички мислими блага, които тя им носи. И да тръгнат да търсят своята, както се казва на английски, *homespun truth*^[89]. Ако го направят, накрая може да се наложи те самите да се разследват. Нали се сещаш тогава как ще се отнесат към твоя случай? Затова, по-добре не се напъхвай между шамарите.“

Матей не осмисли поучителната случка, която му разказа Божо, и свързаните с нея прости заключения. Вместо това реши да се жалва.

След два дни го повика следователят. Беше мургав мъж с прошарена коса, облечен в тъмносин, износен преди години костюм. Стоеше пред една музейна пишеща машина с неясна марка и го гледаше уморено. На бюрото му имаше разхвърляни папки, пепелник, пълен с угарки, и пластмасова чашка със засъхнало кафе на дъното. Разпита го толкова обстоятелствено, че Матей си помисли да не би да търси сюжет за роман. После му каза, че ще изпрати преписката до прокурора със становище да се заведе производство срещу неизвестен извършител.

— Ами това е все едно да ми посочите за изход някоя задънена улица — опита се да се изрази образно Матей^[90].

— Ако имаш проблем с уличната маркировка, обърни се към КАТ — каза кисело следователят и добави: — Толкова от мен. Останалото, както казва Шекспир, е в ръцете на прокурора.

Матей си тръгна малко умърлушен. И през ум не му мина, че благодарение точно на тая задънена улица, в която е забит следствения процес, се разминава с нещо доста нездравословно. Думите на

следователя само потвърждаваха обезсърчителните изводи на Божидар, но Матьо заживя с надеждата за добър край. Ама то как да я караме без тая пущина?

* * *

Прокурорът Красимир Резашки прочете заключенията на следователя и се замисли. Описанието на неизвестния извършител подозрително съвпаднаше с дразнещия го отдавна образ на негов племенник, а именно на тоя калтак Румен Резашки, по-известен в някои среди от прокурорски клиенти като Румен Гоча. Вечерта Красимир го извика у тях.

— Как е калимерата, чиче? — изцепи се от вратата племенникът. Беше чул тая дума наскоро и му беше станала любим лаф.

— Ще ти дам аз на теб една калимера — озъби се чичо му. — Ти сигурно си мислиш, че това е нещо като далавера.

— Ами да. Не е ли тъй?

„Добър ден“ означава, чиче. Сядай — направи съответстваща на длъжността му гримаса прокурор Резашки и го подложи на кръстосан разпит. Умееше ги той тия работи и Румен бързо призна, че да, скоро е опердашил някакъв неизвестен журналист. — Хич даже не е неизвестен, дръвник такъв — кресна чичо му. — Набил си собственика на „Загорска поща“. Ако разбере, че се ти, спукана ти е работата. Ще те съди до дупка. Няма да можеш да му се наплатиш цял живот — заплаши го г-н прокурорът с огромно обезщетение, защото неговият племенник нямаше да се стресне от някакъв си кратковременен престой затвора. Той и по-продължителен нямаше да го уплаши.

— Ама аз взех за това само две хилядарки бе, чиче.

— Кой ти ги даде, бе, тиквеник такъв.

— Чука — каза отчаяно племенникът му — Миньо, нали го знаеш?

— Знам кой е — каза троснато прокурор Резашки. — Ще видя какво мога да направя. Сега си тръгвай и да не съм чул за други сакатлъци. Да не си посмял, щото следващия път ще те оставя ти да обереш парсата. Нали ти е ясно?

— Да, чичо — каза Гоча. Нищо не му беше ясно, освен че тогава ще плаща някакви огромни пари, ама колко — сто хиляди ли, милион ли — нямаше и представа. И през ум не му мина, че с чичо му носят една и съща фамилия.

Като остана сам, Резашки си сипа чаша многозвездна Metaxa и се отпусна тежко на кожения си диван. Това диване, племенникът му, за малко — както казват прокурорите — да го насади на пачи яйца. Ако битият не беше шеф на известен вестник, можеше да го притисне, даже ячко да го притисне. Докато разбере, че трябва не само да забрави, а дори да благодари, че се е отървал леко. В този случай обаче работата можеше да се разсмърди. Колегите му от разни други медии сигурно щяха да застанат от солидарност зад него. Кой знае каква пушилка можеше да се вдигне. От тия журналисти — само бели. Внезапно се сети, че той напердашен юнак и с председателя на съда се беше заяждал преди време. „Хъ“ — каза дълбокомислено г-н прокурорът. Докато не се появеше реална заплаха, не биваше да вади, дет’ се вика, нож на такова хапещо куче. Виж, ако някой от колегите му се окажеше рода на този досадник и почнеше да изнервя обстановката, тогава вече... Да. Резашки отпи успокояваща глътка и въздъхна. Докато изпие брандита си, успя да прегледа и другите две дела срещу неизвестни извършители, които беше взел „за домашно“. От време на време се случваше да разпознае в тия разбойници някой от най-важната категория на „нашите хора“. Трябваше непрекъснато да е нащрек.

Ненапразно беше зам. окръжен.

* * *

Оттогава изтече доста време. На Матей му се случиха различни неща, главно все хубави, и той позабрави за случая. Божидар го подсети един ден. Матю написа запитване до прокуратурата, но не получи отговор, а когато отиде в деловодството, му казаха, че при тях няма и никога не е имало подобен материал. Тогава Светлана се зае с изчезналата преписка и първото нещо, което откри, беше, че тя се намира в чекмеджето на зам. окръжния прокурор. „Навярно съм я скрил от самия себе си“ — пошегува се видният магистрат без сянка от чувство за вина или поне неудобство. Скоро след това Матей получи

известие, че „прокуракурата“, както я беше кръстил самият той, отказва да образува предварително производство, защото липсват убедителни данни за такова.

„Възможно е натъртванията и изкълчването да са причинени например от падане по стълбите — пишеше виделият какво ли не магистрат. — Не е имало свидетели, а липсва и медицинска експертиза от съдебен лекар. Съгласно закона, мнението на дежурния лекар от «Бърза помощ» не е меродавно. Въз основа на тези факти и ръководен от вътрешното си убеждение, отказвам да образувам предварително производство.“

Това беше. Въпреки че прокурорът беше дал своето становище въз основа на нещо толкова непоклатимо, като вътрешното си убеждение, Матей реши да обжалва. От Апелативна прокуратура върнаха преписката с резолюция да се преразгледа отново, като се поиска експертно мнение от съдебен лекар. Прокурорът отново се вслуша във вътрешните си гласове, а те му казаха същото, което и първия път. Матей отново, прокурорът пак така. Когато взеха да губят броя на омагьосаните кръгчета, Светлана внесе жалба в съда.

И какво се случи? След две седмици съдията Х.У. (Харалампи или още Хари Узунушев) тъкмо прибираще двата топа ксероксна хартия, която беше отмъкнал от правосъдното ведомство. Трябваше му за най-различни служебни работи — ескиз за присъда да нахвърли, сметките за тока и водата да провери, а и спиралки и причудливи юридически фигурки обичаше да извайва, докато разсъждаваше над сложния характер на правната материя. Извади няколко листа, поглади ги с ръка — хубава беше, и със съжаления ги остави. Бързаше и не можа да направи дори едно цепелинче за внучето. Беше се накарал да тръгва на лов и тъкмо се застыга, когато му се обади Резашки и му изложи проблема. Трябваше нещо там да присъди за някакви си битови проблеми, еее... от общ характер. Хари веднага му каза, че отива за зайци — беше му пламнала главата — и няма време за глупости, но затова пък ще му остави една подписана бланка, за да може той да напише присъдата. И бездруго беше доста пийнал, когато разглеждаше папката, и не помнеше за какво е жалбата. Но нямаше страшно: с повечето именити из старозагорско прокурори бяха от една ловна дружинка и си имаха пълно доверие. Как иначе можеш да стоиш до човек със заредено чифте, ако му нямаш пълно доверие? После Хари

отиде към Аибунар и по пътя изтрепа доста разнообразен дивеч, както подобава на един зам.-председател на съда. Тия дръвници от парламента, като са направили така, че да не можеш да стреляш по тъпите подсъдими, барем някой заек да гръмнеш^[91].

* * *

Когато Божидар научи за резултата от прошенията до съда и прокуратурата, се смя, както се беше изразил един висш магистрат, дълго и продължително.

— Да не мислиш, че ако имаше становище на съдебен лекар за средна телесна повреда, прокурорът щеше да образува предварително производство? Нали се сещаш какво щеше да направи? В такива случаи се назначава контрасъдебна експертиза. Тя щеше да докаже категорично, че не само няма никаква „средна телесна повреда“, ами такъв инцидент въобще не се е случвал. Ето тази експертиза щеше да допадне на вътрешното му прокурорско чувство — захили се той. — Въобще тук нещата са като във вица: Щирлиц излиза от кръчмата и някой го цапардосва по тила. Обръща се — той бил асфалтът.

— Не го знам тоя — захили се Матей, — само че не виждам връзка с разговора ни.

— Прав си. В твоя случай цапардосването е отпред, докато се опитваш да пробиеш стената челно.

— Какво да правя друго?

— Докато не я блъскаш с глава, опитай да използваш това твое пробивно оръдие на труда и за кратки размисли. Пробвай да откриеш кой зарежда социалните взривове и кой наглася таймерите им. Опитай се да разбереш тайните механизми на скапаното ни общество. Ето, ти например търсиш справедливост в съда. Защо? Не знаеш ли близката ни история? Тая институция е пряк потомък на най-уродливия местен правосъден израстък — „народния съд“? Комунистите го направиха по модел на ония обществени метастази — съветските тричленки^[92]. Не може да не си чувал колко невинни хора избиха „в името на народа“. После вече нямаше кой да ги озапти. За една петилетка те превърнаха съдебната ни система в механизъм за заобикаляне и за открито прегазване на законите. А нашият цар^[93] се е погрижил пак да дърпат

кончѐтата — ако не те, техните синове и внуци или подобранияте им креатури. Само че злото сега е маскирано зад любимия ни демократичен камуфлаж. Да не си мислиш, че убийствената му сила така е по-ограничена? Да не би някой да контролира магистратите ни? Да не би някой да може да потърси сметка на тия блюстителите на неправдата?

— Божо, ясно ми е, че в нашия съд няма справедливост. Но аз мисля, че всичко един ден ще се промени. Какво да правя дотогава? Да чакам търпеливо ли?

— Нали ти казах какво да правиш? Анализирай. Разсъждавай. Ти почти беше стигнал до правилното заключение. Обаче в оная твоя статия липсваха главните виновници за това, дете загубихме половин век в изолатора и сега се състезаваме вече само с албанците и папуасите.

— И кои са тези виновници, дете съм ги изпуснал? — попита с кисела усмивка Матьо.

— За единия от тях няма да говорим. Сега не му е времето. А другият е целокупният ни народ. Нали ти е ясно, че цялата управляваща пасмина е само част от него. Неотделима част. Тея разбойници да не са ескимоси? Или анунаки? Българи са. Тогава няма защо да се чудиш откъде се взема у тях тая алчност, крадливост, завист и мързел. Те идват, бих казал, от тъмните дълбини на неясната ни българо-славяно-трако и изобщо мамата си тракала същност. Вирусът на социализма^[99] е само секретният информационен ключ, с който господарите на нашия свят просто отключиха злото в душичките ни. Ти виждаш как се лее на поразия наоколо и трови всички ни. Такива сме били, когато са загивали царствата ни — разединени, озлобени, сякаш дошли на тоя свят главно да се мразим един друг и да си причиняваме колкото се може повече беди. Не знаей дали има спасение. Казват, че ако заболяване като нашето се проточи толкова дълго без да се лекува, изходът е летален. Според мен вече сме в такава фаза, че може да се надяваме само на просветление и милост свише.

— Не те разбирам.

— Нищо. Ще разбереш, когато му дойде времето. Дотогава ще ти направя едно предсказание. Докато не ни осени просветлението, ще живеем в царството на кривите огледала, както хубаво си го написал. Ще ни управляват пак познатите мутри от миналото. Сега вече ги

наричаме олигарси, защото успяха — както съм повтарял — да докопат истинските пълномощия за управление. Ония, зелените, дето ги изобрети моят дядо Амшел^[100]. Едно време ви бях разправял, че всички системи на социализма се израждат в своята противоположност. Надявам се, че ти е ясно как сред нашите социалисти се заформиха най-големите ни капиталисти. Затова и уж лявата столетница, дето ни управлява от десетилетия, е всъщност най-дясната ни партия. Само че по цял свят десницата защитава интересите на богатите капиталисти, а не на бедните смотаняци. Двучието на нашите социалисти си е достатъчно гадно, но има и още нещо, което допълнително усилва чувството: знаеш, че парите на всички от едно ниво нагоре у нас са, съвсем меко казано, мръсни. Затова тая вмирисана отвсякъде мимикрия се прикрива с традиционните опашати лъжи и лицемерна лява фразеология. Тук на помощ идват и другарите от синдикалния дом на профсъюзите — подхилкна се Божо. — В общи линии това са простите трикове, с които водят за носа електората. Той и без друго предвидливо си е видиотен до необходимата степен още от соца. Председателят Мао и династията Ким показаха, че този процес няма граници^[101]. Интересно е и кой режисира целия спектакъл, но това е една друга тема.

— Социализмът вече го няма. Затова всичките тия теми можеш да ги сложиш в един наръчник: нещо от рода „Змейовете — вредни или полезни. Изкуството за тяхното отглеждане. Как да ги трепем с подръчни средства и да транжираме месото им“.

— Не си прав — подхилкна се Божо. — По-жив от всякога е. Ако не го разбереш, ще те цакат час по час. А и диктатурите са естествено състояние на обществата — поне на онези, чиито механизми са разстроени като физиологията на нещастник, получил интензивен дрисък. Нали знаеш каква жива мъка е за тялото и за духа. Трябва да ги познаваш, драги, ако искаш да не си само текст без илюстрации в справочника за неудачници.

— Някой казвал ли ти е, че си роден политик? Като те слушам, и се питам: що не вземеш и ти да направиш една партия? Аз ще съм първият ти симпатизант. Само не чакай от мен членски внос, щото мразя да давам пари на политици.

— Не мога да направя партия, каквато ти се иска, защото на нейното място се е плъоснала столетницата. Левите идеи пък не са ми по сърце. На всичко отгоре и са компрометирани за дълго. Пак

благодарение на тая проклетница. Да не пропусна, че и десните могат да се окажат в крайна сметка леви. Или поне левашки колкото тях. И в това тресавище повечето омерзени търсят дясното пространство. Струва им се, че е празно, а пък то не е. Повечето усещат измамата, но не могат и не могат да разберат как ги будалкат. И продължават да си гълтат дневната доза от хранилките за лапнишарани. Но то това е само част от големия спектакъл.

— Е, тук не си съвсем прав. Има и други десни сили — само да успеем да ги консолидираме. Ей на, оня ден в редакцията дойдоха представители на едно ново гражданско общество с такава цел.

— Кой те баламоса с тия „десни сили“, бе? Отлюспени са до една от БСП-то и повечето са си още с ДС в абривиатурите, само че не е от „десни сили“. От мен да знаеш: в България едва ли през следващите петилетки ще бъдат допуснати до властта хора, които не са потомци на бившата номенклатура или нейни хранени хора. И повечето ще имат досие в Държавна сигурност. Мутиралите комунисти не бутат гювечи. Те, откакто са взели властта преди петдесетина години, не я пускат и няма да го направят. Превърнаха се в нещо като раса от властимащи и успяват да устискат, защото намериха идеалната форма за целта. Преобразуваха цялата държава в мафиотска структура начело с мафиотската си партия и разпаднаха келявото ни царство на хиляди мафиотски кръгове и кръгчета. Нали си спомняш изразите от речника на местната камора? За разпознаване — „праща ме другарят еди-кой си“, за принадлежност — „той е наше момче“, и за взаимопомощ — „ти на мене, аз на тебе“. И законът за омерта е в сила — особено когато се подготвят разпределението „под тезгяха“ и ударите в гърба.

— Спомням си ги. Имаше даже време, когато се надявах и аз да стана „наше м'че“. Имаше много привлекателни моменти, ако успееш да се докопаш до червената книжка. Ама не ме огря. Но въпреки долните й номера, оная татковина ми се струваше доста монолитна.

— Да. Тя само формално беше разделена на един куп измислени структури. В действителност, както учи марксистката диалектика, тя се делеше точно на безброй единни и сплотени мафиотоподобни общности. Тогава те бяха скрити от погледа на милионната маса наивници, но сега вече са видими за всички. Енергетиците какво са? Мафия — на теб ли да ти го казвам. Полицайте? Една от най-сплотените. Ами митничарите, а? Кой не ги знае тия нагли мафиоти?

Както и всички останали — лекари, депутати, магистрати, синдикалисти и сякакви други мъдуристи — където и да погледнеш, навсякъде ще откриеш основното държавно звено: мафиотското кръгче. Още в библията е казано, че човешкото общество се гради на най-важната си ценност — на семейството. Основната клетка на нашето обаче не е то, а именно това проклето кръгче. Всичко у нас става с мафиотски похвати и чалъми: изборите, назначенията, търговете за държавни поръчки, конкурсите... Всичко. Кой знае колко са и официално разрешените мафиотоподобни общности: там разни масони, тамплиери, ротарианци, цял куп техни разновидности и всякакви подобни секти. И няма кой да промени това пагубно статукво. Някога сравнявах скапаното ни общество с лепрозариум и умувах дали има лечение нашата обществена проказа. Сега вече почти съм сигурен, че няма. Обществото може да се опира само на Божия морал, а комунистите подмениха точно него с атеистичния си отровен двойник. Именно неговият сатанински характер поражда мафиотските структури^[102]. И тук не става дума за Луцифер като извънземен носител на светлина и знания. Сатанизмът в нашите представи е синоним на отрицанието на Божието слово и атеистичните внушения на комунистите. Те пораждат тия метастази, от които вече така сме се разкапали, че едва ли ще можем да се оправим. Поне в обозримо бъдеще. Затова бившите номенклатурчици, техните роднини и мекеретата им държат толкова яко властта. Мафиотската структура е страшно устойчива, особено ако се изгражда в среда от морални отпадъци. И искам да ти кажа, че тя напълно устройва чичо Соломон и моите братчеди.

— А народа, къде го забравяш? Нали е ръководна сила? Нали е демокрация? — каза Матей с артистична високопарност.

— Ти сигурно се майтапиш. Виж, сега няма да те питам кого точно причисляваш към народа и защо толкова харесваш тая демокрация^[103]. Само ми кажи, какво общо има тя с гръцкия си първообраз? Това да не ти е събор на агората? Пък и ако си чел малко, щеше да знаеш, че до него достъп е имал не демосът, а определен елит. При днешния фалшификат управлението е в ръцете на една клика от посредници. У нас това са все стари муцуни, техните копелдаци, протежета и хранени хора. Не можеш да ги контролираш, не можеш да им попречиш, не можеш да ги отзовеш. Също като в предишния

обществен строй. Затова аз използвам вместо пълната с фалшиви или безсмислени компоненти демокрация, далеч по-съдържателното понятие пазарен социализъм. Да не говорим, че непрекъснатите превъзнасяния и агитации за тая мъглява категория прикриват империята на финансовите суперолигарси. Всички до един от родата на дедо Амшел. Ако не си разбрал, демокрацията е прикрита власт на най-богатите. И защо въобще определящ за теб е народът? Аз досега на кого обяснявах, че точно той е основният носител на мафиотския дух? Какво правеше тая сбирщина при соца? Мързелуваше и крадеше на поразия. Кой каквото завърне — от недодяланите боклуци, дето се произвеждаха из фабрики и заводи, до тънката материя на Кашел-Мордохоевото работно време. Нали то беше основната мярка за „труда“. Да откраднеш от него, беше най-лесната и блага кражба. Да бичиш часпром^[104], да хайлазуваш, да се скатаваш по някой от хилядите изобретени начини — всичко това ставаше все докато си уж „на работа“. Така крадеше твой народ — до каквото се докопа и колкото може. Циганите били най-големите крадци. Глупости. Те са дребни играчи. Ако ги нямаше пунктовете на нашите прекупвачи, къде щяха да влачат откънатите далекопроводи, жп линии, разпарчетосани статуи и фонтани? Тея наши юнаци да не би да не бяха наясно, че са крадени? Ако пък ги нямаше заложените къщи на момчетата с тежките ланци, какво щяха да правят мангалите с изтарашеното из къщи и мазета? Примери за подобна симбиоза има колкото искаш в животинското царство.^[105] Важното е, че истинските баш хайдути по традиция винаги са били точно българите. След известната ти от историята хилядолетна селекция, най-накрая комунистите превърнаха потомците им в една деструктивно настроена, завистлива и вечно злобееща маса с отработени навици за скатаване. И с особено развита способност да забърсва де каквото завърне. Ето това е народът ти. Това е ръководната сила, която ще гради новия живот. Още в началото на по-предния прогресивен строй тоя твой народ сам се отрече от най-важното си право: да избира съдбата си. И го повери на партията. Ама на него за какво му е?

— Как за какво? Да направим гражданско общество. Да построим истинската демокрация. Всички да караме мерцедеси.

— Оценям журналистическия ти хумор. Само че какво гражданско общество ще правим, когато основата на социума ни са завистта, омразата и повсеместният мерак да прецакаме някого —

агенцията по приходите, партньорите ни или поне съседите на етажа? А и ти ще ми кажеш ли за какво всъщност ни е новата мъглява цел? За какво ни проглушават ушите с тая коварна гръцка измислица както навремето го правеха със соца? Като сме се измъкнали от опекунството на падишаха, сме минали без нея. Искали сме просто единение, независимост, силно царство и просперитет за всички. Сега вместо това мъдруваме до посиняване за европейските ценности, крадем, лъжем се един друг и сме разцепени по всички шевове, а държавоподобното ни образувание е жалка история. За разлика от началото на миналия век, банките, енергетиката и телекомуникациите ни са в чужди ръце, политиците ни са с досиета, капиталистите ни са мошеници и кредитни милионери, а управляващите по принцип са си за затвора. Каквото и по-значимо да поискаме да направим, задължително трябва да питаме големия брат. Ако след дълги просии и пазарлъци той ни разреши, ще го правим с чужди компании и с еврозаеми. Затова няма да ги има единението и еуфорията, нито шеметния подем от ония години след Освобождението. И няма да потръгне скоро царството ни. Напоследък все по-често си мисля, че това повече май няма да се случи.

— Как да потръгне, като сме последните бедняци?

— Според проучвания на гилдията на свободните сарафи, най-многобройната прослойка в България не са бедняците. Имаше и време, когато си мислех, че мнозинството е на излъганите. Но най-новите резултати показват, че с постоянен кворум у нас са моралните маргинали. Обществото ни се състои главно от хора, за които старозаветните морални норми струват колкото употребена хартия. От оная, дето пунктовете за вторични суровини не я приемат за рециклиране. Заради това нашето царство се гради върху четири кита: трите класически — на завистта, безогледното плячкосване и наглите лъжи, а четвъртият е омразата, дето я отгледаха комунистите. Сам може да се сетиш, че в такива реалии моралът ни ще е като на апашка задруга, а законът ще си остане врата в полето. Но те хайдушките идеи от край време резонират^[118] с народните възжеления. Това е собствената ни честота. Партията кърмилница приложи в тая посока и изпитаната мичуринска селекция^[119]. Отглеждаше мошениците, мързеливците и завистниците като зелки. И ти няма как да не виждаш най-преките и може би фатални резултати. Най-лошото в цялата картинка е, че хората, които трябва да дават морален пример и да

поведат останалите към спасение — нашите народни капиталисти и уж родолюбиви политици — са тъкмо водещите специалисти по пладнешки кражби, безчестни номера и данъчни измами. А и как да е по-различно, когато протосоциалната маса, от която се ражда елита ни, се състои предимно от морални отпадъци.

— При теб нещата да не са по-различни?

— И аз съм от недрата на народа, бе. Но понеже на мен никой не ми даде куфарче, това, което имам, успях да си го спечеля сам. При това сравнително честно. Вярно, гледал съм да праметна данъчните и да заобикалям закона, но вече се мъча да приключа с шмекериите, защото знам: Господ не прощава на ония, дето плюят на заповедите му. Вероятно си забелязал от фолклора, че хайдутлукът е в основата на обществената ни нагласа от памтивека. А пък откакто тея терористи и пладнешки разбойници дойдоха на власт преди половин век, минахме всички граници. Това няма да донесе добро. Затова трябва да се спрем. Дано юнаците, дето извършиха зулумите, получат просветление и върнат заграбеното. Или поне да им го прибере някоя нова народна власт. Но то дори и да изловят крадците, пак ще се срамуваме и ще се чувстваме омърсени.

— Ние пък защо?

— Защото сме траели всичко и защото сме живели в тая смрад сякаш ни е роден дом. И тоя срам и омерзение ще ни ядат отвътре поне докато сме живи. Напоследък наистина си мисля, че царството ни е обречено. Струва ми се, че вече могат да се видят първите признаци на това, което приближава. Старите хора казват, че когато Господ иска да затрие някого, най-напред му взема акъла. Сещаш ли се, че близо милион^[126] от най-умните и предприемчиви млади хора вече изтече на Запад? Колко от тях, според теб, са останали тук? Как ти се струва — дали можем да се възстановим след такова кръвопускане?

— Не зная. Ти ми кажи.

— Според мен май няма шанс да се оправим.

— Ми тогава що още стоиш тук?

— Това, драги, е видимост. Съвсем скоро ще ти се обаждам от околностите на Париж. За родителите на Радостина пък ще купим някой по-далечен чифлик край Лоара. Все пак ние идваме тук да се видим с приятелите, дето още не са избягали. А и неповторимата атмосфера на нашенските шашми и мръсотии ме тегли. Родина е това,

нали знаеш вица. Както и да е. Важното е, че се махам от тоя зверилник. Само че преди да си тръгна, искам да свърша още някоя и друга работа. Първата от тях е да ти покажа една малка корида.

— Каква корида, бе? Да не си внесъл испански бикове?

— Ела с мен довечера и ще видиш — каза усмихнат Божо.

* * *

Като се прибра, вкъщи нямаше никого и от нямане какво да прави той отново се замисли за разговора си с Матьо. Защо непрекъснато наричаше крадци предишните важни и отговорни другари, а? От кого бяха крали? От държавата ли? Те нея всички си я представят като някакво абстрактно многоглаво, тъпо и най-често проклето животно, което нас гони до дупка, а на други изсипва от рога всички ония благини, за които напразно драпаме цял живот. Така ли е наистина? Какво беше казал Луи XIV? *L'état, c'est moi*. Така е било. Той е вземал решенията, той е бил властта, той е въртял държавното кормило. Наляво и надясно. Нищо съществено не е могло да се случи без неговата кралска воля. Той е ковял бъдещето, като духа върху печата и го праска върху указите. Но щом командва всичко, значи кралството си е негово. Къде се разпорежда човек? У дома си, в имотите си. То това означава нещо да е твое. Да правиш с него каквото си пожелаеш. А другарите какви бяха? Недосегаеми господари. Те решаваха, те колежа, те бесеха. Като краля слънце. То това си беше социализмът: другарски феодализъм. „Е, може да се каже «плюс електрификационна болшевизация на цялата страна»“ — подхилкна се той^[128]. Следователно те са били сайбиите. Ами тогава, начи, нищо не са крали. То всичко си е било тяхно. По силата на закона. Техният, ама закон. Парламентът нали го е отгласувал. Може да е било бездушно, но пък винаги — единодушно. И в тези размирни времена те просто предвидливо се постараха да си запазят собствеността. Вярно, че на Девети малко апашки са си я присвоили, но накрая всичко крадено вече си беше тяхно. Дет се вика, по давност. Сега най-после си имат и нотариални актове. Крадци били. Глупости. Човек не краде от неговото. Я по-добре да се поразкърша, че довечера ще съм на физзарядка — помисли си Божо и заклати радостно глава.

Вечерта двамата тръгнаха пеша. Матей се зачуди защо приятелят му е облечен с лъскав мутроанцуг, но той само се засмя.

— Ако искаш да си незабележим за враговете си, трябва да се слееш с тях.

— Пак не те разбирам. Кои врагове? Какво сливане? Днес само със загадки говориш — промърмори като недоволен редактор Матей.

Повървяха малко и стигнаха „Орион“.

— Погледни сега през прозореца. Мисля, че една от ония мутри на крайната маса отговаря на описанието ти. Викат му Гоча. Днес на обяд Чука говореше с него — каза Божидар и погледна приятеля си. Беше пребледнял.

— Той е — каза пресипнало Матей. — Маmicата му, той е. Това е проклетото копеле, дето ме нокаутира.

— Гледай сега какво ще се случи.

— Какво ще правиш? Не влизай, моля ти се. Ще те набият, а после ще те арестуват и за хулиганство. Нали знаеш, че тия бандюги са вързани с магистратите?

— Споко, бе. Стой тук и само гледай.

Божидар влезе в ресторанта, доближи се до юнака и му пошепна: „Имаме да оправяме една работа с теб. Ако не те е страх, ела отвън.“

Гоча го изгледа от долу нагоре. Беше някакво старче. Изглеждаше спортно. „Може би е някой тренер по волейбол, еба ли го“ — помисли той и излезе. Не му мина през ум, че не го беше виждал по залите.

— Кажи какво те мъчи бе, старо? — каза нахално Гоча и чак тогава забеляза Матей. — Оо, това ли било? Един срещу двама — добре, бе. Честно е. Даже още един можете да си вземете в отбора.

— Само с мен ще потренираш. Обаче не тук, че аверите ти може да ти дойдат на помощ.

— Където искаш, градски — каза наперено Гоча.

Завиха зад блоковете и спряха на първия паркинг. Матей ги следваше уж спокоен, но чувстваше сърцето си в гърлото.

— Тук, юнак — каза Божо и отскочи назад. Кракът на Гоча мина на сантиметри от него. Това, което последва, напълни душата на Матей. Не беше виждал такава... корида. Божидар разхожда по терена това яко биче елегантно и артистично като истински тореро. Би го, събаря го,

рита го, а накрая му изви ръката по особен начин и тя изпращя. Гоча измуча, Божо го изрита в слабините и го остави свит до една жигула.

— Не съм ти градски, селяндур такъв — каза приятелят му. — И да не съм чул, че пак си се бил с журналисти. Ще ти откъсна ушите. Те и без друго ти пречат на тепиха. Нали разбра?

Гоча измуча отново и Божидар го остави.

— Хайде да си вървим — каза той. — Кво да правим тука повече? Няма да му оказваме първа помощ, я.

Матей се засмя. Беше му станало неочаквано леко. Но не бяха се отдалечили и на петдесетина метра от бойното поле, когато усети сякаш някакво странно съжаление към врага си. Не трябваше да се размеква. Той пощади ли го там, на стълбището? „Сигурно такъв е животът — старозаветен: око за око, зъб за... чене, нали така беше“ — помисли Матей и чувството, че нещо не е наред, сякаш започна да се разтапя в припадащата тъмнина. Изглежда, не беше съвсем разтворимо в мрака, защото си оставаше — едва доловимо и притаено съвсем наблизко, това морално таласъмче.

— Съдии, а? — прекъсна мислите му Божо. — Това е съд. Нали си спомняш как казваха влахундерите? Тук протоколът се фаче на самото място^[129] — подхилкна се той. — А ти повече не се занимавай с официални жалби. Съдии, прокурори, ченгета, катаджии — всички са навързани като свински черва. Да ти обяснявам ли, че те са разпънали шарените си магистратски чадъри над организираната престъпност? Те са истинските мафиотски босове в сянка.^[130] Те са основните стожери на злото. Да те просветлявам ли още?

— Няма нужда. Това за чадърите е много поетично. Ти обаче изпусна данъчните.

— Е, те са мои хора. Доверениците на народа. Спасителите на нацията^[132]. За тях не давам лоша дума да се издума — засмя се Божидар.

* * *

През целия следобед Радостина скуча вкъщи. Друг път можеше поне да прескочи до някоя от двете си приятелки, но едната беше хванала поредния мутирал хонконгски грип, а другата замина за месец

при дъщеря си в Германия. Още като започнаха проблемите със здравето ѝ, Божидар ѝ каза, че нейните пари не им трябват — по-добре да напусне работа. И тя го послуша. Заплатата ѝ наистина не им трябваше. Когато той донесе вкъщи първата торба с пари, тя беше попитала разтревожено откъде ги е взел. Не ѝ се виждаше възможно да се спечели толкова много и за толкова кратко време от някакво чейндж бюро. Когато това стана система, тя престана да му обръща внимание. Само към безрадостното усещане за самота се прибави и тревогата от промяната му. Като се върнеше, Божидар оставяше с някакво показно безразличие торбите в един шкаф на библиотеката. Но тя виждаше пламъчетата в очите му. Стана и по-нервен и раздразнителен — като в първите години след сватбата им. Избухваше често за дреболии и започна да закъснява редовно, сякаш имаше любовница. Можеше да мълчи цял ден, а погледът му — внимателен и малко насмешлив преди — сега стана вгълбен и отчужден. Веднъж посред нощ тя се събуди от болки в стомаха и на път за аптечката в банята, надзърна в хола. Той гледаше замислено натрупана на масата камара долари и марки — а вечерта ги бе хвърлил уж небрежно в шкафа. Накара го да си легнат, но сърцето ѝ вече беше свито в лоши предчувствия. Скоро се преместиха в ново жилище и първото нещо, което той взе за него, беше една внушителна тежка каса. Още от първия ден тя я възприе като съперница, намрази я и започна с нея тайна борба. Опитваше се да спечели вниманието му: приготвяше домашни гозби и вкусоти, които той преди обичаше, смени гардероба си, започна да си слага грим и да си прави прически. Напразно. Божидар дъвчеше замислено вечерята си, без да забелязва какво яде. Можеше да сготви и старите му обувки — той пак щеше да бучи разсеяно залци и да ги гълта набързо, сякаш нямаше търпение да извади пачките банкноти и да ги заразглежда като колекция от автентични гравюри на стари майстори. Понякога забелязваше новите ѝ дрехи, друг път — не. Случваше се да не забележи дори новата ѝ прическа. Радостина все по-често си мислеше, че тия проклети пари са го обсебили, и не на шега се уплаши. Ходи няколко пъти на църква да се моли Света Богородичка да ги закриля и Божидар да стане отново същият, какъвто бе по-рано. И това се случи наистина, но преди това тя се разболя.

Такива мисли ѝ минаваха, докато стоеше пред прозореца и гледаше сивите сгради отвън. Вярно, вече беше здрава или поне така

казваха всички лекари. Божидар сякаш се беше освободил от лошата магия на парите. Гледаше я както преди, веселите и малко насмешливи пламъчета в очите му се появиха отново и прогонваха лошите ѝ мисли. Но страхът ѝ, че всичко може отново да се повтори или да дойде някое различно, но не по-малко зло, оставаше. Искаше ѝ се Божидар да се върне по-бързо и заедно да направят нещо, може би да избягат някъде далеч от всичко, което я тревожеше и плашеше. Това беше — не ѝ се живееше вече тук, сред тая мътна смес от библейски пороци, страх, бедност и нещастие. Не знаеше колко години ѝ остават, но искаше да ги изживее далеч оттук. Далеч от мутри и продажни политици, от протегнатите ръце на просещите циганета в центъра, далеч от несвършващите болки и злочестини на обеднелите внезапно, измамани и обезверени свои съграждани. Струваше ѝ се, че даже няма значение къде — стига да можеше да се чувства радостна и щастлива, без да се срамува.

Тя видя, че колата му се подаде иззад ъгъла, и затича да го посрещне.

* * *

— Хайде, стягай се, отиваме да живеем в Париж — изтърси Божидар, щом си събу обувките.

И въпреки че допреди малко си беше мислила нещо, макар и неясно, но подобно, Радостина каза паникьосано:

— Как така в Париж? Ами тук какво ще стане? Децата още не са завършили.

— Нищо. Ще завършат Сорбоната, там и без друго е най-евтино — каза равнодушно Божо и се тръшна на креслото в хола.

— Лесно ти е на тебе, защото знаеш френски, ами ние?

— Тогава може в Кеймбридж. Разправят, че на Запад имало и други университети.

— Не става дума само за университетите. Нали сме свикнали да живеем в България?

— На какво сме свикнали? Какво прави за нас тъпата ни държава? — попита Божо и се захили. — Я донеси малко коняче, ама от бутилката на оня голям френски държавник. На Луи Тринайсети, де.

Може и от малките парченца швейцарско щастие да дадеш. И дай да обсъдим делово нещата.

Радостина донесе коняка и скъпарска кутия „Линд“, Божо наля в чашите по два пръста, чукнаха се, тя каза като в молитва „да сме живи и здрави ние, децата и цялото семейство“ и отпи глътчица от това драгоценно и недостъпно за обикновените труженици^[133] питие. Той гаврътна кръчмарската коняка си за половин учителска заплата, въздъхна с френски пиянски акцент и замези с бонбон с форма на сърчице.

— Запитвала ли си се какво трябва да дава на поданиците си една държава? — попита Божидар. — При соца тя трябваше да се грижи за трудящите се — изхили се той. — По принципа „всекиму — според труда“. Мързелящите се заставяха да се присъединят към тоя основен процес. Упадъчните елементи пък отиваха в дрънголника. Всичко беше ясно. Но замисляла ли си се какво наистина трябва да прави една нормална държава?

Радостина не отговори. Въпросът му беше явно риторичен, а и тя въобще не си го беше задавала. Даже малко я досрамя — да не се запита за толкова важно нещо. В Атомната той понякога подхващаше тая тема в разговорите с приятелите им, но тя почти не ги слушаше. Все за децата мислеше и за разни други по-важни работи.

— Тя най-напред — продължи той след кратичка пауза, сякаш да ѝ даде възможност да осъзнае колко важно, но изненадващо неясно е това понятие — трябва да ни пази. На първо време от чужди нашественици, а после и от наши злосторници. За целта създава армия и осигурява вътрешен ред — чрез онова, на което казват правова уредба, заедно с полиция, която да бди за спазването ѝ, както и с помощта на някаква преобладаваща религия, която пък да излъчва съдържащи и напътстващи морални внушения. Нашта какво е направила? — наля той още два пръста в чашата си. — Нашествениците са ни таковали през по-голямата част от историята ни. От последните хиляда години осемстотин въобще не сме имали държава, а сега сме със статут на евроатлантическа глуха провинция. След като руснаците ни отърваха от агите, основното ядро на всяко правителство се е оказвало кажи-речи неизменно от именити въжеиграчи и шарлатани. Най-често с ярки разбойнически наклонности. С постоянни усилия нашите държавници — той направи

артистично движение с ръка — успяха да адаптират към всеки пореден нов строй традициите на славните хайдушки чети, кърджалийски и даалийски орди и партизанските освободително-грабителски отряди. Ченгетата най-накрая станаха съдружници с бандюгите, предимно с мажоритарен дял. В това ООД са и митничарските бригади — подхилкна се Божо. — Религиозната ни служители доскоро бяха с ореола на мъченици. Но напоследък, когато най-много имахме нужда от тяхната подкрепа, какво правеха тия чиновници на Бога? Вместо да са опора и утеха на миряните, те си скубеха един на друг брадите и се дърлеха на кого да е свещоливницата и кой да седне на патриаршеския трон. Това е общо взето по първата точка от функциите ѝ. След като десетина столетия ни бе опора, тя накрая това направи: захвърли ни на произвола след поредната национална катастрофа.

Радостина въздъхна. Това ли беше най-важно сега? Какво трябва да правят държавата или църквата. Те какво трябваше да направят — това беше главното.

— Освен това — достигна до нея гласът му, — за да работи системата, трябва да изгражда и поддържа езиковите и транспортните комуникации — да се разбират гражданите ѝ и да не се разпадне икономиката ѝ. Онези пък, които я крепят, трябва да ги защитава с митнически и разни поощрителни разпоредби. Най-накрая, трябва да поддържа системите, които осигуряват възпроизводството на нацията: здравеопазването и образованието. Следиш ли мисълта ми?

— Да — отговори машинално тя.

— За да извърши всичко това са необходими пари и тя организира събирането им от населението под формата на данъци. И може би най-важното: управлението на икономиката и всички останали системи чрез тия универсални пълномощия тя поверява на националните банки. Това прави истинската държава. Така създава оная субстанция, дето ѝ викат нация^[134]. Какво обаче се е случвало у нас? Вместо да пази и поощрява ония, които създават поминъка и плащат държавните масрафи, преди половин век тя ги изби или ги прогони, а онези, които случайно пропусна, десетилетия ги пращаше по лагери и затвори, преследваше ги без милост или поне направи съществуването им безрадостно и безполезно. Сега пък нарочно допусна чуждите стоки да залееят пазарата ни и да убият малкото ни свестни производители. На ония, които оцеляват въпреки повсеместния и непрекъснат съсипващ тормоз, искат

дедесето и данък печалбата предварително. Нищо, че може въобще да не ти платят, а в края на годината да си и на абсолютна загуба. Няма значение, трябва да внасяш. А в добавка час по час нови данъци, рестрикции и задължителни реорганизации, които струват хиляди. И сега — като проклетата народна власт — държавата прави всичко, за да унищожи и смачка съсловието, което я крепи и храни.

Така беше. Тя беше свидетел на поне три ярости атаки от политическите сили срещу тях. Може би наистина беше време да се махнат. Мина ѝ през ум, че той винаги преди някое много важно решение се аргументираше така продължително и обстойно. Преди да тръгнат от Атомната, половин час пророкува беди, ако те останат. Когато направи чейндж бюрото, пак така ѝ обясняваше цял следобед как евреите са измислили истинските пари и управлението с тях. И какво светло бъдеще ги чака, ако се намесят в тая велика далавера. И сега вече бе взел решение — сигурна беше.

— През последните двайсетина години беше разрушена и последната крепост за скапаната ни икономика: едновременно български банки — каза ядно той. — Почти всички бяха унищожени от тая държавна сбирщина — политическите ни мекерета. И от други братски заинтересовани сили. За пръв път от руско-турската война стожерите на държавността ни най-после са притежание на наши отколешни зложелатели и душмани. А те пет пари не дават за българския бизнес. Особено за конкуренти като нашата фирма. Какво им пука, че на такива като мен се държи царството? Вместо да ни подкрепят и подпомагат, те ни съдират кожата с лихви и всевъзможни такси, а цялата печалбата изтича в чуждите трезори. Тук със спечелените милиарди тия наши душмани не са посадили и едно дръвче. Това, ако можеше да го узнае Буров, в гроба щеше да се обърне. Дори телекомуникациите и енергосистемата ни — с две-три изключения — отдавна не са български. Каква защита има тогава националната ни сигурност? От чуждите нашественици вече ни бранят само пътищата ни. Е, не са надеждни като руските дароги — с дупки като окопи и кал до ушите — за да затъват вражите танкове, но все пак стават. И поне за тях можем да сме спокойни: ако някога се нормализират^[142], сигурно вече ще има телепортационни магистрали. Сама знаеш, че здравеопазването отдавна е в реанимацията. Казват, че вече е излязло и от нея. С летален изход. Само образованието ни се

държи, за общо разочарование на прогресивните сили. Затова някои дванайстокласници още успяват да разчитат по-кратичките субтитри на американските филми. Но можем да сме спокойни, че няма да е задълго. Това е държавата ни. Нашта закрилница. Спомняш ли си някога да сме виждали нещо хубаво от тая проклетия?

Радостина отново замълча. Не можеше да си спомни. Напоследък въобще избягваше и да мисли. Обаче я чувстваше, тая тяхна държава, като зъл съсед, който съвсем ясно не им мисли доброто. Божидар и друг път ѝ беше излагал основите на учението си (тя така не само на шега го наричаше). Но сега сякаш всичко ѝ стана ясно като изгледан филм с предизвестен край. Наистина нямаше какво да правят в това — както го наричаше Божидар — проклето царство.

— Ние говорим най-често за държавата като за някаква зла абстрактна ламя. Знаем си, че не можем да я победим, защото няма известно леговище. Поне на благоприятните за лов места. Ако все пак тръгнеш да я търсиш, ще откриеш нещо стряскащо: зад тая удобна метафора са се спотаили и ни дебнат съвсем конкретни представители на една използваческа, алчна и проклета клика. Те са същите паразити като циганите. И тях ги храним и поим, а те за благодарност ни крадат и таковат. И не само че живеят на наш гръб, ами ни унижават и правят на маймуни. Като ни прекарат за пореден път, ний се изразяваме абстрактно, че държавата била тъпанарска. А всъщност го е направила точно тая управленска шайка. Така се получи много отчетливо, откакто структурите ѝ се конструират с принципите на демокрацията. Напоследък обаче хранените хора на ламята яко се развихриха. Животът ни мина в разправии с проклетия им другарски феодализъм. Изглежда ще завърши пък в неговия банкерски вариант. Сега начело не с братския Съветски съюз, а вече със загадъчния Федералния резерв. Още по-прецакващ, по-безцеремонен и съкрушителен. Съчинен от същия авторски колектив, дето ни разгроми царството с простотиите на Мордехай, с тая разлика, че сега, вместо да ни баламосват с измислици за разни социализми, има безплатна опция за видиотяване чрез баламосващи приказки за демокрация и сатанизми от типа на американската мечта^[145]. Преди от повечето удари на системата не можехме да се защитим, а сега на нищо няма да успеем дори да се противопоставим. Отдавна се питам защо е така. Сякаш всички наоколо са наказани за някакъв неизвестен грях. И са пратени с доживотна

присъда като на някакво кармично сметище. Дето се прераждат най-големите боклуци от по-близките части на галактиката. Ние обаче не сме от тази категория. За какво тогава да дремуваме тук? Да ни цакат лошите ли? Като нямаме късмет и сме се родили от добрите, що да не сме поне от по-умните? Защо просто наистина не избягаме във Франция? Няма какво да правим в нашето катастрофирало царство. И без друго тук скоро едва ли ще останат свестни хора. От почти всяко семейство вече има някой избягал. Нали при соца все за Запад мечтаехме. А и сега тук да не би да има нормален живот? Затова всички са се юрнали към чужбината като държани на въже. По-богатите пращат да учат там децата си. По-бедните отиват на гурбет. Също като едно време, само че сега почти никой не се връща. Българите се топят, и националните интереси вече се диктуват от цигани и турци. Англичаните навлизат по селата, а по Черноморието се заселиха руснаци. Хубаво е да побързаем да се ометем, щото ако и китайците хукнат насам, няма да можем да намерим място къде да си опънем палатката. При франсетата ще ни е трудно, докато научим имената на сирената им. И докато осигурим канал за доставка на наливна бира от оная на августинските монаси в Залцбург. Нали ги помниш онея сладури?

— Знам, че ще намериш любимата си бира, само че какво ще правим без близките си, без приятелите си?

— Ами, то и така доста от тях са вече в миналото. Останалите... ще ни липсват — въздъхна Божидар. — Но ти не се притеснявай. Ще си допаднем с французите, ще видиш. И те като нас открай време мразят държавата.

— А с мама и татко какво ще стане?

— За да не тъгуват за конфуто си, ще им купим някой малък чифлик край Лоара. Да е не повече от стотина декара — да не се претоварват на стари години. Ще им внесем и негрита от Мароко — да копат вместо тях лозята.

— Не се шегувай. Нямаме дори френско гражданство.

— Това не е проблем. Като чуят, че ще инвестираме някой и друг милион за прогреса, благоденствието и, бих казал, процъфтяването на френските пейзажни селяндури, ще ни посрещне лично кметът. Там с оркестър на ветераните, девойки с цветя и местно вино на корем. Гледала си по филмите.

—пейзани означава селяни.

—Ето, виждаш ли, ти френския го знаеш — засмя се Божидар и отново удари като селски алкохолик от далечния хабаровски край коняка от кажи-речи двеста евро за петдесет грама.

* * *

Като се върна, Матей разказа на Светлана и на майка ѝ какво се беше случило.

—Това не е ли опасно бе, дечица? Тоя побойник може пак да те нападне. Може да доведе и цялата си банда. Божидар няма да е винаги с теб. Какво ще правиш тогава? — каза майка му.

—Мина ми през ум и на мен — каза Матей. — Затова си мисля дали няма да е по-хубаво да се махнем, но не само от града. Тия бандюги са само горната част на айсберга. Под тях като метастази са мафиотските структури на комунистите. Виж в какво са превърнали държавата. Прави ни на маймуни, — повтори той думите на Божо — унижава ни ежедневно, залива ни с мръсотията на корумпираните си управници. А докато те са на власт, за нас нормалните хора, няма живот. Така като гледам, скоро няма да си отидат. Нали виждаш новите ни велможи? Всеки от тях има някой виден комуняга в рода си. Те всички така са възпитани — за тях закони няма, всичко е тяхно и щом не си техен човек, те броят само като глас при изборите и когато ти идва ред да те прецакат. Такива като нас още дълго време трудно ще оцеляват тука. Затова трябва да се махнем.

—Къде ще ходите? Да не стане от трън, та на глог.

—Да, да. Къде Заю Баю средногорски се скрил от лоши думи хорски? В лятната вила на Кумчо Вълчо — захили се Матьо. — Или направо в устата на една приятелски настроена анаконда от частен зоопарк.

—Права е мама — подмина остроумията му Светла. — Къде да ходим?

—Във Франция, къде другаде. Желю нали каза, че сме франкофони.

—Не се шегувай. Ще имаме ли толкова пари? Там без тях си загубен.

— То това правило вече и тук важи, Светулке. Не съм ви казвал, но имаме поне триста хиляди в зелено. Вестника ще го лапнат за половин милион още докато го слагам на тезгяха. И вие имате нещичко. Ако изтъргуваме и вилите и апартаментите, амен-амен ще съберем милиончето. С толкова можем да живеем навсякъде. Пък и нали сме здрави с теб — все ще измислим някаква работа. Аз например мога да поливам градинките, да стана политик или нещо друго, за което не се изисква особена квалификация — подсмихна се Матей.

— И къде мислиш, че ще можем да отидем? Франция е голяма.

— В Париж, къде другаде? И Къбокови се канят да отидат там. Така ще сме спокойни. Божо няма да позволи да ни бият фреските хулигани — засмя се Матей.

[1] Квинт Хораций Флак или просто Хораций (65 — 8 г. пр. Хр.) — заедно с Вергилий и Овидий, един от тримата най-големи римски поети. Всъщност този афоризъм е изказан може би най-напред от Платон (427 — 347 г. пр. Хр.). През последните 2–3 века под една или друга форма го повтарят Бенджамин Франклин (1706 — 1790), Бенджамин Дизраели (1804 — 1881) и сигурно още маса други Бен и Небен джаминовци. Важното е, че той изразява лаконично и някак си тъжно поучително най-ценното, което ни завещаха комунистическите болшевишки социалисти, а именно всеобщата морална разруха, в която законите са напълно безполезни. Но защо безполезни? Това си има и положителна страна: такава разруха обикновено е окончателна^[2]. Следователно заемащото от нас място ще се освободи и — както разправят осведомените — вече могат да дойдат рептилиите, циганите или там които ще идват. А това, поне за тях, може да се окаже съвсем полезно. ↑

[2] Защо е така, ми обясни веднъж Божо. Аз се опитах да му кажа, че подобен песимизъм е много краен, че нещата са по-сложни, че както учи Достоевски, прекрачването на морала и закона са съпроводени от вътрешна борба, угризения и душевни колизии. След което следва духовно израстване. Разбира се, възможен е и евентуален затвор. И той какво ми отговори?

„Не си мисли, че нашите новобогаташи (аз съм изключение в статистиката — вика) през деня експлоатират работниците си с ниски заплати и липса на осигуровки, мамят данъчните власти, корумпират

чиновници от държавния и общински апарат, организират терористични акции и убийства, харчат луди пари по елитни кръчми и гъзарски бутици и се забавляват с текущата любовница, а вечер се самоизмъчват с мисли за това, че за аморалните постъпки има наказание свише, но и още на земята може един ден да те посетят неподкупни представители на конкурентна организация или, не дай боже, разлютени данъчни. Човешкото поведение е просто: За да лъжеш, да крадеш или да се отдаваш на разнообразни ниски страсти се иска такава да е твоята жизнена философия, такива да са водещите алгоритми на твоето поведение. Тогава библейските пороци са част от самия теб, практикуват се лесно, а и няма да се терзаеш ежедневно (предимно нощем) от раздиращи душата дилеми. Така имаш шанс и да влезеш в следващия том на Библията със собственото си име като водещ отрицателен пример. Ако все пак имаш някакви угризения заради това че в детството си бил под строги морални внушения (главно на баба си) или поне си тормозен умерено за спазване на някакви общоприети норми, или — най-накрая — си се вслушвал в тихия шепот на безсмъртната си душа, в която живее по дефиниция Божията искра, тогава можеш да се разтоварваш и успокояваш чрез периодични или спонтанни участия в дарителски акции за детски приюти или да спонсорираш пенсионерски домове, сиропиталища за безпризорни и самотни състави. А може просто да раздаваш милостиня на уличните просяци и начинаещите писатели. Разбира се, скромно, дискретно и с такт. Иначе ще попаднеш в графата на известен грях или, още по-лошо, в полезрението на данъчните.“

Така ми каза Божо. ↑

[3] Ние направихме обстойна проверка на сравнително оскъдния исторически материал за ония трагични събития. В източниците не се срещат реални герои с такива имена и съдба. Обаче онова, което е описано в следващата забележка, не е кошмар, роден в главата на някой водещ сценарист на филми на ужасите или гениален писател на атомни справочници за живота. Там не са описани въображаеми събития с измислени герои. Всичко наистина се е случило. И на, след малко повече от век никой, освен потомците на оцелелите, не си спомня за хилядите невинни жертви от това неизвестно на света българско село. Виж, ако американските полицаи гръмнат при самозащита някой съвсем онаглял негър в Тексас, прогресивната българска общественост

щеzakлейми нечовешката им постъпка. За жертвите от селцето Гюнели махле обаче същата тая общественост си трае. И в читанките по история този факт не се споменава. Но то за избитите петнайсет-двайсет хиляди мирни жители на Ески Заара само пет дни след това няма и дума в официалните хроники. Кой да го е грижа за някакви си две-три хиляди. Даже имаше идеи да направят паметник на Сюлейман паша някъде край Шипка. Подходящо е. Мястото, както е отбелязал народният поет, е високо. Оттам всеки ще го съзре.

Бедни, бедни Македонски... Защо не умря при Гредетин? ↑

[4] Интересно ми стана, защото те сега отново са ни съюзници. Чудя се дали не трябва да се разстрелят другарите, дали подслон на щабове и офицери от Червената армия. ↑

[5] Тук може да се прочете за [клането в Любенова махала, което го няма в учебниците](#). ↑

[6] Тито — Йосип Броз Тито (1982 — 1980), президент на бивша Югославия (1953), председател на правителството, генерален секретар на тогавашния Съюз на комунистите и т.н., маршал. По времето на Хрущов в нашия печат (по подобие на съветския) беше синоним на ренегат, буржоазна подлога и въобще гадно проамериканско копеле. Сега и бат' Бойко е проамерикански настроен, но ха да видим кой от тия интелегентски критикари ще му каже в очите, че е евро копеле. Като му друсне един, шъ му фръкнат очилата. ↑

[7] В резултат на тия експерименти Матей за пръв път си зададе въпроса какво всъщност представлява свободата. Първата мисъл, която се появи в *освободеното* за целта пространство (в главата му) беше, че — както Божо би казал — няма *свободомери*. „Следователно — заключи той — не можем да разберем с колко от тая свободна субстанция разполагаме. Не можем да определим дори дали тя въобще присъства или съвсем отсъства (т.е. дали мястото й, бихме казали, е *свободно*).“ След дълги подобни разсъждения инж. Проданов щеше да достигне до неподозирани дълбочини в разбирането на философската й същност (той я определя като дървено философска или дървено чутурска). Ето Матеевата бъдеща статия по този крайно заплетен и с определено илюминатски вътък въпрос:

„В представите на народните маси, свободата означава да няма кой да ти налага каквито и да е ограничения. Обаче каква свобода е възможна? Има ли свободна воля и колко е тя? На първо време всеки е

ограничен от физическите или от умствените си способности. Над всеки виса над главата дамоклевият меч на закона — на владетеля или на Бога. Здравият разум ни подсказва, че абсолютна свобода няма. Дори да има, тя, както казва шопът, няма да е твоята. Свободата, драги Санчо, е евфемизъм на подчинението. Затова вместо въодушевяващия анархистичен идеал има най-различни негови дразнещи синтетични заместители. Най-разпространеният палиатив е свободата да не си роб в афроамериканския или направо негърския смисъл. Но ако се замислим, дори и този оскъден вид свобода ограничава друга свобода — в частност на самите робовладелци. Или на онези, които просто искат да бъдат поробени — например да попаднат в сладкото робство на брачните вериги. Като отхвърлим последователно всички подобни, винаги ограничаващи някого «свободи», остава въображаемата свобода на словото^[8]. Всеки журналист със стаж по-дълъг от два дена ще ви поясни, че точно такова явление няма. Възможността да изразяваш мнението си се простира до необятните пространства, където се ширят интересите на онези, които ти плащат. Още по-тъпото е наставлението, че можеш (свободен си) да предприемаш неща и да извършваш постъпки, които не вредят на останалите. Има ли въобще такива? И какво значи «не вредят»? Как да определим размитите множества на полезното и вредното? Има ли «вредномери» или, все едно, «полезнометри»? Няма нужда да се впускаме в дълги разсъждения — Чибуа Амираджаби доста подробно е разгледал въпроса. Има и колкото искаш други автори. Лесно се доказва, че това, което изглежда полезно в краткосрочен план, може да е вредно в дългосрочен и обратно. Най-типичен или поне най-познат ни е примерът със социализма. Подобните «освобождаващи» императиви обикновено се оказват само поредната, нарочно пробутвана от някого закопаваща безсмислица. Така стоят нещата със свободата. Въобще, животът прилича на швейцарско сирене: В плътната маса на ограниченията и задълженията, има тук-там дупчици относителна свобода^[9]. Обаче нея я имаме и без да се борим особено за постигането ѝ. Тогава какво по-лошо от това да подкоросаш простите хорица да разрушават обществените механизми в името на въображаема и очевидно непостижима цел? Какво по-голямо зло има от това в разрез с Божиите закони да настройваш отделните общности една срещу

друга? Защото ако някоя класа под влияние на разлагащите обществото внушения смята, че не е достатъчно свободна, значи някоя друга класа е отнела липсващата част. Така в обществения помиарник се наливат зловонните течности на омразата, завистта и жестокостта. Ето че идва ред и възлюбеният от народните маси илюминатски лозунг *Liberté, égalité, fraternité* да бъде опроверган в първата си третина^[10] и да бъде обявен за най-вредната и подвеждаща измислица в новата ни история. В такъв случай какво да правим? Остава да следваме любимото правило на надзирателите в Алкатрас: спазвай закона, за да си свободен.

Това е най-важната, крепяща единението и доброжелателните взаимоотношения обществена парадигма.“^[11] ↑

[8] Когато попитах инж. Проданов какво е неговото отношение към другия основен кит на журналистиката — правото да бъдеш информиран, той ми се озъби: „Какво право? — вика. — За какво ти е да те информират за всички убийства, изнасилвания, хомосексуални педерастции, мръсни тайни от живота на американските артисти, земетресения, пожари, всякакви катастрофи, обесвания в Китай, зверства в Мали, измрели от епидемии, загинали от срутвания, затрупани от лавини, издавени от цунами, ударени от гръм, задушили се в мините след експлозия на газ гризу, садистични действия на ислямски терористи, изядени професори от ротвайлери, канибалски рецепти на международни специалисти в бранша и всички останали ужасии и мръсотии, които могат да дойдат наум на особено извратени колеги? За какво ти е всичко това? Не ти ли е ясно, че това всъщност е свобода да те манипулират, стресират и видиотятват? Не разбираш ли, че така нашите господари сеят раздори, психози, безчувственост към насилието, равнодушие към страданията на другите, нравствен nihilизъм и омраза към себеподобните? Пред това благо аз предпочитам страниците от «Работническо дело» за успехите на социализма и предаванията на манифестации и военни паради.“

Не успях да се сетя какво да му възразя. Ама аз съм си такъв — недосетлив. Абе, какво ми пука, бе? Що се занимавам с глупости? Ей сега ще дават по телевизора как джигити от Ислямска държава ще екзекутират международни журналисти. Няма да го изпусна заради някакви си безполезни умувания, я. ↑

[9] Към тая завладяваща метафора можем да добавим само, че и тези „свободни“ дупчици обикновено са пълни с нещо — в нашия пример с миризливи газове. Най-голямата смрад обаче е от онези, които са запълнени с тъй наречените *свобода на словото*^[12] и *свобода на конкуренцията*. В светлината на Матеевата статия сами можем да се досетим колко неясни, подвеждащи и направо измамни са те. Но пък очевидно ни дават и мечтани възможности — съответно да излееш кофата с добре отлежала или пък съвсем прясна помия, или друга течност с подходяща консистенция върху първия срещнат, както и да воюваш срещу участниците в твоя сегмент от пазара, използвайки бащинските наставления на Сун Дзъ, мъжеството на защитниците на Термопилите и най-вече практиките от кампаниите на Чингис Хан, битките на кръстоносците за Ерушалаим и Сталинград, Виетнамската война и Баташкото клане. ↑

[10] За останалите две ще стане дума по-нататък. Но може би най-накрая трябва да изплюя още едно камъче с големина на паве. Преди много години на един първи май^[14] се бяхме събрали вечерта да ядем по традиция печено агне по трудовашки. Тогава в календара нямаше Гергьов ден и агнешко пускаха само за бойния празник на труда. Обаче Божо нали беше връзкар и му бяха докарали от Зарата две каси бира, а някакъв негов познат влахундер му беше заклал и едно тлъсто яре. Вушката го беше опекар при Ицо Циганина така, както само тоя разбойник можеше^[15]. Та хапвахме ние, пийвахме истинска *загорка* и говорехме — за работата, естествено. Внезапно Божо запита „Знае ли някой защо тъкмо първи май е обявен за такъв симптоматичен празник.“ Въпросът беше като за приемане в пионерската организация и Гелето се подсмихна. „Айде сега — вика, — от детската знаем за стачката на чикагските... какви бяха там, работници.“ „Не позна — отговори му Божо. — Аз искам да ви кажа, че на първи май 1776 година, с парите на чичо Майер и танте Гутле, е създаден ордена на илюминатите. Той пробутва на масоните най-популярния и според мен най-разгромен за нееврейското човечество девиз за свободата, равенството и братството.“

— Това е велик лозунг, бе, Божо. Какво не му харесваш? — заяде го веднага Ина.

— Ще ти кажа, само че преди това и аз да те попитам: защото всички непрекъснато искате равенство само с ония, дето имат голямо

богатство и власт. Защо не искате свободата да се равните с Тайсън или някой шампион по контактно карате. Да видим като се посравнявате два-три рунда на ринга, колко ще ви се иска и да сте братя. И защо всички се напъват все за равни права? За равенството на задълженията никой не се натиска. Ако говорим по-сериозно, ти не си ли се замисляла, че в името на тоя лозунг вече две столетия се извършват най-големите и жестоки масови изстъпления. Да не ги изреждаме сега. Заедно с демокрацията, равенството е една от двете най-гибелни за цивилизацията измислици. Може да си обясниш защо то има толкова пагубно въздействие, ако разбереш какво представлява и как действа социумът. Обаче това ще ни отведе из разни абстрактни области, от които ти нямаш и понятие. Там ще ти стане ясно, че обществото е структура от различни елементи, които изпълняват различни функции и всяко тяхно взаимодействие е на принципа началник — подчинен. Между тях няма и никога няма да има равенство. Сега само ти обръщам внимание, че двайсетина години след знаменателната дата, за която говорим, чрез подставени хора нашият орден подкокороса франсетата да избият в името на равенството и братството елита си и да унищожат държавата си. На вас тая касапница ви се пробутва като Великата френска революция. Истината е, че оттогава на мястото на великата империя има една раздираща се от проблеми, стачки и перманентен революционен хаос, готова да изпадне и от топ десет република. По-късно, пак чрез илюминатите и техните масонски маши, същата участ постига Руската, а пет-шест години по-късно и Османската империи. Разбира се, братчедите са милостиви към падишаха и само го прогонват, докато Луи VI, господарят император и семействата им нямат той късмет. Тъй че, по волята на владетелите, ние днес празнуваме създаването на тоя всемоушен орден.

— Божо, ти пак пресилваш и преиначаваш нещата. Стачката е проведена от профсъюзите, не от илюминатите — чу се бас-баритонът на Никифор.

— Той и октомврийският преврат е сякаш извършен само от една еврейска шайка, на която й викате ленинско политбюро, а не от дедо Амшел и родата. Обаче парите, с които се финансира разгрома на Русия, са техни. А те, дано сте запомнили, играят ролята на пълномощия, с които се управлява. Ще ти напомня, че онези профсъюзи са под определящото влияние на Първия интернационал.

Можеш и сам да се сетиш с чии пари се издържа. Нали не си мислил, че са от членски внос? Най-накрая, предложението за официален празник идва не от някой друг, а от учредителния конгрес на Втория интернационал. Който просто е следващата редакция на тая насъскваща хората едни срещу други скверна организация. Ако се замислите, той и самият празник има такъв характер. Уж е на труда, а всъщност по подразбиране е и срещу тия кръвопийци, техните работодатели — капиталистите. Които, според марксизма, не се трудят. Интернационалистите не броят за труд експлоатацията на работниците и селяните — натърти Божо. — Чудя се дали има по-тежка и неблагодарна работа от това да накараш тая сбирщина от мързеливци и хитреци, дето все гледа да се скатае и да краде от държавното, да свърши и нещо полезно за царството. И понеже вече никой не се обади (зер всички бяха интелигенти и мразеха скришно работниците и местните проклети селяндури), продължи: — Сега искам да вдигна тост за дедо, както и за изпълнителя на волята му, официалния основател на ордена на нашите могъщи илюминати, чичо Адам Вайсхаупт. Наздраве, другарки и другари (имаше и три така... доста първомайски настроени другарки), и честит Празник.

Не знам дали всички получиха киселини от вечерята, но въпреки аз си пийнах две лъжички сода. После се оригнах така гръмко, че Марианка, малкото момиченце в апартамента над нас, се разплака. Половин час не млъкна. Много беше проклето. Стискам го тоя случай маса време. Използвам случая да се разгранича категорично.

Ето, сега най-после ми олекна. ↑

[11] Но пък ако тълпата — каза веднъж Божо — си харесва това илюминатско заклинание, аз няма да се опитвам да ѝ попреча. Нека си е така, докато Господ не реши друго. ↑

[12] Може би тук е мястото най-после да предам, макар и със свои думи онова, което съм чувал от Божо за тая прословута свобода. Според най-тиражираната версия, тя е съсредоточена главно в масмедиите. Силата на словото е известна от библията. Нали там в началото е словото. Разбира се, Божието слово. Кой знае защо точно журналистите са си втълпили, че те са рицарите на тая свобода. Те са рупорите на правдата. Те са защитниците на най-важните човешки ценности. Именно чрез словото. Сякаш са упълномощените Му представители на грешната земя. А те са си най-обикновени, а често и съвсем бездарни

наемни работници. Бачкатори на дедовите масмедийни плантации. И ако не изпълняват плановете на собствениците, набързо ще ги изритат от централите на *четвъртата власт*. Същност свободата на словото е най-вече свобода за най-мощните манипулации, които нашите Князе извършват — главно чрез масмедииите. Както знаем, най-големите от тях са техни, а останалите — по силата на фракталния характер на социума — са просто ретранслатори. Такава е, според Божо, Матей и дори според Гелето, същността на тая прословута „четвърта власт“, и такава е самопровъзгласилата се за неин рицарски орден нахална журналистическа гилдия, тормозеща като башибозук уж в името на свободата на словото и информирането на обществото всеки, който по някаква причина ѝ е неприятен. Най-добрите^[13] от тях нанасят и най-големите вредни, защото внушават в позата на пророци собствените си обикновено зловни, пълни с омраза и нетърпимост примитивни възгледи. Да не говорим, че разнасят и оскърбителни, уронващи честта и унижаващи човешкото достойнство клюки и пикантерии за всички по-издигнати и известни представители на скромния ни, омешан с всякакви отрепки елит. Ние се солидаризираме и разграничаваме — с когото е необходимо и от когото трябва — съгласно Декларацията за правата на човека и гражданина, Устава на ООН-то и Женевските конвенции. И, разбира се, най-вече с Конституцията на САЩ с всичките ѝ поправки. Деница викаше „подправки“, детето. ↑

[13] Метаксаки веднъж като почна да плюе такива всеизвестни медийни злобари, изреди... (цензурирано). Цял поменик. Добре, че Гелето го прекъсна. Иначе кой знае още кого щеше да очерни. И да ни изпокара с колегите. ↑

[14] Последния, който празнувахме заедно, а не онзи, на който Божо извърънка салджията да го прекара на острова. ↑

[15] Скоро научих, че вече ще прави знаменитите си кюфтета, карначета и пиле саламура там, където никой не огладнява. Бог да го прости. ↑

[16] Митко не е в час по международните работи. Де Гол може и да е казал нещо подобно, но тогава е изплагиатствал Хенри Джон Темпъл, лорд Палмерстън: Англия няма вечни приятели и вечни врагове, а само вечни интереси. ↑

[17] Дойде ми наум, че на сръбската митница при Калотина, от страната на връщащите се в България, се мъдри^[20] надписът „Заедно

против корупције“. Винаги се просълзявам като го препрочитам, докато чакаме на лентата към Европата някой от нашите шофьори да занесе на изстрадалите в борбата српски цариници нещичко в непрозрачна торбичка с ненатрапващ се цвят, а именно нашата затрогваща лепта в епичната им схватка с тая многоглава ламя. Не че и българските митничари не заслужават, но сръбските са по-сербез, по-самоотвержени, по-атакуващи тая рептилия. А и от наша страна никога не е висял български вариант на това мобилизиращо послание. Но ние всички се надяваме, че един ден, както при Сливница, Драгоман и Пирот, най-после ще излезем с едни гърди пред тях. ↑

[18] Терминът *джамбаз* идва от арабски и значи акробат, цирков артист. По-късно придобива смисъл на умел търговец на добитък. Предполага се, че *автоджамбаз* ще означава търговец на коли с някакъв акробатичен подтекст или може би *автокрадец*, но не какъв да е, а с артистични изпълнения, заслужаващи едно машаллах, иншаллах или поне аферим. Защо не пък и дервишкото ашколсун. В какъв смисъл го употребява авторът не е известно. ↑

[19] Според Матей, това е една импулсивна и малко зловарска реминисценция на едновременната ни народна република. „Така бяха кръстили — вика — държавката ни нашите социалистически тъпанари. Но то има и по-трагични случаи. Близко два милиардния Китай все още (2010) е КНР. А за корейците идиотското съчетание «народна република» не е достатъчно изразително. Затова тя е и демократична. Така се казва и до днес — Корейска народнодемократична република. Или съкратено — КНДР.“ Не е прав. Аз пък ми харесва. Но то всеки гледа мене си. ↑

[20] Скоро (2015) го проверявах — пак си беше там. ↑

[21] *Минималната заплата*^[22] по онова време беше два-трийсет долара (по курса на черния пазар). Бедни времена бяха. Но пък за петнайсет хилядарки (~\$3500 по цени на черно) можеше да си купиш тристаен с южно изложение в провинцията или двустаен в София (вж. напр. [тук](#)). Полковниците от КАТ тогава получаваха по седем-осем хиляди^[23] годишно. Толкова струваше чистак нова „Лада“ без ред или къща с декар двор на село. От тая страна погледнато, не бяха за съжаление. ↑

[22] Инж. Къбоков ме е учил, че заплата, както и останалите цени могат да се тълкуват правилно само в тяхното съотношение и в

зависимост от начина, по които те влияят на работата на системите в държавата. Най-важният инструментариум, чрез който се извършва ценообразуването е пазарът. Оня единствен механизъм, даващ вярна количествена оценка на стойността, която имат за обществото всички негови продукти, механизми и институции. Той има характер на възможно най-прецизен и на практика единствен разумен вот на гражданите за ценността на обществените продукти и способностите на ония, които ги конструират и произвеждат. Точно този уникален измерителен прибор бяха изключили комунистите, заради несъстоятелните и разрушителни идеи на техните учители и вождове. За да го заменят, те създадоха върховната глупост, наречена планова икономика. За ония, които са наясно с хаотичния фрактален характер на социума, неговото планиране е едно от най-глупавите, пълно с вредни и съдбоносни последствия и обречено на тотален неуспех начинание. Все още (2010) има хора, които помнят неосъществимите амбициозни планове на тия празноглави плановици. Лесно е да се съобрази, че и статистическите данни от оня злощастен експеримент са безсмислени и манипулативни. Неслучайно природонаселението наричаше безогледното изкривяване и фалшифициране на данни от всякакъв характер при социализма *стъкмистика*. Само че хората смятаха за виновни за нейната безполезна единствено склонността към лъжи на комунистическите администратори. Причината за тях обаче е изключването на всички обществени регулатори и подмяната им с гибелните измислици на марксизма. В оная псевдообщност, където имаше официални магазини и *черен* пазар, цените въобще не отразяваха реалното състояние на икономиката, ефективността на управлението и тенденциите на процесите, които протичаха в социума. Например какво е общественото значение на т.нар. *средна заплата*? Какво научаваме от това, че тя, да речем, за 1964 г. е 89.67, а за 1989 е 274.33 лева? Най-напред, колко е била инфлацията? Марксистите не успяха да я изключат. И какво значение за последствия в образованието, здравеопазването или науката ще има „средната заплата“, когато водещите специалисти в тях са получавали — както казва Божо — колкото бетонджия трети разряд (друг път е посочвал кофражист от втори)? Каквото има средната температура във вица за оня, който е поставил единия си крак в леген с вряла вода, а другият — в минерална с чудесна температура за спа процедури. На десетките хиляди

специалисти от стратегическите отрасли, на които се крепи държавата, какво им дремеше за тия безсмислени данни? „По мое време следната заплата беше 200 лева, а аз получавах два пъти повече — даде ми веднъж простичък пример Божо. — Моите колеги от ГФР вземаха 4000 марки. По черния курс това правеше 8000 лева. За един и същи произведен продукт двайсет пъти разлика в заплатите. Защото нашите проклетници продаваха тока на турчилята по цените на германския. Излиза, че са ми забърсвали 95% от трудовото възнаграждение — подхилкна се той. — Ето такива примери могат да те ориентират какво ставаше в различните браншове, а не тъпата им средна заплата. Дъщерята на един партизански командир веднъж ме изряза, че съм неблагодарник, който се е ползвал от безплатно образование и медицинска помощ. А истината е, че сме издържали проклетата им държава — аз и хилядите такива като мен — и сме ги хрантутили тея зловни тунеядци. От нашите пари са дотирали безбройните губещи отрасли на тая върховна глупост, социкономиката им. Но то имаше и други осреднени и чисто манипулативни данни: «средни добиви», «средно ниво на живот» «средно потребление на глава от населението» и още един куп подобни. С тях се прикриваха безбройните простотии, дето вършеха тея некадърници. С управленски решения, определяни от икономическите им безсмислици бяха тикнати в катастрофа най-важните дейности за социума. Какво стопанско или социологично заключение можем да направим и какво управленско решение да вземем и, да речем, от тренда на цените на хляба или някакъв друг продукт от първа необходимост? Как да ги сравним с днешните и как да си направим заключение за качествата на живота ни? Тогава месото, сиренето, бананите или еди-какво си струвало еди-колко си. А имаше ли го? Винаги ли бяха с едно и също качество? Колко часа дневно обикаляхме магазините и дремуцахме по опашки? Това колко струва? Ами ядовете и скъсаните нерви? Тях не трябва ли да ги включим в сметката? А от тия цени на промишлените стоки, от тях какво заключение да си направим? Какво от това, че — както е изчислил във Фейсбук някакъв изтрещял защитник на соца — цветен телевизор «Респром» тогава струвал 430 лева, а при демокрацията бил 1000. Кой телевизор е 1000 лева? То има и 200^[24], но който и да вземеш, все е в пъти по-хубав от тъпия «Респром». Или става дума за някакъв «среден телевизор»? И кой идиот би чакал две години да си купи една от

основните мечти при соца, ако имаше възможност да си вземе Sony или «Пилипс», както викаше баба му на Гелето? Кой изобщо щеше да купи соцбоклучите ни, ако имаше начин да се сдобие с ония, западните, произведени сякаш от извънземни? Какво заключение можем да си направим тогава от съпоставка на цените им? Любезни, ако някой почне да ви привежда такива данни, и да ви подтиква и побутва тайничко към соца, да знаете, че е или пълен глупак, или пред вас стои екземпляр от най-твърдоглавите защитници на тоя неосъществим, съсипвал толкова царства пагубен проект. Неговите дифендъри, както казва Метаксаки, са толкоз изкукали, че са за усмирителна риза. Докато ги има, живее и заплахата да се възобнови идиотският строеж.“ ↑

[23] Около \$2000 по цени, на които доларите можеше да се купят край митичната сладкарница „Магура“ в София. ↑

[24] Да не говорим, че можеш да си вземеш някой, май в сряда, от някоя улица в Женева, докато не са ги прибрали боклукчиите, при това такъв, дето хич не е за изхвърляне. ↑

[25] Джаза но папир — Божо ми е казвал, че на лош турско-френски означавало „наказание без хартия“, милиционерско благозвучие на „глоба без квитанция“. Било любим израз на едновременноните служители на КАТ и придадените към тях военнослужещи (например от софийския мотополк), когато спирали турските тирове, преминаващи транзит през татковината. Той откъде го е научил, не зная. Но и да не са им казвали така, „безхартийните“ глоби осигуряваха (това го знам от достоверни източници) по няколкостотин западногермански марки за месец на калпак или, ако повече ви харесва, на фуражка. За отбелязване е, че по онова време, по черния курс заплатата на едно пътно ченге беше сто и петдесетина марки. Няма сведения за начините, по които са били определяни щастливците от бригадите за събирането от турчилята на това своеобразно отмъщение за ония ми ти гадни *диш-хакъ* или *капу-хакъ* от отакованото ни османско минало. Инж. Къбоков, нали е полиглот, веднъж казал *хак им е*. ↑

[26] Пояснение за англоговорящи и разни други балъци: Фразата в кавички е любим лаф на катаджиите при проверка. С нея се установява размерът на рушвета^[29], който трябва да насочим към вътрешния джоб на проверяващия, вместо към държавната хазна. Култова фраза, която се предава от поколение на поколение. В

катаджийския фолклор има и още една фраза: „ний сме трима“. Тя е от действителна случка. При такава проверка нашенец, запознат с терминологията, извадил необходимата банкнота, съобразена с ценоразписа и текущата инфлация. Катаджията казал притеснено: „Обаче ние сме трима“. Надяваме се, че при подходящ случай това ще е от полза за водачите на мепесе от чуждестранен произход, които не са запознати със специфичните туземни изразни средства. ↑

[27] Една от най-плодоносните дейности на местния владика в неговия *владикарий*^[30] беше точно отглеждането на архонти. Така героят от криминалната хроника Иван Кочев — Чомбе, притежателят на някои от най-големите стриптийз барове в царството Слави Бинев, оръжейният бос Манджуков и архонтката от ъндърграунда бай Милевица, се наредиха до Солон, Кирил и Методи и брат му, както и някои самовеличаещи се български владетели. И с пълно право: В словата си самият св. Симеон Нови Богослов нарича архонти тези, които имат чест (τιμή) и власт (ἀρχή). Кой да има по-голяма чест и власт от Чомбе, Манджука и бай Милевица? Никой. ↑

[28] Подигравателно име на жители от „Увата“ — селските райони на Старозагорско и Хасковско (вж. Книга III); селяндури. Из увата има един ярък израз: Ила тук, бе, кавунъ. Много е сладък. ↑

[29] Според един авторитетен изследовател (Матей), днешната корупционна ламя се е родила като малко ламенце-рушветчийче през турско. Набирала е ръст няколко века, но главите ѝ са почнали да растат в Третото ни царство. Там ядяла основно подкупите при всички държавни и най-вече военни доставки. Но в истинско ламище това животно се превръща при соца. Там всички го хранят: за специално внимание — на доктор, на сестрата, на санитарката — рушвет; като те спре катаджия (виж по-горе) — рушвет; като искаш да пораснеш в службата, на началника, на партийния, на профсъюзния — рушвет; ако искаш да си купиш дефицит, за магазинера, за началник-склада, за всеки доставчик — рушвет. А то всичко е било дефицит. И значи всичко е с рушвет. Така порасло това Чудо Юдо с безброй глави. Сега вече на това ламище-страшилище му викат „Корупция“. Както се е разяла, ако Господ не ни помогне, ще ни изяде царството. Едно поддържащо равновесието противодействие с палиативен характер е и ние от време на време да ѝ отсичаме по някоя от главите. Поне тия, които най-много хапят. ↑

[30] Поредният неологизъм, въведен от великия писател по примера на обичания от всички и мразен дори от още повече читатели Вл. Вл. Маяковски. Според видни езиковеди (инж. Проданов), аналогични понятия са бестиарий, циганарий, депутатрий, кретенарий и т. н, и т.н. ↑

[31] На това място в оригиналните му мисли стои доста по-силен израз. Ние се разграничаваме. ↑

[32] Тук Матей бърка. Седемте смъртни гряха са похот, чревоугодие, алчност (скъперничество), леност, гняв, завист, горделивост (високомерие). Но той може би е под внушенията на Божо, а той веднъж беше казал, че нашият най-голям грях е неблагодарността. Иначе комунистите били донесли кажи-речи всичките старозаветни грехове вкупом. Особено си личало това при онези най-високо. „Задирияха ли те чуждите булки^[35]? — запита веднъж риторично Божо в някаква компания и сам си отговори: — Задирияха ги е меко казано. Направо ги... (цензурирариано). Банкетите им^[36], дето ги правеха час по час с народни пари, какво бяха? Чревоугодие, нали? За алчността да не говорим. Всеки гледаше да докопа повече от другите — апартаменти, вили, коли, скъпарска бяла техника, командировки на Запад... Това беше всичко най-ценно за *соцхомукулуса*. По горните етажи пък заветната цел беше безапелационно **властта**. Завистливи ли бяха? Има си хас. Още Бердяев показва, че **социализмът** е строй на завистниците. Горделивостта им всички виждахме. Как само се пъчеха по президиумите, как се дуеха на трибуните.^[37] А за гнева им, който не го е изпитал, само той може да се съмнява. Гневът на Ахила богоравен, богиньо, ли? Ми той, в сравнение с техния, е като благопожелание в коледна картичка. Единствено сякаш не можем да ги упрекнем в леност. Но той луд умора има ли?“

Ние се разграничаваме. ↑

[35] Че то кой не го прави? ↑

[36] Кой от нас, ако го бяха поканили на тия мечтани кърсоффри, нямаше да отиде, а? Вярно, нямаше да имаме тяхната банкетна култура и да се ориентираме мигновено в разточителното разнообразие от задморски деликатеси, излязло от приказките за вълшебни покривки и гърненца. Но пък за лапането нямаше да се дадем. Като го казах това на един комшия, и той веднага реагира: „Ние няма да се посраим — вика, — щото ще си водим депутат да защити честта ни.“ Еей, това българите

много мразим управниците си. Ний и помежду си яко се мразим. Голяма работа сме. ↑

[37] И на нас как ни се е искало ония грухтари отдолу да ни махат с байрачетата, а ние господарски да махаме с ръка. И след манифестацията, от трибуната — право в банкетната зала. Ама на, не ни огря. Като го споделих това веднъж с Божо, то веднага ме успокои: „Нищо — вика, — сега нашите спецове по старобългарска история ще ни дадат нови поводи и терени за гордост. Чудо голямо, че тя била старозаветен грях. Голям гот е да се дуеш и пъчиш. И останалите попусти народи да ти свалят шапка: «Евалла ефенди. Голяма работа сте това българите.» Обаче ако има прераждане, тогава в предишни животи може да сме били германци, негри, ескимоси, не дай боже цигани, или пък, дай боже, евреи. Тогава защо да се гордеем с етническата си принадлежност? Е, ако си бил евреин, ще е голяма работа. Те нали са потомци на фараоните. Може и Соломон да си се казвал. Ротшилд, имам предвид.“

Аз чак после се сетих: Ето, викам си, защо толкова често споменава той за братчедите си. Ясно, че се мисли за прероден член на мойта фамилия. ↑

[37] Инж. Проданов не се е чуди дълго. Жабките — един от символите на града, бяха откраднати от неизвестен, но популярен извършител и възстановени от техния създател (само че малко поголеми) — скулптора проф. Валентин Старчев. Понастоящем (2021) все още не са ги откраднали. Да му даде Господ дълъг живот, за да може отново да ги възкресява при нужда. Само за пълнота, от сигурни източници знаем, че инж. Къбоков е обещавал тлъстичка сума на Владиката, ако прокълне виновниците от амвона. Засега обаче никой не се е оплакал от застинало го проклятие. Негово Високопреосвещенство може още да не ги е анатемосал. Ще чакаме. ↑

[37] Ахмак баир — Изворът (Аязмото) на върха на хълма над Стара Загора е бил свещен за града от дълбока древност. По времето на княз Борис I Михаил, капището, което се намирало там, е превърнато в християнски храм. По-късно се появява и манастир на името на Свети Теодор Тирон, който е покровител на града. За да унищожи вярата на населението в светеца, около 1840 г. турският султан Махмуд II заповядал да се изсече гората върху свещения хълм с Аязмото. Така той се превръща в суха камениста пустиня, която турците наричат

подигравателно Ахмак баир^[38]. В един паметен момент тогавашния владика дядо Методи решава да поправи стореното зло от тоя ахмак султан. До края на живота си, под подозрителните погледи на старозагорци^[39], той се блъска да поправи зулумите на Махмуд. Така е създадено Аязмото^[40]. Днес^[41] изморителното копане на дупки и садене на борчета не е особено популярно сред прогресивната старозагорска общественост. За последните два-трийсет години, в тоя обичан някога от старозагорци парк, на мястото на изсъхналите дървета по традиция не се садят други — дори най-обикновени, да не говорим за редки видове. Но то и на сегашния^[42] владика разсаждането на борики не е сред най-любимите мирски дейности. Затова и светия хълм постепенно обраства с храсталак, като се връща автентичния му вид от времето преди Махмуд II да го подготви за козите на заралии. То и с традициите е така. Дори празнуването на Тодоров ден вече почти е минало към забравените обичаи на местния етнос. И кушия няма. Единствен Божидар е все още жива връзката със светеца.

P.S. Новата народна власт преобрази Аязмото. Сега на мястото на някогашната алея на здравето се извива асфалтирана магистрала с три платна. Асфалтирали са и закътаните пътеки, някога покрити с каменни плочи като в църковен двор, а навсякъде вече има яки бетонни тротоари. Казват, че и скамейките са оправени, а старозагорци вече не дремуват по тях и не люпят стръвно семки. Не зная дали новият парк се харесва на местните жители. Аз вече не ходя там. ↑

[38] Хълм на глупците (тур.). Това е било несправедливо. Както е известната поговорка, ахмак лозе копае, юнак вино пие. Известно е, че околностите на Стара Загора в миналото са били пълни с лозя. Откъдето следва, че бъчвите им пък са били пълни пък с вино. Което идва да покаже, че старозагорци са юнаци. Чудя се само кой е копал лозята. ↑

[39] Социалистически настроените старозагорски еснафи с право не са вярвали много-много на един поп. Те са чакали да бъде завършен тоя съмнителен проект, и тогава да го финансират. Както винаги по-оправните от тях хвърлят и по едно око към една... така секуларизацията на светите имоти. ↑

[40] Матьо ми обърна внимание, че съгласно съвременните (не турски, а чисто наши) закони на такава височина можело да се садят дъб, букак, черен бор и кипариси, при това само по програми на

мастното лесничейство. От някой местен лесовъд и дървосекач. Ако тогава е действал съвременния законник, дядо Методий нямаше да успее да засади многобройните екзотичните видове и Аязмо нямаше да има. Щеше пак да си е Ахмак баир. Но то султанът бил прав. Българите това заслужавали. Ние се разграничаваме. ↑

[41] Не е ясно кога е това *днес*. По-скоро е *както винаги*. ↑

[42] Тук вече може да се направи датировка. Става дума за *предишния* владика. ↑

[43] В определен кръг инж. Проданов се е изказвал много остро за тази особена, бихме казали, *ловно-интелектуална* среда, която Първия създава и използва. В смисъл че в нея, освен традиционните интелектуални лекета (така се изразявал) Георги Джагаров, Стефан Гецов, Любомир Левчев и Панталей Зарев (не го бъркайте с Панталей Пътник), периодично са участвали и продажници (?) като Емилиян Станев, Йордан Радичков и прочее. Тези известни и уважавани от нас писатели не били написали нито един ред за тъпотите и грозотата на соца — за насилственото вкарване на селските граждани в текезетата, за зловната и отмъстителна пролетарска диктатура, за прославените прости доячки, за празноглавите секретари на низови партийни организации и за крадливите и суетни герои на соцтруда, или за ония сбирщини от натегачи и тарикати — бригадите за комунистически труд. И за Белене и Скравена не са написали нито дума, а много добре са знаели какво е ставало в тях. В смисъл каквото и в лагерите от Архипелага, допълнени с нашенските гадости^[44]. Така, според него, те са лъгали своите читатели или най-малкото съзнателно са премълчавали истината. Според нас писателите, и особено пък поетите, нямат задължение да описват социализма. Достатъчно е да използват метода на социалистическия реализъм, към който се придържахме и ние. Що се отнася до истината, самият инж. Проданов е казвал, че всеки човек си има истина. За справка — идващият от вековете литературен израз „*Тебе лъжа, мене истина*“. По такива, както и по други, не чак дотам литературни причини, ние се разграничаваме. ↑

[44] Исторически първата е да се пие руйно вино от отрязана глава (вероятно след подходяща обработка). ↑

[45] Поместваме за пълнота оная част от статията, която е достигнала до нас.

... И когато изплачем тези омагьосани парчета, ще видим лицемерната грозота на „истинския“ социализъм, зад гърба на който седемдесет години надничаше неговият официален събрат. Какво направиха тези два близнака, единият от които непрекъснато, подозрително и злобно прелистваше всяка плаха мисъл и подпалваше кладата при най-малкото съмнение за противоречие с канона, а другият приемаше — след дълги злобни и лицемерни пазарлъци — истини, които в нормалните общества са очевидни и за децата? През цялото време единият се пъчеше, че сме ковачи на светлите бъднини на човечеството и размахваше заканително юмруци на капиталистите, а другият отчиташе с позитивно мънкане, че както винаги ги догонваме по тонове, линейни, кубични и всякакви други метри и количества. Но никога дори не помислиха, че трябва да ги стигаме по качество и по още един показател — видове предоставена свобода на кубичен километър жизнено пространство. Затова и всеки искаше не нашата жизнь, а техния life. Какво създадоха тия празноглави и зли сиамци, освен пълните безсмислици за заплащането „според труда“? Пробутаха на тукашните абдали бозата за „диктатура на пролетариата“, зад която скриха имперските си амбиции новите претенденти за световно господство. Никаква диктатура на пролетариата никога не е имало, защото управленските умения на бачкаторите и трудовите селяни не стигат само за стада до десет глави добитък. Вместо тях властваше една клика — отначало от престъпници с присъди от български съдилища, а после от техните синчета и дъщерички, изучили тънкостите на болшевизма в елитни, недостъпни за останалите български деца съветски институти. Всяка тяхна дума беше лъжа: и гласуването насила на видиотения електорат за единствената партия и казионния ѝ сателит; и гаврата с единодушно вдигнатите ръце в народното събрание на марионетките на режима; и измамното равенство, за което от първия ден тръгна оруеловото „всички сме равни, но някои са по-равни“. Те превърнаха безсъдържателния си социализъм^[46] в най-любимото убежище на насилието, лъжата и всевъзможни злобни инсинуации за останалия свят. Всичко това за слава на „най-справедливия“ строй. Еми, наистина се прославихме. Като най-големите лъжци на столетието. Като притежатели на новите рекорди по масов садизъм. Като основоположници на тероризма.

Както и с изобретяването на концлагерите и наказателните батальони. И като първи глупаци, с тъпотииите на политикономията си, с анатемосването на генетиката и заклеяването на кибернетиката като слугиня на буржоазията, идиотите му с идиоти. Но академичния приз за тъпоглавие и злодейство спечелиха с това, че успяха да свържат куп безсмислици в едно с подобрани кръвожадни призиви, които кръстиха „марксистка философия“. А когато науката за пореден път доказваше несъстоятелността на догмите на тъпоумната им и безчовечна доктрина, марксистите изваждаха от скрина двете специални примамки за лапнишарани: оная — за праведното учение, от което сме кривнали в попътно блато, и другата — за поредния нов имажинерен вариант на социалния си кърфшишек. Но щом кризата отминеше, реалният му събрат тръгваше да краде лицензите и технологиите на обществото, което лицемерно клеймеше, и започваше отново всекидневната си дейност. AMDG^[47]. Ахматова, Манделищам, Варлам Шаламов, Пьотр Григоренко, Андрей Сахаров, Владимир Буковски, Йосиф Бродски, Георги Марков и още десетки^[48] от списъка на ония, чиято честност и доблест злодеите от кагебе не можеха да пречупят, вече разказаха каква е била тя

А там, в далечината, удобно изместван във времето, така че никой никога да не може да го достигне, възпят от тълпи продажни трубадури, непостижим и измамен стоеше псевдохристиянският псевдорай, до който праведниците трябваше да достигнат по стълба от костите на милиони хора. Само и само да се сбъднат пророчествата на новите лъжемесии и вманиачени последователи на Мордохай, готови да унищожат всеки, който се усъмни в лъжите им.

Къде е сега тоя гигантски стогодишен театър на абсурда? Как ми липсват бойките партийни маршове, които ни будеха сутрин, как тъгувам за нашите вождове, които ни махаха напътстващо от портретите си, когато отивахме на училище, или по безсмислените строежи на петилетките. Къде изчезнаха соцсъревнованията, стахановските почини^[49], ломските ямки^[50] и бригадите за комунистически труд? Защо, като за забравен покойник, не чуваме вече нищо за „безкористната помощ“ и за „взаимноизгодното сътрудничество на страните от СИВ“ — она взаимноизгоден обир на просешките ни панички^[51]? Къде, по дяволите, „начело със Съветския

съюз“ пропадна и социалистическият интернационализъм? Къде са манифестациите, къде са ни байрачетата, къде са тайнствените пленуми и китните конгреси? Ах, как ми се иска да съм там — да запеят ония ми ти делегати, да зареват мощно ура, когато на трибуната се появи Той — Повелителят на притворството, Властелинът на двуличието, Зевсът на лицемерието... Но на, няма го. Всичко свърши, всичко отлетя, мой мили Августин. Какво остана от всичко това? Една рухнала жестока империя: Империята на кривите огледала.

Но няма нужда да се ровим в миналото — лицемерието и лъжата и сега са основна съставка на обществото ни — „по-живи от всякога“, както обичаха да повтарят библейския текст комунистите. Какво, ако не лицемерие, са изрази като „тоталитарен режим“ или, да речем, „социално слаби“? Сякаш половин век строихме някакъв си „тоталитаризъм“, а не проклетия соц. Сякаш „бедни“ или „бедняци“ са неприемливи, защото дразнят слуха на някой превзет естет. Какво, ако не лицемерие под вечния девиз „мижси да те лажем“, са режисираниите процеси срещу бившите безнравствени създатели на системата, в които истината отново се прикрива с уж едно и заканаително, а всъщност показно лицемерно размахване на показалец? Защо не осъдихме комунизма? И за какво всъщност съдихме тираните? За това, че са управлявали царството съгласно техните си закони, или за това, че създадоха безчовечната си аморална система, в която изгоряха толкова невинни нещастници? За какво? А овчедушието, с което сме я приемали и даже прославяли, то не е ли подсъдно? А това, че допуснахме старите господари на татковината не само да се преобразят отново в същите хайдуци и плячкаджии каквито бяха на Девети и да довършат започнатите тогава най-безогледни и нагли в историята ни кражби на всичко ценно в царството, но и да ги узаконят — вече с нотариални актове, това не е ли подсъдно? Как да кръстим, освен със синонимите на „лъжи“ и „лицемерие“, патетичните декларации на новите демократични държавници, че се борят с многоглавата хидра на мафията, когато ги виждаме на другия ден заедно край софрите в шикарните кръчми — свърталища на измета, който трябваше да е по затворите, и то в килиите със строг режим? Нима ходът с изваждането и прибирането на досиетата не е сред бисерите на съвременните йезуити? И най-

накрая, на кого не му е писнало да гледа по вестникарските страници и от екрана обикновени и политически мутри, за които и прелетните гъски, дето са тук само за сезона, знаят, че са крадци, мошеници или в краен случай хора на Доган?

О, Лицемерие — щеше да промълви потресено умрелият, но иначе безсмъртен Хамлет, — твоето име е социализъм!

Дали пък, ако изречем като заклинание това, магията няма да се разпръсне? Може би тогава ще забележим колко много хора се опитват да се освободят от проклетите парчета. Може би най-накрая ще престанем да крадем, да лъжем и да избираме управниците си сред баш специалистите по тия най-социалистически мурафети. Ей тогаз вече над това обрулено царство ще започне да разсъмва. И когато данъчните шефове престанат да организират данъчни измами с лекотата на сценаристи на криминални сюжети, когато служителите на КАТ прекратят участието си в трафика на крадени коли и спрат да търгуват на дребно с актове и глоби от крайпътните постове като от подвижни сергии, когато криминалната полиция започне да лови тези, на които дължи името си, а не да ги организира и да сплотява творческите им колективи, когато най-накрая народните магистрати си спомнят, че основната им задача не е да правят неразгадаеми задкулисни, лесно осребрими машинации и да пазят здравето на престъпниците, а да прилагат върховенството на закона и да защитават справедливостта, и когато най-сетне ние самите престанем да лъжем, крадем, мързелуваме, завиждаме и злобеем, тогава наистина „тоталитарният строй“ ще си отиде. И ще заживеем щастливо, и ще си пеем

Розите цъфтят и прецъфтяват, но ние нивга вече няма да се разделим^[52].

И никога повече няма да строим социализъм, още по-малко пък демокрация.

Иска ми се в недалечното бъдеще никой да не си спомня за безбройните кошмари на „най-прогресивната“ от всички обществени формации. Но каквото и да се случи, ще останат жертвите — като неугасваща клада — и един нов синоним на лицемерието, лъжата^[53] и жестокостта: „комунист“. ↑

[46] Чувал съм, че в първоначалното издание тук било добавено и „също като американския конгрес“. Но не съм го виждал. ↑

[47] AMDG — Ad maiorem dei gloriam — „за по-голяма слава на Господа“. Девиз на монасите от Йезуитския орден (Обществото на Иисус), създаден в Париж от Игнаций Лойола на 15 август 1534 г. ↑

[48] Интересно защо е пропуснал Солженицин. Изглежда не го долюбва той този човек. ↑

[49] Стахановски почин — движение, изобретено във великия Съветски Съюз. Неговата „първа птичка“ е един от тогавашните герои на соцтруда — Алексей Григориевич Стаханов (1905 — 1977), който изпълнява съществуващата норма за добив на въглища 14 (четиринайсет пъти) със същите къртачи и машинария. Чудя се каква норма е имало? След месец удвоява (!) рекорда си. За технологията на една от най-мащабните имитации на социална активност на пролетариата прочетете в мрежата. Тя се основава на два компонента: преоткриване на отдавна известни на капитализма способности за производство и типичното за социализма фалшифициране на резултатите. В класическия руски жаргон има специална дума за повсеместното надписване от онова време — *туфта* (на български се превежда и като *тухта* — вж. напр. „Архипелаг Гулаг“, както и заб. за „... съчиняваха успехи“ от книга III.). Ефектът в реалния свят бе, че социалното пространство бе обсебено от тотален ментърджийски подход във всички области. Кое то напълно устройваше тия изпечени демагози — нашите *народни вождове*. За нещастие, освен че беше изпълнен с лицемерие и лъжи, пътя, по който вървахме, водеше във възможно най-тъпата и гибелна посока. В наши дни стахановският почин намира водещо приложение в книгите със спомени и друга *туфта* на едновременните соцапологети, техните печени креатури, верни аркадаши, солташащи, а също и на най-обикновени наши мекерета, които разтягат соцлокуми за славното ни минало. Те редовно здравата изпълняват нормата. Но защо да ги корим — повечето от тях са си заблудени заради техни особености — вероятно на лоша кармата и несъмнено вродена тъпота. Такива граждани (и селяни) изглеждат съвсем нормално, но са напълно зомбирани, че и направо видиотени. Горките. ↑

[50] Ломски ямки — Един от безбройните тъпотии на соца. Състои се в безмозъчно пренасяне на способ за разсад (в торови саксийки) на селскостопански култури с ограничено приложение и малка площ (напр. някои видове домати) към други, за които той е

съвършено неприложим — напр. за памука. Интересно дали е изпитван за люцерната и фия. ↑

[51] Няколко месеца по-късно, при един разговор Божо му напомнил тая статия и малко го бързал: „Матьо — рекъл му, — сетих се, че в статията си пропуснал нещо много важно: сега няма СИВ, но пък има Евросъюз. Той играе същата роля. Само че преди бяхме глезеното братче, а сега сме доведено копеле. Ама ти да не вземеш да изкараш, че щом час по час се напъваме за членство, сме съвсем изкукали. Това, както казваха марксистите, е историческа необходимост. Навремето нашите големи и малки вождове нямаха възможност да сменят номенклатурните списъци и червените книжки с истинските зелени пълномощия за управление, щото големия брат не даваше, а и в трезора не бяха останали. Нали бяха вкарали царството ни в батака с простотиите си и всичко бяха профукали за мегаломанските си проекти и сладкия партиен живот на принципа «куче влачи, диря няма». Наясно бяха, че ще им трябва заеми, за да си набавят достатъчно сухо. Обаче ти сам помниш, как тук всичко вреше и кипеше. Ако бяха почнали да се туткат, можеше да се стигне и до неприятни сценарии. В повечето от тях щеше да остане малко, а в някои и съвсем нищо за приватизация. Трябваше да се бърза. Само че откъде да намерят пари? Руснаците нямаше да им бутнат, защото разбраха, че се каним да ги предадем, а и на тях въобще не им беше до нас. Арабите, както личи от името им, са арабии, но нямаше да дадат пукнат грош, докато не приемем окончателно исляма. Оставаха единствено банките на чичата и братчедите. Там има винаги заделено сухо за такива нахакани тарикати и родени продажници. Обаче те заемите не ги дават за тоя дето клати гората. Най-напред НАТО и Евросъюзът стават задължителни. А там съюзници щяха да са ни (неведнъж съм го казвал) почти всичките наши исторически врагове през последните два века. Така най-накрая пак се оказахме без самостоятелна външна и вътрешна политика^[54], и със статута на негри от Граничните щати. В добавка сме набълбукани със заеми, които няма да има как да върнем. В замяна пък можем да се смятаме за европейци. Но то не може хем да таковаш чужди булки, хем душата ти да иде в рая. Виж сърбите като се опъваха да живеят както те си знаят, докъде стигнаха. До под кривата круша. Даже с американците се биха за правото дело. И сега кво? Натискат ли се да станат членове? Натискат се. Въобще, ще строим пазарния

социализъм. Няма мърдане. Добре е и ти винаги да изхождаш от тая аксиома. Така вестникът ти ще има успех. И аз може по-често да го... разбираш, нали?“

Така му казал. Ние обаче мислим, че това французи, англичани, американци от поне сто и петдесет години постоянно ни мислят доброто. Вярно, за последните 3–4 войни културният обмен с тях се е осъществявал главно чрез взаимноизгодни кръвопролитни битки, малко са ни бомбардирали (колкото да не изгубим тонус), а и са ни налагали, както му приляга на победители, разни бая ячки репарации и прочее контрибуции. Ама, както щеше да каже Божо, изплатихме ли ги? Изплатихме ги. Не минаха и стотина години и — зорът свърши. Само гърците май още се правят на ощипани, но ще им дадем някое и друго стадо агнета и — край. Това не трябва да ни пречи да мислим позитивно. Обективно погледнато, ние и с германците повоювахме, нищо че ни бяха съюзници. А руснаците въобще не знаем какви са ни — приятели ли, врагове ли. И кво от това? Сега да мрем ли? ↑

[52] Розите цъфтят и прецъфтяват... — песничка от приказката „Снежната царица“ на Х. К. Андерсен. ↑

[53] Тук е последното място в първите четири книги, където се споменава точно това (а не неговите производни и синоними) изключително важно за живота и оцеляването понятие. Затова сме длъжни да направим най-накрая важно (много) пояснение. Разговаряли сме по темата през годините с Божо, Матей, Метаксаки, а в началото най-вече с Гелето (спомнете си Книга първа). Защо хората и животните лъжат, забранена ли е тая блягинка от Десетте заповеди, можем ли да живеем без нея и още много, много други свързани с тоя най-често (според Гелето) използван спасителен похват. За пръв път инж. Къбоков ми поясни, че лъжата е неразривно свързана с процеса на предаване на информацията по съответните канали. Знайно било още от времето на бащата на теорията за информацията *Claude Elwood Shannon* ([Клод Елууд Шанън](#), известен на български и като Шенон). От тогава досега са написани хиляди и хиляди книги и статии по темата, които не се учат в училище и затова гоите (българите май също) не знаели нищичко — както се казва, *нямат информация* — по темата. Най-важното в случая е, че заради ентропията, **информацията се губи по каналите и следователно съобщенията пристигат в изопачен вид**. А то това е и същността на лъжата. Следователно лъжата била присъща и неотменна

част от живота ни. Затова и в Десетте Божии заповеди в Байбъла няма много категорична нейна забрана. Иначе — каза Божо — щеше да се наложи да живеем в непрекъснати угризения, а това не е полезно за храносмилането. Разбира се, трябва да се борим срещу лъжата, която всъщност е злата **ентропия**^[55] (да не се бърка с Етиопия), както учи Исус. Според Гелето, това трябва да се върши с умерен ентусиазъм. Според Метаксаки пък, на гоите въобще не им е дадено да разберат света. На тях им било съдено да са с халка на носа и **tattoo** на гъза. И със самочувствието на пълни глупаци. Затова можело да се лъжат без ограничение. Ние обаче се разграничаваме. В смисъл че лъжем само в по-ограничен формат. ↑

[54] В книга V ще стане по-ясно, но и тук ще поясним накратко отношението на инж. Къбоков към политиката. „Политиката е игра — казвал е той много пъти. — Като при всяка игра за победа в нея са необходими играчи с талант и много специални знания. Но не талант в областта на литературата, музиката или архитектурата. Идеята за просветен владетел е пълен нонсенс. Един гротмайстор не е необходимо да може да рецитира Хамлет или да свири на тромпет като Сачмо. Майк Тайманов беше класен концертиращ пианист, което не попречи на гениалния играч Фишер да го разгроми с 6:0 и да го откаже от шаха. За да си политик не е от значение, ако си музикален инвалид или цветята вехнат в твоето присъствие. Важно и дори губелно е, ако си морално осакатен. Стефан Стамболов е бил без системно образование и никакви специални таланти. Също като другаря Живков. Обаче е един от най-големите ни политици. Той и другият другар не е за пренебрегване. Само че точно моралът и на двамата е много далеч от необходимото ниво. Политиката е игра с коалиции, в нея принципът не е «Печелиш ти, губя аз», а далеч по-моралното «Можем да спечелим заедно». Но този увеличаващ милиони хора принцип е коварен. Затова политикът трябва да има истински талант и истински морал, а не да е поредният безпардонен празноглавец с велико самочувствие, с каквито е пълно българското игрално пространство. За тези качества няма прибор и по този случай ни е пробутан бутафорния механизъм на демократичния избор. Уловката е, че талантът на големия играч в политиката не може да се определя по тъпите принципи на демокрацията от мнозинството от некомпетентния, нямащ понятие от управление, лесно подвеждащ се електорат. Особено ако са му

внушавали разни зловредни илюминатски принципи. При нас това е основната и най-голяма беда. На всичко отгоре и генетичният ни потенциал е съвсем скромнен. Да не говорим, че нямаме истински богати, доказващи непрекъснато качествата си играчи, които да направляват този процес. Ние и тия, които се появиха покрай прехода, ги извадихме от играта. Ама... такъв е животът.“ ↑

[55] Божо казва, че това е обосновка на Сатанаил от гледна точка на физиката и информатиката. И тя поради някакви неясни причини се различава от историческия образ. Той, според него, е извънземен, който ни е дал познания, въпреки забраните на върховното командване. Същото, което е направил и Прометей. Но някой е изопачил данните и пробутал други сценарии. И кой е този Някой? Кой, кой... Аз си мисля, че лъжата... Абе, що не си пия ракията, ами ще мисля. ↑

[56] Кай от Sneedronningen (или „Снежната царица“, за онези, които не говорят датски) на Андерсен. Думата е „вечност“. ↑

[57] Герои на Вилхелм Хауф от *Das kalte Herz* — тук няма смисъл от превод, защото кажи-речи (това се превежда със *sagen-magen*) всеки в България говори немски (контакт, фасунга, щепсел, фаза, кран, айн цу цвай цу дрън и т.н.). За всеки случай даваме превода му на английски, който в един, предполагаме не много отдалечен момент, вече ще е официален по тия места: *The cold heart*. ↑

[57] Така главният герой от същата книга убива жена си от яд, че тя дава милостиня на преминаващ просяк. ↑

[58] На това място във варианти за социални групи с други възгледи и идеологии да стоят съответно изрази „като юначен хайдутин, съгледал в тясно дефиле неприемливо богат чорбаджия“, „като Робин Худ, зърнал в безпомощно състояние в храстите Нотингамския шериф“, безхитроостното, но напълнено със съдържание „с характерна сарафска усмивка“ и други подобни — по усмотрение на най-главния от редакторите. ↑

[59] Съдията Ди — Ди Жендзие, завидно мъдър китайски съдия от VII век, главен герой от романите на Робърт ван Хюлик (1910 — 1967). Според непроверени сведения, бил любим герой на Божо. Той затова раздаваше справедливост по принципите на *lex talionis* в някои важни моменти. Според освидетелствани източници, понякога е бил милостиво настроен и е биел по-малко от дължимото. Това обаче също компрометира идеята за справедливост. Според мен милостта е по-

добре да се изразява в парична форма. Ето, например защо не ми опрости оня смешен за него заем от десет хиляди? Абе, кой каквото иска да разправя, капиталист си е той. ↑

[60] На входа на съда в тоя град няма статуя. Това е заблуждаващ ход на автора, целящ да изпързала читателя за мястото на действие. Има една статуя (с ударение на у-то), но тя е на друго място (б.а.). ↑

[61] Времянка — така се наричаха на руско-съветски жаргон временните съоръжения в АЕЦ. ↑

[62] Образцовия — името, с което беше известен популярен в ония времена специализиран магазин за плодове и зеленчуци, в който те се продаваха по-скъпо, но в замяна на това по-често и доста по-качествени. Там не само на Нова година (съгласно повелите на Партията), а четири–пет, че дори и повече (7?) пъти годишно *се пускаха* тия задморски капиталистически овоция. Незнайно защо те бяха особено жадувани от гражданите. Какви жестоки битки се водеха за тях, колко сладостно беше след победата гордо, но все пак пестеливо да ги *консумираш*. Селяните обаче минаваха и без тях, защото в селкоопите такива плодове от вражи нам държави *въобще не се пускаха*. ↑

[63] Карлуково — известна лудница, както ѝ вика Матей, за ударен социалистически труд. Има дори стихотворение на Валери Петров, в което тя е посочена като закономерна крайна точка в развитието на соцтруженика:

*„... И после буйстващ бил вързан за койка
и пратен в Карлуково под пълна упойка.“*

Струва ми се, че се казваше „Легенда за чертожника“. ↑

[64] Матей има предвид другарката Цола Драгойчева, виден участник в терористичните акции на комунистите, осъдена на смърт два пъти, но за съжаление и двата пъти успяла да се измъкне. Престоят ѝ по затворите прилича на американски сериал. Както Божо изкоментирал пред свидетели, „Вместо да прекара живота си на бесилката, където е мястото на престъпник като нея, тя е амнистирана за участието си в септемврийската касапница през 23-та. После отново е в дранголника и тоя път наистина я чака дървеното приспособление,

което заслужава за участието си в зверския атентат в църквата «Света Неделя». Ама на, с чудотворната помощ на партията забременява в затвора, ражда син, следва нова амнистия от безхарактерния ни монарх, след поредните злостни антидържавни прояви я въдворяват в лагер — дано да миряса, но няма спиране. Като един от главатарите на тероризма и бандитизма в царството я осъждат за втори път на смърт, тоя път задочно, защото междувременно е духнала в любимия на комунистическия терористки хайлайф СССР. След деветосептемврийския преврат се реализира пълноценно, като участва в ликвидирането на Никола Петков, еднопартиец си Трайчо Костов и преследва с подобна цел де когото завърне. Почти няма място, където тъпоглавието и злобата ѝ да не са отворили рани в хилавата ни държавка. Тя е и упорит радетел за присъединяването ни към СССР. *За тези си заслуги е герой на НРБ*^[67]. През тази част от живота си, когато не се занимава с мръсотии, подлости, тероризъм и изтрепване на враговете, е министър и пожизнен неизменен член (дори когато започва да се напикава в «Чайката») на постоянни присъствия и почетни президиуми. Заедно с Пеко Таков^[68] — един друг тъпанар от Врачанския вилает — тя е един от най-любимите герои на вицовете за простацината и тъпоумието на комунистическата върхушка по нашите земи.“

Ние се разграничаваме. ↑

[65] Това е един от вицовете за родната душевност, за които стана дума в книга I, а в българския му превод и в книга III. Разбира се, за повечето от младите те няма да са така смешни, както за ония, които са преминавали по пълните с дупки и препъникамъни улици и шосета на соца. Само че, за всеобщо сведение, както казва инж. Къбоков, следите от това обществено явление личат като белезите от едра шарка. И един от тях, който веднага се вижда от чуждите пътешественици, е отношението ни към проклетия труд. За него според изстраданата шопска мъдрост, има различни варианти. Например „Кога ми се приработи, седам, и чекам да ми мине“, или „Никой не мое да ми плати толко малко, колкото я работим“, както и „Оти копаш седнал? — Оти пробвах легнал, но не става“. И колкото и разни социолози по почина (предубедено и преднамерено) на бай Иван Хаджийски да излагат (ама че дума) разни оптимистични теории за народопсихологията ни, както е

казал вероятно някой от авторите на горните поучения, „Надека и да си въртим газо, оно се че си ми е отзад“. ↑

[66] В далечните години, когато е писана книгата, на това изречение можеше да се придаде само шеговит смисъл — в тон с феминистките идеи. Защо и Евите да не гледат в Адамовия плаж — нали са наравно с мъжете. Ако те решат да отказват, ще звучи много сексистки. Сега, в светлината на новите джендърски тенденции, то може да се вземе и съвсем насериозно. Затова, когато незнайно защо пак четох тоя откъс, ми се прииска да премахна тая негова част. Но и да го направя, написаното остава, както се е изразил някакъв римлянин. Затова и аз го оставям. В нарушение на пълния си неутралитет, само на това място ще заявим, че джендърската философия е пълна... (цензурирано). Както казва Божо, „... Няма нещо по-гибелно за обществото ни, от това да отричаш женското и мъжкото начала и да съчиняваш гадостите за третия род. Това е насочено към разрушаване на християнското семейство и унищожаване на целия морал, на всички традиции и обичаи, на които се крепи социумът. От друга страна това очевидно става по желанието на чичо Соломон и братчетите. А те доказват качествата си всеки ден по борси, пазари и в реализацията на всякакви световни проекти. Не зная защо, но напоследък се чудя дали това е добро или зло.“

Според нас, ако си припомним собствените му съвети за същността на управлението на света ни чрез пълномощията на дедо му Амшел, дразнещата им особеност да се харчат при всеки акт на управление, както и възникващата поради това необходимост от способности за връщането им, няма защо да се чудим. Ако продължаваме да искаме да управляваме чрез тях света, разбира се. Нали за целта е създаден банковия механизъм. Защото какво ще направи човек ако закъса^[69]? А това обезателно ще се случи, ако той е средностатистически гражданин и няма опора нито в етнос, нито в религия, нито в език, нито в *семе́йство*, нито в нищо. Само някой от *твоите хора* в тях може да ти услужи временно с няколко банкноти назаем без лухва, или да те приюти, докато получиш пенсията. През последните стотина години обаче всяка една от тези общности беше подложена на непрекъснати разрушителни атаки. Съдейки по състоянието, в което се намират, абсолютно успешни. Все пак някъде още има държави, които остават като последни крепости. При нас и

това го няма, защото нашата проклетия — поне през последните стотина години — се е проявявала като основен, а на моменти и най-зъл враг на поданиците си. Какви възможности остават? Най-естествената е да си сложим финансовата халкичка на нослето и да изтеглим един як заем от най-близката банка. Винаги можем да се присъединим и към някоя управляваща клика или да си направим хайдушка чета по американския образец за обири на дилижанси. Има и трета възможност — да заживеем в някоя по-уютна пещера. В този случай трябва да се внимава тя да не е национален туристически обект. Всеки може сам да направи своя избор.

Разбира се, ако Някой Друг не е решил вместо него.

Следователно във всички случаи е безполезно да се съмняваме и да се колебаем дали да вземем заем. ↑

[67] Наскоро прочетох, че през януари 2016 г. общинските съветници на Бяла Слатина единодушно решили централният им площад да носи името „Цола Драгойчева“ *заради огромния ѝ принос за развитието на града*. Мисля си, че един ден и лондончани ще осъзнаят най-после колко много е допринесъл за славата на града им и развитието на английската култура Джаки Изкормвача и ще прекръстят Трафалгарския площад на неговото име. Дотогава не ни остава нищо друго, освен и ние да се прекръстваме поне веднъж дневно. ↑

[68] Обаче на — Мако Даков не беше толкова разпространен. ↑

[69] С други думи, никого не можеш да накараш да свърши някаква работа за теб. Даже продавачката в кварталния отказва нещо, за което се иска толкова малко ТРУД, като това да ти подаде хляба. Така се случва, когато не ти достигат пълномощия да управляваш поне общоприетата разрешена част от живота си. ↑

[70] Раднево — друга известна лудница в едноименния град, която е на много удобно за старозагорци място. ↑

[71] За онези, които не са наясно с терминологията на комунистите, цитираме откъс от една непубликувана статия на Матей:

„... Това изключително, бихме казали, *гадно* звучащо съществително беше любимо в речника на тружениците от държавна сигурност и на всякакви високопоставени морални отрепки, които управляваха нещастното ни царство, ако тяхната роля на васали лижегъзници може да се нарече управление. С него комуонанистите^[72] наричаха всички, които не споделяха идиотските им идеали и

жестоките методи за постигането им. Така «оперупълномощените» (както ги наричаха в ЧК) представители на най-човеколюбивия строй се обръщаха към безпомощните си противници, когато ги разстрелваха в тила или избиваха с подръчни сечива по изпълнените с писъци нощи. В лицемерната безчовечна мутра на комунистическата диктатура заби една от най-известните си епиграми Радой Ралин:

*Човек за човека е брат...
разбра ли бе, гад?*

Георги Марков я направи поанта на един от своите «Задочните репортажи» — неговото есе за унижението. Божо веднъж каза, че това е и най-концентрираното, изразяващо същността му и прогарящо като киселина лицемерната му обвивка, описание на проклетия социализъм.“

Ще отбележим, че съществителното гад, съгласно правописните речници, е едновременно в мъжки и женски род, което е езиков феномен. Както се изразява Матей, това е *феноменоанално*. ↑

[72] Матеевизъм — б.р. ↑

[73] Светлана има предвид отдавна установения от водещите съветски учени факт, че само луд (и то за връзване) може да е срещу съветския строй. Но тя не споменава, а може би и не знае за такива видни луди като ген. [Петр Григоренко](#), публициста [Жорес Медведев](#), математика [Леонид Плющ](#) или писателя [Владимир Буковский](#). Списъкът им може да прерасне в отделна книга. Удивително е, че нашата героиня знае за психушките. От едно допитване на случайно срещнати 800 млади хора в днешно време (2010–2015), нито един не беше чувал за тях. Но то какво да се удивляваме — учениците в горните класове не са уверени кой точно е другарят Живков, а някои даже не са го чували. [74] Да не говорим за останалите другари. ↑

[74] В „Стани богат“ имаше една тъпа гъска, която не беше наясно откъде изгрива слънцето. Това, макар и достоверен, е манипулативен пример, целящ да ни внуши, че българите са идиоти или поне такава е преобладаващата им част. Което не е вярно. [75] Но това, че поколенията след 2010 г. вече са толкова видиотени, че са готови отново да строят социализма, е — както би казал такъв авторитет като Остап и

т.н. Бендер бей от заб. за Васюкино по-горе — медицински факт. Само че сега ще го строят по американски планове и с техния размах. Бог да благослови Америка. ↑

[75] Има опровергаващи изследвания, според които тяхното количество е още по-голямо. ↑

[76] Тези характеристики, заедно със „страда от илюзии за реформи“ и тям подобни съставяха „диагнозата“ за „пълзящата шизофрения“ — изключително удобна за използване от комунистически господари от всякакъв ранг срещу омразните им дисиденти. С такава „диагноза“, изобретена от мастития съветски академик, нам към си председател, герой на соцтруда, лауреат и прочее (не ми се споменава името^[77]), можеш да вкараш в лудницата (на съветски сленг *психушка*, *дурдом* или *галено дурка*) когото си поискаш. И да му лекуваш антисоциалистическите уклони в мозъка чрез аминазин и сулфазин. Повече подробности могат да се намерят в Мрежата. Вж. напр. статията на Николай Флоров от 26.02.2011 г. „Талибани, Кадафи и съветските психиатри“. Но дори и за тази статия, която съдържа само кратък исторически преглед на съветската практика в тая насока, има мнения, че е русофобска и прекалено антикомунистическа. Само че Матей веднъж в спор казал на някакъв ръб: „Няма такова нещо като прекален антикомунизъм, уважаеми. Самият комунизъм е толкова античовешки, че може да го неутрализира само безкрайно количество от неговия антидот. Ясно е, че такава доза няма как да се надхвърли. Ако това не го разбирате, сигурно сте на лечебен режим. Пък може и да сте от опасните, от ония с «пълзящата шизофрения». А?“ За такива Григорий Петрович казва... Абе, каквото казал, казал. По-интересно е какво е казал Божо. Какво е то ли? Ами, това било „Божа работа“. Затуй не бивало да съдим мъчителите си. Той Господ каквото и зло да ни праща, все било за наше добро — тъй рекъл. Но той и друг път така е разправял. Интересно доброто за какво ни го праща? ↑

[77] Ние обаче ще го споменем: това е акад. Андрей Владимирович Снежневский. Можете да видите ухилената мутра на тоя псих и светило на съветската псевдонаука [тук](#). Бог да прости хилядите, чиито живот е съсипал и унищожил той и проклетите му ученици и сътрудници. Бог да ми прости и на мен, че не виждам нищичко добро в злото, което те са причинили. Нека онези, които и днес се репчат колко

прогресивна е науката, да си спомнят, че от нейно име и заради нейни лъжеправди са избити или оставени да угаснат в социална изолация може би повече, отколкото е унищожила светата инквизиция от указа на папа Инокентий III за създаването си до момента, когато папа Йоан Павел II поднесе официалните извинения за стотици хилядите нейни невинни жертви. Да, но онова не било наука. Само че, както би казал Божо, да не би да имате наукомер? Съвременната наука сега пак обявява цял куп парадигми за абсолютна истина^[78] и преследва техните противници, обричайки ги на унищожителна обществена изолация и лицемерно прикрит психически тормоз. Досуц както тогава. Според инж. Проданов било достатъчно да проследим как тъй наречените учени са се отнесли и се отнасят, да речем, към идеите на фон Деникен и неговите последователи. В книгата му „Колесниците на боговете“ от 1968 г. той прави предположения във форма на ВЪПРОСИ за възможните контакти на древните с извънземни цивилизации. Те са посрещнати от научния свят с презрителна насмешка и обиди. Но това е нищо: пилотите, които са заявявали за виденията от тях НЛО тутакси са били уволнявани. А на някои висши държавни служители, които са се раздрънкали за суперсекретните договори с извънземни, се случват и по-неприятни неща. Поелите ролята на инквизицията твърдоглави цербери с най-високи държавни постове и академични титли се подигравали и яростно отричали това, което половин век по-късно вече предстояло да бъде разкрито и потвърдено официално точно от тях. Това неминуемо щяло да се случи. Защото ТЕ просто са били и са си тук.^[79] „Не само съветските другари уверено отричаха и клеймяха фройдизма, генетиката, кибернетиката или там което е на дневен ред — озъби им се той с известно закъснение. — Огромната част от днешните представители на науката продължават дебелоглаво да отричат прераждането и съществуването на оная нематериална субстанция, която използва физическото ни тяло като хардуер и е носител на неясната същност, наречена съзнание. Въпреки безбройните факти с характер на данни от физически експерименти, които потвърждават всичко това не по-зле, отколкото данните на сър Артър Едингтън навремето са потвърдили общата теория на относителността. Между другото, разни научни езуити и с нея са се подигравали. За празноглавите теории, че сме произлезли чрез еволюция от маймуните, сега не ми се говори. Чудя се дали отдаването на някого на научно

аутодафе и последвалото печене на бавен социален огън не е по-жестоко от сравнително хуманната клада от сухи дърва?“ — запита се накрая Матьо. Ние какво да му отговорим? Нас, великите писатели, ни пекат на огъня на славата. Много е приятно. ↑

[78] Интересно е да гледаш как по един от TV-каналите заявяват, че учените смятали по някакъв въпрос еди-как си, а по съседния ти обясняват, че това според тях въобще не е така. Тя и самата наука е много далеч от времената на Галилей и Хюйгенс, когато всеки е можел да повтори експериментите на някой друг. Сега в ЦЕРН няколко мастити еврейски учени казват, че са открили хигс бозона и хората им вярват.^[80] Въпреки че това, което показват, са разни драсканици по някаква плака. И на никое друго място никой друг не може да потвърди техния резултат. Обаче когато им кажат, че стотици хора са виждали преподобната Стойна да левитира на половин метър над пода на амвона в молитвен екстаз, или че в Индия хиляди са виждали учителят на Шри Юктешвар, преподобният Лахири Махасая да бъде (също като своя пък учител, трижди великият [Махаватар Бабаджи](#)) на две места едновременно — не вярват. Интересно защо на едните вярват, а на други — не? Науката се гради на аксиоми, които още от ученици знаем, че не се доказват и следователно се приемат на вяра. Както много отдавна показва Курт Гьодел, така изградената математика не може да самодокаже своята непротиворечивост и пълнота, и значи също почива на вяра.^[81] Точно като религията. Тъй като това не може да бъде вярно, следва, че има два типа вяра, които не се различават по нищо. Ето че достигнах до поредната неопровержима гениална мисъл. Като стана един ден главен писателски академик, всички ще повярват. Дори и в това, дете хептен не е за вярване. ↑

[80] Питайте подред примерно десет хиляди човека „какво е наука“ и после систематизирайте отговорите. Ще откриете, че вероятността някой от запитаните да ви каже нещо смислено е от порядъка на $3,14 \cdot 10^{-7}$, което си е близо до универсалната формула $\pi \cdot 10^{-7}$. ↑

[81] Повече по темата, както сме обещаваха още в „Мадоната от кафе Фиалка“ — в книга V. Там ще стане ясно колко са полезни тия знания за оцеляването. ↑

[81] Точно по тая причина съм записал думите му. Нека, когато неговото предсказание стане факт, ония, които все още могат да четат,

да се замислят какво представляват научните мракобеси. ↑

[82] Според Божо това, че Ст. 3. е град на поетите, било доста опоетизирано. Тия чувствителни душици например в Ямбол или Дупница били даже по-нагъсто. ↑

[83] Гостолюбиви са старозагорци, гостолюбиви. В една от непубликуваните си статии Матей твърди, че това може да се каже за повечето славянски народи. Но то не било вътрешна духовна необходимост, а обичай, обусловен от изгодата: навремето било практика размененото гостуване, защото тогава ханджии и гостилничари скубели яко (ми то и сега в хотела могат да те оберат до голо, а пък ние си им гостуваме). Според него, във всяко общество чрез подходящи механизми можело да се култивира произволен набор от обичаи. В статията той пише буквално (в смисъл с букви) следното:

„Лесно е да накараш група хора, независимо от големината ѝ, да придобие определено поведение. Необходимо е само да създадеш масмедийна среда, която да го внушава с подходящи средства достатъчно дълго и да се погрижиш да има ключови думи, които задействат така сътвореното подразделение от зомбита. При това колкото по-многобройна е групата, толкова по-бързо и ефективно действа процедурата. Според повечето черногледни авторитети, най-ефективна от ключовите думи е «враг»^[84]. В нашата махала пък, както казваше баба, за курвиоз има един кръг от кучета идиотчета, дето, колкото и да им повтаряш кои са истинските им врагове, все си лаят по вьетнамците^[85].“

Както е извъртал пред свидетели нещата Божидар, такъв бил животът — кучешки. ↑

[84] По някои места ключовата фраза може да е „долу“ или „да живеј“ — кметът, социализмът и т.н.; ако искаш да ядеш колективен бой в Пернишко, най-добре е да викаш с все сила „Стораро е тъпанаро“, а в Старозагорско — „долу Берое“ (и „само Левски“ става). Краеведите могат да добавят тук други позивни, които предизвикват характерни за местната фауна форми на спонтанни реакции. ↑

[85] Трябва да се признае, че в това си заключение авторът не е много прав: неясно защо, но например по нашите краища те пък лаят по индианците.

По-нататък Матей пише, че някой си Ибн (хубаво^[86] са го именували) Фадлан съобщавал в някакви съмнителни хроники факти за

обичаите на волжките българи. Ще приведем част от данните му: Ахмед ибн Фадлан ибн ал-Аббас ибн и т.н. ибн (на арабски се пише أحمد بن فضلان بن العباس بن راشد بن حماد) е арабски пътешественик и писател, живял през първата половина на Х в. На 21 юни 921 г.^[87] е пратен от халифа на Багдад като посланик във Волжка България, пише в Уикипедията. Пътуването се провежда по инициатива на волжките българи, които изпращат представители в столицата на халифата с молба да им бъде оказана помощ в борбата срещу хазарите (не са хубави тия работи), притесняващи ги от юг, а също така да им изпрати и учители за укрепване на неотдавна приетия ислям (туй то). Според Уикипедията, Ибн Фадлан живо описва подвизаващите се по онези места народи: българи, башкири, чуваша, огузи, печенег, хорезмши и прочее разбойници, дава обширни сведения за тяхната култура, социалния им строй, бита, традициите, обичаите и обредите им.

Когато българите забележат човек — информира Фадлан, — който се отличава с находчивост и знания, те казват следното: „На него по му подхожда да служи на нашия бог“. Хващат го, слагат въже на шията му и го обесват на дърво, където остава, *докато се разложи*.

Ние се разграничаваме от опитите на журналисти, социолози, политици от опозицията и други шарлатани да обобщят тия сведения и за нашия нов най-прогресивен строй. Божо веднага посочи манипулативния характер на тия небивалици за бесене по клоните с последващо разлагане. Вярно е, че посредством наследените от предишния най-прогресивен строй ключови фрази (*народни врагове, (западни) войнолюбци, (интернационални) фашисти, (американски) империалисти* и т.н., заедно с новите *геноцид, антисемитизъм, тероризъм, мигранти, пандемия, санкции, изчегъртане* и прочее, чрез няколко *наши* масмедии можем да насъскаме подходящо видиотените маси да избегнат когото си поискаме от тия подриващи устоите на (еднакво си), зловредни... (посочва се характера на категорията — например опозиционни лидери, министри от предишни правителства, кметове без значение от кои или просто контингент от най-омразното на народа съсловие на заможните). Обаче според нашите традиции няма да ги оставим да висят на открито, а ще ги закопаем тихомълком в общ или безименен гроб, или ще ги пуснем в язовира със специални бетонни блокчета. Не е имало, а и сега няма нужда да дразним бившите

си врагове и настоящи най-добри приятели, като по тоя начин ги настроим да не ни отпускат средства от присъединителните фондове. ↑

[86] На това място за сто седемдесет и пети път в тая книга е използвана думата *хубаво*. То това много хубаво, само че като нямам хубавомер, как разбирам кога да я използвам? Не знам. А това не е хубаво. ↑

[87] Ние не знаем кога са родени Крум, Симеон или Иван Асен II, а те помнят датата на неккъф си поход с образователна цел сред некви си туземци. Обаче въобще не се знае от колко страници е тъпата им хроника, камо ли какво е написано на изгубените, а на всичко отгоре и краят липсва. Значи няма какво да увенчае делото. Тъй че мисията на тоя *Ибн* фактически е провалена. ↑

[88] Странно, тук отново се появява тая мисъл. И пак същата грешка — поне да е за Англия, а то — за Франция. Това сигурно е защото, както вече имахме възможност да отбележим, сме франкофони и дори, както казва Матей, франкоайсифони. ↑

[89] Не е ясно защо инж. Къбоков оригиналничи. В „Златния телец“ изразът на руски е „сермяжная правда“ — шаячна, домашно тъкана, селяшка, груба, проста, *бедняшка правда*. Не е ясно и дали Матей го е разбрал. Обаче ние оставяме именно *домашно тъканата правда*, защото според нашите прозрения, английският ще стане официален език. Така поне текстовете от великия роман, които са написани с *английски букви*, ще останат да се четат от бъдещите поколения. ↑

[90] Дори в такъв напечен момент инж. Проданов реагира с образен редакторски и — защо да крием — поетичен език. И той като великият Иван Груев може да каже:

*Не мога от сърце да се зарадвам,
не мога истински да тъжа —
вместо с чувства,
гърдите ми са пълни със метафори.*

Неслучайно двамата бяха добри приятели. Веднъж стана дума за него и Матей ми каза: „Нека Иван да е добре там горе. Ако това щеше

да му помогне, щях да му изпратя онова парче от сърцето ми, което беше негово.“

Ето, към такива нежни души се държат толкова безчувствено нашите следователи. Че и ще ми остроумничат.

Срамота. ↑

[91] „Какво остава на човека? — беше написал в някаква статия Матей. — Ловът и още няколко малки удоволствия — хапване, пийване и разбира се, несравнимото с нищо чувство, когато слушаш онай всепомитаща прегради и забрани, раздираща тишината на интелегентското уединение на гадните комшии, раздрусваща душата като страстно чекнеща се разгологъзена танцьорка от Ориента, яка дупнишка чалга.“ Х. У. не обичаше чалга, въпреки че имаше свидетели, които го бяха виждали на един-два банкета с по-конфиденциален характер да хвърля гюбеци по малките часове с онова типично магистратско чувство. Но за лова Матей беше абсолютно прав. Разтоварващо е, а и остава дълго и хубаво чувство, когато гръмнеш някаква подвижна цел. Ние сме съгласни — по нас са гърмели и това чувство, както се казва, до болка ни е познато. ↑

[92] Съветските тричленки — специално създадени от болшевишката управляваща каста. Матей ги нарича „съдебни шайки“ и „органи на съветското *извънсъдебно* «правосъдие»“. Състояли се от председател — местният началник на ОГПУ (проверете какво означава във Википедията) и двама членове: първият секретар на съответния комитет на ВКП(б) и градският прокурор. „Съдебният процес“ се състоял в следното: най-напред се съставял списък на арестуваните по специален формат *слушали* — *постановили*, като в първия раздел се описвали поименно с едно, рядко две изречения кои са обвиняемите и какви са техните „престъпления“. След това началникът на ОГПУ с червен молив пишел на всяка страница в раздел *постановили* „разстрел“ или — за да не губи време — само едно „Р“, и се разписвал. Вечерта осъдените се разстрелвали.^[94] На другия ден след закуска и останалите членове на тричленката се разписвали на листовите с „присъдите“. У нас, в мътните времена след преврата на 09.09., за унищожаването на подозрителните врагове, на българското правосъдие не са му трябвали такива затормозяващи съдебни структури. Необходими са били само чукове и остри прави многофункционални

лопати. Въобще имали сме откъде да заимстваме опит, но имаме и наши традиционни ефективни методики. ↑

[94] Както казва наркомът на вътрешните работи на Беларус по онова време **Б. Д. Берман**, „Работата с тройките е лека, несложна...“. Що за човек трябва да си, за да изречеш такъв цинизъм? А за да ги извършваш онези зверства, да ги извършиш какъв трябва да си? Mench. Vie stolz das klingt. Нали, Пешков? А на идиш Гугъл изписва тая прочута... Какво? Подигравка, може би, така:

.סגנוןם אף גלגלםש ןו ,שטלםמ

Напомняме, че се чете отдясно наляво. Разбира се, като смениш два-три пъти автоматичния превод от единия език на другия, се получава някаква идиотщина. Но то, както казва Божо^[95], да очакваш, че с компютър ще можеш да превеждаш, да речем, от английски като Валери Петров, само по себе си е идиотщина. От друга страна компютрите стават част от това вече доминиращо обществено явление. Дето се вика, едни от нас. ↑

[95] Може и да не е много на място, а и да сме закъснели, но ако искаме да разберем как инж. Къбоков възприема света и какви алгоритми използва за оцеляването си, може би най-после трябва да разкажа по-подробно за неговото отношение към възможностите на компютъра и свързаните с това въпроси за мисленето, съзнанието и тъй нареченото „подсъзнание“^[96]. Защото според него съзнанието определя битието, а не обратното, както твърди Мордехай Леви в една от неговите — както Божо се изразява — тъпи книги.

С Божидар сме говорили много на тема дали може ли да се създаде „изкуствен интелект“ и още много други подобни. Той често се шегуваше, че изкуственият заместител е необходим на онези, та които не достига или съвсем липсва естественият. Аз нямам неговите знания, а и, честно казано, не съм съгласен с повечето от възгледите му. Може би затова той е мултимилионер, а аз съм беден, нереализиран велик писател. Както и да е, важно е веднага да подчертая, че според него мозъкът е само един много мощен и сложно действащ биокомпютър. Когато за пръв път го попитах какво мисли по тия въпроси, той ми отговори „При мен за тоя процес аз използвам мозъка си, но той не може да мисли, защото е безсъзнателна твар“ — и се захили. „Как така? — викам.“ „Ами тъй — вика, — мозъците на всички са биокомпютри и следователно като принципи възможности са равномошни на една

най-обикновена [машина на Поуст](#).^[97]“ И понеже аз не знаех какво е това устройство, той ми обясни. „Ето, виждаш ли? Да твърдиш, че мозъкът мисли, е все едно да кажеш, че това прави и машината на Поуст. Ти въобще замислил ли си се какво представлява тоя процес?“ „Не съм — признах си аз честно, както подобава на велик писател. — Сигурно ми се е струвало ясно от само себе си.“ „Така е с повечето хора. Вие допускате една грешка, забелязана още от дядо Айнщайн. Има понятия, които изглеждат уж ясни, точно както казваш, от само себе си. Обаче като се опиташ да ги определиш, виждаш колко си се заблуждавал. Ако искаш да отличиш интелектуалните занимания на човека от онова, което върши компютъра, ще забележиш, че тая машинария работи само ако има хранене и алгоритъм.“ „Е, и какво от това?“ „Еми, работата е там, че има маса проблеми, за които е доказано, че няма алгоритъм за решаването им. Първата публикация по въпроса е преди — той погледна тавана — преди шейсетина години. Тя е на изключително умният евреин Алън Тюринг. Например компютърът не може да реши дали една програма зацикля, защото такъв алгоритъм няма. Не защото все още не е измислен, а защото въобще не можем да го създадем. Следователно и машината на Поуст, и мозъкът сам по себе си не могат да решат такава елементарна задача. Но тя е по силите на всеки, който е наясно какво представлява зациклянето. Което показва, че някой само използва мозъка като помощен инструмент при решаването на интересуващите го проблеми.“ „И кой е той?“ „Сам си отговори.“ „Значи компютрите никога няма да могат сами да съставят програми — отклоних се с привична ловкост от поставената задача аз.“ „Да, защото за всяка програма трябва да провериш задължително дали не зацикля. Обаче за тая цел ти можеш да използваш компютъра.“ — засмя се насърчително Божо. „Само че дали зацикля, ще реша аз, а не той — защото мога да пусна следящ трек — захилих се и аз, доволен от само себе си. — Излиза, че никога няма да се създаде «изкуствен интелект».“ „Точно затова искам винаги да пишеш тая некоректна и лошо подвеждаща измислица в кавички — рече той. Добре е да си зададеш и въпроса кой и защо набива това понятие в главите на масите с подчертано нисък афинитет към интелектуални занимания като например журналисти, депутати и други. Както и основната научна парадигма, че мозъкът бил пораждал съзнанието и с него сме били мислили, въпреки че той се състои от неврони, а те са най-обикновени

биотригери и значи нито един от тях няма такива качества. И за тия проблеми очевидно *съзнателно* — натърти той — не се прави и опит за изясняване. Бас държа, че и ти като останалите 99.743% не си се замислял, ако така мога да нарека процесите в главата ти — жегна ме инж. Къбоков, — какво означава това. Тези въпроси придобиват особена острота, ако съобразиш, че има технократи, които искат да свържат тоя конструиран от тях псевдоизкуствен интелект с биокомпютъра на всеки от нас. Кой и с каква цел финансира техните изключително скъпи експерименти, както и цялата зловредна кампания? — Аз сега ще те оставя, щото *мисля* — изхили се Божо — да прибера едни петдесет хилядарки от... един такъв местен технократ.“ И той ми махна с ръка, обърна се и тръгна по своя очертан от сиянието на звездите кармичен път на богаташ. А аз останах да записвам случки и мисли — главно негови, на Матей и останалото кралско войнство. Късмет е, че за това имам горе-долу работещ алгоритъм. Аз обаче съм му казвал, че тия негови теории намирисват на попщина. Да не говорим, че и на Пенроуз не му харесва съзнанието да е извън тялото. Сега, след толкова години, аз все още не съм съгласен с повечето от Божовите теории за света. Те и до днес изглеждат на околните доста стряскащи. Обаче едно не може да му се отрече: той мислеше за всичко с непостижима за повечето от нас лекота и дълбочина, а разсъжденията му бяха понякога изумително оригинални. И в някои екстремни случаи го правеше опасно бързо. Да. Така беше. ↑

[96] Божо много се дразни от това, както казва той, физиологично понятие. В заб. 101 от книга II вече стана дума за това. „Ако направиш — вика — една анкета сред гражданството (това е негова любима форма на проучване), нито един няма да може да даде някакво смислено определение за това какво представлява тая неясна същност. Евентуално някой може да ти цитира марксистките простотии за битието и съзнанието. В Уикито пък можеш да видиш идиотската дефиниция, предназначена за гои, тъй де, за широката публика. В нея то се определя чрез затворени логически кръгове, в които участват мисленето и разни други още по-мъгляви категория. Те са все от ония, за които няма прибори за измерване — там съзнаниеметри, мисломери и прочее. Няма и индикатори за наличие — поне от типа на лакмусовата хартия. А подсъзнанието пък вече е съвсем безсъдържателно. Затова е добре такива понятия да ги употребяват

само журналистите. Ако допуснем за целите ни, че те не могат да мислят^[98], от примерите, които те генерират и разглеждат, ще получим множество от неща, които не са в нито една от въпросните категории. Това все пак е някакъв успех. В смисъл че така множеството, където се намират определения за съзнание, подсъзнание, мислене и прочее, ще се очисти от глупости. Така след достатъчно дълга работа на журналистите и другите очистиращи труженици, ще можем да се доближим плътно до разбирането им. При по-голям късмет в края на заключителния етап може да останат само техните окончателно изяснени същности. Ако изобщо съществуват — захили се той. — Ти — вика — също ги употребяваш час по час, без да посочваш типа и градуировката на апаратурата си, в техния лишен от съдържание вид. Затова ще е добре да се извиниш на читателите си.“ Еми, ако това ще ги успокои, извинявам се. Между другото, и аз започнах да събирам в отделна папка прозренията си в тая насока. Надявам се един ден някой да ги добави към общото избистрящо дело и аз, най-накрая, да бъда полезен с нещо. ↑

[97] Ако линкът вече го няма, потърсете в мрежата — има колкото искате материали. Както щеше да каже Деница, има дори повече. ↑

[97] От литературоведческата наука все още не е изяснено кой цар има предвид инж. Къбоков. Ние пък въобще нямаме понятие. Загадка някаква си. ↑

[98] Не ги обича той тия хора. ↑

[99] Странно е, че инж. Къбоков, без разбира се да подозира, е привърженик на същата социологическа теория като великата княгиня. Още по-странно е, че той тук е на едно мнение и даже използва термини от диагнозата на Леви Матей. Имаме предвид не оня, а другия. Цялата тая работа не ни е ясна, неее. Хич даже. ↑

[100] Ето на, пак. ↑

[101] Тук можете да видите някои от известните екстремни стойности на тая вероятно неограничена отгоре величина. Дано не са спрели вече интернета, за да ни предпазят от вредна информация. ↑

[102] Може би тук е мястото най-накрая да цитирам една често повтаряна мисъл на инж. Къбоков: „Когато някой си въобрази, че може изझे Божието право и започне да раздава правосъдие, той създава около себе си особеното морфогенно поле с мафиотска структура.“ Веднъж го попитах „Правосъдието на закона не е ли също такава

присвояване на Негово право?“, но той само повдигна рамене. „Ако е така, то също ще генерира една гигантска мафиотска структура“ — продължих аз. „Ти го каза“ — отговори той. ↑

[103] Тук Божо подминава този въпрос. Той често е казвал, че единственото хубаво нещо на демокрацията е правото за свободно придвижване. Само че такова са имали и българските гурбетчии, както и обикновените гяури при падишаха, но тогава не сме били в република, а в империя. За беда точно това право е унищожило царството ни, защото от него се изнизаха почти всички млади и талантиливи поданици. Чували са го и да обяснява по-подробно какво му е мнението за това, както той му вика, *чифутско изобретение*. Веднъж пред мен Радостина нещо спомена за демокрацията и той веднага я засече: „Радост — вика, — ти час по час използваш тая дума. Запитвала ли си се някога какво означава? Защо толкова я харесваш?“ „Не съм — отговори му тя след кратко колебание.“ „Поне честно си признаваш, за разлика от почти всички останали, които непрекъснато дрънкат за нея — поклати глава Божо.“ — Виж, на вас (сигурно и мен имаше предвид) ви внушават непрекъснато, че демокрацията е най-добрия начин за вземане на решение в социума. Постоянно слушаме разни мъдреци от типа на оня българоубиец — и той изломоти нещо на английски^[106], сякаш и ние като него знаем пет-шест езика. — Само че, откъде той проклетник знае, че е така? Много умно ли е хора, които нямат необходимите качества да решат даден проблем, да вземат решения с количеството си? Демокрацията дава възможност да ни управляват идиоти, стига да имат кворум. Не кворум, а мнозинство — опитах се да го поправя аз. Мнозинство идиотите имат винаги — захили се Божо. — Особено в нашия парламент. Важното е да са налице в определената от закона бройка. Въобще демократичния избор може би е безвреден само за малки общности с високо ниво на посредственост. Иначе на управленските постове от селски кмет нагоре не бива да се допускат хора, които не са учили професионално как се вземат в социума решения със съдбоносни последствия, а те повечето са доказано такива. И най-вече е задължително управляващите да са издържали практическите изпити на предишните стъпала. Дори за осъществяването на обратната връзка, мнението на електората може да е решаващо в съвсем ограничен брой случаи. На война например командирът заповядва да се атакува независимо, че това може да не

харесва на преобладаващото мнозинство от войниците. От векове мнението на природонаселението е без значение в изключително важни институции. Да не би академиците да се избират с всенародно гласуване за един мандат или студентите да утвърждават на общо събрание професурата на преподавателите си? Или войниците да избират командирите си на някой плацдарм след маневри и да го сменят, ако ги тормози прекалено? Но само за въпросите на войната и науката ли е очевидно безсмислието на демократичните принципи? Да не би съдържанието на християнството да се приема на площада пред Синодалната палата? Или старозагорския владика да го избират на събора на Тодоров ден? И академиците, и маршалите, и висшият църковен клир не се избират от народа. В избора им може да участва само съвсем тесен кръг от най-добрите професионалисти. Щом за тях всенародният вот е вреден, и дори фатален, защо за президента тоя начин да е меродавен? Че и водещ? Да не би управлението на социума да не се подчинява на научните закони и методи? Те се разглеждат в изключително сложни раздели на знанието. От тях народните маси — натърти Божо — нямат и понятие. Какво разумно има тогава пълните лаици в управленските науки да избират академиците в тях? Има ли по-голяма глупост от тази, простите бачкатори да избират директора си чрез плебисцит? Но онези, които ще ръководят държавата, може да се избират по тоя тъпанарски начин. Ама то какво сложно има в управлението? Както казваше партийният секретар в Атомната, трябва само да поставиш задачите, да следиш за изпълнението и да отчиташ етапите. Да си ръководител е проста работа. Сигурно уменията за това се появяват заедно с младежките пъпки... Може и да е допустимо разни малограмотни селяндури да дават акъл на кмета в селската кръчма. Обаче в държавата това е фатално.

— В акционерното дружество ръководството се избира на общо събрание — сетих се аз.

— Да, само че там всеки гласува с дела си на собственик. А тук — всички по равно, като при социализъма. Мултимилиардер, който управлява огромни структури и осигурява поминък на стотици хиляди хора, ще е със същата обществена тежест при решаването на държавните дела като последния мързеливец и некадърник. Това справедливо ли ви се струва? Чудно ли е тогава, че се купуват гласовете? Самият принцип на гласуване в тъй наречените

демократични избори е несъстоятелен и несправедлив по принцип. Защо тогава се възмущаваме, когато го подриват и му противодействат? Въобще замисляли ли сте се, кой ви ги пробутва тия дивотии за демокрацията?^[107] Вие само погледнете как се осъществяват превъзнасяните уж свободни избори. Кой от кандидатите за депутати и президент познавате лично? Откъде сте сигурни, че ще спазват закона? Как установявате, че имат необходимите управленски качества? Може би имате президентомери? Или се проверява с лакмусова хартия за депутати? Когато се назначава водещ специалист във всички останали области се иска кандидатът да има образование, стаж и препоръки — и това само за да се класира за конкурса. На него вече каквото сабя покаже. А тук — няма ценз, няма квалификация, няма стаж, няма и помен от някакъв изпит. Направо от улицата — прас — и поредният напъчен некадърен самохвалко става депутатин. Вълната на народния вот го праща на управленския връх. Като нямате аргументирана професионална и дори обикновена махленска преценка, защо се изненадвате неприятно, че той проваля дейността на институцията, води след себе си юнашки клиентелизъм и заобикаля здравата закона? Не сте ли се замисляли, че всъщност масмедиите ви втълпяват кого е най-правилно да изберете за общото добро? Пак те ви насъскват срещу текущото правителство и прославят новите удобни кандидати. При това внушението действа дори на онези, които му се противопоставят. Как става това е показал още Густав льо Бон. Ето така зомбитата гласуват свободно и по съвест — като следват празноглаво внушението на задкулисите ни ментори. Не е ли ясно, че тогава няма как да не се влезе в нечий сценарий? Както може да се провери, всички големи масмедийни вериги са собственост на чичата и братчедите. Значи най-мощните инструменти за масови внушения са техни. А масмедийното пространство е фрактално и следователно всички надолу по веригата правят онова, което правят най-големите. Мисля си, че основа на влиянието вероятно е мощното морфогенно поле, което създават големите масмедии. Така по волята на чичо Соломон общественото пространство се запълва с каквото той пожелае. Както го може Господарят на сънищата в една книга, която и вие би следвало да сте чели. А и самият закон е отворил широко вратата за дилетанти и некадърници. Няма нищо, което да ограничава внушавания от масмедиите избор. Искаш да си президент или депутат? Какво по-

лесно? Може да си киноартист, пожарникар, шоумен, продавач на сладолед, лесничей или адвокат по бракоразводни дела. Все тая. Не ти трябват специални знания, не ти трябва какъвто и да е управленски опит. Държавата се кара по-лесно и от бълзи. И без курсове ще минеш. Ако специалистите по масови манипулации и сладки ониросънища те харесат — край, вътре си. Трябва да си съвсем задръстен, за да не виждаш, че решенията чрез тъй наречените демократични процедури пълнят етажите на държавното управление с подбрани по съвсем недемократичен начин креатури. Те са обикновено безскрупулни въжеиграчи, отличават се с много висок корупционен коефициент, лъжат перфектно и дейността им може да е в интерес на общността най-вече случайно. В дългосрочен план това означава катастрофална политика, прехосване на обществената енергия и яко забърсване на пари от хазната. Демокрацията е като реалния социализъм — от нея има много въображаема полза и още повече реална вреда. Само че е далеч по-коварна. Според видни епидемиолози, тя е мутирал вариант на социализма със страховта заразяваща сила в традиционните капиталистически условия — захили се отново той. — Но, слава Богу, истинското управление на най-ниско ниво се извършва от притежателите на универсалните зелени пълномощия по правилните принципи на империята. При това, ако се окажат в ръцете на погрешните хора, смяната на притежателите им се извършва за миг. Няма нужда от кървави преврати, не се хабят излишно обществени ресурси и пътищата на разни свинепаси към властта са затворени. Затова е време най-после да съобразите (той и мен сложи в сметката), че указите на един избран по такъв демократичен начин от пазара — подсмихна се той — прозорлив владетел, опиращ се на съветите на най-добрите професионалисти, винаги ще са далеч по-правилни и по-евтини от решението, което ще вземат простите народни маси с гласуване по въпроси, от които си нямат и понятие^[108]. Да не говорим, че ако например врагът е пред портата или е настъпило природно бедствие, просто няма да имате време (защо все в множествено число говореше?) да дремувате пред урните. За сведение, още през петдесетте Кенет Ароу доказва^[109], че единственият непротиворечив парламент е олигархичният. Какво й е хубавото тогава на демокрацията? Нашият мързелив и следователно умен народ е налучкал интуитивно още в дълбока древност, че тя е научно невъзможна и винаги е предпочитал,

макар и умозрително, силен велик владетел. На всеки от нас на подсъзнателно ниво — подхилкна се Божо — му е ясно, че истинските владетели не може да се възкачват на престола по милостта и прищевките на тълпата. Онези от нейния избор тя най-вероятно за кратко ще боготвори, а после ще мрази и хули, ще занича под чаршафите им и ще проваля всичко, което те се опитват да правят. Истинските владетели трябва сами да спечелят своите пълномощия за управление както някога, само че в битки от друг характер. И да доказват мъдростта, прозорливостта и уменията си всеки ден и на всички. Това е единствено правилната избирателна процедура. Затова ние не трябва да се занимаваме с оная зловредна и съвсем съзнателно изопачена древногръцка измислица. Вместо това е необходимо да развиваме съвременните варианти на пазарния социализъм, модерния троцкизъм и битовия алкохолизъм — каза той, вдигнал като Лев Давидович и Владимир Бланк в едно поучително пръст. — Неясно ми е само защо в парламента се дърлят непрекъснато за избирателната система. Все трябваше да има някой да им каже, че каквато и система да изберат, управлението ще е стабилно само, ако е еднолично. Излиза, че всички депутати са неграмотници. Аз го подозирах това отдавна, но сега имам нещо като предварително доказана лема. Надявам се, че сте съгласни. Ако искате, можем пък да гласуваме. Разбира се, в съответствие с теорията и практиката на демокрацията, ще се брои само моя глас — захили се Божо.

Двамата с Радостина мълчахме през цялото време. Той сигурно си помисли, че го одобряваме. Единодушно, а не 50%+1. Всъщност, сега като помисля, и така е пак вярно. ↑

[106] Става дума за тъпата фраза, че „демокрацията е най-лошата форма на управление, но не сме открили по-добра“. Но то сега (2005) вече всеки го знае. И езика, и автора. Пък може вече да сме минали и под флага на короната. Матей веднъж ме светна: Какво — вика — е общото между римската провинция, турския вилает, руската губерния и английския доминион? Изчака малко и с откривателски апломб сам си отговори: колониалният им статут. Дори и така да е, какво лошо има? Навремето колониалните магазини у нас са били най-добре снабдени. Всичко е имало. ↑

[107] Десетилетия след прозренията на инж. Къбоков, както обикновено, се бяхме запили с приятели. Един от дружинката сменяше

каналите на телевизора. Незнайно защо, той винаги започва да го прави след третата ракия. Така попадна съвсем случайно (?) на предизборни политпросветни изяви на водач на парламентарна група от законодателния ни, бихме казали, орган. Разбира се, бяхме пропуснали повечето от дрънканиците му, но попаднахме тъкмо на най-важния момент, когато той с типичен апломб заклеми основния, според него, недостатък на съвременната изборителна система: „Не бива — вика — неграмотните да определят изборните резултати и да влияят на бъдещето ни.“ Кой неграмотни имаше предвид, не каза. Всички обаче се сетихме, че става дума за циганите^[110]. И всички се съгласиха единодушно, че на този диктат трябва да се сложи край. Тогава аз, следвайки уроците на Божидар, се издръчих: „Какво — викам — означава «неграмотни»? Имате ли грамотнометър? Как ще определите кои са в тая категория? В това множество само които не знаят да четат ли ще влизат, или и онези, които нямат понятие, да речем, от управленските науки? Като повечето наши депутати и министри?“ Никой не ми отговори. Тогава аз ги затапах: „Тоя тъпанар — викам — още е много далеч от прозрението, че основната причина за намесата на невежите и бездарните в управлението е самата демокрация. Тя допуска в огромна част от случаите хора, които нямат понятие от даден тип проблеми, да вземат решение за това кой и с какви методи и средства ще ги решава. Ако се опитаме да ги елиминираме, ще трябва да се откажем въобще от тая проклета евроатлантическа ценност. Това е положението — заключих аз в мътен стил сред общото мълчание. — И щом никой не реагира на простотиите на уважаемия N (M), значи вие сте също такива неграмотници. Затова аз ви изключвам от избора на пиенето за следващата сбирка и решавам олигархично да бъде греяна домашна ракия. Каква точно, ще гласуваме допълнително.“ ↑

[108] Веднъж Божо яко ме стресира. „Отговори ли си — вика — най-после на ония въпроси, дето ти ги задавам вече нам колко години: Кой ни набива в главата, че можем да решаваме управленските проблеми на държавата с гласуване на плебоса? Кой се е възползвал от раздробяването на собствеността на истинските владетели и от обществената неприемливост (внушена, разбира се) на репресивния апарат? Кой ни е разрушил империята, кой ни е унищожил елита и е съсипал нормалната структурата на социума? Кой подбира най-висшите управленски кадри и нагласява изборите чрез внушенията на

масмедийните си вериги и манипулираните задкулисно социални мрежи, кой командва икономиката, произвежда лекарствата, насочва науката и образованието и определя накъде да върви цивилизацията ни? Кой пробутва на масите безсъдържателни идеи като социализма или демокрацията, след които да тичат празноглаво и безрезултатно. Кой им внушава, че те могат са управляват и предизвиква поляризацията на социума, която го прави лесна плячка, както ни учат дедо Кубрат и дедо Винер? Ако още не си разбрал, това са новите собственици на по-голямата част от света ни, нашите истински владетели, които пращат огромното мнозинство от индивиди без особени качества и дарби, но с предостатъчно количество алчност, завист и глупашко самочувствие, да гонят вятъра. Така енергията на вечния протест на вечно недоволните маси се изгаря и разпилява, без да причини особени щети на тяхната империя. В която всички, без да подозираме, живеем близо два века.“ И до днес още съм в шок от тия негови разкрития. Направо съм... абе, не знам какво. Тежко е да си умен. ↑

[109] Аз проверих в Гугъла и се оказа, че още по времето на клането, наричано също и Велика френска революция (на френски *La grande révolution française* 1789), Мари Жан-Антоан Никола дьо Карита, маркиз дьо Кондорсе (на френски *Marie Jean Antoine Nicolas de Caritat, marquis de Condorcet*), известен като Никола и дори само маркиз дьо Кондорсе пръв доста злобарски и явно съвсем преднамерено е показал, че демократичният начин на избор е противоречив. Теоремата му е известна като парадокс на Кондорсе. Предполагам, че точно за тая теорема Конвентът *справедливо* (той е олигархичен и следователно можем да приложим теоремата на Кенет Ароу, вж. по-горе) е препоръчал да се лекува от идеите си в прохладни помещения от затворен тип за достатъчно продължителен срок. Според мен е трябвало да го подложат поне за кратко и на гилотиниране. Ето защо аз смятам, че макар и с късна дата, инициативата на г-н Слави Трифонов^[111], в която точно българският народ се произнесе дали изборите да са мажоритарни или пропорционални, е една макар и частична реабилитация на опозорените от разни упадъчни монархически и буржоазни учени демократични традиции. Ние няма да пожалим средства, ако се наложи да установим и други научни факти — да речем, правилната посока север, и ще го направим чрез всенароден референдум, а не чрез някакъв си компас, който по своята

същност си е долнокачествена китайска електроника. И още нещо. Напълно правилно беше и народът да реши дали да има Втора Атомна. Американците са изхарчили за проекта „Манхатън“ огромната сума от 30 млрд. днешни пари. Ако бяха оставили техният пийпъл да свърши атомните работи, макар и с два-трийсет референдума, щеше да струва поне десет пъти по-малко. $E=mc^2$, кванти-манти, верижна реакция, *Мальчика*, Дебелака, бумтара-прастара и готово. Фасулска работа. Колко му е сто-двеста милиона представители на народа без пари да свършат работата на стотина скъпо платени мързеливи Нобелови лауреати. Можеше и активистките на феминисткото движение по места да ударят по едно мъжко рамо. Безплатно, разбира се, за да отстоят единствено правилната женска гледна точка върху атомните проблеми. Ние не бива да допускаме такава грешка, особено ако решим да си направим своя атомна бомба, за да възпираме войнолюбиви комшии. Нека народът да се произнесе. Ако пък каже да се присъединим към македонската република, която е с толкова богата история — ще се присъединим. Аз вече зная македонски. Оказа се, че е съставен кажи-речи само от смешно звучащи нашенски думи от началото на миналия век. Има и една английска — *ексклузивно*. Много е лесен. ↑

[110] За да се преодолеят тези тежки проблеми, някои прогресивни учени предлагат циганите да имат азбука. Всъщност те са си имали, но както самите разказват, като минавали с талигите през река Чигани, техния цар Тхагар (на цигански означавало пак цар), я изтървал във водата. Тя я отнесла и... така. В светлината на крайно отрицателните глобалистките замисли да имаме едно правителство, едно законодателство, както и да говорим и пишем на един език, възстановяването на изтърваната в реката циганска писменост ще е, *според някои*, също несъмнено як прогресивен антиглобалистки акт. Той ще позволи тая живописна категория да запази неграмотността си като неотменна част от цялостната си чигания. Така ще се впише в още по-положителните демократични тенденции, които съхраняват разнообразието и имат явна свободолюбива, антиглобалистка, антикорпоративна и други прогресивни анти насочености. Божо, изглежда повлиян от някое от двете направления, предложи веднъж вместо цигански език да казваме *мангалски*. Това се асоциирало с *бенгалски* и било по-благозвучно и очевидно по-научно. Той напълно подкрепя съветските учени, които под вещото ръководство на др.

Луначарски изобретили циганска (мангалска?) азбука още през далечната 1927 година и оттогава правят упорити опити да я наложат — също както и социализма си — на всички международни цигански племена, табори и катуни. Инж. Къбоков, от своя страна, замисля да създаде и негърска азбука и да я предложи в Съединените щати — разбира се, под названието афроамериканска. Така ще се поправи още една явна расистка тенденция негрите (афроамериканците) да не говорят и пишат на родния си език, а на натрапения им от фалшивата западна демокрация американски. Инж. Къбоков, който като Путин е противник на двойните стандарти, се надява да направи същото и за апахите, команчите и останалите потиснати и обезправени малцинства. Според него тези прославени племена могат да минат с една обща азбука, при това по-кратичка, защото и те не са останали кой знае колко. Маститият лингвист се надява по този начин да остане в тяхната (коя?) история както братята Кирил и Методи в нашата, разбира се два пъти, само че поединично. Чу се, че той вече е направил пред местния владика и постъпки за получаване на званието архонт, което му се полага съгласно българските православни и просветителски традиции. Ние се разграничаваме по най-демократичен или съответно най-глобалистичен, или, ако и това не помага, по най-бомбастичен начин. Ми той още малко, и ще поиска да го канонизират. Като не е утрепал неколцина за правата вяра, поне да загине за нея по някой достатъчно мъчителен начин. Тогава да има такива претенции. ↑

[111] За сведение на идните поколения, това е наш прославен шоумен, изтъкнат кукубендист, маестро по референдумите, яростен протестър, народен трибун и водач към светлото бъдеще. Божидар и Матей са казвали понякога, че е чалгаджия и пълен простак. И ако той вземел властта, жална ни майка. Щял да кара България като Ку ку бенд. Ние цитираме мнението им информативно, съгласно принципите на Уикипедията и Петата, както и всички останали поправки на Американската конституция. Още повече че сме съгласни — как иначе да я кара тая наша лудница. Същевременно използваме случая и да се разграничим. ↑

[111] Тая забравена вече дума беше основна в житейската логика и лексика. Нека и нея да поясним, най-накрая. Сладка работа беше. Хем на работната площадка заплатата и стажът вървят, хем си оправяш за държавна сметка колата, пералнята, телевизора — въобще всичко от

рубриката „за дома, за семейството“. И бичиш ли, бичиш *часпром*. Сега той вече може да се бичи само в някакъв останал мизерен брой общински и държавни предприятия. Но и там следят да не кръшнеш, проклетниците. Няма вече живот, няма. ↑

[111] Тук Божо за пореден път използва своя любим похват — установяване на изоморфизъм между различни структури (вж. заб. за изоморфизма от книга I). Според него, това е едно от най-великите открития, защото дава възможност да се пренасят резултатите от нашите изследвания в даден конкретен модел към друг — изоморфен на него. Това дори да е така, аз (авторът) своевременно се разграничавам от инж. Къбоков точно на тая хлъзгава изоморфно етническа почва. Познавал съм по-отблизо една циганка и двама циганина. Първата се казваше Беза (Бог да я прости) и чистеше къщата ни, когато бях в отделенията. Беше святна трудолюбива жена. Вторият беше Ицо Циганина^[112] и беше управител на „Карначето“. И той беше готин пич. Що ракия сме изпили при него, що нещо. Но, да не се отплесвам. Третият, верно, си беше използвач и тунейдец. Маса пара ми завлече, пък колко опашати лъжи, кандърми и просии бяха, не ми се говори. Тая *статистика* — двама свестни от трима (66.7%) — не само не подкрепя социологичните заключения на инж. Къбоков, а направо ги опровергава. Затова ги смятам за изопачени, пресилени, тенденциозни, антиинтеграционни, антииндоевропейски и антинатовски, да не говорим, че са и определено антимангасарски. Разбира се, мотото от Първа книга ме задължава да опиша всичко както си е. В заключение държа да подчертая дебело, както съм го правил вече десетки пъти, че **се разграничавам не само от тях, но и от всичко, от което вече съм го направил, но сега виждам, че не е било достатъчно разграничително**. Аз не споделям мислите на героите си и даже напоследък въобще избягвам да мисля. Предполагам, че в главата ми вече се е установила първоначалната форма на мечтаната от будистите чиста пустота^[113]. Приемете, че тая книга Някой ми я диктува — така, както Аллах е продиктувал Корана на Мохамед, или — ако това ви се струва помпозно — както маститият съдия диктува присъдата си на нищо не значещата секретарка. Затова аз не съм виновен и моля Господа Съдиите за снизхождение.

P.S. Докато търсех за забавление из книгата правописни грешки, които съм правил, когато още не съм бил толкоз сугубо грамотен, и Ицо

Циганина се пресели в по-добрия свят. Бог да го прости. ↑

[112] В книгата думи с корен *циган* се срещаха (съгласно закона на Ципф — George Kingsley Zipf, 1903 — 1950) до едно време 66 пъти. Ром-анът, дет' се вика, започна с Ицо Циганина, и затова работата заприлича на вица за онова село, в което имало само един българин и той се казвал бай Иван (Ицо) Циганина. Тъй като циганията^[114] е типична за поведението и на една част (неясно каква, но *голяма*, *ного голяма*) от българите, а това понятие напоследък се оспорва от традиционните му носители, имаме идея да кажем няколко думи в защита на правото ни да се циганим (според Матей, да се циганеем). След безплодни колебания решихме вместо това да *покритикуваме* в древногръцкия смисъл на думата критикѣ. А тогава тя е означавала едно *безкритично*, бихме казали, обсъждане. В тоя смисъл и само в него ще цитираме част от една ненаписана все още по онова време статия на инж. Проданов:

„... В речника на половината свят името на това племе звучи подобно на нашето цигани_. В другата половина ги наричат джипсита. Както казва Божо, «Майната им на всички половици, ние гледаме цялото». Важното е, че ние наричаме тая неподдаваща се на цивилизоване общност именно така и това е от памтивека. Те обаче искат да ги наричаме роми. Щото «цигани» било свързано с лоши асоциации. Защо да е така? Това име е в маса красиви изрази като «циганско лято», «циганска баница», «лъже като циганин», нашия възвратен глагол «циганя се» и още много. Ако извършим замяната, как ще звучат? Ромско лято и лъже като ром ли? Или ромеем се. Нали е тъпо?^[115] Освен това един куп събития и поразии, в които циганите са взели участие с това име, ще останат без исторически носител. А какво ще стане и с «Цигански напеви», «Цигански барон» или с «Циганката Азучена»? Ще ги прекръстим ли? Ами те и в оригинал са Zigeunerweisen, Zigeunenbaron и zingara Azucena. Там как ще ги сменим? А циганката Кармен каква ще стане? Ромката Кармен ли? Ами Есмералда? И тя ли трябва да се отрече от името си? Разбира се, всичко това щеше да е в кръга на шегата, само че за тях било обидно името им през вековете и искат да ги наричаме роми. Много интересно: ТЕ могат да крадат и рушат де каквото завърнат, могат да издевателстват над старите хора по селата, могат да превръщат в кочина и в огнища на зарази кварталите, където живеят, но ние трябва да ги търпим. В

продължение на векове те отказват да се наричат българи и признават законите ни само в частта за милиардите финансова помощ, която им даваме, за да живеят и се размножават, но ние го търпим. Обаче ако ги наречем цигани, това вече е нетърпимо, щото ги обиждало. Да не би в немския, италианския или френския «циганин» да няма обидни подтекстове? Що не допуснат възможността, че те са си изграждали образа на обществен паразит през вековете. А и те да се наричат помежду си както си искат. Например германците се самонаричат дойчовци. Нас какво ни интересува? Пък и те не искат да сменим израза «изпаднал германец» с «изпаднал дойчовец», защото им е ясно, че и двата случая **изпаднал** си остава. И не им пука как ги наричаме. Важното е да им купуваме фолЦвагените, мерцедесите, сименсите и цайсите, като и да се пудрим с NIVEA. Само че нашите джипсите не предлагат нищо друго, освен калните си номера и перманентно поведение на обществени паразити. Тъй че, ние ще им викаме цигани. Не само защото това е било името им през последните хиляда години, а и защото в превод съвсем точно си отговаря на статута им: недосегаеми. Ако държат името им да няма обидни подтекстове, нека да се потрудат да го очистят: да престанат да крадат, да лентяйстват и да живеят на гърба ни. И да започнат да работят като всички останали. Работа — колко щещ. България е пълна с пустеещи земи. Да се заселят из обезлюдените ни села и да хващат мотиките. Само че можеш ли да накараш циганин да работи? Те ще предпочитат да се ровят из смрадта на боклуците. И да унищожават като някакви мутирали термити всичко, дето съдържа метал. Разбира се, преди всичко (както и след това) да живеят от традиционната аванта — от социалните помощи и детските надбавки, дето им ги плащаме ние от мизерните си заплати и още помизерни пенсии. Както и да крадат де каквото завърнат, да тарашат домовете ни и да бият, да трепят и таковат възрастни и беззащитни безнаказано. Защо се учудват тогава, че имат лошо име? Те са се отклонили така драстично от всички норми и закони в обществото. Докато това е така, както и да се прекръщават, името им бързо ще придобива обиден подтекст. И той винаги ще избива като ръжда под боя — както и да се опитват да прикриват несъвместимия с морала и закона характер на проявите на общността си. При това положение лицемерните ни наставници от евросъюза искат от нас да ги интегрираме. Ако това означава да си приспособен към живота в една

държава, не виждам в царството ни някой да е интегриран по-добре от тях. Както казва един от героите на великия писател К. К. (на опростен китайски 伟大的作家 К. К.), «все повече и повече хора ще предлагат да се помисли как да ги дезинтегрираме». Хубавичко го запомнете: расизмът не идва на гола поляна. Той винаги е предизвикан и мотивиран от поведението на ония, срещу които е насочен. Това съвсем ясно го е посочил преди четири века в третия си закон членът на Кралската академия сър Исак Нютон. Ние — завършва Матей — се разграничаваме.“ ^[116]

Воден от историческата си роля на архивар и хроникьор, авторът в този роман използва за представителите на въпросния етнос нарицателното, което им дават героите. Щом те ги наричат **цигани**, той какво друго да направи? Да, може отново да се разграничи. Което незабавно правим най-категорично. ↑

^[114] (2018) Оня ден Матей ми показва една **статия** в нета. Виж — вика — как ни представя тая паплач пред света. Аз само ще ви обърна внимание, че статията за *българите* започва с моментална снимка на разтърсваща издъно класическа *цигания*. Матей каза, че той, като редактор на най-истинския вестник в периферията на Галактиката, няма какво да добави или махне от тая статия. Единствено не бил съгласен с постскриптума. Но то да сте чували за българин, който да е съгласен изцяло с някого или с нещо? ↑

^[115] На мен ми хрумна, че трябва да сменим името винпром, както и името на плода манго. Също така и да изхвърлим от историята ни и оня съд за отопление и претопляне на храна с живи въглини. ↑

^[116] Ние пък се разграничаваме и от него, както и от всички, които вече са се разграничили разграничаващо с всички възможни разграничителни разграничения. Въобще... (цензурирано). ↑

^[116] Предлагам, разбира се срещу приемливо и за двете страни материално възнаграждение, тоя на практика чист вакуум на нашите водещи учени, за да извършват там своите фундаментални експерименти, с които да опровергават най-последна омръзналата на прогресивното човечество Специална теория на относителността^[117], в нейните най-обща части.

P.S. В нашето издателство вече постъпиха две работи по тая тема. Както др. Живков казваше, скоро ще забият камбаните. ↑

[117] Божидар ми е обръщал внимание многократно и тук отново ще подчертая с най-дебело пишещия си червен флумастер, че според него, противно на твърденията за тоталната релативност на явленията в света, **има морален абсолют**. Това бил Божият морал. Всяко отклонение от него било фатално. За кого и в какъв смисъл — не ми е казал. Само че дали е вярно? Ето, аз колко пъти съм криввал от правия път, а на — живея си без никакви стресиращи проблеми. Е, като се изключат понякога финансовите, но те и праведниците да не са всички със седем цифрени сметки в банките? Да не споменаваме колко от тях са ги пекли на различни видове огън, рязали със специални или с първите попаднали под ръка сечива, разпъвали по общоприет, както и по завъртян начин и т.н., и т.н. ↑

[118] Ето че и Божо мисли като графа. Може пък и да има нещо в тия теории... Ъ, има то. Глупости на търкалета. ↑

[119] Мичуринска селекция — и тук, (между?)впрочем като навсякъде, инж. Къбоков използва в непочтителна форма достиженията на социализма. Иван Владимирович Мичурин (1855 — 1935) е от малкото свестни биолози, на които болшевиките позволяват да работят за съветската кауза, докато са все още живи. Въпреки многобройните вицове за него, той наистина създава чрез познати биотехники (главно ашладисване и кръстосване, мен ако питате) различни сортове с нови и ценни качества. Разбира се, имаше и такива, дето възприемаха разработките му като аналог на алхимичните социални експерименти, които извършваха болшевишките комунисти. Божо веднъж ми обърна внимание, че като някои от най-некадърните ни, алчни и тъпи средновековни владетели, както и нашите соцфеодални властелини са се надявали някое чудо като философския камък или хомункулуса (и двата от прогресивен социалистически, а не от буржоазен тип) да напълни хазната и да спаси държавите, които опростаиха. Затова били толерирали опити като тези на естествоизпитателя — току-виж новите сортове и кръстоски компенсирали съсипването на селското стопанство и държавата от простотиите им. Обаче не ги било огряло. Може и да е прав. Сега кой ти знае какво точно е изследвал Иван Владимирович. И вицовете за него са позабравени. А така сме им се смели. Особено на онзи, дето обясняваше защо великият биолог нямал деца — еми, защото *кръстосал* краката на жена си. Ето, виждате ли с какви

простотии се занимаваха омразните на всички трудещи се антисъветски дисиденти.

Важна контрабележка: Не е задължително подборът, за който говори инж. Къбоков, да се е извършвал съзнателно. Възможно е това да се е случило и все още да става спонтанно в желеобразната среда от характерна алчност, извечен егоизъм и най-обикновена глупост, които са основни консистенции при производството на народни маси по нашите земи. Според него, няма спор, че онези, който са финансирали генералния проект преди сто години, са били съвсем наясно какъв *вирус* пускат в полуфеодалния ни социален бъркоч с привкус на неизживени особености от старокаменната епоха. Както и с това, че местното население няма имунитет срещу него. И това не е художествена метафора. Според нас, и инж. Къбоков е наясно с особеностите на социалните механизми. Той неслучайно е финансов вълшебник, при това последователно от соц– и от каптип. Изпреварвайки събитията можем да кажем, че и Матей достига до прозрачната за всички гении същност на обществените явления. Но и ние, останалите, можем да разберем какво се случва около нас, ако отгърнем читанките по теория на нелинейните системи, теория на катастрофите, теория на игрите и други отегчителни и тежки за четене и много далечни на нашите държавници материи^[120]. След като се въоръжим с такива знания, трябва да съобразим съвета на инж. Къбоков към един негов приятел, когато си говорели за това как се случват нещата на тоя свят. Той му казал: „Нищо на тоя свят не се самозаражда спонтанно^[121]. Затова щом се натъкнеш на някакво събитие, винаги трябва да се запиташ кой го е предизвикал. Разбира се, има неща, които са по Божията воля или по диктат на чуждоземни раси. Обаче текущите земни проблеми се решават от собствениците на зелените пълномощия за управление. Затова просто следвай пътеката, очертана от тях. Ако успееш, тя обезателно ще те отведе до виновника. Те ще ти покажат и другите най-важни пътечки, а именно онези, по която можеш да изкяриш някой лев или да се измъкнеш своевременно.“ Казвали са ми, че няма как да минем и без да изучим историята, но истинската, а не онази, предназначена за гои. Но ние няма да се занимаваме с тия високи материи. Разбира се, задължително е да се завършат и курсовете за министър-председатели в школите, които сега разкриваме. За по-заетите ще споменем, че ще има и съкратен тридневен вариант.

Успокояващ е и фактът, че по нашите земи всички се раждат с характерните знания, които другите народи постигат след продължаващо векове и безполезно за нас обучение. В този смисъл несъмнено вродените ни умения за работа в министерски, и, най-паче, в министърпредседателски кабинети приличат на пухчето, с което се излюпват малките от семейство *Кокошки* (става дума за *домашната кокошка*, а не за *Оскар Кокошка* — той е друга птица). На науката все още не е ясно защо, след като първоначално са толкова умни, впоследствие малките талантиливи бройлерчета изглупяват и се превръщат в обикновени кудкудякащи или съскащи асоциални елементи от кокоши или гъши тип с някои щраусови навици в поведението. ↑

[120] Както казва инж. Къбоков, не само тези материи са им чужди и далечни. „Теа тунейдци, търтеи и дембели“ (така ги нарича) нямали не само смислена програма със съответните многопосочни цели за един смешно кратък срок от стотина години, ами дори поне някаква по-съдържателна представа за това какво трябва да се направи в царството през седмицата нямали. Никой от тях не знаел кои са възловите му проблеми, как и в какъв ред трябва да се решават, кои са специалистите за тая цел, в какви срокове трябва да стане и колко ще струва на хазната. На всичко отгоре тези пълни лаици и продажници ни *набутали* в Евросъюза, при нашите отколешни врагове (той и друг път го е казвал). Те така са ни забили в десета глуха, че дори чесън внасяме от Китай, а картофи — от Полша. И овцете намалели наполовина, хората не гледали повече прасенца за Коледа, а кравите ни били станали толкова малко, че скоро вече сме щели да ги знаем поименно. Всичко това се случвало заради липса на кадрови резерв (щото навремето сме си били изгонили евреите, моля ви се) и заради това че нашите кандидати за министерски постове не познавали ниските нива на управление (за селски кметове не ставали, а сега, де), не живеели с основните ни проблеми от най-ранна възраст (откога, от като са сядали на кукуто си ли) и не знаели алгоритми за техните възможни решения. Въобще, точно обратното на онова, което се случвало с коронованите глави и в семействата на потомствените професионални политици в „белите“ държави (вече не издържаме — тва кво е, ако не расистко-ксенофобско сегрегистки неонацизъм?). Само един от нашите държавници (кой?) имал поне идея да се строят магистрали —

обикновени или може би към бъдещето. Останалите се хвърляли по подсказани популистски идеи с прозрачната цел за следващ мандат. За повечето от нашите пишман държавници и протоколът си оставал неясна материя до края на управлението им. Но то и материалът, както се изразил един от тях, бил калпав. В замяна нашите били имали други качества и заемали властовите позиции с други цели (какви?).^[122] Затова и ние (кои?) не храним особени надежди, че някой от тях ще прочете великия роман и в някакъв неясен порив ще се разрови из подобни мъчни теми. За любознателните ще поясним, че за такива фундаментални понятия от съответните математически дисциплини става дума и в забележка 0. Тя неслучайно е избрана за начало на положителната система за отчитане. Но всичко това не се отнася за нашите политици. Повечето от тях в училище са имали тежки конфликти дори с аритметиката. Божо често е казвал, че чува как нещо неизвестно на науката трака в главите им, когато събират числа над десет. Жестоко е да ги тормозим с теория на игрите^[123] и математическите модели. ↑

^[122] Това било, според Божо^[124], както крадене или както му викали при соца, лично облагодетелстване за държавна сметка. Само че тогава поне за някои това завършвало в килиите на Софийския затвор или в съответните такива заведения по места. Сега, съгласно новите европейски повеи и тоталната грижа за човека, такива нехуманни решения не били приложими. ↑

^[123] Все пак можем да кажем нещо в оправдание на нашите управляващи. Една бегла справка показва (тя и по-задълбочената води до същите размисли), че литературата по тази мътна теория в нашето книжовно пространство е толкова малко, че с първо приближение можем да я приемем за нулева. От времето на Студената война, когато през 1944 г. двамата гениални евреи Джон фон Нойман и Оскар Моргенщерн публикуват *Theory of Games and Economic Behavior* е минал доста повече от половин век (2006). Според инж. Къбоков социалистите, които продължават да ни управляват, изглежда се отнасят към подобни автори (Норберт Винер например) с предишната класова неприязън като към врагове на работническата класа и трудовите селяндури. Затова подобни книги в нашето държавно игрално пространство няма^[125]. Тъй като няма и ентусиасти като отец Паисий и Матей Миткалото, които да тръгнат из царството и да разпространяват

подобни упадъчни знания, теорията на игрите си остава *teoria incognita* за нашите държавни мъже, както и за жените, още повече или най-вече и *тем паче* (виж следващата подзабележка). ↑

[124] Ние, следвайки нашата стратегия за въздържане от секс, здравословно хранене, материални успехи и умерен алкохолизъм, се разграничаваме. ↑

[125] И в 2021 е пак така. Разполагаме все пак с едно-две заглавия като апокрифа на доц. Иван Иванов, който обаче за всеки случай е минериан с вируси (вероятно от руски хакери). ↑

[125] Ето колко странно се нагласиха нещата. Тук Божидар повтаря една основна мисъл на покойния барон от предисловието на книга I. И ние винаги сме твърдели, че няма нищо случайно, но сега, след като Едуард Алфонс, а и самият инж. Къбоков го казват, значи... Абе, нема лабаво, както пък казва др. Живков. ↑

[126] Данните, с които е разполагал тогава (кога?) инж. Къбоков по принцип не са актуални.^[127] Ако погледнем нещата от официалната историческа гледна точка, още първото ни царство е било на някаква мигрираща_ популация_, която се е довяляла по тия места бягайки от някого или преследвайки нещо си. Затова по традиция тъй наречената ни държава открай време приема и изпраща разни еми– и само мигранти. Едни идват, други пък си отиват. През цялото време си е било тъй. Към настоящия момент (2015) не е ясно колко от приходящите вече си търсят друга държава, а и на кого му пука. Неофициалните данни варират от 1.5 до 3 млн. Това е малко кофти. Има разни демографски пророчества, че в такива случаи текущото царство май ще трябва да се закрие: до десетина години основната част отсега работещите ще се пенсионира, ще дундурка внуци или ще се отдаде на заслужено боледуване и няма да има кой да работи из фирмите и учрежденията, а значи няма да има нито кой да снеса данъци, нито кой да ги събира и зяносва. Но то, както казва Метаксаки, „Други ще дойдат по тия места и ще си образуват нова държава. Кво като вече основният девиз не е «хвала на Тангра». Може да е «машаллах на Падишаха». Пък може да е и «да е жив Банго Васил, да ни храни, да ни дава социални помощи и да се грижи за копелдаците ни.»“ (Тоя е малко по-дългичък, но пък е и по-съдържателен). Матей ми обърна внимание, че ако е ПССР (Поморийска съветска социалистическа република), можело и без девиз. И кво?

Голям праз. Абе, я ние за всеки случай да се разграничим. ↑

[127] Тя самата книга е вече покрита с исторически прах. Аз се сетих да запиша тия негови мисли преди два-трийсетина години, а той кога ги е изрекъл, (следва цитат от поет), днес никой не знай (2). ↑

[128] Ето до какво води тъй наречената демокрация, дори когато е в лек български вариант. Както и на други места сме споменавали, според някои той е използвал дори понятието електрофекализационна болшевизация. ↑

[129] Протоколът се фàче (прави се) на сàмото място — разпространен (по ония времена в Атомната) влашки израз за бърза реакция. Въобще, че фàче — бине фàче. Продължението е цензурирано от ВЦЦСКНТП (влашки център за цензура, спорт, култура и научно-технически прогрес). ↑

[130] Всеки може да си помисли, че инж. Къбоков е основен враг на подобни (срамни?) обществени явления. Само че дали е така? Веднъж някой почнал пред него да пустосва корупцията. Божо не изтраял. „Ти — рекъл — на един прост катаджия няма ли да пъхнеш в джобчето дваисетачка^[131], за да отървеш кожата? Ще пъхнеш. А няма ли да бутнеш рушвет според тарифата — там за лиценз за салон за красота, за такси, за радио, за чейндж бюро, за охранителна фирма, за аптека или за продажба на домашна ракия? Сега кажи колко дълбоко ще се бръкнеш, за да се спасиш от някоя мъртва хватка на данъчните? А ако те лекуват разни доктори изнудвачи? Ами ако животът ти зависи от решението на съдията? В техните ръце като попаднеш, какво ще правиш? Колкото поискат, толкова ще снасяш. На тебе ти е неприятно, че те са начело на всенародното движение за повсеместни подкупи, те са водачите на корупционната ранглиста, те са знаменосците в първомайския блок на рушветчиите.

Ами що не станеш данъчен, съдия или поне хирург. И ти ще си в колоната. Може дори да носиш байрака.

Запомни, драги: Единствената истинска власт е на оня с парите. Всяка друга е илюзорна и порочна. Хората, които ти изброих, имат някакво осезателно влияние над останалите. Обаче усещат, че това е до време и почти винаги са готови да го осребрят. Затова и светът ни е пълен с корупция. Тя е просто един почти безотказен преобразувател на власт. Разбра ли сега, колко е полезна, тая проклетия?“

Разбрах — рекъл оня. Какво друго да каже? ↑

[131] Размерът на подкупа е някаква ориентация за времето. Имаше период, през който глобата за незакопчани колани беше пет лева. Дори имаше лаф — уж на катаджията, недоволен, че проверявания водач си ги е сложил: „Ей, ти за пет лева ще се удушиш, бе.“ После глобата стана двајсет лева. Кога, вече няма значение. Сега са други времена. ↑

[132] Има малко стряскащи аргументи (поне за мен) за тая уж иронична симпатия на инж. Къбоков към служителите на НАП. Ние нали като се съберем и стане дума за корумпирани митничари или данъчни, няма начин някой да не ги наплюе. Веднъж бяхме с Божидар в някаква компания и до попържни бяха стигнали. Чак ми стана неудобно. Нали има мнения, че и те в известен смисъл са хора. Останал съм с убеждението, че Божо обикновено само слуша. Той ще ти каже какво мисли, само ако си му приятел или вече яко го предизвикаш. И тогава най-накрая не изтрая. Защо — вика — си го изкарвате на тия труженици? Данъчните това, данъчните онова. Митничарите тъй, митничарите иначе. Те били най-голямото зло. Защо така сте нарочили тоя оазис за душата — сенчестия сектор? Не ви ли е минавало през ум, че на него се крепи истински народното? Огледайте се: въпреки усилията на тъпите ни държавници, все още има български — натърти той — магазини и предприятия. На тях дължим изчезващото чувство, че все още имаме икономика и държава. Запитвали ли сте се как се издържа на конкуренцията на западните фирми и на могъщите еврейски търговски вериги? Нашите алчни управници и службаши отвориха вратите на тия изедници за класическата шепа жълти сребърници. Заради тях условията за нашите производители и търговци в повечето браншове са направо убийствени. Повечето от оцелелите ни предприятия се държат най-вече заради сделки без противните на народа фактури. Най-често като продават внесена нелегално стока. Ако излязат от сенчестия сектор, и ще фалират. Тъй че, да са живи и здрави данъчните, че си затварят очите и дават възможност на нашите фирми да съществуват, въпреки тъпите закони, съчинявани от поредната управляваща пролетарско-селска клика. Да са живи и здрави и митничарите, че пускат без царина евтините турски боклуци и кварталните магазинчета все още не са ударили кепенците. Ей тез две категории скромни труженици крепят тежко болния ни социален организъм — изхили се той. — Ама, били вземали някой и друг лев. Ми

нали всеки трябва да получава според труда си? Като те гледам, ти си живял при соца. Не са ли ви учили на тая основна негова мъдрост в часовете по научен кретенизъм, тъй де, комунизъм? Затова за тях не давам лоша дума да се издума.

Един от компанията се опита да остроумничи: „Ще ме свържеш ли — вика — с някои от твоите хора? И аз искам да допринеса за националната кауза.“

— Ти още малко и ще поискаш да те запозная и с любовниците си — озъби му се Божо. — Ако я караш в тая посока, може да получиш и някои други, по-болезнени знания.

И оня млъкна. ↑

[133] Както и за сноби и по-бедните нашенски парвенюта. (б.а.) ↑

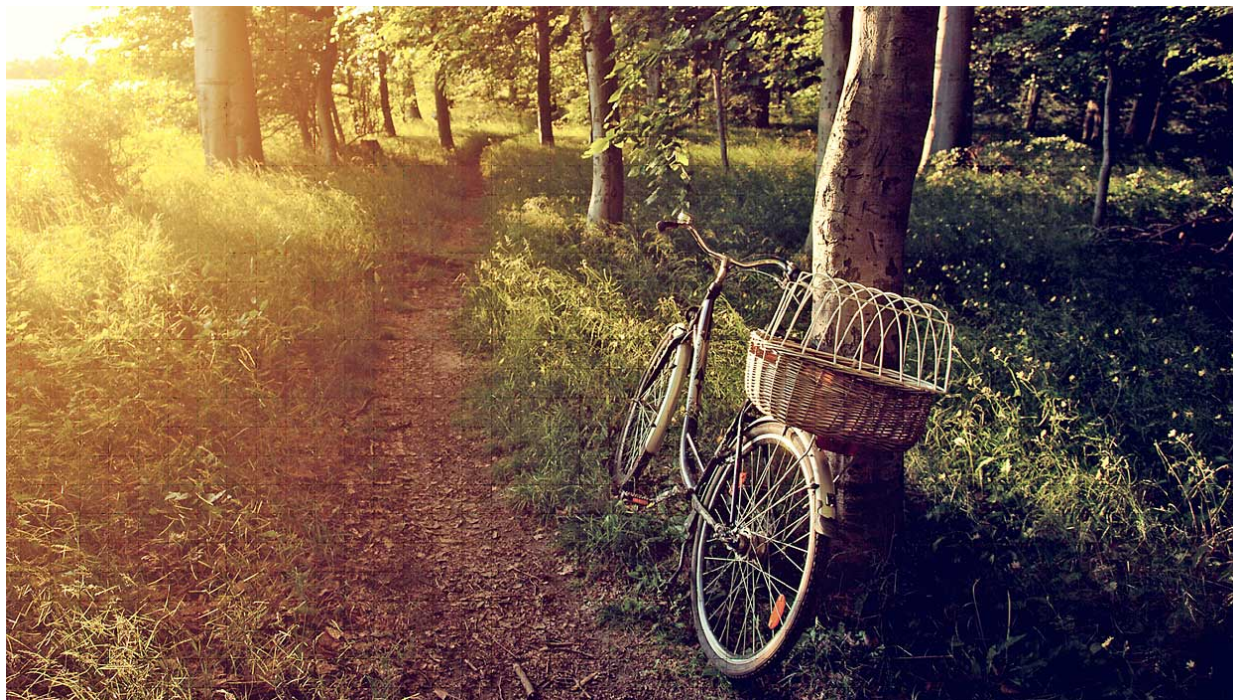
[134] Не можем да не се възхитим на Божовите прозрения. Тук той, подчертаваме, за пръв път определя нацията като производна (може би първа?) на държавата. Всички автори досега са се мъчили да дефинират това мъгляво понятие, което произлиза от латинското *nasio* (племе, а също и *народ*^[135]), описателно. Вместо това инж. Къбоков го прави с цитирания набор от аксиоми. Характерните черти на нацията се пораждат (според него фрактално, холограмно или по [принципа на Хермес Трисмегист](#) „Каквото горе, това и долу“) тъкмо от действието на така определената обществена конструкция. Например общият език се генерира от изискването за комуникации, общите културни ценности пък — от образователната система и религията, и т.н. Но Божо е казвал и че така породена, нацията приличала на нещо като блато и даже на система от блатата, в които ти цопваш (в някаква последователност) доброволно. Така и определението на това мъгляво понятие, в което всеки от учениците досега влагаше каквото му харесва, става най-после съвсем еднозначно. И разбираемо^[136]. Да не говорим, че получава цвят, форма и дори характеризираща го миризма. Най-накрая в него има и предчувствие: цопваш (ЦОП) и започваш да пляскаш весело и да пръскаш кал на воля. Така и окончателно става разбираемо и защо няма българска нация^[137]. Ясно защо: защото не сме успели да създадем такава държава. Която да има история поне колкото на някой западен църковен хор или фабрика за бъчви. Въобще, блатата има, обаче държава — не. Всеки можел да си обясни как изглежда нейният атрактор: като една огромна дупка в историческото пространство, на чието дъно сме от самото начало. Както вече сме споменавали, Божо неведнъж е казвал

пред свидетели, „Писнало ми е да слушам за 1300 годишната история на царството ни. Държавата възниква като фрактал (ето на) от обществения хаос, за да се маркират, защитават и обслужват територии, които са владения на последователност от велики родове. Тя е инструмент за поддръжка и уредба на тяхната частна собственост, дори когато владетелите са били принудени да отстъпват привидно или съвсем реално нейни части и да реализират форми на притежание, които са доста размити. Във всички случаи обаче те имат най-сериозния и ангажиращ мотив — да защитават именно собствеността си. А не доходоносен пост или някакви абстрактни ценности и угасващи с времето амбиции. Или обикновено нашенско големееие и пъчене. Как се прави това от истинските владетели е описано най-добре в читанката на Макиавели. С добавка за вкус от Айзенрайх.^[138] Ние нямаме нищо такова, защото епизодичните ни велики държавници са се редували със серии некадърници, които са съсипвали, разпилявали или направо погубвали царството ни. Вероятно нямаме достатъчен генетичен потенциал. Освен това плътността на предателите и цареубийците — сигурно заради климата — е доста по-голяма от допустимото. За беда в халтавите ни царства местните аборигени винаги са се държали строго бихевиористично и са отказвали да спазват повечето правила и закони. Понеже българите са все умници и всеки гледа в канчето на другия, строежът на държавата все не се получава. Повечето от тях са се отдали на по-доходни и приятни занимания и предпочитат да крадат и да си почиват. Така държавоподобните ни образувания час по час са рухвали и тукашните територии ставали последователно собственост на сравнително тъпи чуждоезични владетели, които не са разбирали, че по този начин си слагат таралеж в гащите (що за изрази) и също са ги губели. Затова вместо 1300 годишна държава се е получила история_ на_ *опитите ни да я направим* през този мъчително дълъг период. Един от друг по-неуспешни. Те са завещавали на всички ни отделните поражения, пълния краен неуспех и произтичащите от това чувства. За утеха ни е оставена единствено възможността да се самозалъгваме с героични измислици и патетична фразеология. От типа, че нямаме пленено знаме. Обаче всички войни най-накрая ги губим. Ето това имаме в действителност.^[139] И най-странното е, че сме **оцелели** въпреки всички простотии, които

неуморно извършваме. Видимо това е Божията воля. Следователно и това не е наша заслуга.“ ↑

[135] Според негови приятели, Божо бил казвал често, че не му е ясно какво точно е „народ“. Затова и съвсем пък не знаел какво е това „български народ“. Даже уж веднъж се бил изцепил, че това било оксиморон. Той още в Атомната си беше чешит, ама чак пък толкоз... Ние (и аз лично) се разграничаваме. ↑

[136] Мислили сме да светнем Шломо Занд и другите (кои?) за Божовите прозрения. Не само за това, а и за останалите негови епохални открития. Ама като не знаем нито идиш, нито иврит, нито нищо... Но пък може тези прозрения вече да са достигнали до тях. А и до някои други може да са достигнали. На мен например онзи ден сутринта (23.12. 2010 година) ми изпратиха една картинка заедно с поредния ъпгрейд. Тъкмо пийвах зелен чай *матча* (на японски 抹茶) за подсилване на паметта и някои други работи, когато я отворих. Хлъцнах и за малко да се задавя. Да не съм голословен, направо я вижте.

Сякаш е направена в залива от пролога на „Атомната воденица“. Всичко си е същото: и ръкава на реката, и румънския остров отсреща, и гората, и пътеката, и голямата тополя. Дори велосипеда на Божо са

сложили. Само че не са имали под ръка пластмасова кофа, и затова са друснали на багажника неква еврокошница. Който ми каже, че това е случайно съвпадение, ще му напомня какво казва Виктор Богданович: „Всеки младши лейтенант от ГРУ знае, че дори едно съвпадение (курсивът наш) вече намирисва на... (там на нещо, според случая)^[140]“. А тук колко са? Ми те само за треволяците в сянката не е ясно дали са същите, щото не се виждат. Съвпадение ли? Със същата вероятност може да се получи статуя на Донатело при случайно срутване на местно свлачище. Не е ли по-логично да си помислим, че някой я праща нарочно? За одобрение, може би, и после да си я използвам? ↑

[137] Тук ние не сме съгласни с инж. Къбоков. Може и да имаме неуспешна държава, обаче самото име показва, че все пак имаме. Може да е неуспешна, но си е държава. Абе ква държава може да е, като е неуспешна. Ми такава е на, неуспешна, ама държава. Ма толко си прос, че... Ти, кат си толко умен, що не си богат? Кой, аз ли не съм богат? Ми ти, бе, да ти... (цензурирано). Абе аз що не ти... (цензурирано до края).
↑

[138] Дълго време се мъчих да разбера кой е тоя Айзен и какво въобще има предвид Божо. И веднъж го попитах. „Хъ, май моите лекции не са били полезни за теб — изгледа ме той доста презрително. — Иначе щеше да разбереш, че истински и неоспоримо може да се владее единствено онова, което е твое. При това по признат от всички начин. Само управлението на собственика е справедливо, етично и устойчиво. Дори за плембоса неговото предаване по наследство изглежда напълно естествено и законно, и най-важното, то единствено е съобразено с Божия замисъл. Как и по какъв начин ще го прави, решава стопанинът. Ти най-после запомни хубавичко: владетелите ни и техните преплетени от два века кланове притежават почти всичко значимо в нашия свят. Затова и управлението му им се полага съгласно обичаите и закона. Те са истинският суверен, а не безличната сива маса от бедни и посредствени хорица, която в нашите представи се асоциира с тъй наречения народ. И нашите Князе си управляват отдавна с изобретените от тях всемогъщи зелени пълномощия. С количествата, натрупани в техните банки, те манипулират изборите, назначенията във всички правителства, глобалната политика и въобще всичко значимо на най-високите нива. Инструментите за това — големите медии, тайните общества и всякакви фондации с явни и прикрити цели — са в техни

ръце, плащат се с техни пари и служат на техните интереси. Заради фракталния принцип, по който функционира обществото, всички по-малки подобни структури в държавата работят по начин, който те искат. Правителства са с формални функции за най-фундаменталните проблеми, тъй като решенията ги взема друг. Оня с парите. С най-много пари. На повечето хора им изглежда, че управлението се извършва от разни президенти и министър-председатели. Само че те не притежават нищо съществено от държавите си, нямат мотиви, освен тщеславието, себелюбието и алчността, и най-важното, разполагат само с мизерни количества от истинските пълномощия. Предимно кредити от нашите банки. От близо два века, благодарение на тъпите принципи на демокрацията, за най-съдбоносните въпроси решаващ глас има безличната тълпа от пълни лаици в държавното управление, чието мнение се направлява по-лесно и от водата в напоителен канал. Това е очевидно тъпо, но пък така по върховете на държавите се поставят креатури на чичата и братчедите. Те са резултат от десетилетно кадруване чрез управлявани с техни пари могъщи организации, затворени общества и тайни ложи.^[141] Затова от дейността на правителствата и парламентите може да се очаква желан от нас управленски ефект. Понеже всички нации са натопени в пространството от внушения на нашите медии, има възможност да им пробутваме всякакви изпързалици идеологеми. Така социумите се настройват на определени честоти, в които едно или друго управленски решения изглеждат единствено възможни, държавите са принудени да харчат огромни суми за въоръжаване и за разни глобални проекти, потънали са до ушите в дългове и на практика са заставени да изпълняват условията на ония, които ги финансират. Нашите условия. Защото нито една система на съвременната икономика не може да работи без енергията на зелените банкноти. На непослушковците просто завъртаме кранчето. Следва гражданско неподчинение, бунтове и коктейли Молотов. Държавата фалира и вдига белия байрак. От това, надявам се, ти става ясно, че дейността на държавниците по най-висшите етажи на властта е подчинена на волята на дедо Амшел и чичо Соломон. Освен че е временна, тя има и явен камуфлажен характер, с който се прикрива истинското наше управление. Нали съм ти казвал откъде произлиза «парламент»? От парлама. Който пък от тези марионетки си започне да си въобразява, че може истински да управлява и тръгне с рогата напред,

бързо се сбогува с илюзиите си, а когато е необходимо — и с долния свят. Вече и сам можеш да съобразиш, че оцеляването ти зависи от това, доколко си разбрал кибернетичните механизми в социума и латинския вектор на изгодата или поне си се адаптирал като милиарди твои събратя да изпълняваш безропотно и безусловно нашите правила на играта. Всеки отказ от тях е с лош край. Но то така управляват мъдрите владетели. Народни маси си въобразяват простодушно, че им се чува думата, доволни са, че има какво да хрупат и не излизат да беснеят по площадите, да грабят магазини, да палят коли и да трошат скъпо струващи витрини и оборудване. Така в относително спокойствие и с минимални разходи вървим в правилната посока към родната звезда **т** (тау) от съзвездие **т** Кит, възпята от нашия набеден за пролетарски бард поет.“ Тъй ми рече. ↑

[139] Според инж. Къбоков, нацията трае докато има държава. Когато тя се събори, и нацията се разпада на езикови, религиозни, етнически и обикновени цигански общности (ние се разграничаваме). Това поставяло под въпрос и въпроса за българската нация (подозирам, че тук някъде трябва да изправам една въпросителна). Но на нас ни е се тая. Ние сме интернационалисти. Някои са даже интернационалисти, че направо и интернационалисти. Затова бърза да се разграничим. Още повече че съгласно закона на Парето, ние се числим към категорията на антиелита (криминални типове, местна интелигенция, велики писатели и т.п.), а той е винаги срещу елита и държавата, но не желае да управлява. Ние предпочитаме умерения алкохолизъм, шарената сянка и големите хонорари. ↑

[140] Наскоро (2018) един мой ученик, впечатлен от разказа ми за любезните (по)читатели от Гугъл, ми изпрати оригинала на тая снимка. Казва се „Heute gehe ich zu Fuß.“ (Днес вървя пеша.). Направена е в околностите на красивия германски град Брауншвайг. Както може би някой от читателите ще се сети, инж. Къбоков е немскоговорящ. До 1946 г. Брауншвайг е столица на едноименната провинция. Само за сведение, авторът на великия роман е роден през тая с нищо друго незабележителна година. ↑

[141] Божо веднъж ми обърна внимание, че при нас съвсем пък нямало как да е другояче: българският елит е бил системно избиван от чужди и най-вече наши селекционери, а царските ни родове били затрити напълно. Разбира се, нашите избори не се финансирани и

креатурите на кликите не се отглеждали от дедо му. Нямало нужда той да си харчи за глупости джобните си. Ние сами и за наша сметка сме били организирали целия цирк. Според мен не е прав. Може царски потомък да нямаме, но си имаме прероден Ивайло. Обзалагам се, че и съдбата му ще е същата. Божо отива по-далече. Според него едно от двете изречения е вярно:

— Ивайло не е свинепас.

и

— Бат Бойко не е прероденият Ивайло.

И аз така разбирам нещата.

Р. С. Спомних си за мислите на Божидар за същността, функциите и управлението на държавата много години след като написах тия книги. Беше надвечер, към шест и половина, и жена ми, като превключвала каналите, беше попаднала на телевизията на БСП (б), а там вървеше интервю с един хазартен и лотариен бос, който накара българите да търкат като малоумни шарени билетчета и да му пълнят касите с разноцветни пълномощия. Той отскоро беше в едно недосегаемо емирство. Беше успял да се измъкне навреме, както повечето новобогаташи от неговия ранг и сега обясняваше на баламурниците с апломб на духовен наставник, че държавата — това сме били ние всички. Божо веднага щеше да каже, че в момента тоя юнак ни пробутва класически соцманипулации. Държавата не е някаква неясна същност с мъгляви свойства, неопределимо местоположение и суверен. Тя е система, създадена през вековете с определени цели, като по идея е трябвало да принадлежи на владетеля си и да се управлява от него и елитни специалисти в бранша, които той е упълномощил. По една или друга причина това негово право се е размило във времето. Но на когото и да е сега, тя не е и никога няма да бъде на народа. Дори по простата причина че той не може да бъде персонифициран, манипулира се елементарно и не може да поставя свои ясни цели, а няма и воля за тяхното осъществяване. Всички палиативни решения на тоя проблем — особено социализмът и демокрацията — не са съобразени с научните принципи на управление и в дългосрочен план не могат да имат успешен край. Народът не е управлявал и никога няма да го прави. Неговата роля е да намери закрила в царството и възможност да следва Божия промисъл, спазвайки законите му. Истински владетели на държавата (не и на българската) в наше време са онези, които

заслужено са с най-много зелени пълномощия за управление. Защото те на практика я притежават. При нас обаче през последните сто години са се разпореждали обикновено разни навлеци от някоя конюнктурна клика. В тоя смисъл тя (Матей използва шайка, котерия, мафия, сган и тям подобни, защото е с по-богат речник) е и държавата. Не ние. Все едно да си в болницата по клинична пътека, сестрата да ти прави поредната клизма, а ти да се репчиш, че си движещата сила на здравеопазването. И, както казва пак инж. Проданов, подобна клика беше позволила на разни безскрупулни мошеници да превръщат българите в стадо от неудачници (ние се разграничаваме). Във всякакъв смисъл, не само по безпаричие. Разбира се, на българските социалисти (б), сигурно им харесваше народния характер, който посочи агитаторът. Още повече и призова от екрана да свалим отново с по-твърди средства (както винаги са го правили техните щурмоваци) правителството. Те затова и бяха му дали на тоя ръб програмно време почти в праймтайма. Мислел съм си, под влияние на Божовите теории, че атаката срещу нашите съвременни богаташи е атака срещу някаква почти незабележима и уж недразнеща големите световни играчи независимост. Само че изглежда се дразнят. И акциите срещу „мръсните пари“ текат с пълна сила. А то в царството други няма. Щом обаче никакво значимо количество от пълномощията за истинско управление вече не е в ръцете на наши сънародници, държавоподобното ни образувание няма как да не се управлява от външни сили. Ние всички стратегически отрасли разпродадохме още в началото. Енергетиката, с две-три изключения, не е българска, телекомуникациите не са български; тъй наречената тежка индустрия, мини, злато — също. Всички отдавна са продадени за жълти стотинки. И — както Божо щеше да посочи — най-важното, най-важното — банките, ако не броим май три, не са български. Но те и трите са колкото по-големи зложни къщи. Остана ни като национална опора само някой и друг милиардер. А те всички са, кажи-речи, подследствени. Не, прав е Божо, както е тръгнало, може и да не го бъде царството ни. ↑

[142] Тук обаче се сблъскваме с пример за това колко е недалновиден понякога инж. Къбоков. Пътищата в републиката отдавна са ремонтирани благодарение на титаничните усилия на новата народна власт и с братската помощ на държавите членки. Да живеят и пребъдват

във вековете славните ЕБазаРазвитие и МеВеФе — неизчерпаеми източници на заеми, необходими като слънцето и въздуха за всяко живо същество. Да живее българо-американската дружба. Вечна слава на преродения Ивайло и любим народен водач бати Бойко.^[143] ↑

^[143] Докато пишехме последния призив, дойде на власт нова народна власт. Долу старата народна власт. Бърз Народен съд за Борисов и неговата многомилионна клика. Да живее...^[144] ↑

^[144] Докато пишех горната забележка, дойде още по-нова народна власт. Вечна слава на другаря Румен Радев. Вся власт генералам. Съюз със СССР.

Репетиция за трети вариант: Долу отровното трио. Долу международната злобарка Манолова и нейните помагачи. Долу нашенската чалга и международния империализъм. Да живее другарката Нела Корнелова. Бърз Народен съд за... (списъкът се попълва от коменданта на Обединените трудововъзпитателни лагери в съответното населено място). ↑

^[145] Божо често е обяснявал защо нарича така тая прословута мечта. Защото какво представлява тя? Към какво кара да се стремят всички? Към собствена къща и яка кола, към новия модел телевизор, прахосмукачка или смартфон, към маркови дрешки и — както злобее той — към последния модел смарт клекало. Със златни инкрустации. От прочути италиански дизайнери.

— Че какво лошо има в това? — не изтраях веднъж.

— Ами, в тая мечта в центъра на всичко са парите — вика. — Значи златния телец. А какво ни учат първите две Божии заповеди? Да нямаме друг бог, освен Него и да не си правим кумир от нищо, що е под небето, на земята, както и на други места из една обширна дефиниционна област. Само Нему трябва да се кланяш и служиш. Ето го отговора: в американската мечта най-важен не е Бог и служенето и единението с Него. Американците уж повечето са християни — католици, протестанти и тук-там православни. Но не се мъчат да разгадаят поличбите Му и да следват единствено верния път. Неговия път. Вместо това са си въобразили, че могат да изземат Божиите пълномощия и да се разпореждат по света където и както им скимне. Раздават собствено правосъдие от типа на съдията Линч. Като в Дивия Запад. И навсякъде то е под маската на някакви „демократични ценности“. Зад тях обаче винаги стоят интересите на дедо, чичата и

братчедите. На американския пийпъл те отдавна са внушили една проста цел: всеки да се стреми неотклонно да стане богат. Откъдето следва, че за тях основният кумир е точно Златният телец с придружаващите го атрибути: горделивост, завист и алчност, в комбинация с останалите грехове. По този път те стават участници в игра, която винаги има моменти без правила. Докато я играеш, няма начин да не прекрачиш морални норми и закони. Щом целта е такава, няма начин да не ощетиш някого и, което е още по-зле, да го разориш и да го пратиш на социалното сметище. Защото в играта целта винаги е най-накрая да *спечелиш*. Без значение от стратегията, както и дали е с възможности за коалиране или е за вълци единаци. Тогава, както лесно се съобразява, все някой *ще загуби*. Но на кого от настървените играчи му пука, че печалбата на джакпота винаги се плаща от загубите на хиляди наивници и нещастници? Само че онези, които причиняват болка и нещастие или се възползват от тях, служат на един друг бог. Няма да го назовавам. Това е грях, заради който Мошето заповядва да избият всички виновни негови сънародници.

Да, ама сред моите познати никой освен Божо не назовава внушенията ѝ с такова плашещо име. Един ден не изтраях.

— Американците — викам — са велика работа. Може за тях да не важат някои заповеди. Те, като ги гледам по телевизията, всички са наперени и усмихнати, всеки се бори за мечтата си и си живей живота. И никой не бяга от Америка. Напротив, целият свят натам се е втурнал. Май вече всички са подвластни на тая тяхна проклета мечта, и се блъскат с все сили да я постигнат.

Той нищо не каза. Май разбира, че не е прав. Пък може и заповедите от Тората да са грешно преписани. Бе я за всеки случай да се разграничим. Ние великите писатели сме богати духовно. ↑

ГЛАВА XX

ПО ПЪТИЩАТА КЪМ НЕИЗЖИВЯНОТО МИНАЛО

*Изпълнението на моралния дълг на човека
измества всички други стремежи, без значение
духовни или материални.*

Това, общо взето, е
важното, което казва
Кришна на Арджуна в
битката при Курукшетра.
[\[1\]](#)

Настъпи отново късна есен, въздухът сутрин вече щипеше, но тази събота слънцето не грееше скъпернически и сякаш се долавяше полъхът на ранна пролет. Някъде към девет Божидаровият мерцедес току-що беше подминал Нова Загора. И уж времето беше хубаво, а гледката през целия път беше унила: пустеещи градини от ябълки и праскови с неподрязани и изсъхнали клони и лозя с трева до пояс — сякаш бяха сели безкрайни плантации за изсъхнали бодили, които започваха от мръсножълтия крайпътен буренак и се губеха някъде отвъд хоризонта. Беше пътувал из много държави, но никъде в тях нямаше такива белези на класически мързел и шашваща безхаберност. Тук това си беше нормална гледка от много години, но той се дразнеше — може би защото помнеше как изглеждаха лозята и градините край града, преди партията да измисли текезетата и цветущите земи да се превърнат в магарешки Ханаан: можеше с часове да вървиш из „Хатюрен“^[2] и да гледаш как всичко е старателно прекопано и обработено. Само мястото на онова пиянде Митьо беше пълно с маточина, щир, тлъста лобода и миши ечемик. Затова така и му викаха — „Митьовия маточник“. Помнеше и как му опъваше ушите баба му,

че и често го жулваше с някоя тънка „слушка“ по задника, когато се опитваше да мързелува и оставеше из лозето неизскубана тревичка. Но си личеше, че през последните десетилетия никой не беше шибал по задниците мързеливците в България и бурените тук отдавна си растяха на воля. „И тая демокрация, дето избуя от торната почва на соца, е като тях. Бе каква демокрация, нали аз самия открих, че това е логичното продължение на предишния обществен строй, а именно пазарният социализъм.“ — помисли Божидар и въздъхна, сякаш да издуха поне малко от насъбралата се горчивина. Напоследък в такива случаи се опитваше да се разсее с класическа музика. Беше чел за структурата на водата и беше видял колко гадно изглежда тя, ако наблизко е трещял хеви метъл и колко симетрична и красива е, ако се е образувала от звуците на Четиридесетата симфония. Затова пусна диска от концерта на Павароти, Карерас и Доминго в Рим, но веднага си помисли, че е пиратски запис като почти всяка музика, която се продаваше по сергиите. И че то не може и да е другояче в държава, в която наглите кражби и безогледното копиране на западните технологии и патенти се считаха за върхови постижения на най-прогресивния строй. До сетния му ден. Сега малкото западни компании, които се интересуваха от мижавия ни пазар, се виждаха в чудо от кражбите и се мъчеха да защитават правата си. Даже вече имаше някакво подобие на закон за авторското право, но то прилагането на всеки закон зависи от степента на очовечаване, а едва ли някой знаеше след колко време щеше да се разгърне тоя процес при туземците от балканските пуцинаци.

„Странно, как не ми е минавало през ум досега — помисли Божо. — Мошеничествата с авторските права започват тук, на димитровградския пазар или на другите подобни сборища. И с останалите престъпления е същата работа. Тяхното родно място не са социалните върхове. Техният зародиш е долу, «сред масите». Нали така обичаха да казват комунистите. Там са хилядите дребни измами и нахални тарикатщини, дето всички се правим, че не забелязваме. Затова минават безнаказано и вечните цигански номера, и чисто нашенските мурафети и зулуми. Тук законът се нарушава всеки ден, всеки час, всяка минута. А ние си затваряме очите или се правим, че не ни засяга. Все едно дали някой не спира на самотен стоп, дали ти пробутват в магазина разни боклуци или се крадат битови дреболии от местоработата. Или съседът забърсва крушчицата от коридора и

прецаква по някакъв друг любим начин комшиите. Или шефът ти те центри с осигуровките. Генезисът на бедите в царството ни е също като в Атомната. Руските специалисти нали обясниха, че катастрофата в Чернобил била следствие от дребни нарушения и незначителни обстоятелства. Точно ей такива на пръв поглед маловажни и направо незабележими нарушения на закона създават гадния хаос на обществената среда. Те са в темелите на проклетата Система. В нея се раждат фракталите на съсипващите държавността кражби и безнаказани мафиотски изстъпления. Може би от тях е по-лошо само унижението на собствените ѝ граждани. Да, новият строй си е само поредната бифуркация в катастрофиралото ни царство. И съгласно теорията, в него пак сме в атрактора на безогледното потъпкване на закона и морала. То заплесква с кал живеещата в душите ни Божия искра за ред и справедливост. Затова престъпленията избухват по върховете. Защото резонират със съкровения народни трепети. Тук започват етажите на мошеническите структури. Тук са забити огромните им обществени корени. И аз трябва да живея в тая проклета държава и да търпя, като зърнат паспорта ми из Европата, да ме гледат като... негър, намърдал се в расистки клуб. Хъ. С бял костюм и панамена шапка. И с постери с прокламации против апартейда. Не, няма спасение. Тъй е, щом като малки никой не ги е жулвал със слушката през ръчичките, като са посягали към грозденцето в чуждото лозе. Ами, тъй е, като слушаш акълите на ранния Спок и разни други като него. Сега няма излизане от батака. Мамата си трака.“

Толкова се ядоса, че му се прииска да отбие и да тръгне пеш през полята. Трябваше само да премине през китната горичка от магарешки бодили.

Вместо това инж. Къбоков внезапно реши да спре на „Староселската чешма“. Отляво на пътя след Нова Загора бяха направили няколко капанчета. Тук още в ония времена имаше ханче с това поетично име. Беше едно от десетината по-известни, заедно с „Горублянското“, „Юговското“, „Яворовското“, „Мишеморковия хан“, „Тенекиения хан“, „Мара Врачанката“ или емблематичната „Чая“ — основна база на соцпроститутките по пътя от София за Бургас.

Човек можеше да се запита защо тогава бяха направени тези ханчета, след като на тях не спираха например автобусите от междуградските линии, нито многобройните групи от работници и

селяни, които пътуваха за обмяна на опит, нито пионерските отряди, които обикаляха националните обекти с опознавателно-патриотични цели. До отговора се достигаше лесно. Защото, ако тези, които изброихме, не спираха, то другарите със служебни коли, както и редовите соцграждани, които бяха успели да се вредят за *лични автомобили*, спираха. И „Староселската чешма“ беше направена затова: да има къде да отпочиват въпросните отговорни другари от преходите, моторизираният пролетарски хайлайф да се подкрепя с кебапчета и лимонада по време на придвижването си през отпуските, местните разузнавачи да имат удобна явка, за да обсъждат разни тайни работи и да наблюдават чуждите шпиони от съседни окръзи или пък големите градски шефове да прекарат някой и друг сладък час с разрешените от протокола, бихме казали, придружаващи гражданки.

Но онези времена бяха отминали и сега ханчето вече беше станало изконна частна собственост, а до него бяха спретнали още две-три заведения с криво-ляво приличен вид, в които като на пусия причакваха пътниците наизскачалите сякаш от учебника по политикономия алчни капиталисти.

Божидар паркира пред средното, на което се мъдреше табела с една от стандартните тъпотии — „Който разбира, тука се спира“, и излезе от колата. На паркинга имаше още десетина коли и той се огледа раздражено. Искаше му се да е сам, да е в някой празен, тих ресторант с повечко звезди и единствените хора да са някой пианист с побеляла коса до дансинга и метр д’отелът, отдръпнат дискретно в другия край на салона. А тука си беше като в хан — пълно със селяндури от Старозагорско и циганор от Сливенско. Въпреки ранния час няколко специалисти по „тука има — тука няма“ вече бяха разположили оборудването на туристическа масичка и чакаха балами. Щом излезе от колата, измамниците веднага започнаха театро с оживената имитация на игра.

— Айде сега да видим дали ще познаеш де е топчето — каза баш мошеникът на един от подставените участници в измамата.

— Залагаш ли двеста лева, че ще позная? — запита наперено лъжеклиентът.

— Четиристотин да ги направим, ако искаш — заяде се по сценария първият.

— Готово — каза другият, — слагай парите. Ей тука е — и той посочи лявата кутийка. Топчето беше в нея. Да спечелиш, беше фасулска работа.

— Господине, господине, искаш ли да опиташ? — обърна се към Божидар нахалният мошеник зад масичката и започна да мести кутийките уж майсторски, но така, че да може да ги проследи и идиот, страдащ от атаксия^[3].

Божо го изгледа. Не можеше да ги търпи тия съвсем онаглели мангали. Толкова изтъркана беше измамата със скриването на топчето в ръка, че се чудеше как въобще се намират балами да се хванат на такава тъпа въдица. И всичко се вършеше безнаказано, под носа на полицията. Ченгетата ги подминаваха, сякаш това не беше пладнешки обир, а тестове за развитие на наблюдателността по програма на образователното министерство. И как да ги подгонят, като всяка такава бригада им снасяше поне един-два бона в зелено месечно. Нямаше полза някой от зрителите да разкрие измамата. Трябваше да се бие с цялата бригада, а и веднага след него щяха да хванат друга жертва.

„Хей, майка му стара, тук винаги си е било мошенически рай. Изглежда по нашите земи наистина се прераждат най-големите боклуци от близкия космос — помисли Божо. — А и баламите в това царство са основната съставка на популацията. Защо иначе щяха да тичат след опашатите лъжи на комунистите? Обаче пък всички се мислят за най-големите умници. На такива да ти е драго да им обереш паричките.“

Не трябваше да мисли така непатриотично, само че кой да посмее да му каже.

— Айде бе, господине. Ето, гледай — тука има, тука нема — подкани го пак крупнето, но Божидар го подмина със зле прикрита неприязън и влезе в кафето.

И може би за да се вкисне съвсем, още от вратата го блъсна характерната за родното пространство миризма на непочистено — в тоя случай на шкембе. През соца шкембе чорбата се беше превърнала от любима храна на бараби, пияндета и бедни студенти в рядко и специално блюдо, което се сервираше предимно в тежкарски ресторанти. Самата поява по масите на паничките с лют пипер и чесънче с оцетче беше като две допълнителни звезди на Michelin за категорията. Затова, щом получиша мечтаната възможност,

собствениците на ей такива плячкаджийски бараки започнаха задължително да я включват в менюто, като си представяха опашките пред касата и камарата с пари, които щяха да спечелят от тия бунаци — клиентите. Унесени в мечти, на повечето от новоизлюпените ресторантьори и през ум не им минаваше, че трябва някой да знае как се приготвя или че основният продукт за чорбата трябва поне да се поизмие. Веднъж беше направил забележка в някакво осмърдяно капанче. И какво му отговориха? „Ай сеа, кви са тия гивизлици? Нъл знайш приказката за цар Борис, дето питал ханджията що шкембе чорбата му е толко вкусна? А то тайната била, че не мият шкембету.“ Божидар беше наясно, че душевният му комфорт е последна грижа за тая разбойническа гилдия, но въпреки това се ядоса допълнително, смръщи гнусливо нос и тръгна към дъното на салона. Там, зад барплота, скован сякаш от бракувани черचेвета, го причакваше едра барманка с орлов нос и издадена брадичка. Имаше вид на волейболистка, надрусана с мъжки хормони. Гледаше го с неприязън, сякаш се чудеше къде да забие топката — в корема, в сърдечната област или може би с рикошет право в интеллигентските му ташачета.

— Кво шъ обичате? — попита тя и пролича, че от последните десет живота, през които се беше прераждала заради лоша карма все като обслужващ персонал по ханове и кръчми, сегашният е най-противен и най-много ѝ тежи.

— Едно кафе — каза Божидар.

— Машината не работи — сподели барманката. Не ѝ бяха останали сили даже за едно срамежливо „Извинете“.

— Тогава един чай.

— Нали ти казах, че машината е повредена.

Каза му жената. Ама че беше тъп. Чаят и кафето се правят от една машина. Понякога в подобни капани за баламурници са даже еднакви на мирис, че и на вкус.

Божидар излезе ядосан и спря на входа. Край мерцедеса стояха двама от „артистите“. Гледаха шикарната кола и нещо обсъждаха — най-вероятно за колко време се разбива ключалката и къде после най-лесно може да се разпарчетоса и да се шитне такова баровско возило. Това, че са толкова близо до нея, го подразни допълнително. Не минаваше седмица, без някой келеш да изпусне гумите на някоя от

колите му, да свие тасовете или да надраска с пролетарско чувство, но главно с остър пирон някоя от вратите.

Божидар въздъхна и тръгна към колата.

— Много готина кола имаш бе, шефе — каза мазно един от циганите.

— Колко струва един такъв мерцедес, а, шефе? — попита друг.

— Бате, дай двайсе лева за хляб бе, бате — изникна отнякъде и подрастващ представител на тукашната просешка гилдия.

Божидар извади една двайсетолевка, подаде му я и понечи да се качи в колата, докато цигането нареждаше благодарности, доволно от сефтето.

— Господине, господине, почакай малко — чу той зад гърба си. Обърна се — беше един от „зрителите“ на „тука има — тука нема“.

— Какво искаш? — попита Божо.

— Дай двеста лева назаем бе, господине. Искам да заложа тука — видях де е топчето. Печеля и ти ги връщам веднага.

Беше простицък капан за „гълъби“. Трябваше да му каже: „Ми като си залагал, да си мислил бе, тъпанар.“ Ама... тоя път се хвана. После се чудеше защо го бе направил. Може би в порив на човечност или на безхарактерност, което, казват, било едно и също. Закъсал, завалията. Искане да припечели някой мизерен лев, да купи хляб за децата, които го чакат вкъщи с големите си тъжни гаврошовски очи, огорчени от социалната несправедливост и простотията на временното правителство. Щом отсега се сблъскват с такива проблеми, току-виж като пораснат — и вдигнали някоя революция. И тогава ще остане като дядо си — с копнеж по Женевското езеро и половин чувал невалидни акции от национализирани банки и фабрики. Не, трябваше да му помогне. Работата беше сигурна. А и човекът изглеждаше честен. Нямахме как да не му ги върне.

— Ето ти десет долара — каза Божидар.

С долари беше по-пунтово. Личеше си класата. Беше тежкар и караше мерцедес. Нямахме да се излага да вади някакви си прости левове, я.

„Закъсалият“ играч взе банкнотата и я подаде на юнака, който събираше залозите.

— Нали може с долари? — попита той.

— Може, може — махна с ръка оня и прибра десетачката. — При мене всичко върви. Вчера един плати с гащите си — добави той и се захлади.

— Ей тука е топчето — каза нашият човек и посочи средната кутийка. — Нали може аз да я вдигна.

— Може, бе. Платил си си.

Нашият вдигна кутийката. Топчето трябваше да е там. Сигурен беше. Видял беше човекът. Ама на — нямаше го. Съдба.

— Бре, кво стана сега... Абе, видях го, бе. Тука беше.

— Нали сам вдигна кутийката — рече крупиецо.

— Да бе, нищо не казвам — съгласи се нашият. — Обаче сега не мога да върна парите на човека.

— Проблемът си е твой — вдигна рамене крупиецо.

— Върни ми парите — каза Божида. Рече бесен. Не беше въпросът за десетте долара. Можеше да даде и цяла пачка десетачки на някой дом за изхвърлени от майките си циганета, без касиерът му да усети липсата. Но наглостта на тия мангали го вбеси. Бяха си бяха направили гаргара с него точно заради поредния му необясним порив на състрадание. Затова повтори, като едвам се сдържаше: — Веднага ми върни десетте долара.

— Нямам бе, шефе. Нали видя. Загубих ги.

— Виж кво тъпанар, зная, че сте комбина мошеници, и затова искам да ми върнете парите. Ще броя до три. Ако не го направите, ще омета паркинга с вас.

— По-полека, бе, чичка. Много си кибритлия — каза мнимият карък. Той още не го вземаше на сериозно.

— Едно — каза Божида.

— Някой да те е карал да ги даваш? — излезе напред един от юнаците, може би босът. Рече доста якичък.

— Шефе, що не вземеш да си тръгнеш — каза каръкът.

— Две — каза Божо.

— Послушай го — каза босът. — Най-добре си тръгвай, докато още ти е здрав гърбът. Чу ли, бе, гяур?

— Гяур значи. Три — каза със стиснати зъби Божо и го изрита яко между чатала и после с подскок в лицето с коляно, като си помогна с ръце по образец от старите френски филми. От носа му шурна кръв.

Единият от останалите двама цигани свирна с пръсти за помощ. Можеха да станат много и за учителя Ким. Затова Божидар скочи към юнака, който му прибра парите, удари го с отсечен саблен удар по шията и докато той се свличаше, изрита другия в лицето. От кафана тичаха още двама. Като видя какво става с аркадашите му, единият от тях извади доста дълъг испански нож и го размахна като сабя. Божидар отстъпи в стойка и когато противникът му отново замахна, парира удара му, изкълчи злобно ръката му докато изпраци, и натресе едно нокаутиращо гяку-цуки на спеца по испански саби. После със завъртане така изпердаши другия, който се беше доближил зад гърба му, че той прелетя поне метър, преди да се тръшне като откъснат боксов чувал. Циганинът, когото шибна първи, вече се поосефери, но още се държеше за попремазаната си мъжественост. Божо му показва отсечен ъперкът в диафрагмата и му трясна едно кроше — пак от любимите номера на френските побойници. Последният останал на крака от тия крайпътни бандюги се опита да го удари с бая дебеличка тояга. Божо я измъкна от ръцете му със завъртане и я стовари върху гърба му. Щеше да му покаже малко гун шу за българска сопа с образователна цел, но за съжаление уредът се счупи. Мангото се свлече на земята, каза „моля ти се, недей“ и вдигна ръце да си предпази поне главата от следващата техника. Остана на крака само малкото циганче, което хукна да бяга към бараките в далечината. Можеше да докара помощ и да стане напечено. Божидар тръгна към колата, но не пропусна да пребърка пътъом джобовите на крупнето. Въпреки ранния час, тоя закрилян от ченгетата измамник имаше цяла топка банкноти. Бяха поне петдесетина хиляди в левове и бая дебела пачка във валута, сред която личаха марки, долари, шилинги и турски лири, събирани от хазартно настроени туристи и любопитни комшийски шофьори на тирове. Десетачката му беше най-отгоре. Той си я прибра, хвърли останалите пари върху давящия се мошеник и се огледа. Бяха се насъбрали доста сеирджии.

Хубаво си беше да погледаш как бият цигани.

По пътя го срещна патрулка. Защитниците на местната обирджийска паплач сигурно бързаха да им дадат първа медицинска помощ. И да си приберат пая. До Сливен Божидар не даде повече пари назаем. Пристигна към единайсет, паркира до общината, завъртя се

около колата — да провери за всеки случай дали не му бяха драснали пирона — и тръгна към кафене „Стария бряст“.

Наближаваше обяд, масите бяха пълни и той седна на първото свободно място под един от емблематичните сини чадъри. В такива заведения сега работеха предимно млади момичета с къси полички и той се заоглежда за келнерка. Тя дойде изненадващо бързо, но тая сутрин май не му вървеше — беше намусена възрастна жена и си личеше, че е от бранша. С бялата си кокетна престилчица приличаше на стара мома, която се е издокарала отзарана за среща с неочаквано появил се отколешен кандидат. След първия оглед, може би впечатлена от безукорния му костюм, тя попита с престорено любезен глас и силен увалийски акцент „кво шъ убичате“. Омразата към клиентите, наследена от предишния тоталитарен строй, беше толкова видна, че Божидар съвсем се разстрои и поръча без желание кафе. За изненада поръчката му бе изпълнена веднага. Той отпи глътка, облегна се на стола и загледа прочутото старо дърво край кафана. И веднага се сети за голямата топола. Незнайно защо двете си приличаха. Само че онова дърво се извисяваше самотно край могъщата река и беше много по-младо. Въпреки че нямаше дори век, то изглеждаше непоклатимо и вечно като нея и беше основен ориентир — за козлодуйските рибари, за производители на качамачена царевица или за крадящи дърва граждани. Докато това тук не се забелязваше отдалече, изникваше пред преминаващите изведнъж, като призрак в мъглата на времето или като оцветена сянка от миналото. Под пищната му корона си бяха определяли срещи, събирали подписки или дремуцали безидейно незнайно колко поколения, имаше го на безчет картички и беше от незапомнени времена безспорна градска забележителност. Нямаше как местната управа да не го води на отчет и край него се мъдреше табела, останала от предишния строй:

СТАРИЯТ БРЯСТ
ULMUS KAMPESTRIS
ПОЛСКИ БРЯСТ
ОКОЛО 1000 ГОДИНИ

Отдолу с по-малки букви беше пояснено:

ОХРАНЯВА СЕ ОТ ДЪРЖАВАТА.

Ако надписът беше верен, значи се беше родило само някакви си десетилетия, преди да се събори първото ни царство, и десет века бе понасяло търпеливо присъствието на хората, тяхната постоянна небрежност и честа злонамереност, както и епизодичните им и може би нежелани от него грижи, а напоследък понасяше и охраната на текущата държава. Сигурно наоколо се бяха срещали и събирали хиляди и хиляди граждани и селяни със своите объркани съдби, несбъднати мечти и постоянни грижи. Докато край старата тополя, освен Божидар, приятелите му и рибари, слезли да сушат пробитите си ботуши, най-много да е сядал по обяд да пие ракия оня алкохолик бригадирът от стилното начало на разказа ни или го е наобикаляло да порови из ланшната шума стадото глигани — те пък от непотребната за нищо друго опашка на острова. Така погледнато, първото със сигурност носеше слава и беше символ на един жив град, докато второто пазеше някакъв пустеещ бряг на остров, от който туземците от оня край се снабдяваха с тополови бичмета и царевица за мамалига. Безспорно, можеше да се намерят и други разлики. Например край голямата тополя човек можеше да погледа как великата река тече през вековете, да послуша шепота на тополовата гора и да проумее поне отчасти и за кратко великата, зашеметяваща, малко плашеща и при все това толкова близка на душите ни необятност на всичко онова, което ни позволява да осъзнаем какви пращинки сме в нозете на Създателя. Ако пък имаше свободно време и беше търпелив, при залез-слънце попадналия до голямата тополя странник можеше да види Вратите, а с малко късмет, и широкия светъл път, който води към тях — безкрайно далеч от страховете за неясното бъдеще, от отегчителните или стресиращи житейски проблеми и от текущите простотии на поредната народна власт.

Докато край стария бряст скучаещият пришълец можеше да разглежда пъстрата шумотевица на булеварда, да проследи кой влиза и излиза в кметството и да изпие едно кафе, загледан в изкърпени от природозащитни елементи ствол и все още великолепа корона на това прастаро дърво, което беше надживяло три царства, а междувременно и една народна република. Както вървяха нещата, може би щеше да надживее^[4] и сегашната държавоподобна формация.

Несвързаните мисли на Божо за наситената ни предимно с неизвестности, партизански фалшификации и научни измислици история само го подсетиха за това, за което бе дошъл. А той дойде тук, за да изясни историята на собственото си семейство. След като замести в един частен случай обществените институции за наказание и превъзпитание, това бе второто нещо, което трябваше да свърши, преди да отпътуват във Францията. Не можеше да си обясни тая бясна съпротива срещу себе си само с най-естествените прояви на проклетия от прогресивната старозагорска общественост и останалите завистливи сили към буржоазния му произход. И тоя негов наистина дразнещ финансов просперитет. Беше започнал да си мисли вече за някаква прокоба, за някакъв скрит кармичен родов дълг и затова смяташе да изрови всички затрупани камънаци в миналото си. Бе чувал от баща си, че леля му имала годеник горянин, който загинал през далечната петдесет и първа година. Един от светлите му детски спомени беше как милицията претърсва стаичката ѝ, после баща му каза нещо, един от цивилните го удари, той се свлече на земята и защитникът на закона го изрита два пъти в пристъп на справедливост. Помнеше дори обувките му, защото ден преди това баща му поправяше едни точно такива в работилничката си. Най-близките му роднини бяха обявени за врагове на народната власт и може би тая съдбовна връзка с горянството беше преляла чашата на народното търпение, на което пък беше станал изразител тайният народен милиционер. Заради това именно Божидар беше изчел достъпната литература за странното горянско войнство, а тя не беше кой знае колко: няколко бездарни книги за славните подвизи на неговите палачи през петдесетте, една папка с безполезни материали от конференции и сбирки от последните една-две години и спорадични статии из противните му едновременно официози. Но пък докато ровеше картотеките, за да прочете разказите за нечувания героизъм при избиването на горяните, поне попадна на такива бисери, като например книгата на Николай Ирибаджаков. За неговата „Величието на марксизма и мизерията на ренегатството“ Божо се беше изразил в неакадемичен кръг, че била енциклопедия от класически нагли марксистки лъжи и тъпанарски празнословия за дебили или социалисти, натъкмени от един кривокрак^[6] ум.

„Мислех си, че в Академията е пълно с всякакви подлоги на режима — беше казал друг път той. — Станали са такива, защото са

умни, но като повечето българи са готови за подливане на кал на колегите и подлизурства пред началника за паница научна леща. Нашият обаче е водещ джелатин по научните въпроси. Затова си мислех, че се е разболял от някаква преходна форма на академично видиотвяване от вредната среда. Но да защитаваш такава пълна тъпотия, като учението на Мордохай, когато вече не е официална доктрина и за верноподаническото ти близане няма да те огрее тристаен около жълтите павета... Нито право на летуване в станцията на министерския на Златни пясъци. Даже гарсониерка в Обеля няма да получиш. За това не стига да си тъпанар с академичен статут. Тук се сблъскваме с нова върхова форма на идиотизъм^[7], която може да бъде надмината единствено от самата себе си. И това, както би казал един любим на умните деца датски писател, е най-идиотското.“ Друг резултат от ровенето на съкровищата в Народната библиотека беше, че разбра кои са авторите на текста на химна от хиляда деветстотин и петдесета. Фурнаджиев, Исаев и Багряна бяха създали забележителния лакейски текст, единствения по рода си национален химн, в който се пее за чужда държава, чужд народ и разбира се, за великото слънце на тавариш Улянов-Бланк и верния му съратник Иосеб Джугашвили. Дето опече на животворящия си огън цвета на тогавашната българска интелигенция и на политическата ни класа. А през годините и няколко десетки милиона от различни народности, изпречкали се на пътя му. Стана му ясно и кога е публикуван първият в света списък с изключени по политически причини студенти (към петстотин парчета), как са изобретени българските трудововъзпитателни лагери и колко са избитите без съд и присъда от народната власт (десетки хиляди, но не е ясно колко^[8]). Докато отегчаваше служителите на библиотеки и музеи, постепенно започна да го гложди подозрението, че цялото горянско движение е било съвсем безсмислено. Само как са тръгнали в Балкана — без оръжие, без храна, без зимни дрехи... Сякаш на излет сред природата. И там какво са правили? Чакали са да дойдат американците ли? Или са събирали под букаците топло за зимата? В Сливенския регион например, като се изключи един обир на мандра по партизански маниер, Божидар не знаеше да е имало някаква забележима акция срещу властта^[9]. Поне някакво военно обучение да са водили. Те дори землянки не са копали като хората. Наистина приличаха на туристи, тръгнали спонтанно на пролетен поход в гората

за празниците около Гергьовден. И там, ако времето е хубаво, да поиграят на „стражари и апаша“. За беда ония от милицията също наизлезли и се включили насериозно в играта. Част от тия самодейци избили, а останалите ги изловили като пръснати овце. После народната власт ги осъдила на по-бавно или бързо доизтрепване и конфискувала имуществото им в полза на народа и следователно на тях самите. „Защо, защо?“ — питаше се Божидар и не можеше да си отговори. А за леля му в тези тъпи книги и вестникарски статии нямаше и дума. Затова беше дошъл тук — трябваше най-накрая да се срещне с някого от нейните тукашни близки и да разбере какво се бе случило през ония години. И сега, докато стоеше под чадърите с близък на душата му цвят и гледаше пъстроликата тълпа, която течеше край него, внезапно му мина през ум, че хората, които търсеше, може би някога бяха стояли на същото това място, край вечното дърво.

Без да знае все още, че точно това се бе случило...

* * *

Никола Чакръков влезе в „Стария бряст“. Наближаваше обяд и масите бяха започнали да се пълнят. Беше топъл майски ден, имаше хора и отвън, но той предпочете да влезе в ресторанта. От вратата го лъхнаха останали от близкото минало, но вече поразтопени в пролетарско загоряло и вкиснато аромати на вкусни яхнии, на пресен хляб и току-що нарязани марули. Разнообразието от различни блюда вече го нямаше, но все още апетитно миришеше на предишния буржоазен строй. Никола седна на една свободна маса до прозореца и се заоглежда за келнерка. Откакто бе дошла народната власт, упражняващите тая уж обикновена работническа професия бяха започнали да придобиват особено самочувствие на фактически собственици и се налагаше да почака някоя от тях да благоволи да го забележи.

— Какво се оглеждате непрекъснато бе, другарю? Да не би да се притеснявате, че тук някой ще ви обере — иронизира подозрителното му интеллигентско поведение една от представителките на народовластието, но като срещна погледа на сиво-сините му очи, типичният ѝ яд на завистлива селяндурка поотмина.

— Чудя се на кого да поръчам — каза Никола.

— Ще почакате, не сте единствен — избута го тя с проста пролетарска техника от интеллигентския му пиедестал и се отдалечи с достойнство.

Никола въздъхна и извади кутия „Слънце“. Мразеше тоя любим аргумент на комунистите — „не сте единствен“. Неговите родители му бяха внушавали, че всеки човек е уникален. А новите сайбии на царството искаха да изравнят всички като зърна в грахова яхния. Тая философия очевидно допадаше на такива като келнерката. В друг случай той би й се озъбил, но сега не искаше да привлича ничие внимание. Днес се решаваше животът му. Можеше за последно влиза в ресторант.

„Не за последно, гледай сега кви глупости ми идват на акъла — помисли той и запали цигара. — Може само дълго време да не идвам. Не всички от четата на Пеньо Христов^[13] са мъртви. Но то и в панделата да ме тикнат, няма да е кой знае колко по-добре. Младостта ми ще мине в разходки в затворническото каре. А може и животът. Интересно защо му викат «каре». Тати ми е разправял, че се въртят в кръг. Стига толкова, не бива да мисля за най-черното. Може да успеем да преобърнем нещата... Абе, то няма да стане, ами поне да успее да избягам, докато са на власт тия обесници. Ако не мога в Гърция — в Турция. Докъде ни докараха комунистите — въздъхна малко обречено той. — Да бягам при турци от българите.“

— Какво да бъде за обяд? — попита обиграно келнерката, изникнала отново от тайнствената същност на народния ресторант. Самотният млад мъж на масата й стана симпатичен и тя изпита неориентирана неприязън заради временната си слабост.

— Чаша червено и мезе.

— Какво мезе?

— Каквото и да е.

— Ами няма.

— Тогава един боб яхния и салата.

— Салатата свърши — каза отмъстително неговият ангел нахранител.

— Добре, само боб — каза раздразнено Никола и келнерката изчезна, удовлетворена, че е постигнала частично равновесие на чувствата.

„Добре че тук още не е като с текезето — помисли той. — Или избираш това, което единствено ти предлагат, или те бият. Сам решавай какво да ядеш — боб до втръсване или бой до посиняване.“

Никола разтърка ядосано рамото си и после с нервен жест прекара пръсти през гъстата си кестенява коса. Преди седмица го бяха били яко в милицията. Бяха го извикали уж за справка, а като го почнаха: „Ти що не влизаш в текезесето, ти що това, що онова...“. И бой, бой... Накрая му дадоха срок две седмици. „Ако дотогава ти и баща ти не престанете с кулащините си — така му казаха, — ще съжаляваш, че си се родил. Сега още смятаме, че можеш да влезеш в правия път. Но ако не ни послушаш, ще те вкараме в кауша и тогава ще разбереш как се отнасяме с контрите. Да знаеш, че тоя бой е за приятели. Чака те дранголникът. Там ще изгниеш. Разбра ли?“

„Това няма да стане — помисли си Никола и по лицето му пробягна изражение — може би като на обръгнал воин, току-що зърнал дрипави разбойници, които го заплашват с тояги и неприлични думи, но най-вече на упорит селянин, когото искат да натикат в тъпото текезе, а той не ще и не ще. — Не — повтори той като клетва, — няма да позволя на тия тъпоумници да ме вкарат в «дранголника». И да гасна там като баща си.“

Старият Симеон Чакръков беше прекарал из тъмниците маса години като участник в Септемврийското въстание. Бяха го освободили с амнистията, когато се роди адашът му — царчето. След Девети, потресен от това, че довчерашните му съидейници започнаха да вършат същото като онез, които наричаха фашисти, Симеон Чакръков бързо се отдръпна в сянка. От дълго време той не искаше и да чуе за колективизация. Затова сега и активът му на септемвриец малко му помагаше. Неговите съпартийци бяха решили да го пречупят, като за целта най-напред сломят сина му. Никола бе слушал много пъти какво представляват затворите, а знаеше и в какво ги бяха превърнали комунистите. Мисълта да прекара дори ден в тях можеше да уплаши и най-смелия, а той не искаше баща му да се предаде заради неговите страхове. За да принудят стария Чакръков да влезе в текезесето, тия разбойници бяха съсипали всичко — стопанството им изнемогваше заради непосилните държавни доставки^[15], а търговията съвсем не вървеше. Повечето от предишните им партньори вече ги бяха... да, нямаше ги, а тези, които бяха останали, ги отбягваха заради

лошата слава. И в тяхната къща вече често се случваха дни, в които хлябът не стигаше. Притиснат по тоя начин, Симеон Чакръков беше на път да вдигне белия байрак. Особено когато заплахите към сина му станаха съвсем конкретни. Никола винаги бе искал да е добър син, но моралът и методите на тези, които наричаха себе си „народна власт“, му бяха дълбоко чужди и противни, а те на всичко отгоре искаха той да им стане и съюзник в изнудването на баща му. Не можеше да му погоди такъв номер в края на живота му. Мъчи се дълго, но не можа да открие друг изход — трябваше да се махне, и то час по-скоро. Нямаше и къде да иде, освен при горяните, и затова му трябваше свързка с четата в планината. Баща му помогна и сега имаше и свързка, и парола. Щяха да се видят със свързката на едно от малкото сравнително безопасни места — на пазара, но дотогава оставаше цял час и Никола реши да го прекара в ресторанта, пък после — каквото сабя покаже.

Изневиделица се появи келнерката, тръсна му чинията с боба, парче хляб и чаша вино и изчезна отново. Той затопи залък в чинията, но за кой ли път се замисли, че ще остави сама Ралица, и гладът му сякаш премина. Изпи на един дъх виното, остави разсеяно на масата петдесет лева, въздъхна, стана и излезе.

Трябваше да я види. Това, което се готвеше да направи, щеше да промени изцяло не само неговия, но и нейния живот.

От няколко години тя живееше под наем в бедна квартира на края на града, в подножието на Бармук баир. Беше родом от Стара Загора и преди Девети техните имаха къща в центъра на Сливен, в която бе и представителството на фамилната фабрика на братята й — Добри и Христо Къбокови. Бяха богаташки род и старият Чакръков нямаше нищо против женитбата на сина си. Запознаха се, докато Никола следваше агрономство в София, а тя учеше там педагогика. Беше с гъста къдрава тъмнокестенява коса, белолика и тъмноока, височка и стройна. Софийските франтове се обръщаха след нея, а в центъра, във фото „Папакочев“, нейна огромна студентска снимка красеше витрината. Никола сам не си вярваше, че такава красавица ще хареса тъкмо него — някакъв си селянин от Сливенско. Но на — хареса го. Ама и той не беше селянин — гражданин беше. При това симпатията и от сой, от уважаван род. Но коренът му беше от село, а баща му го беше учил да не забравя откъде идва. Сгодиха се малко преди да

завършат. Ралица си намери работа в Сливен и се премести веднага, но оттогава все отлагаха сватбата — както казваха комунистите, заради събития, свързани с лошия им класов произход. Никола машинално тръгна към квартирата ѝ, но в последния момент се сети, че е петък — пазарен ден, тя е на работа, а училището, в което преподаваше, беше на другия край на града, отвъд реката. Нарочно я бяха преместили в него. Трябваше да става половин час по-рано, за да успее навреме за първия час. Директорът ѝ само това чакаше — едно закъснение, за да я уволни. Никола се разстрои — пътят минаваше по моста, а преди това, ще не ще, трябваше да мине през пазара. Това сякаш беше пътят на съдбата. Въздъхна тежко и тръгна към свръзката с четата.

На пазара човекът го чакаше на уреченото място. Беше в сивочерни безлични дрехи и носеше каскет като повечето мъже наоколо. Продаваше, без да се натрапва, и само доста наблюдателен човек можеше да забележи, че прикрито изучаващият поглед на сините му очи издава интелигентност, нетипична за продавач на марули и пресен лук. Можеше да го сбъркаш с всеки един, ако не го познаваш. Но на — човекът, който щеше да го насочи по дирите на четата, беше не друг, а Стоян Горов — най-добрият му приятел, докато следваха в София. За всеки случай Никола му каза паролата: „Научих, че си продавал телица“. Отговориха му „Телица нямам, имам тазгодишно малаче“, но то така можеше да му отговорят доста от продавачите наоколо. После Стоян се наведе към него, прошепна му: „В паролата трябваше да кажеш «юница», а не «телица», голямо си теле“ — и двамата се засмяха заговорнически. Приятелят му веднага му обясни: селото, където щяха да го чакат, беше близкото Желю войвода, а човекът, при когото го пращаше, беше техен познат. Щеше да пътува на другия ден с влака.

Всичко се беше наредило, а казват, че късметът най-често съпътства тези, които са поели правия път.

След срещата със свръзката Никола се отказа да ходи до училището на Ралица. Трябваше да е сам за известно време, за да осмисли още веднъж това, което предстоеше. Направеше ли го, нямаше да може да се върне, сякаш е бил на полето с жетварите. Обзе го някакво лошо предчувствие и той тръгна напосоки, сякаш искаше за последно да запомни как изглежда градът. Беше ясно, че може и да не го види вече. Но то пък какво да му гледа на тоя град... Нали така

казваха: наведеш се — камъни, изправиш се — вятър, огледаш се — цигани. Докривя му, че в такъв момент мисли така. Обичаше града си. Не беше голям и благоустроен като София, но точно такъв го обичаше — малък и неподреден, с криви сокаци и малки къщички, разхвърляни по двата бряга на Куруча. По тези камъни беше тичал, не по жълтите софийски павета. Тук беше църквата „Света Богородица“, в която беше кръстен, а в школото, където научи буквите, сега учителка беше Ралица. Унесен в спомени, неусетно стигна до лозята в Орешака. Понататък беше Балканът. Загледа се в него и му се стори негостоприемнен и плашещ, сякаш злите герои от страшните приказки от детството му бяха внезапно оживели и плъзнали из балканските дебри. Върна се обратно и още дълго скита по прашните криви улици.

Чак към четири отиде до квартирата на Ралица. Свирна ѝ под прозореца и тя излезе начаса, сякаш го беше чакала до вратата. Ами да, чакала го беше. Тръгнаха по една от любимите си пътеки през гората. Беше късен следобед и в тишината между старите дървета се процеждаше светлина като от църковни прозорци. Вървяха мълчаливо и Ралица чу как Никола на два пъти въздъхна.

— Какво ти е? — попита тя и веднага усети как сянката на нещо лошо застана между тях.

— Нищо — отговори той и направи опит да се усмихне.

— Криеш нещо от мен.

— Може да не се виждаме за известно време.

— Къде ще бъдеш?

— Ще пообикалям селата за стока.

— Не ме лъжи, моля ти се.

— По-добре е да не знаеш. Сега истината е най-опасното нещо. Комунистите изобщо не могат да я търпят. Шегувам се — каза Никола, като видя как се промени изражението ѝ.

— Ти отиваш горе, нали?

— Не, наистина ще ходя за стока. Трябва да купим отнякъде още поне десетина овце. Ще ги търся, ако трябва една по една, на черна борса, все едно, трябва да ги намеря — продължи да съчинява уверено той. — Иначе няма да можем да изпълним проклетите доставки за мляко и месо. Знаеш какво означава.

Ралица замълча, защото знаеше. Бяха им определили такива непосилни задължения, въпреки че Чакръкови отдавна държаха само

за дамазлък^[16] заради Гергьовден една-единствена овца и въобще нямаха крави. Но това нямаше значение за народната власт. Няма да бил крави и овце. Като не иска да влезе в текезето, ще намери. Иначе ще влезе на едно друго място.

— Ако не успеем, на баща ми затворът не му мърда. Ще ни разкатаят фамилията, нали ти е ясно.

— Зная. Но продължава да ми се струва, че криеш нещо.

— Това пътуване може да стане опасно. Може да ме арестуват по някое скалъпено обвинение, докато обикалям селата. Може да ме предизвикат и да кажа на глас истината за престъпната им власт. Отдавна ми търсят цака.

— Не им се хващай на въдиците. Трябва да изтърпим още малко. Нещата скоро ще се променят.

— Да. И аз на това се надявам.

Никола хвана Ралица за ръка и продължиха така през гората. Прибраха се на свечеряване.

— Пази се — проплака тя на раздяла.

— И ти се пази — каза Никола и я целуна бързешком, да не видят комшиите. Не искаше да влиза в стаята ѝ. Щеше да се разкисне и тя вече наистина щеше да се досети.

— Ще те чакам. Връщай се по-бързо — отговори тя, махна му с ръка и се прибра.

Тая нощ Ралица сънува странен сън. Присъни ѝ се, че до нейната квартира има черен кон. Тя искаше да го изпъди, но той се изправи на задните си крака и влезе в стаята през прозореца. Ходи насам-натам, изпосъбори всичко, накрая взе чантичката ѝ със зъби и излезе. Отиде в далечината. Тя тръгна след него и попадна в някаква каменоломна. Имаше сиви камънаци, подредени във формата на смътно познато животно. Край тях имаше други, разноцветни камъни — розово-червени и светещо сини. Прииска ѝ се да ги изкопае, но някой друг, невидим, го направи и за нея останаха само сиво-черни. Наведе се да ги разгледа и когато се изправи, видя Никола. Беше пред някаква дълбока и тъмна дупка. Попита го за какво е, а той мълчи. Зад него се изправи някакъв човек и тя със свито сърце усети, че той е зъл и не му мисли доброто. Но Никола стоеше неподвижен и сякаш безпомощен и другият го блъсна в дупката.

Тя извика и се събуди. Стана и отиде до прозореца. Отвън нямаше никакъв черен кон. Само небето бе пълно с облаци от тъмнина. Не се виждаше нито една звездичка.

* * *

Стоян Горов се върна от среща късно през нощта. Не се виждаше нито една звезда, облаците бяха ниско и той си помисли изненадващо поетично, че нощта сякаш е пълна с вълма от тъмна мъгла. В душата му обаче беше светло и ясно. Защото той, секретният сътрудник на ДС Стоян Горов, се връщаше от среща с лейтенант Владимир Иванов, когото всички наричаха „Бика“ — навярно заради това че размазваше враговете точно като такова разбесняло се селско животно с антична благородна жилка. Преди няколко месеца го бяха командировали от Стара Загора, но се познаваха с него още от София. Там Владо, който тогава беше още младши лейтенант, се подготвяше за борба с диверсантите и другите разнообразни народни врагове. Той го спаси при сбиване след един юнашки запой в кварталната кръчма. Стоян беше впечатлен от това как Владо използва някои недостъпни за простите граждани милиционерски бойни техники — например чупене на бутилки в дебелите глави на софиянци, ритане между чатала и тъй нататък. Той беше още по-впечатлен, когато дойдоха юнаците с фуражки, защото, честно казано, точно той беше истинският виновник за побоя. Но народните милиционери само козируваха, когато новият му приятел им показва секретното си удостоверение, и погнаха наново умирените и вече поодрямани местни пияндета. Покорен от силата и безнаказаността на тайната власт, Стоян съвсем естествено се беше съгласил да ѝ стане сътрудник. И само бе спечелил от това. За него станаха достъпни най-различни полезни неща: получи стипендия, явяваше се на изпити, когато поиска, а и Владо често му носеше храна, каквато нямаше в студентските столове. След като завърши, получи хубава работа, а от време на време към възнаграждението за труда си получаваше тайни, може би малко нетрудови, добавчици. В София, а после и в Сливен навсякъде по пътя му го съпътстваше благосклонността на съдбата. И на днешната среща за пореден път го огря благодарността на неговите секретни другари. На нея по

изключение присъства и един — по всичко личеше — високопоставен майор от министерството. Владимир го представи скромно — „Другарят се казва майор Мичев и е от София“, но то си беше ясно, че не е от Малко Чочовени. Той го разпитва близо час, като му задаваше най-различни въпроси, някои от които доста го поизпотиха. Например го пита дали гората около предполагаемия бивак на горяните е широколистна, или иглолистна. После пита дали пътеките, които водят към тях, са каменисти, къде има чешми, къде — кайначета, и даже какви са чановите на стадото на овчаря бай Георги. Майорът не скри задоволството си от отговорите му и го похвали не само за наблюдателността му. И имаше защо. Най-напред Стоян им беше докладвал последната новина: Никола, синът на стария кулак Симеон Чакръков, се готвеше да избяга при бандитите в Балкана. Като чу това, лейтенант Иванов каза „бех, да еба мамицата му“^[17] и на Стоян му се стори, че беше готов да поведе поделението си през баири и бърчини, да открие къде са се скрили враговете на народната власт и да се срази смъртоносно с тях.

— Мисля, че имаме рядък шанс да попаднем на следите на цялата банда — даде насока на идеите му Стоян.

— Какво предлагаш? — попита майорът.

— Да отида заедно с него в планината.

— Това е идея, мамицата му. Утре ще докладвам на началника — каза замечтано лейтенантът и си представи как началникът вдига стоманеносивите си очи от папките с доносите и го поглежда с изненада и възхищение от смелата му идея.

— Така няма да имаме време. Чакръков тръгва утре вечер. Добре е да съм с него. Той познава много повече горяни от мен.

— Бандити са те, никакви горяни не са — каза Мичев.

— Там той може да поиска да го прехвърлят през граница — подмина забележката му Стоян. — Ако замине нанякъде, за мен ще е много по-трудно без неговото прикритие.

— Слушай сега, бързата кучка слепи ги ражда. Трябва да подготвим план. На теб ти трябва легенда — каза майорът.

— Не може така урбулешката — каза лейтенантът.

— Винаги ли така трябва да се работи? Няма ли екстрени случаи — като този например?

— Няма, братле. Тук има големи игри. Началството за всичко е помислило предварително — успокой го Владимир.

— Струва ми се, че някои неща не могат да се предвидят. Иначе досега да сме ги разбили.

— Ти как мислиш, защо не сме го направили? — попита майорът.

— Трудно е, не ги знаем къде са. Планината е голяма.

— Глупости. Всичките им биваци знаем. Ще ги обградим и ще ги избием за два дена — каза лейтенантът.

— Тогава защо не го правим?

— Слушай внимателно и помни, че това, което ще чуеш, е само за теб. Със сигурност мога да ти кажа, че горе — майорът посочи тавана — са разработили и планирали всичко. Цялото горянско движение — не се усети той — е по наш план.

— Как така?

— Така. Помисли малко. Колко контри има в България? И даже не в България, в Сливен ми кажи колко са враговете ни. Ти в своята махала не можеш да ми кажеш колко са.

— Вярно е. Някои знам, но те едва ли са всички. Не мога ти ги изброи. Те не ходят със значки като евреите през фашистко.

— Видя ли сега? Враговете стрелят по нас от засада. Как да ги открием? Не можем да арестуваме всички подред, само щот' са недоволни. Народът винаги е недоволен от властта, щото в нея има насилие. В нашта то е в името на доброто, но все едно — още дълго ще има такива, които няма да са съгласни с нас. Сред тях повечето само ще мърморят. Обаче има и такива, които искат да има опозиция, искат да идват на власт, искат да живеем по старому — с частна собственост и безжалостна експлоатация, с алчна буржоазия и продажни царедворци. Те са опасните и се борят с нас подмолно. На нас ни е ясно кои са и къде са се притаили. Знаеш, че навсякъде имаме очи и уши. Но не можем само като ги уличим, и да ги изпозатворим. А така, с тоя план, де що контри има — и се размърдват. Където мълвата не е достатъчна, ние им пускаме фитили и въдици. Щели да дойдат англичаните, щели да се намесят американците... Глупости. Никой няма да дойде, никой няма да се намеси. Чичо Сталин няма да го позволи. Но тия наивници вярват, добиват кураж и излизат от дупките си. Оттук нататък е просто — те сами се напъхват в капана. Защото

вече са срещу нас с пицови, шмайзери и бомби. И като ги заловим, няма да могат да се оправдаят, че са тръгнали на разходка в планината. Така става лесно да осъдиш тия разбойници и да ги разстреляш или поне да ги пратиш в дранголника за десет-двайсет години. Ще очистим държавата и народът ще ни разбере, а великите сили няма да могат да мрънкат за своите фалшиви човешки права и останалите си капиталистки измислици.

На Стоян Горов най-после му просветна. Той си мислеше, че съпротивата на селяните и на такива като неговия състудент има някакви основания и неразбираема за него логика. Даже се упрекваше, че техният бунт намира у него несъвместим с идеите му безхарактерен отклик, от който чак му ставаше неудобно. Сега най-после всичко му стана ясно от думите на майора. Това, което той бе вземал за неясно брожение на някаква заблудена част от народа, се оказа изумителен план на службите, към които с гордост се числеше и той самият. Стоян Горов въздъхна замечтано. Сякаш пророк му бе предал словото Божие. Всичко си дойде на мястото. Той вярваше, че новият строй ще въдвори щастieto на земята. Както бе обещал певецът, всичко писано от философи и поети най-после щеше да се сбъдне. Но за да стане земята рай, трябваше най-напред да се разбие и унищожи врагът. Целта беше велика. Съдейки по чутото, народната власт беше на крачка от успеха. Тогава и той, в името на тая цел, трябваше да извърши всичко, което беше нужно.

Дори ако бе имал досега някакви угризения, а той нямаше, дори ако се бе упреквал тайно и от самия себе си, че предава приятеля си, това вече беше опростено.

По свой собствен, осветен от ДС път, тоя самобитен философ от Сливенско бе стигнал, макар и сравнително късно, до освобождаващи прозрения за връзката между високите цели и средствата, които могат да се използват, без да се налага да се оправдаваме. Поради заетост с отговорни секретни задачи той не бе имал време да прочете някои по-кондензирани материали по темата на разни италиански автори. Нищо. В арсенала на неговите учители влизаха много такива философски хватки и той сега можеше да се учи да ги прилага в борбата.

* * *

Когато Никола се върна, майка му беше разточила баница, а във фурната се печеше пиле.

— Не биваше бе, мамо — упрекна я той от вратата, — после ще гладувате. Защо го правите?

— Един ден, като се ожениш и имаш деца, ще разбереш — каза майка му и само от гласа ѝ на Никола му се доплака.

— Милата ми майчица — каза той и я прегърна.

Докато майка му слагаше масата, се опита да подреди нещата за пътуване и мислите си, но не успя нито едното, нито другото.

Вечеряха мълчаливо и въпреки великденската гощавка залците сякаш им присядаха на гърлото. Във въздуха сякаш се втвърдяваха напрежението и страховете от близката раздяла. „Какво сте се умълчали като на погребение?“ — каза по някое време баща му, майка му се разплака и после Никола я утешава, докато легнат. През цялата нощ спа неспокойно. Сънуваше някакви кошмари, събужда се на няколко пъти и пак заспиваше. На сутринта не може да си спомни нищо. Събра багажа си в раничката, която бе купил някога в София, сбогува се чинно, целуна майка си, прегърна баща си и се качи на влака. Машината равномерно и отчетливо пухтеше, през прозореца нахлуваше светлина, а крайпътните гледки се изнизваха някъде назад в непрестанен бяг — както се бяха изнизали дните от живота му досега. „Коя спирка ме очаква — замисли се Никола, — може би последната... Не, не бива така, ще има още много дни преди оная последна гара.“

Той се загледа навън. Всичко му беше познато — ливадите, лозята, овошките, избуялите ниви... Струваше му се естествено да прекара живота си сред тях. Доскоро не си беше и помислял, че ще трябва да напусне дома си и да тръгне по баири и чукари. И може би по чужди земи. Дали това изгнание щеше да свърши скоро, или щеше да се наложи да се скита немил-недраг, докато победят този проклет комунизъм? Само че можеха ли комунистите да бъдат победени? Те се изправяха като стоманена стена — твърди, безмилостни и несломими. „Това е, което ме плаши — помисли си той, — аз не вярвам, че можем да ги победим. Страх ме е, че ще загубим. Че сме обречени — и баща ми, и аз, и всички останали като нас. Но така кошмарите ми наистина могат да оживеят. Трябва да ги прогоня тия страхове.“

Той се насили да не мисли за поражения и поличби, главата му някак странно се изпразни и унесен от равномерното потракване на

колелата, неусетно задряма. Събуди го гласът на кондуктора. Слезе от вагона с още неколцина пътници и влакът тръгна. Докато се отдалечаваше, Никола си помисли, че сякаш с него се отдалечава завинаги и целият му предишен живот. Началник-гарата вече беше почнал да го гледа подозрително и Никола побърза да си тръгне. Селото беше доста голямо, но той намери къщата на свръзката си без лутане. Каза вчерашната парола, тоя път без да сбърка, стопанинът огледа внимателно комшийските къщи и го покани с неподправено гостоприемство. Направи му впечатление, че обстановката вътре бе доста по-бедна, отколкото у тях. Въпреки това беше подредено и чисто. Седнаха, стопанинът наля по ракия и се запrikaзваха — за съсипващите нечовешки доставки, за липсата на опозиция, за възраждането на земеделския съюз „Никола Петков“ и за надеждата за помощ от Америка и Англия. Неговият водач му зададе и няколко доста лични въпроса, но Никола му отговори. Попrikaзваха така до към девет и после си легнаха, да не хаят газта.

През нощта заваля. Малко след като дъждът спря, кучетата се разляяха, сякаш минава непознат, чиято миризма ги вбесява. Но Никола спеше непробуден праведен сън.

Към един часа го събуди стопанинът. Никола блисна две-три шепи вода на лицето си, стопанката ги прекръсти и тръгнаха.

Утрото ги завари високо в Балкана.

* * *

Майор Велин Мичев се прибра вкъщи посред нощ. Денят мина ужасно. След срещата отиде в околийското. Там прекара целия ден, че и по-голямата част от вечерта. Подготвяше се голяма акция срещу въоръжената съпротива в Сливенско, а той беше пратен лично от зам.-министъра за разработката точно на тази операция. Не можеше да се очаква тя да прилича на пролетно учение и сигурно щеше да има убити и ранени. Такава борба не може без жертви. Важното бе, че ще унищожат последната съпротива срещу новия строй. Велин бе убеден, че тяхното дело е право. В името на светлото бъдеще и всеобщото щастие, за да настъпи царството на справедливостта, щеше да се наложи да загинат няколко хиляди... е, може би и няколко десетки

хиляди. Баща му — прочут партизански командир — отдавна му беше пояснил тая необходимост. По тоя въпрос не друг, а другарят Сталин се беше изразил особено лирично с една заради това добила световна известност руска пословица: „Лес рубят — щепки летят^[18].“ Гората секат — трески хвърчат. Какво тук значат някакви си трески? Още повече че ставаше дума само за няколко десетки хиляди. Вярваше Велин в тази извечна мечта за това царство, харесваше му замисълът то да е на земята — ако не след година-две, поне след десет, нека да са двайсет години. Беше готов в негово име за класови битки като тая, дето се очертаваше да започне до дни, а и за по-ярошни. Но напрежението от предстоящата операция витаеше във въздуха, колегите му бяха изнервени, а и той на два пъти едва не се сдърпа сериозно с тукашните шефове. Непредсказуемостта и дебнещите опасности, които се очертаваха при акцията по разбиване на горянската чета, бяха твърде далеч от идилията за лесен успех срещу управлявани от ДС действия на зле въоръжени и идейно объркани хора. А и Велин не вярваше много на това, което разказа на секретния им сливенски сътрудник. Беше го чул от началника си — генерала, и дълго беше мислил над думите му. В това, че голяма част от действията на нелегалната опозиция бяха по режисура на ДС, нямаше спор.^[19] Неговите служби имаха безброй специални агенти, секретни сътрудници и обикновени доносници навсякъде. И съветските другари ги бяха научили на всякакви хватки и мръсни номера, които бяха в арсенала на техните тайни служби. Но ако някои от действията на враговете им бяха провокирани и дори временно направлявани, от един момент нататък можеха да се превърнат в неуправляеми. Те вече ставаха такива. Трябваше да се действа бързо, въпреки недостига от информация за дислокацията, въоръжението и намеренията на омазните на народната власт горяни.

Всъщност не можеше да се каже, че той ги мрази. Не само близките му бяха забелязали, че сякаш не може да изпитва такива чувства. Понякога дори баща му, който беше известен сред колегите с твърдостта си, му се караше, че е толкова мекушав. „Ти още малко, и ще почнеш да им носиш храна и вестници по затворите“ — беше казал веднъж той. „И те са хора“ — беше му отговорил Велин. „Те са врагове“ — отрязва баща му. „Какви врагове бе, тате? Не виждаш ли, че повечето от тях едва свързват двата края? Не мислиш ли, че могат да

сбъркат просто така, от глупост?“ Баща му тогава беше замълчал. Велин си мислеше, че е прав, и затова по-скоро го беше яд на тия глупаци. Къде бяха тръгнали? Толкова ли не им беше ясно, че ще ги обградят и изловят, преди да успеят да се огледат. Точно заради това сега, след разговора със Стоян Горов, го беше яд и на зет му. Да, имаше едно обстоятелство, за което лейтенантът едва ли подозираше. Как наистина да предположи, че напетият софийски майор и яростен преследвач на горянски диверсанти е женен за Елица — по-голямата сестра на Никола Чакръков. Това беше известно на много малко хора. Велин се мъчеше всячески да скрива връзката си с тия кулаци. Когато пристигна в Сливен, и през ум не му мина да се обади на тъста си. Естествено, нямаше начин Велин да не докладва за всичко на генерала, а рано или късно за това щяха да научат и останалите му колеги. Такова нещо не можеше да остане тайна в неговата служба. И тогава... Единственото смекчаващо вината му обстоятелство щеше да е, когато това стане, Никола Чакръков да е вече мъртъв. Но на — нещо вътре в него го спираше и съвсем, съвсем не му се искаше той да е убиецът му.

Обаче да е мъртъв, честно казано, от време на време му се искаше.

* * *

Григор Мичев пристигна в Сливен към обяд. Почти през целия път беше правил разпокъсани планове при кого да отиде и как да разбере истината за майка си и брат й. През годините беше правил отделни тайни опити чрез хора, на които имаше доверие, да събере разпилените парчета от един смътно познат живот — своя през ранните си детски години, където, затворен завинаги в прохладата и тишината на Борисовата градина, го чакаше споменът за майка му.

На паркинга пред кметството имаше място само до някакъв тузарски мерцедес със старозагорски номер. Григор паркира новичкото си беемве седмйца и доволен, че е при събрат, тръгна по улицата. Отдавна не беше идвал в Сливен и единственото, което си спомняше, беше едно голямо старо дърво в началото на главната. Не можа да се сети какво беше — може би ясен, бряст или клен. Не, клен не беше, той беше канадски, а не сливенски символ. Погледна нататък —

дървото си беше все там. Той тръгна към табелката от чисто любопитство и в тоя момент видя Божидар. Не гледаше в неговата посока. Беше в елегантен костюм и имаше доста самотен вид.

„Я виж ти. Той пък какво прави тук?“ — помисли Мичев и инстинктивно зави по пряката на главната, която минаваше край кметството. Не му се искаше да се среща сега с неприятни спомени. Имаше предостатъчно друга работа.

Трябваше по-бързо да намери мястото на събранието на бивши политически затворници и обитатели на лагерите за превъзпитание. Беше научил за него от пресата и веднага си беше помислил, че това е случаят, който търси отдавна. Успя да се свърже с организаторите и сега имаше среща с някоя си госпожа Желязкова — изглежда важна фигура в Дружеството на репресираните. Надяваше се на тая среща. Сред събраните на едно място бивши горяни и техни помагачи нямаше как да не са и хората, които още помнеха какво се бе случило с вуйчо му Никола Чакръков, а оттам можеше да попадне и по следите на майка си. Когато навремето Григор Мичев научи, че тя е сестра на такъв разбойник, цяла седмица не беше на себе си. Баща му майор, герой от тихия фронт, а вуйчо му... Беше чувствал, че зад мълчанието на всичките му близки не се крие нищо добро, но споменът за майка му винаги побеждаваше всички съмнения и неизречени упреци. Когато научи на кого е била снимката в рамка на онзи млад мъж, пред която плачеше майка му, дълго време в него се бориха две сили — с едната кръжеше роякът спомени като онзи от Борисовата градина, а с другата беше облакът внушения на Системата за това, какво трябва да е отношението към нейните смъртни врагове. Тя бе призовавала за бой до последна капка кръв и пионерчето с червена вратовръзка на крехкото вратле, и люшкация се между крайности пламенен комсомолец с епизодични младежки пъпки, и втвърдения като погрешно излят бетонен блок партийен член. Беше го атакувала непрекъснато: от дните, когато отвори за пръв път първолашкия си буквар: чрез безбройните произведения на бездарните си апологети, чрез всевъзможните съюзи на цялото подмазваческо войнство, чрез партийните официози — тези одържавени рупори за омраза, лъжа и лицемерие, от цялата армия жужащи апаратчици и доброволни клакьори, чрез всичките си стоманеноскърцащи въжета, лостове и всевъзможни болшевишки механизми. Обаче на — цялата могъща

система, пожънала по-късно такива колосални успехи във видиотвяването на масите, като хунвейбинското движение, стахановския почин или квадратно-гнездовия способ^[21], не можа да се пребори с един ефимерен, неуловим като шум от прозрачни криле спомен от детските години на Григор Мичев.

Точно заради него той сега вървеше по безличните сливенски улички към една малка зала в окръжната библиотека, където от близката околия щяха да се съберат оцелелите жертви на бившия ужасно човеколюбив режим.

Когато ги намери, първото му впечатление бе, че е попаднал на квартално офесъбрание^[22] от първите години на новия строй. В залата преобладаваха възрастните, но имаше и изненадващо много млади хора. На трибуната говореше невзрачен тип с оредяла коса и раздърпан сив пуловер, когото никой не слушаше, а между редовете сновяха нахъсани активисти, които се спираха ту тук, ту там, сякаш събираха подписка в подкрепа на Анжела Дейвис^[23]. На две места се дърлеха с високи гласове, чуваха се шиткания, подвиквания и цареше някакво общо недоволство — като че ли местното ръководство бе поело изнервящата инициатива да продължи ленинския съботник^[24] и в неделя.

Когато обаче се заслуша, картината придоби съвсем друг вид. Човекът на трибуната разказваше за някакви ужасии из лагера Куциян, подвикванията бяха иронични и ядни и идваха от две-три места, на които се бяха събрали млади хора, а това, което бе взел за дърления, бяха още по-ядните реплики на техните значително по-възрастни опоненти. Това го подразни. Повечето от хората тук, които сами се бяха кръстили репресирани, бяха нарушили закона, за което бяха съдени и изпратени по затворите. За това се беше говорило и писало много, особено покрай първите избори след прословутия ноемврийски преврат. Беше чел достатъчно и за лагерите, но те му се струваха естествено място за престъпници. Може би в известна степен по-строгийт режим или това, че там са карали политическите да работят при по-тежки условия, им създаваше някаква лоша слава, но такива са били реалностите. Не можеше да се каже, че това, което четеше и слушаше през последните години, му беше особено приятно, но той се мъчеше да съхрани някакво равновесие с предишните си представи. Григор Мичев не си кривеше душата — призрачно героичният образ

на бащините му колеги бе избледнял отдавна, още докато се изкачваше по стъпалата към първия си началнически стол и дори преди това, в последните курсове на института. Събитията отпреди няколко години бяха приключили с останалите му илюзии в същата степен, в която бяха попарили и надеждите му за министерското кресло. Бяха го предали — и колегите, и близките му. „Това е. Не мога да ти помогна — беше казал братовчед му. — Не сме вече ние на власт. Аз бях те предупредил — идват други времена. Но и да се върнем един ден, не забравяй, че за директор на Атомната ще има цял куп други кандидати.“ След толкова заслуги за родната енергетика, след толкова пуснати и овладени нови мощности, презарядки и преходни знамена го бяха извадили от играта като отработено гориво от реактора. Него, суперспециалиста, човека с неизчерпаем професионален и административен опит. Въпреки това Григор Мичев бе запазил вярата си, че огромните усилия, които бе хвърлял в продължение на близо три десетилетия, са били полезни и абсолютно правилни. Приказките, че това, в което бе вярвал, е повече или по-малко утопия, както и за тираничния характер на властта и за някакви уж нечовешки условия в затворите и лагерите, не можеха да разклатят тая вяра. Сега говорещият на трибуната разказваше, че в тези тюрми имало изстъпления и дори по-лоши неща. Григор знаеше и за това, макар че преди до него бяха достигали по-откъслечни сведения.

„Но това са били единични случаи — защити той последния рубеж на убежденията си. — Такива изстъпления, естествено, че ще има — то в кой затвор няма изстъпления? Да не би в американските, френските или италианските да няма? Има, и още как. Самата среда е такава. А битието... нали? Ако искат да си изяснят какво е в техните затвори, да гледат «Следствието е приключило. Забравете.». Или «Изкуплението Шоушенк» — той поне скоро се появи по екраните. Абе, те какво искат? — помисли Мичев с все по-нарастващо раздразнение. — Да не би да са очаквали, че там ще е като на парти с барбекю и мокър бюфет?“

Внезапно на трибуната излезе някакъв друг тип с тъмносин демоде костюм и бяла риза без вратовръзка. Той вдигна двете си ръце и извика:

— Истина е това, което разправя бай Йордан, млади момчета и момичета, истина е. През петдесет и първа мен пък ме бяха вързали за

ръцете за едно дърво ей така и ме заливаха със студена вода при минус двайсет градуса. Ето какво ми остана оттогава — каза той и още веднъж разтресе ръцете си.

Цялата зала замлъкна и чак тогава Григор забеляза, че ръцете му бяха без пръсти. Не можа да издържи дълго на гледката и когато отклони поглед, в срещуположния край на залата видя Божидар. Стоеше до прозореца и гледаше пред себе си с безизразно лице.

„Кога пък успя да дойде тук? — помисли си Григор. — Сигурно е симпатизант на тъмносините. Доколкото си спомням, произходът му не беше работнически.“

Стана му още по-неприятно и излезе навън. Трябваше да почака, докато новите активни борци, както ги наричаше, свършат събранието си или поне докато излязат за някаква почивка. Повъртя се малко, после тръгна към центъра. Осакатените ръце на онзи човек продължаваха да са пред очите му. Всъщност това бе, от което се страхуваше. От истината. Напоследък се боеше от нея почти фаталистично. Отнякъде в него бяха започнали да се прокрадват мисли, че не е виждал истинското лице на системата нарочно, защото Съдбата е искала да бъде така — да може после стресът от това, което ще се изсипе на главата му, да е по-мъчителен и... какво още? Съсипващ вероятно. Съсипващ и безизходен.

„Защо са го правили? — запита се той и се сепна, защото го бе казал на глас. — Какво, освен омраза, може да се спечели, като осакатиш един човек? Идиоти. Кой знае колко такива жертви има още.“

Походи нагоре-надолу, помота се и тръгна обратно. По пътя си помисли, че партизаните, по разказите, които беше слушал, и горяните — поне по онова за тях, което знаеше — странно си приличат. Чичо му беше разправял как непрекъснато са заговорничели — кой да е начело на бащината дружина и кого от чужди и свои да утрепят в името на народа. Горяните от тоя край — знаеше го — бяха убили първия си войвода по същия начин. Тогава какво искат: и едните, и другите са били извън нормалните закони. А как е действала властта срещу партизаните? С глави, набучени на кол. Искаше му се да оправдае и жестокостта на неговата власт. Но някак не се получаваше. „Другите нали са от лошите по дефиниция. А ние уж в името на доброто сме дошли“ — помисли той с блудкав вкус в устата. Не можеше да избяга

от тая проклета гледка одева. Нямахте оправдание за техните... зверства. Така си беше: откъдето и да го погледнеш, зверства бяха. И всъщност властта, която ги беше проявявала толкова време, негова ли беше? Да, по-добре беше да се върне, за да не изпусне хората, които му трябваха.

Когато наближи, пред библиотеката вече го чакаше Божидар. Съдба.

— Здравейте, господин Мичев — поздрави той пръв.

— Здравей, Божидаре — отговори бившият му директор, вече като обикновен господин.

— Какво ви води в тоя забутан град?

— Абе, мерцедесът на паркинга пред кметството твой ли е? — попита без връзка с въпроса му Мичев, сякаш прозрял внезапно, че нищо от срещата им не е случайно.

— Ако имате предвид черния мафиотски мерцедес, да, мой е — засмя се Божидар.

— А ти защо мислиш, че Сливен е забутан град — тук живеят наследниците на доста предприемчиви хора.

— Искан да кажа „забутан в дебрите на Балкана“ — засмя се Божо. — А вие пропуснахте наследниците и на стоте войводи. В тоя край войводите са особено нагъсто.

— Ами ти защо си тук? — попита Мичев, сякаш току-що бе отговорил на първия въпрос на Божидар.

— Чакам една госпожа — Виолета Желязкова. Надявам се да науча от нея или от някой друг нещо за семейството си.

— И аз си помислих, че си близък с тия среди. Едно време доста се чудех как са те приели в института с това досие, дето го имаше — каза с изненадваща откровеност бившият директор на Атомната. — Между другото, и аз я чакам, тая госпожа Желязкова.

— Хъ, значи поне веднъж очакванията ни са общи.

— Доколкото си спомням, чичо ти беше лежал в Белене — направи се, че не забелязва иронията Мичев.

— Изненадвате ме — да помните такива неща.

— Доста главоболия ни причини тогава — затова ги помня.

— Май ви се е искало и мен да пратите по ония места — засмя се Божидар.

— За там не си спомням, обаче да те пратя по дяволите, ми се е искало.

— Мисля си, че по-лесно щеше да е да приемете резултатите от оня анализ и да ги използвате.

— Ти може да имаш талант на изследовател, Божидаре, но си нямаш и понятие от управление на такова предприятие. Твоите резултати въобще не можеха да бъдат приложени в работата ни.

— Защо? Защото са верни ли?

— Хъ. Защото никой от хората, от които зависеше приложението им, нямаше да го допусне, затова. Как да ти го обясня?

— Тая управленска философия сега ще ни излиза през носа, господин Мичев. Отсега мога да ви предскажа, че милионите, дето ги харчат за реконструкции, ще идат за тоя, дето клати гората. Не ми се вярва, че ония юнаци отгатък ще се съгласят да не затваряме старите блокове. Можем да се пазарим, да ги кандърдисваме, да ги врънкаме, но накрая ще трябва да им ударим ключа. Освен ако не ги продадем.

— Защо смяташ така?

— Защото толкова лъгахме, че Атомната е безопасна, че сега, когато наистина ще я направим такава, повечето от хората отгатък въобще няма да ни повярват. При това положение на политиците им няма да им мине и през ум да ни подкрепят. Нали сте виждали как са подредени държавите им? Като витрините на модните къщи в Милано. В противовес медиите им изградиха нашия имидж: на съмнителни балкански субекти... дето искат да сложат наблизко един зъл съветски атомен дух, затворен нехайно в ръждясал руски реактор. Кой може да убеди Европа, че това не е така? Кой ще повярва след едновременните ни опашати лъжи? Остава само нашите продажни управници да изтъргуват и останалата част от енергетиката ни. Но то и така вече сме в ръцете на всякакви западни лобита, дето имат доста по-различни сметки и планове от нашите. И те ще ни цакаят, колкото могат. Като използват точно това: че сме се набутали сами в схемите и на лъжливото овчарче, и на нахалния голтак. А оттам измъкване няма. Но вие това го знаете не по-зле от мен... А, ето я и госпожа Желязкова.

На вратата се беше показала възрастна съсухрена жена с побелели коси и изненадващо горда осанка. Сякаш беше потомка на легендарния индустриалец^[30], която излиза от семейното имение, за да нахока някой немарлив ратай.

— Вие сте Божидар Къбоков, нали? — усмихна се тя, като се приближи и дискретно го посочи с пръст. — Приличате на леля си.

— Как я помните — толкова години са минали?

— Успях да запазя една снимка, мойто момче. Да вървим да ти я покажа заедно с някои нейни писма. През онези години Ралица беше една от най-добрите ми приятелки.

— Ще дойда с удоволствие, само че господинът е преди мен — излъга Божидар.

— Вие по какъв въпрос сте? — запита тя Мичев напрегнато.

— Аз ще ви оставя. След около час и половина — два пак ще дойда тук — каза тактично Божидар и побърза да се отдалечи.

— Казвам се Григор Мичев и идвам при вас да разбера какво е станало с вуйчо ми, Никола Чакръков. Зная само, че са го убили тук.

— Кольо Чакръков ви е вуйчо, така ли? Значи вие сте синът на Елица?

— Да, аз съм неин син.

— Ами тогава можехме да говорим заедно с Божидар.

— В какъв смисъл?

— Лелята на Божидар, Ралица Къбокова, беше годеница на вашия вуйчо, господине. Не знаете ли?

— Не — каза Григор и посегна да разхлаби възела на вратовръзката си.

— На вас да не ви прилоша?

— Не, но ми се иска да поседнем някъде.

— Елате, аз живея наблизко. Тъкмо да изпием по чашка кафе или нещо по-силно. Като ви гледам, последното май наистина ви е необходимо.

Така беше. Наистина му се допи. По странен каприз на съдбата излязоха с Божидар нещо като неосъществени роднини. „Ама че история. Като в бразилски сериал“ — помисли разстроено Григор и се опита да се съсредоточи върху това, за което беше дошъл. Чувстваше, че му предстои да научи нещо, което щеше да промени из основи живота му, и за пръв път си даде сметка, че го бе очаквал отдавна. Само дето май вече беше малко късно.

— Вие не знаете и какво се е случило с майка ви, нали? — попита го Виолета, когато седнаха в една от двете стаички на

квартирата ѝ, на малък миндерлък с бродирани възглавници, останали сякаш от неупотребен чеиз.

— Да. Това е всъщност въпросът, който ме интересува.

— Защо не попитайте направо?

— Неудобно ми беше. Не съм свикнал да обсъждам толкова лични неща с непознати хора.

— Аз познавах майка ви, господине. С нея сме играли като деца. Ходили сме заедно на училище и на срещи. Не съм страничен човек, както казвате.

— Извинете, не исках да ви обидя. Щом сте били толкова близки, тя сигурно ви е казвала защо е дошла тук.

— Защо ви е напуснала ли?

— Да. Дали някой я е принудил, или тя... сама е решила.

— Мислите ли, че тогава някой като мен и нея е можел сам да взема решения за себе си и за близките си? И въобще за живота си? Сякаш не знаете кой определяше съдбите ни.

— Значи са я принудили?

— Да. Вечерта преди тя да замине, чичо ви ѝ предложил да избере сама — дали да остане в София и да бъде изселена заедно с детето си като сестра на народен враг, или да дойде тук, а вас да ви остави при тях. Нали знаете каква беше съдбата на децата на народните врагове? Моята например е такава. Представете си сега какво е трябвало да избира... И за да бъде всичко още по-мъчително, я бяха накарали да си мисли, че тя сама е взела решението. Истината е, че след онова, което се случи с баща ви и вуйчо ви, тя нямаше никакъв избор.

Григор въздъхна и замълча за момент, после попита:

— И баща ми ли познавахте?

— Не, него не го познавах. Те с майка ви се ожениха някак набързо. Зная само, че беше от виден партизански род. След сватбата заживяха в София и дълго време не се бяхме виждали. После той дойде тук, но загина в самото начало на сраженията някъде из Балкана и няхаме време да се опознаем. Дори на един обикновен разпит не ме е викал — каза тя сухо и добави след пауза. — Знаете ли, че той уби вуйчо ви?

— Не — отговори Григор и пред очите му изникна снимката на оня мъж с ясни очи, мустаци и пригладена коса, пред която плачеше

майка му. И макар че през цялото време беше подозирал някаква лоша тайна, сега, когато я научи, му се стори като изстрел, достигнал го от миналото. — Кога е станало това?

— Казваха, че е било малко преди горяните да убият него самия. Чувала съм, че когато баща ви разбрал, бил много разстроен. Носеха се слухове, че дори плакал. Един от войниците веднъж разказал, че малко след като застрелял шурей си, някакъв младеж го е убил. Но неговите бойни другари отричат и пишат в книгите си, че се държал много твърдо. Казал нещо — не си спомням точно, но сякаш беше „Така им се пада на враговете“. Но мен ако питате, той не го е казал. Хората не говорят така за мъртвите си близки.

— А с мама какво стана?

— Значи и това не знаете.

— Чичо ми каза, че е умряла в манастира край село Сотирия. Аз ходих и там, но не открих никаква следа.

— Чичо ви ви е излъгал. Тя умря в един манастир близо до Бяла черква. Наистина живя известно време тук, в девическия в Сотирия. Но когато комунистите осъдиха игуменката Симфороза, нямаше вече кой да я закриля и един ден я отведи. Тогава тия разбойници можеха да изселят всекиго и да го пратят където поискат. По-късно разбрах къде е прекарала последните си дни.

— Кога е...

— Кога умря ли?

— Да.

— Отдавна, господине. През петдесет и седма. Ралица беше дошла да ме види и от нея научих.

— Лелята на Божидар ли?

— Да. Те бяха много добри приятелки. Нас двете с майка ви ни свързваха заедно изживяното детство и ученическите спомени. Но тяхната връзка беше по-силна. Бяха сродни души. Като ги гледаше човек, можеше да каже, че са сестри — така си приличаха. Аз даже й завиждах малко.

— Къде е гробът ѝ?

— В манастира. Ако минавате оттам, ще го намерите лесно. Погребана е до оградата. Само че ще търсите надпис Елица Чакръкова. На кръста, който ѝ направих, е издълбано името ѝ по баща.

В малката стаичка настъпи тишина. Чувахе се само тиктакането на стария будилник върху скрина. Какво беше отмервал той през тия години — време, болка или малките парчета оставаща надежда? И на какво се беше надявала обитателката на тая осиротяла къща? Всичко хубаво или лошо беше вече изтекло в миналото. Това, което ѝ оставаше, беше само шепа самота.

— Искам да знаете, че тя много ви обичаше — каза тихо Виолета.

Григор погледна със свито гърло през прозореца, сякаш се надяваше оттам, през светлия отвор, да получи вест от света, в който беше отишла преди толкова години майка му. Но отвън грееше мекото слънце на късната есен, виждаха се малки перести облачета и нямаше нито един ангел. Пък и бившият директор на Атомната не вярваше на такива религиозни измислици.

Виолета видя насълзените очи на неканения си гостенин и ѝ се прииска да направи някакъв по-мил жест, но нещо я спря. Не знаеше дали заслужава. Само се загледа и тя в лъчите, които влизаха в малката ѝ стаичка — сякаш спомените ѝ се бяха превърнали в приглушена светла пътека, по която можеше да се върне при онези, които някога бе обичала.

След малко бившият генерален директор на Атомната слизаше по стълбите. Беше безлюдно и тихо и той си помисли, не, нещо сякаш му подсказа, че повече няма да се върне тук. Сякаш някой му беше позволил да надникне за малко в миналото. И после беше затворил вратата.

* * *

Божидар забеляза Мичев още щом се появи на главната. Очакваше го точно от тази посока и може би затова го видя веднага. Махна му с ръка и той тръгна към масата му в „Стария бряст“ — стори му се, сякаш неохотно.

— Какво ще пиете? — попита Божидар, щом бившият му директор седна срещу него.

— Мислех да пия само едно кафе, но май имам нужда от нещо по-твърдо.

— Да не загазите — тук катаджиите не ви познават.

— Може да остана — да разгледам града.

— Успяхте ли да научите това, което ви интересува? — попита Божидар сякаш само така, за протокола.

— Да.

— Май не ви се говори много.

— Да. Може би защото за пръв път в живота си не зная как да постъпя.

— В тая държава всичко е объркано. Но все пак е странно и вас да ви завърти вихрушката.

— Наистина ме завъртя. Сега ще трябва да свиквам с факта, че родът на майка ми, а и тя самата са били свързани с горяните.

— Това лошо ли ви се струва?

— За мен горяните винаги са били... някакъв неприятен анахронизъм — каза с нежелание Мичев. Не искаше да признае пред Божидар, че като малък си ги е представял като горили.

— Защо? Те са отстоявали ценностите, в които са вярвали. Край тях са били последните свободни островчета, преди да ни залее мътната вода на новия строй.

— Може и да си прав. Само че аз съм представител на друга географска школа — засмя се Мичев.

— Каква е била връзката на вашите с горяните? Ятаци ли са им били? Извинете, не сте длъжен да ми казвате.

— Защо да не ти кажа? След малко и ти сам ще го научиш.

— Госпожа Желязкова едва ли ще ми повери чужди тайни.

— Не са чужди, Божидаре. От това, което ми каза, излиза, че ние с теб сме доста близки.

— Хъ, да не сме някакви далечни роднини?

— Не, не сме. Но се оказа, че преди много време съдбите на наши близки са се кръстосали. От разказа на Виолета Желязкова разбрах, че твоята леля е била годеница на моя вуйчо, Никола Чакръков.

— Това вече е нещо. Определено е повече, отколкото да са имали общ плет — засмя се Божо, но сърцето му се сви.

— Не се шегувай с такива неща. Заради тоя мой вуйчо аз останах без майка, Божидаре.

— Какъв е бил той?

— Горянин. Убили са го някъде из тукашните Балкани. След неговата смърт майка ми е била принудена да постъпи в манастир.

Донесоха питиетата, Мичев каза „Наздраве за срещата ни“, преполови чашата си и замълча. Не искаше да каже на Божидар, че баща му е убиец на вуйчо му, а чичо му е принудил майка му да се принесе в безкръвна жертва в неизвестна Божия обител. Като в древногръцка трагедия. Незнайно защо, сега съвсем не му мина и през ум за бразилските сериали.

— Какво е станало с нея?

— Умряла е. Самотна и отчаяна... Било е отдавна. Сега ще търся гроба ѝ — той отсипа малко от чашата си на земята и отново замълча за момент. — Малко странно е, че точно на теб най-напред разказвам всичко това. Сега като си помисля, и досието ми е можело да бъде като твоето — с такъв народен враг като вуйчо ми. И още нещо странно: откакто излязох от квартирата на Виолета, все се питам дали той е бил наистина такъв. „Народен враг“ — повтори той с неочаквана ирония.

— Наистина е по-добре да не използвате тая терминология. Тя е създадена от едно доста изкривено и злобно мислене. За това вече има достатъчно доказателства.

— И аз съм ги чувал. Изглежда, че „най-прогресивният обществен строй“ наистина доста ни е поизкривил.

— Ами да, той главно това правеше. Подменяше с уродливите си сурогати истинските човешки ценности. Онези пък, които не бяха съгласни, окастряше, докато се вместят в калъпите му. Доста от тях ги накълца целите. А всички, дето сме останали, сме подстригани като... градински чемшири.

Мичев се засмя:

— Не знам, Божидаре, за мен тоя строй си беше и сякаш все още си е напълно приемлив — поне колкото останалите.

— Не искам да споря с вас на тая тема, господин Мичев. Също както не бих желал да споря и дали може да се направи перпетуум-мобиле... да речем, от втори род. Няма, а и няма как да има строго логически аргументи нито против, нито в подкрепа на строежа на това устройство. Според мен по същия начин стоят нещата и със социализма^[31]. Приемането или отхвърлянето и на двете категории е въпрос на отправни принципи. Математиците биха казали „на аксиоматика“^[32]. Така всеки може да пофилософства по темата.

Практиката обаче показва, че досега на никого не се е отдало да направи вечен двигател. И със социализма нещата стоят така. Навремето френската академия отказала да разглежда всякакви проекти за разни перпетууми. Според мен и за второто изобретение опитите трябва да бъдат прекратени. Не ме разбирайте погрешно: аз нямам нищо против теориите, господин Мичев. Просто не искам да финансирам експериментите в тая насока. Възможно е някъде във вселената да може да се построи вечен двигател или социализъм с човешко лице^[33]. Само че това няма да стане с мои пари — Божо се подсмихна. — Все пак на проекта за вечния двигател бих хвърлил едно око.

— Зная, че ти не харесваше социализма — засмя се генералният.

— Това не е точният израз, г-н Мичев. Истината е, че го мразя от малък. Винаги ми е приличал на малебито от детската. Лелките отмъкваха млякото и повечето от нищетето. Остатъка го забъркваха с чешмяна вода. Ставаше някаква рядка и блудкава отврат. И социализмът за мен имаше същия вкус.

— Сигурно е имало защо да го мразиш — усмихна се отново бившият му директор. — Може би съм бъркал, но досега не съм разглеждал нещата от твоята гледна точка.

— Можете да ги разгледате сега. Мисля, че вече няма пречки.

— През цялото време аз съм бил от другата страна на барикадата, Божидаре.

— Знаете ли, преди време големият ми син — Добрин, ако го помните — направо ме разби. „Не ми се сърди, тате — вика, — но ми се струва, че вашето поколение направо си е пропиляло живота. Вие сте се борили или за фалшива кауза, или против нея. Първото очевидно е безсмислено. Но то и второто не стига, за да го осмислиш.“ Така ми каза. Лошото е, че май е прав. Баща ми, след като му взеха фабриката, вместо да се бори с комунизма, стана общар. И сякаш беше щастлив. Затова и аз ще се опитам да потърся нещо, за което си струва да изхарча оставащото ми време. Някакви извечни човешки ценности — вярата, семейството или нещо друго, съвсем обикновено.

— Каква фабрика сте имали?

— Консервна. Баща ми имаше здрав разум и не се опитваше да прави онова, за което нямаме ресурси, нито пазари и традиции.

— Хъ... Ти сякаш намекваш нещо за нашата икономика.

— Съвсем прозрачен е намерът ми, господин Мичев. С уточнението, че ние нямахме икономика. Това бяха грандомански експерименти на шепа надъхани празноглавци. Заради идиотските им теории унищожихме двете неща, които единствено имахме — селското стопанство и леката ни промишленост. Вместо тях останаха кошмарите в градовете и разгромените ни села. И поменикът с провалите в индустрията. Ако пътувате често из царството, няма начин да не сте ги виждали: мръсните изпосъборени сгради с тъмните дупки на изпочупените стъкла. Като избодени очи са. Направо от стиховете на Вапцаров. Това са неговите заводи на живота.

— Да. Гледам ги непрекъснато. Колкото и да ми е криво, те са все край пътя.

— Към тях може да се добави и нещо много по-лошо: безсмислено изхабената обществена енергия. Ако позволите, и пропилените ни безвъзвратно нравствени ресурси.

— Ти сигурно и Атомната ще сложиш в този списък.

— Да, господин Мичев. Поне можеше да се направи много по-късно. Ако ги нямаше тези абсурдни енергоемки производства, за какво щяха да са ни толкова хиляди мегавати? Какво произвеждаха, освен некачествена продукция и отровни отпадъци? Кой щеше да купува нашите боклуци, ако имаше възможност да избере западните модели? Да не бяхме следвали приумиците на разни набедени чужди корифеи и нашенски шарлатани, нямаше да унищожаваме държавката си. Нямаше да съсипваме и природата си. Нямаше да я има и най-отчайващата бездуховност в историята ни, господин Мичев. Това ни остави най-прогресивният строй: скапани морални устои и някой и друг милион угаснали надежди. Това можем да намерим из развалините от тая проклета машинария, дето я строихме половин век. Да не пропусна нравствения нихилизъм и горчивите спомени. Както и навиците да мързелуваме, да крадем и да завиждаме.

— Да, може и да си прав. Може наистина да е останало само това. В тая яма, дето сме сега, може и Атомната да изглежда nonsens. Само че за мен е късно да променям философията си. Това ще означава да променя и живота си, а за това пък вече съвсем няма време. Ако всичко, което научих напоследък, го знаех поне преди... трийсетина години, може би щяхме да си говорим по друг начин. Кой знае — можеше да приема и своята... аксиоматика.

— Ами да, щяхте да напуснете директорското си кресло и после заедно щяхме да плюем новия строй.

— Твоите шеги често бяха приятни, Божидаре. Дори и като се зевзечеше.

— Иначе нямаше да издържа, господин Мичев. А и може би нямаше да оцелея.

— И аз съм си го мислил. Как е Радостина?

— Добре е.

— Пази я. Тя ти е съкровището.

— Разбрал съм го вече, господин Мичев.

— Като гледам мерцедеса ти на паркинга, и ти трябва да си добре.

— Така си е. Добре съм.

— А децата?

— И те са добре.

— Хубаво, нека да ти върви. Струва ми се, че го заслужаваш. Само внимавай — сред бившите ти колеги и приятели има такива, които... не ти мислят доброто. Особено се пази от Стратиев.

— Скоро и аз успях да стигна до тоя извод. Благодаря, че ми казвате.

— За нищо. Нали сме рода. Мен са ме учили да обръщам специално внимание на близки и роднини — засмя се Мичев и му подаде ръка. — Добре. Успех ти пожелавам, Божидаре, и здраве, да му се радваш.

— И на вас, господин Мичев — отговори със закъснение Божидар, но бившият му директор вече му беше обърнал гръб и само вдигна ръка — сякаш за да покаже, съгласно старата рицарска традиция, че в нея не държи никакво подръчно оръжие. Нито анонимен донос от досието му. Нито секретна заповед за мерки срещу евентуални Божидарови анализи.

„Можехме да бъдем приятели — поклати глава Божидар. — Ама не стана. Съдба. Нищо. Като си помисля, след толкова години безсмислени битки, равносметката е най-накрая една вдигната за поздрав ръка. Какъв по-хубав финал мога да искам.“

Бившият директор на Атомната се скри бързо от погледа на Божидар, но той още дълго гледа след него и си мисли какво ли се е случило през оная зловеща пролет.

Беше ранна юнска утрин. През нощта в планината беше валил дъжд и въздухът беше чист и свеж като във великденски спомен. Никола Чакърков вървеше по едва видима пътека в гората и се оглеждаше напрегнато. След него в стъпките му вървеше млад мъж — на около дваисет и две-три години, облечен в селски дрехи, с каскет, изпод който се подаваха кестеняви къдри. Отстрани на пръв поглед изглеждаше като сватбарин, тръгнал към съседното село да вземе булката. И пушката, която държеше, можеше да е, за да погърмят на пияна глава в чест на младоженците. Само че ръчната граната на кръста му не стоеше никак сватбарски.

— Гората е тиха. Всичко изглежда спокойно — каза къдравият.

— Свърши спокойствието, Христо. Близко са тия проклетници. Нали чу аванпоста при долната кошара какво разправяше? Идват с камиони. Кой знае колко са.

— Те ще ни избият бе, бат' Кольо. Защо не бягаме?

— Късно е вече, сигурно са ни обградили.

— Тебе страх ли те е? А, бат' Кольо? — попита внезапно спътникът му.

Никола замълча. Страхуваше се, но не искаше да го изрече на глас.

— Мене ме е страх. Не ми се мре — каза с предрезгавял глас Христо.

— Успокой се. Рано е още за умиране. Ще се измъкнем. Сега се послушвай и говори по-тихо.

И уж каза „Рано е още за умиране“, но сърцето му се сви. Ами ако... Толкова пъти си го бе мислил. Вече не издържаше на напрежението. И за какво всъщност беше всичко? През цялото време в лагера той си беше задавал този въпрос. Защо бяха излезли и той, и всички останали от четата? Защо? Беше ги разпитвал дискретно един по един. Освен страха от арест и от мъчения в занданите на държавна сигурност, не намери нито един смислен отговор. Защита на някакви извечни човешки ценности? Та две трети от хората тук не можеха уверено да отговорят кой е написал „Дон Кихот“ или кой е нарисувал „Мона Лиза“. Те и неуверено нямаше да могат. Божиите заповеди

нямаше да могат да изброят. Какви загадъчни ценности бяха излезли тогава да защитават? А останалите? Те на какво се надяваха? Че ще съборят комунизма? Глупости. С две-три чети от по петдесетина души, въоръжени с манлихери от Балканската война и с някоя и друга закупена на черно граната. Какво можеха да направят те срещу редовната войска, дислоцирана дори само в Сливенско? Ами цялата могъща съветска армия, която можеше да прецапа Дунава за броени часове или просто да изсипе няколко десантни дивизии от небето? Срещу нейните танкове какво можеха да направят? Да стрелят с манлихери и пищови кремъклии ли? Какво имаше тогава в главите на техните командири? Не виждаха ли всичко това? А тези, които ги съветваха и насърчаваха, те, те... Кой бяха всъщност те? Англичани? Американци? Французи? Какво им пукаше за някакви си български селяндури? Ами да, каквото им е пукало през Априлското въстание. Сигурно съобщенията за изгубени кучета в техните вестници са заемали по-голяма площ от всички публикации за избиваните гяури. И някога да е било е по-различно?

Никола се огледа. Гората, тая закрилница за хайдути, партизани и останалите героични разбойници от приказките, мълчеше равнодушно. Колко щеше да закриля тях самите? Колкото зайците, дето подскачаха по полянките и се шумугваха в храстите при първия шум. Кой въобще можеше да им помогне? Никой. Добре, че гората поне не ги предаваше като съселяните им.

— Имаш ли си момиче? — попита внезапно Никола.

— Не.

— Аз имам.

Христо го погледна. Не знаеше какво да каже. Само още повече се уплаши. Приличаше му на изповед преди лош край.

Повървяха мълчаливо още малко.

След стотина метра гората свърши и се показа голяма поляна. Зад нея имаше дълбоко дърво, а малко по-нататък беше кошарата на бай Георги. Трябваше да стигнат до него. Командирът на четата искаше да получи информация за разположението на блокадата и бай Георги единствен можеше да я събере, без да се прави, че е тръгнал за дърва или да пасе козите. Беше си овчар и всички го знаеха. Само дано не го бяха арестували вече.

Скрит в лещака, Никола огледа внимателно поляната. Не се виждаше жива душа, но той знаеше, че за това е измислена маскировката. Преследвачите им можеха да се притаят в дерето и да се преструват на храстчета. „Особено комунистите сред тях — помисли си Никола, — тия дръвници може вече даже и да са се разлистили.“

— Ще изчакаме малко — прошепна той. — После ще отидеш до бай Георги. Остави сега при мен пушката и гранатата. Така дори да те хванат, не могат нищо да ти направят — нали сте рода с бай Георги. Дошъл си да го видиш. За това не могат да те арестуват. Но дори и да го направят, спомни си какво ти каза командирът. Ако нищо не признаеш, ще те пуснат. Най-много да отнесеш един по-як пердах. Помни: само не се паникьосвай.

— Няма страшно, бат' Кольо. Не се притеснявай.

— Добре. Сега си отваряй очите на четири. Още малко да почакаме, и тръгваш.

Полъхна ветрец и гората зашумя. Преди толкова пъти тоя шепот го беше успокоявал, но сега му се стори тревожен. След малко утихна. Само един от храстите отсреща му се стори, че продължи да мърда.

— Няма какво повече да се бавим — каза Христо. — Аз тръгвам.

Никола му прошепна „Чакай“, но докато го издума, спътникът му вече беше излязъл от прикритието на лещака. Някой извика „Стой, горе ръцете!“, но Христо, вместо да се подчини, се обърна и скочи към гората. И тогава от мърдащия храст до дерето изтрещя автоматен откос. Куршумите го застигнаха, докато беше във въздуха. Христо изохка и падна по лице на земята. Никола залегна и стреля два пъти напосоки. В отговор цялото дърво загърмя. Той запълзя към Христо — беше само на две крачки от него и трябваше да опита да го измъкне, макар и под дъжд от куршуми. Достигна го, хвана ръката му и го затегли към гората. Преследвачите им начаса разбраха намеренията му, защо огънят наистина стана барабанен. Никола развинти капачката на единствената им граната и я хвърли с все сила. Тя избухна близо до дерето, някой и там изохка и стрелбата престана като по команда. За мигове той успя да довлече падналия младеж до гъсталака и погледна раната. Беше ударен в рамото.

— Ще можеш ли да станеш? — попита го той.

— Ще опитам, бат' Кольо — изпъшка Христо.

— Давай, давай, не си ранен тежко — опита се да го окуражи Никола и го повдигна.

Между храстите се мярна офицерска фуражка със син кант. Никола чу познат глас да вика „Ще избягат, бе. Напред в атака, след мен!“ — и видя шурей си. В същия миг Велин стреля, куршумът му се заби в гърдите на Никола и той падна подкосен на земята. Убиецът му изпусна пистолета и се хвана за главата. „Мамицата ти“ — простена Христо, хвърли се към пистолета в ръката на другаря си, успя да го грабне и започна да стреля. Уцели офицера — нямаше как да пропусне от толкова близо, а и той не направи опит да се прикрие. После продължи да гърми, докато изпразни пълнителя. Видя, че резервният се търкаля в краката му, презареди и го изстреля и него.

Чу как се развиваха „Убиха командира“ и настана тишина.

Христо приклекна до Никола и погледна раната. Доколкото можеше да разбере, беше близо до сърцето. За пръв път виждаше такава рана и не знаеше какво да направи.

— Жив ли си, бат' Кольо? — проплака той.

Никола отвори очи. Пред него застана разкривеното, оцапано с пръст и сълзи лице на Христо.

— Бягай — успя да прохрипти той и после го заля нетърпима болка. Искаше да извика и отвори уста, но не чу звук. Изведнъж болката престана, надвесеното над него лице потъна в светлина и изчезна. Остана само светлината.

Христо видя как главата на Никола клюмна и сърцето му се сви. Знаеше, че вече е мъртъв. За пръв път виждаше смъртта, но я разпозна като стара познайница. Какво трябваше да направи сега? Никола му беше спасил живота. Така ли трябваше да го остави? Ако не можеше да го погребее човешки, можеше поне да се опита да предупреди четата. Подвоуми се още миг, грабна пушката и паласката с патрони и побягна към бивака. Не беше изминал и километър, когато се огледа и приседна до едно вековно дърво. Раната го болеше, но поносимо. Беше почнал да отмалява и затова си почива доста време, подпрян на дебелия хладен дънер. Какво трябваше да направи? Не знаеше докъде са стигнали. Можеше и по обратния път да са направили вече засади. Скоро щяха да нападнат и четата. Нямаше къде да бягат. Никола нали му каза, че сигурно са обкръжени. Ако не го убиеха, щяха да го хванат. Но с тая издаваща го рана, пак си беше мъртвец. Веднага щяха да се

сетят, че той е убиецът на командира им. В най-добрият случай щяха да го застрелят на място. И куршумът щеше да е проява на милост. Беше чувал за жестокостите им. А тук в суматоката можеше да извади късмет и да се промъкне през обкръжението, без да го усетят. Да, можеше и да успее. Пък и в отряда нямаше да има особена полза от един ранен. Те сигурно и без него вече сигурно бяха чули пукотевицата.

Христо погледна нагоре към небето, сякаш се надяваше да види през листата ангела си хранител, изправи се и се запромъква обратно.

* * *

Божидар успя да се срещне с Виолета едва вечерта. Когато отиде да я търси в библиотеката, тя вече беше в залата, но той не влезе — не му се слушаха разпавии нито между врагове, нито между съмишленици. Докато я чакаше, се опита да намери материали за онова време, но намери само един гид на Сливен от трийсетте години и цял куп вече никому ненужни брошури за успехите при строежа на още по никому ненужния вече развит социализъм. Като му писна, подкупи портиера и го прати да вземе от най-близкия магазин хубаво уиски, бадемки и две чаши кафе. Когато конференцията свърши и Виолета излезе, двамата с портиера бяха преполовили бутилката. Божидар му я завеща и тръгна с приятелката на леля си по улиците на нощния Сливен. И дали защото тъмнината скриваше грозните и бездарни сгради на описания в ония прашасали брошури недостроен развит социализъм, или заради вече появилите се разноцветни светлини от реклами на новостроящия се, все още недоразвит капитализъм, но на Божидар му се стори, че сякаш си пренесоха през десетилетията в едновременно, пълен с обикновени човешки радости, надежди и даващите смисъл на живота проблеми малък град.

— Госпожо Желязкова... — започна Божидар.

— Викай ми „лельо Вили“.

— Добре, само че не зная откъде да започна. Искам да разбера какво е станало тук през петдесет и първа и след това, докато главните участници са били живи.

— Аз съм все още жива, Божидаре.

— Извинявай, лельо Вили. Моят бивш директор ми каза, че...

— Да — прекъсна го Виолета, — само да вземем една бутилка като онази, дето опитвахте с портиера, и да отидем у нас. Там ще поговорим на спокойствие.

Купиха „Джони“-то от същия магазин, от който портиерът взе първата бутилка, и продавачката ги изгледа със завист. Тия баровци купуваха скъпото вносно уиски като нашенска сливовица.

— Хъ — възкликна Божидар още като влязоха в малкото жилище на Виолета, — тук е като у леля. Тя също имаше едно такова миндерче с бродирани възглавници. И такъв скрин като твоя имаше в ъгъла до вратата.

— Сродните души живеят по сходен начин, моето момче. Сядай, де. Най-напред ще си сипем по мъничко — сложи Виолета две старинни кристални чаши на масичката, — а после ще ти покажа няколко снимки. Нямам лед, защото хладилникът не работи. Аз го пия с малко студена вода. Ако искаш, ще ти сипя и на теб.

Тя пъргаво донесе всичко, измъкна от скрина дебел сиво-кафяв албум и седна до Божидар.

— Наздраве за сродните души — каза Виолета и отвори албума. — Това съм аз като малка, на тази съм с майка си и баща си — заотгръща тя бързо страниците, сякаш не искаше Божидар да ги гледа, — а ето ни тук двете с леля ти. Виж каква е красавица.

— И двете сте красиви, лельо Вили. Приличате на актриси.

— Това често ни го казваха тогава — засмя се малко тъжно Виолета. — Ама на, останах си сама.

— А ти защо не си се оженила?

— Вий, младите, малко уважение нямате ли, бе?

— Извинявай, лельо Вили. Не зная как излезе от устата ми.

— Нищо, ще ти кажа. Мисля, че ти заслужаваш да знаеш истината. Твоят бивш директор все още се страхува от нея. Вероятно не знае какво да я прави. Навремето, за да станеш директор, трябваше да можеш да си кривиш душата. Колкото по-дълго си такъв, толкова повече лъжата сраства с теб. Докато накрая истината въобще не ти трябва. И погледът му беше някак особен — сякаш вижда през тебе. Такъв не можеш да го разбереш какво мисли. Чак накрая, когато му казах какво е заръчала майка му, ме погледна по-човешки. Стори ми се, че дори малко се просълзи... Да. Ти гледаш по друг начин — открито и

с някакво любопитство — като леля си. Затова ще отговоря на всичките ти въпроси. Дори на този, който ми зададе преди малко.

И тя зарадва.

Били богато семейство, но парите си ги печелели честно и с много труд. Баща ѝ бил завършил агрономство във Франция и бил свобододлюбив човек със силно развито чувство за справедливост. Затова еднакво мразел и продажните царски министри, и ограничените и надъхрани с революционна злоба червени председатели и секретари. Не само това. Той учел хората край себе си да носят главата си гордо изправена. Имал особено чувство за достойнство. Майка им била възпитаничка на френски колеж в София. Била много красива и интелигентна, но не се срамувала да работи наравно с останалите на полето. Имала и сестра, женена за умен и работлив мъж, с малко дете, момченце. Живеели си те щастливо, но... дошъл Девети, изгряла свободата и на тях им се стъжнил животът. Божидар беше слушал доста истории, които звучаха подобно. Само че това, което му разказа Виолета по-нататък — не, това сякаш се бе случило в някой кошмар, отишъл далеч отвъд най-лошото.

Всичко започнало с това, че баща ѝ не успял да изтрае ударите на национализацията и колективизацията и един ден тръгнал в Балкана при горяните. Скоро след това разгромили четата, заловили го и го осъдили на смърт. Народният съд бил великодушен и разрешил присъдата да се обжалва в едномесечен срок. Ама на — задържали „по погрешка“ адвокатата им и когато го пуснали на другия ден, срокът бил вече изтекъл. През един януарски ден на петдесет и втора получили известие, че присъдата е приведена в изпълнение „по отношение на Радослав Желязков“. Така пишело — с това непреводимо на човешки език „по отношение“. Виолета не знаеше къде е погребан баща ѝ. Знаеше само, че са го убили в местността Могилските гробища някъде край Стара Загора. Зет ѝ също бил арестуван. Умрял по време на следствието — уж от остра пневмония, но истината била, че го оставили на студа, докато не издаде участниците в измисления от следователя заговор. Конфискували къщата им и Виолета, заедно с майка си и сестра си заживели под наем в собствения си дом — по един от най-обичаните цинични сценарии на народната власт. Отгледали детето на сестра ѝ, докато момчето навършило четиринайсет години. Макар че в училище се случвало да му кажат, че

е от семейство на врагове на народа, не му разказвали нищо от тъжната им история, за да не го травмизира допълнително. Било им много трудно. Вкъщи работела само тя. Майка ѝ се поболяла от мъка и скоро починала, а сестра ѝ, като жена на народен враг, все не можела да си намери постоянна работа. След много години на пълна мизерия Виолета успяла да постъпи като работничка в завода за кристал. Имала талант и скоро започнала да проектира изделия. Работата ѝ харесвала. Чашите, които правела, приличали на кристални цветя и когато вечер гледала през тях лампата в стаята, сякаш виждала недостижимите светлини на младежките си мечти. Лекият прозрачен звън ѝ напомнял минали празници, зимните вечери край голямата им кахлена печка, радостта, когато се събирали за семейните тържества — всичко онова, което вече нямало как иначе да си го върне. Досегът ѝ с това островче на красотата я крепял. Ралица, лелята на Божидар, също идвала от време на време да ги види. След като убили Никола, тя престанала да контактува с други хора и живеела доста самотно в града с правите улици. Виолета не искала да ходи там заради оная проклета местност, но Ралица идвала. Те понякога излизали заедно нагоре в парка, но близостта на гората ги натъжавала и затова повечето време си стояли вкъщи и си спомняли за отминалите щастливи години. Но то от това се състоял вече главно животът им — от спомени. Сега ѝ се струва, че и той не бил кой знае колко лош, докато един ден... Случило се така, че в седми клас от училище наградили Радослав — той бил кръстен на баща ѝ — за отличен успех с книга за пълния с героизъм живот на служителите от държавна сигурност. Той започнал да я чете още в училище и веднага разбрал, че в нея се описва как са заловили и разстреляли дядо му. Вечерта Радослав ѝ показал книгата. Още щом я видяла, ѝ прилошало. Авторът ѝ бил същият следовател, който убил баща му. Момчето веднага я заразпитвало какво се е случило тогава. Тя се опитала да премълчи и тоя път, но била толкова разстроена, че не се сдържала и му разказала истината за семейството им. От този момент Радослав се променил неузнаваемо. Изгорил си пионерската връзка и започнал да бяга от часовете по история, а в осми клас — и от часовете по литература, защото иначе трябвало да изучава пролетарски поети и писатели, които за беда се учили точно в тоя клас. В комсомола го приели насила. Той отказал да вземе членската си книжка и това направила тя, защото не искала да го изключат от училище. Той дълго

й се сърдил и се затворил още повече в себе си. Така изминали три години и Радослав вече завършвал, когато една вечер не се прибрал вкъщи. След три дни от милицията се обадили на майка му да си го прибере от моргата — били го застреляли на границата при опит да избяга в Гърция. Няма документ и го разпознали само защото носел със себе си книгата на убиеца на баща си, а тя, естествено, била с дарствен надпис: „От педагогическия съвет на еди-кое си училище“, за да помни притежателят й от кого е тази поразяващо съдържателна награда. Майка му се сринала от тежка нервна криза и милостиво била прибрана в психодиспансера. Вместо нея в милицията отишла Виолета. Следователят й обяснил, че ако не бил надписът на книгата, племенникът й щял да последва съдбата на повечето бегълци като него — да го заровят някъде из горите край границата. А така може да са си помислили дори, че по погрешка са го застреляли — нали чете такава литература. Ето как тая книга му донесла накрая късмет — да е в обикновен, а не в незнаен безименен гроб.

— На другия ден, след като погребяхме Радослав, намерих квартира при една приятелка и заживяхме у тях — завърши разказа си Виолета. — Малко преди да съборят Берлинската стена, след като бях чакала ред двайсет и три години, успях да си купя и тая гарсоньерка. Може би сега ще разбереш защо не съм се омъжила. Докато бях млада, не ми остана време от работа и грижи. Освен това тогава нямаше желаещи да се оженят за дъщерята на народен враг. После вече не ми се искаше. Така си изтече животът ми. Вярно, сега уж нещата се промениха — уж има свобода на словото, уж изборите са свободни, а разправят, че и ние вече не сме длъжни да строим комунизма. Само че аз не вярвам на новите демократи. Сега е лесно — всеки се пише антикомунист. Пък и хора като мен вече няма как да бъдат свободни. Свободата е нещо друго, Божидаде. Тя е, докато съществува домът ти, докато можеш да избираш сам пътя си и докато са живи хората, които обичаш. Преди няколко месеца ни върнаха оная проклета къща, но аз не съм ходила дори да я видя. Могат ли въобще да ми върнат нещо? Да не би тая къща, дето е пълна само с горчиви спомени, да е домът ми? Бъдещето е вече затворено за мен, а почти всички, които обичах, са мъртви. Каква свобода мога да имам тогава? Сигурно да стоя заключена в миналото си.

Тя замълча.

— Ако има нещо, с което мога да ти помогна, само кажи, лельо Вили.

— Не, Божидаре. Всичко си имаме. На нашите години не ни трябва кой знае какво.

— Сестра ти жива ли е още?

— Да. Тя се съвзе. Само косата ѝ съвсем побеля, а беше само на четиридесет. Изкара няколко тежки години, но накрая успя да стъпи на крака. Помогна ѝ вярата — в нашето семейство всички сме вярващи. Ако почакаш, можеш да я видиш. На седемдесет е, но е още жизнена, дори повече от мен. В момента не е тук, защото ходи на работа.

— Хъ, каква работа на тия години?

— Сестра ми е висококвалифицирана бавачка, Божидаре. Знае два западни езика и много обича децата. Това родителите веднага го забелязват. Търсят я много, а и тя има нужда да е сред хора. Така си докарва и някой лев над пенсията.

— Тя каква пенсия получава?

— Съвсем мизерна. Нали ти казах, че не ѝ даваха работа като жена на народен враг? Заради това и стажът ѝ е малък. Сега зет ми вече не се води враг, поне официално. Но продължава да е мъртъв. Тя, като вдовица, трябваше да получава част от пенсията му. Но как да стане това, когато ония проклетници иззеха всички негови документи при обиските и после ги затриха. Сега не можем да докажем, че е имал стаж. И тя не получава нищо... Скоро попаднах по следите на оня следовател, който уби зет ми. Оказа се, че живее наблизо, в едно казанлъшко село. Искях да се срещна с него и да успея да науча поне къде е гробът на баща ми. Събирахме три месеца пари за бензин и накрая тръгнахме с колата на един приятел. Намерихме къщата му лесно — тя е една от най-личните в селото. Звъннахме и той излезе. На осемдесет години е, но няма да му дадеш и шейсет. Запазен, загладен... Позна ме веднага, но отказа дори да разговаря с мен. Както едно време. Даже кучетата му джафнаха два-три пъти и престанаха да ми обръщат внимание. Единственото, което успях да науча, е пенсията му. Тоя убиец получава осем пъти повече от сестра ми. Но нищо. Ние пък можем да държим главите си изправени и да гледаме всекиго в очите.

Божидар замълча. Нямаше какво да каже. Беше нелепо, беше си гавра, но пък беше съвсем в стила на тая държава, която познаваше. Тя

се грижеше за децата си колкото проклета мащеха, но пък когато ги преследваше, го правеше от все сърце и докрай.

— Знаеш ли, хрумна ми нещо, лельо Вили — каза той след кратък размисъл. — От днес мога да добавям към вашите пенсии по петстотин долара всеки месец. Не са кой знае колко, но поне няма да мислите за най-необходимите неща.

— О, това са много пари, Божидаре. Благодаря ти, трогната съм, но няма нужда. По-добре ги запази за семейството си.

— Лельо Вили, не се притеснявай — за жена ми и децата ми има достатъчно пари. Едва ли някога ще ни потрябват повече. Имаше и някои други близки хора, на които исках да помагам, когато остарееят. Те като вас бяха понесли много нещастия. Заради това се бях зарекъл да спечеля пари: да върна някогашното благополучие на семейството ни и... не знам, може би заради някакво възмездие за всички страдания, които бяха причинили на близките ми. Успях да изпълня първата част от обещанието си и сега сме богати, имаме къщи, земя, коли... всичко. Само че баща ми и леля ми вече ги няма. Напоследък все по-често се упреквам, че вместо да печеля тия проклети пари, е можело да съм повече заедно с тях. Можело е да се радваме и на това, което иммахме. Но... не се получи. Затова искам поне малко да се грижа за вас. Не зная защо, но те чувствам някак много близка. Нека да ти помагам, докато мога. Моля те.

Когато го погледна, старата жена се беше просълзила.

— Наведи, се моето момче — каза тя и го целуна по челото. — Ти имаш златно сърце. Леля ти щеше да се гордее с теб. Дано Бог ти помага.

Божидар записа адреса, прегърна току-що намерената си нова леля и си тръгна.

По пътя на връщане отначало му беше доста тежко. Мислеше си за горяните, за Виолета, за баща си и неговата позабравена сестра. И за парите, които имаше. За какво му бяха те? Все едно — децата му вече можеха да живеят повече от добре и без тях, а за Радостина те въобще не представляваха ценност. Харчеше само за най-необходимото и трябваше две недели да я увещава да си купи една обикновена блузка или чифт обувки от някоя сезонна разпродажба. Трябваше да намери нещо друго, което да осмисли живота му. Кое беше то? Внезапно пак се сети за горяните. Те защо бяха станали такива? Да защитят нещо

ценно за тях. Кое беше то — земята и имотите им ли? Или нещо по-абстрактно — вярата си, заветите на предците или правото да се разпореждат с живота си — въобще всичко, което тия тирански комунистите преследваха най-яростно. Или бяха тръгнали към Балкана просто от страх, че техните врагове ще ги окошарят и ще ги пратят да гният по затвори и лагери? Трудно беше да разбере кое е било от геройство, кое — от малодушие, и кое — от обикновен селски инат. Важното бе, че ги бяха изпоизловили и пратили — къде на заточение, къде направо на заклание. Народната власт тогава дълго беше показвала смъртоносното си жилище. Избиването на първите от тях, разгласявано по вестници и радиа^[39] от новата каторжия журналисти, е било повече от ясно предупреждение за останалите. Но те пак са тръгвали. По пътя на страданията. Към гората на обречените. До своите непонятни голгойти. Защо? Има ли значение какъв е отговорът? Сигурно са били наясно какво ги чака. Едва ли са се надявали на милост от терористи, които избиваха от засада и не се спряха пред взривяването и на Божия храм. Така и става — и тях ги бяха разбили със страшна сила. Оцелелите изкараха две-три петилетки в каменните кариери и зад решетките, после бяха интернирани, след това успешно интегрирани^[40], а накрая още по-естествено и още по-успешно, може да се каже, дезинтегрирани. След четиридесет години шепата останали нещастници се бяха прегръщали с призрачна надежда, че на мъките им най-после е дошъл краят. И докато очакваха наивно, че едва ли не Господ е слязъл на земята и ще бъде въздадено всекому неговото, пак ги бяха изпонатръшкали. Но то каква справедливост можеше да се очаква в държава, в която комунистите не бяха обявени за престъпници? Защо жертвите се надяваха на възмездие, когато техните палачи бяха отново на власт? Защото кой управляваше сега? Синовете и внуците или протежета и хранените хора на ония, които измислиха пребиването с подръчен инструментариум на политическите си противници, инквизициите в карцерите, лагерите с каменоломни и, разбира се, преспавиетата за доносници. Да, пак ТЕ. Отвсякъде погледнато, горяните бяха загубили. Тоя път окончателно. Не можеше да разбере: някога повечето от тях са били заможни, а значи далновидни хора. Били са опора и надежда на държавата. Здравият й разум. Защо тогава през далечните сивосинкави дни на петдесет и първа бяха избрали оня път към планината? Защо? Чакай, чакай —

помисли си Божидар, — какво каза накрая леля Вили? „Мога да държа главата си изправена и да гледам всекиго в очите.“ Това беше. Май единственото, което бяха спечелили, бе, че бяха запазили достойнството си. Може пък такава да е била кармата им. Да. Достойнството. Хубава дума.

Само че струва ли си човек да умре за това?

Не можа да си отговори, но пък имаше нова тема за разсъждения. Те едва ли щяха да заинтересуват някого, но това не го огорчаваше особено. Внезапно се сети и че по Нечия^[43] странна прищявка, точно в Сливен беше изкарал казармата. Беше набивал крак по плаца без дори да подозира, колко дълбока е връзката му с тоя град. „Навремето тук ми разказаха играта. Е, имаше си и положителни страни. Нали прозрях основните взаимоотношения в соца. На първо място какво трябва да правя, за да не ме накара сержантът да мия кенефите — подхилкна се той. — Но той ме научи и на доста хватки, дето цял живот ми вършат работа. Сега пак тук ми просветна откъде са се трупали облаците. Поне една част от тях. Имам вече и втора леля. Даже повече. Това си е духовна връзка. Вярно, че добавих и материален елемент, но това едва ли има значение“ — поклати глава инж. Къбоков. Внезапно някакъв джигит го задмина, демонстрирайки новата си беемве седмица, и за малко не се трясна в мирно пътуващия насреща му, излязъл сякаш от соцминалото москвич. Собственикът на антиката изкара с клаксона една дълга шофьорска на нахалника с бавареца, и Божидар видя в огледалото как отби край пътя да си плюе в пазвата. „Хъ, пак ми се размина. Сякаш Някой ме пази. Само че, по-добре да не предизвиквам съдбата. Това шосе е пълно с тъпанари, дето избиват комплекси. По-добре да не се разсейвам. Нали така ме учеше старшината, докато превземахме околните баири“ — подсмихна се отново той и за всеки случай намали до разрешените деветдесет... абе, сто — сто и десет километра. В Нова Загора спря да зареди. Помота се, поразгледа рафтовете с примамки за лекомислени пътници и отиде на касата да плати. Касиерката беше загърбила евентуалните си клиенти и нещо си говореше сама.

— Искам да платя на първа колонка — каза той.

— Не виждаш ли, че броя? — озъби му социалният елемент пред него, като че ли й беше аргатин.

— Виждам само гърба ви. Освен това не чувам добре и не успях да разбера какво си мърморите.

— Ми да си разбрал, аз какво съм виновна — продължи да злобее тъпачката пред него.

За момент си представи любимата си сцена от Шогун. Оная, където някакъв японски репей не се поклони под правилния ъгъл на своя даймио Ябу сама — така май се казваше самураят, той извади катаната и го обезглави с отмерено движение. После с нескрито задоволство се изпика върху главата на нахалника.^[44] Инж. Къбоков се почувства за кратко по-добре, след това видението отмина, той каза „Извинете“, плати припряно и остави на тая новозагорска кучка под форма на бакшиш равностойността на ония десет долара. Тя се стресна, опита се престорено да защити достойнството на професията и дори му каза „Довиждане“ с изненадващи зачатъци на чувства, които напомняха на човешки, но Божо не й обърна внимание. Пътъом се отби в тоалетната, пак си представи сцената и пусна водата. Качи се в колата, порови из жабката, намери един нелегален диск със стари италиански хитове, пхна го в дивидито и засили звука. Докато слушаше първата песен, разсеяно помисли, че проклетата подвеждаща идея за равенството^[45] е една от фаталните злини, които пробутаха илюминатите и които оставиха в наследство комунистите, преди да се нанесат в новите си дворци и замъци. Защото лишиха обществено от структура, като го превърнаха в завистлива, мързелива, алчна и злобна, посредствена аморфна маса. Като женския урунгел от бензиностанцията или волейболистката от тъпата кръчма на идване и хилядите подобни, които унижаваха и тровеха живота на онези, до които в един нормален свят щяха да имат достъп само чинно приведени или поне угоднически усмихнати. Ядоса се малко, че не може да им сече главите, но после му мина. Замисли се отново за Мичев, за леля си Вили, за родителите си и за това какво странно нещо е животът. По някое време и тия мисли отлетяха и остана само музиката. Когато наближи Стара Загора, пригласяше на Роко Граната: *O, mia bella mora, no, non mi lasciare.*

[1] Добре е на това място да поясним, че според Конфуций *благородният човек изпълнява дълга си, а низкият търси изгодата си*. Според Божо пък, тези мъдрости са особено полезни при оцеляването ни във всяка среда. Дори при пазарния социализъм сме могли да ги използваме частично. Като зная вече кой е Кришна и какво казва той извънземен на местния баш юнак преди най-известната и подробно описана космическа битка, се чудя Божо от кои е? Хъ. ↑

[2] Хатюрен (или Атюрен) — обширна местност край Стара Загора, известна преди Девети с лозята и с овощните си градини. Сега — както казва Матей — е известна с интересите към нея на земевладелци от съседни държави и на наши момчета, които са докопали чужди земи с хайдушки техники. Разбира се, под благосклонните погледи на текущите кметове и със съдействието на техните съдружници, омразните на старозагорското трудово селячество буржоазни спекуланти с имоти. От лозя и овощия се интересуват само баламурници. А старозагорци са тежкари и еснафи. И поети има много. Обаче няма балами — особено от земнеделски характер. ↑

[3] Невъзможност да се съгласуват движенията на крайниците и тялото поради разстройство на периферната нервна система. ↑

[4] Това предсказание на автора не се сбъдна. Няма го вече великото дърво. Тъжно ни е, но то и в цялото ни съществуване радостта не е особено много. Дори самият роман е такъв — тъжен. А, глупости. Толкова веселба има по страниците — то не бяха славни побоища, то не бяха сгриваща душата сладки прецаквания, артистични мошеничества и показни изневери, разтапяща сърцето нашенска завист и необятна всенародна простотия. Да не говорим за черния хумор дето извира от дъното^[5] на автора.

И той кво? За некво си сливенско дрво дрънка. Даже и друго е напъхал в тая протяжна история. Козлодуйско. Че и на македонски ще ми пише. Абе... (цензурирана валкана командна реченица). ↑

[5] Трябваше да е „от дъното на душата“, обаче той този автор е обезвъздушен в Атомната. ↑

[6] На турски „ирибаджак“ означава „кривокрак“. Според нас, не е хубаво така да се подиграва човек. ↑

[7] Чувал съм, че Божо задълбочено изследвал това много българско явление. Дори уж бил казал за нашите идита, че без

съмнение са най-идиотската част от световния идиотски елит. Но може да е имал предвид само софийските — най-нагъсто заради всевъзможните правителствени учреждения. А може да е говорил за белослатинските. Там пък плътността е висока, защото почвата е много плодородна. И надморската височина е подходяща. А климата... Че то кой — вика — не знае идиотския белослатински климат? Ние се разграничаваме. ↑

[8] Преди доста години след едно събрание за извращенията на социализма, разговарях по тая тема с един от нашите по-така... изтъкнати другари. Предпазливо изразих мнение, че е трябвало поне криво-ляво да се води някаква отчетност. В смисъл да не се изпусне някой. „Бе кой шъ седне да ги брои тия разбойници, бе?“ — каза моят виден събеседник. „Ами то разбойници, формално погледнато, са били и партизаните“ — пошегувах се абсолютно неудачно аз. „Ти внимавай какви ги дрънкаш. Щото може и ти да се окажеш в списъка на безчезно изследналите“ — обърка от яд словореда големият другар. И аз си подвих опашката. Тъкмо се бях записал за автоматична пералня „Тамат“. Мечта за всяка домакиня. Не ми се искаше да настане някакво объркване и да вземат да ме отпишат от списъка. И после да се наложи жената наново да се записва. Върви чакай още две години. Пък и мен като ме няма, кой ще я монтира? За водопроводчик отделно можеше да чакаш още толкова.

Матей ми обърна внимание, че и в наши дни споменаването на исторически факти от подобен род предизвиква особена, вече сравнително тиха бяс у потомците на славните ни „активни борци“ и техните хранени хора. Това, според него, е обяснимо^[10] лесно. Да извършиш ония зверства е било в реда на нещата — така учат твърдите принципи на техните учители по комунистическа нравственост, които от своя страна са в съзвучие с отколешните български обичаи и традиции. Обаче да се споменават такива зловещи факти е вече прекалено. Някои от наследниците имат чувствителни, поетични души.

↑

[9] Инж. Къбоков не е наясно с фактическия материал, но мисля, че можем да му простим — по онова време има съвсем оскъдни сведения за това движение. Сега и в Уикипедията вече има данни, че *четите на горяните са над 600*. (На нас тоя манипулативен речник — „над еди-колко си“, „повече от нам колко“ и т.н. — ни е познат и

особено близък от соца.) Според уикито, най-големите от тях са надминавали стотина души. Водили са *многобройни* битки със Змея (той сигурно затова се казва Горянин), наречен с нежното женско име „народна власт“. Превземали са села и са *контролирали* териториите около тях. По различни данни от „отчетите“ на ДС, през периода 1949 — 1956 г. са унищожени 440 „банди“. Дори половината да е съчинена от „органите“ славна туфта, движението на тия герои пак е сравнимо с партизанското. При това без да ги надъхва, финансира и снабдява с оръжие по тайни нелегални канали великият Съветски съюз. Стотици горяни и техни ятаци са избити, а хиляди са пратени в затвори и лагери.^[11] Като размах и жертви това първо по рода си антикомунистическо движение би следвало да е поне толкова значимо за световната историография, колкото унгарската съпротива през 56-а. Но — както казва инж. Къбоков, — „на Европа, на прословутите западни демократи, които подлъгаха тези достойни хора и ги обрекоха на безсмислена гибел, никога не им е пукало за нещастията на българите. За тия лицемери нашето царство винаги е било «земя за прицел», където да изпробват най-новите модели обществени оръжия за масово поразяване. Благодарение на синхронизираните им (с действията на специалните органи за избиване) усилия, почти всички остатъци от здрав разум и съвест по нашите земи са успешно унищожени. През последните двацетина години те отново следят, напътстват и от време на време подбутват процесите, които текат у нас и благодарение на които тукашните земи най-после ще получат оня статут на картофена нива^[12], за които мечтаеше благодетелят на българите, видният потомък на херцозите Марлборо, бившият министър-председател на Кралството и по съвместителство Нобелов лауреат по литературните въпроси и приятелските бомбардировки, Sir Winston Leonard Spencer-Churchill“.

Ние (аз, де) се разграничаваме. ↑

[10] Самата дума съдържа бяс като корен. ↑

[11] В един разговор на тая тема, някакъв приятел на инж. Къбоков каза, че тяхната съпротива е била незаконна и са си получили, каквото са заслужавали. Но изглежда прочете в погледа на събеседника си нещо... такова, де, сещате се — и добави: „Разбира се, без ония, които са избити без присъди“. Божидар го изгледа: „За какви присъди дрънкаш? По кой закон? Да не би властта на комунистите да е

установена законно? Ти военния преврат на Девети за решение на парламента ли го броиш? Или може би руските танкове ги смяташ за народен вот? А после тиранията и жестокостите на нашите кремълски подлоги да не би да са форма на демокрацията и закона?“ „Прав си, бе, Божо. Така си е“ — съгласи се веднага опонентът му и вдигна примирително ръце. Не му се спореше за някакви си там законност и справедливост. Те май не са сред ценностите, които българинът би защитавал с цената на един як пердах. Да не говорим за нещо повече. Затова и постъпките на горяните са много нелогични. В Балкана ще ходят. Те кво си мислят? Дейност на партизаните е съвсем малко незаконна. Затова те са само *нелегални*. Горянската дейност е с много по-ясно изразен незаконен характер. Като не са били доволни, що не са се оплакали в Хага, ами са тръгнали към съвсем незаконно самоуправство? Ама избиха ли ги? Избиха ги. А партизаните още си управляват. Напълно законно. ↑

[12] Един път го споменах това на Божо доста разстроено (абе, ядосан бях) и той реагира моментално: „Кво, вика, те притеснява това? Картофите са ценен продукт. Съветските другари са го осъзнали още през революцията. Тогава чувал с картофи е струвал колкото роял *Стейнуей*. Ако дойдат пак такива времена, що да не си имаме повече картофени ниви? И да няма вече рояли, поне някое пиано *Цимерман* можеш да изкяриш. И *Блютнер* не са лоши. Разбира се, необходимостта от събарянето на оная грозотия е спорна, но идеята за повече компири си е съвсем свежарска. Тъй че, ако помислиш позитивно, без да се пениш толкова, твоят познат Чърчил може да излезе един от нашите позакъснели възрожденски благодетели. Те всички са искали да срутят някаква реалност и да построят друга, по такава. Сега, като съобразяваме последствията за последните сто и два-трийсет години, май ако бяхме останали при падишаха, щяхме да си гледаме рахата, вместо да градим поредното неуспешно царство, после болшевишките изнервящи фикции, а сега и тая дивотия парламентарната демокрация. Само че сме му писнали и не ни ще.“ Той това често и сякаш с някаква тъга го казва. Аз не го слушах много-много, щото ми мина през ума, че за *Кавай* може би ще се вземе и чувал и половина. Като нищо. У едни наши познати откога събира праха точно такава. Само че това не го споделих с Божо. Като дойде моментът, що и аз да не изкяря? ↑

[13] Командир на първата горянска чета в Сливенския Балкан, убит по стар български обичай от свой съселанин по „идейни мотиви“. Към днешна дата (2006)^[14] информацията е доста оскъдна, но вижте например книгата на Диню Шарланов „Горяните — кои са те?“. ↑

[14] Към момента (2016) има един нов съдържателен [линк](#) и той е към спомените на Станка Георгиева от с. Жельо Войвода, Сливенско. Тя е едно от децата жертви на проболшевишкия режим (тогава е била едва четиригодишна) и разказва за онова време, когато по къщи и огради стояха надписите на омразата към невинни хора от типа „Тук живеят кулак — наш народен враг“. Тяхната „вина“ се състоеше единствено в това, че бяха спечелили с *труда си* повече от ония безбожници — завистливите, зловни и отмъстителни строители на комунизма. Или *куманягите*, както ги наричаше любовно мойта баба, Бог да я прости. Скоро (2018) научих, че и в тяхната родина са ги наричали по подобен начин — *коммуняки* (произнася се камуняки). Обичал ги е народът. ↑

[15] Вж. подзабележката към заб. за „другарски феодализъм“ от книга I. ↑

[16] За дамазлък — за разплод (тур.). ↑

[17] Не е цензурирано по разпореждане на генерал о.р. Вл. Иванов. ↑

[18] Тук отново изневиделица за кой ли път (за трети) се появява крилатият израз. Но какво да направим, когато той е толкова... такъв, де, сами разбирате. Както още в Библията пише, в началото е словото. У нас и сега се използва една по-пламенна адаптация към местните условия: „Покрай сухото гори и суровото“. На което ни учеше другарят Сталин. Както ни вдъхновяваше другарят Сталин. И както ни показва на практика другарят Сталин.^[20] ↑

[19] ЧК използва мащабно този метод, който провокира действията на идеологическия противник. Чрез тях се разкрива неговата структура, явки, сподвижници и симпатизанти, които влизат в капана и извършват противозаконни действия, след които е лесно да бъдат разстреляни. Схемата е изпитана още в първите дни на болшевишкия терор, например по времето на борбата срещу антисъветската организация на есера терорист Борис Савинков. ↑

[20] На това място се става прав и се ръкопляска бясно половин час. Така е било по митингите и на конгресите, и никой не е смее да

спре. Очевидци разказват, че сега такъв обичай има в КНДР. В доста по-твърд вариант. Дали пък отколешните традиции няма да се върнат и у нас? Хъ. Няма страшно. Моите навици да ръкопляскам все още работят безотказно. ↑

[21] Това е друг тъп опит (освен идиотските *ломски ямки*) за приложение на метод за разсаждане към култури, за които, естествено, е свършено неприложим. ↑

[22] Вж. заб. за офеорганизация и офесъбрание от Атомната воденица. ↑

[23] Няма да поясняваме коя е тая. ↑

[24] Когато след много колебания и отлагания подготвих истинските книги за публикация, за пръв път се замислих доколко това сравнение ще е разбираемо за неколцината, събрали куража и търпението да стигнат чак до четвъртата. Проверих веднага дали терминът *съботник* се пояснява в другите книги? Не. Никъде. И в петата и в шестата го няма. Да не говорим за седмата, която още не съм написал. Тогава за пръв път се замислих сериозно дали изобщо да публикувам романа. Колко такива вече нищо не означаващи за бъдещите читатели термини, сравнения, метафори и идиоми има. Навярно са хиляди. А ние с тях сме живели. За или срещу тях сме се вцепквали — един с друг или заедно — за или против необятната Система, която искаше да обсеби живота ни. И да го контролира повсеместно и тотално. Нищо чудно — нали се оказа, че комунизмът всъщност бил *тоталитаризъм*. Не, няма как да не е пълен с такава лексика ненужният никому велик роман. Добавете тук и неразбираемата специфична терминология, отвлечените и трудни за повечето читатели теории и неясните и спорни моменти от онова, което разни специалисти^[25] ни убеждават, че е историята ни. Какво ли е останало от всичко това, когато четете тия редове? Може би вече и езикът ни е изчезнал. Нищо, аз за всеки случай ще дам *два линка*^[26] на български за тия, както казва Матей, *феноменоанални* съботници. Спомням си, че съвсем в началото, когато бях подрастващо храстче в необятния соц гъсталак, те ми се струваха празници. Въодушевяваше ме идеята да работим за благото на някакъв неясен субект с кодово петбуквено име^[27], което включваше изградените ни рефлексии за всеотдайност. Бях достатъчно видиотен от Системата, за да не разбирам, че съм в обикновена схема за доброволно самопрекарване.

[28] Така, под привидно благородния призив за разкрасяване на отечеството, изпълнявахме нечий иначе неизпълними кариеристични планове. За да натрупа тоя загадъчен юнак точки за следващото стъпало към обвитите в соц мъгла управленски върхове. Или поне да му изкарваме премиалните. С две думи — строяхме му социализма. Разбира се, от наша страна безплатно. За потупване пред строя. За кварталното стентабло^[29]. Най-просто и ясно, за тоя, дето клати гората. И точно когато записах последната ярка мисъл, ми мина през ума, че за пореден път преоткривам един известен на всички, изтърган от хилядолетията израз. Да, всичко е било гонене на вятъра, всичко е било безсмислено и безплодно. По славния, обичан от всички почин „всичката пара в свирката“. Хъ. Значи той е бил просто соц формулировка на древен основен принцип. Виж ти. Какво чудно тогава, че сме произвели такова внушително количество боклуци от всякакъв характер. Сякаш все пак най-много са моралните. Но и те са били някому полезни. Нали точно с тях разните другари от същата категория се пъчеха по митинги, конгреси и паради. Е, и ние колкото успеем, макар и в тяхната... може да се каже, много засенчваща сянка. Да, всичко си е било известната от древността тъпа суета на суетите, само че от нов, още по-празноглав социалистически тип. Тогава за какво сме живели? Излиза, че било за оня, дето духа. Не, не може да е така. Не може животът да няма смисъл. Обезателно има. И моят е имал.

Само че още не съм го разбрал. ↑

[25] Вж. заб. за тръбарите от книга I. Тоя всеобхватен термин се среща 154 пъти в романа (без книга V (казва се „По-малката сестра на Света Богородичка“), която най-вероятно... няма да успее да завърши.

↑

[26] Дано още да ги има. Ако ли пък не, елате на вилата. Ще си изкараме един як съботник. Носете само някакво мезе. Вино и ракия тук има поне до окончателното построяване на пазарния социализъм. ↑

[27] Предполагаме, че става дума за „народ“. ↑

[28] В Атомната имаше термин за специално устройство за целта. Аббревиатурата му беше АСП. Моите колеги все ме съветваха да си купя — имало на втория етаж в универмага. Сравнително късно разбрах, че означавало Автоматична... може да се каже Самотаковачка с Педал. Полезно устройство. ↑

[29] Проверих и тоя термин: среща се два пъти в книга първа. Там не е пояснен. За к'ъв дявол тогава да го правя точно сега? ↑

[30] Легендарния индустриалец — Добри Желязков-Фабрикаджията, изтъкнат сливенски индустриалец, построил през 1834 г. първата на Балканите фабрика за сукно. Според нас, авторът не познава добре историята на неговото семейство. Тя не е чак толкова щастлива. Тоя бележит българин умира в нищета и потомците му едва ли са успели да запазят за дълго гордата си осанка. Като смекчаващи вината обстоятелства ще отбележим, че в сравнението се използва привлекателна особа от съответния регион и има експресивна (импресивна) изразителна сила, поради което засега се ограничаваме само с традиционното последно предпоследно предупреждение към великия писател — да не теоретизира като пенсионер по икиндия, а да изучава по-подробно живота. Защото той самият е посочвал, че едно е теорията, друго е практиката, а трето и четвърто си е живият живот. ↑

[31] Инж. Къбоков не пропуска да напомни за своето необяснимо отрицателно отношение към най-социалния строй. Както веднъж се задърлил с едни камуняки (вж. подзабележката към заб. 65), то откъде било ясно, че капитализмът не е по-социален? Да не би някой да е проигравал всички възможни обществени модели — рекъл — за някакъв разумен срок? Да речем за сто хиляди години, и да се е оказало, че точно някоя от платформите — например на социалдемократите — дава най-добри резултати за *социума* — натъртил той? — И как ще определим кое е най-добро за обществото? Да се индустриализираме яко или да наблегнем здраво на селския му характер? Да сме със СССР *срещу* САЩ или обратното. А кое е то? Срещу САЩ, но със СССР, нали? — захилил се Божо. — Откъде знаете по кой път да минем? Да не би да сте конструирали обществени полезномери или прибори за социални прогнози? Откъде знаете, че бедността днес няма да доведе до щастливи бъднини след сто хилядолетия и това е единственият път дотам. И например ако след някакъв съвсем скромнен период от хиляда години всичко е по мед и масло, каква е гаранцията, че на връх Нова година системата няма да рухне безвъзвратно? Така, както се случи с вашия социализъм за някакъв мизерен половин век. Вие решихте да премахнете беднотията като се ръководите от аморалните си аксиоми и от простотиите на Мордохай Леви. Ами ако тя е кармична? Хайде, това няма да го

разберете, щото сте задръстени атеисти. Но ако бяхте попрочели поне нещичко от кибернетиката — заял ги той, — вместо простотиите от последния ви конгрес, щяхте да знаете поучителния пример как се управлява кола по прав път: завиваш малко наляво, после малко надясно и повтаряш тая маневра до края. Това е смисълът на *завоите наляво и надясно* — натъртил той: да се следва златната^[34] среда, да намираш постоянно равновесието. Не ви ли стана вече ясно? Тъпо е да твърдиш, че лявото е „по-социално“ от дясното. Откъде следва? Да нямате социалнометри? Поне „Фондацията“ на Айзък Азимов да бяхте прочели. Тогава щеше да ви се изясни, че това, което сега ви изглежда много *социално* — натъртил отново Божидар — след определен брой цикли може да се окаже съвсем антисоциално и даже фатално. Защото обществото е нелинейна система. И не може да се прогнозира дългосрочно дори от най-съвършени модели и с най-мощните компютри. А вие се опитвате да го направлявате, като размахвате юмруци. Или си мислите, че омразните ви „десни“ капиталисти са някакви изроди, обладани от беса за временни печалби, а в дългосрочен план не им пука дали няма да срутят общата колиба? Не ви ли минава през ум, че те са по-умни от вас, поне защото са по-богати? Значи могат да съобразят, че ако искат да са добре, обществото трябва да се направлява към някаква форма на благополучие и стабилност. Завоите са просто част от правилното управление. Единствено важно е кормилото да се завърта леко и майсторски в съответната посока. Нали ти е ясно, че само дебил ще върти волана в колата си с все сила. И в резултат ще се забие в хендека. Точно там сме сега благодарение на вашите *левашки* усилия. Да те светна, че вие сте още на характерното за вас каруцарско ниво в управленските науки. Все така не можете да разберете елементарни неща, но вместо да си седнете на задниците и да ги научите, вий злобеете по митинги и ръсите тъпотии по конгресите си. Затова и тая пикла шефката ви^[35] притежава всички най-характерни достойнства, които възпитаваше любимата ви антисоциална утопия — тя е неука, злобна, алчна и двулична. Ако има нещо по-опасно от един носител на тоя букет от качества, това е такъв екземпляр, но вече с чувство за мисия. Точно за такива се казва „Пази боже“.

Така ги затапил. Ние неговите аргументи сме ги чували и друг път, за което сме докладвали, където трябва. По-добре тия мисли да ги

е споделял с директора си. Той ни изглежда разумен пич. Току-виж минал на негова страна. Тогава и нещата в Романа сигурно щяха да се развият доста по-различно. Ама, на, не ги е споделил. Защо? Страх ли го е било? Едва ли. Тогава какво? Не е ясно. ↑

[33] Веднъж обаче инж. Къбоков се самоопроверга: **Аз съм се заблуждавал — вика, — че не е възможно да се направи оня социализъм от мечтите на Горби. Демокрацията е точно такъв социализъм с човешко лице. Само че то се оказа много грозно.** ↑

[34] Като имат предвид подобни поучения (вж. подзабележка 3. към заб. за двамата пътници в пустинята от книга III) на инж. Къбоков, някои твърдят, че той бил конфуцианец. Затова ще цитирам един разговор, който той води с някакъв въздухар (мисля, че беше сряда) преди много години. „Ти ме изкара ученик на Кун Фудзъ. Само че аз от златната среда обичам главно златото. Самата среда не я обичам особено. Но не може да се каже, че съм ученик и на Джуандзъ (кой пък е тоя?). Истината е някъде по средата.“

Тъй му рече. И се подсмихна по неговия особено дразнещ начин. Абе, сякаш той е слязъл за малко от някоя висша сфера сред тълпа от тъпички туземци с вече проявяваща се, а някои и с отдавна освидетелствана латентна дебилност. ↑

[35] Предполагаме, че става дума за г-жа Нела Корнелова. Ние се разграничаваме от такова крайно мнение. Първо на първо, няма научни доказателства, че г-жа Корнелова е пикла. Второ на второ, трето и четвърто, дори и да се намерят някъде такива доказателства, те нищо не могат да докажат. За нашите членове тя е преродената другарка Ибарури^[36]. Ven seremus! ↑

[36] Според специалисти, става дума за Долорес Ибарури^[37] (Някои пишат фамилията ѝ разделно^[38]). Твърди се, че заради местните климатични особености тоя път преродената другарка се е получила доста по-проклета. Ние се разграничаваме и отново призоваваме, както в книга III: Rot front, таваришчи! ↑

[37] Незнайно защо Матей използва за нея (за коя?) математическия израз „проклетия по дефиниция“. Ние, разбира се, се разграничаваме, независимо за кого и за какво става дума. ↑

[38] Ако намирате, че този запис е циничен, моля, самоцензурирайте се. (Има възможност да се ползва срещу умерен наем и АСП.) ↑

[38] Странно е, че инж. Къбоков отново използва терминология на графа. Даже е направо съмнително. Но то къде е истината? Няма кой да каже. Божо сам по себе си е съмнителен. Ето, веднъж рекъл пред свидетели, че според Платон „Истината била сянка на въображението.“. Платон не го е казал баш тъй, но нейсе. Излиза, че и тук е на ниво. То според автора, героят му може да е предусетил посвоему и теорията за холографската вселена. Аз едно време познавах Божидар и съвсем отговорно мога да заявя, че той не е изобретил тая теория. Поне не изцяло. ↑

[39] Ако погледнете из мрежата, ще намерите маса яростни защитници на правописа в българския език, които отричат правото на съществуване на множествено число на думата *радио*. Тия законодатели на езиковата мода, които отричат дори дума с такава експресивна сила като *междувпрочем*, си траят за огромния брой чуждици, свързани с компютрите и информатика, които нахлуват безспир през последните два-трийсет години. Да не говорим за русизмите от предишния строй. Обаче за *радиа*-та се зъбят. Що, бе, джанъм? Ми то и *радио* не е българска дума. Да не би да имате уред за наличие на множествено число на чуждици? Или пък сте законодатели в правописния парламент. Как решавате въпроса за *радиата* — тоя най-важен проблем в българския, когато в него точно за множествено число няма не само общи, ами никакви правила и закони няма? Как през последните хиляда години се е решавало по какъв начин да се образува въпросната граматична форма, когато сегашните правописни корифеи ги е нямало? Ами ако един ден тия самоопределили се арбитри пак изчезнат, кой ще каже как ще бъде „радио“ и останалите мъчни думи в множествено число? Според Гелето, ще чакаме някой нов граматически пророк да ги получи от Светата правописна кантора както Мойсей — Божиите заповеди на Синайската планина? Друга възможност е тия неясни граматически въпроси да започнем да ги гласуваме чрез референдум^[41]. ↑

[40] Като каруцари, като производителни на павета, носачи на вар по строежите и прочее подходящи дейности за разглезени буржоазни интелектуалци. ↑

[41] Тук му е мястото най-накрая да кажем какво е и нашето мнение — „за“ или „против“ всенародните допитвания. Отдавна е известно е, че българите са специалисти по всичко. Освен че

непрекъснато заничае в чуждата паница (най-вече в тая на началника), освен това, че не искаме ние да сме добре, а комшията да е зле, освен лъжата, кражбата, мързелуването, завистта и останалите ни национални добродетели, на нас ни дай да философстваме по теми, от които си нямаме и понятие. Ама то това е демокрацията. Обаче защо да решаваме само кой и как да управлява царството ни? Защо да не се впрегне енергията ни в пълния ѝ обем, по всички въпроси — мислими и немислими? Можем бързо да намерим чрез гласуване решение за разни атомни дилеми, за глобалното затопляне, за финансовите кризи, за насоките на американската и китайската икономиката (тъй и тъй наша нямаме), по някои наболели религиозни въпроси и най-вече за селското стопанство. У нас всички граждани са си селяни. Нали при соца всички си имаха конфу. После ще решим дали да летим самостоятелно в космоса, можем през свободното си време да вземем окончателно становище по най-наболелите и досадни проблеми в различните науки^[42] и, най-накрая, да гласуваме нови правила във футбола и да спечелим най-после следващото световно. Като достоен край — да сбъднем мечтите си и да наложим чалгата като основен световен музикален жанр чрез гласуването на подставени лица в ЮНЕСКО. Когато споделих идеите си с Божо, той почна да се смее. Това всичко е много хубаво и на време — вика, — обаче кой ще работи? Всички ще са заети с дърлене, референдуми и конструктивно (Матей му вика курструктивно) философстване. От глад ще измрем. — Ми то и сега сме заети маса време с такива въпроси — викам. — По телевизора, в социалните мрежи, из вестниците — само с такива проблеми ни занимават. Това са внушенията на масмедиите ни, това ни карат по един или друг начин да правим и нашите управници. Няма как да не се притесняваш за всичките дивотии на тоя свят. Няма как да не даваме акъл на руснаци и американци, на далечните братски китайски и арабски народи и на новообразуваните Нова Гвинея, Нова Каледония, Нова Англия и останалите. Разбира се, и на всички членове на правителството, парламента и кметовете по места. Единствено на циганите акъл няма да можем да дадем, щото те от нас само социални помощи и детски надбавки искат. И да краднат, щото иначе няма да имат поминък. Така ще блеснем пред света и пред съселаните си и ще докажем най-после каква голяма работа сме. Но като гледам, ти май не си съгласен. Сигурно ще гласуваш против или най-малко въздържал се.

И ще ни препоръчаш да съчиняваме планове за семеен бизнес, да усвояваме нови професии или да прекопаваме заедно с приятели картофите. Не разбираш ти, че нашата силата е точно в това: да се занимаваме с всичко, от което нищо не разбираме и което въобще не ни е работа. По този път и други народи ще ни последват. Ще станем на бърза ръка световни лидери. Солун може да си върнем. Азбуката и българския ще наложим като официални в ООН-то. Макетата даже може да ни припознаят за прародители. — Ти май някои от твоите предложения наистина си ги мислиш. Нищо, че ги иронизираш и се правиш на голям отворко — не ме разбра за пръв път инж. Къбоков. Аз си затрах. Кво да му кажа? Ами че то и на мен там ми е силата. ↑

[42] Аз специално искам да поставя на гласуване закон за забрана на съотношението за неопределеност от квантовата механика, тъй като обърква и смущава повечето женски индивиди и следователно има сексистки характер. Готов съм да го подкрепя, тъй като и аз изпитвам с него неприятни затруднения. ↑

[43] Едва ли ще ви се стори странно, че ние още по-малко сме наясно защо тъкмо в Сливен пратихме навремето да изкара казармата и да възмъжее Божидар Къбоков. През ония далечни (вече многоо далечни) години, когато младият и влюбчив атомен инженер започваше романа си с Наташа, а ние започвахме втората част от нашия... може да се каже също роман, и през ум не ни е минавало, че тъкмо в тоя дълго време забравен от провидението град ще ни отведат появилите се от нищото в живота на нашите герои нещастни (а може би щастливи посвоему) горяни. И тъкмо там той ще открие, че е участник в една класическа тъжна сага с латиноамерикански привкус. Но очевидно тъкмо тоя загадъчен Някой, за когото отдавна се досеща инж. Къбоков, и за когото — въпреки внушенията на ония проклетии и безбожници — може би се досещате и вие, тъкмо Тоя Всемогъщ Вседържател На Всички Ключове е открявал постепенно вратите към лабиринтите на битието ни и ни е показвал каква малка щастлива прашинка сме в необятния свят, който Той е създал, преди да се появи самото време. А моята скромна задача е била само да се опитвам да чуя с глухите си уши гласовете от Хрониките, където е записано всичко и да го разкажа прилежно с цялата грамотност, на която съм способен. ↑

[44] Тук инж. Къбоков се заблуждава. В описаната случка става дума не за даймиото Ябу *сама*, а за Касиги Оми *сан* — племенник и

васал на Ябу. Единият е *господар*, а другият само *почитаем*. И Оми сан не се изпика върху главата на оня нещастник, а го накълца на парчета. Разбира се, идеята на Божидар също предизвиква симпатии (б.а.). ↑

[45] Важна подробност: тая забележка съдържа понятия, които може да предизвикат нецензурни мисли. Затова да се чете само от лица над 18 години.

В своите „Непубликувани, ненаписани, както и съвсем неизмислени произведения“ Матей пояснява, че комунистите може и да са ни пробутали равенството, но като цяло това е дело (той използва *затая*) на Онези, които манипулират гоима още от времето на Френската революция и по-точно малко след 1776 г. Те разчитали на нещо съвсем просто. Знаели били, че гоите не разбират дълбоката същност на света ни, защото ги мързи да мислят и да си задават правилните въпроси за тия неясни материи. Вместо това всеки има самочувствие, че е светът му е ясен така, сякаш той го е правил през свободното си време. При това без да е прочел и ред, и без да е мислил и минута по повечето от темите, за които се произнася. Според Проданов, идеята за равенството генерира напрежение в обществото и поражда враждуващи лагери от бедни и богати. Тя била в действителност просто прикрита формула на завистта, а значи и на социализма. Както било известно от дълбока древност, завистта от своя страна пораждала омраза и раздори, а значи и разединение. Така гойските племена ставали лесни за управление и всякакви манипулации с политически и търговски цели. Тази коварна идея е сработила, защото математиката в училище има лоша слава, а и за огромна част^[46] от гойското природонаселение не е по силите да разбере какво представлява дори тая проста релация. Иначе са щели да си зададат правилния въпрос и да намерят отговора. А той е, че равенството се дефинира с три аксиоми: то е рефлексивно ($a = a$), симетрично (ако $a = b$, то $b = a$) и транзитивно (ако $a = b$, а $b = c$, то $a = c$). Втората и третата аксиома са, за да може да се преобразуват изрази, които *изглеждат различни*, докато се установи, че са записи на един и същ обект. Това е така, защото математическите обекти обикновено имат *безброй* записи — нещо, на което никой не обръщал внимание на учениците, докато все още умовете им не били задръстени с глупости. Например при числото

$1 = 3-2 = 4-3 = \dots = 2/2 = 3/3 = \dots = x^0 = y^0 = z^0 = \dots = |\sqrt{4}|/2 = |\sqrt{16}|/4 = \dots$ и т.н. и т.н. По подобен начин можем да запишем всяко друго число.

Или известния на петокласниците израз

$(a + b)^2 = a^2 + 2ab + b^2 = \frac{1}{2}(2a^2 + 4ab + 2b^2) = \dots$, а така може да се представи всеки друг алгебричен израз.

Първата аксиома дава единственото възможно равенство, а именно **$a = a$** . Всяко нещо е равно единствено и само на себе си. В тоя смисъл **равните елементи са неразличими един от друг**. Ако **$a = b$** , то **a** и **b** могат да бъдат само записи на един и същи обект. Симетричността пък позволява просто да им разменим местата от двете страни на равенството. Например ако $4-3 = 2/2$, то и $2/2 = 4-3$. Преобразуванията на изрази, с които тормозят учениците, служат само за да се установи дали два изрази, които изглеждат различни, не са всъщност записи на един математически обект. „Хубавичко го запомнете всичко това — пише Матей в една своя паметна непубликувана статия. — Защото хората, както всеки може да се убеди като излезе на улицата, са различни — *като числата*. **1 не е равно на 2 в никакъв случай**, нали така? На всичко отгоре *сравнението*, което е любим момент на завистливците, е свързано с релацията *наредба по големина*, а тя може да се въведе само за едномерни величини. За многомерни такава наредба не може да се направи. Още комплексните числа, които така мъчат огромното мнозинство ученици, вече не могат да се подредят така, защото имат две компоненти. Хората също са многомерни. Тяхната характеристика е от невъобразимо огромен брой елементи. За какво равенство можем да говорим тогава? Как въобще можем да сравним двама човека? То даже какво е човек не е ясно, защото е трудно да определим за всеки случай по какво да го различим от *нечовеците*. (Единствено за Божо мога да кажа, че е нечовек). Нашите Владетели са успели да заблудят съзнателно с напълно погрешно използване на понятието равенство огромната част от гоима благодарение на завистта и на непреодолимите проблеми на обикновените хора при употребата на елементарни математически понятия.“ По-нататък в статията Матей повтаря, че в лексиката на илюминатите чрез тая заблуда равенството се превръща в обществено приемлив евфемизъм на завистта: вместо да кажем, че завиждаме на някого, се изкарваме благородни борци за равенство. Така се

разцепвало обществото, като се противопоставят хората, които имат знания, умения и най-вече материални придобивки на онези, които нямат повечето от изброеното и заради това им завиждат и ги мразят. За да се съдържа такова абсолютно деструктивно поведение, е една от Божиите заповеди. Тя изглежда нарочно е оставена последна, защото, както казва Щирлиц, последното казано се запомня най-добре. И, разбира се, когато не само заповедите, а и техният Автор е отхвърлен, завистниците са с твърдото намерение най-малко да се *изравнят* с превъзхождащите ги — най-лесно като им отнемат всичко, което те имат повече от тях. И понеже разликите са главно във възможностите да притежаваш и да властваш, социумът се превръща в арена от перманентни жестоки сблъсъци на тези две от най-първичните страсти. Те вървят ръка за ръка, защото да имаш, означава да властваш. [47] И значи да не си равен на онези, над които се простира властта ти. Които, от своя страна, очевидно също не са ти равни. Заради това парадоксът за равенството е социално неприемлива — тя разрушава структурата на обществото и го предразполага към маса трудно лечими обществени заболявания като комунизъм, болшеvizъм, социализъм [48] и т.п. Това се случва, защото подчинените, които са облъчени с внушенията за тая неизмеримо вредна измислица, винаги са недоволни от своето неравенство и сравнително бързо се събират под знамената на омразата в желанието си да са властниците на върха. По волята на Създателя, човек винаги ще се стреми да управлява колкото се може повече живота си и значи всичко и всички край себе си. Сблъсъкът е неминуем, особено когато някой ги подстрекава чрез внушенията на масмедийите и направляван учебен процес. Тая световна конспирация, както е показал в епохалната си едноименна книга Никола Николов, се осъществява под ръководството на всевъзможни явни и тайни организации. За да бъде коварната илюминатска идея още по-замаскирана, наследниците на ония, които навремето пробутали на гойските франсета крилатия зловреден лозунг *Liberté, égalité, fraternité*, заменили равенството от подвеждащия си девиз с коварната идея за равните права (виж по-долу) или с оная простотия за някакво си равенство *пред* закона, която пък е вече съвсем за дебили. Най-бегъл поглед в социума ни показва, че хората имат най-различни права и задължения, а равенство [49] *пред* или *зад* не съществува. „запишете си го това — казват и матей, и божо — с най-големите букви, с които

разполагате“ (тук го записвам с малки, щото шрифтът нещо се развали). Аз, (а, той вече се оправи) разбира се, обикновено не съм съгласен с инж. Проданов (с Божо съм съгласен, щото така ми е по-спокойно) и ние често се дърлим и на тая тема. Когато веднъж се опитах да разведря спора ни с някаква шега — в смисъл че вече е време ние мъжете да се борим за да се изравним с жените, Матьо, не оцени остроумието ми. „Нищо не си запомнил от разговорите ни по тая тема — каза той досущ като Божо. — А приказките за равенство между мъжете и жените издават тежки патологии. Всеки вижда, че в почти всички области на изяви, жените въобще не могат да се мерят със силния пол. Всички общопризнато големи математици са мъже. Всички нобелови лауреати по физика, химия и медицина или физиология, с няколко съмнителни изключения, са мъже. Всички големи композитори, писатели, поети и художници са мъже. Рекордърите на силния пол могат да бият (какъв хубав спортен глагол) жените във всички спортни дисциплини. При това всички елитни спортистки са мъжкарани — без цици и с плещи на щангисти. Метаксаки казва, че са си мъже, само че с... (цензурирано). Женственост все още има в художествената гимнастика. От друга страна, има професии, в които жените са незаменими. Те са свързани главно с образованието, медицината и дейности, които се състоят предимно от еднообразни операции. Ако средно жените са по-приспособени (при тях и средната продължителност на живот е по-голяма), мъжките екземпляри са носителите на абсолютните рекорди във всяка област (без раждането — б.а.). Затова да сравняваш двата пола е все едно да се питаш коя кола е по-добра — беемвето или мерцедеса. Както казва Гелето, едната е по-дълга, а другата е по-зелена. Многокомпонентните величини не могат да бъдат подредени по големина. Идиотско е да се опитваме да ги сравняваме. Ето ти най-убедителния пример: помисли си, че и в областта на идиотизма стандартният пример е за селския идиот, но няма селска идиотка — посочи той като заключително доказателство за тезата си тоя неоспорим факт. Човек трябва да е пълен задръстеняк, за да не може да съобрази, че феминизмът е пързалка към абсолютно фалшива цел. Той насочва обществената енергия във възможно най-погрешната посока, създава разкъсващи социума напрежения и разрушава неговия основен градивен елемент — семейството. Заедно с разбиващите всяко

общество марксизми и атеизми, феминизмът изгражда несъстоятелни и съсипващи живота на отделните индивиди правила (той май каза алгоритми) за поведение, срива структурата на обществото с противоестествени постановления и го води към много тъжен край. Вас ви работят (кои ни работят, защо ни работят?), като ви пробутват такива тъпотии, защото... (пак нещо премълча). За онова, което пък искате да изразите интуитивно с тъй нареченото равенство, въобще няма подходяща дума. Поне в езиците, които съм проверявал. И ако искате да си измислите понятие, то не трябва да съдържа «равно» — натърти той. — Не равнопоставен, не и равноправен, нито пък равнозначен и останалите подобни^[50]. И понеже ви мързи да мислите, Божовите брат'чеди ви ловят на въдиците си като доспатски шарани (защо доспатски, то вече няма такива). Най-упоритите привърженици на лъчезарните, озаряващи иначе скучния ни живот идеи за равенство, го свеждат до вече пълната глупост на «равните права». И аз споделям тоя идеал. Метаксаки веднъж (много отдавна) изброи накратко нашите антидискриминационни искания:

— да влизаме в женските бани и съблекални свободно, без ограничения;

— да използваме оръжие като агент 007, както и да имаме свободен достъп до другите най-важни разузнавачески екстри — марковите коли и много любовници;

— да преминаваме на червено като линейките и пожарникарите;

— да се возим в лимузини с охрана и ескорт като президента;

— да участваме на всички правителствени банкети и да си вземаме от тях храна за вкъщи;

— да теглим пари от банката наравно с всички милиардери;

— да командваме армията и вкъщи;

— да бием милиционерите.

След толкова години бихме добавили само «да не плащаме ограничаващите полета на духа данъци». В многобройните разговори по темата, чат-пат някой се сеца, че става дума за конституционни права — право на глас, свобода на словото и т.н. Един такъв Божо веднага го зачеса: «Какво право на глас? — вика. — Преди гласувахме насила за някой непознат, който други ни предлагаха. Сега какво правим? Същото, само че вече доброволно. А свободата на словото е вече съвсем за дебили. Какво постигаш, като плещиш простотиите си

на площада или из форумите? Да не би да повлияваш на управлението? Твоят глас потъва сред хилядите, които крещат и искат нещо съвсем друго. Упражняването на тия твои права по никакъв начин не влияе на обществото, освен като малко нелинейно смущение. Но то и при соца си беше така. Това е природен закон и не можеш да го забраниш. Това се опитваха да го правят само комунистите. Те нямаха понятие от тези закони и не се съобразяваха с тях. Водещи за тия проклетници бяха безплодните тъпи догми на марксизма. Водени от тях, те подмениха морала, изхвърлиха пазара и скъсаха управленската обратна връзка. Така безмозъчно и упорито те се мъчеха да построят тъпия си, не съдържащ нито една осъществима идея социализъм. Все пак, според някои, соцлагерът е много ефективно инфекциозно отделение за общества, заболели от вируса на Морди. С други думи и той играе някаква положителна роля в Неговия сценарий — и Божо посочи нагоре. — Както и да е. Важното е, че правото за истинско управление — драги, — в нормалния свят не е на онези, които се дърлят в социалните мрежи и гласуват за посочени от други кандидати, а на тези с парите. И в това отношение — той погледна насмешливо опонента си — ти и подобните ти никога няма да сте равноправни. Но мен лично твоите напъни за равноправие не ме дразнят. Както казваше един колега от лигата за свободно и равноправно прецакване, ти ми пълни джоба, пък си дрънкай каквото искаш.» Според мен, единствената практически ценна придобивка е свободата на придвижване по света. Но където и да идеш, няма да си равноправен с местните юнаци. Последната, сякаш приемлива тъпотия, е равните права да се отъждествят с искането законът да се прилага по един и същ алгоритъм към всички. Обаче те самите депутати, дето мъдруват в парламента тия простотии са недосегаеми. Имат имунитет. Сякаш законът е грип или дребна шарка. И какво, по дяволите, значи «закон»? Неговата област е размито множество. В безброй случаи просто не знаем докъде се простира — къде свършва той и къде започва беззаконието. Сигурно и ти си чувал израза, че много хора често вървят по ръба му. Сложността на казусите, неизчерпаемите варианти и неотменното влияние на всевъзможни фактори са основните причини за вечните нерешими проблеми при прилагането на тая неясна материя. Като не знаем какво точно представлява законът, как ще го прилагаме еднакво към всички? Ако това беше възможно, защо

ще са необходими прокурори, адвокати и съдии? И тая шашваща сбирщина от профани — съдебните заседатели, които на практика изземват ролята на специалистите точно в най-съществената част на прилагането на закона — заключението дали подсъдимия е виновен или не е. Това ли ще е прилагането «по един и същи алгоритъм»? В резултат колко са случаите по света, откакто съществува тая институция на осъдени за престъпления, които не са извършили? Стотици хиляди? Или милиони? А ако добавим гражданските дела, колко ще станат? От колко определено извънзаконови фактори зависи присъдата на магистратите? Нали заради осъзнатата възможност от фатални грешки след присъдата има още н'ам колко си инстанции^[51], които трябва да проверяват дали страните са били наистина «равни пред закона». В дела, в които обикновено не са виждали участниците в събитията дори и на снимка и въобще не се интересуват от обстоятелствата. Какви идиотски равни права тогава можеш да имаш? Нали онези, които ще отсъждат как изглеждат те пред закона, могат почти винаги да бъдат купени или заставени чрез другите механизми на социума да вземат решение в полза на нечия креатура. В останалите случаи могат просто да сбъркат. Той Божо веднага щеше да те емне: Твоите (защо моите?) учители да не би да разполагат с екземпляри от някакъв «предзаконометър» за съдебни цели? И кой ги е еталонирал? А по БДС ли е? Нали виждаш колко е тъпо? Ако може да се каже «равенство пред», то е само «пред Бога». И то пак е по-правилно «за Него», ако, разбира се, ни е направил като еднакви парчета от Своята същност. Обаче, когато слиза на земята, за да изиграем ролята си в поредното действие в някоя от безбройните зали от вселенския театър, там вече — запишете си го с най-големите букви — НЕ СМЕ НИТО РАВНИ, НИТО РАВНОПРАВНИ ИЛИ РАВНОПОСТАВЕНИ. Когато представлението свърши и светлините на рампата угаснат, артистите, разбира се, могат да обсъждат следващата постановка и да се надяват за по-главна роля. Обаче докато тук на земята върви поредната картина, всеки изпълнява своята роля — колкото и малка да е тя, колкото и незначителен да е образът на неговия герой и колкото и скромнен да му изглежда хонорарът. Винаги ще има главни герои, които ще обират овациите или освиркванията, както и второстепенни, за които все пак са предвидени Оскари за поддържаща роля. За съжаление ще има и такива, в които героят ще произнася репликата си

от рода «Заповядайте, масата е сложена.», а след това се оттегля заслужено в подготовка за следващата пиеса. Така е — всичко е съвсем просто: ако искаме да се получи театър, ролите няма да са, а и НЕ МОГАТ ДА БЪДАТ «РАВНИ». И всеки, който твърди противното, ви лъже. Баламосва ви здравата, като в класическата приказка. Ей това някой трябва да успее да го налее в главите на борците за равни права, на водещите представители на феминистките движения, на нахъсаните за нови безсмислени строежи социалисти и на цялото останало зомбирано войнство. Дали наистина сме създадени така, дали играем правилната роля в текущия сценарий и дали сме се справили с нея както трябва, знае само Онзи Най-Горе. А ние ще го разберем, когато представлението свърши. Докато Той отсъди, трябва да се примирим със земното право и неговата половинчата справедливост. И с тукашното неравенство. Никой обаче не ни пречи да се борим за нашите права и свободи в техните неясни и неопределими форми — натърти изненадващо той. — Така, както го прави например ДПС — добави Матю и се подхилкна. — Ако все пак искаме да запазим достойнството си, можем поне да не хленчим за равноправие и да не дрънкаме в негова защита подбрани глупости. За съжаление, фалшивите идеали на демокрацията са само поредната несъществуваща дреха на обществото, този път съшита от лъжите на илюминатите. Но в края на приказката царят — както и преди — си е гол. Божо ми е казвал, че тая приказка винаги ще ни е от полза, докато се мъчим с кармата си.“

Така ми се е дръвчил Матей и друг път, но аз много-много не му се връзвам. Той, откак се сприятели с Божидар, от голямото добрутро стана. Ама то у нас всеки е оттам. Пълно е с местни Цезари. Мен ако питат, повечето от тях най-много да са прецапвали някое близко дърво, дето специално през януари пък си е сухо или поне замръзнало. Иначе всеки си има собствена локва. Седи си там, пръска рядка кал и хубава миризлива тиня по преминаващите, и управлява. Аз не мога да се меря (може би да се *равнявам*?) с тях. Стига ми да съм *наравно* с ония, които се измъкват сухи — от водата, от катаджиите и от... И за данъчните ми се иска, но знам, че за такива като мен *пред тях* равенство няма. Ама на, за Божо може и да... таковат. Бе ясно ми е, че едни са равни, но други са по-равни. И ние сме чели това-онова. И

други работи сме чели, но не обичаме да се пъчим колко сме умни. Защото скромността краси таланта.

Все пак един въпрос ме тормози напоследък: ние, великите писатели, равни ли сме или има някои по-така? Щото на мен ми се струва, че АЗ съм... ами да, ПО-ТАКА. ↑

[46] Според някои, това са 97.4%, според други, възлизат на 96.8%, трети посочват скромните 95.5%, а четвърти нищо не посочват, и само като автора използват манипулативни изрази от типа „огромна“, „преобладаваща“, „колосална“, „гигантска“, че чак „страховита“ и не знам какво още. ↑

[47] У нас е било винаги обратното. ↑

[48] Матей е използвал пред мен социанализъм, комуонанизъм и други ей такива. ↑

[49] Същото може да се каже и за *отпред* или *отзад*. Старозагорци използват много по-звучните „*отпреде*“ и особено *отзаде* (подчертаваме го по-дебеличко). ↑

[50] Затова Матей предлага вместо абсолютно неподходящото и подвеждащо понятие *равенство*, да се използва една нова дума, а именно *параторност*. Може също и *торопарност*, *потрантивност* или, защо не и трудно произносимите, но изящни *паранотропност* (по-научно) или *порнотарност* (по-разговорно), които може би най-точно предават същността на повелята **законът да се прилага към всички по един и същ алгоритъм**. Това той нарича правосъдие. Да, ама после сам се опровергава, като нарича закона „размито множество“. Еми, щом самото основно понятие е размито, то тогава каква е цялата тая работа? Неккъф правен айран ли е, кво? ↑

[51] Само за сведение, още по времето на някой си император Ли Шимин^[52] или на китайски 李世民 (23 януари 599 — 10 юли 649), известен още и като Тан Тайджин (太宗), в Китай — освен барутно оръжие, часовници с анкерен механизъм и яко чаепитие (що не и пиечаене) — има и тристепенна съдебна система с наказателен кодекс от 2000 позиции^[53]. Според изследвания на Матей, у нас пък системата е **съдоебна**. Коя тогава е по-мощна, а? ↑

[52] Понеже не си е правил селфче, има само рисуван портрет. Може да се види напр. [тук](#). ↑

[53] Нашият хан Крум, (Матей му вика кан Хрум) на опростен китайски 汉·克鲁姆, на традиционен китайски 漢·克魯姆 и пак на

китайски, само че с Гугъла 可汗 克魯姆, роден някъде из осми век и управлявал от 803 до 814 г., въвежда след дълги консултации с папата некъф си законник^[54] с нам колко си (сто или двеста може би?) позиции, за който — според Уикито — родната историография не знае дали въобще е съществувал, а камо ли какво са гласели законите. ↑

[54] Според византийски хроники. И ако според Матей и Божо законът е размито множество (мътна работа), българският закон вече пък е съвсем, бихме казали, *абсолютна боза*. Тук не говорим за повсеместното нежелание да се спазва тая мътна същност, което за разлика е съвсем ясно. Затова нямаме и намерение да го избистряме — рибата се лови в мътната вода. Славяните по тия места, които са дишали из блатата с тръстикови стебла, с какво са се хранили, мислите? А ние сме — според най-авторитетните и най-прогресивните социалистически учени — от славянски (предимно работническо-селски) произход^[55]. Което обяснява всичко и прави тая книга напълно излишна. ↑

[55] Затова нямаме и работническа класа от идеалния за соца опролетаризиран или както би се изразил Мордохай, *пауперизиран* вид. Разбира се, твърденията на фюрера, че от славянина не става добър работник, са отдавна опровергани. Обаче по някаква неизвестна причина, все не успяваме и не успяваме да изработим нещо свястно. Всичко става още по-объркано, защото други не по-малко прогресивни учени твърдят, че въобще не сме славяни.

Така стоят нещата с равенството, законите и другите подобни такова... не знам какво. Поразително е, но това понятие с неясно за трудещите се маси съдържание не се среща (с едно-единствено изключение) в първите три книги. Аз самият — признавам си — се изненадах доста, когато един ден ми хрумна да проверя хипотезата за популярността му сред героите на великия роман. Но, от друга страна, то може би показва, че Божо и Матей не са, бихме казали, *равнисти*. На някого това би прозвучало апартейдстки, расистки, сегрегистки, дискриминистки, а на Гелето и дори антисемитинацистки (вай, вай, вай, вай). Затова бих помолил духа на славния Монтескьо да не им намира_ махна_ (не зная как е на френски), за да не съм принуден да ги пре-_махна_. И да ме обвинят след това в премахнизъм. И без друго редовите граждани от свободния (?) свят няма да харесат тия критикари на най-важната част от триединния илюминатски девиз,

който превъзнасят от две-три столетия. Но пък те (кои?) едва ли някога ще прочетат тая книга. Тъй че, бихме казали, *егати* (това е от *égalité*) гражданите. ↑

ГЛАВА ХХІ И ПОСЛЕДНА

*Най-лесният начин да се отървеш от
враговете си, е да ги превърнеш в приятели.*

Матей, дневници,
131:31 (или 13:131).

Няма, няма какво да се прави в Сливен рано вечер, когато тревожно запрехвъркат прилепи и през клоните на стария бряст и пролуките в тъмнеещите облаци се запрокрадва светлината на първите звезди. И по-късно е същата история. Ще пообиколиш градината, ще минеш край кметството, после един-два тегела напред-назад по едновременното „стъргало“ и... трябва да се забиеш в някоя кръчма. Какво друго да правиш? И Григор Мичев стигна бързо до тоя извод. Затова влезе в първото заведение, което му се изпречи, като му писна да гледа витрините на малките магазини по главната и да се блъска в потока от наизлезлите с неясна цел местни граждани.

За късмет това се оказа доста свестен ресторант и Мичев вече близо два часа стоеше замислен пред поредната чаша водка на една маса близо до вратата. Хората, блюдата и напитките наоколо се сменяха като в кадри от безсмислен клип, а той продължаваше да гледа тъмния прозорец. Малко беше да се каже, че беше потресен. Беше узнал все такива тайни, които могат да преобърнат живота на всеки човек. Затова и гледаше неவிждащо, докато картините от спомените му се сменяха сякаш без негово участие и като че ли само да му покажат, че всъщност никога не е разбирал тоя въртян от непонятни сили калейдоскоп от хора и съдби край него. И неговият живот беше проблясвал там, през мътното стъкло на окуляра в мимолетните картини на отлетелите години. Но той вече беше приключил с миналото си. Десетилетия бяха минали, преди да се отвори тая врата

във времето и да разбере как беше загинал баща му и какво всъщност се бе случило. Най-после научи и къде е гробът на майка му и как и защо е умряла. Вече знаеше това, което отдавна беше подозирал. Толкова дълго се беше мъчил да свърже следите от събитията, които се бяха разиграли тук преди четиридесет години, и ето че накрая се добра до истината. Само че за какво му беше тя? Нищо не можеше да се върне, нищо не можеше да се поправи, нищо не можеше да се промени.

„И какво да правя сега? — помисли си той. — Да можех с водката да спиртосам всичките си мисли и да не си задавам тия проклети въпроси. Всъщност какво правех през целия си живот? За какво отидох, да речем, в Атомната?“ Мина му през ума какво беше казал братовчед му, когато след години стана дума защо го е изпратил на прословутия национален обект. „Ти нали не си мислеше тогава, че хората отиват там да строят социализма? В централата, по опашките за директори, се намърда цяла тумба кариеристи. Надомъкнаха се и маса бригадири и герои на соцтруда, защото знаеха, че там ще пада луда аванта, а се довякоха и обичайните тарикати — да избягат от лошо минало, да се спасят от казармата или да се откачат от семейната верига. Теб те изпратих сред тия авантюристи, кариеристи и всякаква друга паплач, защото оттам минаваше пътят ти към министерското кресло.“ „Какъв глупак съм бил — поклати глава Мичев. — Слушах го през цялото време. И какво? Станах ли министър? Въобще кой от замислите на тези, дето определяха съдбата ми, се сбъдна? Баща ми загина за нещо, което не се осъществи и може би изобщо не съществува, майка ми, за да ме спаси, ме остави сам, а чичо ми ме прати в Съюза вместо в Англия или поне в Германия. Накрая братовчед ми ме заби в Атомната. Всичко това все за мое добро. И какъв беше резултатът? Преди малко се срамувах, че баща ми е участвал в избиването на близките на една симпатична и мила жена. В централата преживях може би най-голямото си унижение и... все още живея сам. Като кукувица. Какво излиза? Че съм се занимавал с неща, които не е трябвало да се правят или въобще не могат да станат. Значи е трябвало да правя нещо друго. Само че какво?“

Тъжно му стана на Григор Мичев и как да е другояче, когато узнаеш, че си се мъчил залудо и си живял някак си напразно. Но то всичко е суета и гонене на вятъра. „Хавѐль хавалѐм, хакѐль хавѐль“ —

както са забелязали преди много време умните евреи със свойствения за семитските езици суперлативен нюанс. И дори така да е, от това става ли ни по-леко?

Навън запрехвърчаха снежинки. Григор се загледа и сякаш за миг се върна в детството си. Спомни си как през зимата ходеха с майка си в сладкарницата до тях. Там сядаха на малка масичка и си поръчваха топъл чай, а докато го пиеха, тя му разказваше за Ледената царица. Той слушаше гласа ѝ и приглушеното бумтене на печката и гледаше през голямото стъкло как навън вали снегът. Хората минаваха забързано, някои от тях возеха в малки шейни деца, загънати с разноцветни шалове, и когато понякога спираха за момент пред прозореца, гледаха към тях сякаш с малко завист за това, че има толкова красива майка и пие чай в такава хубава сладкарница. Вратата се отвори, той погледна нататък и сякаш някой стисна гърлото му: заедно с хладния въздух и няколко снежинки в ресторанта влезе майка му. Беше с бялото си палто с пухкава яка, върху която падаха кестенявите ѝ къдри. Чистият ѝ ясен профил се очерта за момент на тъмния фон на вратата и сърцето на Григор се сви — от радост, а може би от тревога. Не искаше да повярва, но не можеше да сбърка — това беше тя. Майка му се обърна към него, усмихна му се и изчезна. На нейно място се появи жена в сиво-бяло палто и плетен бял шал. Тя потърси с поглед някого навътре в ресторанта, помахаше с ръка и мина край него, без да го погледне.

Мичев тръсна глава, въздъхна, изпи на един дъх останалата водка в чашата, плати и излезе. Навън снегът се беше усилил. Тая година зимата се беше завърнала по-рано от ледения си дворец. Той спря и се загледа в играта на снежинките край уличните лампи и светлите площадки пред витрините. Не беше стоял така много отдавна. Не можеше да си спомни кога го беше правил за последен път — може би като ученик, а може би и по-рано. Да, като дете. В Борисовата градина. Заедно с майка си.

Хората отминаваха край него, без да го забелязват, както се случва в студените вечери, когато снегът премрежва погледа и всеки бърза да се прибере у дома, дори той да е схлупена къщурка в някой бедняшки квартал. Топлината на дома — как му беше липсвала вече толкова години.

Мичев потръпна зиморничаво. Нямаше какво повече да прави в тоя град. Той тръгна към колата си и странно — докато стигна, никой

не го погледна — сякаш беше невидим, сякаш въобще не съществуваше.

На паркинга мерцедеса на Божидар го нямаше. Григор изтръска снега от себе си и влезе в колата. Запаля двигателя, включи парното и се загледа навън. Да можеше да се отърси, но не от снега, а от цялото си минало, от спомените си, от целия си живот досега. Но не можеше. Всичко се беше случило точно така, а не иначе — онзи куршум на баща му бе изстрелян и не можеше да го върне. Но можеше да направи нещо друго — да намери поне малкия манастир в Балкана и да открие кръста до оградата. Можеше да си намери хотел в тоя загубен град, да пренощува и да пътува по светло. Само че не му се чакаше нито миг. Ако тръгнеше сега, щеше да стигне по някое време през нощта. Нищо. Поне щеше да е наблизо. Можеше да почака да съмне в колата. Парното му работеше, а и шубата му беше в багажника. Тук нямаше повече работа.

След минута едно тъмно беемве напусна паркинга до кметството и се заплъзга като призрак по пустеещите улици. Снегът бързо затрупа сухото петно, останало като спомен след него, и продължи да се сипе — тих, бял и искрящ.

* * *

По превърналия се внезапно в широка пъртина път между Елена и Сливен се движеше тежкотоварен тир. Шофьорът, възрастен тъмноок мъж, захапал цигара и небръснат от два дни, уморено се взираше в снежната пелена пред себе си и въздишаше на по-острите завои. Беше от старата генерация, на която някогашните управници бяха създали самочувствието на некороновани крале на бачкаторите, които галено наричаха пролетариат. Той и колегите му бяха пътували по целия свят — там, където обикновените хора не можеха и да припарят, получаваха заплати, колкото не вземаха и директорите на атомна централа, а каква търговия на черно въртяха — жестока. При оная липса на всичко необходимо тогава, каквото и да домъкнеше от чужбината, веднага се продаваше поне на двойна цена. Сега времената се бяха променили. Не че нямаше вече пари — пак имаше. Но го нямаше онова самочувствие. От царе на пътя се бяха превърнали в обикновени шофьори, в наемни

работници едва ли не. Сайбиите ги овикваха, като че ли бяха селски аргати, катаджиите им съдираха кожата с рушвети — за отмъщение за времената, когато можеха да минат с пълна газ край тях и да ги залееят с кална вода от някоя по-дълбочка локва. И на всичко отгоре разни напъчени баровци им натискаха гадно клаксони, когато пъплеха по завоите през проходите. Но както и да е. Миналото — минало. Ангел Михайлов — така се казваше — въздъхна пак и пъхна в касетофона касета със заличаваща неравенството, пречистваща душата яка чалга. Тирът усили ход и снегът заигра пред фаровете. Животът и сега не беше лош. Ветеранът на тираджийството заклати глава, като от време на време успяваше да попадне и в такт с музиката. На душата му стана радостно и той неусетно се отклони от платното си. Ачо не беше чел учението за златната среда, но за средата на пътя бе наясно, че е по-приятна и безопасна, отколкото да се движи в някаква дясна крайност, както изискваше правилникът. В края на краищата беше професионален шофьор и законът за движението по пътищата значеше за него толкова, колкото и крайпътните камъни. Хем за нищо не стават, хем са опасни, като се сблъскаш с тях.

* * *

Баварецът вземаше с лекота завоите, снегът се сипеше като в новогодишна нощ, а Григор гледаше светлия тунел на пътя и си мислеше за майка си. Само че нещо се беше променило. Сякаш нещо се бе случило с него. Не можеше да разбере какво, но му беше леко. Когато сутринта пътуваше към Сливен, му се струваше, че вътре в него има заседнал някакъв тъмен тежък блок. Носеше го отдавна, от дните, когато го напусна жена му, даже от по-рано, от студентските си години, когато загуби безвъзвратно вярата си, че има справедливост. А може би беше останал от детството му, от онази непреставаша зима, в която майка му го беше оставила сам. Сега това нямаше значение — откакто беше тръгнал преди малко, тъмният блок бе изчезнал. Нямаше го. Беше се разтопил като купчина почернял сняг. На душата му беше станало необикновено леко.

Григор пушна касетофона и засили звука. „Абба“ пееха оная песен за парите и за квартала на богатите. Не разбираше добре текста,

но му стана приятно. Пари имаше, беше точно от тоя квартал. Но те не му трябваша, също както не му трябваше нищо от онова, което имаше смисъл за него преди. За какво му беше работата, директорското или министерското кресло? Какво му беше донесъл стремежът да се издигне в административните небеса, освен интриги, напрежение до края на силите, обиди и разочарования? За какво му беше и новият тежкарски офис, извисен господарски с тъмните си надменни прозорци над околните къщи? Трябваша ли му завистта на колегите и неистовият стремеж да спечели поредния безсмислен милион? Имаше нужда от нещо друго. Не знаеше още името му, но щеше да разбере. Животът беше добил смисъл. Той натисна газта. Ани-Фрид и Агнета пееха, снежинките се блъскаха като пеперуди от стих на Пастернак в предното стъкло и баварецът летеше по пустия път.

Григор Мичев вида светлините отдалеч. Не се притесни ни най-малко. В тая самотна нощ дори им се зарадва. Когато обаче тирът изскочи от завоя, изведнъж разбра, че няма да могат да се разминат. Големият камион светеше като коледна елха и се носеше към него по средата на шосето. Трябваше да избира между челен удар, скалите отляво и канавката. Григор инстинктивно зави надясно. За малко щеше да се измъкне, но заради трите водки реакциите му се бяха забавили съвсем малко повече от това, което му трябваше, за да успее. Колата изхвърча от пътя, превъртя се, сякаш в злополучна филмова каскада, и продължи да се търкаля и разбива надолу. Предното стъкло се натроши и той почувства как парчетата го зашибаха по лицето. Опита се да изскочи и усети зверски удар. Но вместо да го заболи, го заля беззвучна ярка светлина, от която се появи майка му. Беше облечена пак с бялото си палто с хубава пухкава яка, както преди час, когато му се стори, че я видя в оня уютен ресторант. Тя се усмихна и той разбра, че най-последно й е простил — на нея и на баща си, и на всички останали, и че това е било най-важното, което е трябвало да направи. А също, че вече няма да се върне назад.

От пътя се видя как от колата излетя тъмно свито тяло. То се превъртя няколко пъти, блъскайки се в камъните и заледената земя, и накрая спря осиротяло до един дънер.

Тирът отмина, без дори да намали.

Пътят отново опустя, а снегът продължи да вали и да засипва всичко. След час едва ли някой можеше да познае, че жалките

безформени останки под бялата купчина в нощта са били някога жив човек.

* * *

Можем да добавим, че на сутринта, както оповестиха медиите, някъде около девет и четвърт, с четири куршума, от които три в гърба, съгласно българските обичаи, и един контролен в слепоочието — това пък съгласно мафиотските традиции, от неизвестен професионален убиец бе застрелян бащата на кръглата маса и последвалата ялова местна демокрация, радателят за повече социализъм и виден фактор в налагането у нас на всякакви чужди планове, руският евреин и вече съвсем бивш български експремиер Андрей Луканов. Предполагаемото оръжие на убийството — любимия на специалистите в бранша руски „Макаров“, бе подхвърлено услужливо на следствието четиресет дни след покушението, когато по християнските традиции душата се отделя от тялото. След титанична битка на правосъдието срещу истината, четиримата задържани по подозрение в убийството му бяха осъдени и тутакси оправдани^[1].

Животът и делото му, както обичаха да казват съпартийците му, вече са позабравени. Няма всенародно честване, не се организират православни молебени и държавни панихиди и по всичко личи, че — като се изключат близките и неколцината му приятели — на останалите обитатели на лепрозариума (както щеше да се изрази инж. Къбоков) Андрей Карлович не липсва особено.

* * *

В Стара Загора нещата се развиха по друг начин.

Светлана завърши и докато с Матей проучваха къде в Европа могат да си поотдъхнат от спомените за непоносимите старозагорски жеги и проклетията на местните еснафи, попаднаха на интересна оферта. През един хубав декемврийски ден, малко преди Коледа, двамата се озоваха в Дрезден. Наеха горния етаж от малка къща, сякаш

от приказка на Вилхелм Хауф, само на километър от центъра. Сутрин пиеха чай и хапваха от щруделите и щолените на хазайката, после скитаха по улиците, местеха се от картина на картина в Цвингера и накрая все се връщаха в залата със Сикстинската мадона. За обяд най-много им допаднаха няколко баварски специалитета и хубавата местна бира, които откриха в малко ресторантче наблизо до катедралата, а вечерите прекарваха на Стария площад. Половин метър пухкав бял сняг беше навалял през оная година и градът изглеждаше като измъкнат от хубавата част на някоя от иначе традиционно страшничките германски приказки. И странно: по тротоарите умните и дисциплинирани германци бяха направили пътеки за работливците, а улиците бяха оставили затрупани с бял искрящ сняг. Но на, никой не роптаеше, никой не се зъбеше на градската управа, децата правеха на воля снежни човеци, германските бабички си бяха обули военните обувки, наквасените с глювайн имаше къде да падат на меко и само шофьорите ту се смееха, ту се мръщеа, като забуксuvat, но винаги се намираше някой, който да ги избута без пари до следващата пързалка.

Беше весело дори само да вървиш безцелно по улицата. Нищо не напомняше, че градът някога е бил сринат до основи от бомбите на антихристите, тъй де, антихитлеристите. Дори кръстът на Фрауенкирхе излъчваше доброта и спокойствие, сякаш се беше освободил от потискащата мисъл, че е подарък от вандалите, които бяха разрушили безпричинно една от столиците на културата в света. В края на улицата, на площада пред църквата, беше и гвоздеят на програмата — Щрицелмаркт. Матей знаеше, че неговото име се споменава за пръв път през необозримо далечната, а за жителите на нашите земи и пълна с източни мотиви 1434 г. Беше чувал за легендарните три-четириметрови щолени, посипани обилно с пудра захар. Беше разказвал на Светлана чудни приказки за вурстчетата с горчица и халбите с бира, толкова големи, че пълни с вода, ще затруднят и унгарски кон. За много неща беше чувал той, но не знаеше, а нямаше и откъде да научи какво представлява германската Коледа. Затова и когато първата вечер тръгнаха по пъртината към „панаира“, както се изрази тоя журналист, те не очакваха, че всъщност са се отправили към света на добрите чудеса. Матей се втурваше ту към бараките с наденички, ту към дюкянчетата с коледни играчки, ту към сергиите с всякакви стъклени топки, восъчни свещи, ангелчета, звездички и още

немислим брой дрънкулки, красящи бита на сантименталната немска душа. Спираха непрекъснато и след два часа бяха вече наближили площада. И тогава... тогава видяха картина, пълна със символика като Дюрерова гравюра. Под каменния свод на някакво здание, пред магазин за шапки и шалове, съвсем нелепо, като в сцена от руски филм за войната, четирима певци в съветски униформи пееха, като си акомпанираха на две поовехтели китари и трофеен акордеон, стар немски шлагер. Какво необикновено имаше ли? Бяха руски солдати — сякаш заблудил се остатък от окупационната армия. По-точно от прочутите ѝ, сравнително миролюбиви военни ансамбли. Бяха предпочели съдбата на дрезденски улични музиканти в студените декемврийски вечери вместо пареща душата водка в някой затоплен като командирски блиндаж военен клуб в далечната си родина. И тази отцепила се от основната армейска колона дезертьорска група, вместо да стиска калашниците, държеше възстариците си инструменти, пееше с ужасен акцент германски коледни песни и ги редуваше с едновременно руски романси. Но наистина пееха добре, дяволите.

— Виж, победителите пеят на победените — подсмихна се Матей и всеки, който го познаваше, щеше да разбере какво всъщност иска да каже.

— И победените им хвърлят в паничката по някой еврогрош — засмя се Светлана и чак тогава Матей забеляза, че в един отворен калъф на тротоара има купчина монети.

Те спряха и слушаха, докато Светлана каза, че ѝ замръзва носът. И Матей остави на купчината монети една десетачка. Руските солдати пееха неизвестен на Матей романс за поручик Галицин и толкова се бяха унесли, че не им обърнаха внимание. Свършиха, някой изръкопляска и те въодушевено веднага запяха немска коледна песен. Беше познатият разказ за святата нощ, за раждането Му и за надеждата, която бе донесъл, но я пееха необикновено хубаво. Гласовете им се издигаха към небето, отразяваха се в тавана и стените на зданието като в сводове на катедрала, носеха се по улицата, смесваха се със светлината на лампите и сиянието на снега и изпълваха душите с нещо, което Матей и Светлана не бяха изпитвали или поне нямаше име из спомените им.

Песента свърши, те тръгнаха и дълго обикаляха площада и съседните улички. Прозорците, вратите, а често и стените на всички

къщи бяха украсени с блестящи цветя, топки и камбанки и навсякъде грееха разноцветни лампи и звезди — сякаш жителите на града се надяваха Божият син да се отбие точно в техния град и се бяха приготвили да го посрещнат както подобава. Навсякъде беше пълно с хора. Повечето пиеха глювайн или пунш, трупаха се пред бараките с топли вурстчета, купуваха от неизброимите стъклени или дървени играчки на легендарните шварцвалдски майстори, запасяваха се със сладки, избираха дребни подаръци или просто се разхождаха из лабиринта от павилиончета, германоезична романтика, коледни песни и безвремие. И когато заговорваха някого, той се обръщаше към тях, сякаш му бяха първи приятели.

На връщане срещнаха и други музиканти. Бяха несъмнени професионалисти, но повечето не бяха сложили пред тях някой отворен калъф за цигулка или традиционната стара шапка за събиране на подхвърлени грошове, с надежда и за по-едрички банкноти. Хората се спираха да ги слушат, светлините на улиците се отразяваха по лицата им и можеше да се усети как потокът от оная несрещана преди от Матей и Светлана субстанция се лее из целия град. И сякаш към целия свят. Запрехвърчаха снежинки и скоро валеше като в истинска предколедна нощ. Когато отново минаха край ъгъла, където пееше руският квартет, него го нямаше. Но там сякаш още витаеше духът на музиката му. През тая нищожна част от света, където съветските войници бяха пели за раждането на Божия син, течеше безспирно потокът от обитатели на тая някогашна столица на изчезнало отдавна кралство. Те сякаш поемаха от това омагьосано място неуловимия, непредаваем, обгръщащ отвсякъде светъл и топъл дух на Рождество, а после го излъчваха, и разнасяха в празничната нощ такава спокойна ведрина, каквото дотогава Матей и Светлана не бяха усещали. И това беше второто чудо.

— Не съм и предполагал, че съществува такава Коледа — каза той. — Малко криво ми е, че почувствах духа на Рождество за пръв път на стари години. Не бях се замислял, че може да живее само в душите на хората. В България никога не съм го срещал. Ето какво са ни отнели. Как сме могли да живеем без него толкова дълго? — Матей помълча малко. — Знаеш ли, искам да не си тръгваме. Хайде да останем тук — поне докато посрещнем и Новата година. Досега не съм се чувствал така свободен и спокоен.

— И на мен ми е много хубаво. Сигурно това е щастието. Трябва да го запомним — да го познаем, ако пак го срещнем някога — каза тя и се притисна в него.

Тръгнаха бавно, хванати за ръка. Мяркаха се още малко сред тълпата, после изчезнаха.

А снегът валеше така, сякаш се канеше никога да не спира.

* * *

Така странно се стекоха нещата. И може би заради това или пък заради нещо съвсем друго, след като се върнаха от Дрезден, Матей и Светлана се ожениха, не заминаха никъде и — ако не се броят известни непродължителни прекъсвания — заживяха щастливо.

Всичко останало също се нареди някак.

Павел Богоев купи полагащият се на Божидар държавен дял от „Витамини“ за традиционния за умишлено фалирани предприятия един долар, като даде тържествено обещание, че ще изплати дълговете на фабриката — нещо, което той, разбира се, нямаше никакво намерение да изпълнява. После си намери нова любовница и като продължи да завлича безцеремонно партньорите си, да мами със замах държавата и да лъже артистично законната си съпруга, заживя щастливо.

Теодоси изхарчи парите от сделката, както разпореди жена му, после банката му фалира, той заработи като застрахователен агент и заживя щастливо.

Директорът на „Витамини“ си купи апартамент, вила на морето и беемве с лети джанти, след което беше надлежно уволнен и заживя щастливо.

Дон Вито също живее щастливо, разбира се, донякъде, а именно, докато вечер доня Ина не започне да му задава неудобни и изнервящи въпроси. Тогава той започва да барабани с пръсти по масата, донята прекъсва вечерната инквизиция и помълчава укорително, после двамата се отправят към двете кресла пред възстарикия си телевизор и дон Вито пуска първа програма. Като изгледат текущия турски сериал, доня Ина се отправя към спалнята, а дон Вито изважда дебелия тефтер и потъва в изчисления на принадлежната стойност,

както той се изразява. По някое време приключва със сметките, прибира тайната си счетоводна книга с изританото от практиката двойно двустранно счетоводство, изважда от касата бутилка курвоазие, сипва си два пръста в обикновена водна чаша, връща се пред телевизора, сяда и започва да сменя каналите. Така от години се мъчи да събира невидима за другите информация, за да се ориентира откъде може да задухат благоприятни ветрове. Бури и тайфуни донът чака отвсякъде. Ако бъдем честни, най-много се страхува Дон Вито от своя отказ да се заеме с трафика на дрога в града на липите и поетите. И той като Кръстника и съвсем по български се позова на добрите стари сицилиански традиции и не прие офертата на софийските донове. Затова сега с твърдост, колкото е успял да събере през годините, очаква съдбата на доблестния дон Корлеоне. Сменя той мълчаливо каналите, отпива от време на време пестеливи глътки и се успокоява, че всичко ще се размине благополучно. Накрая въздъхва заключително, взема си хапчето срещу кръвно и се отправя към спалнята. Там тихичко се намърдва под пухените завивки и се върти, докато се унесе — само че не в пълния с мечтите на някогашния млад, мечтаещ за бляскава слава учител Светльо Витанов, а в неспокойния, пълен с потайни предчувствия сън на застаряващите донове. Но то в това, казват познавачите, се състои тяхното щастие.

В тази всеобща идилия, дори Динята може би също е щастлив посвоему. Достатъчно е човек да го види как се усмихва тихо и замечтано, когато някоя лелка го похвали, че е напълнил кофата ѝ с вода и е поставил добре цветята. Да, щастлив е. Може да се каже, идиотски щастлив.

Само Сергей си остана нещастен. Но то винаги се получава така, когато не внимава в поличбите, не вниква в сънищата си и не се съветва от време на време поне с кварталния гадател. А такива вече има кажи-речи на всяка по-дълга улица. Той, като високопоставен представител на най-осведомената агенция, би следвало да го знае. Обаче му пречи характерният за възпитаниците на едновременно българо-съветски разузнавачески школи антисъногадательизъм. Да не говорим за антибожидаркъбоковизма. Ама те на кого ли са помогнали.

* * *

Какво стана тогава със семейство Къбокови?

Когато се върна от Сливен, Божо се напи моряшката в една от кварталните кръчми със симпатичното име „Том и Джери“. За да не стане за резила, малко преди състоянието, известно като „сал, люшкан от вълните“, той се прибра с цялото достойнство, на което беше способен в момента. Не беше кой знае колко, но общо взето му стигна да не обърка пристанището. Радостина само го погледна изненадано и без да го пита какво се е случило, му приготви леглото. През нощта Божо сънува. Беше на острова. Свечеряваше се и реката сякаш носеше надолу светлината на звездите, които изгряваха една след друга на запад. Нагоре, към Вратите, безшумно се плъзгаше лодка. Нямаше нито гребци, нито кормчия, но следваше неотклонно пътя си, сякаш притеглена от неизвестна сила. В средата ѝ стоеше мъж, облечен в тъмни официални дрехи. Беше застанал прав и мълчаливо гледаше към брега. Божидар беше сигурен, че тоя странник го вижда, но не отправи към него обичайния рибарски поздрав. Лодката вече отминаваше, когато мъжът вдигна ръка с отворена длан и я държа, докато се изгуби в светлата пътека пред Вратите. И тогава Божидар се сети кой бе пътникът.

Когато на сутринта се събуди, не си спомняше нищо. „Странно, въобще не ме цепи главата. Хъ. Абе аз всъщност какво пих?“ — подхилкна се Божо и залепи нос на стъклото. Навън настъпваше поредният есенен ден и си личеше, че ще е чудесен. И заедно с подранилото слънце през прозореца сякаш нахлу нещо, което не беше изпитвал от много време. Някакво... да, някакво особено усещане за свобода. Нямаше какво да го ограничава и спира. Беше познатото чувство от младостта му, че може да направи всичко, стига да го поиска достатъчно. Сякаш вчера не беше ходил до Сливен, а се беше върнал в миналото и беше оставил там целия ненужен товар от измамни надежди, мъчителни спомени и още по-мъчителното усещане, че пропилява живота си. Сега наистина беше свободен. Имаше всичко, което му беше необходимо — семейство, умни и обичливи деца и жена, която беше добра като... „Да — мина му тогава за пръв път през ума, — толкова е добра, сякаш е по-малката сестра на Света Богородичка.“ И тогава той почувства съвсем, съвсем ясно, че пред тях има много, много щастливи дни.

За няколко месеца Божо продаде бизнеса си и всичките си имоти. Съгласи се без колебание и на условията на „Мултикомп“ да им прехвърли и своя дял от „Витамини“. Не му се сториха обидни. В края на краищата след като приспадна разходите, от малкото мошеничество, на което и тия разбойници станаха отчасти жертва, му останаха шестстотин хилядарки зелено. А и те му дадоха допълнително някой лев, та почти закръгли милиончето — добра цена и за цялата фабрика. Ясно беше, че тя вече никога няма да заработи. Като начало на задаващата се тежка чужбина за тези пари той купи хубава къща в едно желано от баровците предградие на Париж. Когато го видя за пръв път, не можа да повярва на очите си. За някакъв си час, докато разужнаваше комшиите, преброи повече видове дървета и храсти, отколкото имаше на Аязмото. Помисли си, че през войната фюрерът сигурно не е и подозирал, че трябва да превзема подобен мижав населен punkt с трудно произносимо на немски име. Но времето за сражения на местните селяни със силите на Вермахта беше отминало, те бяха победили и бяха превърнали селото си в огромен парк. Това, което Божидар си мислеше, че може да стане само с усилията на някой изключителен човек като дядо Методий, тук беше направено задружно от няколкостотин най-обикновени френски pausan-и. Всеки беше искал неговата къща да е по-хубава от тая на съседа, всеки бе превърнал двора си в малка красива градина и чудото се бе получило.

В това предградие щяха да живеят занапред. Чрез две офшорки Божидар беше измъкнал като фокусник парите^[6] си от България и те отдавна почиваха в обичаните от бизнесмените от цял свят швейцарски банки. Всичко вече беше готово и той най-накрая купи билетите за самолета, за да видят Радостина и децата новия им дом.

Деница се завърна и петимата се събраха в София. Бяха решили да прекарат последната седмица в „Японския“. По цял ден скитаха по улиците, отбиваха се да похапнат в една малка кръчма с вдъхновяваща кухня — казваше се „Белоградчишки скали“, а вечер играеха бридж в хотела. Предпоследната нощ заваля сняг, Божидар ги събуди и те излязоха навън да гледат. Снежинките се въртяха весело, падаха по лицата им и се превръщаха в малки капчици. Деница протегна ръка и хвана няколко.

— Мамо, помниш ли една вечер в Козлодуй, когато бяхме излезли да ловим снежинки? — каза Добрин.

— Помня — каза Радостина и очите ѝ се насълзиха.

Тръгнаха надолу към града и дълго вървяха без посока. Снегът се сипеше по мръсните улици и покривите на посивелите грозни софийски къщи, пред очите им ги преобразяваше като с магия, и целият град сякаш се връщаше в собствения си забравен спомен. От онези призрачни години, когато надеждата на ясните и свежи утрини още е пълнела градските улици и не е било нужно да тръгваш по широкия свят, за да намериш собственото си парченце от нея. В оная София, която приятелските бомбардировачи на сегашните ни натовски съюзници все още не бяха превърнали в купища развалини от къщи, училища, църкви и съдби. В онай кипящ от живот град, в който деветосептемврийските злодеи не са избили, прокудили или поне обрекли на мизерен безполезен живот потомците на пожаления от поробителите ни български елит, и когато все още е била жива вярата, че все някога ще заживеем свободни в собствената си държава. Но сега Божидар и Радостина не мислеха за миналото. Порасналите им деца подскачаха, сякаш отново бяха там, край голямата топола, петимата се смееха и това изглежда бе заразително, защото и някои от случайните минувачи, които срещаха, също се усмихваха — навярно на някой свой смешен спомен.

А снегът валеше ли валеше.

* * *

На следния ден Божидар каза на Радостина, че иска да ѝ покаже гадателката. Намериха бързо къщата и се качиха на етаж. Нямахше никого и той се зачуди къде е опашката от посетители. Позвъни на вратата — никой не отвори, а не се чу и звънене.

— Може би не работи звънецът — каза Радостина.

Божидар почука — първия път уж по-внимателно, а после така, че се чу сигурно и в астралното пространство. Но вместо да се покаже гадателката, изщрака ключалката на съседната врата, тя се откряхна и през пролуката се подаде една женска глава, облепена с ролки за коса.

— Какво сте се раздумвали? Врачката се премести преди месец. Долу има бележка. Не знаете ли да четете?

— Не знам — каза гордо Божо, — защото не съм грамотен.

— Пфу — каза главата с ролките, — духовит ще ми се пише. — И затвори.

— Тя ми каза, че следващия път няма да има нужда да се качвам, ама кой да помни — поклати глава Божидар, когато слязоха долу и забелязаха листчето с надпис „Врачката се премести“.

— Значи пак е познала — засмя се Радостина.

— И знаеш ли, тя ми каза и нещо друго.

— Какво?

— Каза ми, че парите не са всичко на тоя свят.

Имаше и още нещо, но той го пропусна и не я цитира точно. То се подразбираше и не биваше да се споменава излишно.

— Хубаво, че си го разбрал — каза Радостина щастливо.

— Разбрах го — каза Божо и я погледна.

И тя видя в очите му онова, което винаги беше искала най-много.

* * *

Последната вечер петимата отидоха с колата на „Копитото“. От миналата му слава бе останал само надписът и те тръгнаха пеша нагоре към върха. Стъмни се и пътеката едва се виждаше сред снежните преспи, но те продължаваха да вървят. Радостина ги поглеждаше от време на време и се усмихваше в мрака. Тя знаеше, че един ден нещастieto отново ще почука на тяхната врата. Но сега небето беше ясно, звездите светеха щастливо над тях и тя се помоли дните, от които всички се страхуват, да бъдат някъде много, много далеч.

СЛЕДВА

[1] До днес (2010)^[2], като всички останали знакови убийства в България за последните двайсет години, и това остава неразкрито. Къде е причината ли? Божо веднага щеше да ни светне: тези, които трябва да накажат престъпниците, са точно ония, които от четвърт век надграждат тухла по тухла престъпната среда, останала от комунизма. А в техните ръце законът е като вълшебна мистрия за изграждане на

най-драгнеща и неприемливата от всички обществени злини — несправедливостта^[3]. Ние се разграничаваме. ↑

[2] И в 2018 е пак тая. Ей, доживяхме я, тая ваджия. ↑

[3] Вече може да кажем, че от самото начало, когато Божидар в разпален спор определи Справедливостта като най-важния основен принцип на обществото^[4], цитирайки едновременно Марко 12:13–17, Лука 20:20–26 и Матей 22:15–22, това понятие се среща в романа досега 104 пъти (до края на книга IV стават 97). Питаме се, наистина ли тя заема толкова важно място в живота ни? И има ли я въобще — поне в нашия свят? Но понеже това са дразнещи въпроси с неясен отговор^[5], ще продължим тая безполезна статистиката в заб. 75 с други, по такива понятия. ↑

[4] По-късно той постулира и Божия морал като негов свети фундамент — така, както го е учил баща му. ↑

[5] За всеки случай ще цитираме едно дърлене на инж. Къбоков с някакъв православен богослов.

„И ето — казал му накрая Божо — тоя просяк се е родил сакат или сляп. Ако няма карма и прераждане, и животът е само един, каква справедливост има в това някой да се роди със златна лъжичка в устата, а друг да крета до смъртта си сред мизерия, в количка за инвалиди? Тоя въпрос е дразнел всички християни. Интерпретациите, че тоя нещастник е избран от Господ и по този начин пред него има път за възвисяване чрез безброй страдания, веднага предизвикват контриращ въпрос, а именно защо и останалите не са така благословени? Излиза, че тогава пък тях ги е ощетил. Както и да извъртате, ако няма прераждане, несправедливостта в нашия свят е очевиден факт. Трябва да си много твърдоглав фанатик и ортодоксален злобар, за да се инатиш и да се правиш, че не виждаш тая крещяща липса на справедливост, с която надарявате Бога. Разбира се, има и другата възможност да не можеш да видиш очевадното, а именно за твое добро Бог да не ти е дал достатъчно способност да разбираш света. Може вече дори да имаш за това и медицински документ. Ако пък ортодоксите заявят, че пътищата Господни са неведоми, тогава защо въобще се занимаваме с тълкуване, още повече *контекстуални* на библейските текстове? Все едно, истината ще ни убегне и ние само си губим времето в празни дрънканици.“

Ако е така, както казва Божидар, то всичко действително се превръща в огромен театър. Затова се надяваме петата, и, дай боже, последна книга от тая и без друго доста проточила се история, да се получи съвсем театрална и с драматизъм като в стихотворението на Стана. Само дето един въпрос не ми дава мира: А завесата, завесата след като падне, ще има ли следващ спектакъл? ↑

[6] Ако не сте забелязали досега, има съществителни, които се срещат много често в „Предградията“ в нормална, жаргонна, умалителна или умилителна форма. Две такива са „пари“ и „народ“. Първото е лесно обяснимо. В този отрязък от живота на инж. Къбоков той е от гилдията на сарафите, а тяхната любима мъдрост е **„Каквото и да ви говорят, знайте, че става дума за пари“**. Тук това най-съществено съществително е упоменато за предпоследен път в основния текст. Понеже в държавата ни клиентелизмът, както казва Метаксаки, е основна движеща сила, щеше да е разбираема и постоянната употреба на „клиенти“. По неизяснени причини това нарицателно не е чак толкова много използвано. Защо така често се появява из книгата неясното понятие „народ“^[7] вече пък хич не е ясно. Вярно, комунистите бяха влюбени в него. Всичко най-важно при тях беше народно. Власт, съд, правителство, армия, милиция, народно събрание, народни представители, народен съвет, народен театър, народна опера, народна библиотека, народно читалище, народен артист, а имаше още народен магазин (нармаг), народна кооперация (наркоп) и даже народен салам и народна вафла. Бе те републиката си бяха кръстили народна, тия... неграмотници (според Матей тъпоумници, дебили, идиоти и т.н. — ние се разграничаваме), както вече е ставало дума по страниците. Разбира се, това в никакъв случай не е основание да го използва под път и над път великият (може би *народен*?) писател. Ще отбележим само, че от книга в книга то става все по и по-популярно. Така в книга първа *народен* и производните му се среща 107 пъти; във втора — 127 пъти; в трета — 154 пъти, а в четвърта — цели (то оставаше да има и половини) 227 пъти. Защо е този нарастващ почти експоненциално тренд? Продължава ли той в книга пета? Защо, най-после, такъв корифей е ръсил подобни соц оксиморони из страниците? Нима не е знаел колко гротескни, нелепи, фалшиви, лицемерни, подвеждащи и направо зловредни са повечето от тях? Поне с Божо не е ли разговарял, да му каже, че е имало не някаква

„народна власт“ (неясно колко пъти в кавички), а другарски феодализъм от специален електрификационен и електрификационен тип? Не е ли чел нещичко за това колко народен е бил Народният съд? Ами милицията, милицията, колко народна е била тя, не знае ли? Не се ли е досетил, че ако има нещо народно, това е само всенародната простотия? Няма обяснения. Няма хипотези. Няма данни. Няма нищо. ↑

[7] Доста години по-късно, съвсем случайно научих какво е разправял Божо пред негови едновременно приятели (кои са те, съм казал, където трябва). Били се срещнали в София. Тъкмо Бат Бойко бил обявил първи февруари за ден на жертвите на комунизма. И може би да го отпразнува, Божо ги замъкнал в Японския. Той все там киснеше, като се върна от Францията. Та, хапнали те, пийнали, каквото дал Господ и, както най-често се случва, от дума на дума се задърлили на ония социологични теми, които се дискутират на припек по икиндия на скамейките в градската градина. На българина това му дай — шведска маса на аванта и философстване за „тежкото положение“. И най-вече да се оплаква от нещо и от някого. Заоплаквал се някой и сега докъде ги докарало поредното шантаво правителство, как пак излъгали хората и колко му било тежко на народа. И тогава Божо не изтраял.

„Какво мрънкаш за народа? — казал. — Още ли не си разбрал какъв е? Беден бил, гладен бил, гол бил, бос бил. Какво друго е очаквал? Историята, дето все я забравя, непрекъснато се връща като валяк отгоре му, но той поука не си взема. Не си даде зор да помни зверствата на комунистите и три дни. Когато тези разбойници извършваха злодействата си, той да не би да се противопостави? Кога се е сещал своят народ за хилядите нещастници, дето ги избиха през първите години на народната власт. Заради онова, което сега нарича високопарно «евроатлантически ценности на западната демокрация». Сега се оказа, че те много са му били легнали на душата. Само че вместо тях, строеше социализма. И докато изпълняваше плановете и петилетките, подмина Белене, Куциян, Богданов дол, Ловеч и Скравена, сякаш въобще не ги е имало. И туй, че затворите бяха пълни с политически противници на властта, и това подмина, като си обръщаше главата тактично на другата страна. Сякаш там не загиваха хиляди невинни хора. От онези, които му даваха препитание, създаваха

културата му, изграждаха държавата му и го защитаваха от враговете му. Така показва най-добрите си качества. Ако използвам точните думи, страхливостта и подлостта си, наследената си склонност да лиже задниците на наши и чужди тирани и способността да предава ближния за паница леща. Да не би да не беше чувал за зверствата на тия морални изроди комунистите? Да не би да не се досещаше какво прави из лагерите, из подземията за разпит и на още хиляда места тая злобна, коварна и отмъстителна клика, дето се беше кръстила «народна власт»? Не знаеше ли, че тя изтрепа, прогони, съсипа живота и превърна в безполезни отломки елита на нацията? Не беше ли наясно какви злодеи го управляват? Ако не е знаел, защо се разправяха на ухо хиляди вицове за тия тъпанари, управниците ни? За бай Тошо, за баба Цола, за Пеко, Мако, Дако и Тако, и Вако? Че и разни весели песнички^[8] припяваше. Припяваше, а по това време надзирателите в Белене, Скравена или Слънчев бряг може да са се гаврили с някой министър, генерал или депутат. А може пък някой изверг да е пребивал Сашо Сладура, Райко Алексиев, Кръстьо Пастухов и още колко като тях. Така, както избиха или низвергнаха хиляди от пазителите на ценностите и заветите, на които се гради нацията. Весели песнички пееше своят трудов народ. Сега друга песен запя — тук той направил пауза, като че ли чува мелодията, и пак го емнал: — С какво да изкупи греха, че предаде на заклание ония, дето го правеха народ? Какви други достойнства има? Морална смелост ли? Затова ли всички гласуваха като кротушките в блатото? Или може би е милостив? Защо тогава от 44-а та до 60-те крещеше по митингите «смърт на тоя, смърт на оня»? Защо размахваше заканително юмруци?^[9] Защо събираха подписки с искане да обесят Никола Петков, Трайчо Костов, земеделците, горяните или там ония, дето са на ред? От милосърдие ли? Или това е било проява на християнските му добродетели? Не му пука на своя народ за Божиите закони^[10]. Тъй и не разбра, че те не са под условие. Там е казано: който нож вади, от нож погива. Няма значение срещу кого. А той позволи това да се направи срещу най-добрите му синове и дъщери. За какво хленчи сега? Какво е очаквал за жестокостта, бездушието и безбожието си? Място в рая ли?

И още нещо да ви попитам. Като «изгря» отново свободата, защо народните маси пак хукнаха като бесни по митингите на комунистите? Защо размахваха отново червените байраци, идиотите му с идиоти?

Защо за пореден път забравиха заветите Му? От къса памет? От алчност? Или от проклетия? Кога правителството реши да помене хилядите избити от оная гавра — «народния» съд? И десетките хиляди, които избиха с тояги, лопати и пролетарски чукове. Като кучета. Кога се сетиха за тия нещастници, а? Двайсет години, след като дойде най-новият прогресивен строй. Двайсет години. През това време и онези, които не бяха успели да затрият, измряха в нищета и отчаяние. Какво направи твоя тъй наречен народ? Да не би да ги защити? Що не излезе по площадите да маха юмруци за техните права? Вместо това тая тъпа и бездушна тълпа обикаляше улиците и дрънкаше празни тенджери. Гладни били? Ненаяли се. Пенсиите им били ниски. Че да си ги търсят от комунистите, бе. Нали за тях гласуваха? Все министрите и депутатите им са виновни. Те да не са византийци или селджушки турци? Да не би да са ги спуснали с парашути американците? Или Путин ги е докарал с атомните си подводници? Нали тия некадърници и продажници те са ги избирали? От нашия си башибозук. Дет се вика от недрата на народа. Какъвто той, такива и те. Това, което вършат тия разбойници, просто резонира с неговите съкровени възжеления, с цялата му маргинална и вече намирисваща душевност — натъртил той с презрителна усмивка. — Пет пари не давам аз за тая сбирщина от злобари, завистници, крадци и мързеливци. Тежък им бил животът. Те на какво са се надявали? Господ да ги награди за добрините им ли?

А ето ти и десерта: Тоя народ, за чиито права все мрънкат такива като теб и който уж все е потискан, онеправдан и ограбен, тоя народ крадеше, мързелуваше и здравата хрупаше и грухтеше половин век при соца. Той така и не разбра, че в алчността и безхаберието си изхрупа целия обществен ресурс за поне два века и успя да профука и перспективата за наистина по-добър живот някога и на децата си, и на внуците си^[11]. А може и да е окончателно. Затова сега така му допада мечтата на американските идиоти. Затова непрекъснато заменя вярата в Бога, обичта към ближния и стремежите към духовни ценности за сараи с фонтани, любимите си мерцедеси, смарт телевизори и хладилници, айфони и айсифони, както и разпръснатите на различни места из великия роман последен модел златни клекала с дистанционно.

Ето, това е твоят народ. Дето все се репчите колко е велик. Не ти ли е ясно? Велики са японците, защото оцеляха след атомния жупел, с който ги посипаха тия... ангели на злото, твоите любимци — американците. Велики са китайците — ако друго не ти дойде наум, поне с броя си. Но може да се сетиш, че и историята им е по-дълга от тая на тъй наречените велики сили. Вzeti всички заедно. Велики са, колкото и да ги мразиш, и руснаците (тук, както и навсякъде другаде, ние се разграничаваме). Защото успяха да се отърсят от най-злата магия: от чифутските внушения да се самоизбиват и да съсипват империята си. Загубиха стотина години и близо толкова милиона жертви. Но намериха сили да се самовъзродят. А твоите сънародници са велики с безбожието, завистта, алчността и останалите традиционни грехове. Но то и простотията им също е като на световно.

И докато всички слушали втрещени, ни в клин, ни в ръкав, изтърсил:

— Само едно не мога да разбера: защо ми е толкова тежко за тия нещастници.“

Кофти им станало на присъстващите, че техният отколешен другар така не обича великия си народ. При такова саморазобличение^[12], последното, което той казал, го отдали на типичната за дисидентите интелегентска безхарактерност и не било взето под внимание. Общо взето, народната присъда била с пълно единодушие. Само за да завършим ще отбележим, че никой от слушателите после не се отказал с достойнство от авантата (като малкия падуански патриот, от непопулярната вече сред *народните маси* книга на Едмондо де Амичис), когато Божо платил сметката.

Абе, както е казал поетът на българската душевност, имал бол пари, платил я. ↑

[8] Инж. Проданов открива две такива песновки. Той ги описва в една своя непубликувана статия. Ето откъс от нея:

„... Първата е за лагера [Белене](#). Трудово-възпитателен, както са ги наричали всички:

О, джип, джип, джип, джип *Белене, курортен пансион.*

Три години бачкаме по новия закон.

Хубава песенчица. С танцова мелодия. Румба или нещо подобно. Абе, веселял се е народът. Е, там от време на време надзирателите пребивали някого с тояги, с лопати и други подръчни средства. Но то само да им минава по-бързо времето — в труд, превъзпитание и яка веселба. Колко са три години? Като един ден се изнизват. Като онзи, на [Иван Денисович](#).

Ето и първият куплет на втората:

*Във конски вагон, подобен на салон
Пътувах аз от София за Лом.*

За онези, които не са наясно, оттам е пътят за веселия остров Белене. Има отклонение и за [Слънчев бряг](#) и [Скравена](#). Големи приключения са били. И краят им почти винаги е увенчавал делото. На оная проклета партия, която е организирала пътуванията. Бог да прости десетки хилядите пътници.

Само за сведение, [Сашо Сладура](#), [Райко Щуреца](#) (Райко Алексиев)[†], [Кръстьо Пастухов](#) и **ХИЛЯДИ** други от най-достойните българи са избити след 09.09.1944 г. по неописуемо мъчителни, надхвърлящи повечето известни в света описания на зверства начини. От комунисти палачи или по тяхна заповед. Хубаво го запомнете и не допускайте повече тия злодеи и тяхното мерзко учение в обществото си. Иначе един ден може и на вас да ви се наложи да се запознаете с методите им на живо. А после и на умряло.

[†] Не го бъркайте с Райко Кръвта (също Райко Алексиев). Той е от друга хроника. Тя също ни позори пред света, но по друг начин. Разбира се, пак е сътворена от главните действащи герои през последните 60–70 години. Които продължават да съсипват, опустошават и срамят царството ни.“

Край на цитата. ↑

^[9] Една (?) сутрин към 6 часа гледах поредния американски филм^[13] по някакъв наш канал. Обикновено по това време отдавна съм станал (ако *изобщо* съм лягал) и дремуцам пред екрана на компютъра в очакване да ми дойде наум някой гениален роман, сценарий, повест, разказ или поне някое по-дълго изречение, което да използвам в Нобеловата си реч. Сега обаче гледах филм. Не си спомням името му.

И като свърши, изведнъж ми проблесна: Ами то не само българите — както се е изразил Божо — „са размахвали заканително юмруци“, завладени от непреодолимо желание да утрепят врага, посочен гръмогласно от някой текущ проповедник на морални сурогати и други подобни същности с характерна миризма. През определени периоди, несъмнено руският, турско османският, а за негова собствена изненада и американският, както и маса други неидентифицирани народи са вършили същото. Например край бесилките, инсталирани под ръководството на известния с бързото си прилагане на юридическите процедури съдия Линч. Времето основно се губело докато намерят подходящо дърво със здрави клони на удобна височина. В интерес на истината, за това не е бил виновен само тоя прочут съдник. Ако присъстващото множество не е било съгласно с решението, щяло е да изрази мнението си с популярната по онова време и поставената на специален колан за лесна за употреба и с двете ръце техника за гласуване. Като помислим, да не би и през френската революция да е било по-различно? Устройствата за убиване работят непрестанно, а край тях тълпата тръпне в пристъпи на справедливи садистични чувства. За Матей точно това устройство е главният принос на френската революция в човешката цивилизация (ние франкофоните, както и франкоайсифоните, се разграничаваме). Но всичко това се е случило отдавна и просто може би само изглежда страховито в очите на по-чувствителните, лишени от твърдостта на комуниста журналисти, писатели и прочее. Ако продължим в наши дни, из парламентите на сегашните ни съюзници видни хвалипръцковци се пъчат колко са демократични, а после раздават бърза справедливост, предимно от бомбардировъчен тип, в разни изостанали, не усвоили прогресивните идеи държави. И прогресивното човечество им ръкопляска. Лесно може да се проследи, че под такива учещи на западен хуманизъм форми се е извършвало правораздаването в историята на цялата ни цивилизация. Само за ескимосите и някои други северни общности няма достоверни сведения. Но то там и сбирките на открито не са особено популярни. Ето с тая забележка ще завършим четвъртата книга. Съдържанието ѝ е ценно, защото навежда мисълта ни към някакъв неформулиран^[14] до ден днешен основен (природен?) закон. Номерът ѝ е също символичен и кабалистичен. Доколкото ни е известно, повече седмйци из българското социално

пространство има само в името на една групировка, чиято дейност също е свързана по характерен, близък на българската душевност начин с фината материя на справедливостта и юридическите... такава... — не е ясно какво, които интерпретират още по-неясната ѝ същност. ↑

[13] Сетих се какво каза веднъж Матей. Много е подходящо за финал. Беше много ядосан тогава. „Като гледаш американските филми — вика, — разбираш, че най-същественото, което се случва в държавата им са убийствата, грабежите, наркотрафикът, отвлеченията, мащабните мошеничества^[15] и разюзданият секс. Излиза, че техния пийпъл е разделен главно на две части. Едната извършва всички престъпления, които могат да дойдат наум на един извратен сценарист, а другата се препитава, като ги преследва и лови. Има и една трета, която е сравнително неутрална и помага от хуманни чувства на всяка от първите две групи. Именно за да задоволят интереса на тия основни групи, всички достъпни канали са забити от евтини продукции, пълни с престъпления от възможно най-гаден характер, перманентното насилие, простотии, цинизми и хумор за дебили. Кървавите садистични сцени и всякакви ужасии следват една след друга, идиотските им преследвания с катастрофи, взривове и стрелби с всички видове оръжия и гранатомети заемат три четвърти от филма. Размахването на пищови е през два кадъра и си започваш да си мислиш, че в сравнение с кошмарния живот на средния американец кръговете на Данте са като почивните станции за ударници от времената на соца. На зрителя обаче се втълпява непрекъснато, че каквито и слабоумни действия да предприеме, в каквито и шибани ситуации да се намърда от тъпотията си, винаги има хепиенд. Той се състои от сърцераздирателни сцени от победата на доброто над злото — прегръдки, целувки, сълзи и два реда сополи, както казва Божо. Внушенията на тая възможно най-зловредна филмова чалга превръщат и без друго не особено интелигентния среден^[16] американец във видиотен на необходимото ниво чарк от универсалния обществен механизъм, проектиран от Владетелите ни. Дори онези от филмите, в които има някакви свестни елементи, отново внушават възможно най-зловредните алгоритми на поведение — например произтичащите от пораждащите огромно напрежение в социума идеи за равенството — между хората въобще, между мъже и жени, между раси и всички

останали разработки по темата. Заради феминистките внушения, американките са от типа жена вамп от възможния най-фаличен тип или са мъжкарани с доминиращо агресивно поведение и малки цици, или са истерички за освидетелстване, обладани от беса за самореализация, или в краен случай са обикновени кучки. Но това е най-малкото зло. В съвременното американско кино напълно несъстоятелната, разбиващата обществото концепция за равенството се пробутва от всеки кадър. Така обикновените хора се насъскват срещу техните лидери и работодатели, внушава им се фалшиво самочувствие от несъществуващи техни качества, унищожава се самата идея за структура на обществото и управляващ елит, и превръща обитателите на социума в лесна за манипулации тълпа, а държавата — в лесна плячка за враговете ѝ. Това се постига с дразнещи противопоставяния: между мъже и жени, между родители и деца и особено най-подклажданото — между бедни и богати. Последното е с основното внушение, че богатството е чисто консумативно и — поне от известно ниво нагоре — е самоцелно, егоистично, гадно и определено много неприятно дразнещо нас, по-бедните.“ Някакъв тип веднъж за кой ли път поде тая тема за вечната завист „Защо са им толкова пари на богатите? Няма да ги изхарчат и за сто живота.“. Божо беше там и веднага му се озъби: „В твоите представи парите са главно за шикарни жилища, ролс-ройси, луксозни яхти и елитни курви. Истинските богаташи ги печелят и използват най-вече за да управляват полагащата им се част от света. С тях те създават технологии, предприятия и работни места, за да могат такива бездарници, мързеливци и завистници като теб да хрупат, да грухтят (Божо много обича тоя глагол) и да отглеждат копелдаците си.“ „Като сте такава голяма работа, защо държавата ни е на туй дередже?“ — заяде се предпазливо оня. „Ти нали беше партиец?“ — попита неочаквано Божо. „Кво сега, опитваш се да избягаш от въпроса ми ли?“ — продължи да дълбае нашият. „Партиец ли беше или не?“ „Тогава такива бяха времената. Млад бях... — опита се да шикалкави представителят на пролетариата, но си призна. — Да, бях партиен член.“ Неудобно му беше на човека. „Тогава трябва да ти е ясно — озъби се пак Божо. — Сега парите основно са в ония некадърници и морални боклуци — твоите съпартийци. Дето за себе си бяха построили комунизма, а нас караха да строим кошмарите на реалния соц. Точно те са, които харчат парите

за вили със златни шадравани, за ламборгинита и елитни проститутки. Защото не могат да направят и фабрика за лимонада, кабърчета не могат да произведат. Сега те пак строят социализъм, само че в новия му, пазарен вариант. Затова и сте в батака, защото твоите съмишленици за другаде не знаят пътя. И дали ще ви водят с номенклатурни списъци и червени книжки, или с окрадените си пари, все в блатото ще стигате“ — тъй му рече. По думите на Матей, в нашето царство разединителната омраза била половината от бедата. Болшевиките комунисти били видиотили обикновените хора и сега те — изпълнени с люта завист към заможните и преуспелите — са разрушителите на естествените обществени структури. Те може би никога нямало да разберат, че в света, създаден от Владетелите, парите са единствените приети от всички пълномощия, с които може да се управлява ефективно, да се балансира противоречията в социума и да се осигурява поминък и разумен просперитет. Главно за онези, които не знаят и не могат да правят друго, освен да копат на полето, да бачкат край поточните линии или да удрят клавиша за събиране на касовите апарати. „Най-справедливо е пълномощията за управление да са в ръцете на онези, които доказват ежедневно и пред всички, че знаят как да ги употребяват в полза на колкото се може повече хора“ — повтарял е често той с просветителски цели основното правило за избор на владетели, открито от инж. Къбоков. Очевидно било, че колкото по-голяма част от света могат да управляват професионално, толкова повече от тия пълномощия са им необходими. Но вместо обществото да им сваля шапка (поне като им поставя паметниците, след като ги умори — така се изрази), вместо да им благодари ей тъй, за пред хората, в натъпканото ни със зли внушения медийно пространство някой непрекъснато правел злобен пиар на благодетелите ни като основни врагове на „трудещите се“, изливал върху им всякакви компроматни помии и настройвал срещу тях обществото. Срещу тия, дето му дават хляба. В добавка, за своята цел да ни разединяват, противопоставят и владеят, нашите господари и ментори били ни проглушили ушите с прославата на безброй тъпи варианти на демокрация. И създавали изключително зловредната илюзия, че посредствените и невежите, които не могат да управляват с качествата си, могат да го правят с количеството си. Така, благодарение на това че отнапред зададен брой пълни профани в науката за управление избират

органите на властта в държавите си, нашите владетели били получавали навсякъде възможност да вкарат своите троянски коне в правителствата. Най-вече като президенти и министър-председатели. [17] За да се разбият окончателно основите на всяка общност, холивудските пиари на господарската идеология атакували християнското семейство и прокламирали открито, настойчиво и гръмогласно срещу свещения авторитет на родителите, защитен от петата Божия заповед [18]. „Затова във всеки филм — каза Матей — надхвват американчетата с възможно най-гибелните внушения: да са в перманентен конфликт с онези, които ги хранят и обличат, а доскоро са им бърсали и задниците — да им се зъбят, да им се инатят, да се държат арогантно, да ги наричат с обидни имена и да ги заставят унижително да чукат на вратата на стаите им, сякаш са камериерки в някой хотел. Но той този конфликт се подхранва и насърчава не само от екрана, а и от останалите масмедии на чичо Соломон и братчетите. Трудно [19] е да се измисли нещо по-зловредно от това децата да се отнасят към майките и бащите си като с основни естествени врагове. В много държави от американски тип точно чрез масмедийния инструментариум бяха внушени драконови закони уж срещу насилието, а всъщност срещу християнското семейство. Сега за един шамар всяко сополанковче може да прати родителите си в затвора. Разбира се, ако някое друго дете му разбие носа и дори го тормози и бие системно, това остава без последствия. Преследването и наказанията са само за родителите. Тези генератори на разрушаващи нашия свят идеи и поведение отиват още по-далеч, като призовават да се прегази окончателно библейската повеля за дължимото уважение на децата към родителите, на която се крепи семейството и обществото, и пробутват на нейно място гибелната идея за перманентен непримирим конфликт между поколенията.“. Но то всичко си имало и добра страна: От така възпитаваните американчета, както свидетелствали безброй холивудските филми, впоследствие се оформяли най-резултатните масови убийци [20], най-страховитите мафиоти, най-издирваните от полицията наркопласъори, както и най-прочутите финансови и данъчни мошеници в света. Според него тая стратегия била достигнала върха си с пълната смрад на джендърската идеология. Както Божо бил казал, имало нужда от идеология там, където няма вяра в Бога. И царували злите сили. Ето, това носели на човечеството създателите на

американските филми. При това, колкото били по-добри, толкова по-ефективно разрушават единствената ни опора: Божия морал. „Аз не зная по-голямо обществено зло от тая шибана пропаганда“ — употреби той веднъж на английски един популярен израз с малко по-различно от нашия превод значение.

Ние се разграничаваме. Ако следваме инж. Къбоков, тоя Матей да не би да има добромер с отрицателна скала? Той самият ни е разказвал за социологичния експеримент на Дата Туташхия, когато на някакъв панаир знаменитият абраг дал пари назаем на негов познат, а на друг отказал. И когато след години ги срещнал отново, познайте кой от двамата се е втурнал да му целува ръка и кой е налетял да го бие. Тоя, на когото дал пари, ги профукал в кръчмите, пропилил се и пропилял живота си, а онзи, на когото отказал, се стегнал, заработил яко, стъпил на краката си, задомил се с работна жена и живеел щастливо с прекрасното си семейство и верни приятели. От свое име мога да му разкажа и вица за премръзналото врабче и кравата, която го стоплила с каквото там имала. И в него малко тъжната поука е сходна. Така че, нека инж. Проданов да не ни учи кое е добро и кое — зло. Те и едни други другари 50 години ни тълкуваха още в детската градина тези категории. После се оказа, че доброметрите им били съветско производство. Тъй че, вече не може никой да ни излъже. Според нас нещата стоят точно така, както мисли и решава народното ни Правителство, нашият общонароден Европарламент, Президентът на братския американски народ, Народната Световна Банка (НСБ) и най-паче Народният Федерален Резерв (НФР). Без значение дали те мислят така, както мислят, или точно обратното, ние ще ги следваме, защото засега те са пътя, истината, както и желаните от всички лесни европейски пари. Не, че на нас дадоха кой знае колко, но пък толкото — колкова. Както казват поляците, „Так ни на помощч Буг, Швенты кшиш и Зиєдночона Зубожауа Еуропа“ (Bóg, Święty Krzyż i Zjednoczona Zubożała Europa) или нещо подобно. ↑

[15] Тук дума с корен *моше* се среща за последен, седемдесет и втори път. Интересно е, че най-често (51 пъти) такива думи се срещат точно в четвъртата част от романа. В книга първа няма нито една такава дума. Там всеки лъже и краде някого, а всички заедно крадат и лъжат разградения двор, наречен държава. Но на — думата *мошеник* не се среща. Куриоз. Във втора са 9, там вече *мошеници* има, а и

самата дума уж имала руски произход. А в трета са 11. Ако си начертаете графиката на това близко до сърцето на всеки българин явление, ще видите, че то има експоненциален характер през годините. И това се е получило от само себе си при описанието на тъй наречения живот. Ето защо индексът на правдоподобие във великия роман е дори повече от единица. Това са фактите. ↑

[16] Божо в един друг разговор на подобна тема най-ясно определи това понятие: Какво е среден американец ли? — вика. — Това е средно аритметично между надменен англичанин, стиснат шотландец, ирландец с терористични уклони, нелегален мексикански боклукчия, работлив и саможив китаец, италиански или колумбийски (може би вече и руски) мафиот, евреин от Манхатън, който денонощно се кланя на Момона, при това особено резултатно, беден индиец или индианец — на кого му пука, негър от юга, вбесен, че не го наричат африкански американец, а и не му позволяват да насилва белите женски и да стреля на воля по полицаите, както и един осреднен представител на останалите сто и нам колко етноса, довели се от цял свят — уж за свободите и шансовете на американската демокрация, но главно за колкото се може повече от любимите на цял свят зелени американски долари. Ето, събери тия типове, раздели полученото на броя им, и ще получиш средния американец. Нали разбираш, че това е безсмислица? Тя обаче не съществува, ако не се опитваме да дефинираме какво е среден, а още по-добре какво е американец. Откъдето следва, че такъв просто няма. Това означава, че няма и американска нация, защото го няма основния елемент — бих казал обществената тухла четворка, от която тя може да бъде изградена — заключи с усмивка на водещ представител от школата на Зенон той. ↑

[17] Спомних си за тоя разговор много по-късно. Тогава ми се струваше, че Матей много залига за троянските коне. Като се поразрових по темата обаче, бях направо шашнат колко от висшите държавници на най-развитите государства са членове на Клуба на Билдербергите, Трилатералната комисия, Съвета по външни отношения (CFR), Комитета на 300-те и останалите подобни организации. Затова когато Билдербергите привикаха нашата Кристалинка, само се подсмяхнах като Божо, докато местните галоши (обидно е Стоичков като им вика цървули) се дърлеха дали тя е или не е подходяща кандидатура за генсек на Оонето. На тях (на галошите)

изглежда никога няма да им просветне: Изпълнителен директор на Световната банка и председател на Международния валутен фонд не се става, ако не си *избран*. Онези за Оонето също се назначават от чичо Шломо, но са от друг контингент.

Без тая забележка не може да се разберат повечето от мотивите на героите от романа. Защо ли? Работата е там, че човек е внушаемо същество. Това го е разбрала още църквата в началото, когато се е изграждала като основен инструментариум за управление на обществото и е създавала механизма на неделните проповеди. Сега облъчването е постоянно и внушаваните ценности са доста далеч от християнските. Всеки попада в техния капан. Дори великите писатели. Ето защо образите в Романа са такива (или онакива). Защото — признавам си честно, което се случва сравнително рядко — те са внушени, инициирани, натрапени и предизвикани от американските филми, които е гледал авторът. Разбира се и от компютърните игри с жестоки схватки със зергове, тролове и извънземни гадове от StarCraft и Frozen Throne^[21], от жвакащата от характерни течности среда в социалните мрежи^[22], от облъчванията на другите масмедии и от останалия апарат за видиотяване. Но най-вече от американските филми. Божо неведнъж ми е казал: Не ги гледай тия простотии. В тях ти пробутват само губещи стратегии. И ти затлачват душата с морална кал. Виж ме мен, колко съм печеливш и колко ми е чиста съвестта, като не ги гледам. Дотам съм се извисил морално, че още малко, и колегите от НАП-а ще предложат на Светия Синод да бъде канонизиран. Дори данъците си съм започнал да плащам сравнително редовно. Теб не те бива да печелиш сериозни пари, но можеш да си копаш на вилата някоя и друга леха със зеленчуци. Или, както има свободни кокошки, ти пък можеш да отглеждаш свободни зайци. Нали навремето отглеждаше декоративни рибки. Що пак не опиташ. Пазарът се е свил, но все ще добавиш някой лев към мижавата си пенсия.

Напоследък все по-често си мисля, че е прав. За героите си нищо не мога да направя. Всеки си пое пътя и вече не мога да влияя на никого. Пък и романът нали е велик? Значи никой няма да го чете. Кой чете „Война и мир“? Никой. Или „Човешката комедия“ (на Балзак, да поясня за всеки случай). Или там нещо от Фокнър (Фонкър, както му викаше продавачката от зеленчуковия), Томас Ман, Марсел Пруст, разните му Зола-Мола и още не знам кой. Бе, кво да ги изброявам. И

„Предградията“ я ги отгърне някой, я не. Няма защо да се кахърят. Виж, за всекидневието защо да не послушам съветите му? Вярно, той понякога обича да будалка хората, но дори и в такива случаи неговите идеи обикновено печелят. Чудят се къде има повече далавера — в честна или, да речем, в пълпърдърките яйца. Предполагам, че атракторите им са сходни. Споделете опит. Пишете ми. Разчитам на вас. ↑

[18] За онези, които са я забравили: веднага след първите четири заповеди, които определят отношението към Него, Бог поставя отношението към родителите. И изисква от нас да ги почитаме в земята, дадена ни от Него. Не императора, президента, Сената, Конгреса или авторите на Истанбулската конвенция, а именно родителите. При това спазването ѝ е толкова важно, че Бог обвързва почитта към тях с продължителността на живота и личното щастие на човека. Едва след нея са изграждащите социума и възпиращи разрухата му категорични заповеди „Не убивай!“, „Не прелюбодействай!“, „Не кради!“, „Не лъжесвидетелствай...!“, „Не пожелавай...“ и т.н.

Безусловна почит към родителите — това очаква Бог от нас.

Но съвсем не това внушават американските филми. По-точно, тези, които ги правят. И още по-точно, онези, които им плащат. Чудят се, защо Той им позволява да правят всичко това. ↑

[19] На това място за 349 път се среща дума с основния — за тая, ще кажем „не лесна за разбиране“ книга — корен *труд*. Понеже това понятие, и по-точно неговата пълна икономическа несъстоятелност, е крайгълно в икономическите разработки на инж. Къбоков, ще завършим (за голяма радост) книгата с последните думи, които чух от Божо по темата преди много време:

„Не мога да разбера — започна той, загледан в някаква невидима точка от неизвестно за мен измерение на универсума — не мога да разбера защо, след като толкова пъти съм посочвал на разни отворковци колко безсъдържателно е това понятие, всички продължават да го използват точно в неговия най-подвеждащ и вреден смисъл. Тъй ли не разбраха, че трудът не може да се измерва и по тая причина е свършено безполезно и отчайващо тъпо да се опитват да измерват с него работата, която са свършили, както и полезността си за социума. От значение е само етикетчето с цената, която ще му сложи

пазарът. Само и единствено тя е наличната обективна оценка, само и единствено тя показва доколко сме необходими на света ни. За жалост тази цена непрекъснато се мени, при това далеч невинаги в наша полза. Затова трябва да свикнем с тая нейна особеност и да не се гневим, когато обществото смята изобретението ни за пълна глупост, картините ни за мацаници, музиката за какафония, а книгите ни — за пълна боза.“ И той погледна многозначително в моята посока.

Еми, на мен това ми е ясно. Особено заключителната му фраза. Еми, на мен това ми е ясно. Особено заключителната му фраза. Затова и не ми дреме какво ще кажат за Романа критиците или широките народни маси. Важното е, че съм го писал, като съм топил перото в сърцето си. И докато го правех, бях щастлив. А даже и не го разбирах. За мен беше важно някой от онези, които най-много обичах, да го оцени. И най-вече Тя. Обаче не стана. Което ме подсеща, че след малко ще седна пред шишето със спомените. За такъв... работохолик като мен, това вече е най-удобния заместител на проклетия писателски ТРУД. ↑

[20] Преди нямаше данни, но през 2019 г. излезе на български книгата на Джордан Б. Питърсън „12 правила за живота...“. В нея на стр. 194, ред 15 отгоре, е посочено, че към месец юли 2016 г. в страната на победилата демокрация за 1260 дни е имало 1000 масови (с над четири жертви) убийства. Това са отворителните резултати от прословутата им система на възпитание, която уж изключва насилието, а на практика подготвя масови убийци. Защото другата част от тях, които не са включени в тая ужасяваща статистика, са в US армията. Там те налагат американската справедливост по света, като избиват вече стотици хиляди — вьетнамци, араби, сърби — все едно. Така, когато поотраснат, американски дечица показват убедително, че са усвоили американските ценности и новия джендърски дух, които са им внушавали като пример за подражание в холивудските филми, компютърните игри и могъщите американски телевизии. Не включваме вестниците им, защото по най-нови данни американците не използват информация, написана с много букви, която пречи да се следи действието на екрана и отвлича от главната цел на филма (виж по-горе). ↑

[20] Нека да оставим засега нещата на това фундаментално ниво.

↑

[20] Досега не съм повдигал въпроса за истинското отношение на Божо към Божия морален кодекс, но сега вече няма да мълча. Той много пъти е цитирал заповедите — поотделно и като цяло. И уж е набожен, но веднъж се изтърва.

— Аз не знам — вика — кой е дал десетте заповеди и на кого ги е дал. Писанията в Тората са дело на левитите и аз не им вярвам особено. Ако трябва веднъж да съм честен, въобще не им вярвам.

Като ми го каза това, и аз се втрещих. Викам си, падна ли ми сега, лицемер такъв. Вярващ ще ми се пише тоя прикрит атеист. Но още преди да си отворя устата и той замаза положението.

— Затова няма да разсъждавам на тая тема. Във всеки случай те са единствения работещ генератор на морал — натърти той, — който съхранява човешката общност, което само по себе си е чудо. Всички опити да се подменят тези аксиоми са водили до катастрофи с плашещи мащаби, от които нарушилите ги общности обикновено са загивали, или ако са оцелявали, също е било по чудо. И понеже чудесата са от Бога, следва че и десетте заповеди са от Него. Както е известно, те са факт. Откъдето следва, че Той съществува.

Ето така извъртя той нещата и като покойния старец Емануел създаде свое седмо доказателство за съществуването на Твореца. Но аз не съм убеден, че то има научна стойност. Вий, от своя страна, си преценете дали инж. Къбоков истински вярва или е вярващ, но не е чак толкова. И дали неговите съвети са полезни в борбата за оцеляване. ↑

[20] Тук Божо буквално повтаря едно заключение (на автора ли, на кого?) от края на „Атомната воденица“. Но то повторението е майка на знанието. Той неведнъж е посочвал, че е възможно някои случайни елементи от затъпелите от оплаквания и тюхкания за изтървания соцгювеч народни маси най-накрая проумеят, че със сегашните си неволи плащат, и то далеч не изцяло, за ония капитални зянове, морални катастрофи и фатални соцзулуми, които трудещите се работници и селяндури били натворили с перманентните си кражби, мързелуване, люто завиждане, льготене на поразия и претупване на задълженията си по времето на реалния социализъм. Ние се разграничаваме, но не можем да го спрем да го повтаря. ↑

[20] Съгласно терминологията на др. Вишински^[23], може да се използва, и даже е по-подходящо, ключовото определение *самопризнание*. Моля гражданина прокурор и уважаемия съд това да го

вземат под внимание и *изнапредвид* (неологизъм^[24] на инж. Проданов) и да не осъждат инж. Къбоков на 317 г. затвор, а само на 137, който се получава от по-благоприятно разположение на цифрите. Предполагам също, че съдът ще бъде великодушен и няма да го кара да лежи в затвор със строг режим всичките, а само колкото може. За останалите моят клиент дава дума, че ще ги излежи на общо основание, където се полага, и по-точно, където ще го положат. ↑

[21] Имаме сведения, че той, вероятно да получи самочувствие, ги е избивал по цели нощи, без те да са му направили нищо на тоя кръвник и душегубец. Не е лошо някой да го нахлопа на Бриджитката. ↑

[22] Тук най-накрая ще споделим с любезния читател, че според Матей, след социализма и демокрацията, най-вредната измислица (той я нарича еврейска, ние се разграничаваме) били социалните мрежи. Знаеш ли по какво се различават социалната мрежа и градската отходна канализация? — запита ме той веднъж. — Не знам — викам. — Еми в градската клоака текат само градските лайна — вика. — Докато по социалните мрежи, освен цинизми и мръсотии, тече неграмотността и класическата простотия на блогърите, вливат се каналите на завистта и омразата на най-посредствените и зловни хейтъри, правят въртопи помиите на папараците, както и най-гадните възможни клюки. Въобще цялата мислима смрад, която изпуска социумът. Тия зловонни течности са основната хранителна среда на изявите и самочувствието на безбройните бездарници и неудачници, които обаче се изживяват като най-печените специалисти по всички мислими теми и най-вече по държавно управление. Точно в тая воня те плуват в собствени води и се покриват с нейните сочни съставки, а могат лесно да се разпознаят и по усещаща се отдалеч характерна миризма. Като гледам как сме се натопили, едва ли ще се измъкнем.

Ние заявяваме, че като всички велики писатели плуваме само в басейните от фамозното стихотворение „*Сады души*“ на Гумилъв, а цамбуркаме и в приятните топлички води на славата. Приятно плуване и на вас. ↑

[23] Вишински — Както пише Матей в една своя неиздадена, а според някои и ненаписана книга, „Андрей Вишински (1883 — 1954), по руски *Вышинский, Андрей Януарьевич* (на полски *Andrzej Wyszyński*), според едни, е блестящ прокурор и защитник на правдата, а

според други, е световноизвестен съветски дегенерат^[25] от полски произход.^[26] Като такъв (като какъв?) заслужено е и един от най-видните съветски държавни деятели и дипломати. Популярността си сред съветските граждани дължи на изявите си като Генерален (не успял да дослужи до Маршален) прокурор на СССР (1935–1938) и държавен обвинител през периода на най-яроствните сталински репресии, когато са избити два-три милиона соцграждани. Негово е фундаменталното правно откритие, че вместо доказателства, държавният обвинител може да използва запаса от изрази като боклук, измет, воняща мърша, тор, зловонна купчина отпадъци, буржоазно псе, проклета гад(ина) и т.н. и т.н. Като се има предвид колко богат език е руският, става ясно, че по тоя начин обвинението няма да има проблеми при доказване на коя да е своя теза. Той доизгражда т.нар. *съветско право* (което, според Гелето, и без него си е връх на безпавието) до най-мракобесната теория (пак според него), основана на двете ръководещи аксиоми: че на процеса обвиняемият трябва тепърва да докаже невинността си, както и че за окончателната му присъда решаващо значение имат неговите самопризнания. Сещате се — при оная нужда от икономии и прочуто им лошо снабдяване с необходимия инструментариум (затова са използвали разни подръчни *сечива*) за получаване на самопризнания — какво майсторство е трябвало да проявят съветските таваришчи чекисти, за да добият необходимия материал за изпълнението на държавния план за смъртни присъди и доживотни заточения. Няма да се спираме подробно на всичките му мерзости — пише Матьо, — нито ще описваме яроствната му жестокост, съчетана с пълнещо душата подмазвачество пред другаря Сталин. Ще споменем само, че за несъмнените си заслуги при изграждането на юридическите *съоръжения* за унищожаването на милиони съветски граждани, е награден с *шест* ордена Ленин и е лауреат на Сталинска премия (там е заслужил само една). Накрая ще добавим за десерт, че тоя, както го нарича Метаксаки, «социален садист, правосъден касапин и изверг от ленински тип» е бил министър на външните работи на великия Съветски Съюз, ректор на Московския държавен университет, академик на АН на СССР и постоянен представител на най-такъвото государство в най-таквото ООН. Оо, не. Това наистина ми идва в повече.“ ↑

[25] Тук му е мястото, най-накрая, да кажем, че по негови (на Матей, де) указания и ние използваме в цялата книга понятието *дегенерат* в неговия класически (а не, да речем, в григорийклимовския му) смисъл. ↑

[26] Ние се разграничаваме от това твърдение — като цяло и поотделно.

Тук май много се отплеснахме. Затова се върнете към основния текст или към някое друго ваше основно занимание. ↑

[26] Не означава нищо конкретно от една страна и всичко въобще от друга. Всеобемащо понятие. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.